Rab Gusztáv

Kleopátra tükre
A verebek
A párizsi gyors

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 1 2020. 09. 21. 11:18:45

A kötet a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg
(pályázati azonosító: 203136/01801)

Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Tüskés Anna

Kísérő tanulmányok: Rácz János és Tüskés Anna

A kiadott művek kéziratát a Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi.

© Rab Gusztáv örökösei, 2020

Az első borítón: Lillie Langtry (1853–1929) Kleopátra szerepében, 1891, fénykép;
A budapesti Keleti pályaudvar homlokzata 1952-ben,
fénykép: Fortepan, UVATERV, 91587.
A hátsó borítón: Rab Gusztáv 1960 körül, fénykép, mgt.;
Oláh Gusztáv (1857–1944) portréja; Törley pezsgőreklám;
A budapesti Páli Szent Vince-templom a Mester utcában 1942-ben,
fénykép: Fortepan, ALBUM002, 22234;
Portorico szivar 1889–1898 közötti dobozcímkéje.

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Felelős kiadó: Fodor Pál főigazgató (Bölcsészettudományi Kutatóközpont)
Nyomdai előkészítés: BTK Történettudományi Intézet
tudományos információs témacsoport
Vezető: Kovács Éva
Olvasószerkesztő: Bardi Erzsébet
Tördelés: Hudecz Andrea
Borító:
Nyomdai munka:
Felelős vezető:

Tartalom

Kleopátra tükre 5
I. „Szép Ilonka” 9
II. „Kutyavilla” 30
III. Hans 59
IV. Dimitrij 98
V. A felszabadulás 141

A verebek 187

A párizsi gyors 295
Első rész: A várakozók 296
Második rész: Keleti pályaudvar 332
Harmadik rész: Az érkezők 393

Jegyzetek 407

Tüskés Anna: Rab Gusztáv *Kleopátra tükre* című regényének kontextusai 419
Rácz János: Rab Gusztávtól innen, 1945 esztendőjén túl 429

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 3 2020. 09. 21. 11:18:45

Kleopátra tükre

Regény

Ne felelj a bolondnak az ő bolondsága szerint, hogy meg ne bolondulj.
Felelj a bolondnak az ő bolondsága szerint, hogy okosnak ne tartsa magát.
(Példabeszédek Könyve, XXVI. 4,5)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 5 2020. 09. 21. 11:18:45

A regény eseményei Budapest ostroma idején történnek 1944–45-ben a Hárshegyen a „Szép Ilonka” nevű régi kocsmában, egy elhagyott villában és a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetben. A németek által megszállt magyar fővárost, mint ismeretes, két hónapi ostrom után szabadította fel a Vörös Hadsereg.

Szereplő személyek

Okosak:

Hofbauer Vilmos, azaz Wili Vetter, a „Szép Ilonka” gazdája
Hofbauerné, azaz Szép Ilonka
Dr. Morvay Ödön, az elmekórtan egyetemi nyilvános rendes tanára, a világhírű elmegyógyász, a Nobel-díj jelöltje
Miska doktor, az elmegyógyintézet alorvosa
Dr. Dóczyné, elmeorvosnő
Gyuri, ápoló a dühöngők osztályán
Kálmán bácsi, öreg ápoló
Kati néni, öreg ápolónő
Timonné, az elmegyógyintézet helyettes szakácsnéja
Rozika, mosogatónő
Manci, takarítónő
Auguszta főnővér
Adél nővér
Cecilia nővér
Katalin nővér, valamennyien apácák
Mikefalvy Lóránt, tanfelügyelő
Mikefalvyné
Sanyi és Zsuzsi, Mikefavyék gyerekei
Janiga, a „Kutyavilla” kertésze
Janigáné
Babszi, Janigáék kislánya
Dobos, zugligeti festékes
Hans, német Wehrmacht-őrmester
Magagya Tódor, nyilaskeresztes tábornok, néptanító
Gabos, nyilaskeresztes számonkérő, asztalosmester
Gyulai nyilaskeresztes testvér, pártszolgálatos, kerületi adóbeszedő
Csepeli testvér, pártszolgálatos, újdonsült órás és ékszerész
Két SS-katona
Dimitrij, szovjet katona
továbbá német és orosz katonák, nyilaskeresztes pártszolgálatosok, az SS és a GPU tagjai, hóhérok, apácák és elmegyógyintézeti alkalmazottak.

Bolondok:

Euphronius, más néven gróf Schattenberg Henrik vagy röviden Henrik
Kleopátra, igazi nevén Felleg Mari

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 6 2020. 09. 21. 11:18:45

Demeter, azaz Demetrius
Rafael atya
Charmian, máskép Szent Charmian vagy Irén
Kunwald Richárd, azaz Ricsi
a központi klinikai épület egyéb ápoltjai
az A pavilon vénasszonyai
a C pavilonban ápolt lappangó hypomániások, szimulánsok, periodikusok, alkoholos és serdüléses elmezavarban szenvedők,
a B pavilon gyógyíthatatlan endogénjei, epileptikusok, cirkuláris elmezavarokban szenvedők, neuraszténiások és hisztériások stb.

Személyek, akikről okosak és bolondok beszélnek:
Frank, a „Kutyavilla" Svájcba menekült tulajdonosa
Rothschild
Freud
Jung
Catullus
Vergilius
William Blake
Arthur Rimbaud
Beethoven
Lesbia
Berenice
Caesar
Sextus Pompeius
Antonius
Alexandriai Szent Katalin
Hitler
Sztálin
Malinovszkij
Narmer király
Ptahhotep
Churchill
a „düsseldorfi rém"
Verlaine
Delacroix
Mme Matisse
Bruegel
Jonathan
Saul
Rommel
Montgomery
Cézanne
Schuhl és Janet elmeorvosok

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 7 2020. 09. 21. 11:18:46

Szent Mihály főangyal
Pitagorasz
Keresztes Szent János
Avilai Szent Teréz
Jáhel
Sisere
Simeon

A regényben szereplő személyek, okosok és bolondok, valamennyien költött alakok.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 8 2020. 09. 21. 11:18:46

I.
„Szép Ilonka”

Aki bolondság nélkül él, az nem is olyan okos, mint hiszi.
(La Rochefoucauld: Maximák)

1.

Budapest a felszabadulást várta 1944 nyarán. Szállóigévé vált, de nem mindenki merte kimondani: „Már csak a bolond nem tudja, hogy a németek régen elvesztették a háborút.” Az emberek megtanulták, hogy a bolondoktól félni kell.

A „Szép Ilonka” a Hárshegy nyugati lejtőjén elhagyott öreg kert mélyén rejtőzött. Korhadt kapufélfáján ütött-kopott kocsmacégéren két borosüveg közt egy elmosódott női arc körvonalai bontakoztak ki ezzel a felírással:

„BOR, SÖR, PÁLINKA! HIDEG ÉS MELEG ÉTELEK! KUGLIPÁLYA! HOFBAUER VILMOS ÉS NEJE, SZÉP ILONKA!”

Sehol a közelben nem volt ház, csak a nyárfaerdőn túl: egy gazdátlan emeletes villa és nem sokkal messzebb, fent a meredek hegyoldalon, mint megközelíthetetlen középkori várkastély, a Hárshegyi Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézet.

A sváb vendéglős mogorva öregember, abból az ősrégi német településből sarjadt, amely a XVII. században, Buda első felszabadítása után lepte el a budai hegyvidéket. A környéken Wili Vetternek hívták. Felesége, a hajdani Szép Ilonka, egy ideje betegeskedett. Egyébként sem neki, sem a kocsmacégérnek nem volt köze a görög királylányhoz, Szép Helénához, aki miatt kitört a trójai háború.

A házban és a ház körül Wili Vetter végzett minden munkát, éjjeliedényt cipelt és boroshordót gurított. A század elején, mikor még Hofbauerné szépségében ragyogott, a „Szép Ilonka” divatos nyári vendéglő volt és huszártisztek udvaroltak Szép Ilonkának. A kocsmaszobában, ahol a pókhálós polcokon javarészt üres pálinkásüvegek sorakoztak, két régi kép függött a falon. Az egyiken, repedt üveg alatt bekeretezve, mint múzeumi tárgy, frakkos fiatalember lovagolt bársonyszéken, ernyedt ujjai közt cigaretta füstölt, az asztalon pezsgőspalack állt: a magyar pezsgő reklámja volt ez a század elejéről. Mellette, ugyancsak rámában, hímzett kép azt a költői Szép Ilonkát ábrázolta, akiért versenyt futott a lepkével egy király egy klasszikus magyar versben:[1] Ilonka épp kinyújtja kezét a lepke után és a vadásznak öltözött ifjú király hátulról megöleli. Lila selyemfonallal magyarázatul odahímezték: „Der König und Szép Ilonka”, félig németül, félig magyarul, a császári és királyi idők fogalmai szerint az Osztrák–Magyar Monarchiában. Azokat a vendégeket, akik inkább ismerték a bort, mint az irodalmat, egy emberöltőn át közönségesen becsapta a Hofbauer-házaspár, mert azt a látszatot keltette, hogy Hofbauerné maga volt az a Szép Ilonka, aki meghódította egy király szívét Vörösmarty versében.

Gyermekük nem volt, a két öreg kettesben éldegélt a „Szép Ilonkában”. Ők is várták a háború végét. Néha emlékeztek ifjúságukra, a könnyelmű huszártisztekre. Időnként eszükbe jutott a fiatal gróf, aki udvarolt Szép Ilonkának és egy

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 9 2020. 09. 21. 11:18:46

hajnalig tartó mulatozás során húszezer koronáért megvette a házat: az Osztrák–Magyar Bank lila hasú ezerkoronás bankjegyeivel készpénzben azonnal fizetett, aztán égő szalmacsóvával saját kezűleg felgyújtotta. A „Szép Ilonka" lángokban állt, a kertben a cigánybanda ezt játszotta: „Ég a kunyhó, ropog a nád…"[2] De a tűzoltók, akiket Ilonka idejében értesített, megmentették a „Szép Ilonkát" a teljes pusztulástól. A tűzvész nyomai még 1944-ben is látszottak, néhol kormosak voltak a falak. Attól való félelmükben, hogy a gróf egy nap kiteszi őket „saját házából", a tűzvész után alig tataroztattak. Akkor nyugodtak csak meg, amikor a gróf abban a hiedelemben, hogy a „Szép Ilonka" azon a hajnalon tövig leégett, az első világháborúban elesett Isonzónál az olasz fronton. De akkorra már megszokták, hogy omladozik a füstös épület. Nem törődtek a pusztulásával, mintha csakugyan nem is az övék volna. A kertben elvadultak a fák, mindent belepett a dudva. Lassan korhadt a kuglipálya is.

Az omladozó „Szép Ilonka" körül a második világháború zajlott. A hegyről pompás kilátás nyílt a magasból Budapestre. A „Szép Ilonka" kertjéből látszott a „kék Duna", amint Visegrád felől érkezve, két ágra szakad és átöleli a Margitszigetet. Még összes hídjai épségben megvoltak, a hárfa alakú Erzsébet híd is; még nem robbantották fel a megszálló németek. A híres pesti Duna-korzó fényes szállodáinak büszke sora is a helyén volt, a Várhegy tetején ott trónolt a királyi palota, az ostromban még nem pusztították el a felszabadító oroszok. A vasárnapi kirándulók vagy környékbeliek néha még betértek ide egy pohár borra és az elvadult kertből láthatták a Szent István-bazilika és az Országház kupoláit, mögöttük a New York-palota tornyát, távolabb a Keleti pályaudvar szögletes homlokát. Derült időben a Városligeten túl a síkságból kiemelkedett a Mátra csúcsa. Füstölgő gyárkémények sokasága jelezte, különösen délen a Csepel-szigeten, hogy Budapest nemcsak a „Duna Királynője", hanem fontos ipari város is, ahol a németek parancsára serényen gyártják a hadiszereket. A Hárshegy tőszomszédságában emelkedő János-hegy és az akkor még Sváb-hegynek nevezett Szabadság-hegy is látszott a kertből. Hegyi út vezetett fel a Zugliget felől, alatta terült el a Hűvösvölgy, népszerű kirándulóhely, melynek sétaútjain és a Nagyréten vidám majálisokat szoktak rendezni.

A közeli nyárfaerdőn túl az emeletes villát a kapu mögött a kertben bronzba öntött kutyaszobor őrizte, ezért hívták „Kutyavillának" népszerűen. A bronzkutya talapzatán színes mozaikból kirakva ez a figyelmeztetés állt, mint Pompeji házainak küszöbén: „*Cave canem.*"[3] A villa tulajdonosa, egy Frank nevű zsidó bankigazgató, idejében megneszelte, hogy a németek 1944-ben Magyarországot is meg fogják szállni, és már egy évvel ezelőtt feltűnés nélkül családjával együtt elutazott Svájcba. Villáját Janiga nevű kertészére bízta, aki maga volt a megtestesült gyámoltalanság és becsületesség. Valójában tehát nem a bronzkutya, hanem Janiga volt a „Kutyavilla" őrzője.

Fent a hegyen sárgára festett magas kőkerítés mögött, mint egy kifürkészhetetlen külön világ, lélegzett a Hárshegyi Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézet. Az elhanyagolt kövesút a „Kutyavilla" és a nyárfaerdő mögött vezetett fel hozzá a Hűvösvölgyből. Sem Wili Vetter, sem Janiga kertész nem sokat tudott arról, ami a sárga kőkerítés mögött történik. Az egész országban híres volt az intézet, sőt Euró-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 10 2020. 09. 21. 11:18:46

pában és Amerikában is. Hírnevét dr. Morvay Ödönnek, a nagynevű elmegyógyász orvosprofesszornak köszönhette. Az épületek közül a legnagyobb, valaha grófi kastély, az ő egyetemi tanszékének klinikája volt, a legmodernebb berendezéssel. Itt folytak a tudományos világban érdeklődéssel figyelt pszichofiziológiai kísérletek a professzor „*Zugtheorie*"[4] néven nemzetközileg ismert elméletének bizonyítására, itt volt a híres „Z–3" jelű „terápiai egység", a kutatólaboratórium, és benne a „Pszichikus Tükörvályú". Az intézet törzskönyvi bejegyzései szerint ebben az időben 325 elmebeteget ápoltak az épületekben, 217 nőt és 108 férfit. Ezektől a főépületben elkülönítve, még 43 klinikai ápolt is volt, a professzor „külön betegei", többségben ezek is nők. Így tehát 368 volt a teljes létszám az épülettömbben, amely némán tekintett le a hegyoldalról a magyar fővárosra.

A vendéglősné hajdani szépsége romba dőlt azóta, hogy ő volt a „Szép Ilonka" eleven reklámja. Szívbaja elhatalmasodott. Dr. Morvay professzor tanácsára, aki néhanapján megtisztelte látogatásával az omladozó hárshegyi vendéglőt, naponta már csak néhány órára kelt fel az ágyból. Ilyenkor, kurta botja fölé hajolva mélyen, csak tipegett-topogott, görnyedezett. Szalmazsákjában még mindig őrzött néhány régi osztrák–magyar ezres bankót a gróf pénzéből, noha azok már régen elértéktelenedtek. Időnként elfoglalta régi trónját a kocsmaszobában a pultnál.

Mióta a brit *Royal Air Force* óriás gépei egyre gyakrabban bombázták Budapestet, Wili Vetter nem szívesen távozott hazulról, ahol biztonságban érezte magát. Sváb szíve rendületlenül a németekhez húzott. De a Vörös Hadsereg közeledése és az angolok bombázásai óta a hite kezdett meginogni a németek legyőzhetetlenségében. Titkon bízott az angolokban, hogy jól céloznak a levegőből és így majd nem dobnak bombát sem a „Szép Ilonkára", sem a bolondokházára. Főképpen pincéjének boraiért aggódott.

Mikor odalent a Hűvösvölgyben és Budapesten felzúgtak az angol bombázók közeledését jelző szirénák, Wili Vetter gondterhesen sóhajtott:

– *Ach! Meine Fässer! Ach! Liebe Achtzig!*[5]

Ha egyedül volt, németül gondolkozott és németül motyogott. „*Liebe Achtzig*"-nak nevezte legfinomabb borát. A szirénázásra kibújt az ágyból a hajdani Szép Ilonka. Botra támaszkodva kibotorkált a kerítéshez. Együtt nézte a két öreg, hogy hullanak a bombák a magasból Budapestre: lángok csapnak fel és füstoszlopok emelkednek ki az aranypárás messzeségből, ég a Csepel-sziget és égnek a Soroksári úton az olajfinomító raktárak. Az angol bombák robbanásaitól meg-megrendült a Hárs-hegy, az elhagyatott kertben feketerigó énekelt.

Az öreg sváb szíve a hordóiért reszketett. Botra görnyedő felesége megkérdezte tőle:

– Emlékszel, Wili, a régi szép időkre, amikor a gróf felgyújtotta a házunkat?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 11 2020. 09. 21. 11:18:46

2.

Az ápolók közül a markos Gyuri, aki a dühöngőket szokta megfékezni, naponta lejött a hegyoldalon és megjelent a „Szép Ilonkában". A hátsó személyzeti kapun távozott és tért vissza az elmegyógyintézetbe. Neki is külön kulcsa volt hozzá, mint Morvay professzornak és az orvosoknak.

– Mi újságjai vannak maguk felé, Gyuri? – kérdezte a sváb vendéglős, aki hetvenhat éves korára sem tanult meg még magyarul.

Gyuri megkapta a maga fél deci szilvóriumát és elmesélte, hogy megharapta egy bolond. De Wili Vettert nem a bolondok érdekelték. Ezekhez az eleven halottakhoz, akiket borzongva képzelt el magában, vajon milyenek is lehetnek, kevesebb kapcsolat fűzte, mint az óbudai sváb temető sírköveihez. Ő azt szerette volna tudni, mit mondanak a doktorok a bombázásokról. Mi a véleménye a hadi helyzetről Morvay professzornak? Lehet-e még bízni benne, hogy az angol bombázókat a levegőben tucatjával lelövöldözik?

– Adok magának, Gyuri, még féldeci, ha valami jó hír hozza nekem legközelebb.

Másnap Gyuri azt a hírt hozta, hogy német parancsra behívták katonának az igazgatót négy ápolóval és három orvossal együtt, az egész intézet, az A, B és C pavilonok igazgatása is a professzor nyakába szakadt.

– Esténként most már neki énekelnek a B pavilonban az endogének.[6]

Wili Vetter nem tudta, mi fán teremnek ezek az endogének.

– Mondok magának valami, Gyuri. De esküdje meg, nem árulja el engem se Dobos úrnak, a zugligeti festékesnek, se Mikefalvy tanfelügyelő úrnak, senkinek se. Hívja el nekem ide a professzor úr, jöjjön ide nekem, dr. méltóságos Morvay. Egy ember létezik a kerek földben, akinek én hiszem. Dr. Morvay Ödön! Hallani akarok tőle, mikor pusztulnak el a fenébe az a sok angolok a bombáikkal. Súgja professzor fülébe, Gyuri, van a kéménybe füstön egy kevés sváb finom szalonna. Adok belőle maga is, Gyuri. Meg egy fél liter *Liebe Achtzig*.

De hiába ígért szalonnát: elmúlt a nyár és dr. Morvay professzor még mindig nem tisztelte meg látogatásával a „Szép Ilonkát". Wili Vetter nagy keserűségére Mikefalvy tanfelügyelő sem jött, pedig ő mindig jó híreket szokott hozni. Elmaradtak a vasárnapi kirándulók, megérkezett az ősz, megeredt az eső. Néha napokig nem fordult meg vendég a „Szép Ilonkában". Csak Gyuri jelent meg hűségesen mindennap és megkapta a maga fél deci pálinkáját, ami már nagy kincs volt ebben az időben. Egy nap a kérdésre: „Mi újságjai vannak?", ezt felelte a markos ápoló:

– Egy nap az angolok földre fognak szállni, mint az angyalok.

Vigyorogva, örömmel mondta és még azt is hozzátette, hogy valószínűleg itt a közelben, a hűvösvölgyi Nagyréten fog megtörténni a földre szállás ejtőernyőkkel.

– Maga megbolondulta, Gyuri – mondta neki a kocsmáros.

Úgy megharagudott rá, hogy többet nem adott neki szilvóriumot, legsavanyúbb borából is csak három decit. Ettől fogva Gyuri sem látogatta a „Szép Ilonkát". De végre egy nap feljött a Zugligetből Dobos úr, a festékes. Kajlán vigyorgott, mikor elpanaszolta neki, mit mondott Gyuri az angolokról.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 12 2020. 09. 21. 11:18:46

– Én jobbat várok – mondta rejtélyesen, és ez majdnem úgy hangzott, mintha ő az oroszokat várná.

A „Kutyavilla" kertészétől, aki egyáltalában nem ivott sem bort, sem pálinkát, hanem tojást hozott cserébe szalonnáért, megkérdezte a „Szép Ilonka" gazdája:

– Maga mit gondolja, Janiga? Issza-e a boromat az angol katonák? Részeges nép lakik-e Nagy-Britannia és Írország?

A kertész nem értette a kérdést, jámboran mosolygott.

Wili Vetter napról napra jobban féltette pincéjének borait az angoloktól. Az apai szeretetet nem ismerte, és ami szeretet volt szívében, azt hordóira pazarolta. Órákat tudott eltölteni pincéjében, elbeszélgetett hordóival, nevükön szólítgatta. „*Maiblume*" volt az egyik, „*süsse Anemone*" a másik, ő maga a „*Liebe Achtzig*"-ból iszogatott.[7] Esténként gondterhesen tanakodott feleségével, hogyan lehetne megmenteni a borokat az angoloktól, akik földre fognak szállni a Nagyréten, „mint az angyalok".

– Hátha úriemberek legyenek az angolok, Ilonka? Tán megfizetnek, amit megiszszák. *Wer weiss es?*[8]

– Ne higgyed, Wili – felelte az ágyból Szép Ilonka. – Háborúban nincsenek úriemberek.

Egy nap egy csapat apáca haladt el a „Szép Ilonka" előtt. Fölfelé mentek a hegyen, kézitáskáikat cipelték talpig feketében, fehér elefántfülük libegett járás közben. Wili Vetter a kerítés mögül leste őket. Az elmegyógyintézet felé mentek a keskeny mezsgyén, amelyen Gyuri járt le azelőtt. Egyébként nem történt semmi a környéken. Német katonának mindeddig színét sem lehetett látni a Hárshegyen. A vendéglős éppen csak hallomásból tudta, hogy a Gestapo sárga kocsijai százával szaladgálnak a városban és szedik össze azokat, akik nem hisznek a német győzelemben. Mondták neki, hogy a zsidók deportálását a Svábhegyről dirigálják. De ez őt egy csöppet sem érdekelte. Reggelenként felhangzott a város jajgatása, jöttek az angol bombázók, robbantak a távolban a bombák, égett Budapest és az angolok eltávoztak.

Mindez kezdte most már idegesíteni. Már kora reggel elkezdte az iszogatást. Ahogy más ember cigarettázik, ő minden negyedórában felhajtott egy kortyocska „*Liebe Achtzig*"-ot.

– *Es würde sicherlich sehr unangenehm sein*[9] – morogta fennhangon és arra gondolt, hogy a földre szálló angolok megisszák minden borát és nem fizetnek érte:

Nyílt az ajtó, ő felriadt sötét gondolataiból.

Öreg hölgy lépett be a kocsmaszobába. Kisebb vagyont érő, de már viseltes nutriabunda[10] volt rajta. A tarka selyemkendő alól kilátszott bizonytalan színű, félig ősz, félig szőkére festett haja. Szemöldöke helyén cserebogárszínű vékony vonalat viselt; a szája vörös volt, a szemhéja kék. Úgy jött be és úgy állt meg az egérszagú ivószoba közepén, mintha otthonos volna itt, legalábbis ismerné a dolgokat és a szokásokat, a kávéfőző arabot is, akárcsak a Duna-parti Ritzben. Mikor üres üvegei közt megpillantotta a vendéglőst, rekedt hangon megkérdezte tőle:

– Nem járt itt Euphronius?[11]

– Nem ismerek ilyen nevű úrnak – felelte Wili Vetter.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 13 2020. 09. 21. 11:18:46

A bundás öreg hölgy legyintett és körülnézett. Észrevette a füstös falon a lepkét, Szép Ilonkát és a királyt. Figyelmesen nézegette egy ideig. Aztán átment a szomszédos helyiségbe. Itt letérdelt, majd négykézlábra állt és bekukucskált a nagy szekrény alá. Később kinyitotta. Hofbauerné régi ruhái voltak benne a menyasszonyi kelengyével együtt, a század eleje óta tüllzacskókba rejtett levendulaszárak közt.

– Elbújtál előlem, Euphronius? – kérdezte.

Kopogtatás nélkül benyitott a hálószobába, ahol a beteg kocsmárosné feküdt az ágyban. Szembeötlő volt arcának aránytalansága, amely valaha megdobogtatta a huszártisztek szívét a „Szép Ilonkában", és orrának ferdesége is, amely abban az időben, amikor a gróf felgyújtotta a házat, még annyira vonzó volt. Borzas ősz kontya úgy ült a fején, mint egy nagy fehér kandúrmacska.

– Bocsánat, asszonyom. Nem látta Euphroniust?

A beteg Szép Ilonka szótlanul csóválta fejét.

Wili Vetter kituszkolta a hölgyet, vissza a kocsmaszobába.

– Ha látja Euphroniust, adja oda neki gyűrűmet. Követünk ő, de egy ideje nyoma veszett. Isten áldja! – mondta a hölgy és egy gyűrűt nyomott a markába.

A vendéglős kérdezni akart valamit, de az idegen öreg hölgy kiment az ajtón.

– *Ein wunderschöner Ring!*[12] – mondta hangosan és gyönyörködve nézte a borsó nagyságú szikrázó gyémántot, amilyet még soha életében nem látott. – *Wahrscheinlich eine Jüdin.*[13] Fut a Gestapo elől, menekülget. *Versteckt ihre Güter.*[14]

Még büszke is volt rá, hogy rögtön kitalálta: egy menekülő zsidó nő bízta rá kincsét.

Dobos érkezett a Zugligetből, a festékes. Kívül, a ház előtt, ahol a hulló falevelek belepték a korhadt asztalokat, a falnak támasztotta kerékpárját.

– Nemsokára tíz óra. Nyolc perc múlva megérkeznek az angolok – ezzel lépett be. – Pontosak, mint békében a debreceni gyorsvonat.

Egy liter szilvóriumot akart kicsalni „nyári áron" Hofbauertől, de az nem állt kötélnek. Erre Dobos úr megfenyegette az oroszokkal, nem fog jótállni érte.

– Ha van Isten az égben – mondta –, akkor az oroszok szabadítanak fel minket, nem az angolok. Utálom azt a kalmár népet. Én szocialista vagyok, Vetter. Adja vagy nem adja azt a liter pálinkát?

A vendéglős még sohasem hallott ilyen vakmerő beszédet. Ijedtében odaadta a pálinkát, de egy kis felárral. A gyűrűt ottfelejtette a bádoglapon, a festékes észrevette, kézbe vette, csillogtatta, jobbra-balra forgatta.

– Hát ezt meg hol szerezte, Vetter? Többet ér, mint az egész Hárshegy.

– Egy zsidó nő hagyott itt a gyűrűt, valami Fröhlich nevű zsidónak.

– Az a bundás satrafa, aki az imént ment ki innen?

– Az. Olyan bunda van rajta, mint egy hercegnő. *Das ist ein Pelzmantel! Feiner Biber!* De elfelejtett rája akasztani a sárga zsidócsillag. *Eine Jüdin!*[15]

– Láttam az imént egy sovány pappal – mondta a festékes. – A nyárfaerdőn át elandalogtak a „Kutyavilla" felé, mint a szerelmesek.

– Nem akarom látni azt a Fröhlich zsidó. Még csak az hiányzik a bajokban, hogy a zsidók ide csődüljenek, a házamban keressék a rejtőzködés.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 14 2020. 09. 21. 11:18:46

– Örüljön a szerencsének, hogy jót tehet a zsidóknak, Vetter. Azok fogják megmenteni a pincéjét a felszabaduláskor. Én tudom ezt, én szocialista vagyok, Vetter.

– Mit tudja maga az élet, Dobos úr! – mondta megvetéssel az öreg sváb. – Akkor volt nekünk jó világ, *ein schönes Leben,*[16] amikor a házamat felgyújtották. Az égő zsindelyek úgy pattogtak itten a fejem felett, mint a puskalövések és mégse halt meg senki, Dobos úr. Pedig még akkor senki sem beszélte se ilyen, se olyan szocializmusról.

A Hűvösvölgyben megszólalt a sziréna, a távolból Budapest vészkürtjeinek vijjogása hallatszott. Külön honvédelmi miniszteri engedéllyel a Hárshegyen nem volt sziréna, hogy ne ijessze meg a bolondokat.

Dobos az órára pillantott.

– Ma két percet késtek az angolok – mondta.

Kimentek együtt a kertbe és onnan nézték az égő Budapestet az angol légibombák záporában. A festékes tapsolt a hulló bombáknak, Wili Vetter gondterhesen hallgatott. Hasonlított a hajdani német élclap, a *Fliegende Blätter*[17] gúnyrajzához, amely a polgári erényeket csúfolta. Ő is hálósapkában szokott aludni és szőrpapucsot viselt. A légitámadás után megkérdezte a festékestől:

– Maga, Dobos úr, tapsolja az angoloknak és mégis oroszokat várja. Hogyan lehetséges ez?

– Ez a dialektika – felelte rejtélyesen a festékes, kerékpárjára lépett és elkarikázott.

Wili Vetter nem értette. Bement a feleségéhez és megmutatta, mit hozott egy ismeretlen zsidó nő.

Szép Ilonka felült az ágyban. Szemüvegét feltette, úgy nézegette a gyűrűt. Az volt a véleménye, hogy a gyémántjában Rothschild zsidó szivárványa látszik.

– Olyan szép, hogy szeretnék még sokáig élni – mondta, és a gyűrűt az Isonzónál hősi halált halt gróf ezres bankói mellé rejtette a szalmazsákba.

3.

Teltek a napok és nem jött senki a gyűrűért. Dr. Morvay professzor sem tüntette ki látogatásával a „Szép Ilonkát", hiába ígért sváb szalonnát Hofbauer. Maga az öreg sváb mászott fel a meredek hegyi ösvényen az elmegyógyintézet főkapujához. Régimódi vasököl függött rajta, mint a főnemesi kastélyok kapuin; a falban ott volt még a rozsdás vaskarika, hogy ahhoz kösse a lovát az, aki lóháton érkezik. Wili Vetter dörömbölésére kinyílt a rácsos kisablak és valaki barátságtalanul kiszólt rajta, hogy ide csak bolondok jöhetnek be. Nem a régi kapus volt, aki Gyurival el szokott látogatni hébe-hóba a „Szép Ilonkába". Pár nappal ezelőtt a kapust is behívták katonai szolgálatra és elvezényelték Erdélybe, hogy harcoljon a Vörös Hadsereg ellen.

– Maga az új *Hausmeister*?[18] – kérdezte a vendéglős.

– Én Kunwald Richárd[19] vagyok, maga marha! – kiáltott haragosan a kapus és becsapta orra előtt a kisablakot.

Kunwald Richárd... A név ismerősen csengett. Miniszter vagy bokszbajnok? Wili Vetter nem volt biztos benne. Csalódottan fordított hátat a Hárshegyi Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézetnek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 15 2020. 09. 21. 11:18:46

– *Unheil*[20] – morogta és leballagott a hegyről, vissza a „Szép Ilonkába".

Napfényes októberi délelőtt volt. A hegyoldalon hervadó kakukkfű illatozott, a jegenyéken varjúk tanyáztak, a távolban a Duna ezüstcsíkja csillogott, az angolok valami okból nem érkeztek meg ezen a napon. Éppen delet harangoztak odalent Budapest templomaiban, amikor Wili Vetter visszaérkezett a „Szép Ilonkába".

A kertben egy mezítlábas pap sütkérezett a napon.

Széket szerzett magának az eresz alatt feltornyozott rozoga kerti bútorok halmazából és arra ült le, hanyatt dőlve, behunyt szemmel. Láthatóan élvezte az októberi napsütést, bütykös ujjai közt tartotta ölében a breviáriumát. Viseletes reverenda lötyögött rajta. Vagy nem őrá szabták, vagy ha igen, akkor nagyon lesoványodott a háborús rossz táplálkozástól. Már nem volt fiatal, de öregnek sem látszott. Nyírott feje búbja volt, mint a szerzetes papoknak, ámbár a pilis[21] Magyarországon már kiment a szokásból. Horgas orra előreugrott, sovány kicsi álla hegyes volt. Mintha valami édeset álmodna, elégedetten vigyorgott.

Wili Vetter köszönt neki és borral kínálta.

A szendergő papráncos arcán megfagyott a mosoly. Csak a szeme sarkából sandított a vendéglősre.

– Hamarosan keserű lesz a részegítő ital annak, aki megissza – mondta. – Hagyj békén szundikálni, amíg még lehet. Szent Mihály főangyalnál majd beajánlom lelkedet.

– Az angoloknak ajánlja be boroshordóimat, hogy ingyen meg ne ihassanak, *Herr Pfarrer*.[22]

De a pap úgy tett, mintha nem hallotta volna. Megvakarta csupasz lábujját, derűsen fintorgatta arcát és tovább szendergett.

Az öreg sváb vállat rándított, nem törődött többet vele. Az ivószobában ott találta trónján Szép Ilonkát, amint egy hórihorgas szemüveges férfival beszélgetett.

Mikefalvy Lóránt volt, a német megszállás óta kerületi főigazgatóvá kinevezett tanfelügyelő. Gomblyukában viselte kihívóan a nyilaskeresztes pártjelvényt, amely magában véve elárulta, hogy feltétlen hódolója Hitlernek és a németeknek, és még mindig hisz a német győzelemben. Családja német származású volt, azelőtt Milchtopfnak hívták. A normandiai partraszállás óta nem jelent meg a „Szép Ilonkában", pedig a közeli Svábhegyen lakott és kedvelte Wili Vetter borait. Most végre eljött, hogy lelket öntsön a csüggedő Hofbauer házaspárba.

Rögtön támadással kezdte. Szemére vetette az öreg svábnak, hogy zsidókkal cimborál, „zsidó vagyont rejteget". Csontkeretes éles szemüvegén át úgy tekintett rá, mintha a kerületi tantestület egy lusta tagja volna, akit azonnal fegyelmivel kell büntetni. Szidta, mint a bokrot: vesztébe rohan, magával rántja az örvénybe szegény beteg feleségét is, elvette eszüket az angol rádió, a sok hazugság, amit az angolok „az éterbe ömlesztenek".

Szép Ilonka, krétafehér arcán a szeme alatt fekete árnyékokkal, megkérdezte tőle, hogy mit tegyenek a zsidó nő gyűrűjével.

– Adják ide nekem és én majd beszolgáltatom a kormánybiztosságnak!

A két öreg összesandított, csendben a fejüket csóválták. Mikefalvy sebtében ivott, mint az ideges emberek. Tovább ijesztgette Hofbaueréket.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 16 2020. 09. 21. 11:18:46

– Maguk tán nem tudják, hogy a pesti utcákon lépten-nyomon akasztott emberek lógnak a lámpavason, nyakukban a felírás: „*Zsidó vagyont rejtegetett!*" … „*Angol rádiót hallgatott!*" A Maros utcai nyilaskeresztes pártházunk pincéi olyanok, mint a szardíniás dobozok, annyi ott a kivégzett ember. Mert mi nem tűrjük az árulókat, a zsidó vagyon rejtegetőit.

A borzas ősz konty megbillent a vendéglősné fején, de továbbra is szilárdan megmaradt amellett, hogy ő a gyűrűt senkinek nem adja oda.

A tanfelügyelő ceruzával lerajzolta a hadi helyzetet. Megmagyarázta, hogy titkos szolgálatuk útján maguk a németek ugratták be az angolokat és az amerikaiakat a normandiai partraszállás esztelenségébe, beengedték őket egészen a Rajnáig. Hát hogy a fenébe képzelte Wili Vetter, hol verik meg a németek az amerikaiakat? Talán Amerikában? Ahhoz óriási hadsereget kellett volna a németeknek átszállítaniuk az Atlanti-óceánon, temérdek veszélyen át nekik kellett volna partra szállaniuk, mégpedig Floridában. Az asztalt csapkodta felindulásában, bokázott és a csürdöngölősre emlékeztető táncot lejtett a pult előtt. Így próbálta meggyőzni a házaspárt arról, hogy milyen zseniális hadműveleti csel volt: a németek elejtették a floridai partraszállás tervét és átcsalták Európába az amerikaiakat.

– Adják a gyűrűt, vagy nem adják?

Szép Ilonka halálsápadtan a fejét csóválta.

Mikefalvy kiitta maradék borát.

– Maguk őrültek! – kiáltotta és elrohant.

A hajdani pezsgőreklám alatt a Hofbauer házaspár egy ideig hallgatott. Az asszony benyúlt elfonnyadt keblébe, elővette a gyűrűt. Lassan mozgatta, gyönyörködve nézte benne Rothschild zsidó szivárványát.

A férje megjegyezte, hátha mégis igaza van a tanfelügyelőnek.

– Fütyülj rá, Wili – mondta Szép Ilonka. – Egész biztosan megbolondult.

Wili Vetternek eszébe jutott, hogy a kertben egy mezítlábas pap sütkérezik. Tőle kellene tanácsot kérni!

Kiment a kertbe, de a pap már nem volt ott.

4.

Eddig eszükbe sem jutott, hogy az angol rádió híreit hallgassák. Mióta Mikefalvy megszidta őket, esténként összebújtak az ágyban és a BBC német nyelvű adásait lesték. Így tudták meg, hogy Gyurinak, a markos ápolónak sem volt igaza, aki váltig emlegette, bizonyára az orvosoktól hallotta, hogy Roosevelt amerikai elnök megtiltotta az oroszoknak a Kárpátok vonalának átlépését. Mert bizony, a Vörös Hadsereg már átlépett a Kárpátokon, sőt diadalmasan bevonult Erdély fővárosába, Kolozsvárra, és útban van Budapest felé.

A német és nyilas kézben lévő budapesti rádió ezzel szemben állandóan győzelmi híreket közölt. A légiriadók most már mind gyakrabban szakították meg adásait. Egy komor hang rejtélyes szavakat mondott ilyenkor:

– *Achtung! Achtung! Krokodil! Die Orange ist reif! Die Narzissen blühen!*[23]

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 17 2020. 09. 21. 11:18:46

Közben záporként hullottak az angol bombák Budapestre. Wili Vetter mind gyakrabban kortyolgatott a „*Liebe Achtzig*”-ból, már a hálósapkája is borszagú volt. Hogy mit jelent a krokodil, miért emlegetik az érett narancsot és a nyíló nárciszokat, erről sejtelme sem volt. Azt gondolta félrészegségében, hogy valami nagy bolondság az egész. Bárcsak jönne már Morvay professzor, hogy megkérdezze tőle!

Máskor bizakodóan motyogta:

– *Vielleicht das Krokodil wird uns doch helfen? So Gott will!*[24]

De nem merte komolyan remélni, hogy a krokodil segít rajta.

A budapesti rádió néha csak ennyit mondott: „Zavaró repülés!” A szirénák ilyenkor már meg sem szólaltak. Néhány szovjet repülőgép érkezett és találomra dobálta le bombáit Budapestre nyilván azzal a szándékkal, hogy általános rémületet keltsenek. Nekik nem volt menetrendjük, mint az angoloknak. A nap különböző óráiban érkeztek egyre sűrűbben, éjjel és nappal. Egy bomba az erdő szélén esett le, az elmegyógyintézet közelében. Megrongálta a kőkerítést és betört néhány ablakot.

Egy nap megint beállított a „Szép Ilonkába” a „Kutyavilla” kertésze, Janiga. Most sem ivott, baracklekvárt hozott cserébe kacsazsírért. De ezúttal kért egy liter bort is, fizetett érte. Mondta, hogy a bor az új lakónak kell.

– Magának van új lakó, Janiga? Kicsoda?

Janiga elmondta, hogy a lakó nagyon finom úriember, gróf Schattenberg Henriknek hívják, Frank méltóságos igazgató úrnak legkedvesebb barátja, az ő felkérésére érkezett Bécsből, hogy a „Kutyavilla” ne maradjon lakatlan és megakadályozza a német katonák beszállásolását.

A kertész egy súlyos tüdőműtétnek és kilenc hiányzó oldalbordájának köszönhette, hogy nem vitték el katonának a nyilasok az oroszok ellen. A hetenként megismételt mozgósítási parancsoknak, amelyeket már senki sem vett komolyan, ő jámborul engedelmeskedett. De horpadt háta, elferdült gerince és kurta bal válla miatt minden esetben hazaküldték és nem adtak fegyvert a kezébe. Rajongásig szerette feleségét, a csinos szőke Julist, és aranyhajú kislányukat, Babszit. Hajlongó foglalkozása, a kertészet miatt a háta még jobban meggörbült, alulról nézett fel az emberekre.

– Nagyon előkelő úriember a gróf úr – ismételte elégedetten. – Egészen jól beszél magyarul, mert a dajkája magyar volt. Nagy csapás érte őtet. A bécsi gyorsvonatot, amelyiken érkezett, megbombázták az oroszok. Neki minden csomagja odaveszett. A Frank méltóságos igazgató úr levele is elégett.

– Maga azért hiszi neki, Janiga?

– Nagy úr a Schattenberg gróf úr, minden szava igazság. Semmije se maradt szegénynek, még egy fogkeféje se. Tán azért olyan bús, mikor mondogatja: „Embernek lenni esztelenség és oktalanság, teljesen szükségtelen dolog.” Meg ezt is szokta nekem mondani: „Janiga, mi ok nélkül jöttünk a világra, gyávaságból hosszabbítjuk napról napra életünket, puszta véletlen a halálunk.” Az is a szavajárása, hogy hányingert kap, ha embert lát. Szegény gróf úr.

– Van sok arany *Gulden*[25] neki?

– Mondom, Vetter, mindene odaveszett a légitámadásban. Én adtam neki kölcsön a méltóságos Frank igazgató úr felöltőjét. Szegény gróf úrnak felöltője se ma-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 18 2020. 09. 21. 11:18:46

radt, menekülés közben ottfelejtette az égő vonatban. A kétsoros kék zakó is jó neki, mintha csak rá szabták volna. A méltóságos úr borotváját is odaadtam neki, de a fésűt és a hajkefét nem fogadta el, mert kopasz.

Míg Janiga az új lakóról beszélt, Wili Vetter azon töprengett, hogyan falazhatná el pincéjét, úgyhogy ne találják meg a teli hordókat sem az oroszok, sem az angolok.

– A méltóságos Frank igazgató úr hálóingét és papucsát is odaadtam neki. Megbarátkozott Nathalie-val.

– Nathalie? Hát az kicsoda?

– A Frank méltóságos úr tacskó kutyája. Nem tetszett még sohase látni? Okos kis szuka... De máma valami miatt megsértődött a gróf úr, ezért viszek neki bort, hogy kibékítsem. Az volt a kívánsága, hogy öljük le egyetlen kakasunkat. Én kértem Julist, tegye meg a gróf úr kedvére, de Julis ragaszkodott a kakashoz, ellensége az özvegy tyúkoknak. Schattenberg gróf úr meg is szidott a kakas miatt. Azt mondta, nincsen Isten és ő az abszolút forrás. Így mondta. Én nem értettem, pedig ő magyarázta. Nagyon okos ember ám a gróf úr. Azt mondta, a világot nem az Isten teremtette, hanem mi teremtettük. Azért van világ, mert ő van, a gróf úr van, és általa van a világ, ezt mondta. „Ha magának esze lenne, mint nekem, Janiga, akkor megértene engem. Süsse meg palacsintának, amit magának tanítottak a hittanórán, Janiga. Művelődjön. Akkor majd feleszmél, hogy magának is van világa, de az csak azért létezik, mert maga azt a világot megalkotta a maga öntudatával." Haragjában, hogy Julis nem akarja levágni a kakast, azt is kifejtette, hogy a kakasnak nem azért van taraja, kakas formája, nem azért kukorékol, mintha lenne a jegenyék fölött egy eszme a kakasról. Szidta, mint a bokrot, azokat, akik azt hiszik, hogy a borsóról is van egy eszme a csillagokban és ezért kerek a borsó. „A létezésnek egészen más törvényei vannak, Janiga. A kakas azért létezik, mert én megláttam, és mert én éhes vagyok!"

– *Lassen Sie mir die Ruhe mit Ihrem Hahn!*[26] – mondta mogorván Wili Vetter. – Aztat mondja inkább, hova dugjak el angolok elől a hordókat!

Másnap reggel német katonai gépkocsi állt meg a „Szép Ilonka" előtt.

Acélsisakos német katonák ugráltak le róla, állig felfegyverkezve. A sváb vendéglős szíve megdobbant. „*Heil Hitler!*"[27]-t mondott nekik.

A katonák hosszú kötelet kértek tőle kölcsön, ő bizalommal odaadta nekik.

Negyedóra alatt három teli hordóját gurították fel a pincéből, a tehergépkocsira rakták, „*Heil Hitler!*"-rel köszöntek ők is, és elhajtottak.

5.

Hűvösre fordult az idő. A nagy Duna-kanyar felől szelek fújtak és egy nap alatt megfosztották száraz lombjaitól a „Szép Ilonka" elhanyagolt kertjét.

Déltájban a szél elállt, az ég kitisztult, a nap sütött. Két kopasz gesztenyefa közt kifeszített kötélen Wili Vetter kék köténye és egy tarka női hálóing száradt.

Mióta a német katonák elrabolták a borát, a vendéglős búskomor lett. Elhanyagolta külsejét, nem borotválkozott, fehér szakálla nőtt. Ágyban nyögdécselő nejéhez is alig szólt. Most éppen az ócska vaskályhával kínlódott az ivószobában, be

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 19 2020. 09. 21. 11:18:46

akart fűteni a barna hadiszénnel. Könyökig kormos volt, mogorván kipislantott az ablakon.

A kertben egy ember állt, a vállán puskával.

Azt gondolta, megint a boráért jönnek. Bátran kirohant, azzal a szent elhatározással, hogy nem ad kötelet és megvédi pincéjét. De az idegen ember vállán nem puska lógott, hanem festőállvány.

Cingár, szemüveges férfi volt. Rá sem hederített. Észre sem vette, milyen vihart kavart festőállványával a vendéglős szőrös szívében. Nem is köszönt, sőt Wili Vetter köszöntését sem fogadta. Szótlanul járt-kelt a kert elvadult ösvényein, aztán a két kopasz gesztenyefával szemben, ahol a kék kötény és a tarka hálóing száradt, felállította a festőállványt és egy nagy fehér vásznat helyezett rá. Festékesdobozát a földre tette, kivette belőle festékekkel tarkított kerek palettáját és ecseteit. Wili Vetter, lassan megnyugodva, hogy nem a boráért jöttek, mogorván szemlélte, amint a festő nagy buzgalommal sötétlila színt kever palettáján. Láthatóan az ő kék köténye érdekelte. Időnként a homlokához emelte tenyerét és mintha a láthatárt kémlelné, hogy nem szállnak-e le angol ejtőernyősök, mereven figyelte a száradó kötényt. A kocsmáros szólt hozzá, de ő nem felelt. Lilába mártott ecsetjével hirtelen bökött a vászon kellős közepére, mintha át akarná döfni vele.

Megszólaltak odalent a szirénák, megérkeztek az angolok, a robbanásoktól kezdett reszketni a Hárshegy. Wili Vetter bement a házba az öreg, beteg Szép Ilonához és otthagyta a kertben a festőt, aki nem törődött a bombázással és a feje fölött keringő három szovjet repülőgéppel, hanem buzgón festett.

Wili Vetter a bombák potyogása közben közölte feleségével, hogy *„ein dummer Maler”*[28] festi a kertet. Mikor az angolok befejezték aznapi munkájukat és elvonultak, kiment megint a kertbe és *„für die Inspiration”*[29] vitt egy pohár bort a festőnek. Az megkóstolta és kiköpte. A poharat a földhöz vágta és befejezett egy sárga csíkot a képen.

– *Was für ein Wahnsinn*[30] – morogta a kocsmáros és a képet bámulta, amely csöppet sem hasonlított a kertjéhez.

Kurta botjára támaszkodva, görnyedten kijött a házból Szép Ilonka is. Együtt nézték, mit mível ecsetjeivel a festő a vásznon. A színek és vonalak érthetetlen tarkabarkaságától halak, kutyák és emberek tekintettek ki iszonyú arccal.

A festő egymás után szívta és dobálta el maga körül a cigarettákat.

– Ipsimelta tava ez – mondta.

– Hát nem a mi kertecskénket tetszik festeni? – kérdezte tisztelettel Szép Ilonka.

– De azt festem, csakhogy áthelyeztem a saját hazámba, Ipsimeltába – felelte a művész.

– Hol van az az Ipsimelta? Tessék mondani.

– Az egyedül az én titkom. Én ott győztem le a halált, Ipsimeltában. Ott mindenkinek szitából van a teste, mint nekem.

– Szitából? – álmélkodott Ilonka.

– Nézzen erre a süllyedő hajóra. Ipsimelta taván hánykolódik. Ez a hajó a maguk kocsmája.

– Azt is tessék mondani: mi most a vízen állunk?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 20 2020. 09. 21. 11:18:46

– Demetrius néven szignálom képeimet, de Ipsimeltában nem ez a nevem. Bárcsak elmondhatnánk, tisztelt barátaim, hogy hajónk ott halad, ahol Herkules emelte oszlopait! Akkor még lehetne reményünk ott, ahol jobb kézről elmarad Sevilla.

– Hát semmi reményünk sincsen? – kérdezte halálsápadtan a beteg öregasszony.

– Sajnos – felelte a festő és gúnyosan felkacagott – hajónk fara Ipsimelta taván fáradtan keletre dőlt, vitorláink bal felé verődtek. Mi mindnyájan benne fuldoklunk a tóban.

– *Ein dummer Maler*[31] – morogta Wili Vetter.

– Reánk, akik ecsetünkkel az igazságot keressük, az ostobák ránk fogják, hogy bolond festők vagyunk. Magában, tisztelt asszonyom, talán több lélek van, mint szamár urában. Tekintsen a képre, megpillanthatja saját magát. A habokból maga néz ki itten csuka arccal, az árbóc szakadt kötele már a nyaka köré csavarodott. Maga nem fog sokáig élni.

Szép Ilonka a szívéhez kapott.

– Jaj!

– Ne ijedjen meg, tisztelt asszonyom, az igazságtól. De talán még partra tudunk úszni mindannyian... Egyébként a képet a Magyar Tudományos Akadémiának ígértem.

Még csendben megvárták, amíg Demetrius szarvat festett a fuldoklónak. Aztán Wili Vetter betámogatta a házba feleségét.

– *Nun also! was sagst du dazu,*[32] Ilonka?

– Bizonyosan egy nagyon híres festőművész – felelte Hofbauerné. – A Magyar Tudományos Akadémia tagja! Olcsón meg kellene venni tőle a képet és eldugni a pincében. Talán ideadná egy liter szilvóriumért.

– *Vielleicht ein Exzellenz, es ist möglich*[33] – mondta az öreg Hofbauer.

Később megint kiment a kertbe, hogy megnézze, mivé változtak a képen a gesztenyefák közt száradó ruhák. De már senki sem volt ott. A festő is épp olyan hirtelen tűnt el, mint a múltkor a mezítlábas pap.

Szél kerekedett és lassan lengette a kötélen a kék köténytt és a tarka hálóinget.

6.

Végre egy kora délután dr. Morvay Ödön, a híres professzor és elmegyógyász, megjelent a „Szép Ilonkában".

A hegyi ösvényen jött lefelé egy sántikáló fehér köpenyes férfival. A tudományos Nobel-díj, amelyet a háború után fog átadni neki Gusztáv svéd király, mint szentek feje körül a glória, már ott csillogott a homlokán.

Sovány nyakán, mint évgyűrűk az öreg tölgy törzsén, sűrűráncok jelezték, hogy menthetetlenül közeledik a nyugdíjhatárhoz és akkor európai híre, óriási tudása és a *Zugtheorie* ellenére nyugdíjazni fogják, de addig vállalnia kell a felelősséget a Hárshegy 368 bolondjáért. Hátul, alul a nyakán, volt egy ferde, mély ránc. Ezt ő maga sem ismerte. Öreg tengerészek nyaka szokott így megráncosodni, a bőrük kikérgesedik a tengerek szélviharában. De az ő nyakráncai, egy hosszú munkás élet tudományos búvárkodásai és a bolondok gyógyítása közben, nem a tengeren, ha-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 21 2020. 09. 21. 11:18:46

nem a Pázmány Péter Tudományegyetem elmekórtani tanszékén és a Hárshegyi Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézet központi klinikai épületében a vastag falak közt keletkeztek. Mint a régi nagymamáknak, akik fiatalon sem jártak fodrászhoz, hanem tojássárgájával kevert kamillateával mostak fejet, szép tiszta fehér haja volt. Csak a feje búbján kopaszodott, mint a papok Olaszországban. A temérdek cigarettától sárgás árnyalata volt hegyesre nyírt ősz szakállának. Ilyen szakállt már régen nem viseltek Magyarországon, talán csak az Országgyűlés felsőházában öreg grófok, régi császári és királyi titkos tanácsosok; az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása után kiment a divatból. Barthou francia külügyminiszternek volt ilyen szakálla, amikor a szerb királlyal együtt Marseille-ben őt is agyonlőtték.[34]

– Csillapodj, Miska – mondta a mellette sántikáló alorvosnak. – Iszunk egy kortyot Szép Ilonkánál, az angolok ma már nem jönnek vissza. Sajnos.

Miska alorvos a műlábának köszönhette, hogy a németek parancsára nem hívták be őt is katonai szolgálatra és nem vezényelték ki a közeledő Vörös Hadsereg ellen. Mióta a többi orvost, az igazgatót és a tanársegédet is behívták, az intézet 368 elmebetegét egy Dóczyné nevű sovány orvosnővel ketten kezelték a professzor legfőbb irányítása mellett. A tanársegéd hívása inkább erőszakos elhurcolásnak látszott, mert vele együtt „félzsidó" feleségét is elvitték egy hajnalban a nyilaskeresztes pártszolgálatosok. Hír szerint nem is adtak kezébe puskát az oroszok ellen, hanem mindkettőjüket agyonlőtték az Istenhegyi út és a Németvölgyi út sarkán lévő Nyilaskeresztes Fővezérség kertjében, gépkocsiját pedig hadiszolgálat ürügyével elkobozták.

– *Zu spät!*[35] – sóhajtott búsan Wili Vetter, amikor megpillantotta a közeledő professzort alorvosával. Dr. Morvay professzor már későn érkezett, hiszen maguk a német katonák rabolták el három hordóját. – *Ein Elementarschaden! eine Furchtbarkeit, Herr Professor!*[36] Ezt nem lehet túlélni! Ez elemi csapás! Három teli hordóm fuccs! *Ach, meine Fässer!*

A professzor úgy lépett be a koszos kocsmaszobába, mint egy karbolszagtól illatozó fényes kórterembe. Ősz szakállát simogatta, aztán ujjait megszagolta. Nefelejcskék szemének derűs tekintete elsötétedett. Ráförmedt a korcsmárosra: Gondoljon a halottakra, az elpusztult otthonokra! Gondoljon a százezerszámra lemészárolt zsidókra!

– Hallom, van sváb szalonnája. Ide vele! És hozzon nekünk egy liter bort, a javából.

A professzor letelepedett alorvosával az egyik rozoga asztalhoz.

– Látod, Miska – mondta dr. Morvay a féllábú alorvosnak –, mikor az ember ilyet hall: „*ach, meine Fässer!*", hajlamos rá, hogy mindent földhöz csapjon és felkiáltson: Nyomorult emberiség, megérdemled sorsodat! De én nem hátrálok meg, Miska. Én bízom az emberben. Ennek a vén svábnak a *gyrusai*[37] bizonyára nincsenek rendben. Az elformátlanodást bízvást és még a fertőzést is kimutathatnánk. De most nem érünk rá. Ezer más dolgunk van, Miska.

– Ezeregy, professzor úr.

Még nem kapták meg sem a szalonnát, sem a bort; idegesen cigarettáztak mindketten. A féllábú alorvos, alacsony tömzsi emberke, ütemesen kopogtatta műlábával

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 22 2020. 09. 21. 11:18:46

a kocsmapadlót. A professzor az ujjaival dobolt az asztalon, időnként abbahagyta, hogy megszagolja ujjait, aztán elölről kezdte. Erre az ideges rossz szokására óriási tekintélye miatt senki sem merte figyelmeztetni, és minthogy özvegyember volt, otthon sem rótták meg érte. Senki sem mondta neki, hogy Freud professzor egészen különös következtetést vonhatna le ebből az „infantilis csökevényből".

A közbecsülés és a tekintély fénykoszorúja a kocsma félhomályában még élénkebben csillogott homloka fölött: a Morvay-féle agyterápia, a „*Zugtheorie*" néven ismert elmélet az utasról, aki „rossz vonatra szállt" és ennek lett a lelki nyomorékja; a „tápszuggesztió", a „polarizáció" és főképpen a „Pszichikus Tükörvályú". Nyugodt hangon mondta az alorvosnak:

– Ezeregy baj és ezeregy baljóslat ellenére én megőrzöm hitemet. Nem élünk képtelen világban, nincsen abszurdum, Miska. Látszólag megőrült a világ. Az emberiség egy csiklandós hányadát be kellene zárni elmegyógyintézetbe. De minden látszat hamis. Az igazság, kedves Miska, az, hogy ez a világ befejezetlen. Az Úristen nem fejezte be a teremtés munkáját, hanem reánk bízta, emberekre, hogy mi fejezzük be. De sajnos az ember...

– Bocsánat, professzor úr – szólt közbe Miska alorvos és műlábával úgy dörömbölt, mintha a falat döngetnék. – De döntenünk kell, mit tegyünk. Engedjünk-e az...?

– Összes csillagjaival együtt az egész mennybolt ránk szakadhat, Miska, de nekünk akkor sem szabad elvesztenünk bizalmunkat az emberben. Ne bátortalanítson el, kedves barátom, hogy ebben az ocsmány világban az ember félredobja kötelességeit. Rombolja ahelyett, hogy javítaná, tökéletesítené ezt a félig kész világot. Hiszen félig kész gyártmány ez a mi világunk. Az Úristen által előregyártott elemeket nekünk kellene összeraknunk. Szabásminták, épületalkatrészek közt élünk, Miska. Félig kész világban. Holott...

– Engedjünk-e az erőszaknak, professzor úr? Adjuk-e ki a zsidó ápoltak névsorát a hatóságnak?

– Kérdésedre válasz, amit mondtam, Miska. A félig kész világ továbbépítése helyett az ember megszegi kötelességeit. Mint minden kötelességmulasztás, ez is azt jelenti, hogy szembekerülünk a lelkiismerettel, a szabadsággal és a szeretettel. Nemhogy befejeznénk, amit Isten ránk bízott, hanem le akarjuk azt rombolni! Az ilyen ember már nem normális, szabálytalanul használja agyvelejét. Mi történik tehát ebben a szabálytalanságban?

– Mi történjék, professzor úr, a zsidó ápoltakkal?

– Ha majd elmúlik mindez, aminek most tanúi vagyunk – folytatta dr. Morvay –, akkor óriási feladatot kell vállalnunk, Miska. Egy új tudományág megteremtésével, tehát intézményesen kell küzdenünk az ellen, hogy olyan emberek lehessenek népek és országok vezetői, akik életükben egyszer lekéstek a vonatról... Érted, Miska? „Vonatelméletem" egy új szociális pszichológia kiindulópontja lehet. Elegendő lesz majd egyszerű klinikai vizsgálat ahhoz, hogy a közéleti pályáról eltiltsuk azokat, akiknek agyveleje a szabályszerű működésre alkalmatlan, azaz agyvelejük törékenysége miatt ezek a népvezérjelöltek fokozatosan elembertelenítenék önmagukat és

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 23 2020. 09. 21. 11:18:46

tanítványaik ezreit. Mi tudjuk, Miska, hogy az emberi agyvelő törékeny jószág, és épp most érkeztünk el oda...

– Csak tizenhárom zsidó ápolt van intézetünkben... csupán... Tagadjam meg a névsoruk kiszolgáltatását? – kérdezte az alorvos.

– Tagadd meg, Miska, de ésszel. Hamisítsd meg előbb az adatokat és ne veszítsd el bizalmadat az emberben. Itt vannak például a svédek. Holnap a Svéd Vöröskereszt megbízottjával találkozom a svéd követségen. Ezek a svédek, barátocskám, tudják, mi az ember kötelessége a szabálytalanul működő agyvelő közveszélyes politikájával szemben. Üldözött emberek ezreit próbálják menteni. Szembeszállnak a patologikus elaljasodással. Férfiasan követelik az agyműködés szabályosságának egyetemes helyreállítását.

– Pár napja hidegre fordult az idő, professzor úr. A szovjet bomba betörte tíz ablakunkat. Jön a tél, megfagynak az ápoltak és...

– *Ach! meine Fässer!* – sóhajtott Wili Vetter, hozta a szalonnát és a bort, tányérokat tett az asztalra.

Dr. Morvay professzor jól megpaprikázta a vastag fehér svábszalonnát és nagy étvággyal falatozni kezdett. Fehér Barthou-szakálla mozgott evés közben. Miska alorvos csámcsogva habzsolta a régen látott, finom eledelt és nagyokat kortyintgatott közben poharából. Műlábával beszüntette a kopogást.

– Éheznek a betegeink – mondta borús arccal. – A pék ma harmincöt kilóval kevesebb kenyeret adott.

– A bajok gyökerét kell megragadnunk, Miska – felelte a professzor. – Az emberek nagy többsége még ma sem hajlandó elfogadni az emberi egyenlőség biológiai igazságát. Azért törekszik mások elnyomására és eltiprására, mert önmagát különbnek képzeli a többi embernél. Az emberi kapcsolatok neuropszichikus egyensúlyát ezért nem tudjuk megteremteni. Főleg pedig...

– Ha holnap maga a professzor úr szólna be a péknek és erélyesen követelné a hatóságilag lerögzített kenyérmennyiséget, akkor bizonyára...

– Nekünk már most előkészületeket kell tennünk a jövő feladatainak megoldására. Az ember nem dolog és nem Isten. Ha dolgot vagy Istent csinál önmagából vagy másokból, akkor elformátlanodik, személyiségét hovatovább elveszti, neuropszichikus kapcsolatai az emberi közösséggel megfeszülnek, kezdődnek a konfliktusok, saját belső tükre és a külső nagy emberi tükör visszaverődései zűrzavart okoznak, az emberi társadalom egy förtelmes „Pszichikus Tükörvályúvá" alakul át. Kötelességünk tehát, hogy idejében...

– Könyörögve kérem, professzor úr, járjon el a minisztériumban és sürgesse meg kérvényünk elintézését. Mint tetszik tudni, azt kértük, hogy a harcoló hadsereg engedjen át a betegek és a személyzet részére minden héten három bombasérült lovat.

– Jó, jó, Miska. Mindenre sor kerül. De te vagy egyetlen megmaradt hű tanítványom. Ezeket a százszor fontosabb dolgokat el kell neked mondanom. Ki tudja, nem hurcolnak-e el holnap engem is a nyilasok? Eltalálhat egy bombaszilánk is. Akkor neked kell folytatnod a munkámat abban a meggyőződésben, hogy egyedül a perszonalista társadalmi kapcsolat felel meg a neuropszichikus emberi egyensúlynak.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 24 2020. 09. 21. 11:18:46

Miska doktor nem nagyon tudta, milyen gondolatok rejtőznek a „perszonalista” jelző mögött. A gondok súlya alatt roskadozva tudomásul vette, hogy a professzor halála esetén neki kell folytatnia a teremtés művét a higiénikus emberi agyvelő segítségével és ez a kötelesség mintegy „bele van írva az ő pszichobiológiai konstitúciójába”.

– Értem, professzor úr. De vannak jelenleg egyéb fontos dolgaink is. Például hamarosan elfogy a tüzelő, alig van már szenünk.

– Az emberi egyensúly felborulásának jele ez is. Egy maroknyi német őrült által felidézett neuropszichikus világkatasztrófában a mi téli tüzelőnk olyan tétel...

– Halkabban, professzor úr! A falnak is füle van...

– Porszemnyi tétel csupán. Egyébként is közeledünk már ahhoz a tudományos belátáshoz, hogy az emberi bűnök az agyvelő higiénikus hiányainak spontán manifesztációi. Az eredendő bűn, amelyet Ádámtól örököltünk, voltaképpen egy nagy higiénikus hiány. Piszok az agyvelőn. Lemosása keresztvízzel: szimbolikus jelentőségű aktus.

– Honnan szerezzünk ablaküveget, professzor úr? A betört ablakok befalazását vagy bedeszkázását terapeutikai szempontból nem tartom kívánatosnak.

– Némely látszólagos emberi determinizmussal férfiasan szembe kell néznünk, Miska... Megjegyzem, az öreg svábnak kitűnő szalonnája van... A pszichobiológiai valóságok parancsolóan írnak elő számunkra bizonyos dolgokat.

– Dóczyné gorombán bánik a betegekkel, professzor úr. Mióta az orosz bomba az épület közelében robbant, nem lehet bírni a doktornővel. Felbillent a neuropszichikus egyensúlya. Akkor is hallja a szirénákat, amikor nem szólnak. Már hallucinációi vannak.

– Fáradtság és pszeudoneurózis – ez volt dr. Morvay professzor véleménye Dóczy doktornőről. – Majd én beszélek vele. Egyébként meglepő, hogy a szovjet bombarobbanás nem okozott sokkterápiát. Nem gyógyult meg senki.

– Ellenkezőleg, professzor úr. Azóta a B pavilonban az endogének még sokkal nyugtalanabbak. A kijárási engedélyeket pedig egyes kivételezettektől be kellene vonni.

Családiasan leült asztalukhoz az öreg Hofbauer. Szopogatta a maga „*Liebe Achtzig*”-ét, mogorván hallgatott. Morvay professzort láthatóan nem érdekelték Miska alorvos aggodalmai. Catullusról[38] kezdett beszélni, az „első neuropszichikus költőről”. Egyszer előadást is tartott róla Koppenhágában a Királyi Akadémián, jelen volt a dán király is. Azt fejtette ki benne, hogy a Lesbiával[39] folytatott szerelemnek volt egy mozzanata, amely „kettéhasította a lelkét”. Ekkor billent meg a költőben a neuropszichikus egyensúly. Ettől fogva utcanőnek nevezte Lesbiát és félni kezdett a „kopasz és homoszexuális Caesartól”. Megfeneklett a szexuális zátonyon.

– Professzor úr Catullusról beszél és csak a jóisten tudja, hol bolyong Henrik.

– A neuropszichikus költészet latin klasszikusa mellé sikerült odaállítanom egy angolt és egy franciát. William Blake[40] az egyik, a londoni rézmetsző. Arthur Rimbaud[41] a másik, az abesszíniai elefántcsont-kereskedő. Három neuropszichikus látnok! Catullus! Blake! Rimbaud!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 25 2020. 09. 21. 11:18:46

– A kőmívesek ma reggel sem érkeztek meg, nem javították ki a leomlott kerítést. Nem állok jót semmiért, professzor úr. Egy nap ott fognak kiszökdösni a betegeink.

– A Svéd Vöröskereszttől kaptam bizonyos orvosi közleményeket. A kísérleti pszichózis mérföldes csizmában haladt előre, amíg mi itten egy helyben topogunk, Miska.

– Henrik eltűnését igen nagy bajnak tartom, professzor úr.

– A kísérleti célból végzett agymérgezések és pszichiátrikus altatások megerősítették felfogásomat a három nagy neuropszichikus költő látomásaival kapcsolatban. A régi aztékok vallási extázisát egyfajta mexikói kaktuszból előállított alkaloida idézte fel, a meszkalin. Mondhatom, óriási veszteség a világirodalom számára, hogy Rimbaud hasistól és nem meszkalintól álmodott. *A részeg hajón*[42] kívül még milyen remekműveket írhatott volna! Egyébként a kémiai agyzavarok által felidézett kísérletek azt a reményt keltik, hogy...

– Henrik meg fog ölni valakit egy nap. Szerez egy kalapácsot és...

– William Blake verse például a mennyország tigriseiről egyszerű kémiai képlettel is kifejezhető, Miska. *LSD 25,* vagy ha úgy tetszik, egyszerűen *diethylamide acidum lysergicum*.

– Jaj, mi lesz már mivelünk, Herr Professor? – kérdezte gyászos hangon Wili Vetter.

– Legyen nyugodt. A társadalmi lélekgyógyászat egyszer majd helyre fogja állítani a normális emberi kapcsolatokat.

– De mikor?

Dr. Morvay mondani akart valamit, de Miska doktor a szavába vágott.

– Rafael atyának professzor úr méltóztatott odaadni a kiskapu kulcsát?

A professzor arca zavartan elsötétült. Homlokát ráncolta, félrenézett, gondolkozott.

– Nem emlékszem – mondta végre.

– Ez a bolond pap éjjel-nappal szabadon jár ki-be a kiskapun. Ez mégiscsak tűrhetetlen.

– Elmekórtanilag ő már nem érdekes eset, Miska.

– Akár érdekes, akár nem, ő reggel elmegy cipőben és este hazajön cipő nélkül. Nem győzöm ellátni rossz lábbelivel. Tegnap adtam oda neki Timonné szakadt papucsát.

– Női papucsban jár a tisztelendő úr?

– Ez nem tréfa, professzor úr. A kisajtón át kiszöktet más bolondokat is.

– Ne bakafántoskodj már annyit, Miska! A tisztelendő Rafael atyánál százszor bolondabbak járnak-kelnek szabadon, kormányrendeleteket írnak alá, országokat és hadseregeket vezetnek. Neki tulajdonképpen nincs is semmi baja. Csak komolyan veszi az evangéliumot, és ha szegény embert lát, akkor leveti a cipőjét és neki adja. A püspök úr e miatt a rossz szokása miatt neheztelt meg rá és küldte be hozzám a klinikára. Egy kis villanyozáson és „Morvay-diétán" kívül nem is kapott semmi gyógykezelést. Azt is megbántam. Hiszen Rafael atya az igazi pap, aki megfogadja Szent Pál figyelmeztetését: elutasítja magától a világ okosságát és bolonddá válik azért, hogy igazán okos lehessen.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 26 2020. 09. 21. 11:18:46

– Sétáival meglazítja a fegyelmet, felborítja a rendet.

– Ne légy ilyen szigorú, Miska. A tisztelendő Rafael atya senkinek sem árt hárshegyi sétáival. Legközelebb ne adj neki papucsot. Majd meglátjuk, kimegy-e sétálni mezítláb.

Wili Vetter közbeszólt.

– Meglátogatta engem is a maguk papja.

– Hány hordó bort rabolt el a pincéjéből?

– Ő egyet se. Szelíden szenderegte a napon, mint a tej. Nem voltak cipői a lábain. *Ein tüchtiger Priester.*[43]

Miska alorvos egyre idegesebben kopogott a padlón műlábával. Úgy ivott, mint a kefekötő, és egymás után szívta az erős magyar cigarettákat. A kapadohány füstjétől időnként fuldokolva köhögött.

Két köhögés közben ezt mondta sandán:

– Kleopátra is kijár.

Tudta, hogy Kleopátra a professzor legkedvesebb betege. A legszebb különszobája volt a kastélyépület első emeletén, valaha a grófnő aludt benne, a boltíves ablakon át pompás kilátás nyílt a Dunára és Budapestre. Morvay professzor hárshegyi birodalmában az volt a szokás, hogy az ápoltakat kórlapjaik álnevén emlegették, nem pedig sorszámaik szerint. Ezek mindig keresztnevek voltak. A közönséges keresztnevűek számot kaptak, mint a királyok. Ezért volt a C pavilonban egy öreg idült alkoholista, akit XVI. Lajosnak hívtak. Kleopátrának a valódi nevét különösen szigorúan titkolták, bár mindenki tudta a személyzet körében, hogy ő a hajdani híres Felleg Mari. Tizennyolc éve volt a professzor betege, itt öregedett meg a Hárshegyen.

– Kleopátra az én külön engedélyemmel jár ki. Ezek a séták az ő korában nélkülözhetetlenek az emésztés szempontjából – mondta határozott hangon dr. Morvay.

Miska doktor azonnal takarodót fújt. Csak éppen megjegyezte, hogy sétái közben valahol ellopták a gyűrűjét és emiatt tegnap már dühöngött is, Gyurit kellett hívni a megfékezésére.

– Dühöngött? – kérdezte csodálkozva a professzor.

– Nekem ezt mondta: „Ajkad csókolni véresen jövök meg, ha nem szerzed vissza gyűrűmet!" Aztán követelte, hogy kerítsük elő követét, Euphroniust.

– Euphroniust? Hát az kicsoda?... Azaz, tudom már. Ő Henriket nevezi Euphroniusnak.

– Egy okkal több, hogy felkutassuk ezt a veszedelmes szökevényt – mondta az alorvos. – Be kellene jelenteni az eltűnését, értesíteni a rendőrséget.

– Tekints a füstölgő magyar főváros romjaira, Miska, és gondolj arra, mi minden fog még történni a neuropszichikus emberi egyensúly felborulása miatt. Ugyan ki a fene törődik Euphroniusszal! Egy futóbolonddal! Ezerszámra futkároznak manapság a bolondok.

– Akkor eresszük szélnek a többi bolondot is – mondta vakmerően Miska doktor és szembe mert szállni a tudomány jeges hegyormáról alátekintő nagy tudóssal, a Nobel-díj jelöltjével.

– Nem, Miska. Nem eresztjük szélnek bolondjainkat. Egy elsődleges biologizmus a mai embert olyan mélyre süllyesztette, ahol már kezdi felejteni magasabb

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 27 2020. 09. 21. 11:18:46

rendű struktúráit. Nekünk helyt kell állnunk. De nem szabad szétforgácsolnunk maradék erőnket. Azon kell fáradoznunk, hogy a mai embert kimentsük a szakadékból. Nagy türelmet igénylő, fáradságos munka lesz. Én már öreg vagyok, de teneked még részed lehet a feladat elvégzésének dicső örömében. Hagyd a fenébe Euphroniust! Egyébként, ha nem tudnád, áldozatát annak idején nemcsak agyonverte, hanem ki is rabolta. Viselkedésének agyi elektrofiziológiája, hála Lapicque-nak és Bergernek,[44] sok mindent elárult. Elmebajának lényege: „Haragszom az emberekre." Ezt, mint komor szajkómadár, folyton ismétli. Valóságos filozófiai rendszert dolgozott ki gyilkos tettének igazolására. Istentagadását a létezés bizonyos *a priori*[45] törvényeivel igyekszik igazolni. Embergyűlölő gőgje abból a tévedésből táplálkozik, hogy ő, mint ember, előbb létezett, még mielőtt emberi lényege meglett volna. Ezt a lényeget ő maga választotta saját magának, már anyja méhében a létezés mellett döntött. A világ és minden valósága őérte van, általa van. Analízis közben a legőszintébben bevallotta: „Én vagyok, egyedül én vagyok, aki vagyok!" Úgy hangzott, mintha az Úr szólalt volna meg az égő csipkebokorban. Azt is mondta még: „Átok, hogy más ember is van." Számára az a pokol, hogy rajta kívül még élnek a földön emberek. Az első időben mindig kihányta, amit evett. Végre is sikerült kigyógyítanom őt neurotikus hányingeréből. Ugyanis az emberek miatt hányt.

– Fülön kell csípnünk őt, professzor úr. Emlékszem, miket írtak róla tíz évvel ezelőtt az újságok. „Elfogták a kalapácsos rablógyilkost!"[46] Az újságok külön kiadásban közölték. Olyan nagy esemény volt, mint egy kormányváltozás. Lássa be, professzor úr, hogy ez a közveszélyes őrült, aki a bécsi gyorsvonatban agyonverte útitársát, nem járhat szabadon.

– Nem félsz a nevetségességtől, Miska? Euphronius jámbor műkedvelő a kalapácsos rablógyilkosok százezreihez képest, akik minden erkölcsi érték elpusztítására fogtak össze ellenünk.

– Kerestessem vagy ne?

– Csak azt nem értem, miért választott magának éppen egy ilyen követet Kleopátra... Egyébként nem bánom, Miska. Kerestesd az apácákkal. Ha nem találnák meg, kérjed meg a szép Katalin nővért, aki engem Alexandriai Szent Katalin római freskójára emlékeztet,[47] imádkozzon, hogy Euphronius ne verjen agyon senkit a kalapácsával.

Miska doktornak, amint a professzor szép nefelejcskék szemébe nézett, az volt a véleménye, hogy éppen csak beszél, ez a dolog őt csöppet sem érdekli. Erre vallott az is, hogy ujjaival az asztalon dobolt, aztán szaglászni kezdte.

– Embernek kell lenni, Miska, a szó pszichobiológiai értelmében.

– A személyzet leapadt létszáma miatt légiriadók idején most már nem tudjuk az óvóhelyekre leterelni az ápoltakat. Erről mi a véleménye, professzor úr?

– Ma este elolvasom Rimbaud prózai költeményét. *Une Saison en Enfer*...[48] És majd holnap felelek neked.

– Szerintem mi itt a Hárshegyen kívül esünk a normális veszélyzónán.

– Nem tudom, Miska – mondta a professzor mélyen elgondolkozva. – Kedves öreg barátnőm tükrének titka foglalkoztat. Ovális velencei tükör... muranói színes

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 28 2020. 09. 21. 11:18:46

virágokkal... Ha belenéz, boldog, mert szépnek, fiatalnak, királynőnek látja magát. Minden más tükör vakablak, szürke palánk, deszkalap. Nem lát benne semmit.

Az alorvos éhes volt, kért még egy darab szalonnát. Szánalmas látványt nyújtott, amint éhesen falt. Kleopátra kívül esett az ő orvosi hatáskörén, mint a professzor „magánbetege". Épp csak udvariasságból kérdezte és csámcsogott közben:

– Mégis mit mond, amikor tükör elé állítják?

– Azt mondja, hogy nem lát semmit, csak éjszakát. Nagy, sötét éjszakát. „Ilyenkor támad héját a galamb",[49] szokta mondani.

Miska doktor evett, ivott, bólongatott. Kleopátra tükrénél százszor jobban érdekelte, hogy megkapják-e a heti három bombasérült lovat a hadseregtől. Aztán lassan készülődtek. Előbb még meglátogatták az ágyban fekvő Szép Ilonkát, aztán kimentek a kertbe.

A kert közepén ott találták a festőművészt, amint javában festett, bár már nem függött ott a kötélen Wili Vetter kék köténye.

Dr. Morvay örömmel lépett oda hozzá és barátságosan megveregette a vállát. Gyönyörködve nézte a képet.

– Mesés.

A festő alig törődött vele, tovább festett, hátraszólt.

– Nem könnyű dolog eltalálni a sevillai kagyló színét.

– Az minek neked, Demeter? Mit akarsz te a sevillai kagyló színével Ipsimeltában? – kérdezte dr. Morvay.

A festő leeresztette az ecsetet, a professzorra nézett.

– Mondtam egyszer neked, Ödön, hogy születésemkor egy zöld fény döfte át a recehártyámat. Azóta a halál színét én olyannak látom, amilyen a kagyló ezüstös zöld színe Sevillában.

– Nem tévedsz, öregem? Hiszen nincsen halál Ipsimeltában, ott mindenki vidám, mindenki örökké él. Ott mindenki boldog.

Demetrius a fejét csóválta.

– Te nem tudod, hogy a halálnak és a boldogságnak ugyanolyan színe van. És te még pszichiáternek képzeled magad, Ödön!

A professzor mosolygott. Egy ideig nézte még a képet, amelyen a kék tóból rőt tornyok nőttek ki és a habokban a hajó faránál Szép Ilonka fuldoklott.

– Nagy művész vagy, Demeter – mondta őszinte meggyőződéssel. – Festegess csak nyugodtan tovább.

Elbúcsúzott kedves betegétől. Felfelé a hegyi ösvényen, vissza a Hárshegyi Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézet felé, a két elmeorvos hallgatott. Az egyik a kora, a másik a műlába miatt: csak lassan haladtak. Mikor felértek a jegenyefához, a nagy tudós lenézett az égő és füstölgő Budapestre. Halkan mondta, ujjait szagolta közben:

– Egyik betegünknek sem kívánom, hogy épp most gyógyuljon meg.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 29 2020. 09. 21. 11:18:46

II.
„Kutyavilla”

A bolondok leugranak oda, ahová az angyalok lépni sem mernek.
(Alexander Pope: An Essay on Criticisme, 612.)

1.

A Vörös Hadsereg egyre jobban közeledett Budapesthez. A németek mindenfelé „elszakadtak az ellenségtől” és novemberben olyan sietve vonultak vissza, hogy sokan remélték, meg sem állnak Bécsig.

Esténként a Hárshegyről látni lehetett, amint Budapest mögött a távolban fények lobbannak, a szovjet tüzérség ágyúinak torkolattüzei.

A „Kutyavilla” új lakója merev tartású, zárkózott férfi volt. Egyik szemével mindig félrenézett, kifelé kancsított; Janiga, a kertész, sohasem tudta, mikor néz rá. Kalap és felöltő nélkül szokott sétálgatni a villa kertjében. Az előkelő nevű sárga tacskó, Nathalie, rögtön megkedvelte. Hűtlen lett a kertészházhoz és visszaköltözött a villába, mintha Zürichből maga Frank érkezett volna haza. Ott folytatta, gróf Schattenberg Henrik lábánál a szőnyegen, régi lustálkodását. Éjjel felugrott az ágyába és a gróf megengedte neki, hogy éles fogaival és kurta lábaival marcangolja a bankigazgató kék selyempaplanját. A lyuk egyre nagyobb lett rajta, mert Nathalie lefekvéskor mindig hosszasan kapargált, izgatottan szaglászott és forgolódott, mintha levágott farkát vagy a kölykeit keresné.

Az első naptól fogva otthonosan érezte magát, és mint Frank teljhatalmú megbízottja, elrendelte, hogy fűteni kell a villa mind a tizenhat szobáját, különben a falak kihűlnek és megrepednek. Janiga alázatosan engedelmeskedett és a kazánházban úgy bedurrantott, mint a legbékésebb időkben, amikor vendégekkel telt meg a ház. De egy nap a bombázások miatt megszűnt a vízszolgáltatás a Hárshegyen, a központi fűtést be kellett szüntetni vízhiány miatt. A kertész kis vaskályhát állított be a bankigazgató hálószobájába és ettől fogva a gróf kénytelen-kelletlen megelégedett egy fűtött szobával.

Megkövetelte, hogy ebédjét hozzák fel neki a kertészházból és terítsenek meg Frank karlsbadi porcelánjaival. Eleinte a csinos szőke Julis szolgálta ki és a kis Babszit is vitte magával. De a gróf kijelentette, hogy ő utálja a gyerekeket, akik ok nélkül születtek.

– Én vagyok, mert én akarok lenni. De ez a szőke csöppség puszta véletlen. Ő fogja velem végleg megutáltatni létezésemet, mert van. Vigye ki innen, de maga maradjon és mutassa meg nekem a térdét.

Ettől fogva Janiga járt be hozzá a villába. Hűségesen hordta neki a bort a „Szép Ilonkából”, mert a gróf borissza ember volt. Gondolataiba mélyedve szeretett egyedül iszogatni; közben Frank holland szivarjait szívta. Fesztelenül használta a zsidó bankigazgató hátrahagyott ruháit és tárgyait; a cipői is éppen mintha az ő lábára készültek volna.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 30 2020. 09. 21. 11:18:46

Napközben sokat telefonálgatott, Janigát nem érdekelte, hogy kiknek. Egyszer-kétszer hallotta, hogy a Keleti pályaudvar főnökségétől követeli a bécsi gyorsvonatban elveszett bőröndjeit és pénzét. Közölte a kertésszel, hogy a háború végén bőségesen megjutalmazza fáradozásait stájerországi birtokainak jövedelméből, és akkor fogja majd megfizetni az ebédek és a borok árát is.

Janiga fülig vörösödött, legyintett.

– Szóra sem érdemes, gróf úr.

Boldog volt, hogy egy ilyen előkelő nagy úrnak, Frank méltóságos úr legjobb barátjának hitelezhet.

– Nekem már nem ad a pék kenyeret, de a gróf úrnak biztosan adna. Tessék szíves lenni megpróbálni, nincsen messze. Tíz perc séta a Hűvösvölgy felé.

A gróf mindeddig nem tette ki a lábát a kapun. Janiga bátortalan kérését hidegen elutasította.

– De miért, gróf úr?

– Én haragszom az emberekre – felelte Schattenberg.

Inkább a kertben sétálgatott Nathalie-val, de a vasveretes kapuig soha sem ment el. Biztatta a tacskót, hogy ugassa meg a nagyfarkú bronzkutyát, amely a kaput őrizte, de Nathalie-t a szobor nem érdekelte. Peckesen és gőgösen járt-kelt a kert útjain. Feje búbján az élesen körülhatárolt kopaszság kis fehér péksapkának látszott.

Egy nap azt mondta a kertésznek:

– Janiga, adjon egy kalapácsot.

– Minek kell az, gróf úr?

– Szöget akarok beverni a falba, mert én haragszom az emberekre.

– Van a falban már elég szög, gróf úr. Frankné méltóságos asszony nem szereti, ha kilyukasztgatják a falat.

– Ne feleseljen, Janiga, hanem hozza a kalapácsot.

– Összesen két kalapács volt a házban és én már mind a kettőt odaadtam a gróf úrnak. Nincsen harmadik kalapácsom, tisztelettel. Ne tessék rám haragudni.

– Azok kis játék kalapácsok. Nekem komoly kalapácsra van szükségem. Ne féljen, nem akarok vele senkit agyonverni. Nincs kedvem az emberöléshez, elvégzik azt helyettem mások. Frank barátom vadászpuskájával akárkit lepuffanthatnék. De nekem morális céljaim vannak, magam választottam lényegemet.

– Értem, gróf úr... értem... – mondta maflán Janiga.

Aznap a „Szép Ilonkában" Wili Vetter lomtárából elemelt egy nagy rozsdás kalapácsot és hazavitte a grófnak.

– Maga aránylag elviselhető ember, Janiga – mondta a gróf köszönetül, amikor átvette a kalapácsot.

Frank hálószobája, ahol a napjai egyhangú várakozásban teltek, olyan volt, mint a meggazdagodott emberek szobája, akik nem örököltek antik bútorokat őseiktől, hanem mindent maguk vásároltak meg, lehetőleg minél drágábban. A pesti Belváros műkereskedőinek ügyes buzgalmából javarészt hamis műkincs volt itt minden. A mennyezetes tölgyfa ágy, melyben Schattenberg aludt Nathalie-val, persze sohasem állt Murány várának hálószobájában és a messze földön híres szépség, a „Murányi Vénusz",[50] aki lángra lobbantotta egy híres magyar úr szívét, sohasem

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 31 2020. 09. 21. 11:18:47

szendergett benne. Az ősi nyoszolya fölé a képek és tükrök sokaságát akasztotta a gróf, tetszése szerint válogatta össze azokat a többi szobákban. A piros selyemmel kárpitozott falon, a bejárattal szemben, úgyhogy a belépőnek okvetlen bele kellett néznie, nagy tükör függött. A gróf gyakran megnézte magát, elégedetten, de savanyú arccal. Gyakran kinyújtotta a nyelvét, mintha vizsgálgatná, nem penészes-e, mert kényes volt a gyomrára és ezért kérte minduntalan, hogy Janigáné vágja le már a kakasát. A kertészné konyháját kezdte unalmasnak találni: krumpli, krumpli, mindig krumpli.

A fűtetlen könyvtárszobából, amelynek könyvei nem érdekelték, áthozta Frank márvány mellszobrát. Gazdagsága csúcspontján faragta egy hízelgő szobrász az antik római szobrok modorában, ajka körül a pesti bankigazgatók és az ókori prokonzulok büszke ráncával.

Talált egy kitömött baglyot is, a szekrény tetejére állította. Ezüstkeretből vidám fénykép tekintett le a falról: Frank és neje galambok közt mosolyognak nászútjukon Velencében a Szent Márk téren. Minthogy kedvelte a szép szőnyegeket, kiválasztott néhány perzsát és Janigával hozatta be szobájába.

Egy nap vadászgatni kezdett unalmában. Frank kétcsövű vadászpuskáját és a tölténytáskát a vállára akasztotta és így sétálgatott a kertben a tacskóval. Egymás után lövöldözte le a fák tetejéről a varjúkat. Janiga elismerően állapította meg, hogy a gróf úrnak jó szeme van.

– Én azt is látom, Janiga, amit maga nem lát. Valaki be akar jönni a kapun. Egy német katona!

Nathalie éktelenül ugatni kezdett és a kapu felé szaladt. Janiga utánakullogott.

Acélsisakos német katona állt csakugyan a kapuban, a vállán akkora golyószóróval, mint egy birsalmafa. A gróf elbújt egy bokor mögé és onnan leste, mi fog történni. A kertész kaput nyitott és bebocsátotta a németet. Együtt bementek a kertészházba. Nathalie fürgén visszaszaladt, a gróf előbújt a bokorból és folytatta a vadászatot.

De másnap, amikor Janiga megterített ebédre és hozta a krumplilevest, elfelejtett érdeklődni a német katona iránt. Ehelyett az életre oktatta a gyámoltalan Janigát.

– Gyávák könnyeiben megfürdetett hazugság az, hogy az ember boldogtalanságra született. Boldogok lehetnénk mi, emberek, ha magunkban élhetnénk kedves állatok és kedves tárgyak közt. Minden a miénk lehetne, Janiga. Minthogy én vagyok az abszolút forrás, létezésemmel birtokba veszem azt, ami körülöttem van, általam van. Próbálja meg egyszer, Janiga.

– Meg fogom próbálni, tisztelettel, gróf úr.

– Példának okáért én itt élek most Frank barátom villájában az ő tárgyai, bútorai közt. Minden olyan élettelen volt itt az én érkezésemig, mint egy felfújt gumikád egy üzleti kirakatban. Az a gumikád csak akkor kezd el létezni, amikor valakinek eladják és az a valaki felfújja. Ez a ház, és a szobában minden bútordarab, csak azóta létezik, Janiga, amióta én beköltöztem ide. Frank barátom márványfeje is általam létezik. Tegnap gyönyörködtem a kertben, varjút lőttem le a fa tetejéről. Enyém volt a kert, a varjú, az alkonyat, a platán. De jött maga, Janiga. A kert elfordult tőlem.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 32 2020. 09. 21. 11:18:47

A varjú is, az alkonyat is, a platán is. Maga közönséges tolvaj! Ellopta tőlem az én kertemet. Kis híja, hogy haragomban le nem puffantottam magát, Janiga. Mert magára is haragszom, mindenkire haragszom.

– Ne tessék már viccelni, gróf úr.

– „*Cave canem.*"

– Kávét parancsol, gróf úr?

– Latinul mondtam, hogy őrizkedjen a kutyától és tőlem, mert maga is ember.

– Igenis, gróf úr.

Pár nap múlva estefelé a gróf, kerti sétája közben, betért a kertészházba. Ritkán ereszkedett le hozzájuk, de most valami okból bekukkantott hozzájuk.

Ott találta a konyhában a német katonát.

Álmos tekintetű, szomorú fiatalember volt. A *Wehrmacht*[51] terepzöld egyenruháját viselte, acélsisakját a vállpántjára akasztotta, hatalmas fegyverét, a mennykő nagy golyószórót, a sarokba állította. Békésen üldögélt az asztalnál olyan emberként, aki a légynek sem tud ártani. Épp az imént itta meg a tejeskávét, amivel Janigáné megkínálta.

A gróf mogorván nézett rá, kétfelé szúró tekintettel.

– *Keine Existenz und kein Bitterwasser für Sie*[52] – mondta neki.

A katona, mintha álmából ébredne, összerezzent és felnézett rá. Nem szólt semmit, csak fogta óriási fegyverét és mint Tell Vilmos a nyilát a svájci játék kártyán, a vállára támasztotta. Köszönt Janigánénak, Babszit megsimogatta és elment. Nathalie először megugatta, de most szótlanul megszagolta a csizmáját és a lábnyomait.

– Miért kergette el, gróf úr, ezt a szegény, fáradt embert? – kérdezte a kertészné.

– Azért tettem ki a szűrét, mert meg akar ölni mindnyájunkat.

– Dehogyis olyan vérengző ez a jó fiú! Alig várja már ő is a háború végét.

– Maga tud vele beszélgetni, Julis?

– Három évig tanultam németül Miskolcon a felső leányiskolában. Megértettem, hogy orvos az apja és ő is az szeretne lenni Düsseldorfban.

– Hol? Düsseldorfban?

– Mint a ló, olyan szerelmes a menyasszonyába. Azt mondta róla, *schön, wie der Anbruch des Morgens im Mai am Rhein...*[53]

– A Rajnánál? Düsseldorfban? Nem téved maga, Janigáné?

– Nem tévedek, gróf úr. Meg is mutatta a menyasszonya fényképét. Karon fogva sétálnak a Rajna-parton. Sírva fakadt közben. Hansnak hívják.

Janiga is megérkezett, maflán hallgatott.

– Én vagyok az abszolút forrás és megtiltom magának, Janiga – mondta erélyes hangon –, hogy még egyszer beengedje ide a düsseldorfi rémet.

– Igenis, tisztelettel – felelte a kertész alázatosan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 33 2020. 09. 21. 11:18:47

2.

De másnap és harmadnap is eljött Hans és, mint a tiroli szabadsághős, vállán hozta nehéz fegyverét. Janiga a tilalom ellenére beengedte, Janigáné megkínálta tejeskávéval. Hans eljátszogatott Babszival, negyedóráig maradt, aztán tisztességtudóan köszönt és elment. Őrmesteri rangot viselt a *Wehrmacht*ban.

Egy estefelé a gróf belesett a konyhaablakon. Pár napja a villanyszolgáltatás is megszűnt, az asztalon petróleumlámpa égett. Janigáné, ölében tartva Babszit, félig háttal ült az ablaknak a német katona mellett.

Schattenberg csak az orra hegyét dugta bele a kiszivárgó fénynyalábba, állhatatosan lesett. Nyilván várta, hogy történni fog valami. Egy döglött varjút tartott a kezében, az imént lőtte le egy fáról.

De odabent nem történt semmi. A német katona készülődni kezdett. A gróf elhagyta leshelyét és visszament a „Kutyavillába". Később, amikor Janiga hozta vacsorára a zsíros kenyeret vöröshagymával, ezt mondta neki:

– Magának ma délután 6 óra 18 perckor szarva nőtt.

– Hogy tetszik ezt érteni, gróf úr?

– Félórája az ablakukon át saját szememmel láttam, hogy a német katona a legszabályosabban azt végezte a maga feleségével, amit a tyúkokkal csinál a maguk kakasa.

Janiga gyűröttnek találta az abroszt, ujjaival rendezgette, igazgatta.

– Hallotta, mit mondtam, Janiga? – A kertész felnézett rá, most is alulról, keskeny vállát meggörbítve, alázatosan.

– Igenis, hallottam, gróf úr – mondta színtelen hangon.

A keze reszketett, amikor Wili Vetter borát a gróf poharába töltötte. Néhány csepp az abroszra hullott. Csend volt. A távolból robbanások hallatszottak.

– Maga nagy ökör, Janiga.

A kertész szenet tett a kályhába, az ujját megégette közben. Feljajdult tőle. Aztán így szólt:

– Ha füstölne a kályha, tessék kiszellőztetni, gróf úr. Jó éjszakát kívánok.

– Jó éjt, Janiga.

Másnap a gróf találkozott a kertben Janigánéval. Vörös volt a szeme a sírástól. Janiga ugyanúgy, mint más napokon, tett-vett a ház körül. Elvermelte a burgonyát. A német katonáról nem esett szó.

– Mi újság, Janiga?

– Semmi újság sincsen, gróf úr.

A gróf tovább sétált a tacskóval.

Elment a szilfasor felé, ahol téli álmukat alvó rózsák közt Janiga büdös káposztái tenyésztek, csípős szagot árasztva. Magas kőoszlopok közt erről az oldalról rácsos vaskerítés szegélyezte a kertet, a Svábhegy felé nyílt kilátás. Nathalie ott kocogott mellette, nyakörvén csörögtek az ebadó érmek és a kutyaversenyen nyert kitüntetések. Már alkonyodott, mint tegnap délután 6 óra 18 perckor.

A kerítés mögül valaki beszólt a magányos sétálónak:

– Te vagy az, Euphronius?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 34 2020. 09. 21. 11:18:47

A gróf összerázkódott és a hang irányába nézett. Egy nő állt a rács mögött, bundás öreg hölgy.

Tépett felhők közt vörös volt az ég alja, mintha arrafelé is a *Royal Air Force* bombázott volna. Schattenberg átgázolt a bokrokon és arcát, mint bizonyos állatkerti dúvadak, a rácshoz szorította. A tacskó éktelenül ugatott.

– Királynőm, te vagy itt?

– Ó, végre megtaláltalak, Euphronius! Vannak-e jó híreid számomra?

– Te szoktad mondani, felséges úrnőm, hogy a rossz hír megfertőzi hírnökét. Inkább hallgatok. Azt mondd, hogy kerültél ide. Miért bolyongasz ezen a tájon, ahol a lét és a semmi közt megfullad az öntudat?

– Éhségemben bolyongok. Napok óta éhezem saját palotámban, cselédeim macskaganéjt esznek.

– Lőttem egy varjút, felajánlhatom. Ámbár, ha betérnél szerény hajlékomba, zsíros kenyérrel megkínálhatlak. Te vagy az egyetlen, akire nem tudok haragudni.

– Itt nem tudok bebújni. Pedig karcsú vagyok, mint a nádszál és a férfiak megőrülnek értem. Izmaim ruganyosak, mint a nőstény párducé. Olyan vagyok, mint legszebb napjaimban gályámon a Cydnus folyón.[54]

– Kerülj amarra. Diadalkapu vár.

– Irtózom a diadalkaputól, Euphronius. Arra kell gondolnom, hogy Caesar bilincsbe verve csupaszon akar körülhordozni Róma utcáin, diadalmenetében, a diadalkapun át. A profán tömegnek meg akarja mutatni elefántcsontszín testemet. Jaj! Eressz be gyorsan, Euphronius!

– Ó, be kár, hogy én csak követed vagyok és te már régen odaajándékoztad szüzességedet a királyoknak.

– Tévedsz. Nem is olyan régen. Szavaid ízetlenek, mint a szicíliai görög bor.

– Ebben a házban gróf Schattenberg Henrik császári és királyi kamarás a nevem. Van itt egy felszarvazott kertész. Szólíts csak röviden Henrik úrnak engem. Úgy, mint Gyuri, az ápoló.

– Az államügyekhez mindig értettél. De hol késik ily soká Antonius? Rettegek Caesar bilincseitől.

– Kutyámat pedig szólítsd Nathalie-nak, mintha már kétezer éve ismernéd.

Euphronius megmutatta, merre kerüljön a királyné, és ő maga, vállán Frank vadászpuskájával, elébe ment a kapuhoz.

A kertészház lefüggönyözött ablaka mögött már égett a lámpa. Ott volt-e vajon Hans, a német katona? A gróf most nem törődött vele. A házból a kislány hangos, kétségbeesett sírása hallatszott ki. A „szőke csöppségé, aki puszta véletlen".

A kapu nyitva volt. A gróf és vendége úgy lépett be a „Kutyavillába", hogy nem láttak senkit és őket sem látta senki.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 35 2020. 09. 21. 11:18:47

3.

Elöl haladt Euphronius.

– Jöjj, királynőm. – Nathalie már megszagolgatta Kleopátra nutriabundáját és kezdett megbarátkozni vele.

– Szökésedet tudják már. Nyomon követnek, üldöznek mindenfelé, meg akarják akadályozni, hogy üzenetemet átadd Antoniusnak, aki közeledik dicső hadserege élén.

– Hála Churchillnek,[55] vörös csillagos oroszok harcolnak seregében.

– Hitvány zsoldosok, barbár eszközei Antoniusnak. Ó, Euphronius!...

– Henrik a nevem.

– Eljön értem a legderekabb férfi! Kinyitja börtönünk kapuját! Velem együtt szabaddá teszi cselédeimet is, miattam szenvednek szegények bebörtönözve. A gyerek pillét űz, a mészáros legyet öl, Antonius felszabadít minket.

– Új erkölcsöt csak a szabadság terem. De mert követelem saját szabadságomat, el kell tűrnöm mások szabadságát is. Ezért várom veled együtt, királynőm, türelmetlenül én is felszabadulásunkat.

– De felelj: miért nem keltél még át a Níluson? Miért henyélsz itt tétlenül?

– Amíg telefonálni tudok, addig nem henyélek. Fellármázom egész Budapestet, készítem elő a nagy Sztálin útját.

– Tudtommal Antonius jobbkezét, amely a hadakat vezeti, nem Sztálinnak hívják, hanem Sextus Pompeius a neve. Egyébként megkaptad gyűrűmet üzenetemmel?

– Gyűrűd nem létezik általam. Sohasem láttam. – E párbeszéd vége már Frank hálószobájában folyt, gyertyák fényénél, a nagy falitükör előtt. Kleopátra többször a tükörre pillantott, de minden hatás nélkül: kalapját nem igazította meg fején és semmi egyéb jellel nem tüntette ki tükörképét. Úgy állt ott, épp olyan érdektelenül, a tükör előtt, mint Nathalie, a tacskó.

A gróf beljebb tessékelte a szobába, hellyel kínálta. Kleopátra leült.

– Ki állt ott az imént az ajtóban? – kérdezte.

– Senki sem.

– Hazudsz, Euphronius! Egy vén boszorkány állt ott. De csak egy pillanatig. Érkezésemre elmenekült.

– Mondom, senki sem volt itt.

– Engem nem csalsz meg hazug szavaddal, követ. Én láttam őt. Egy hajóroncsot láttam! Egy vízi hullát! Varázskörében iszonyatos volt. Mint vitorlás szitán farkatlan pocok.

– Ne izgasd magad, királynőm. Ismétlem, senki sem volt a szobában, amikor érkeztünk.

Kleopátra nyugtalanul felállt, de láthatóan nem mert visszamenni a nagy falitükörhöz. De arrafelé beszélt, az ajtó és a tükör felé:

– Takarodj, és vissza ne jöjj! Szénává száradt vén csoroszlya, te! Lecsukni is alig tudod már szempillád ereszét... ez már az aszály... Hullák zöld húsának színe arcodon... te... te ronda varangy!

– Kihez beszélsz, felséges úrnőm? Hisz nincs itt senki, csak ketten vagyunk.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 36 2020. 09. 21. 11:18:47

Gyanakodva körülsétált és körülnézett a szobában. Frank mellszobrát és a kitömött baglyot különösen figyelmesen megnézte. Aztán mély, rekedt hangján az ajtó felé szólt:

– Hétszer hét rossz éjen rágjon a rák! Dögölj meg!

Megragadta a gyertyatartót, az ajtó felé sietett és belenézett a falitükörbe. A gyertya lángja lobogott. Nézte a tükröt, azaz nézett... nézett valamit. Megnyugodva visszajött.

– Igazad van, Euphronius. Senki sincs a szobában, csak mi ketten.

– Bízhatnál bennem, úrnőm, hiszen követed vagyok.

Kleopátra elővette kézitáskájából saját tükrét: a színes üvegvirágokkal díszített velencei tükröt. Belenézett. Boldogan elmosolyodott. Műfogsoráról a körme hegyével lekapart egy dohányszálat, vagy valami maszatot. Megváltozott hangon, elragadtatással kiáltotta.

– Szebb vagyok, mint a Vénusz-kép! Megértem a királyokat, akik kankutyák módjára marakodnak értem.

Hosszan, sokáig, gyönyörködve nézte magát a tükörben, melyet a század elején kapott ajándékba egy hódolójától, akkor, amikor a budapesti Nemzeti Színház színpadán először játszotta a főszerepet Shakespeare tragédiájában, az *Antonius és Kleopátrá*ban.

– Vigyázz, királynőm, a tükör megvakít – figyelmeztette Euphronius.

De ő nem is hallotta. Nézte magát a tükörben és elragadtatással dicsérte saját szépségét és fiatalságát.

– Bíborvitorla vagy, ó! ...olyan illatos, hogy bódultan beléd szeret a szél... Ezüstevezőid csapására a habok szerelmes táncra kelnek... hangod, mint a fuvolaszó... Ó! elmondhatatlanul szép vagy trónodon... fölötted az aranybrokát... Trónod körül gödrös arcú fiúk, mosolygó Cupidók tarka legyezőkkel hűtik arcodat... Sohasem voltál még ilyen szép, Kleopátra, mint ma este... Szépséged hajtja büszke hajódat a nagy tengeren! – így beszélt saját tükörképéhez.

– Hajódról, királynőm, ismeretlen illat hatja át a partokat. Kellemes az emberi bűzben – mondta a gróf.

Kleopátra még egy ideig nézte magát tükrében. Megcsókolta a tükröt, aztán eltette. Schattenberghez fordult, aki ott állt mellette peckesen a gyertyafényben; arcáról nem lehetett semmit sem leolvasni, kétfelé nézett.

– De jó neked, Euphronius – szólalt meg Kleopátra. – Te herélt vagy. Zabolátlan vágyad nem hajt karjaimba, nem epedsz a föld legszebb királynőjének csókja után.

– Irtózom a szeretkezéstől. Ocsmány és nevetséges művelet. Már gyerekkoromban megöltem macskánkat, mert nőtt a hasa. De megnéztem benne az undok kicsi macskakölyköket – mondta a gróf.

– Szent papok áldják bujaságomat! – sóhajtott elragadtatással Kleopátra.

– Királynőm, megkínálhatlak egy darab zsíros kenyérrel?

– Éhségemet én Antonius csókjával fogom kielégíteni.

– Kik keresnek, kik üldöznek engem? Milyen kopókat küld ellenem az agylágyult Morvay professzor úr?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 37 2020. 09. 21. 11:18:47

– Tűvé teszik érted egész Egyiptomot. Még ott is keresnek, ahol a Nílus áradását a piramis lépcsőfokai mérik.

– Mondtam már neked, királynőm, hogy Budapesten vagyunk és nem Alexandriában. Én azért szöktem meg tőletek, hogy felszabadítóink elé siessek, egyengessem útjaikat, elmondjam nekik létezésünk visszásságát: két part közt, a létezés és a semmi közt, elvész szabadságunk.

– Helyesen beszélsz, követ.

– Az egyetlen logikus instrumentummal, kalapácsommal fogok visszatérni a felszabadítók élén a Hárshegyi Magyar Királyi Elmegyógyintézetbe.

– Bolondokat beszélsz, Euphronius. A győztes had élén Antonius fog megérkezni palotámba.

– Antoniust ma Malinovszkijnak hívják. Hatalmas szovjet tábornok. Őt küldte felszabadításunkra a nagy Sztálin.

– Sztálin, Sztálin... Hányszor halljam még ezt a barbár nevet?

– Szibériai paplanruhában és fókabőr mellényben közelednek hős katonái.

– Eros és Scarus a legvitézebb hadnagyok. Megszorongatják a futó nyulakat, megfirkálják az ellenség hátát, budilyukakba kergetik.

A gróf is a maga nótáját fújta.

– Naponta száz ismeretlen embernek telefonálok ebből a szobából és hirdetem nekik Sztálin eljövetelét. Érthetetlenül morognak valamit Sztálin nevének említésekor, nyögnek, mint a haldokló, és lecsapják a telefonkagylót.

– Csitt! Ünnepi dobszó, ébresztő hallatszik!

– Tévedsz, királynőm. Szovjet repülőgépek gépfegyverrel lövöldöznek az elkésett utcai járókelőkre. De ide nézz! Megmutatom a logikus instrumentumot.

A gróf lehajolt és kinyitott egy vasveretes reneszánsz ládát.

Különböző nagyságú kalapácsokat szedett elő belőle.

– Fürge flottám matrózai gyűjtötték számodra ezt a sok ócskavasat vagy öszvérhajcsároktól szerezted? – kérdezte Kleopátra.

A gróf csak fél szemével nézett az öreg hölgyre. Kiválasztotta a kalapácsok közül a legnagyobbat, valóságos pörölyt. Meglóbálta a feje fölött.

– Szikrázó szerszám ez a felesleges emberi létezés megszüntetésére. Én 1934. szeptember 5-én a bécsi gyors hálókocsijában ilyennel vertem agyon egy lábszagú kalmárt, mert kibírhatatlan volt a horkolása. Testét kidobtam az ablakon. Valahol a létezésben, ahol nincsen Isten, a véletlenek logikája révén én kaptam megbízatást arra, hogy időnként kiszellőztessem az emberi bűzöket. Ezzel szellőztetek, királynőm! Ezzel, ni!

– Kérlek, követ, ne lóbáld orrom előtt rozsdás furulyád.

– A sors gonoszsága ellen küzdő logika ezt a logikus instrumentumot időnként kezébe adja egy-egy kiválasztottnak. Korunknak ez a kiválasztottja én vagyok. Én fogom megkapni a Nobel-díjat és nem Morvay professzor úr. Ott sújtok le kalapácsommal, ahol kell. Ritkítom vele az undorító emberi nemet.

– Te főbolond! Te címeres bolond!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 38 2020. 09. 21. 11:18:47

– A bibliai Jáhel is kalapáccsal verte agyon Siserét.[56] Becsalta sátorába és amikor Sisere elaludt, szöget vert a füle mögött a fejébe a kalapáccsal. Itt, ni, királynőm!... itt, ezen a ponton!

– Piszkos ujjaddal ne érintsd homlokomon arany koronám helyét. Dögvész beléd, még átokra sem vagy jó.

– Jáhel volt az első kalapácsos, őt vallom mesteremnek. Elsőnek ő lázadt fel a létezés értelmetlensége ellen kezében a kalapáccsal.

A gróf megint meglóbálta a logikus instrumentumot, aztán mozdulatlanul állt egy ideig a gyertyafénynél. Olyan volt, mint régi olasz tornyokban Krónosz antik szobra, amely kalapácsütésekkel jelzi az idő múlását.

– Most már mennem kell – mondta Kleopátra. – A kiskapuban vár rám Rafael atya, Izisz papja. Az egyetlen ember, aki nem a testemet, hanem a lelkemet akarja.

– Rafael atya jóslata szerint az égből hamarosan egy nagy kalapács fog lesújtani és az emberek úgy fognak ellapulni alatta, mint a tetvek. Szerinte Babilon és Jeruzsálem is így pusztult el. Most Budapest van soron.

– A mocskos gaz temelletted tiszta angyal, Euphronius. Nincs más lepra, csak amit te beszélsz. Mily bolond szavak ezek, amikor Antonius hamarosan győztesen érkezik, és én elepedve várom őrült szerelmes csókjait.

– Ha találkozol Rafael atyával, kérd meg nevemben, hogy látogasson meg. Súgd meg neki, hogy már kilenc kalapácsom van.

– Most már eleget untattál, Euphronius. Szomjas vagyok. Mielőtt visszatérnék palotámba, kínálj meg egy pohár ciprusi borral.

– Igyál, felséges úrnőm.

A gróf töltött neki Wili Vetter borából.

– Róma süllyedjen el és rothadjanak szét pletykanyelvei! Ilyen savanyú vinkót még sohasem ittam.

Euphronius kikísérte látogatóját a kerti kapuig, azaz a kutyaszoborig, melynek talapzatán a figyelmeztetés állt: „*Cave canem.*"

– Izisz veled! – mondta Kleopátra és eltűnt az éjszakában.

4.

Gyuri, a markos ápoló, egy délután azzal a hírrel érkezett a „Szép Ilonkába", hogy az oroszok délen a Csepel-sziget alatt átkeltek a Dunán.

– Morvay professzor úr szerint ott fogják megvárni az angolokat – mondta.

Suttogva beszélt, örömében vigyorgott, nem titkolta érzelmeit a Hofbauer házaspár előtt. A professzor valóságos visszhangja volt politikai jóslatokban. Tudós gazdájával együtt ő is ettől a reménybeli angol–orosz csepeli találkozástól várta a világháború szerencsés befejezését.

Wili Vetter mogorván kortyolgatta a „*Liebe Achtzig*"-ot. Beteg felesége megint ott ült kocsmai trónusán, ő sem szólt egy szót sem. Üveges szemmel nézte a sarokban poharazgató két vendéget: a „Kutyavilla" kertészét és a zugligeti festékest.

– Menjen, Gyuri – mondta aztán. – Vigasztalja meg Janigát. Valami miatt nagyon odavan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 39 2020. 09. 21. 11:18:47

A kertész már tökrészeg volt, pedig azelőtt sohasem ivott.

Vérben forgott a szeme, aléltan tehénkedett a kocsmaasztalra, a nyelve nehezen forgott.

– Köszönöm, Gyuri úr – felelte az ápoló barátságos kérdésére.

– Mindannyian nagyon... nagyon jól vagyunk... Én is, a feleségem, és Babszi is... meg a gróf úr is...

Dobos, a festékes, aki már alig várta a Vörös Hadsereg érkezését, sandán megkérdezte Gyuritól, hogy mit szólnak a hadi helyzethez a bolondok.

– Azoknak jó dolguk van, Dobos úr. Azok nem hallották még sem Hitler, sem Sztálin nevét.

Ez láthatólag nem tetszett Dobosnak. A fogai közt megjegyezte, hogy az emberiség jótevőjét nem lehet együtt emlegetni egy szadista tömeggyilkossal. Gyuri nem szólt semmit. Nem tudta biztosan, hogy a kettő közül melyiket tartja a zugligeti festékes az emberiség jótevőjének.

Okosabbnak tartotta, hogy hallgasson. Megveregette Janiga horpadt hátát.

– Maga meg mért lógatja az orrát, Janiga úr? Akinek olyan szép felesége van, hogy a minap a professzor úr megkérdezte: „Ki az a harmatos virágszál a »Kutyavillában« a kis rózsabimbójával?" No, hallja, Janiga úr, ilyent nem mindennap mond a professzor úr. Maga büszke lehet a feleségére.

– Ne keserítsen, Gyuri úr, mert olyat... olyat teszek, hogy...

– Mi baja? Miért sír?

– Dehogyis sírok én... koccintsunk, Gyuri úr... az egészségére!

Dobos közbeszólt.

– Ne igyon többet, Janiga. Megárt a lapos tüdejének.

– Hadd ártson...! Annál jobb – mondta sírva a kertész és ivott.

Bolondokat fékező hatalmas tenyerével Gyuri megsimogatta a kertész nyakát és elvette tőle a poharat.

– Menjen szépen haza, Janiga úr, a szép feleségéhez.

A kertész átölelte az ápolót, kitört belőle a zokogás, a fülébe súgta:

– Meg fogok bolondulni, Gyuri úr... érzem... Meg fogok bolondulni...

– Ugyan, ne hagyja el magát – biztatta a markos ápoló.

Hóna alá nyúlt, felemelte, kitámogatta az ajtóig és hazaküldte.

Janiga kétszer is elesett a kertben, amíg a kapuig ért.

Wili Vetter és Szép Ilonka sok részeget láttak már életükben. Érzéketlenül néztek a távozó után.

– *Was meinst du,* Ilonka? *...unsere Fässer vielleicht...?*[57]

Gyuri visszaült a zugligeti festékes asztalához.

– Hát hogy is képzeli maga azt a felszabadulást, Dobos úr? – kérdezte.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 40 2020. 09. 21. 11:18:47

5.

A gróf éppen telefonált, kopogtak az ajtón.

Demetrius lépett be. Kép volt a hóna alatt, felöltőjén zsidó sárga csillagot viselt.

– Maga meg hogy mer ide bejönni és zavarni engem telefonálás közben?

– Ipsimeltában élek. Ott a szabadság nagy szúnyog. Zümmögve repül és belecsíp a rejtőzködőbe.

– Ki mondta magának, mester, hogy én itt rejtőzködöm?

– A királynő.

– Hogy talált ide?

– Nyitva volt a kapu, nyitva minden ajtó, mint egy szimbolista költeményben.

– Hallatlan! Nyitva van a kapu! – méltatlankodott a gróf izgatottan. – Hiszen akár maga a düsseldorfi rém is bejöhetett volna ide. Megölhetett volna engem is, mint huszonhárom áldozatát a Rajna-parton.

– Nem volna kár magáért, Henrik. Hiszen maga...

– Szólítson Euphroniusnak.

– Hallom, a házzal együtt grófi rangot is szerzett magának.

– Létezésem feltételeit magam szabom ki, mint a szabó a ruhát. Kiszabtam magamnak rangomat és helyemet az emberi társadalomban. Magának talán nem tetszik?

Demeter a falnak támasztotta, befelé fordítva, a képet.

– Nekem két dolog nem tetszik – felelte. – Az egyik az, hogy a nagy halak megeszik a kis halakat, ahogy azt az öreg Bruegel, a paraszt, megrajzolta. Látta a képet a bécsi Albertinában?[58]

– Tisztelt Demeter barátom, engem a festészet csak annyiban érdekel, amennyiben ki tudja fejezni a létezés abszurdumát.

– A másik dolog, ami nekem nem tetszik, az, hogy magát fel kellett volna akasztani, de mégsem akasztották fel.

– Engem? Miért?

– Nagyon jól emlékszem a maga esetére, tisztelt Euphronius úr. Akkor én még nem laktam a bolondokházában, amikor maga a bécsi gyorsban azt az embert kalapáccsal agyonverte és kirabolta. De a maga gazdag családja sorra lepénzelt egy sereg ügyvédet és orvos szakértőt és maga így menekült meg az akasztófától. Gyalázat.

– Maga bolondokat beszél, Demeter.

– Maga bemenekült dr. Morvay Ödön világhírű intézetébe az akasztófa elől, én csekély négy évvel ezelőtt a zsidóüldözés elől. A két eset homlokegyenest ellenkező. Én vagyok a bárány, maga a farkas. De valamiben mégis megegyezünk. Egyikünk sem bolond. Maga tehát ne beszéljen a létezés abszurdumáról, ne tetesse a bolondot.

A gróf kinyitotta ládáját, kivett belőle egy kalapácsot, nevetett.

– Mióta hord maga sárga csillagot?

– Tegnap óta.

– Hát zsidó maga?

– Mondtam már, hogy az vagyok. Ezért veszem igénybe évek óta Ödön barátom vendégszeretetét.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 41 2020. 09. 21. 11:18:47

– Ki kényszeríti magát, hogy a zsidó sárga csillagot hordja?

– Senki sem kényszerít rá.

– Hát akkor miért viseli?

– Be akarom bizonyítani magamnak, hogy nem vagyok gyáva.

– Elhiszem magának, tisztelt Demeter barátom, hogy maga nagy művész. Azt is elhiszem, hogy épelméjű volt, amikor a zsidótörvények elől menedéket keresett a Hárshegyi Magyar Királyi Elmegyógyintézetben. Csak egyet nem hiszek el. Azt nem hiszem, hogy maga azóta nem bolondult meg. Sárga csillagot visel, holott senki sem parancsolja!

– Magam parancsolom önmagamnak. Másképpen nem lehetnék Ipsimelta festője.

– Agyon fogják verni a csillagja miatt, mint egy kutyát.

– Engem nem félemlít meg. Nincs halál Ipsimeltában.

– Ez a legújabb bogara?

– Nem bogár ez, hanem szita. Ipsimeltában mindenkinek szita a teste. Nem árt neki sem rúgás, sem ágyúgolyó. Nézze meg ezt a képet. Ödön nagyon kedveli. Ez a címe: „Hol a pásztor Ipsimeltában?"

A falnak támasztott képet megfordította.

– Lila sziklák közt fehér ökrök nem érdekelnek. Fehér ökörnek itt van maga elevenen, Demeter.

– Ha figyelmesebben megnézné képemet, akkor meghallaná ecsetem hangját. Azt kérdezi a hang: hol a pásztor Ipsimeltában?

– Én csak egy ecsetet ismerek, amelynek hangja van. De az durva ecset. A géppisztoly. Azzal fogják magát megpingálni a sárga csillagja miatt.

– Engem nem lehet megölni.

– De miért festi Ipsimeltát? Miért nem festi inkább a mi világunkat? Zenélő ecsetjével, ajánlom, fesse le létezésünk legnagyobb átkát, azt, hogy rajtunk kívül mások is léteznek. Fessen le engem, Demeter, amint émelyegni, szédülni kezdek, hányni kezdek. De megérzem a veszélyt, kalapácsot ragadok, mint most és... így! ... Így fessen le engem, Demeter mester!

Krónoszként állt kalapácsával a szoba közepén Euphronius. A festő megvetően legyintett.

– Maga még tollrajznak sem érdekes, Herr Graf Euphronius. Nem méltatom magát arra, hogy kopasz fejével gyűjteményemet gazdagítsam. Mióta bemenekültem Ödön tébolydájába, 458 olajfestményt, 8533 akvarellt és 50 000 tollrajzot és vázlatot készítettem. A maga fizimiskája nem lesz ezek közt soha. Mert maga sohasem nyer bebocsáttatást Ipsimeltába.

– Maga kezd szemtelen lenni, mester. Én mégis jóindulatúan azt tanácsolom magának, dobja el a fenébe azt a sárga csillagot. Ezzel még megmenthetné létezését. Hiszen bizonyos tekintetben maga is abszolút forrás.

– Majd gondolkozom a tanácsán, de egészen más okból. Nyugodtan szeretném megfesteni a Tigris és Euphrates forrását.

A gróf meglóbálta kalapácsát, megint furcsán nevetett.

– Nyugodtan? Maga, úgy látszik, mégis megbolondult a bolondok közt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 42 2020. 09. 21. 11:18:47

– Ez a két folyó – magyarázta a festő – Ipsimeltában ered. Nem maga és nem én, hanem az az abszolút forrás.

Euphronius egyetlen erélyes mozdulattal letépte Demetrius kabátjáról a sárga csillagot.

– Barátom, ezennel megmentem létedet.

– Köszönöm, hogy ilyen jó vagy hozzám – mondta hálásan a festő. – Nem is értem, hogyan is gyilkolhattál meg egy embert.

– Logikus cselekedet volt, nem pedig *action gratuite*.[59] A professzor „Zugtheorie"-jához sem volt semmi köze. A te Ödön barátod közönséges marha.

– Tegnap a „Szép Ilonka" kertjéből kiutasított a vendéglős – mesélte Demetrius. – Nem tűr zsidót a kertben, fél, hogy őt is megölik.

– Hová mennek azon a szentképen a barmok? – kérdezte Euphronius és lassan leeresztette kalapácsát.

– A hegytaraj és lent a szikla márványból van, amott arany mezőben sas leng. Itt a féreg éppen angyali pillangót formál, az égben lelkek úszkálnak. Ezek itt nem ökrök, hanem márványjuhok, emberi arccal mosolyognak. Tudják, hogy a kísérők hét kórusa közt a frigyládában van a titok. A palota erkélye még nincs készen, oda kell festenem Ipsimelta királyának halfejét és... és... de senkinek el ne áruld! ...magamat is oda fogom festeni pásztornak a ponyvasátor alá. Elhagylak titeket és örökre Ipsimeltába költözöm.

– Nem minden részletében értem zseniális képedet, barátom.

– Akkor majd megmagyarázom. Gorgó dermesztő mosolya a bal sarokban csupán látomás, az aszimmetrikus kompozícióban nyugvópont. Tiziano valami ilyenről álmodott, de nála a színek ide-oda ugráltak. Figyeld meg: az én képszerkezetem szelleme nem tűri a kiemelkedő akció lomposságát. Színeim a boldogság kaleidoszkópjának felső régióiban helyezkednek el. Szikláim ezen a képen a teret formáló perspektívában a mennyezetgerendát tartják. Látod?

A gróf, tenyerébe fektetve állát, figyelmesen nézte a lila mezőn legelésző fehér ökröket. Bólintott.

– Látom.

Nyílt az ajtó. Kleopátra érkezett egy apácával.

6.

Janigáné levágta egyetlen kakasát, de nem a grófnak ölte le, hanem az urának. Janiga kikapta a kakascombot a tálból, a falhoz vágta és elrohant. Babszi sírni kezdett, az anyja is. Így sírdogáltak együtt, a kakasból senki sem evett.

A kertészné kipillantott az ablakon a kertbe. A bronzkutyánál egy reverendás papot pillantott meg. A szíve megdobbant. Reménykedve ment ki a paphoz, hátha vigasztalást nyer. Behívta a kertészházba Rafael atyát.

Az őrült pap szigorú arca felderült, amikor megpillantotta a terített asztalt.

– Nini, paprikás tyúk!

– Kakas – javította ki könnyek közt Julis.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 43 2020. 09. 21. 11:18:47

Míg a pap jó étvággyal falatozgatott, elpanaszolta, hogy életük azóta borult fel, amióta bejárt ide a házba egy Hans nevű német őrmester.

– De már nem jön... ó, jaj! ...nem jön... sohasem jön többet! – kiáltotta zokogva, és bevallotta még azt is, hogy a német katona itthagyta a házban a golyószóróját.

Rafael atya nagy kanállal buzgón merítgetett a pecsenyelében úszkáló paprikás galuskából. Janigáné esküdözött égre-földre, hogy ő csak részvétből kínálta meg tejeskávéval a német katonát, mert fázott. De ha tudta volna...!

– Van-e borotok, leányom? – kérdezte a pap.

Az asszony felszaladt a „Kutyavillába" és a gróf kamrájából elcsent egy fél üveg bort. Dobogó szívvel rohant vele vissza a paphoz és tovább siránkozott. A kakas már eltűnt a tálból, csak lerágott csontok maradtak. Az asszony kicsit elcsodálkozott, hogy mennyit tud enni egy ilyen girhes pap.

– Ne panaszkodjál – mondta Rafael atya. – Inkább szórj hamut fejedre. Úgyis Sion leányainak sorsára jutsz. Jaj volt nekik, mert rettenetes a Seregek Urának haragja.

– Nincs nekem semmi vétkem, tisztelendő úr. Hacsak gondolatban nem vétkeztem akkor, amikor Hans kigombolta az ingét és...

– És mit mutatott? – kérdezte szigorúan a pap.

– Egy kis arany medáliában a menyasszonya képét. Én pedig azt gondoltam magamban, töredelmesen bevallom, hogy ennek a német fiúnak megvannak a bordái, erős, egészséges legény és... és a menyasszonya, ha majd megöleli, nem retten vissza, a keze nem fog beletévedni egy horpadt teknőbe. Az én uramat, Zolit, tetszik tudni, operálták a tüdeje miatt és hiányoznak hátul a bordái. Összesen kilenc darab.

– Jól sejtettem, maga még Sion leányainál is rosszabb. Bár a kakaspörköltet jól készíti. Sion leányai felfuvalkodottak voltak, mint te. Felemelt nyakkal jártak, mint te. Kacér szemmel pillogtak, mint te. Karcsú lábukkal nagy zengést-bongást csaptak, mint te. Ám a Seregek Ura lesújtott rájuk.

– Jaj, mit tett velük?

– Fejüket megkopasztotta, szemérmüket megmeztelenítette – felelte a pap. – Elvette a lábukon zengő ékességeket, a csilingelő fülönfüggőket, az aranyláncokat, az illatos fátylakat. Letépte kontyukról a drágaköveket, szemétdombra vetette szatytyánbőr cipellőiket. Megfosztotta őket szoros ruhájuktól, mellükön csillogó ékes csatjaiktól. Aranygyűrűiket is elvette tőlük orrukon függő cifraságaikkal együtt. Elvette az ünneplő ruhákat, a palástokat. El-el a rózsafa dobozokat. El a gombostűket. El a szita gyolcsokat. El a keszkenőket és a kenceficéiket. Elvette tükrüket és szétszórta minden szépítő festékszerüket és színes poraikat. Így lett a drága illat helyett büdösség, a finom csipkepárta helyett cafrang. Így lett a szép fodorhaj helyett rút kopaszság, a szoros ruha helyett szoros zsák a sírgödörben. Ezt a büntetést kapod hamarosan te is!

A szőke kis Babszi hangosan sírni kezdett.

– Ne tessék bántani az én édes mamácskámat.

Anyjához futott, ölelgette, csókolta, vigasztalta, elrejtette arcát a keblén. Janigáné, imára kulcsolt kézzel, sápadtan tekintett a bolond papra.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 44 2020. 09. 21. 11:18:47

– Hű vagyok az uramhoz, egyedül őt szeretem. Jöjjön át velem, tisztelendő úr, a „Szép Ilonkába". Zoli most is ott iszik keserves bánatában.

– Felesleges – mondta Rafael atya. – Törődj saját lelkeddel. Hamarosan elveszi az Úr tőled is fülönfüggőidet és aranyláncaidat.

– Csak egy kis ezüstgyűrűm van, a jegygyűrűm, és egy nefelejcs fülbevalóm, a mamámtól kaptam. Szegények vagyunk mi, tisztelendő úr.

– Szegénynek és gazdagnak egyaránt elkövetkezik a pusztulása. A próféta lelke szól belőlem, közeledik az idő, a pusztában kiáltónak szava vagyok én. A Seregek Ura előre küldte Legvitézebb Tábornokát. Lángoló pallosától csak néhány igaz menekül. Te nem leszel köztük, asszony.

– Irgalom nekünk, tisztelendő úr!

– A megmentendők névsora, akiket beajánlok majd a Legvitézebbnek, itt van a zsebemben, 136 név szerepel rajta. Ezt a sírdogáló kislányt itten felveszem a listára 137-iknek.

– Köszönjük szépen. De szabad tudnunk, kit vár a tisztelendő úr? Ki az a legvitézebb tábornok?

– Szent Mihály főangyal.

– Személyesen?

– Saját személyében és egész vezérkarával. Hallod-e odakint haragjának mennydörgését?

A távolból robbanások, tompa dörejek hallatszottak. „Zavaró repülést" jelzett az imént a rádió, szovjet bombázók dobálták le bombáikat, Budapest égett.

7.

December első napjaiban fehér volt a Hárshegy, havazott. Később enyhére fordult az idő, az eső elmosta a havat és csak itt-ott maradt fehér folt, bokrok alján, fák tövében. Esténként Pest felől egyre közelebbről hallatszott a szovjet tüzérség ágyúinak dörgése.

– *Unheil, Unheil* – morogta Wili Vetter.

Olyan hírek érkeztek, hogy a Vörös Hadsereg már a Dunántúlon nyomul előre és hamarosan elvághatja azoknak útját, akik még csak ezután akarnak elmenekülni Nyugat felé Budapestről.

Az angol légibombázó kötelékek egyre ritkábban jelentek meg Budapest fölött, mintha a még el nem végzett pusztításokat rábízták volna az oroszokra. Ha mégis jöttek, akkor alapos munkát végeztek. Zengett az ég és rengett a Hárshegy a bombák tömegétől.

Dobos, a festékes, majdnem mindennap feljött a Zugligetből és már nem is leplezte örömét, tapsolt a Vörös Hadseregnek, megnyugtatta Wili Vettert:

– Magának nincs oka félelemre. Maga nem tartozik a kizsákmányoló osztályhoz, magát nem fogjuk felakasztani – már úgy beszélt, mintha hóhér lenne az új rendszerben.

Egy nap, megrakodva ládákkal és csomagokkal, szamárfogat állt meg a „Szép Ilonka" düledező kapuja előtt. Áldott állapotban lévő feleségével és két gyerekükkel,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 45 2020. 09. 21. 11:18:47

a hatéves Sanyival és a másfél éves Zsuzsival, a hórihorgas Mikefalvy tanfelügyelő állított be. Közölte a gyanútlan öreg svábbal, hogy mától fogva a győzelemig a „Szép Ilonka" vendégszobájában fognak lakni.

– *Aber was denn... was denn?* Miért támadnak hátamba engemet? *Warum? warum?*[60]

Mikefalvyék svábhegyi házába harcoló német katonai alakulat költözött be, a kertben ágyút állítottak fel.

– Tüzérségi állás lettünk – mondta a nagy hasú Mikefalvyné.

– Ezt a mákszemnyi kényelmetlenséget vállalnunk kell, Sára – biztatta az ura cipekedés közben. – Egy-két hét az egész, megérkeznek a német felmentő csapatok, győzünk. Addig meghúzódunk itt a jó Wili Vetternél.

Azt is mondta még, hogy örvendetesen, és ezt többször is hangsúlyozta, örvendetesen nagyon derék német katonák vannak a házukban, egy gombostű sem fog eltűnni.

A jó Wili Vetter nem nyilvánított véleményt. Sára már a hetedik hónapban volt, leendő új anyasága sehogy sem tudott belenyugodni a történtekbe, tiltakozott az átköltözés és minden német üteg ellen. De szólni nem mert.

A vendégszoba pókhálós lomtár volt, ki kellett sürgősen takarítani. Ócska kályhát állítottak be, a padlásról hoztak le egy rozoga ágyat, a padlóra matracokat raktak a kisfiú és a kislány részére. Közben odalent a városban szirénák bömböltek, bombák robbantak, a távolban a Vörös Hadsereg ágyúi felelgettek a német ütegeknek.

Az öreg Hofbauer megkérdezte a tanfelügyelőtől, hogy lehet-e még menekvés ebből az „*unheimlich*"[61] helyzetből. Mikefalvy erre nekitámadt és jól leszidta kicsinyhitűsége miatt. De Wili Vetter nem hagyta magát.

– Hogyan lehetséges itten még győzedelmes lenni? Budapest romok halmazata, *ein Trümmerhaufen*.[62] Jön angol, orosz, amerikai, francia, román, szerb, *der Teufel kommt*.[63]

Mikefalvy haragosan megnyugtatta, hogy az oroszok hamarosan hanyatt-homlok fognak visszamenekülni a Kárpátokon át a Volgáig. De Wili Vetter hitetlenkedve csóválta fejét, hangosan kételkedni nem mert. Csak éppen azt kérdezte még a dühöngőtől, van-e a világon olyan fegyver, amellyel még győzni lehet.

A tanfelügyelő őszinte megrökönyödéssel tekintett a sváb kocsmárosra. Nem akarta hinni, hogy Wili Vetter még nem hallotta a nagy újságot: a németek feltalálták a nehézvizet.[64]

– *Was ist das* nehézvíz? *Kann das Wasser schwer sein?*[65]

– Egy borospalackban elfér az egész Atlanti-óceán – magyarázta a tanfelügyelő. – Ezzel fogjuk nyakon önteni Londont, New Yorkot és Moszkvát.

– *Eine Flassche Wasser wird uns retten*[66] – mormogta Wili Vetter elgondolkozva és aznap megnyugodva aludt el abban a reményben, hogy egy üveg víz fogja megmenteni pincéjének borait.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 46 2020. 09. 21. 11:18:47

8.

Az apáca az ajtóban énekelni kezdett.

– *Mért is lettem Szendre báró leánya?*
Lettem volna juhászlegény babája...[67]

Meleg, lágy hangja volt, mint hajdan a homonnai pesztonkáknak, akik szerettek énekelni bölcső ringatása közben. Szép fiatal arcának sápadt színe a kolostorok homályára emlékeztetett.

– Bemutatom szolgálóleányomat, Szent Charmiant – mondta Kleopátra.

Euphronius és Demetrius mindketten érdeklődéssel tekintettek a csinos apácára. Dr. Morvay vendégeiként eddig még csak öreg és szótlan apácákkal találkoztak.

– Olyan kecses vagy – mondta neki a festő –, mint egy szicíliai barlang sziklakarcolata.

A grófnak nem ez volt a véleménye.

– Nietzsche barátomnak volt igaza, aki azt ajánlotta, vigyél magaddal korbácsot, ha nőhöz mégy.

– Hallgass, Euphronius! – szólt parancsoló hangon, majd szolgálóleányához fordult: – Folytasd a dalt, Charmian. Hadd olvadjon el tőle követem, hiszen ő is épp olyan gyarló anyagból van, mint más.

Az apácaruhás szolgálóleány tovább énekelt.

– *A bojtárom három napja oda van,*
Bizonnyal a kisasszony is vele van...

– Meg fogunk kérni téged – mondta neki Schattenberg –, hogy énekszóval te köszöntsed Sztálin generalisszimusz paplanruhás katonáit. Igaz-e csakugyan, hogy szent vagy? Én még sohasem találkoztam szenttel.

Feleletül széttépte elöl az apácaruhát és megmutatta keblét.

– Ide nézzetek!

Mellbimbója fölött elhalványult betűk látszottak. Azt állította, hogy álmában egy angyal sütötte mellére tüzes vassal az Úr nevét.

A festőművész és a kalapácsos rablógyilkos közelebb lépett az apácaruhás leányhoz. Mindketten figyelmesen nézték csupasz keblét. Fejüket összedugták, időnként egymásra néztek. Demeter bólintott.

– Viszontlátom azt, amit már megalkottam. Ipsimeltában a mézgyűjtő leánynak van ilyen opálos keble.

– Egyedül a szűzi kebel ad értelmet létezésünknek, de csak látszólag – mondta Euphronius.

– Figyeld meg, barátom, az ellentmondást a mell és az arc színe között. Az arc határozottan olajfáimra emlékeztet, vagy ha úgy tetszik, Madame Matisse arcképére a zöld vonallal.

A gróf még közelebb hajolt az opálszín látványhoz, mondani akart valamit, de Kleopátra mély, rekedt hangján rendre utasította.

– Szégyelld magad! Ahelyett, hogy túszokat cserélnél, szolgálóleányom szemérmét teszed próbára. Parancsolom, dugd hüvelyébe dühöngő kardodat.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 47 2020. 09. 21. 11:18:47

Charmian hirtelen mozdulattal elrejtette mellét, hangosan sírni kezdett, a szoba sarkába menekült. Frank márvány mellszobra alatt leült és fehér fityuláját letette. Szőke volt.

– Hagyjátok békén szegény bolondot – mondta súgva Kleopátra a két férfinak. – Szentnek képzeli magát, holott tolvaj. Ellopta a beteg Auguszta kedves nővér apácaruháját.

– Eszembe juttatta, hogy férfi vagyok és ez létezésem alapja – szólt a gróf.

– Holnap lefesteném őt csendéletnek három citrommal, hiszen szép és fiatal. Kérd meg őt, királynő, vetkőzzön le nekem három órára.

Kleopátra felháborodottan tiltakozott.

– Miért nem engem festesz le gályámon, Demetrius? Hiszen én vagyok maga a tökéletes szépség. Félsz talán testemtől? Megrészegednél tőle? Az ecset reszketne kezedben?

– Egyiptomot én ki nem állhatom – felelte vigyorogva a festő.

– De én parancsolom, hogy úgy fess meg engem Antonius számára, mint a habokból születő Vénuszt.

– Már régen meguntam Narmer király palettáját és a Skorpió Király buzogánytöredékét.[68] A birkózókat sohasem kedveltem Ptahhotep sírján.

– Nem számítlak többé híveim közé, Demetrius, ha megszeged parancsomat – mondta sértődötten Kleopátra. – A köszvény sorvassza görcsbe sima kezedet. Jöjj, Charmian. Hagyjuk itt ezt a páviánná korcsosult embert. Már leszállt az est.

Charmian dallal felelt.

– *Megvan már a Szendre báró leánya,*
Megtalálták csipkebokor aljába...

A közelben három bomba robbant, megreszkettek a „Kutyavilla" falai. A távolból tompa dörrenések jelezték, hogy a szovjet tüzérség már lövi Budapestet.

Ezen a napon a Vörös Hadsereg Kecskemét környékén megsemmisített egy német páncélos hadosztályt és gyors iramban előretörve a Duna–Tisza közén, a magyar főváros elé érkezett.

9.

Most már Gyuri, a dühöngő osztály ápolója is megkapta a parancsot, hogy azonnal vonuljon be katonai szolgálatra. Ettől dühöngeni kezdett, de Morvay professzor megnyugtatta.

– Majd én felmentem magát, Gyuri, a hadkötelezettség alól – mondta és kiállított neki egy pecsétes cédulát a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézet hivatalos levélpapírján. Utasította, hogy menjen el a „Budai Fővezérség" épületébe, a hírhedt budai nyilaskeresztes házba, amelyről egy ideje borzongással beszéltek az emberek, mert állítólag a kertben minden fán lógott egy zsidó vagy egy hazaáruló, aki az oroszokat és az angolokat várta.

Gyuri engedelmeskedett professzorának. Gyalogszerrel elballagott és csak órák múlva jött vissza. Megmutatta a professzor céduláján Magagya tábornok aláírását és pecsétjét: „*Felmentem! Kitartás! Győzelem!*" – még ezt is hozzáírta a nyilas tábor-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 48 2020. 09. 21. 11:18:47

nok. De arról, hogy mit látott a „Budai Fővezérségen", ahol a „Számonkérő Szék" is működött, még dr. Morvaynak sem mert mondani egy árva mukkot sem. Csak foghegyről éppenhogy kibökte:

– Az nem szó.

Nyilván azt akarta ezzel mondani, hogy azt, amit látott, nem lehet szavakkal elmondani. Így aztán Gyurinak nem kellett bevonulnia, nem ment el harcolni az oroszok ellen.

De csakhamar kiderült, kár volt a professzor által némi önkényességgel kiállított felmentési cédulát Magagya tábornokkal aláíratni. A nyilasok felfigyeltek az elmegyógyintézetre.

Kézigránátokkal körülaggatva, három géppisztolyos nyilas jelent meg a nagykapuban. Volt köztük egy alacsony, púpos kis ember. Az látszott a vezetőjüknek, a többiek Gyulai testvérnek szólították. Ő kiáltozta leghangosabban, hogy a zsidó bolondokért jöttek.

A hadszolgálatra elhurcolt kapus helyett egy ideje egy szelíd bolond őrizte a kulcslyukat, kulcsot nem adtak a kezébe. Népszerű zeneszerző volt, vérbajtól származott agybénulással került az intézetbe, de hála a „Morvay-terápiának", állapota sokat javult az utóbbi időben, úgyhogy a professzor őt nevezte ki ideiglenes kapussá kapukulcs nélkül. Az volt a feladata, hogy házitelefonon beszóljon, ha valaki csenget odakint vagy rázza az ódon bronzöklöt. Legnépszerűbb daljátéka azalatt, amíg ő a Hárshegyen gyógyulgatott, felkerült a Magyar Királyi Állami Operaház színpadára. Ő volt az a Kunwald Richárd, aki Wili Vettert nem engedte be. Barátai, a professzor is, Ricsinek szólították.

A nyilasok dörömbölésére kiszólt:

– Ide csak bolondok és doktorok jöhetnek be! – de telefonon mégis értesítette Dóczy doktornőt: – Segítség! Ostromolják a házat!

Dóczyné, akinek Miska doktor szerint az utóbbi időben hallucinációi voltak, két férjétől vált el, a másodikat hívták Dóczynak, és azóta ki nem állhatta a férfiakat. „Pszeudoneurózisának" mélyén, dr. Morvay Ödön szerint, a férfigyűlölet lappangott. Mégis, vagy tán épp ezért, fiúsan rövidre nyírta haját. Titokban borotválkozott. De a női betegeket sem tüntette ki nyájassággal. Mint a pokróc, úgy bánt az ápoltakkal. Euphroniust, aki egyszer a 3-as számú „Vallató Szoba" előtt a lábujjaira taposott, úgy vágta fejbe, hogy hetekig vörös daganat volt a kalapácsos rablógyilkos szeme alatt. Szendre báró szőke leánya eleinte tetszett neki, aztán hirtelen kiábrándult belőle. Az első szovjet bombázás után azért, mert nem akarta abbahagyni az éneklést, megpofozta. Már elmúlt negyvenéves. A testi-lelki konstitúciónak abból a fajtájából való volt, amelyet ő maga „cyclothym"-nak[69] nevezett, mert szentül hitte, hogy ő a vígság és a szomorúság, a boldogság és a boldogtalanság közt ingadozik, és meg is tudna hízni, ha a sors nem volna hozzá olyan mostoha. Sovány volt, mint a seprűnyél. Mindenért mindjárt haragudott mindenkire, egyedül a professzorral szemben türtőztette magát.

A hírre, hogy „ostromolják a házat", felháborodottan kirohant a kapuhoz és megkérdezte a púpos Gyulai testvértől, aki a zsidó bolondok kiadatását követelte, hogy tudja-e, mi fán terem a prefrontális agyvelő.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 49 2020. 09. 21. 11:18:47

A három nyilas betolakodott a kapun. Szidták a zsidókat és a haza ellenségeit. Tovább követelődztek. A púpos kijelentette, hogy őt nem érdekli semmiféle agyvelő.

– Elég kár! – kiáltotta dühödten Dóczyné. – Ez látszik is magán. Egyébként itt nincsenek zsidók, mert a prefrontális agyvelő elnyeli a faji jelleget.

Ebbe a nyilasok nem akartak belenyugodni. Az egyik kölyök, tán még tizenhat éves sem volt, lövöldözni kezdett géppisztolyával. Dóczyné ennek ellenére hősiesen megmaradt amellett, hogy a Hárshegy elnyelt minden faji jelleget. Gyulai testvér ebbe végül is belenyugodott, parancsot adott két társának a távozásra.

Az apácák, a lövöldözést hallva, összeszaladtak abba a szobába, ahol az öreg Auguszta tisztelendő főnővér feküdt betegen. Ágya körül letérdepeltek és buzgón imádkoztak, mialatt Gyuri a portásfülkében Kunwald Ricsi háta mögött egy vasdarabbal állt lesben. Az ápoló minden szót hallott, nagyon elégedett volt a doktornővel. Később azt mondta, hogy úgy viselkedett, mint egy igazi férfi.

Pár nap múlva, amikor egy csapat SS-katona akart behatolni *„feldgrau”*[70] egyenruhában az elmegyógyintézetbe, Morvay professzor persze azt mondta neki:

– Menjen ki, doktornő. Kergesse el ezeket a bérgyilkosokat is. – Dóczyné először megrémült a puskaporos vad tekintetű harcosoktól. Ezek nem zsidókat kerestek, hanem csak körül akartak nézni. *„Herumschauen”*[71] – mondták mogorván és alattomosan. De mint aki burokban született, Dóczyné olyan szerencsés volt a veszedelmes betolakodókkal.

– *Was wollen Sie herumschauen in einem Irrenhause?*[72] – kérdezte és minden lappangó férfigyűlöletét rájuk fröccsentette. Még azt is hozzátette, hogy talán meg akarnak bolondulni a bolondok között.

Az SS-katonák tanakodni kezdtek és elszállingóztak.

– Nincs igazad, Miska – mondta aznap dr. Morvay professzor az alorvosának. – Dóczyné humanizáló *gyrusai* mutáció nélkül is pazarul működnek! Meg kellene majd vizsgálni a kérdést, hogy a pszeudoneurózisnak milyen szerepe van bizonyos heroizmusokban.

– Most erre nem érünk rá, professzor úr – felelte az alorvos és titokban ő is elismeréssel adózott Dóczyné férfias bátorságának.

10.

Rafael atya egy nap megint beállított a „Szép Ilonkába”.

A *Royal Air Force* nem bombázta már Budapestet, de annál sűrűbben érkeztek hosszú rajban a szovjet bombázógépek, a Vörös Hadsereg tüzérsége pedig szüntelenül lőtte Budapestet.

Hideg decemberi reggel volt, bágyadtan sütött a nap. A pap csupasz lábán rossz szandál volt, kilátszott bütykös nagyujja. Timonné papucsát valahol elvesztette vagy elajándékozta.

Odalent égett Budapest. A királyi várpalota lángokban állt. A bombák robbanásától időnként megrázkódott a Hárshegy, de előbb lehetett látni a magasba törő lángoszlopot, amint kacskaringós fekete füstfelhőt bocsát ki magából. Végül a dörrenés hallatszott.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 50 2020. 09. 21. 11:18:47

Éppen most repült a levegőbe egy német fegyverraktár.

Rafael atya elégedetten szemlélte a pusztulást a „Szép Ilonka" kertjéből.

Belekapaszkodott a korhadt palánkba, sovány nyakát kinyújtotta, úgy nézelődött. Valahányszor robbant egy bomba odalent, ezt mormogta:

– Hála neked, Seregek Ura!

A hegyoldal kiszögellésénél bokrok takarták el a kilátást arrafelé, ahol Újpest és Óbuda lángolt. Rafael atya, mint mezőn a szoknyájukat a parasztasszonyok, ha a természet ezt kívánja: nyakába csapta reverendáját és felmászott egy kopasz gesztenyefára. Fürgén kúszott fel a legmagasabb ágra, ahol megtelepedett. Hangosan beszélt magában, mint némely ember az utcán. Ilyeneket mondott:

– Az Úr megváltoztatja a föld színét, szélnek ereszti lakóit.

Vagy:

– Az Úr megüresíti a földet.

Mikor szovjet repülőgépek húztak el elég alacsonyan a „Szép Ilonka" felett, így kiáltott:

– Olyan a hangotok, mint a vándor vadkacsáké!

Wili Vetter kurta zekéjében komoran és reménytelenül kijött a kertbe. Fekete kucsma volt a fején.

– *Ach! Meine Fässer! Ach! Liebe Achtzig!* – mondta ő is hangosan.

– Ó! Seregek Ura! – kiáltotta a fán Rafael atya. – Erőtlenítsd meg a föld népének nagyjait!

– *Ach! Süsse Anemone!*

– Ki ez a siránkozó lélek? – szólt le a fa tetejéről Rafael atya.

– Jó reggelt, tisztelendő úr! Nem félti az élete, hogy lehullik, mint a rothadék körte?

– A magad rongyos életével törődj, siránkozó lélek. Hamarosan sírni fog az egész föld, mert a földnek lakói megszegték az Úr törvényeit.

– Adok egy pohár *Maiblume,* csak szálljon alább.

– Idd meg magad a te májusi virágodat, te akasztófavirág, te! Te átkozott. Mert az vagy, ha nem tudnád. Átkozott vagy a városban és az leszel a mezőn. Átkozott a te kosarad, átkozott a kenyeres edényed. Hozzád ragasztja az Úr a döghalált, megbüntet téged hidegleléssel, gyullasztó és izzasztó betegséggel, aszállyal, ragyával. Tekints az égő Babilonra! Hallod-e az acél vadkacsák gágogását?

De Wili Vetter nem hallgatott oda. Mint az eszelős, a fejét fogta és minduntalan ismételte:

– *Ach! Meine Fässer!*

Rafael atya a fa tetején hátat fordított neki. Sovány öklét kezdte rázni az égő Budapest felé.

– Bűnös város! Megver téged az Úr süllyel, varral, viszketegséggel. Őrültséggel, vaksággal, szívednek rühes búsulásával. Megver téged az Úr Ázsia fekélyével!... Mint vak a sötétben, úgy fogsz te tapogatódzni fényes délben. A te barmaidat az ellenségnek adja az Úr és nem lesz, aki megszabadítson téged.

– Legyen nekem jó tanácsnok, tisztelendő úr. Segítse nekem elfalazni a pinceajtó – kérte a kocsmáros.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 51 2020. 09. 21. 11:18:47

Rafael atya még néhányszor megfenyegette a fa tetejéről Budapestet, mondván, hogy hamarosan holttestekkel fogja táplálni az ég madarait és az éhes kutyákat, aztán, mint a macska, olyan ügyesen, lemászott a fáról. Wili Vetter elé állt és alaposan megmosta a fejét.

– A szent próféták nyelvén mondom neked, átkozott vagy, mert boraiddal törődsz. Sok magot viszel ki a mezőre, de keveset takarítasz be, azt is megemészti a sáska.

– Egy szem magja sincsen minekünk, üres már a kamara, tisztelendő úr.

– Olajfáid lesznek, de olajjal nem kenheted magad, elhullanak olajfáid gyümölcsei. Szőlőket ültetsz, és azokat műveled, de te bort nem iszol, borodat kiöntik Szent Mihály angyalai.

– *Ach! Meine Fässer!* Jaj! jaj!

– Nagy vedrekbe fogják kiönteni és úgy fognak lakomázni, mert pusztulásra ítélte szőlőidet és hordóidat a Seregek Ura.

– Mentsen meg hordóimat, kedves tisztelendő. *Unheil! Unheil!*

– Megégnek a föld lakói, elpusztulnak a szőlőtövek. Megszűnik a dobolásnak vígsága és a vigadozók zajongása. A részegítő ital keserű lesz annak, aki issza. Méreg fogja kioltani nyomorult életed.

Wili Vetter ráhúzta a fülére fekete kucsmáját, hogy ne hallja a rettenetes szavakat, és bemenekült a házba.

Rafael atya kifelé menet találkozott a kertben Mikefalvy tanfelügyelő szamarával. Az igénytelen állat kórót és boglyas gyepet legelt. Nagyot ordított, mikor a pap szelíden megveregette a nyakát.

– Te vitted be az Urat a legbűnösebb városba – súgta a szamár nagy fülébe.

Egész alacsonyan repülő gép szállt a Hárshegy fölött. Felderítő vadászgép volt, farkán vörös szovjet csillaggal. Az őrült pap átölelte a szamár nyakát és úgy bámult fel az égre. A repülőgépből kihajolt egy emberi fej: a szovjet pilótáé. Rafael atya, mikor megpillantotta, integetett neki és torkaszakadtából kiáltotta:

– Üdv és hála neked, Szent Mihály! – Látszott, amint a pilóta a magasból viszszaint neki.

Rafael atya elégedetten indult el az elmegyógyintézet felé.

11.

Kerti sétái közben a gróf kínos gonddal elkerülte a kaput és a bronzkutyát, ahol esetleg találkozhatna emberekkel. Inkább hátul sétált, a veteményeskerten túl, ahol most Janiga gödröt ásott.

– Tán sírt ás valakinek, Janiga? – kérdezte.

A kertész kimeresztette a szemét, a füle is elvörösödött.

– Minek tetszik kérdezni ilyet éntőlem, gróf úr? Mit vétettem én a gróf úrnak?

– Olyan napok elé nézünk, amikor a lényeggel együtt a létezés is elvész. Maga előrelátó kis ember, Janiga. Ezért gondoltam, hogy sírt ás valakinek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 52 2020. 09. 21. 11:18:47

– Dehogyis ások én sírt, gróf úr – mondta a kertész. – A sok szemetet vermelem el. Nemsokára úgyis hazajön Frank méltóságos úr és én nem szeretném, ha rendetlenséget találna a ház körül.

A gróf furcsa fejhangon nevetett és tovább sétált Nathalie-val. Janiga egy ideig bámult utána, lassan csóválta a fejét. Valami nem tetszett neki. Aztán tenyerébe köpött, megragadta az ásót és sietős buzgalommal tovább ásott.

Hátul, a kert sűrűjében, a tacskó előreszaladt és átbújt a télben szendergő orgonabokrok sövényén. Farkának kurta csonkját izgatottan csóválta. A bokrok és a kerítés közt az árkot betöltő harasztban szaglászni kezdett, mintha patkányt keresne. Apró lábaival serényen kapargált és addig dugdosta be hosszú fekete orrát a száraz falevelek közé, amíg végre talált valamit: egy fekete csizmát.

Nathalie nem elégedett meg a csizmával, többet akart. Csakhamar előbukkant a csizma folytatása, egy emberi térd terepszürke katonanadrágban és egy emberi törzs. A tacskónak, mintha Zarathustra[73] biztatná, aki azt állította, hogy a kutyák okossága tartja egyensúlyban a világot, még ez sem volt elég. Erélyes kaparására a száraz falevelek szemfedője lemállott egy penészes zöld halotti arcról. De ettől már megijedt. Vadul ugatva, hátrálni kezdett.

– Százezerszer kedvesebb vagy, mint az emberek, de most azért hallgass, Nathalie! – mondta neki a gróf.

Átlépett az orgonasövényen és közelebbről megnézte a halottat. Hogy mit gondolt magában, nem közölte a tacskóval. Bizonyára látta a halott mellett a harasztban a német acélsisakot is a horogkereszttel és ha nem tévesztette össze az emberi létezés egyéb jelvényeivel, akkor tudnia kellett, hogy egy halott német katona hever az árokban, száraz falevelekkel és piszkos hókupacokkal félig betemetve.

– Hallgass, Nathalie! – szólt rá megint az ugató kutyára.

Nathalie elhallgatott, visszavonult egy fa tövébe, ahol szuka kutya létére a farát izgatottan a földhöz nyomta és vizelt. A gróf ezalatt szótlanul szemlélte a halottat: félig nyitott szemének kocsonyás tükrében a semmit, a süket halált, a tompa csendet, a katonazubbonyon az elbarnult vérfoltokat.

Valami nem tetszett neki. Kopasz fejbőrét ráncolni kezdte, a fejét csóválta. Letette maga mellé Frank vadászpuskáját, lehajolt és a falevelekkel gondosan betemette a halott német katonát.

– *Du weisst schon alles, kennst alles, alles ist so absurd*[74] – mondta neki németül.

Vállára kapta a vadászpuskát, füttyentett Nathalie-nak és mintha mi sem történt volna, tovább sétáltak.

Megpillantott a fa tetején egy varjút. Célzott, lőtt, a varjú lehullott a fáról, a tacskó odaszaladt, körülszaglászta és megugatta a döglött madarat.

– *Ja, alles ist absurd*[75] – ismételte hangosan a gróf. Később megint látta Janigát, aki még mindig ásta a gödröt a szemétdomb közelében.

– Jól tud célba lőni a gróf úr – mondta a kertész sunyin, sápadtan.

– Látta már holtan a düsseldorfi rémet? – kérdezte tőle Schattenberg.

– Hol?

– Ott fekszik a bokor mögött. Öntsön rá meszet, mert meg fog büdösödni. Fusson azonnal! – parancsolta a kertésznek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 53 2020. 09. 21. 11:18:47

Janiga bámészan meredt rá.

– Merre találom meg, gróf úr?

– Arra, ni! A kétágú hársfa irányában. Undorodom a rotható ember szagától. Menjen tüstént, Janiga!

– Igenis, gróf úr – mondta a kertész alázatosan.

Az ásót a vállára támasztotta és elballagott hátra a kertbe arrafelé, ahol Euphronius az imént falevelekkel betemette a halott német katonát.

Visszatérve szobájukba, Nathalie otthonosan felugrott az ágyra, a gróf pedig rágyújtott egy holland havannaszivarra, volt még belőle néhány darab Frank dobozában. Láthatóan unta magát, a telefon már napok óta nem működött. Odalépett a Svájcba menekült zsidó bankigazgató márványszobrához.

– Még márványban is csúnya az ember, kibírhatatlan – morogta, majd megsimogatta a kitömött baglyot.

Aztán kinyitotta a reneszánsz ládát, megszámolta kalapácsait.

Már tíz kalapácsa volt.

Fogta az egyiket és összetörte vele Frank márványfejét.

A tacskó leugrott az ágyról, az ajtóhoz szaladt, ugatni kezdett. Jelezte, hogy vendégek érkeznek.

Négyen jöttek: Kleopátra udvarhölgyével, Szent Charmiannal, Demeter, a festő és Rafael atya.

– Szépséged megigéz, királynő – mondta Euphronius. – Százszor szebb vagy, mint egy penészes halott.

Kleopátra elővette tükrét, belemosolygott.

– Az aranyfarkú hal sem ragyog ékesebben, mint Egyiptom úrnője – mondta boldogan, aztán szigorúan Euphroniusra tekintett: – De miért beszélsz holtakról, követ? Vagy ha igen, akkor hol a halott, és hol a szent üvegcse könnyeiddel?

12.

Dr. Morvay Ödön a professzori szobában ült az asztalánál télikabátja fölött fehér köpenyben, a központi főépület, a hajdani kastély földszintjén. Szép ősz fejénél Demetrius egy nagy vászna függött a falon: „Majális Ipsimeltában." Egy kék füzetbe jegyezgetett. Épp ezt írta le:

„*Lesbia megcsalta Catullust Rómában, Verlaine belelőtt Rimbaud-ba Brüsszelben, William Blake pedig...*" – de kopogtak az ajtón, Miska doktor sántikált be.

– Bocsánat a zavarásért, professzor úr, de szíveskedjék ezt itt aláírni – mondta és egy gépírásos papírlapot tett eléje az asztalra.

Morvay professzor megsimogatta hegyes fehér szakállát és odébb tolta a papírt.

– Ráér, Miska. Ülj le egy kicsit, fontosabb dolgok ezek. A múltkor Catullusról, Rimbaud-ról és Blake-ről beszélgettünk, kedvesen elcsevegtünk a „Szép Ilonkában".

Az alorvos nagyon jól tudta, hogy ő egyáltalában nem csevegett Catullusról. Most is ezer más gondja volt, idegesen leült és kopogni kezdett a padlón a műlábával.

– A házkutatás olyan zűrzavart okozott az egész intézet ideges szervezetében, hogy cselekednünk kell, professzor úr, különben...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 54 2020. 09. 21. 11:18:47

– A neuropszichikus pillanat, az *Erlebnis,*[76] akkor következett be nála, amikor Lesbia, az imádott nő megcsalta. Az irodalom tudósai azt mondják, hogy ekkor érezte meg az ellenséget a nőben, beleütközött csapdáiba, süllyedni kezdett ingoványain. A tudós urak tévednek, Miska. Az irodalomnak mindig igaza van, de csak ritkán van igazuk azoknak, akik irodalomról írnak. A drámai *Erlebnis* akkor következett be, Catullus vonata akkor siklott ki, és a világ akkor vetett bukfencet körülötte, amikor Lesbia összetörte Catullus tükrét.

– Összetörik itten nekünk a csontjainkat, professzor úr, ha nem vigyázunk, ha nem védekezünk.

– Jelképesen beszélek Catullus tükréről. Inkább azt mondhatnám, volt egy látomása önmagáról és saját képmásán keresztül a világról. Ez a látomása első korszakának csodálatos verseiből kiolvasható, kedves Miskám. A híres Lesbia-versekben a költő tiszta, üde, ép, szűzies lélek, Vergilius hasonmása. Ő fordítja le görögből „Berenice Hajá"-t, ezt a csoda szép elégiát és...

– Professzor úr elégiáról beszél és ebben a percben harminc betegünk vonaglik, tombol, a többiek éheznek.

– ...és a női szépség ideáljának fogadalomból lenyírt haját csillagképpé avatta és az egekre szögezte, Miska.

– Felszögeznek minket is, professzor úr, de mint a denevért a falra.

– Önvíziójában ő volt a leggyöngédebb szerelmes ifjú, aki siratja kedvesének madárkáját; ő volt az önfeláldozó testvér, ő volt a leghűbb barát. Körülötte a világ, Róma, Itália, a Tiberis, a tenger, a császári udvar, az emberek, minden olyan boldog volt, mint itt, ezen a képen, Ipsimelta majálisán.

– Ezek az SS-katonák, akik tegnap itt jártak, nem ijedtek ám meg Dóczynétól, professzor úr. Ha ezek ide még egyszer visszajönnek, akkor...

– Ide figyelj, Miska. Ki másnak mondhatnám el ezeket, mint neked?... Most következik a drámai kisiklás: Lesbia megcsalja a költőt, Catullus tetten éri az imádott nőt, Berenice haja lehull az égről. Ennél még több is történik: Lesbiát ettől fogva őrjöngő gyűlölettel utcai nőnek nevezi. Vége egy víziónak, vége egy költői optikának. Abban a neuropszichikus percben, amikor az imádott nő utcai nővé változik, Catullus önmagát is másképpen és másnak látja. Megpillantja saját valóságos képét: az asszonyok züllöttjét, a selyemfiút, az élveteg görögöknél is feslettebb szoknyavadászt, a császár kegyeiért mindenre képes talpnyalót, a kéjek és mérgek bódult áldozatát. A hazugot, barátom! A jellemtelent. Az éhenkórászt, a lyukas zsebű senkiházit. Érted ezt, Miska?

– Az egyik SS-katona rám fogta pisztolyát, megfenyegetett, hogyha...

– Várj egy kicsit ezzel az unalmas dologgal, Miska! Azt kérdezem: érted-e már, hogy két tükörképünk van. Az egyik egy titkos szép, elbűvölő víziót tár elénk önmagunkról és egy majálist Ipsimeltában. Örökre zárt emberi világ ez, csak költők mernek és tudnak itt-ott egy keveset elárulni róla. Másik tükörképünk a közönséges falitükör, Miska. Hideg és kegyetlen fotográfia. Az örökre nyitott külső világ. Amilyennek az emberek látnak bennünket. Amilyennek az agyvelő normális működése esetében a valóságban látszunk és vagyunk, létezünk. Jegyezd meg magadnak jól,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 55 2020. 09. 21. 11:18:47

Miska, hogy a kétféle tükröződés közt a normális dialektikus kapcsolat határozza meg életünk fundamentális dimenzióját. Érted?

Az alorvos keserves arccal bólintott, jelezve, hogy érti. Valamit akart mondani, de dr. Morvay nem engedte.

– Arthur Rimbaud *Erlebnis*-e még százszor jellemzőbb, benne van a *Zugtheorie* vonatösszeütközésének pszichózisa. A katasztrófa után Catullus írt még verseket, de az epigrammák kegyetlen tőrdöfések lettek, a disztichonok korbácsként csattantak. Ezzel szemben Rimbaud-ban megölte a költőt Verlaine revolvergolyója. Még befejezte prózai költeményét a pokolról, de csak azért, hogy a végén őrültségnek nevezze a költészetet. Ez a tizenkilenc éves lángelme, talán a világ legnagyobb költője, többet nem írt le egy sort se, elment Ázsiába elefántcsont-kereskedőnek. Ami pedig William Blake kötetnyi szívdobogását és fantáziáját illeti...

– Én egy sorát sem olvastam ezeknek a költőknek, professzor úr, és bevallom, az ő katasztrófájuk helyett saját katasztrófánk izgat, amely...

A professzor az ujjait szagolgatta és elgondolkozva mondta, fel is jegyezte közben irkájába:

– Ez a kettőzöttség voltaképpen létezésünk fundamentális dimenziója.

– Tessék szíves lenni elolvasni és aláírni a jegyzőkönyvet, professzor úr.

– Rögtön, Miska. Még csak azt akarom mondani, hogy első bölcsőbeli eszmélődésünktől fogva tudatunk egy nagy családi tükörben alakul ki. Ó, milyen nyájas akkor még az örökre nyitott külső világunk! Csak szeretet sugárzik belőle. Később már „Jaj, de cukros kisfiú vagy te, Ödönke!" mondják, de a kezünkre ütnek, ha szopjuk az ujjunkat. Még később ez a nagy családi tükör fejleszti ki szenvedélyeinket, a harag, a gyűlölet, a szeretet indulatait és egyre mélyebbre rejtjük, a Freud-féle tudatalatti régióiba, titkos tükrünket, amelyet Lesbia összetört, Verlaine pedig egyetlen revolvergolyóval telibe talált.

– Belátom, professzor úr – makacskodott Miska doktor –, hogy bizonyos neurotikus baleseteknek a két tükörkép összeütközése az okozója. De a jelenlegi összeütközésekről se feledkezzünk meg. Az SS-katonák fenyegetődzéseire utalok.

– Várj még egy percig, Miska. Nem tudok szabadulni a sejtelemtől, hogy Kleopátra velencei tükre nemcsak patologikus manifesztáció, hanem ennél jóval több. Egyetemes jellegű emberi titkot rejt.

Miska doktor nyögött tehetetlenségében. De Kleopátra tükre kezdte érdekelni, abbahagyta a padló kopogtatását.

– Titkos tükörképünk néha megvakít – folytatta a professzor. – Valami ilyesmi történt az én kedves barátnőmmel és ez a vakság boldoggá teszi. Legalábbis ideiglenesen. De ez is nagy dolog az ideiglenes emberi életben.

– Hallja a szovjet ágyúkat, professzor úr? Az angolok már nem bombáznak minket, cserben hagytak minket, kiszolgáltattak minket az oroszoknak – mondta síró hangon Miska doktor.

Dr. Morvay legyintett.

– Hamarosan vége lesz ennek a véres emberi komédiának és én elutazom Oxfordba. Ott fogom megtartani előadásomat Kleopátra tükréről. Mi, okosak, ne dicse-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 56 2020. 09. 21. 11:18:48

kedjünk olyan nagyon a mi okosságunkkal, mert egy nap kinevetnek majd minket a bolondok.

A professzor az épeszűeket következetesen okosoknak nevezte, híres „Vonat-elméletében" is az okosak és a bolondok közt húzta meg az ingadozó határvonalat. Az egész világon ismert „Pszichikus Tükörvályú" is azt a célt szolgálta, hogy kísérleti módszerekkel különválassza az okosokat a bolondoktól.

– Méltóztassék belepillantani ebbe a jegyzőkönyvbe – könyörgött a féllábú alorvos.

– Egy mákszemnyi pillanat, Miska. Csak elmondom még, hogy kedves barátnőm életében egy erotomániás[77] lakatos legény játszotta a revolveres Verlaine szerepét. Az *Antonius és Kleopatra* előadásának szünetében, a negyedik és ötödik felvonás közt, belopódzott ez a fickó a Nemzeti Színház színészkapuján egyenesen szegény barátnőm öltözőjébe. Mint tudod talán, a negyedik felvonásban Antonius már kardjába dőlt és Kleopatra az ötödik felvonásban maratja meg magát a kígyóval. Nos tehát az erotomániás őrült lakatos Antonius és Kleopatra halála közt döfte bele háromszor a bicskáját Kleopátra oldalába. Feltevésem szerint az agyidegrendszer inzultusához hozzájárult a májsérülés, ami, mint tudod, gyakran okozhatja az agysejtek mérgezését. A merénylet után súlyos sebeiből kigyógyult. Figyelemre méltó, hogy még két éven át játszott az ország első színpadán, azaz pontosan huszonöt hónapon át. Ennek a huszonöt hónapnak a türelmes analízise azt mutatja, hogy fokozatosan kezdett elfordulni külső világának nyitott képétől, ahol a legvadabb együtt hálásban jelentkeztek a promiszkuitás legfattyúbb manifesztációi. Megjelent az üldöző. De már nem bicska volt a kezében, hanem római kard. Nem a lakatos volt, hanem császár. Caesarnak nevezték. Ő volt a tükördémon. A huszonötödik hónapban a színpadon esett össze, a függönyt leeresztették, az előadás abbamaradt, a jegyek árát visszatérítették. Így került hozzám. Fetrengett, csontvázzá lesoványodott, dühöngéseit Gyuri fékezte meg. Csak akkor kezdett csillapodni, amikor sikerült átalakítanom a tükördémont tükörangyallá a „Pszichikus Tükörvályú" segítségével. Együtt kell élnünk tükörképünkkel, a külsővel és a belsővel egyaránt. Együtt kell élnünk a világgal és önmagunkkal. Ez olyan büntetése az eredendő bűnben fogant embernek, amely alól nincsen menekvés, Miska. A féltékeny együtt él a gyűlölt harmadikkal, az üldözött az üldözővel, a szerelmes a kedvesével. Nos hát, én mindent elkövettem annak érdekében, hogy az üldöző Caesar képét átalakítsam benne a szerelmes Antonius képévé. Az eredmény meglepő volt. Hirtelen hízni kezdett, visszanyerte önbizalmát. Teltek az évek, az ünnepelt színésznőből vén matróna lett és ő a legszebb királynőnek látja ma magát a tükrében. Micsoda boldogság ez, Miska. Nem gyógyult meg, nem vált okossá, de boldog. Érted, Miska? Boldog!

– Én tiszta szívemből örülök, hogy Kleopátra boldog, bizonyára sokkal boldogabb, mint volt Felleg Mari korában. Azt is kívánom professzor úrnak, hogy mielőbb tartsa meg Oxfordban előadását Kleopátra tükréről, de addig százszor kinyírnak minket a fene SS-legények, ha nem vigyázunk. Dóczyné már tehetetlen.

– A gyógyítás, sőt világgyógyítás új útjait kell keresnünk, Miska. Kleopátra tükréből valami biztató kis fénysugár röppent ki felém. Az emberi agyvelő higiéniája most már elodázhatatlan követelmény. Mindent meggyógyítani nem tudunk, de a

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 57 2020. 09. 21. 11:18:48

világteremtés folytatását becsületesen, tisztult aggyal kell végeznünk, Miska. De azt mondd csak: miféle házkutatásról beszélsz?

Miska doktor végre szóhoz jutott. Elmondta, hogy azalatt, amíg a professzor a Svéd Vöröskeresztnél volt látogatóban, megint behatolt az intézetbe egy csapat SS-katona. Nem zsidó bolondokat kerestek, mint a nyilasok, hanem egy eltűnt bajtársukat, egy Wehrmacht-hadnagyot. Azt állították, hogy itt teljesített szolgálatot a Hárshegyen és az a gyanú, hogy eltették őt láb alól. Azzal fenyegetődztek, hogy ugyanúgy felrobbantják az elmegyógyintézetet, mint a Margit hidat.

– Ennek fele se tréfa – mondta a professzor.

– Tessék ezt végre aláírni.

– Mi ez?

– Jegyzőkönyvet vettem fel a házkutatásról. A fenyegetődzések hatására én magam kértem őket, hogy győződjenek meg személyesen, mi nem rejtegetjük az őrmestert se elevenen, se holtan. A golyószóróját sem láttuk.

– Meggyőződtek róla?

– Másfél órán át kutattak. Az A pavilonban voltak legtovább. El akartak hurcolni egy epilepsziás nőt, aki kigúnyolta őket. A B pavilon endogénjei megköpdösték őket, erre az egyik kétszer a levegőbe lőtt, a betegek leszaladtak a pincébe.

– Ezt is belevettétek a jegyzőkönyvbe?

– Nem tartottam célirányosnak, mert még nincsenek itt az angolok.

– Majd itt lesznek – mondta bizakodva Morvay professzor.

– A C pavilonban a porszívóval fejbe vágta az egyik beteg az SS-hadnagyot. Erre megint lövöldözni kezdtek, három betegünket a zuhanyozóba kellett szállítanunk. A házkutatás egyébként simán folyt le, professzor úr.

– Helyes.

– A végén a „*grüne Schauder*"[78] rajtuk is erőt vett. Hirtelen mentek el, szót se szóltak. Ebből arra következtettem, hogy a bolondoktól való félelem kergette el olyan hirtelen őket. Amint mondani bátorkodtam, professzor úr. „*Der grüne Schauder*", ahogy a svájciak mondják.

– Te voltál már Svájcban?

– Soha.

– Ne félj, Miska, majd hamarosan megyünk – mondta a professzor és el sem olvasta, saját feljegyzései százszor inkább érdekelték: szórakozottan aláírta a jegyzőkönyvet.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 58 2020. 09. 21. 11:18:48

III.
Hans

Sírásó: Éppen aznap volt, mikor az ifjú Hamlet világra jött, aki megbolondult, aztán Angliába küldték.
Hamlet: Aztán miért küldték Angliába?
Sírásó: Mert ott szembe se tűnik, hogy bolond. Abban az országban minden ember épp olyan bolond, mint ő.
(Shakespeare: Hamlet)

1.

Euphronius a vállára akasztotta Frank vadászpuskáját és füttyentett Nathalie-nak.

– Szent Charmian! Szórakoztasd az urakat távollétünkben. Akár le is vetkőzhetsz csupaszra.

Szendre báró leánya azonnal vetkőzni kezdett. Dr. Morvay professzor klinikájának nyilvántartásában egyébként Irén néven szerepelt. Az apácaruhát már kezdte lehámozni magáról, de Kleopátra lefogta a kezét.

– Ne vetkőzz! Demetrius nem téged, hanem engem fog lefesteni. Szépség, bujaság, bűvölet fogja lenyűgözni ecsetét.

Demeter megint sárga csillagot viselt. Mélyen meghajolt előtte és vigyorgott, mintha tudná, hogy Felleg Mari áll előtte, aki ritka neuropszichikus kóreset: megvakította saját tükre és még Oxfordban is fognak hallani róla.

– Tavasszal, de nem előbb, szívesen Ipsimelta trónjára emellek ecsetemmel – mondta.

Kleopátra is abbahagyta a vetkőzést.

– Országod trónjára nem áhítozom – felelte megvetéssel. – Ott minden bűz, zabálás, epikureus mártás. De nem engedem oda prédául neked ezt az álmatag szüzet, te kéjre kapzsi festő, te! Pompeiusnak szánom őt.

Rafael atya ott állt Frank márvány mellszobra előtt, amelyet kalapácsával összetört a gróf. A bankár arca olyan volt, mint egy ókori síremlék: orra, füle, álla letöredezett, de maga a szobor, roncsaiban, azért megmaradt.

– Már itt járt Szent Mihály egyik angyala, lerombolt egy bálványt – mondta elégedetten.

– Az az angyal én vagyok – szólt az ajtóból Euphronius.

– Mint a hó a nyárhoz és az eső az aratáshoz, úgy nem illik a bolondhoz a tisztesség. Ezért nem rólak meg hazugságodért, Henrik – felelt neki a pap.

Kleopátra Euphronius pártjára állt.

– Midőn sisakot ölt a mohó szerelmes, akkor te hallgass, te kéjenc pap. Tarsis hajói is a te vétkeidről fecsegnek. A vitorlák jajgatnak miattad, mert tudják, hogy az elkárhozottak között vagy. De te – fordult Euphroniushoz – miért hagysz magunkra? Hová mégy, követ?

– A halotthoz – felelte Euphronius.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 59 2020. 09. 21. 11:18:48

A szóra mindnyájan összesereglettek a szoba közepén, Rafael atya volt a legtürelmetlenebb.

– Mi is látni akarjuk a tírusiak közül az elsőt, akire lesújtott Szent Mihály – mondta.

– Vezess, kérlek szépen, kedves halottamhoz – kérte ezüstcsengésű hangon Charmian.

A gróf egyik szemével az őrült leányt, a másikkal a papot nézte.

– A látvány nem a te békanyálidegeidnek való – mondta Charmiannak. – Inkább átengedünk téged Rafaelnek. A szeme gyanúsan csillog, vétkezni kíván.

– Ne bántsd Ízisz papját, Euphronius. Züllött, de szent ember ő. Bár megérdemelné, hogy ecettel marassam, sóban pácoltassam. De induljunk, parancsolom, mindannyian a halotthoz, nézzük meg a parasztot vérében fetrengve. Aztán az örömhírt hirdesse nyelvek hada!

– Engem nem érdekel a halott szőlőlugasa – szólalt meg Demeter. – Magam szoktam szüretelni Ipsimeltában. Maradjon velem idebent, tisztelendő atyám.

A pap az imént még a halotthoz akart szaladni. Most meggondolta magát, leült egy kényelmes karosszékbe. Euphronius a két nővel és a sárga tacskóval távozott.

Kifelé menet Charmian megkérdezte Kleopátrától:

– Mondd, anyácskám: én voltam a rőzsehordó leány?

– Ahány csillag van az égen, annyiszor figyelmeztettelek már, hogy nem vagyok az anyád. Én a világ napfénye vagyok.

Budapest felől ágyúlövések, bombarobbanások, távoli dörrenések hallatszottak, de a Hárshegyen minden nyugodt és csöndes volt. Mindez messzinek tetszett, mintha Kínában a kiáradt Sárga-folyóban fuldokolna százezer kínai.

Schattenberg a hátsó kerítéshez vezette Kleopátrát és Szent Charmiant. Átlépett az orgonasövényen, a vadászpuska csövével elpiszkálgatta a száraz faleveleket; a halott zöld arca előbukkant, Nathalie ugatott és elszaladt.

Csendben nézték hárman a halottat. Charmian énekelni kezdett.

– *A bojtárom három napja oda van,*

Bizonnyal a kisasszony is vele van... Ébredj fel, bojtárom!

– Pszt! Ne zavard léthei álmát! – Kleopátra csendre intette. – Az ajka még mozog. Most issza az alvilág szent folyamából a feledés italát.

– Úrnőm... hol a kötél, amellyel felakasztották? – kérdezte a leány suttogva.

– Nem kötél, hanem a Nílus férge oltotta ki életét.

Az apácaruhás leány letépte fejéről a fehér fityulát. Felsikoltott.

– Én félek tőle! Én nem akarok soha ilyen lenni! – kiáltotta és elszaladt.

Kleopátra kettesben maradt követével a halott német katona mellett. Euphronius leseperte a puskacsővel a harasztot a testéről is, a fekete német csizma és az acélsisak megint előbukkant a bozótból. A magasban szüntelenül ott keringett fejük fölött egy szovjet repülőgép, a szürke égből hideg daraeső permetezett.

– Nem paraszt, nem is rabszolga a halott – mondta Kleopátra. – Most ismerem fel halottaságyán Caesart, aki annyiszor üldözött csókjaival.

– Tévedsz, úrnőm. A düsseldorfi rém rothad itt az árokban. Ő négyelte fel a zsidó csecsemőt és közben cukrot adott kutyájának.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 60 2020. 09. 21. 11:18:48

– Álmodsz, Euphronius. Higgy nekem és... és most jut csak eszembe. Nem általad, hanem egy másik követemmel én küldtem neki a kígyót fügével telt kosárban. Caesar halott.

– A jaltai egyezmény végrehajtásának útjába most már nem áll akadály. E tömeggyilkos kimúlása javára válik a haszontalan emberiségnek – mondta a gróf.

De Kleopátra nem hallgatott rá.

– Adj rám palástot, koronát fejemre. Nekem a halhatatlanság az óhajom. Hallod, Euphronius? – parancsolta, aztán kitárva karját, a halott fölé hajolt és így beszélt hozzá a tragikák mély színpadi hangján: – Egykor nagy hatalmú Caesar, te már ismered a sötét birodalmat, hová elragadott a kígyó mérge. A gúny megfagyott ajkadon. A kegyetlen végzet téged sújtott le és nem engem. Holnap trónomra magam mellé ültetem Antoniust.

– Ne siess, úrnőm.

– Ne zavarj, amikor a halott Caesarhoz beszélek! Ó, Caesar! Be siralmas vagy halotti ágyad pocsék sarában! Néma tehetetlenséged a halál markában szánalomra indít. Pedig üldöztél, fenyegettél. Romlásomért ostromoltad a menny és a pokol összes isteneit. Ó, be rút vagy most! Olyan förtelmes vagy! Felséges arcodtól nemrég még rettegett Róma és Szírián át megfutottak ellenségeid. Most a halál békája kuruttyol rajta. Kezeddel nemrég még keblem rózsabimbóját kívántad illetni, most itt rothad és porladozik, mint egy elégett tuskó. A halál csapdájába kerültél, nincs szavad már hozzám...

– Gusztustalan dolog meghalni – szólt közbe Euphronius.

– Te már tudod, Caesar, mit jelent a szívnek, midőn csúszva-mászva hideg testével forró testedre tapad a Nílus halálos férge és éles fogaival kezdi kibogozni életed kusza csomóját! Felelj, ha tudsz még! Édes-e csakugyan a féreg harapása? Olyan édes-e, mint a balzsam? Olyan enyhe-e, mint a levegő? Lágy-e a halál, mint a szerelmi dallam? Avagy hideg és éles a harapása, mint az acéltőr hegye? Durva, mint a sivatag vihara?... Nem felelsz, hallgatsz. Ó, nyomorult halott! A nagylelkűség kürtjein szálljon feléd szánalmam: sohasem hittem volna, hogy az áspiskígyó marása ily csúffá tud tenni egy embert!

– Mindnyájan ilyen ronda halottak leszünk, királynőm.

– Hallgass, szentségtörő követ! Részvét illeti sorsáért e nagy halottat. Rád bízom, Euphronius, a gyászünnepi pompát. Addig is gondoskodj, hogy tisztességesebb helyen pihenjen Caesar meggyötört teste.

– Parancsodat teljesíteni fogom, felséges úrnőm.

– Most szórj néhány száraz falevelet halott arcára és induljunk, követ. Bár nincs rajtam aranypáncélom, én mégis csillogok, mint a szent Phoebus-szekér.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 61 2020. 09. 21. 11:18:48

2.

Rafael atya ott ült a kitömött bagoly alatt Ipsimelta festője mellett.

– Síkban ülünk perspektíva nélkül – állapította meg Demetrius.

– Tisztelt lélek, ne ringassa magát hiú reményekben – mondta neki a pap. – Maga folyton azt a valami Ipsimeltát emlegeti. Holott mi nem ott vagyunk, hanem az Edomiták Országában.[79] Erről regél a sárga csillag is a kabátján.

– Szeretném, ha megértene engem, tisztelendő atyám – folytatta türelmesen a festőművész. – Perspektívára már nincsen szükség ott, ahol a márványökörnek szita a teste és nem fog rajta az SS-puskagolyó. Az ott már a perspektíva legvége. A barokk, amiből maga még nem tudott kilépni, a reneszánsztól örökölte az ostoba szeszélyt, hogy mindent perspektívában lásson. Pedig a dolgokat végső állapotukban kell szemlélni. Síkban. Ecsetem varázsa ez, országom titka is, Ipsimeltáé.

– Olyan lesz maga hamarosan, mint a kemence, ahol a sok levágott tövis lángol – mondta a pap. – Füstölögni fog, kínnal jajgatni: Szabadítsatok meg, szent angyalok az örökkévaló lángtól! De nem fogja senki meghallani.

– A maga zsidó bibliai szavai engem nem hatnak meg, bár zsidócsillagom van. Én tudom, milyen boldog az élet Ipsimeltában. Ha maga is tudná, akkor nem szemtelenkedne, hanem megkérne engemet szépen: kedves Demetrius mester, egy külön bejáratú lépcsőházi szobácskát szerezz nekem Ipsimeltában!

– Nincs szükségem a maga albérleti nyomorszobájára. Nekem fürdőszobás-összkomfortos lakást készít Szent Mihály. Semmi dolgom nincs már itt a földön, csak meg akarok menteni 138 lelket. Maga nem lesz köztük.

– Nem baj. Az én lelkemet már régen megmentette az ecsetem.

– Demeter! Tudja maga egyáltalában, hogy mi minden vár magára?

– Tudom. Az idők végtelenségéig festeni fogom a frigyszekrényt, a hét kórust és az el nem hervadó örök szűz lenge alakját Ipsimelta királyi várkastélyának balkonján.

– Szent Mihály közeledő angyalai a maga kezéből úgy kifricskázzák az ecsetet, mint a fogpiszkálót. Nagy öldöklés lesz az Edomiták Országában. Miképpen lehull a szőlőnek levele és lehull a fügének levele, úgy fognak magával együtt hamarosan elhullani az egyszarvúak, a tulkok, a bikák. A föld meg fog részegedni a vértől. Ebben a megátkozott házban a töviseknek sokasága fog növekedni a padló alatt, csalán és bogáncskóró lepi majd el a pamlagot. Az a kitömött bagoly, itt a fejünknél!... megelevenedik és fészket rak. Az edomiták patakjai fenyőviasszá változnak, kénkő fog lángolni éjjel-nappal a Duna fölött, füstje felszáll örökkön-örökké, tüzét senki el nem fogja oltani. Nemzedékről nemzedékre pusztán fog maradni ez a föld, itt fogják kikölteni tojásukat a saskeselyűk.

– Engemet mindez nem fog érdekelni Ipsimeltában, ahol örök majális van.

– Balga művész! Szent Mihály palotájának balkonjáról le fogok tekinteni a maga gyászos vonaglására. Majd akkor... akkor, amikor utoléri magát a poklok mélyén az örök kárhozat, meg fog pillantani engem és nemcsak engem fog látni irigykedve, hanem látni fogja a sántákat, akik, mint a szarvasok, ugrándozni kezdenek, hallani fogja, hogy a némáknak a nyelve énekel és a süketeknek a fülei megnyittatnak. De

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 62 2020. 09. 21. 11:18:48

akkor már késő lesz a siránkozás. Hiába fog kínjában a pokol fenekén üvölteni, mint a szíriai sakál, nem fogja magát bebocsátani senki még csak a mennyország illemhelyére sem.

– Maga olyan bennfentes mennyben és pokolban, mint a Royal Szállodában, ahol egyszer kell csengetni a szobalánynak, kétszer a szobainasnak.

– Próféta létemre bennfentes vagyok. Tudom, hol az ország, ahol a kietlen pusztaság tóvá változik és a szomjazó földből tiszta forrás fakad. Én ismerem a földet, ahol narancs virágzik az útszéli cserjén, a sárkányok elmenekülnek barlangjaikból és a nád és a káka helyén olyan egyenes út nyílik, hogy azon a bolond sem téved el.

Demetrius vigyorgott, fejét rázta.

– Csak egy boldogság van – mondta –, síkban perspektíva nélkül élni Ipsimeltában.

Az ablak alól énekszó hangzott.

– *Megvan már a Szendre báró leánya,*

Megtalálták juhászlegény karjába...

– Ez ő – mondta a festő. – Ipsimelta szüze. Holdvilágos éjszakákon fiúruhába öltözik és furulyázik ablakom alatt. Őszi estéken ő sír a kéménylyukban, nyári hajnalokon citerát penget.

– Bölcs dolog, hogy apácaruhát visel és elrejti előlünk bájait – szólt a pap. – Mindnyájan megbolondulnánk tőle, olyan szép és kívánatos.

– Csak átlós elhelyezésben az.

– Mit ért ezalatt, mester?

– Szépsége csak az emberek és a táj egymásra ható mozgalmas kapcsolatának alapján érvényesül, kissé hajlott tengellyel.

– Mindenesetre kár érte. Hiszen várja őt valahol a nyoszolya Libanus fáiból, nászágyának oszlopai ezüstből vannak, deszkái aranyból, a lepedője bársony. De sajna, mint a répát, hamarosan levágják őt Szent Mihály angyalai.

Szent Charmian az ablak alatt arról dalolt, hogy a szendrői határban kivirágzott egy nagy hársfa.

– Magam hámoznám ki testét a merev ruhafelület alól, ha egyszer hajlandó volna levetkőzni nekem – mondta elgondolkozva Demetrius. – Töretlen foltjait ragadnám meg, a legegyszerűbb formaépítéssel. Tagolnám a sziluettformát, összegezném a látványt.

Rafael atyának nem ez volt a véleménye.

– Olyan ő, mint egy kötés mirha, amely az én keblemen hál – mondta.

– Szűz testének alapszerkezetében fellelhetők a klasszikus anatómia alaptörvényei.

– Sáron rózsája ő.

– A ruha mögött a csontig hatol és részleteket tagol az, aki már mindent látott Ipsimeltában.

– Mégis utoléri őt Sion leányainak végzete.

– Az lehetséges – bólintott a festő. – De jobb felől valami most belerobbant a képbe, ostorcsapásként hullámzik végig a térben.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 63 2020. 09. 21. 11:18:48

Az ablaküvegek rezegtek a szovjet ágyúk távoli dörgésétől, ők pedig tovább beszéltek Szent Charmianról, aki az ablak alatt énekelt. Kezdtek valamiben egyetérteni.

– Bal lába, ahogy itt az imént megemelte, villámló mozgásfázis – kezdte újra a festő.

– Liliom ő a tövisek közt – morogta a pap olyan hangon, mintha imádkozna, majd váratlanul szónokolni kezdett: – Jeruzsálem leányai! Hagyjátok őt szenderegni nyoszolyáján! Kényszerítelek titeket a vadkecskékre és a mező szarvasaira.

– Testének színét a februári borús égtől kérem kölcsön, bal hónaljában meggyőző színvilágot teremtek.

– Ágyasházamban én éjjel meg fogom keresni őt, jó illatú porok füstoszlopa fog kalauzolni ágyához, ő pedig felrezzen majd szendergéséből és azt fogja hinni, hogy a vőlegénye közeledik. Hallom és látom őt. Beszéde ékes, mint a gránátalma. Nyaka, mint Dávidnak tornya. Két emlője a vadkecske kettős fiához hasonló, amint selyem pázsiton legelnek.

– Kompozícióm a tér alsó részében tagolt lesz. Görög szandált adok lábára.

Charmian éneke már a szomszéd szobából hallatszott, a pap elragadtatással mondta:

– Fogai a fehér juhokhoz hasonlítanak, jönnek fel a vízből, meddő nincsen köztük.

A festő ezt felelte neki:

– Köldökénél mellőzni fogom a velenceiek kompozíciós pongyolaságát.

Rafael atya tiltakozott.

– Ha valóban le akarja festeni, akkor ne mellőzze a köldökét, amely bizonyára olyan, mint a kerekded csésze, hasa pedig liliomokkal díszített gabonaasztag.

Az őrült Irén azzal lépett be, hogy csipkebokor aljában megtalálta holtan a bojtárát.

– Jöjjetek, sirassuk el őt, temessük el tisztességgel.

– Mirhát, tömjént hoztál-e? – kérdezte Rafael. – Gondoskodtál-e jó illatú kenetekről?

– A hangját is le fogom festeni – mondta Demetrius. – A hangja hasonlít Delacroix[80] színtáblázatán a háromszög jobb oldalán a piros és a kék közt a lilához, de kissé sápadtabb.

– Jöjjetek, siessetek! – sürgette őket Szent Charmian.

A bolond pap rászólt.

– Mutasd meg előbb hasadat, olyan-e, mint a zafírral megrakott elefánttetemnek fehérsége.

– Majd a temetés után – mondta a leány.

– Most látom csak, Sulamitból való vagy.[81] Fodor hajadat, mint madártollakat, itt fogja szétcibálni és szétszórni a vihar. Felnevelkedett szép palántához hasonló orcád itt fog porrá omlani. Szemed olyan, mint a galamboké, és itt fog kiszikkadni. Testednek jácintjai itt fognak elhervadni. Ne kérkedj hát szerelmes kerted gyümölcseivel, leányzó! A kecskék itt fogják lelegelni virágzó szőlőidet.

– Eleget fenyegetted már, Rafael. Induljunk, nézzük meg a hideg Medúza-főt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 64 2020. 09. 21. 11:18:48

– Láthatod, Demetrius, hogy mezítláb vagyok. A szekrényekben előbb cipőt kell keresnem.

– Neked adom halott bojtárom csizmáját, lehúzhatod a lábáról – mondta Szent Charmian.

De Rafael atya már kinyitotta Frank nagy ruhaszekrényét, talált benne egy pár sárga nyári cipőt, épp jó volt a lábára, felhúzta. A leány kissé „hajlott tengellyel" elvezette őket a halott német katonához.

Euphronius és Kleopátra még mindig ott álltak az orgonasövénynél.

3.

Most már öten nézték a halott német katonát. Wehrmacht-katona volt, őrmesteri rangban.

Elöl állt komoran Euphronius, mint a búsuló juhász, aki pásztorbotjára támaszkodik, de ő Frank vadászpuskájára könyökölt. Tar homlokán ismeretlen gondolatok sötét felhői kavarogtak az emberi létezés hiábavalóságáról.

A Nemzeti Színház hajdan ünnepelt drámai színésznője kopottas nutriabundájában, öregen és kifestve, belekarolt követébe. Szeméből valódi könnyek potyogtak.

Szendre báró leánya félig elbújt mögötte. Rafael és Demeter meghitt egyetértésben meresztették szemüket a halottra. A pap, noha életében már sokszor mondta el az egyház imádságát a római rituáléból a szent kenet után, olyan irtózattal tekintett a bokor aljára, mintha életében most látna először halottat. Az orra belegörbült kicsi szájába. A festő, felejtve a boldog Ipsimeltát, iszonyattal meredt a halott arcára, nyál csurgott a szájából, a keze fejével törülgette, és mint akit a hideglelés ráz, reszketett.

Dr. Morvay professzor öt legkedvesebb bolondja nézte a halottat. A professzor nem volt jelen és így válasz nélkül maradt a kérdés, vajon mi játszódott le a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézet klinikájáról kiszökdöső ápoltak agyában, idegrendszerében... szívükben és lelkükben talán? Az agyi patológia princípiumai rendültek meg fundamentumaikban? Vagy megváltozott a pszichobiologikus valóság, ahogy változik az időjárás a meteorológiai jelentésekben közölt módokon? A talányos neuropszichikus pillanatban a halál „*Erlebnis*"-e fagyasztotta ajkukra a szót?

A téli kertben mind az öten hallgattak, mint csendes réten, ahol madár sem csicsereg, a kérődző tehenek és ökrök: fejük fölött ott keringett a magasban egy szovjet repülőgép. Vagy talán többet tudtak a halálról, mint a tehenek a fűről, amelyet lelegelnek? Úgy álltak ott, olyan emberekként, akiknek nincsenek már gondolataik.

A hosszú hallgatásból Kleopátra tépte ki magát először. Elővette tükrét, belenézett, letörülte könnyeit. Cserebogárszínű szemöldökét kijavította egy pálcikával, eltüntetett egy rücskös foltot az orráról. Mosolyogni próbált, de amikor megint a halottra nézett, sírva fakadt.

– Ó, nagy Caesar, milyen rettenetes a te halálod!

– Nincs élet, csak halál van – morogta Euphronius halálsápadtan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 65 2020. 09. 21. 11:18:48

– Halottak vagyunk mindannyian, vagy élünk mindannyian? Ez a nagy kérdés – szólt Demetrius.

– Tévedés – mondta Rafael atya. – Vannak, akik örökre meghalnak és vannak, akik örökké élnek.

– Bojtárom! – kiáltott Szent Charmian. – Te örökké fogsz élni, mert én szeretlek!

Az imént még félt a halottól és elmenekült tőle. Most leborult a holttestre és csókolni kezdte a hideg, megzöldült arcot. Ettől mindnyájan sírni kezdtek.

A Duna felől robbanások hangzottak, a Déli pályaudvarra most dobták le bombáikat a szovjet repülőgépek, a „Szép Ilonkában" épp most beszélte Dobos, a zugligeti festékes, hogy az óbudai gettóból az éjjel kihajtották a nyilasok a zsidókat a Duna-partra és háromszázat agyonlőttek közülük. A budavári királyi palotában, ahonnan már elhurcolták a németek Horthy kormányzót, aki 1921-ben kiutasította IV. Károly királyt, épp most borotválkozott elégedetten Skorzeny SS-alezredes; miután megszöktette Mussolinit az olasz király fogságából, nemrég küldte el Hitlernek bábuként a magyar államfőt és csomagolta pokrócba a fiát, az ifjú Horthyt. Wili Vettert azzal vigasztalta a „Szép Ilonkában" Mikefalvy tanfelügyelő, hogy a nehézvíz meg fogja menteni őket: *„Das schwere Wasser, Vetter! Hören Sie mal!"*[82]

– Miért ingerelted haragra Szent Mihályt faragott képeiddel, hiábavaló idegen isteneiddel? – kérdezte zokogva a halottól Rafael atya.

– *Éjfél után egyet ütött az óra,*

Még akkor is szépen szólt a furulya – halkan, mint az őszi szél duruzsolása a kéménylyukban, énekelt az őrült leány.

Vagy talán citera pengett a nyári hajnalban?

4.

Egy nap a szívbeteg Hofbauerné egy lapos főzőkanál miatt összeveszett az állapotos Mikefalvynéval.

Sára, haját tépve, kiszaladt a kertbe és az ég felé fordított arccal sikoltozott:

– Ellopta ez a dög a merőkanalamat!

Azóta volt ilyen ingerlékeny, amióta a német tüzérek megtiltották nekik, hogy puszta látogatókként bemehessenek svábhegyi házukba.

A férje, nagy bakugrásokkal, utánaszaladt, csillapítani próbálta. Erre ő, mint az eszeveszett, azt kiáltozta, hogy nem él tovább egy fedél alatt svábokkal, és elrohant az elmegyógyintézet irányában. Mikefalvy ezt úgy értelmezte, hogy vele sem hajlandó élni most már a felesége; utánanyargalt, hosszú lábát fürgén kapkodta. De Sára, nagy hasa ellenére, fürgébb volt. Eltűnt a nyárfaerdő sarkán.

Az ólomszürke decemberi égen varjak és szovjet vadászok röpködtek, a budai hegyek morogva visszhangozták a szovjet tüzérség ágyúlövéseit.

A lapos főzőkanál esete különösképpen Szép Ilonka szívének ártott meg, elájult. Épp a kocsmában volt a markos Gyuri, segített ágyba fektetni az öregasszonyt, majd átszaladt az elmegyógyintézetbe orvosi segítségért és dr. Dóczynéval tért vissza.

A sovány doktornő másfél kiló kockacukorral tartozott Gyurinak, ezért vállalta nagy morgások közben, hogy átmegy a beteghez a „Szép Ilonkába". Fehér köpenye

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 66 2020. 09. 21. 11:18:48

fölé magára borította szolgálati köpenyét, a vastag, barna posztóból készült ujjatlan malaclopót, amilyent az elmegyógyintézet orvosai és ápolói is viseltek.

Ezalatt Mikefalvy visszatért a kocsmába Sára nélkül és szemrehányást tett Wili Vetternek, hogy már nem hisz a német győzelemben. Ezen halálos komolyan összevesztek és a legdurvább sértéseket vagdosták egymás fejéhez.

Dóczyné injekciót adott az eszméletlen Szép Ilonkának, a súlyos szívbeteg lassan magához tért: ősz kontya a vállára omlott, káprázva tekintett szét maga körül. Dóczyné közölte vele, hogy a legparányibb izgalom is végzetes lehet számára, és a legteljesebb nyugalmat rendelte neki. A Hárshegy hajdani szépsége felnyögött:

– Hát van a világon nyugalom? – kérdezte és a könnyei lassan peregtek.

Wili Vetter, most is részegen, ezt motyogta:

– *Das Leben ist eine grosse Unruhigkeit.*[83]

„Nagy nyugtalanság"-e valóban az élet? – ezzel Dóczyné nem törődött. Honoráriumot várt. Mióta a németek kezdtek berendezkedni Budapest védelmére és az ostrom kezdődött, a készpénznek nem volt nagy becsülete, inkább az emberek élelmiszert raktároztak. Wili Vetter egy húszpengőst akart adni a doktornőnek, nem ismerte még, nem tudta, hogy „cyclothym". Dóczyné olyan undorral, mintha döglött patkányt nyújtanának feléje, elutasította a pénzt.

– Inkább azt adja nekem! – mondta és a „Szép Ilonka" kertjében legelésző szamárra mutatott.

Azt is mondta még, hogy hamarosan éhen fog halni az egész intézet és ő még úgysem evett szamárhúst.

– Vigye! – mondta Wili Vetter.

A doktornő kiment a kertbe, megveregette az állat sovány hegyes farát. Csinos kis szamár volt. Kedvesen csapkodott a farkával, időnként megrázta bozontos fekete sörényét. Dóczyné megragadta a nyakán lógó kötelet és az ápoló kezébe adta.

– Indulás, Gyuri!

Mikefalvy csak estefelé vette észre, hogy eltűnt a szamara. Mikor meghallotta, hogy orvosi honorárium fejében adták oda a doktornőnek, éktelen haragra gerjedt. Wili Vetter azzal érvelt, hogy a felesége ájulását Mikefalvyék okozták, ők kötelesek megfizetni az orvosi honoráriumot. Később, megijedve Mikefalvy dühöngésétől, azt ígérte, hogy a győzelem napján majd elszámolják a szamár árát a lakás, a borok és az ételek árában. De a tanfelügyelő ekkor már két széket és több poharat összetört az ivószobában. Wili Vetter meggyőződéssel ismételgette, hogy a szamár elajándékozása „*ganz gesetzmässig*"[84] volt.

Ekkor érkezett haza lecsillapodva Mikefalvyné. Felejtve a lapos főzőkanalat, most már csak az volt minden vágya, hogy ebből a házból „akár kanál, akár nem kanál" elköltözzenek. Örömmel újságolta az urának, hogy a nyárfaerdő mögött egy elhagyott zsidó villára bukkant, nagy bronzkutya őrzi a házat, meg egy kertész házaspár. Oda kell azonnal beköltözniük!

Mikefalvy Lóránt megörült a jó hírnek. Este, mialatt Sanyika és Zsuzsika már aludtak a földre terített matracon, suttogva tanakodtak. Megállapodtak benne, hogy hatósági közreműködéssel másnap átköltöznek a „Kutyavillába", a kiutalási parancsot Lóránt majd megszerzi a nyilaskeresztes parancsnokságtól vagy a németektől.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 67 2020. 09. 21. 11:18:48

– De hogyan szállítjuk át a sok cuccot? Hiszen nincs szamarunk – kérdezte az asszony.

Aztán egyéb aggodalmai is támadtak, de nem szólt róluk. Arca elborult, valami miatt kezdte bánni az egészet, de aztán mégis belenyugodott, hiszen tűrhetetlenné vált az életük a „Szép Ilonkában". Az urának ezzel szemben nőttön-nőtt a bizalma és az öröme. Az volt a véleménye, hogy voltaképpen nagy szerencse érte őket azzal, hogy a német hadvezetőség lefoglalta svábhegyi szerény otthonukat.

– Kapunk most helyette egy pazar zsidó villát!

Szögletes mozdulattal átölelte állapotos feleségét és megcsókolta. Nagy tenyerével beletapadt az asszony kerek vállába, a mértéktelenül sok cigarettától egészen sárgák voltak a körmei. Sára fülébe súgta, hogy ne csüggedjen és képzelje csak el, mennyi kincs van egy gazdag zsidó villájában.

Aztán aludni tértek. Mikefalvy kifordult szemmel csakhamar mély basszus hangon horkolt.

Az asszony nem oltotta el még a gyertyát. Sokáig gondterhesen bámult bele a pislogó lángocskába, szíve alatt kétszer is rúgott a gyerek. Valami okból kezdte bánni, hogy visszakövetelte a lapos főzőkanalat.

5.

Aranyvasárnap volt, utolsó vasárnap karácsony előtt.

Az emberek Budán megrohanták a boltokat, mintha még ez volna az utolsó alkalom, amikor a pénzükért kaphatnak valamit. Egy bolt előtt a Krisztina körúton, ahol almát és diót árultak, a sorban állók összeverekedtek. A Duna hídjait a németek már aláaknázták, a Margit híd egyik fele már beomlott a folyamba, de még mindig nem lehetett tudni, hogy a budai vagy a pesti part szabadul-e fel előbb. A magyar fővárosban másfél millió ember szorongott az óvóhelyeken és többé-kevésbé fásultan várta sorsa beteljesülését. A lakosság egy részét és a hivatalokat a nyilas bábkormány már eltávolította Budapestről Sopronba, a német birodalmi Ausztria tőszomszédságába. A fővárosban csak azok maradtak, akik nem tudtak vagy nem akartak elmenekülni az oroszok elől. Ezek ragaszkodtak saját otthonuk kredenceihez és a tespedtség különböző fokain néztek szembe az elkerülhetetlennel. Bár a németekkel szövetkezett nyilas rémuralom nem tört le mindenkit. Sokan voltak, akik bíztak és titokban oroszul tanultak. Azt remélték, hogy majd eltársalognak a felszabadítókkal és orosz nyelvtudásuk révén előnyre tesznek szert a közeledő új világban. Óvóhelyek mélyén emberek Puskint olvasták oroszul. Némelyek elhagyták pesti otthonaikat, ahol nem érezték magukat biztonságban, és legszükségesebb tárgyaikkal átköltöztek budai rokonaikhoz vagy ismerőseikhez. Ezek még nem tudták, hogy Pest szinte pár óra alatt utcai harcok nélkül fog felszabadulni, Budán pedig majdnem két hónapon át házról házra elkeseredett harcokat kell majd vívnia a Vörös Hadseregnek, akárcsak Sztálingrádban. Hála a BBC-nek, amely magyar adásaival előkészítette a magyar népet a Vörös Hadsereg érkezésére, az emberek elhitték, hogy Sztálin politikai rendszere liberális demokráciává finomult és a Vörös Hadseregben nemcsak a tiszti rangokat állították vissza, hanem a szent Oroszország

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 68 2020. 09. 21. 11:18:48

tiszti erényeivel együtt a tiszti lovagiasságot is. A magyar nők, akik valaha kardot ragadtak a haza védelmében, az óvóhelyek pinceodúiban arról álmodoztak, hogy majd balalajkaszónál polkázni fognak a szovjet tisztekkel; azt képzelték, hogy azok glaszékesztyűt viselnek és elegánsak, mint az orosz hercegek Tolsztoj regényeiben. Kézről kézre jártak titkos vodkareceptek, az emberek megtanulták oroszul: „*Szlava Bogu, tovaris!*" azaz: Isten hozott, *tovaris!*[85] és a *Karenina Anna*[86] volt a divatos olvasmány. A gettó palánkjai mögött lejátszódó mészárlásokról érkező gyér híreket suttogva tárgyalták, de szívesebben hallgattak róluk. Többé-kevésbé mindenki érzett valamit, ami az önvádhoz és a szégyenhez hasonlít, de mindenki saját életét és saját lapos főzőkanalát mentette. Kevés olyan bátor akadt, aki be mert pillantani a gettó véres palánkjai mögé.

Ezen az aranyvasárnapon sétált le Mikefalvy Lóránt a Hárshegyről, hogy megszerezze a hatósági beutalást az elhagyott zsidó villába.

Csak a zugligeti elágazásig kellett gyalogolnia, onnan még közlekedett a 81-es villamos a Margit körút felé. A főváros néhány kerületében még működött a vízvezeték és a villanyszolgáltatás. Nyilaskeresztes pártigazolványát a „Szép Ilonkában" magához vette, zöld pártinget öltött magára, gomblyukába tűzte nyilas pártjelvényét. Téli sportsipkája hasonlított az SS és a nyilas pártszolgálatosok katonasapkájához. Mikefalvy, mint aki hazamegy, úgy lépett be a Nyilaskeresztes Párt Maros utcai pártházának kapuján.

A kapubejárat nem volt éppen barátságos. Marcona nyilas katona őrizte, állig felfegyverkezve. A kapu előtt a fán akasztott ember lógott, nyakában tábla fityegett ezzel a felírással: „Angol rádiót hallgatott! Halál az árulókra!" A járókelők már megszokták. Épp csak odanéztek, elfordították fejüket, sietve tovább mentek. Mindenkinek volt valami sürgős dolga aranyvasárnap, a boltokban ezüstfüstöt és angyalhajat árultak a karácsonyfára.

Mikefalvy családiasan kezdett beszélgetni a kapuőrrel, megmutatta pártigazolványát, közölte, hogy egy zsidó villa „halaszthatatlanul sürgős igénybevétele tárgyában" óhajt Magagya testvérrel tárgyalni.

– Magagya testvér a fővezérségen van, itten az utódja Gabos testvér.

A nyilasok, a német nemzetiszocialista *Genossét*[87] majmolva a kolostorokban otthonos megszólítást vezették be; a gyilkosok testvérnek nevezték egymást. Mikefalvy jól ismerte Magagya testvért, az elemi iskolai tanítót, aki tanfelügyelői hatáskörébe tartozott és bizonyos tekintetben alattasa volt, de sohasem hallotta Gabos testvér nevét. Bízott benne, hogy a „Kutyavillát" Gabos is kiutalja neki. A kapuőr a sípjába fújt, másik két nyilas legény ugrott elő a kapu alól, mindkettő géppisztollyal a nyakában.

– A testvér zsidó villát akar karácsonyra, vezessétek Gabos testvérhez! – mondta a nyilas őr.

Mikefalvyt közrefogta a két nyilas terrorlegény és levezette a pártház alagsorába.

A homályos folyosón meghökkentő látvány fogadta a kevély biztonsággal lépegető nyilas tanfelügyelőt. Egymás hegyén-hátán halomban hevertek itt a holttestek, kétoldalt a ruhafogasról akasztott emberek lógtak. Trónszerű karosszékben félrebillent fejjel, mintha szundikálna, hosszú hálóingben szakállas öregember ült. Elöl

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 69 2020. 09. 21. 11:18:48

a mellén nyitva volt a véres ing, látszott a halott sűrű, ősz szőrzete. Egyébként lényegében minden olyan volt, mint egy nagy áruház poros lomtára, ahol összevissza dobálták a kimustrált kirakati bábukat.

– Cifra dolog – morogta Mikefalvy.

Kitért a székben ülő halott öreg zsidó elől és idegesen cigarettára gyújtott. Az elhasznált gyufaszálat a holttestek közé dobta.

A két legény a ház óvóhelyére vezette, amely valóságos közhivatal volt. Itt gyűjtötték össze a számukra fontos aktákat, innen igazgatták a II. kerületet és a budai hegyvidéket, ameddig a hatalmuk, ha a németek megengedték, elért még. Csupasz villanykörték lógtak a mennyezetről, de már ott álltak az asztalokon a gyertyatartók és a petróleumlámpák arra az esetre, ha a villanyszolgáltatás itt is bedöglene. A falon a Führer és magyar tanítványa, a „Nemzetvezető" életnagyságú képe függött. A gyér fényben elmosódottan látszottak az arcok, Mikefalvy megigazította orrán csontkeretes szemüvegét.

A budai hegyvidék igazgatásának nyilas vezérkara tanyázott itt a fővezérségre távozott Magagya testvér helyett Gabos testvér parancsnoksága alatt. Tízen vagy tizenöten voltak, körülülték az asztalokat, mindenki előtt rumosüveg állt kis talpas pohárral.

A két fegyveres őr egy zömök, tatárképű alakhoz vezette Mikefalvyt.

– A testvér zsidó villát akar karácsonyra, Gabos testvér – mondták.

A sűrű cigarettafüsttől és egyéb szagoktól nehéz volt a levegő. Gabos először bizalmatlanul, aztán amikor megtudta, hogy kivel van dolga, szolgálatkészen fogadta Mikefalvyt. Sötét arcbőre volt, keleties metszésű szeme. Áradt belőle a rumszag. A tekintete idegesen táncolt és a könnyzacskója mozgott, mint némely ragadozómadárnak. Abból a fajtából való volt, amelyet, talán tévedésből, ősmagyar típusnak mondanak. A homloka körül volt egy vonás, amely „földnélküli János királyra" emlékeztetett, aki a mohácsi vész után tüntetően magyarnak akarta mutatni magát és ezért a koronázási ünnepen nyereg nélkül ülte meg lovát.

Közölte a tanfelügyelővel, hogy Magagyát tábornokká nevezték ki és a Budai Fővezérségen található, ahol a Számonkérő Szék is működik.

– Tábornokká? – kérdezte csodálkozva Mikefalvy, mert sohasem hitte volna, hogy a szürke tanítócskában hadvezéri tulajdonságok rejlenek.

Gabos megígérte, hogy tüstént átkíséri a Budai Fővezérségen Magagya tábornokhoz, csak egy-két sürgős „adminisztratív dolgot" kell elintéznie. Néhány aktát sietve aláírt, felhajtott egy pohárka rumot, majd utasításokat adott egy álmos, szőke fiatalembernek, aki nagy tisztelettel bámult fel rá; hosszú Liszt Ferenc-haja a nyakába lógott.

– A két zsidó ribancot, akiket reggel behozott a járőr a Kacsa utcából, küldjétek szanatóriumba.

– Igenis, Gabos testvér – mondta álmosan a költőarcú fiatalember és fogta géppisztolyát, hogy ő maga lője agyon a két nőt.

Gabos intett egy púpos kis embernek.

– Gyere velünk, Gyulai testvér.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 70 2020. 09. 21. 11:18:48

A púpos ásítást nyomott el, ő is álmos volt. Mondta, keveset aludt az éjjel, 145 zsidót kellett a Dunába dobálni, nehéz munka volt. De azért buzgón engedelmeskedett és ment velük, mintha a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetbe kellene visszamennie a zsidó bolondokért.

Terepsávos gépkocsira ültek hárman, és elhajtottak az Istenhegyi útra, ahol a Budai Fővezérség székelt.

– Cifra dolog – morogta magában Mikefalvy és fekete csontkeretes szemüvegét idegesen igazgatta az orrán.

A fővezérség, ahol a budai Számonkérő Szék is működött, a Németvölgyi út sarkán egy hatalmas újbarokk palotában védelmezte Budát. Tulajdonosa, egy dúsgazdag zsidó gyáros, idejében kiegyezett a németekkel, lemondott minden vagyonáról a *Göring-Werke*[88] javára, útlevelet kapott és Portugáliába menekült. A fővezérséghez tartozott a szomszéd villa is, egy másik gazdag zsidóé. Azt Mussolini katonai attaséja számára foglalták le, de az olasz ezredest egy reggel családjával együtt elhurcolták a németek, mert állítólag Ciano gróffal állt összeköttetésben. Így a villa is Magagya tábornok parancsnoksága alá került. A két kert közt a kerítést Magagya leromboltatta, így akadálytalanul lehetett közlekedni a két épület közt. A közelben voltak a vízművek föld alá rejtett nagy tartályai. A nyilasok itt kezdték már berendezni védőállásaikat arra az esetre, ha a Vörös Hadsereg egészen idáig is előnyomulna és még mindig nem érkezne meg a német felmentő sereg.

Gépkocsijuk a ledöntött kapu helyén behajtott a kertbe. Mikefalvy elgyötört arcú sárga csillagos zsidókat látott, lapáttal és ásóval a vállukon; hajtotta őket egy géppisztolyos nyilas a hátsó kert felé, hogy ott sírokat ássanak. Elkapta tekintetét és egy bájos leányka fehér aktjában gyönyörködött, a szobor csupa kellem volt a nagy vízmedence partján. Ugyanez a kőbe vésett, szelíd mosoly kísérte utolsó útjukra a kert végébe a zsidó munkaszolgálatosokat. „Szanatóriumi mosolynak" nevezte később valaki, aki túlélte.

– A disznók – sziszegte fogai közt gyűlölettel a tatárképű Gabos és a könnyzacskója reszketett közben.

A Budai Fővezérség, a hírhedt budai nyilasház, még nem vonult le a föld alá a bombázások elől. A pazar villa földszinti nagytermében ülésezett bedeszkázott és párnákkal kitömködött ablakok mögött. Minthogy itt már megszűnt az áramszolgáltatás, petróleumlámpák sárga fényénél ült tisztjei körében Magagya tábornok.

Elálló fülű, sovány ember volt, arcán Savonarola[89] és Rafael atya vakbuzgósága lángolt, az ő tekintete is idegesen csapongott, az ő szájából is rumszag áradt. Először nem akart emlékezni volt főnökére, a tanfelügyelőre. De mikor Mikefalvy a „Szép Ilonkát" említette, ahol tavaly nyáron együtt kugliztak, a homlokára csapott, és harsányan felnevetett. Az emlékezet hirtelen visszatérésének ezt a jelenségét dr. Morvay az agy elektrofiziológiai működésével szokta kimutatni.

– Van-e még jó bora a Vetternek? – kérdezte.

– Tele van a pincéje – felelte Mikefalvy.

Magagya tábornok másodszor is a homlokára csapott. Az a kitűnő ötlete támadt, hogy most mindjárt felrobognak a Hárshegyre és „legurítanak ide néhány hordó bort".

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 71 2020. 09. 21. 11:18:48

– Ott majd kiállítom a végzést, Lóránt. Azonnal be is költözhettek a zsidó villába.

Mikefalvy boldogan ölelgette a tábornokot.

Magas katonai rangja ellenére Magagya nem viselt egyenruhát. Bőrkabát volt rajta polgári gombokkal, derékszíján német gyártmányú önműködő Mauser pisztoly lógott. Fekete báránybőr kucsmát csapott a fejére. Mielőtt elindultak volna a hordókért, ő is kiadta parancsait. Arra az esetre, ha az oroszok betörnének Budára, saját maga dolgozott ki haditervet. Budapest térképe ott hevert kiterítve az egyik asztalon.

– A *Sauwinkelt* az utolsó emberig védeni kell! – parancsolta.

Mikefalvy megértette. Ő tudta, hogy a svábok a Zugligetet nevezik *Sauwinkel*nek.

Aztán parancsot adott a tábornok, hogy álljon elő egy üres katonai tehergépkocsi, amelyre felférnek a hordók. Szárnysegéde, egy Csepeli nevű szőke fiatalember, kiszaladt, hogy intézkedjen. Nemsokára rózsaszín selyemmatracot cipelt ki a házból két sárga csillagos nyomorult, a teherkocsi aljára rakták. Így kényelmesen el tudtak helyezkedni a kocsin mindannyian: Magagya tábornok, Gabos testvér, a púpos Gyulai, a szárnysegéd és a tanfelügyelő.

Egy szovjet „zavaró repülőgép" éppen bombákat potyogtatott Budapestre.

A rohanó gépkocsiban, a Portugáliába menekült gyáros selyemmatracán kuporogva, Mikefalvy fennhangon nevetni kezdett. Látta maga előtt Wili Vettert, amint a hordóit siratja.

– A pimasz! – mondta fennhangon, elégedetten.

6.

A kertészház konyhájában lobogott a tűz, Janigáné krumplilevest főzött.

Míg a leves főtt, Babszit az ölébe vette és dédelgette. Köténye csücskével kisírt szemét törülte, „aranyos virágszálamnak" nevezte kislányát, majd „ártatlan léleknek", és azt is mondta neki, hogy egyedül őt sajnálja. Időnként fakanállal megkavarta a krumplilevest.

Babszi a tűzbe bámult, mutatóujját szopta, hallgatott. Láthatóan nem értette, miért sír a mamája.

– A Sötétkapu miatt választottam apádat. Lett volna különb... más... nem ilyen nyeszlett... beteges... bolond... Miskolcon van a Sötétkapu, a színházzal átellenben. Ott voltam én növendék, a színházban. Abbahagytam a felső leányiskolát, mert azt mondták, szép vagyok, szépen énekelek, táncolni is tudok. Csakhamar én voltam a szobalány a *Nóra*ban...[90] Aztán elvitt vacsorázni a Sötétkapu vendéglőjébe egy hadnagy... A gazember!... Tönkretett, de már nem haragszom rá... Akadt ugyan egy más kérőm, de én apukádat választottam. Azt mondtam magamban: ez az ember is szenvedett, mint én, ennek ráadásul még kilenc bordáját is kivágták, ennek az embernek van szíve... Nekem pedig csak szív kellett... szív!... semmi más. Akkor még nem tudtam, hogy egy nap elveszi az eszét a féltékenység és... és...

Babszi is sírni kezdett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 72 2020. 09. 21. 11:18:48

– Sirass csak, drága gyermekem. Akár el is temetheted már anyádat. Azt mondta a tisztelendő úr... a tisztelendő bácsi, aki megette a kakast... azt mondta, hogy finom csipkepárta helyett cafrang vagyok. Ó, miért is mentem el vacsorázni a Sötétkapuba!

Nyílt az ajtó. Rafael atya lépett a konyhába.

– *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.*[91] Felelj, asszony: van-e szenteltvíz a háznál?

Janigáné letörülte könnyeit és közölte a pappal, hogy nincs szenteltvize. Rafael atya méltatlankodni kezdett.

– Dörögnek az ágyúk, Szent Mihály angyalai halálos kardcsapásokat osztogatnak és nincs szenteltvíz a háznál! Mindenki álnokságban lakozik, igazat senki sem szól és nincs szenteltvized, asszony! Az emberek megcsalják barátaikat és feleségeiket, a hegyeknél magasabbra csap a jajgatás és te nem tartasz konyhádban szenteltvizet!

– Bocsánat, tisztelendő úr, de... én nem tudtam, hogy...

– A puszták aklainak falai ledőlnek és házad hamarosan a sárkányok lakhelyévé fog változni, neked még sincsen szenteltvized.

– Adok egy csöbör tiszta vizet a „Szép Ilonka" kútjáról, tessék szíves lenni megszentelni.

– Kopog a halál ablakaidon, elrabolja pehelyágyából kisded gyermekedet és...

– Csak azt ne! Tisztelendő úr!

– ...és nincsen házadban szenteltvíz. Botrány! Botrány! *Amplius lava me ab iniquitate mea et a peccato meo munda me!... Ideo precor beatum Michaelem Archangalum... ideo precor...*[92] – és még tovább morogta a latin szavakat, keresztet vetett a cserépköcsög felett és megparancsolta mindkettőjüknek, hogy azonnal öltsenek violaszín gyászruhát.

– Csak fekete ruhám van, abban gyászoltam mamácskámat.

– Tömjént ide! – parancsolta a pap, de tömjén sem volt a háznál.

Rafael atya keresgélni kezdett a konyhaszekrény fiókjaiban és talált egy zacskó köménymagot. Azt mondta, tömjén helyett az is jó lesz, és reverendájának zsebébe csúsztatta. Aztán tovább motozott szigorú arccal. Sokáig nézegetett egy lyukas szemétlapátot, de eldobta. Egy derelyesarkantyú elgondolkoztatta. Végül is egy régimódi konyhamérleget talált a kamrában két réztányérral és nagyon megörült egy habverőnek.

– Tanítsd meg a te leányodat a sírásra és adj egy harapófogót.

Mikor megkapta a harapófogót, ügyesen lecsípett egy kis vaskarikát a mérlegről és leválasztotta róla láncaival együtt az egyik serpenyőt. Kezdett hasonlítani a templomi füstölőhöz. Meglóbálta a levegőben.

– Mint a dudvát, kigyomlál titeket az Úr, méltó haragjában. Adj a tűzhelyről, asszony, egy lapát parazsat.

Babszi az anyja szoknyájába kapaszkodott. Pirosra kisírt kék szemével kíváncsian bámult a papra és a mérlegre, amelyről még azt is mondta Rafael atya, hogy abban mérte meg Szent Mihály a ház lakóinak lelkeit és azokat könnyűnek találta. Bár Janigáné mindenben engedelmeskedett neki és egy lapát parazsat tett a mérleg serpenyőjébe, a pap mégis tovább korholta:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 73 2020. 09. 21. 11:18:48

– Szép gyümölcsű zöld olajfának nevezett téged az Úr, amíg tiszta és engedelmes voltál. Magadra vess, hogy leveleidet meggyújtotta és szólt a szélvésznek, hogy éleszsze a tüzet és pusztítsa el ágaidat. *Ubi est Deus tuus?*[93]

A zacskóból egy kevés köménymagot szórt a parázsra, lobbant a láng, a konyha megtelt füsttel, Babszi köhögni kezdett tőle.

– Tisztelendő úr, ki halt meg? Kit temetünk?

– Hallgass, képmutató! – kiáltott Rafael atya és templomi füstölő gyanánt lóbálta a mérleget. A konyha polcról leemelte a rézmozsarat és Babszi kezébe adta a mozsártörővel együtt: – Csöngess! – parancsolta, majd éneklő hangon latinul imádkozott: – *Ad te Domine levavi animam meam!*[94] Fogd a köcsögöt és a habverőt, asszony. Boríts fekete fátyolt fejedre, mindketten jöjjetek velem.

Hansot, a düsseldorfi halott német őrmestert ezalatt kiemelték a száraz falevelek alól az árokból és felravatalozták a „Kutyavilla" üveges tornácán, ahol a falakat Frank vadásztrófeái díszítették. Rossznyelvek szerint a kitömött vaddisznófejet és az őzbika homlokcsontját a villa építésekor a Teleki téri ócskapiacon vásárolta. A falról egy bús muflonfej is letekintett, kacskaringós szarva volt, szintén kétes eredettel.

Ipsimelta festőjének, Demeternek volt az ötlete, hogy koporsó hiányában fektessék a halottat egy tarka kerti nyugágyra. Boldog békében Frankné szeretett benne heverészgetni nyári délutánokon ebéd után a nagy birsalmafa árnyékában, ahol Marlitt-regényeket és párizsi divatlapokat olvasgatott. A gróf hálószobájából kihoztak egy török selyemszőnyeget, amelyen két leopárd viaskodott, és azt terítették a holttestre halotti lepelnek úgy, hogy beborítsa Hans arcát is. A ravatal fölött a falon Frank vadásztrófeái közt egy nagy tengeri csillag kikészített teste függött, még nászútjukról hozták magukkal Olaszországból Frankék.

A halott jobbja felől gótikus faliszekrény állt, állítólag a malompataki templomból származott, Frank villájának egyik kincse, Schattenberg akasztotta le a fogadószoba faláról és tette a halott Hans mellé. Balról egy erdélyi reneszánsz karosszéket helyeztek el. A faliszekrényre is, a karosszékre is egy-egy gyertyatartót állítottak, a gyertyákat meggyújtották. Demetrius talált valahol egy tengeri kagylót és mint kitüntetést, a halott mellére tette, a perzsaszőnyegre.

Kleopátra udvarhölgyével, Szent Charmiannal a ravatalnál térdelt. Euphronius, mint franciák a misén, karba font kézzel állt meredten. Demeter cigarettázott.

– Ennyit ér a humanisták antik romvilága – mondta és a ravatalra mutatott.

Rekedt, mély hangján megszólalt Kleopátra:

– Trombiták! Harsogjatok a városon keresztül és vegyüljetek el a pergő dobokkal, hogy a föld megremegjen és az ég visszazengje: Ó, de gyászos az emberi sors! A nagy Caesar sem kivétel.

Mint gyászzsolozsmát, Charmian halkan énekelni kezdte:

– Mért is lettem Szendre báró leánya...

Sáron rózsájaként „liliom volt a tövisek közt".

Árnyékként, ásóval a vállán, mint egy zsidó munkaszolgálatos, Janiga támolygott be a tornácra részegen. Bambán bámulta a látványt, keze fejével a szemét dörzsölte.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 74 2020. 09. 21. 11:18:48

– Már régen megástam a sírt, gróf úr – mondta türelmetlenül. – Méltóztassék intézkedni, földeljük el gyorsan. Kár a sok tereferéért, nekem más dolgom is van.

Ekkor érkezett a füstölővel a tornácra Rafael atya. Mögötte Janigáné, fején fekete kendővel, hozta csöbörben a „szenteltvizet" és a habverőt. Babszi követte az anyját, szőke varkocsán nagy fekete szalag libegett. Buzgón csöngetett, verte a mozsarat a mozsárütővel.

– Ki fekszik ott a szőnyeg alatt? – kérdezte halálsápadtan és nem is a ravatalra, hanem részeg férjére tekintett szemrehányóan.

Többen is feleltek neki.

– Leprában kimúlt vőlegényem ő – mondta Charmian.

Rafael atya meglóbálta a füstölőt.

– Isten villáma Júda férfijai közül a legderekabbra sújtott le – mondta. – Jonathan ő, Saulnak pajzsa.

– Düsseldorf réme életében is bűzlött. Temessük el gyorsan. Hányingerem van – szólt Euphronius –, nem bírom a szagát.

Demetrius biztatta Janigánét, hogy pillantson a szemfedő alá.

– Csicsergő árnyékot fog látni a penészes arcon. Akkor majd megismeri.

– Ne érintsétek Caesart! Én megbocsátottam neki – mondta Kleopátra.

Rafael atya a zsebéből köménymagot szórt a parázsra, meglóbálta a rézserpenyőt. Fohászkodni kezdett:

– Uram, irgalmazz az igazaknak, de hajtsd mészárszékre az emberi ökröket! – majd ráparancsolt Babszira, hogy csöngessen,

Beszélt Gilboa hegyeiről és azért esedezett, hogy se harmat, se eső ne hulljon rájuk, mezőiken ne teremjen gabona, száradjon el rajtuk a fű is, mert ott hullott el a dicső Jonathan.

– De vajon miképpen bukott el az erős? Hová veszett el a hadi szerszám?

A részeg Janiga felelt neki az ajtóból.

– A golyószóróját a padláson rejtettem el, tisztelendő úr.

Rafael atya a füstölővel körüljárta a német őrmestert, követte őt a kertészné a köcsöggel, a habverővel és Babszival, aki szüntelenül csörgette a rézmozsarat. A pap meghintette „szenteltvízzel" a halottat, aztán a habverőt Kleopátra kezébe adta.

A hajdan ünnepelt nagy drámai színésznő meglocsolta a két leopárdot a szőnyegen és zokogva mondta:

– Nyugodj békében, ó, nagy császár!

Továbbadta a habverőt udvarhölgyének, aki még mindig Auguszta főnővér apácaruháját viselte. Ekkor a kerti kapu felől dörömbölés hallatszott, Janiga kiszaladt, hogy megnézze, ki akar bejönni.

Demeter, mellén a zsidó sárga csillaggal, átvette a habverőt a szent leánytól, akinek nemcsak a bal hónalját, hanem a hangját is le szerette volna festeni. Bőven szórta a vizet a köcsögből a halottra, szorgalmasan mártogatta a habverőt.

– Míg éltél, lángész és őrület határán imbolygó lobogás voltál, aki csak öntörvényének engedelmeskedett. Miért nem jöttél velem Ipsimeltába?

Kintről durva kiáltozás és lövöldözés hallatszott. Babszi ijedtében abbahagyta a csengetést, Nathalie, a tacskó, kiugrott a ravatal alól és vadul ugatni kezdett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 75 2020. 09. 21. 11:18:48

7.

Nagy robajjal nyílt az üveges tornácajtó, dúlt arcú férfiak rontottak be, valami miatt fene módon haragudtak. A szertartás hirtelen abbamaradt.

Bőrkabátján polgári gombokkal, de övén német katonai pisztollyal, elsőnek Magagya tábornok toppant a ravatal elé. Fekete szőrkucsma alatt zord arcán ismeretlen gondolatok neuropszichikus felhői kergetődztek: véres „*Erlebnis*"-ek árnyékai. Csizmájának vasalt sarka kopogott és kovácsműhelyek lármáját hozta magával a tornácra, ahol, mint Mussolini, csípőre tett kézzel állt meg és a két gyertya közt a török selyemszőnyegen a tengeri kagylót nézte.

Mögötte állt Mikefalvy. Nem tetszett neki a látvány. Mint aki valami pedagógiai rendszertelenséget fedez fel, összeráncolt szemöldökkel szemlélte a ravatalt. Nem gondolta, hogy halottat talál a villában, ahová családjával együtt még ma be akart költözni.

A tatárképű ősmagyar Gabos testvér, kissé hátrább, az ülepét vakargatta. A szeme ugrált, amint körülnézett a tornácon és megpillantotta Demetrius sárga csillagát. Türelmetlennek látszott, aki a tiszták nevében azonnal lövetni akar a bűnösökre.

Leghátul tartották markukban Janigát a kis púpos és a szárnysegéd: Gyulai és Csepeli testvérek. Az egyik a gallérját, a másik az üstökét markolta, mint a halálraítéltét, akit tüsténT szanatóriumba visznek.

Nathalie elkapta a tanfelügyelő nadrágját és hegyes fogaival tépni kezdte. A géppisztolyos törpe belerúgott, a tacskó vonítva a ravatal alá menekült.

Kleopátra szólalt meg, királynői mozdulattal tisztességre intve a kis Gyulai testvért.

– Hitvány rabszolga, ne bántsd a jámbor állatot. Harcok babérja alig hervadt el Caesar homlokán és te máris lázadni mersz.

Rafael atya még szigorúbban rivallt a rumtól kótyagos betolakodottakra:

– Kisebb zajjal is bejöhettetek volna, filiszteusok. Tépjétek meg ruháitokat, csatlakozzatok a gyászmenethez. Sírba kell tennünk Saul pajzsát, dicső Jonathant.

Magagya a papot nézte és a kezében füstölgő mérleget, mélán, olyan emberként, aki részegségéből vagy álmából most ébredezik. Hirtelen megkeményedtek arcán a vakhit ráncai, az öldöklésre minden percben kész Gabos testvérhez fordult.

– A Számonkérő Szék nevében igazoltasd ezt a gyanús társaságot. Motozásukat elrendelem.

– A nőket is levetkőztessük? – kérdezte Gabos és táncolni kezdett a könnyzacskója.

Életében eddig csak segédjének parancsolt a szerény asztalosműhelyben a Böszörményi úton: „Gyalulja kerekebbre a sifon lábát", most pedig parancsszavától függött emberek élete. A sárga csillagos Demeterrel akarta kezdeni az igazoltatást, de Magagya tábornok intett neki, hogy várjon: a ravatalhoz lépett és a szőnyeget lerántotta a holttestről.

– Ni, egy német bajtárs! – kiáltotta a púpos.

– Megölték a zsidók – mondta Gabos testvér.

Az öt nyilas a Frankné nyári nyugágyán fekvő holttest fölé hajolt. Géppisztollyal a vállán a dúlt tekintetű Csepeli testvér megállapította, hogy véres a zubbonya.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 76 2020. 09. 21. 11:18:48

Gyakorlott mozdulattal, mintha nem is asztalosmester, hanem boncolóorvos volna, Gabos ügyesen féloldalt fordította a halottat.

– Kés van a hátában – mondta.

A nyilasok összedugták a fejüket. A tábornok kihúzta a kést a halott hátából.

– Böllérbicska – állapította meg szakértelemmel. – Disznóölésre használják.

Dr. Morvay professzor betegei csendben figyelték, amint a tábornok és nyilas kísérete hiába erőlködött: fel akarták ültetni a halottat, de merevsége miatt ez nem sikerült. Mindenfelől vizsgálgatták, a zubbonyt lehúzták róla, hasra fektették, az ingét felemelték, a megzöldült sebet nézegették. Gabos testvér olyan durván lódította meg, hogy majdnem legurult a nyári nyugágyról.

Kleopátra közbelépett.

– Ne zavarjátok a nagy római álmát.

– Menj odébb, szipirtyó! – rivallt rá Gabos és félrelökte.

– Én jogaromat az irigy istenek arcába vágtam és te piszkos kezeddel mertél érinteni engem, hitvány zsoldos!

– Elő az igazolványt, nagysága!

– Szipirtyónak merted nevezni Vénusz eleven képmását?

– Elég a dumából, mese nincs. A papírjaiból majd minden kiderül.

A púpos emberke Kleopátra és Gabos testvér közé ugrott, meg akarta ragadni a királynőt, de Demeter sípcsonton rúgta.

– Most megkaptad a magadét és megtanulhatod, hogy ezer csillag ragyogott, ahol jobb kézről lassan elmarad Sevilla és a hajó keletre dől – mondta a festő a jajveszékelő Gyulai testvérnek.

A nyilasok megrökönyödve néztek a sárga csillagos vakmerő zsidóra. Zsidótól ekkora bátorságot eddig még nem tapasztaltak. Gabos türelemre intette a púpost, aki lekapta géppisztolyát és tüstént agyon akarta lőni Demetriust.

– A maga sárga csillagja, látom, szabályosan ott ragyog az *überciher*jén.[95] Mutassa meg azonnal az igazolványát.

– Nincs igazolvány Ipsimeltában.

– Hol?

– Ott, ahol a mezei pocok kastélyban lakik és megkérdezi a pávától: *Quo titulo?*[96]

– Nincs semmiféle papírja?

– Az én papírom az álmok lepedője.

– Akkor letartóztatom. Vidd le a pincébe, Gyulai testvér.

A púpos adókerületi pénzbeszedő megbökdöste géppisztolya csövével Demetriust. Ő, játszi vigyorral arcán, búcsút intett barátainak és fürgén követte a nyomorék pártszolgálatos pisztolyát.

Tudta, hogy szita a teste.

Janiga is velük ment, hogy megmutassa a szenespincét.

Gabos testvér Euphroniushoz fordult. A gróf most is karba font kézzel, meredten állt ott, a tatárképű számonkérőnek ez a biztonságos hideg nyugalom ötlött a szemébe.

– Maga kicsoda?

– A villa lakója, gróf Schattenberg Henrik vagyok.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 77 2020. 09. 21. 11:18:48

Magagya udvarias hangon, álnokul közbeszólt.

– Nemdebár kiutalta valaki a gróf úrnak ezt a zsidó villát?

– Úgy van, kiutalták.

– Hivatalosan utalták ki?

– A legszabályosabban. De hagyjuk, kérem, kezdek émelyegni.

– Van erről gróf úrnak hivatalos papírja? – kérdezte a néptanítóból előléptetett tábornok megváltozott hangon.

– Van.

Magagya a tanfelügyelőhöz fordult.

– Lóránt, itt valami nem stimmel. Ez a villa már nem szabad.

Euphronius lehajolt, fölemelte a padlóról a tengerikagylót és visszatette a halott mellére.

– Ragaszkodom hozzá, hogy házam vendégét azonnal bocsássák szabadon.

– Gróf úr kezeskedik érte?

– Egész létezésemmel, minden vagyonommal.

– Annak ellenére is, hogy zsidó, alantas féreg?

– Éppen azért.

– Gróf úr tudja-e azt, mit jelent: zsidót pártolni, zsidót rejtegetni?

– Nagyon is jól tudom. Néha bűn, máskor erény és érdem. Ez a zsidó, házam barátja, egyetlen meghitt bizalmasa az elszökött zsidó bankárnak, egyedül ő tudja, hová rejtette Frank másfél millió font sterling értékű részvényeit.

– Mi...? Másfél millió font sterling?... Ki az a Frank?

– Ennek a háznak megszökött gazdája. A részvényeket, uraim, egyesült erővel nekünk kell itt megkeresnünk. Goebbels birodalmi miniszter úrnak utaljuk át, visszaszorítjuk a közeledő ellenséget.

– Hogyan? – kérdezte ámultan Magagya.

– A villámló kalapácsokra gondolok – felelte Euphronius.

Magagya elálló nagy fülét vakarta a fekete kucsma alatt, Gabosra nézett, tőle várt véleményt. A számonkérő nem szólt semmit, butykost húzott elő zsebéből, ivott egy kortyot.

Mikefalvyt a gondolat, hogy valahol részvényeket falaztak be a házban, ahová ő be akar költözni, felizgatta. A magabiztos, kevély Euphroniusban veszélyes ellenfelet szimatolt.

– Az én orrom nem szokott csalni – súgta a tábornok fülébe. – Ez a gróf nem gróf.

Magagya kajánul felkacagott.

– Lóránt, te csalsz! A villát akarod mindenáron, holott százszor fontosabbak az angol részvények.

– Mindenesetre tisztáznunk kell, Magagya testvér – szólt Gabos –, hogy ki ölte meg a német bajtársat. Sürgősen értesítenünk kell a német katonai parancsnokságot.

Euphronius kalapácsot vett elő zsebéből, magasra emelte.

– Csendet kérek! Tisztelt barátom, akinek segítségével felkutathatjuk a Buckingham-palota részvényeit, azonnal vezessék fel a pincéből. Demetrius ő, a hírneves festő.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 78 2020. 09. 21. 11:18:49

– Ha ugyan még nem kapott golyót a farába Gyulai testvértől – jegyezte meg Gabos.

– Függesszük fel a gyászszertartást, keressük meg a részvényeket, uraim – indítványozta a kalapácsos rablógyilkos. – Aztán, ha úgy tetszik – tette hozzá gúnyosan –, hullassuk együtt könnyeinket a holtan fekvő gyilkosért, aki a ravatalon is a legvitézebb hadsereg, a Wehrmacht egyenruháját bitorolja. Adjuk meg neki együttesen a végtisztességet.

– Miket beszél, gróf úr? – kérdezte Magagya, a homlokát ráncolva.

– Tegyék le fegyvereiket a ravatal mellé, uraim. Jöjjenek velem lakosztályomba, ahol mindent meg fogok magyarázni. Mert ha nem tudnák, én vagyok, egyedül én vagyok, aki vagyok. Átok, hogy más ember is van.

A nyilas vezérek döbbenten összenéztek.

– Fuss le a pincébe, Csepeli testvér – parancsolta a tábornok szárnysegédének. – Hozzátok fel a zsidót, hogy meg ne fázzon.

Babszi elejtette kezéből a rézmozsarat, nagyot csattant.

Odakint pedig robbant valami.

Rafael atya köménymagot szórt a mérleg serpenyőjére, meglóbálta és éneklő hangon imádkozni kezdett.

– Mint ganéj a mezőn, úgy fognak heverni a halottak a mezőn és senki okos nem fog dicsekedni az ő okosságával. *Requiem aeternam dona eis Domine...!*[97] Hintsd meg őt te is, fiam, szenteltvízzel.

A habverőt kivette a köcsögből és Magagya tábornok kezébe nyomta.

A Budai Fővezérség legfőbb számonkérője a gettóban, a Maros utcai nyilas pártházban, a Duna-parton és az Istenhegyi úton leölt zsidók és zsidóbérencek körében megszokta már a halált, de habverőt még sohasem adtak a markába. A ravatalnál a gyertya alatt térdeplő fiatal apácára, aztán a papra, majd a halottra nézett. Megcsóválta fejét és pár csepp vizet fecskendezett Hansra.

A két nyilas fenelegény felhozta a pincéből Demetert. Valami történt a pincében, mert kormos és véres volt a homloka. De mit sem törődve sérülésével, derűsen tekingetett körül.

Odalépett Gaboshoz, a bekecsén megfogta a huszárkötést.

– Van Gogh[98] megellenezte ecsetével az impresszionista elvet – magyarázta neki. – Én megellenzem ecsetemmel az embertelenség elvét és elutazom Ipsimeltába. De magának ott nem ad szobát a recepció főnöke.

Magagya tábornok szárnysegédével, Mikefalvyval és Gabossal követte lakosztálya felé a grófot. A többiek ott maradtak a tornácon a ravatalnál. Kleopátra a színes török szőnyeget, amelyen két leopárd viaskodott, a halott arcára terítette.

– Disznóól lenne a föld nélküle, ha Antonius heverne itt – mondta. – De hála Ízisznek, Caesar a halott.

Raphael atya meglóbálta a füstölőt.

– Ha kimegyek a mezőre, ott feküsznek a fegyver által megölt férfiak. Ha bemegyek a városba, ott találom az éhség és a dögvész miatt elepedt asszonyokat, leányokat, aggastyánokat, gyerekeket. Seregek Ura! Szent Mihály tábornokod kardjával sújts le a pimasz betolakodottakra, akik megzavarták e kegyeletes szertartást!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 79 2020. 09. 21. 11:18:49

Valahol a közelben potyogtak a szovjet bombák, tompa robbanásoktól rezegtek a tornác ablakai. A púpos Gyulai testvér Demetert tartotta szemmel, haragudott rá, legszívesebben kinyírta volna. Oda sem hallgatott, unta a pap éneklő szavait, amelyek közt elvesztek óhajok és fenyegetések, és részegen pislogva, nem is álmodta, hogy Szent Mihály angyalaitól az ő fejét is követeli a pap, a füstölőt lóbálva.

8.

Euphronius, szokása szerint, üdvözölte önmagát a nagy falitükörben, majd hellyel kínálta a nyilasokat.

Azoknak eszük ágában sem volt, hogy fegyvereiket lerakják a ravatalra. A dúlt tekintetű Csepeli testvér, kézigránátjaival és géppisztolyával, az ajtónálló szerepét vállalta. Komor gyűlölettel tekintgetett szét maga körül és csak a parancsot várta, hogy letaszítsa és darabokra törje a márványtorzót, amely valaha Frank mellszobra volt. De vállalkozott volna akár a tacskó, akár a gróf eleven megnyúzására is. Az oroszok közeledése szerfölött nyugtalanította. Hiszen fél éve, az „őrségváltás" óta, boldog tulajdonosa volt Kecskeméten egy zsidó órás- és ékszerészboltnak. Még ideje sem volt rá, hogy megismerkedjék az óra szerkezetével, máris megjelent Kecskeméten a Vörös Hadsereg és neki hanyatt-homlok menekülnie kellett. Ez a mindenre elszánt szőke fiatalember azelőtt csöveket javított a budapesti Gázművek alkalmazottjaként szerény óradíjért.

A gróf nemrég bukkant rá Frank nagyobb mennyiségű rejtett szivarjaira és cigarettáira. Megkínálta vendégeit. Gabos az ablaknál állt, az égő Budapestet nézte. Nathalie az ágy alá bújt, csak hegyes fekete orra látszott ki, úgy figyelte a fejleményeket.

A tanfelügyelő, kék füstkarikákat eregetve finom szivarjából, odaszólt Magagyának:

– Először intézzük el, Tódorkám, a beköltözködési végzést.

A nyilas Tódor szemöldökét ráncolta, köpött egyet, legyintett.

– Kár ebből ügyet csinálni. Schattenberg gróf úr szívesen ad itt nektek két vagy három szobát az emeleten. Ugyebár, gróf úr?

– Magam szeretem megválogatni lakótársaimat, ha az átkos emberi együttélés parancsolja. Ennek az úrnak az életprogramja pedig nem tetszik nekem.

Mikefalvy lesújtva hallgatott. Aztán észhez kapott: tiltakoznia kell – de Magagyát láthatóan csak az eldugott angol részvénypapírok érdekelték. Erről faggatta a grófot, de az kijelentette, hogy a részvényekről majd csak a temetés után hajlandó tárgyalni.

Gabos testvér még mindig az ablaknál állt. Nézte, amint a távolban, Budapest fölött, tűznyelvek csapkodnak az ég felé. A királyi várpalota lángolt. Lenyűgöző látvány volt: mintha a Vezúv a Duna-parton füstölt volna. Aztán hirtelen megunta. Asztalos létére a szép bútorokat kedvelte. Szakértelemmel kopogtatta meg Frank ruhaszekrényének ajtaját.

– Javaslom, Magagya testvér, menjünk a francba, bízzuk rájuk a temetést. Holnap majd jelenteni fogom a német katonai parancsnokságnak, hogy a Hárshegyen böllérbicskával leszúrtak egy katonát. Nyomozzák ki ők, hogy ki a tettes; nekünk

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 80 2020. 09. 21. 11:18:49

ezer fontosabb dolgunk van. Budapest ég, mint egy szalmakazal és még nem büntettük meg a gyújtogatókat.

– Állíts ki egy iratot öt szobáról, Tódorkám – kérte Magagyát a tanfelügyelő.

De a nyilas tábornokot ebben a percben végképp nem érdekelte sem a megölt német katona, sem Mikefalvy lakásügye. Egyedül azt akarta megtudni, hová rejtette el a zsidó az angol részvényeket. Parancsot adott szárnysegédének, Csepelinek, hogy azonnal vezesse fel a tornácról a zsidó festőt. De Schattenberg a leghatározottabban tiltakozott ez ellen, állítva, hogy az ő engedélye nélkül Demetrius, a halhatatlan nagy festő, egy mukkot sem fog elárulni a részvények rejtekhelyéről. Előbb tisztességgel el kell temetni a szadista gyilkost.

– De gróf úrnak miért méltóztatik szadista gyilkosról beszélni? – firtatta Magagya. – Miért óhajtja kegyed sérteni a halott német bajtárs emlékét?

– Mondtam már önöknek az imént, hogy a düsseldorfi rém a Wehrmacht egyenruháját bitorolta. Abba bújt el a galád, aki a létezésnek egyetlen értelmét látta: csald be egy bokorba a Rajna-parton kedvesedet és a kielégülés pillanatában szúrd bele bicskádat! Ez a szörnyeteg így ölte meg tizennyolc menyasszonyát. Az újságok annak idején tele voltak vele. Csodálom, hogy maguk ezt nem olvasták, uraim.

– Nem hallottunk róla, gróf úr – mondta bambán a tábornok.

Gabos hallgatott; a könnyzacskója, mint a búbos galamb szíve, lüktetni kezdett.

– A lényeget ez a perverz kéjenc többre becsülte a létezésnél, ezért kapta meg azt, amit érdemelt – mondta komoran a gróf és kétfelé nézett, mintha egyszerre látná Gabost is, Magagyát is.

A tábornok a tanfelügyelőhöz fordult.

– Te mit hallottál a düsseldorfi rémről, Lóránt?

– Megelégszem négy szobával is – felelte Mikefalvy. – Csináljuk meg a hivatalos végzést, Tódorkám.

A beszélgetésbe most már a tatárképű számonkérő is beleszólt.

– Húgyot keverek a mai krumplilevesembe, ha ebben nincs valami csalás. Meg akarják velünk itt etetni a tésztát, Magagya testvér. Menjünk a francba, jelentsük a disznóságot a németeknek. Azok majd megkeresik a gyilkost.

– Felesleges fáradniuk. Én tudom, ki ölte meg a rémet – szólt Euphronius.

– Kicsoda?

Euphronius olyan kevélyen állt, mint Lajos Fülöp szobra saját sírja fölött Dreux-ben.

– Én öltem meg – felelte büszkén.

A közelből ágyúdörgés hallatszott. Mikefalvy svábhegyi házának kertjéből lőttek vissza a németek az oroszoknak. Az ablaküvegek halkan zörögtek, Nathalie az ágy alatt ugatni kezdett.

Magagya tábornok, akinek parancsára az Istenhegyi úton eleinte a vízgyűjtő medencébe dobálták a leölt zsidókat, oda, ahol a párkányon a szelíden mosolygó leányka csupasz szobra ült: kényszeredetten mosolyogni próbált.

– Gróf úr viccel velünk.

– Őseim, akik nem kérdezték meg tőlem, hogy akarok-e létezni, nem ismerték a tréfát. Az sem volt tréfa, hogy nagyatyám saját leányát ejtette teherbe. Ez Konstan-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 81 2020. 09. 21. 11:18:49

tinápolyban történt, 1891-ben. Nagynéném megszülte a gyereket és az harmadnap törökül kezdett énekelni.

– Hogyan lehetséges az, gróf úr, hogy egy háromnapos csecsemő törökül énekel?

– A létezésben minden abszurdum lehetséges.

– Jó, jó, de a halott német bajtárs...

Euphronius kalapácsot rántott ki zsebéből, az intarziás asztalra sújtott vele.

– Így csaptam le rá! Reccsent a koponyája, mint a Siseréé a sátorban. A frontális zónát kíméltem, de biztos csapással betörtem az agykérgét, az öntudat centrumát zúztam széjjel.

Magagya elfelejtette, hogy ő ma a gettó palánkjai mögé akart személyesen kiszállni a zsidók megleckéztetésére. Álmélkodva kérdezte, elálló nagy füle mozdult közben.

– De miért tette, gróf úr?

– Mindennap itt lábatlankodott a kertészné körül és avas halszaga volt.

– A tettes vallott – szólt közbe Mikefalvy. – Adjuk át a németeknek. Te pedig állítsd ki a végzést az egész villáról, Tódorkám.

A fordulat, hogy a gróf ölte meg a német őrmestert, mindenképpen tetszett neki. De Magagya leintette.

– Mondja el részletesebben, gróf úr, mert valami némileg homályos a kalapács körül.

Euphronius megismételte, hogy az agyközpont forgáccsá változott. Az ő közbelépésének tulajdonítható, hogy Janigánét nem tudta a düsseldorfi rém bokorba csalni.

Gabos, akinek különös passziója volt a Maros utcai pártház alagsori folyosóján a halottak pofozása, ivott egy korty rumot, aztán öklét rázta.

– Maga ezt még megkeserüli! – ordította.

De a tábornok leintette. Nagyon figyelmesen hallgatta a gróf magyarázatát az ösztönagyvelőről, ahol a politikai hatalomvágy központja székel. Azt is ripityára zúzta.

– Mint a napon sütkérező hernyó, amikor még nem tudja, hogy eltapossák, úgy élvezte a létezést a szörnyeteg. De kalapácsom árnyéka már ott lebegett a koponyája felett. Aztán lecsaptam rá... így!... így!... harmadszor is!... negyedszer is! – a gróf a kalapácsával hevesen ütötte Frank cseresznyefa asztalát.

– Jó, jó, gróf úr – morogta a budai vezér –, csak egyet nem értünk. Hogyan lehetséges, hogy a halott hátában mégis kés volt?

A kérdés meghökkentette Euphroniust. Tar fejéhez kapott, mintha megszédült volna. Egyszerre bizonytalanná vált.

Gabos ráordított, mutatta neki öklét.

– Feleljen: hogy került a böllérbicska a német őrmester hátába?

Bátorságra kapott ettől a tanfelügyelő is. Mint a múltkor a „Szép Ilonka” söntésében, csapkodni kezdett maga körül és ő is követelte a gyilkostól, mondja meg, bökje ki, vallja be a böllérbicskát is.

Valami váratlan történt, erre a nyilasok nem számítottak. A gróf hirtelen elsápadt, mint az olyan ember, aki először ül életében hajón viharos tengeren.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 82 2020. 09. 21. 11:18:49

– A kés?... Igazán nem tudom... nem tudom, ki döfte a hátába a kést... Nem tudhatom... a létezés és a lényeg nem olyan egyszerű... és... és mint minden, ez a kés is abszurdum.

Hányni kezdett.

9.

Csepeli testvér Ipsimelta festőjét taszigálta be a szobába. Gallérjánál fogva rázta, cibálta, bele is rugdosott, pedig a mester nem ellenkezett: jámboran jött vele és tűrte, mint a barom, amelyet vágóhídra terelnek, és belenyugodott, hogy agyon fogják lőni. A szilaj fiatalember közben szüntelenül fenyegette, hogy kirázza a büdös zsidó lelkét, mert miatta gyalázták meg Erzsit az oroszok Kecskeméten. Erzsi a felesége volt, aki Kecskeméten maradt, hogy mentse, ami még menthető a zsidó órás- és ékszerboltban. Demetriusnak vér csurgott a szája szélén. Ziláltságában már alig hasonlított ahhoz a víg paradoxhoz, aki ősszel volt, amikor a „Szép Ilonka" kertjében éles vívópengeként kezelte az ecsetet és Wili Vetter kék köténykét festette. Véresen és összerugdosva, mégis megőrzött valamit ipsimeltai derűjéből, mintha nem is a Hárshegyen volna a Számonkérő Szék rögtönítélő bíráival szemben, akik hóhérok is egyben, hanem saját álomországának taván kormányozná a kis hajót, amely épp most kerüli el Herkules oszlopát.

Nathalie ugatott, Euphronius abbahagyta a hányást és a festő segítségére sietett. Csepeli testvér le akarta lőni a grófot, de Magagya tábornok idejekorán közbelépett.

– Nyugalom, testvér. A házban tartózkodók nem koncolandók fel, a célirányt én jelölöm ki.

A dühöngő ifjú eleresztette Demetert. A gróf láthatóan habozott, hogy leüsse-e kalapácsával hátulról Csepeli testvért. Magagya és Gabos közrefogták Demetert, aki a vért törülgette arcáról, és faggatták, hogy hová dugta el a zsidó angol részvényeket. A tábornok testvér egy biztos rúgással eltalálta a festő bokáját, de az nem jajgatott.

– Majd felelek, ha piros kalász füttyent a szádban – mondta bátran Magagyának.

Gabos rárivallt és azt kérdezte, ki döfte hátba a német katonát.

– Én – felelte Demetrius.

Mikefalvy most már biztos volt benne, hogy a gyilkos bandát letartóztatják és az egész „Kutyavillát" ő fogja megkapni.

– Micsoda bűnszövetkezet! – kiáltotta, a szemét forgatva.

Gabos a tenyere élével a festő nyakszirtjét kezdte püfölni, Csepeli testvér hátulról a géppisztoly agyával bökdöste. Vallatták, mondja el, miért és hogyan szúrta le a német őrmestert, de egyenes választ nem tudtak kicsikarni tőle.

– Engem üthetnek, nekem nem fáj, az én testem szitából van – mondta a számonkérőknek.

Azt is közölte velük, hogy ő azért szúrt, mert mindenki más is szúr, az életben minden szúrás.

– Ne dumáljon ilyen marhaságot! – ordította Gabos részegen.

– Már születésemkor egy zöld fény döfte át recehártyámat, az sem történt fájdalom nélkül.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 83 2020. 09. 21. 11:18:49

– Ilyen szemtelen zsidót még sohasem láttam – szólt Magagya. – De csínján bánjatok vele. Csak ő tudja, hol vannak a zsidó papírok.

Gabos meg akarta fojtani Ipsimelta festőjét, de a tábornok elkapta derékszíját és kimentette a markából Demetert.

– Szedje össze magát, törülje le a pofájáról a vért, beszéljen. – Demetrius beszélni kezdett.

– Az egész világot szíven döfte valaki egy nagy konyhakéssel, széttépte egy lecsapó villám. De az én szemem csecsemőkoromban kinyílt. Kérdeztem: hol vagyok? Mi ez, mi az? És minden felelet egy-egy szúrás volt belém és a világ lapockájába. Szomjaztam, mire belém szúrtak és inni adtak. Éheztem, anyám csecséből szívtam a tejet. Kezem kitártam a madár felé, a szárnyát kértem tőle, el akartam repülni Ipsimeltába. De vágyaimat száz tőrdöféssel némították el. Kegyvesztettségben éltem...

– Frank részvényeit adja elő!

– ...a bronzkápolna ajtaja nem nyílt ki, a fehér szemű lélek nem adta nekem az arany kapukulcsot. Vad kalózkezek átszurkálták testem, kezdtem ráncosodni. Aztán végre szólt a hang.

– Unjuk ezt a badar beszédet, térjen a tárgyra!

– A hang tekergett, mint a kígyó. Olyan színe volt, mint a kagylónak, amelyet Sevillánál vet a homokos partra a tenger.

– Nincs is tenger Sevillánál! – ordított felháborodottan a tanfelügyelő.

Euphronius jelt adott, intett a kalapácsával Demetriusnak, aki erre vigyorogni kezdett és keze fejével törülte le a vért az álláról.

– Én az őszt pórázon vezetem, de a tél engem ragad el – mondta.

Gabos rumot ivott, aztán rázni kezdte a festőt. Fenyegette, kirázza a lelkét, ha nem mondja meg végre, hogyan szúrta hátba a német katonát.

– A táblára akasztott fegyvergyűjteményből egy tüzes tőr szállott le a lovag tenyerébe. A kegyetlen lovag átszúrta vele az alvó szívét legmélyebb álmában. Kebléből kiáltás tört fel. Szájában kinyílt a piros vadrózsabokor. Hallottam, uraim, a bordák zenéjét.

– Maga hallotta?... Maga...?

– Én voltam a kegyetlen lovag – felelte a festő.

Az ajtóból sötét, rekedt hang szólt:

– Hazudsz, Demetrius! Hazudsz!

Kleopátra lépett a szobába udvarhölgyével, Szent Charmiannal.

10.

Valaha nyílt színi taps fogadta az *Antonius és Kleopátra* ötödik felvonásában, a nagyjelenetben, amikor az alexandriai sírboltban színpadra lépett. A közönséget megragadta a díszlet komor pompája: a párizsi Louvre egyiptomi osztályának domborművei nyomán készítette el egy szorgalmas díszlettervező és felhasználta a híres thébai falfestmény, a *Sirató Asszonyok* motívumait. Antoniust gyászolva és Caesartól rettegve, Kleopátra a sírboltban maratja meg magát a „Nílus férgével". A Nemzeti Színház sikerült díszletén a sírboltot egy hatalmas ülő alak jellegzetes egyiptomi

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 84 2020. 09. 21. 11:18:49

szobra díszítette, a szeme vörösen izzott a színpadi félhomályban. A közönség elragadtatottan tapsolt, ő pedig türelmesen várt mindaddig, mihelyt a nézőtér elcsitult, és ő csak akkor kezdte el mondókáját, a „vastag csendben", ahogy mondani szokta; azt is megvárta, hogy egy-két illetlen köhécselőt utasítsanak rendre a pisszegők. Valamiképpen nyilván élt mindez Felleg Mari dúlt emlékezetében, amikor a szobába lépett az apácaruhás őrült leánnyal.

– Jobb életre vezet már szenvedésem, Caesarnak lenni hitvány semmiség – szavalta színpadias hangon.

Ezúttal nem tapsolt neki senki. Nem rajongott érte senki, hódolók nem várták csokorral a színházi kiskapu előtt. Vad tekintetű férfiak fogadták, római dárdák helyett német géppisztolyok csöve meredt rá, rumtól és vértől ittas számonkérők övéről a Wehrmacht kézigránátjai fityegtek. Halálos tompultság pislogott rá a vad arcokról. De ő nem látta vagy nem törődött vele. Udvarhölgye kíséretében királynőként állt a szoba közepén és szigorúan megrótta a hazug Demetriust:

– Nincs jogod másoktól elvitatni a dicsőséget. Nem te döfted le a véres zsarnokot.

A festő, mintha tudná, hogy Felleg Mari szerepet szaval, sunyin vigyorgott.

– Az én képemen a halott már csak fagyöngy – felelte. – Tejszínű éjszakát festek a feje fölé.

– Azt megteheted, Demetrius. De ne dicsekedj olyan tettel, amelynek sáfárja Plutus.

Demetrius földig hajolt.

– A tenger is kiárusítja szörnyeit – felelte.

– A zsarnokot tehát nem te ölted meg, Demetrius. Ha nem tudnád, halála előtt fiam számára nekem adta a meghódított Egyiptomot.

A nyilas számonkérők bambán hallgatták a furcsa beszédet. Mikefalvy idegesen vakarta a füle tövét, csontkeretes szemüvege mögül mérgesen pislogott Kleopátrára.

Euphronius meglóbálta kalapácsát.

– Vajon mit szól ehhez Rommel tábornok, aki Montgomery elől a sivatagba menekült?

A nyilas tábornok a homlokát dörzsölte nagy, szőrös kezével.

– Esküszöm, megbolondul az ember ettől a sok furcsa beszédtől.

Charmian kitárta csupasz mellét a számonkérőknek és megmutatta az „Úr reá írt nevét".

– Jó urak, tüstént távozzatok ebből a házból – kérte őket szelíden.

Kleopátra rendre akarta inteni udvarhölgyét, de Gabos odébb lökte és azt parancsolta Csepeli testvérnek, hogy vigye le a kertbe és azonnal lője agyon. De Szent Charmian egy ólomkristály serleget emelt le a polcról és a duhaj számonkérő felé nyújtotta.

– Vizelj bele és én megiszom, csak ne öld meg úrnőmet.

A vad férfiak, mindannyian a váratlan jelenet hatása alatt, az őrült leány csupasz keblét nézték, amelynek színét Demetrius a februári borús ég opáljából akarta kikeverni.

A tanfelügyelő a padlóra csapta papírjait, amelyekre a gyilkosok beismerő vallomásait jegyezte le. Toporzékolni kezdett a szoba közepén.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 85 2020. 09. 21. 11:18:49

– Hallgass rám, Tódor! – ordította torkaszakadtából. – Ez a zsidó maffia gúnyt űz belőlünk! Kicsúfol minket! Ne tűrjük ezt, Tódor!

Charmian térdre vetette magát a marcona férfi előtt és úgy könyörgött neki, teljesítse kérését. Nyújtotta felé a billikomot. De Kleopátra kikapta kezéből és földhöz vágta.

– Nem tűröm a ledér bűzhalált. A Nílus férge kín nélkül édesebben öl – mondta, majd Magagya tábornokhoz fordult: – Nem fenyít meg józan-rideg tekinteted, megvédem udvarhölgyemet. Gaztetteitektől borzadok, és nem kívánok uralmatok alatt élni. Inkább nyugodjam Egyiptomban egy árok fenekén, inkább feküdjem a Nílus sarában, inkább rútítsák el testem a vízi legyek.

– Elég rút vagy te már úgyis, vén boszorka.

– Legyen bitóm hazám nagy piramisa, ott lógjak láncomon. Íme, közlöm veled, én adtam parancsot szolgáimnak, hogy öljék meg a zsarnokot.

Magagya, aki egyébként gyorsan oltotta ki emberek életét, összecsapta kezét. Csodálkozott.

– Ez már a harmadik, aki azt vallja, hogy ő a gyilkos.

Mikefalvy ismét maffiát kiáltott.

– Kísértesd őket a Számonkérő Szék elé, Tódorkám, és azonnal utald ki számomra a villát.

A közelből hatalmas csattanás hallatszott, a falak megreszkettek.

– Orosz aknavető – állapította meg szürke arccal Magagya tábornok.

A hirtelen támadt csendben Demetrius megkérdezte a térdeplő leánytól:

– Igaz-e, Irén, hogy a köldököd olyan szép, mint a kerekded csésze? Mutasd meg azt is a kíváncsi uraknak.

A szovjet aknának a közelből német ágyú felelt.

– Hamarosan elérkezik a perc – mondta Kleopátra az álmélkodó Magagyának –, amikor lakni fogok a nevemben. Uramat várom, a legnagyobb hadvezért. Arca, mint az ég, amelyen ott kering a nap és megvilágítja picinyke földünket. Lába átlép az óceánon. Zsebéből birodalmak, szigetek, mint aprópénz, potyognak. De hallga!... Harsona hangját hallom, valaki énekel.

– *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam* – hallatszott a szomszéd szobából Rafael atya közeledő éneke.

Nyílt az ajtó, belépett. A füstölőt lóbálta és a szoba megtelt a pörkölt kömény-mag átható, csípős szagával.

11.

A pap körüljárta az öldöklésre kész, zord férfiakat a füstölővel és szavakat mormolt.

– Szent kopt könyvekből kimenekült démonok! Kápolnák és templomok gonosz szellemei! Sötétség Birodalmának hamis istenei, angyalok, vámpírok, koboldok! Ördögök, sátánok, iszonyú testi lilithek! Takarodjatok az örök tűzbe! Pusztuljatok!

– Kihez beszél ez? – kérdezte bambán Magagya tábornok.

– Hozzád, Tódor! Hozzád és mihozzánk!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 86 2020. 09. 21. 11:18:49

– Ti patások és patkoltak! Ti, akik Azothban bújtatok el a Lélek elől! Jehova ellen lázadt manók és mókusok! Pusztuljatok!

– Ne Jehováról papoljon itt nekünk, tisztelendő úr! – ordított rá Gabos. – Azt súgja meg inkább, ha kedves az oldalbordája, hogy ki ölte meg a német bajtársat.

Rafael atya meglóbálta a füstölgő réz konyhamérleget a Maros utcai dühöngő orra előtt és ugyanolyan szenvedélyes haraggal, ahogy a fa tetejéről átkozta az égő Budapestet, rákiáltott:

– Ti, emberbőrbe bújt palesztinai sakálok! A *Baedecker*ben[99] nincs annyi város, ahány néven ti gyötritek az emberiséget!

Gabos el akarta hallgattatni, de Rafael atya orrba vágta a füstölővel és tovább szidta.

– Baz, Bazyah! Mas, Masyah! Kas, Kasyah! Sarlai és Amarlai![100] Ti mindnyájan, akik kiszöktetek Sodomából! Pusztuljatok! Pusztuljatok! Legyetek átkozottak!

– Kinek tetszik ezeket mondani, tisztelendő úr? – kérdezte megrökönyödve Magagya tábornok.

– Qapa! Qapa! – felelte rettenetes haraggal a pap. – Hét leányodat és hét menyedet szabadítsd rá ezekre az ördögökre.

Gabos testvér elkapta a karját a füstölővel. Rázni kezdte, mint a vihar a jegenyefát. Rafael atya ügyesen kiszabadította magát, de a tatárképű számonkérő megint megragadta és ütlegelni kezdte.

Az őrült pap segítségül kiáltozott Qapa leányaihoz és menyeihez, közben tovább átkozta a nyilas számonkérőket.

– Ganéj lesztek a földnek színén! Jaj! a májam!... A föld vadjai és az ég madarai fognak lakmározni húsotokból!... Jaj! a lépem! Baedecker ördöge! ne bánts! Légy ezerszer átkozott!... Ó, Qapa, Qapa!

Csepeli szabadította ki Rafael atyát az őrjöngő testvér markából, váratlan égi hírnökként, mintha Qapa küldte volna megmentésére.

– Kegyelmezz neki, Gabos testvér – hadarta dúltan. – Az Úristen is ellenünk fordul, ha bántjuk a papját.

Az őrjöngő meghökkent, eleresztette Rafaelt, saját fájó orrát tapogatta.

– Gyémánt hegyű vaspennával írom fel az Úr zsámolyának szarvaira, hogy megütöttél, te átkozott! – mondta neki a pap.

Kleopátra csillapítani kezdte a haragvót.

– Bízd rám a goromba katona megszelídítését, hiszen minden férfi porba hull zsámolyom előtt.

– Kicsípem a nyelved, vén csoroszlya, ha sokat szájaskodol.

– Ne bántsd mamácskámat – kérte Charmian Gabost. – Nem vétett ő az én pásztorbojtáromnak. Fullánk volt a csókomban, attól halt meg szegény.

Mikefalvy összecsapta a tenyerét.

– Ez is azt mondja, hogy ő ölte meg a német katonát!

– Jaj! Bogumil ördöge, ne rúgj olyan kegyetlenül belém! – jajveszékelt a pap.

Ebben a pillanatban megrendült az egész „Kutyavilla" egy hatalmas robbanástól. Csörömpölve törtek be az ablakok, Gabos megint kiengedte markából Rafael atyát.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 87 2020. 09. 21. 11:18:49

Demetrius elkérte a fehér fityulát Szent Charmiantól és azzal törülgette véres arcát. Közben barátságosan beszélt hozzá, mintha egy csöppet sem érdekelné sem az, ami odakint, sem az, ami idebent történik. Azt állította, hogy a leányt a nap korbácsolja, most nőnek a szárnyai és olyan, mint egy gubóból kikelő angol vadászgép.

– Zenei vágtában repülsz el – mondta neki.

A dörrenések és a lövöldözések odakint ismétlődtek.

– Tófet és Hinnom[101] fiainak völgyét eltörli az Úr! – harsogta Rafael atya.

– Tartóztasd le az egész gyilkos bandát, Tódorkám, és írd alá végre a kiutalást – könyörgött a tanfelügyelő.

Reszkettek a „Kutyavilla" falai, a közelben egymás után robbantak az orosz gránátok. Egy újabb hatalmas csattanás úgy megijesztette Mikefalvyt, hogy a sarokba menekült és lehasalt az összegöngyölt szőnyegek közé. Valóban: mintha a falak mozogtak volna a robbanásoktól.

Kleopátra megvetéssel mondta neki:

– Rabszolga, te! Elbújsz, gyáva eb? A bérelt szerelem hívebb tenálad.

– A fene a rohadt ruszkikat, ennek már fele se tréfa – morogta a nyilas tábornok.

– Mindenkit kinyírok! – ordította a részeg Gabos és pisztolyát ráfogta a papra, akit testével védelmezett Csepeli testvér.

Kleopátra tovább szórta a Shakespeare-i szavakat a szőnyeggöngyölegek közt hasaló tanfelügyelőre.

– Lelketlen bitang! Aljas kutya! Megkergült barom! Körmeim közt lesz még a szemed, te hibbant rabszolga!

Rengett a föld, mint a Hortobágyon, mikor a zivataros égből villámok csapkodnak. A szovjet tüzérség valahol Nagymaros táján alapos munkába kezdett és éppen a Hárshegyet szemelte ki célpontul. A púpos Gyulai testvér megszökött a tornácról, a felravatalozott Hans mellől, ott hagyta a halottat Janigáékkal. Gondterhes arccal, mintha a szovjet ágyúzások minden gondja egyedül őt nyomná, géppisztollyal a nyakában megjelent az ajtóban.

– Érik a szőlő, hajlik a vessző! – kiáltotta neki Szent Charmian.

Rafael atya erre ezt a megjegyzést tette:

– Ó, Uram, a te szentjeid mind bolondok!

A púpos kerületi adóbeszedő vigyázzba állt a tábornok előtt és jelentette:

– Batyus asszonyokkal találkoztam az imént a ház előtt. Pócsmegyerről menekültek. Már ott vannak az oroszok.

– *Magnificetur Dominus!*[102] – kiáltotta örömmel Rafel atya. – Adjunk hálát a Seregek Urának, aki saját okosságát csepegtette belénk és nem csupán elküldte fő angyalát felszabadításunkra, hanem megengedte, hogy meglássuk azt, amit emberi szem nem lát: a hamis istenek, a pártütő angyalok, a vámpírok és koboldok iszonyatos arcát. Hatalmat adott nekünk, hogy legyőzhessük a patásokat és a patkoltakat! *Omnipotens sempiterne...*[103]

Folytatni nem tudta, mert mint viharos tengeren a gyönge bárka, mozogni kezdett a ház a robbanások záporában. Gabos kiküldte a két pártszolgálatost, Gyulai és Csepeli testvéreket, hogy nézzenek körül odakint. Azok vak engedelmességgel mentek a tűzbe, Rafael atya védtelen maradt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 88 2020. 09. 21. 11:18:49

Gabos ivott egy kortyot rumos butykosából, engedélyt kért Magagyától a cselekvésre. A nyilas tábornok bólintott.

– Kísérj a halott Caesarhoz, Euphronius – hangzott Kleopátra parancsa, akinek balsejtelmei támadtak.

Gabos néhányszor a levegőbe lőtt pisztolyával, Frank csillárjából röpködtek az üvegdarabok. Charmian újból tépdesni kezdte kebléről a ruhát és a „szent jelre" mutatott.

– Ide lőj!

– Elég volt a cirkuszból! – ordított a részeg számonkérő. – Ide az igazolványt! Mutassa az apácabárcát!

– Mutasd meg neki a hasadat – szólt Demetrius. – Rafael azt állítja, hogy olyan, mint a liliomokkal díszített gabonaasztag.

Minthogy Charmian nem mozdult, Gabos agyon akarta lőni, de Kleopátra megmentette.

– Ne bántsd szolgálóleányomat! Ajax hétrétű vértje védi őt.[104]

– Apácaruhában bujkáló zsidó szajha! Van papírod vagy nincs papírod?

– Ránts kardot, Euphronius, és vágd le ezt a barmot. Szólítsd be az őrséget.

De a gróf nem hallgatott Kleopátrára, unott arccal szivarra gyújtott.

– Te vén bocskor! – ordított Gabos Kleopátrára. – Elő az igazolványodat!

– Hold és csillagok! Adjatok erőt, hogy a szarvascsordát túlbőgjem! – fohászkodott Egyiptom királynője.

Odakint újult erővel robbantak a gránátok.

– Szent Mihály haragja mennydörög – mondta a pap.

– Lila hűbéresek! – szólt Demetrius a két nyilas vezérhez. – Hát nem tudjátok, hogy nászéjszakáikon jobbágyaitok nem őrzik a folyókat? Közelg az áradat.

– Mutasd az igazolványodat, szipirtyó!

Az általános zűrzavarban Szent Charmian eltűnt a szobából.

– Igazolványom kell nektek? Hát itt van! Tessék. Nézzétek meg tükrömben arcomat, amely épp oly gyűretlenül ragyog, mint gyűretlen ágyam, ahová Antoniust várom.

Kleopátra elővette tükrét és Gabosnak nyújtotta.

– Papírt ide és nem tükröt, vén ringyó! Születési bizonyítványodat mutasd. Bizonyítsd, hogy nem vagy zsidó.

– Ereimben görög vér csörgedez, a Ptolemaeusok családjából származom.

– Adod-e igazolványodat, vén ribanc?

– Tekints bele tükrömbe és mindent megtudsz rólam. Híven őrzi e tükör legszerelmesebb mosolyomat, a nagy pillanatot, amikor először öleltem Antoniust. Ez a tükör száz születési bizonyítványnál igazabb. De te meg sem érdemled, bérgyilkos hullarabló, hogy belepillants. Antonius érkezésekor te leszel az első, akit cselédeimmel megkorbácsoltatok. Csíkos lesz a hátad, mint a zebra bőre.

Gabos leeresztette német pisztolyát, nem lőtte agyon Kleopátrát. Magagyához fordult.

– Már mindent értek, Magagya testvér. Nem először történik ilyesmi. Valahányszor elcsíptünk egy bujkáló zsidó szajhát, az hetet-havat összehord épp ilyen eszeve-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 89 2020. 09. 21. 11:18:49

szetten, mint ez a félsarkú papucs. Magával végeztem! – kiáltott Kleopátrára. – Álljon a falhoz! Majd maga fogja itt felmosni a lekvárt.

– Ha meg akarsz ölni, ám legyen! De add vissza előbb, rabló, tükrömet.

– Golyót a hasadba.

– Már érzem is a halál közelgő fagyos szelét, méhem emlékei sorban halványulni kezdenek.

Gabos agyon akarta lőni, de Rafael atya a füstölgő rézserpenyőt a fejéhez vágta.

– A Seregek Ura küldi ezt neked.

A „Kutyavilla" kéményét épp ekkor döntötte le egy szovjet ágyúlövés, hallatszott a cserepek és a téglák potyogása. Egy újabb robbanástól az összes ablaküvegek csörömpölve törtek össze. Gabos uralkodott magán. Kimérten, de udvariasan szólt a paphoz, aki fejbe vágta.

– Mutassa a papi bizonyítványát, tisztelendő úr.

– Az én igém nem írva, hanem a szájamon vagyon.

Gabos megvárta egy újabb csattanás nyomán a falakról a vakolat hullását, aztán Magagyára nézett. Könnyzacskója szüntelenül táncolt.

– A papnak sincs papírja, tehát az is zsidó.

A tábornok helyeslően bólintott.

– Jeremiást[105] emlegette, az is zsidó volt – mondta. – Ez az ember bizonyára álruhás rabbi.

Gabos Rafael atyát is a falhoz lökte, Kleopátra mellé.

– Rögtön megkapjátok a sóletet.

Euphronius mentette meg őket, aki kijelentette, hogy „a fal sohasem fog megkölykedzeni", azaz nem fognak előkerülni az angol részvények, ha a számonkérő megöli őket.

A szőnyegek közt lapuló tanfelügyelő arra biztatta Magagyát, hogy igazoltassa a grófot is.

– Fogadok, hogy az is zsidó! – kiáltotta tele torokból.

A nyilas tábornok játszani kezdett övéről fityegő német pisztolyával és Euphroniusra nézett.

– Mély sajnálatomra... legmélyebb sajnálatomra, gróf úr, meg kell kérnem önt, mutassa meg nekünk személyazonossági papírjait.

Nyílt az ajtó. Dr. Morvay professzor lépett be Gyurival, az ápolóval, és Dóczy doktornővel, mindhárman fehérben. Mögöttük jött Szent Charmian, aki ide hívta őket. Egy öreg apáca, Adél nővér is érkezett velük.

12.

– Ejha, Henrik! Most megcsíptelek! – kiáltotta örömmel dr. Morvay professzor.

Egyenesen Euphronius felé tartott. Szép kék szeme ragyogott, mint a tavaszi égbolt Itáliában.

A gróf fordítva vette szájába az égő szivart, a parázs megégette, felordított fájdalmában. Mint ijedt, kopasz nebuló, bemenekült a „Murányi Vénusz" mennyezetes

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 90 2020. 09. 21. 11:18:49

nyoszolyájába, félelmében a paplant a fejére húzta. Egy újabb találattól potyogtak a cserepek a „Kutyavilla" tetejéről. Úgy hallatszott, mint a gépfegyverkattogás.

A professzort nem félemlítették meg sem a robbanások, sem a marcona alakok. Futó pillantást vetett a két nyilas vezérre és a szőnyegtekercsek közt lapuló tanfelügyelőre, akit mindjárt ismerősnek talált, hiszen futólag ismerte a „Szép Ilonkából". Mint a leggyöngédebb férj, úgy tekintett Kleopátrára, aki a zűrzavarban visszaragadta tükrét Gabostól. Barátságosan rámosolygott két másik kedvenc betegére, a festőre és a papra. A cigarettáktól kissé megsárgult hegyes Barthou-szakálla egy más emberi világ jelképe volt, hol az agyműködés és a cselekedetek szabálytalanságait bizonyos emberi rendszer szerint ítélik meg. Szép fehér haja is tiszteletet igényelt.

A mennyezetes ágyhoz lépett és a paplan alá menekült kalapácsos gyilkos fölé hajolt. Nyakráncai, hátul a nyakán, melyeket ő maga nem ismert, kisimultak közben. Ki akarta hámozni a paplanból Euphroniust.

– Nem kell félned tőlem, Henrik – mondta neki olyan atyai hangon, amely egyelőre csupa szigor és még nem ígér gödölyét a tékozló fiúnak. De a létezés és a lényeg őrült mániákusa, óriás gilisztaként, belecsavarodott a paplanba, és Gyuri vasmarkára volt szükség, hogy kirázza belőle. Dóczyné, „cyclothym" alkatának megfelelően és az ágyúzástól felzaklatottan, abban a minutumban, amikor a gróf kopasz feje kibukkant a paplan alól, erélyes pofont kent le neki.

– Nesze neked! Miattad kell nekünk ágyútűzben futkároznunk!

Euphronius, felejtve az emberi létezés minden gőgjét, alázatosan eltűrte a pofont. Mint a tacskó az ágy alatt, ő is sunyin pislogott. A doktornő első kérdése az volt, hogy hány kalapácsa van.

– Egy – felelte a gróf meghunyászkodva.

– Motozza meg, Gyuri.

Az ápoló három kalapácsot halászott ki Euphronius zsebeiből.

– Add rá, fiacskám, a kényszerzubbonyt – szólt dr. Morvay professzor Gyurinak.

A Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetben épp úgy, mint a berni, torinói, bécsi és pittsburgi tébolydákban, azt a különleges kényszerzubbonyt használták, amelyet általában „Morvay-ingnek" neveztek. Búváröltönyhöz hasonlított, nyakáról, ujjáról és derekáról hosszú szíjak fityegtek. Belsejében dróthálózat volt, amelybe egy gombnyomással be lehetett kapcsolni a villanyáramot. A villanyozásnak nemcsak fegyelmező, hanem gyógyító hatása is lehetett a dühöngőre.

Euphronius, máskülönben gróf Schattenberg Henrik, engedelmesen tűrte, hogy az izmos ápoló ráadja a „Morvay-inget". Hagyta, hogy összekötözzék. Tétlenségében volt bizonyos méltóság. Ugyanígy viselkedett volna egy fényes estélyről távozóban, hagyva, hogy az inas felsegítse a felöltőjét. Csak tekintetében izzott gyűlölet. Szüntelenül a professzort nézte, aki elrontotta a játékát, durván belenyúlt az ő létezésébe.

Mentegetődzve mondta neki dr. Morvay:

– Ne haragudj rám, kedves Henrik, de nem tűrhetem, hogy engedelmem nélkül kiköltözzél a házból. Nem voltál talán megelégedve a szobáddal?

– Mindjárt hányok tőled – felelte Euphronius.

– Hol a többi kalapácsod?

– Émelygek a szakálladtól.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 91 2020. 09. 21. 11:18:49

A professzor vállat vont, Dóczynéra bízta Henriket, körülnézett a szobában.

A doktornőre várt tehát a feladat, hogy a többi kalapácsot felkutassa. Miért volt ennek jelentősége? Nem lehetett tudni. Talán Morvay professzor tudományos kutatásai szempontjából. Titkos „pszeudoneurózisának" mélyéről, ahol férfigyűlölet lappangott, nézett Dóczyné a bolondra. A szobában mindenki őket figyelte, a nyilasok is. Azt várták, hogy megint megpofozza. De erre nem került sor. A doktornő első szavára bevallotta Euphronius, hogy kalapácsgyűjteményét a vasalt ládában tartja.

– Most kérdezd meg tőle, Magagya testvér, hogy hová dugta az angol zsidó papírokat – biztatta Gabos a tábornokot.

De a nyilas Magagyát annyira meglepte mindaz, ami körülötte történt, hogy meg sem tudott mukkanni.

– Követem! De gyáva nyúl lettél – szólt Kleopátra.

Gyuri megszámolta a ládában talált kalapácsokat és jelentette a professzornak.

– A zsebében volt három, azzal együtt harmincnyolc darab, tisztelettel, méltóságos uram.

A professzor feljegyezte noteszába a fontos adatot és rögtön kiszámította, hogy szökése óta Henrik hetenként átlag két kalapácsot szerzett magának. Hangosan meg is jegyezte:

– Hallatlanul találékony.

Aztán nyájasan megkérdezte a zord férfiaktól, hogy kikhez van szerencséje.

Gabos a kérdésre összeszedte magát. Ez az ember, akit Demetrius „lila hűbéresnek", Kleopátra pedig hol „tivornya zsoldosnak", hol „bérgyilkos hullarablónak" nevezett, megcsörgette Mauser-pisztolyát és a nyomaték kedvéért megcélozta dr. Morvay professzor homlokát ott, ahol a prefrontális agy székel.

Dr. Morvay Ödön búzavirágkék szép szemével nyugodtan belenézett a pisztolycsőbe, amely ott himbálódzott az orra előtt. Tekintete kissé elsötétedett, amikor Gabos ordítva követelte tőle, mit keres itt és zavaros összevisszaságban emlegette a Kárpát-Duna-Nagyhazát, amelyet meg kell védelmezni. Nem felelt neki, hanem bámulatos hidegvérrel szagolgatta ujjait és Dóczynéhoz fordult.

– A neuropszichikus egyensúly felborulása ebben az esetben egészen specifikus – mondta. – Olyan kisiklás ez, amely mindenben támogatja „Vonatelméletemet".

– Elég a dumából! – üvöltött Gabos. – Kicsodák maguk? Hogy merészelnek itten a mi engedélyünk nélkül intézkedni?

– A szem érhártyájának neurotikus reszketése is erre enged következtetni. Figyelje meg, doktornő, a könnyzacskóval együtt mozog az egész *chorioidea*.[106]

Gabos már lőni akart, de Magagya tábornok lefogta a kezét.

– Szép szóval kezdjed, Gabos testvér. Ragaszkodjunk csak mi a szép szóhoz, amíg lehetséges. Szép szóval igazoltasd őket. Aztán majd meglátjuk, mi van a papírjukban. De először elégedjünk meg a szép szóval, testvér.

Morvay professzor szeme felcsillant, bizalommal tekintett a nyilas tábornokra. Ő hitte, hogy a szép szónak még van hitele.

Bemutatkozott neki.

– A viharban ezen a hajón én vagyok a kapitány. Dr. Morvay.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 92 2020. 09. 21. 11:18:49

Azt gondolta, hogy nevétől egyszeriben megszelídülnek ezek a férfiak, akik a teremtés művének folytatására volnának hivatottak a higiénikus agyvelő segítségével, de ehelyett az ember patologikus elaljasodását szolgálják a neuropszichikus katasztrófában. A világhírű „pszichikus Tükörvályú", a „Morvay-sokk", a „*Zugtheorie*", a tápszuggesztió, a „kettős polarizáció" legújabb kísérleti fázisai, a *gyrusok* vegyi reakciójának új elmélete és az ösztönagy pszichológiája: mindez glóriaként ott fénylett ősz feje körül. Nemcsak szakkörökben, hanem széltében-hosszában a művelt emberek úgy beszéltek Európában és Amerikában a Nobel-díj legújabb jelöltjének tudományos felfedezéseiről és kísérleteiről, mint a freudizmusról vagy a svájci Jung professzor „kollektív tudatalattijáról" és mítoszelméletéről. Így hát nem minden alap nélkül remélhette, hogy nevének puszta hallatára a pisztolyos fenyegetődző bocsánatot kér és egyszerre helyreáll a rend a fejetlenségben.

De ezek az emberek sohasem hallották még a Morvay nevet. Gabos ezúttal egy gombot célzott meg pisztolyával a professzor fehér orvosi köpenyén.

– Ha kapitány, akkor mért nincs a fronton?

A pisztoly dördült, a golyó a padlóba csapódott. A doktornő csapta le a csövet a számonkérő kezéből.

– Maga őrült! Majdnem megölte a nagy tudóst, akinek az agykéreg-elferdülések modalitását köszönhetjük!

Végre Mikefalvy is közbelépett.

– Személyesen van szerencsém ismerhetni a kiváló dr. Morvay professzor urat. Életemmel, családommal, minden vagyonommal kezeskedem érte. Írd alá, Tódor, a kiutalást.

Dóczy doktornő megmagyarázta a nyilas vezéreknek, hogy itt mindenki bolond, a gróftól kezdve a fiatal apácáig.

– Gyalázatomat még ez a szégyen is tetézi. Hol késik Antonius? – panaszkodott Kleopátra.

– Meg van írva, hogy az okosok elrejtik az ő tudományukat, de a bolondok szája fenyegető veszedelem – felelt rá Rafael atya.

– Cézanne[107] a kubust kedvelte, én a narancsszínű krátert – szólt Demetrius.

Euphronius legalább egy kalapácsot követelt vissza, Szent Charmian halkan énekelni kezdte Szendre báró leányának nótáját.

Magagya és Gabos Mikefalvyval tanakodott, roppant komoly arccal. Mindezt nehezen értették meg. A nyilas tábornok nem akart belenyugodni, hogy az angol zsidó részvényeket egy bolond találta ki.

Ezalatt dr. Morvay, visszanyerve derűs nyugalmát, kedves betegeivel kezdett társalogni. Sorra odament mindenikhez, mindenikhez volt néhány nyájas szava.

– Milyen szép vagy ma, kedves barátnőm – mondta Kleopátrának. – Tedd el tasakodba tükrödet, vigyázz rá, el ne törjön. Egy nap majd kölcsön fogom kérni tőled, szükségem lesz rá Oxfordban... Vérnyomok látszanak az arcodon, drága barátom – fordult Demeterhez. – Ki bántott, nagy művész? Holnap hozok neked a városból cinóbert, tárlatodat hamarosan megrendezzük... Megint elajándékoztad a cipődet, tisztelendő atyám? – kérdezte a mezítlábas Rafaeltől. – Dobd sutba azt a réztányért.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 93 2020. 09. 21. 11:18:49

Holnap hozok neked igazi templomi füstölőt a Bazilikából... Te pedig, Henrik, ha jól viseled magad, kapsz holnap bécsi virslit.

– Kakaspörköltet akarok – morogta gyűlölettel Euphronius.

Durch und Kraft der Stimme:[108] egy bécsi tudós szerint dr. Morvay különösen hatalmában tartotta a hang varázsát és ilyen módon könnyűszerrel „neutralizálni" tudta az elmebetegek akaraterejét.

Közben felbukkantak az ajtóban hárman. Elöl jött a Janiga házaspár, nem lehetett tudni, mi végre. Sápadtan, meggyötört arccal pislogtak be a szobába. Mögöttük a púpos kis Gyulai testvér sanda tekintete villogott, mint a bokorban leskelődő dúvadé. Beillett volna illusztrációnak dr. Morvay Ödön *Adalékok a cerebellum elfajulásához* című elmegyógyászati könyvébe.

Magagya tábornok megköszörülte torkát.

– Jó, jó, mindezt elhisszük. De ki ölte meg a német katonát?

A végzetes kérdésre hirtelen csend támadt. Okosak és bolondok mindannyian Morvay professzorra néztek: mit fog válaszolni.

A professzor megszagolta ujjait és erélyes hangon, „*Durch und Kraft der Stimme!*" mondta Mikefalvynak.

– Magyarázza meg az uraknak azt is, hogy az én betegeimet senki sem vonhatja felelősségre a felravatalozott holttestért.

– Ez evidens, Tódorkám – bólintott a tanfelügyelő és egy papírlapot tett a tábornok elé. – Itt írd alá, kérlek alássan.

Ezúttal töltőtollat is nyomott a kezébe. Magagya odafirkantotta a nevét, kiutalta a „Kutyavillát" Mikefalvynak. Közben a fejét csóválgatta.

– Késsel a hátában találtunk itten egy német katonát. Mi ezt nem hagyhatjuk ennyiben, mert...

Nem tudta folytatni. Az állig fegyverzett púpos törpe eléje ugrott, feszesen tisztelgett és jelentette:

– Tábornok testvér, alássan jelentem, a „Szép Ilonkában" vannak az oroszok.

– Mi...?

– Tűzharcba keveredtünk, jelentem tisztelettel. Csepeli testvér ott fekszik holtan a domboldalon, kinyírták a ruszkik.

Mikefalvy a haját kezdte tépni. Hosszú lábával, mint óriás kabóca, táncolni kezdett a szoba közepén. Körbe-körbe járt, szabályos táncléptekben emelgette lábát olyanféleképpen, ahogy a palócok táncolnak a tűz körül, mikor „a menyasszonyt pörkölik".[109] A két nyilas vezér futni kezdett.

Gabos rohant elöl, megelőzve a futásban a tábornokot. Lomhán, nehézkesen tört utat az ajtó felé, vasalt talpú csizmája döngött a padlón. Könyökével félrelökte az öreg apácát, könnyzacskójával együtt mozgott a *chorioidea*.

Fejére csapva fekete bárányбőr kucsmáját, lóhalálában nyomon követte Magagya tábornok. Derékszíját megigazította, ráncos arcán reszketett a *grüne Schauder,* amit közönséges nyelven félelemnek neveznek. Egész lényéből egyszerre kibillent, tudományosabban szólva: komplex magatartása automatizálódott.

Hogy ez az „automatizálódás" milyen mértékben volt specifikus, erről dr. Morvay professzornak csupán becslései voltak.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 94 2020. 09. 21. 11:18:49

A púpos Gyulai harmadiknak követte a menekülőket.

– A piszkok... – sziszegte gyűlölettel Dóczyné.

Mindnyájan az ablakhoz tódultak, Morvay professzor az okosaival és a bolondjaival. Mikefalvy abbahagyta a csűrdöngölőt, ő is kinézett a kertbe a törött ablaküvegeken át. Látta, amint Tódor bakkecskeugrásokkal szalad a kapu felé, minden négy-öt lépés után hasra vágja magát és így menti a bőrét félelmében, hogy az oroszok meglathatják. Hasal mögötte Gabos is, csúszkál-bujkál a bokrok között. Legbátrabb köztük a púpos, ő szalad elöl, a kutyaszobornál megbújik egy percre, aztán kiles a kapun, majd int a két vezérnek, mire azok, rajta!, rajta!, nekirugaszkodnak és hétrét görnyedve hanyatt-homlok rohannak a nyárfaerdő felé, ahol eltűnnek a szeme elől. De a lakáskiutaló végzés már a zsebében van!

– Antoniustól rettegnek, előle futnak – szólt Kleopátra.

– Kinyúlt egy kéz, a flagellánsok rendje korbácsolja őket – nevetett véresen Demetrius.

– Őrszem, mit mondasz az éjszakáról? Én, mint oroszlán, kiáltok: elhullanak a gazok Téma[110] földjén!

– Te ne kiálts most semmit, kedves tisztelendő atya – szólt az őrült papra Morvay professzor. – Szedelőzködjünk és menjünk mi is, amíg vissza nem térnek ide ezek a fenevadak és mindannyiunkat halomra nem lövöldöznek. Sajnos az emberi agyvelő a szabályszerű működésre való alkalmasság szempontjából törékeny jószág. Ezért minden bűnre kapható és ezt nevezik történelemnek... Jöjj, karolj belém, Egyiptom fejedelemasszonya! Te pedig nyújtsd kezed, Rafael atya, és ígérd meg, hogy többet nem ajándékozod el cipődet. Hideg van, könnyen náthát kaphatsz.

De távozás előtt az öreg apáca ragaszkodott hozzá, hogy mondjanak el egy rövid imát, hálát adva csodálatos megmenekülésükért. Hangosan kezdte mondani az Ó-antifónát,[111] amely az adventi liturgiában szerepel és ezt szokták most imádkozni az elmegyógyintézet kápolnájában és a beteg Auguszta nővér ágyánál.

– Ó, Bölcsesség! Jöjj és vezess bennünket az okosság ösvényén! Ó, Adonai!...

Adél nővér a napokban töltötte be hetvenedik évét. Arca az öregségtől és a hosszú apácaélet vezekléseitől elszürkült; fél szemén hályog kezdődött, de nem engedte, hogy megoperálják. Azt mondta, hogy jó dolog a szürkehályog, nem fogja látni ezt a csúnya világot bűnös embereivel. Olyan rövidlátó is volt, hogy szemüvegén át alig látta maga körül az emberi arcokat. Emiatt sem búslakodott. „Árnyékok veszneknek körül – szokta mondani –, fehérek és feketék, mintha máris a mennyország lépcsőjén mennék fölfelé."

Mikor kifelé mentek, a tornácon már nem volt ott a ravatal. Janiga és a felesége együtt eltemették Hansot.

A professzor távozóban szórakozott pillantást vetett a selyemszőnyegre, amely gyűrötten ott hevert a padlón, két leopárd viaskodott rajta. Valaki belebotlott a tengeri kagylóba.

– A piszkok... – ismételte gyűlölettel Dóczyné és Gabos tatárarca lebegett szürke agyvelőkérgének lebenyén, valahol ott, ahol az élmények emlékképekké alakulnak át.

Janiga most is részeg volt. Nem nagyon értette mindazt, ami körülötte a házban történt. Leginkább a kényszerzubbonyban feszengő gróf urat bámulta.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 95 2020. 09. 21. 11:18:49

– Engem ne tessék bántani... én nem vétettem senkinek semmit... Én csak... én csak eltemettem a hátsó kertben... a trágyadombnál, ahol a vermet már szerdán megástam... ott temettem el...

Mutatta az ásóját és valamit még akart mondani, de a felesége elhallgattatta.

Mikefalvy közölte vele, hogy mától kezdve ő az új lakó a villában, mutatta neki a kiutaló végzést. De hirtelen észhez kapott: hiszen a „Szép Ilonkában" már oroszok vannak! Hogyan hozza el onnan a családját? Olyan mozdulatot tett, mint aki újra akarja kezdeni a táncot a májusfa körül.

A bolondok lassú, nyugodt léptekkel sétáltak kifelé. Nem féltek sem az oroszoktól, sem az ágyúlövésektől. Nem hasaltak le ötlépésenként, nem ugrándoztak bakkecske módra.

Úgy haladtak át a kerten, ahogy valaha Szent Péter sétált a habokon.

– Hol vagy, halál? – hallatszott Kleopátra távolodó hangja. – Ragadj el egy királynőt! Sok pólyással és koldussal felér.

Ott voltak már a cifra vaskapunál, a kutyaszobornál, amikor váratlan dolog történt. Mintha az *Adalékok a cerebellum elfajulásához* című mű lapjairól lépne ki: a púpos állt előttük.

Néhányszor a levegőbe lőtt géppisztolyával, aztán ráfogta Demeterre.

– Te sárga csillagos zsidó! Te velünk jössz! Mars!

Rántott egyet rajta és ormótlan csizmájával ülepen rúgta. Dr. Morvay mellbe taszította Gyulai testvért.

– Nem engedem elvinni klinikám betegét! – kiáltotta rettenetes hangon.

Dóczyné borzadva meredt a púposra és Euphronius mögé menekült. A nyomorék megint lövöldözni kezdett, és baromi erővel előrelökte a festőt. Aztán géppisztolyával megbökdöste a háta közepét, kergette lefelé a hegyoldalon.

Demetrius még visszapillantott, távozóban Ipsimelta felé. Valamit kiáltott, de nem lehetett érteni, a púpos fejbe vágta.

Ott maradtak mindannyian a „Kutyavilla" kapujában, és tehetetlenül szemlélték, amint Gyulai testvér elhajtja Demetert. Dr. Morvay letörült arcáról egy könnycseppet.

– Isten veled, barátom! – szólt utána elérzékenyülten. – Nálam bújtál el az emberi gonoszság elől és mégis ide jött el érted. Légy boldog Ipsimeltában!

Odalent a galagonyabokrok fordulójában végképp eltűnt szemük elől Demetrius, amint a nyilas nyomorék hajtja, kergeti, mint egy birkát. A nyírfaerdő és a „Szép Ilonka" felé veszett el a nyomuk.

Mikefalvy levette csontkeretes szemüvegét, ráhuhogott, zsebkendőjével törülgette. Bizakodva sóhajtott.

– Úgy látszik, sikerült visszaszorítani az oroszokat. Kivertük őket a „Szép Ilonkából".

Elöl vezette Gyuri a „Morvay-ingbe" öltöztetett Euphroniust, aki peckesen haladt. Mögöttük ment Kleopátra Rafael atyával, őket követte Adél nővér és Szent Charmian, mindketten apácaruhában. A professzor hátramaradt Dóczynéval.

Janiga és Janigáné ott álltak Babszival a kertészház előtt és sápadtan nézték a távozókat, akik elmennek a bolondokházába.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 96 2020. 09. 21. 11:18:49

Az asszony felsikoltott.

– Megyünk mi is!

Megragadta részeg urát, másik kezével kislányát rángatta magával, és így futottak hárman a furcsa menet után. Magyarázatul csak annyit mondott a professzornak, hogy ő fél a házban maradni.

Dr. Morvay nem az asszonyt, hanem az urát nézte, fürkészve, érdeklődéssel. Látta ferde vállát, a thorakoplasztikai rozogaságot, és felfedezett valamit a részeg arcon és tekintetében, az álmosság függönye mögött pislogó neuropszichikus lángokban.

– Jöjjetek velünk, fiaim. Nálunk biztonságban lesztek – mondta atyai hangon.

Egyedül Mikefalvy maradt a „Kutyavillában".

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 97 2020. 09. 21. 11:18:49

IV.
Dimitrij

Hahaha!
De mit kacagok, mint a bolond?
Hisz sírnom kellene,
Siratni, hogy oly gonosz a világ.
(Petőfi: Az őrült)

1.

A Vörös Hadsereg körülzárta a magyar fővárost.

Az utolsó „menekültvonatok", a múzeumok kincseivel és a menekülő nyilasok családjaival megtömve, sikeresen elhagyták Bécs felé Budapestet. Karácsony előtt még indítani akartak Auschwitzba „zsidóvonatokat", a Ferencvárosi pályaudvaron a gettókból összeterelt zsidók elcsigázott csoportjait. Egy csupa első osztályú kocsikból álló „hivatalnokvonat" is útra készen állt a Keleti pályaudvaron Nyugat felé. De ellenőrizhetetlen hírek szerint, melyeket suttogva vagy telefonon közöltek egymással Budapest elgyötört lakói, úgy látszott, hogy ezeket a vonatokat már nem indítják el, mert a Vörös Hadsereg Bicskénél elvágta a budapest–bécsi vasútvonalat.

A fővárost a németek erőddé alakították át és a magyar nyilasokkal együtt az utolsó szál emberig védelmezni akarták. A házak falain plakátok hirdették, hogy aki nem hajlandó harcolni, az felkoncolandó.

A vízszolgáltatás után a villanyvilágítás megszűnt az egész városban, de a telefon, mintha megbolondult volna, még sok helyen működött. A Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetből még át lehetett telefonálni Pestre; dr. Morvay professzor napjában többször is tudott beszélni szakácsnéjával, aki semmi szín alatt sem volt hajlandó átköltözni a Hárshegyre, hanem úgy határozott, hogy őrzi a professzor lakását és Pesten várja meg a felszabadulást.

Pár napja szovjet akna csapódott az intézet udvarára és betörte a kastélyépületben a professzori szoba és a vele szomszédos Z–3 jelű „terápiai egység" ablakait, de nagy szerencsére a „Pszichikus Tükörvályú" nem sérült meg. Az ablakokat, a hideg ellen és védekezésül is újabb robbanások ellen, téglákkal rakták be és szalmazsákokkal párnázták ki. Ilyképpen sötét volt a professzor szobájában és a „terápiai egységben" is. Dr. Morvay professzor, szorgos munkája közben, nem láthatott ki a kertbe és nem legeltethette kék szemének méla tekintetét az ösztövér téli akácfán. Szobájában fényes nappal is két gyertya és egy petróleumlámpa égett az íróasztalon.

Voltaképpen aranyvasárnap rekedt itt a Hárshegyen, azon a nevezetes napon, amikor a „Kutyavillában" fülön csípte Euphroniust és a nyilasok saját szeme láttára elragadták Demetriust. A szovjet előőrsök azon a napon egészen a Hárshegyig érkeztek, és bár rövid csetepaté után kámforként eltűntek, tanácsosnak látszott, hogy

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 98 2020. 09. 21. 11:18:49

ő itt maradjon és ne kockáztassa a bőrét a pesti hazatéréssel. Miska doktor és Dóczy doktornő egyaránt hevesen lebeszélték arról, hogy Pestre menjen.

– Budán hamarabb szabadulunk fel, mint Pesten – a doktornőnek ez volt a szilárd véleménye és a professzor hitt neki.

Egyébként is illett, hogy a bolondokkal maradjon és a közelgő válságos napokban ne hagyja el őket.

Már lemondtak a reményről, hogy Csepelen egyesül az angol és a szovjet hadsereg. Belenyugodtak abba, hogy a Vörös Hadsereg fogja felszabadítani a Hárshegyet.

Dr. Morvay professzor máskor is, békés időkben, gyakran megtette, hogy klinikáján maradt, ott töltötte az éjszakát. Mint a bentlakó orvosoknak, az ő szobájából is nyílt egy kis hálószoba külön mellékhelyiségekkel. Dolgozószobájában, melynek falát Demetrius egyik nagy méretű olajfestménye díszítette, zongora is volt. Íróasztalát ellepték a könyvek és a különböző színű cédulák, amelyekre jegyezgetett. Volt egy kék füzete. Ebbe írta munkanaplóját. Alig-alig tett említést az eseményekről, amelyek egyre inkább feldúlták Dóczyné idegeit. Aranyvasárnapról mindössze ennyit jegyzett fel: „Isten veled, Demetrius!" Pedig kis híja volt, hogy agyon nem lőtte őt a dühöngő Gabos testvér. Annál több helyet szentelt benne gondolatainak. Egy rejtélyes szó aznap került bele a „Munkanaplóba", mégpedig ez: *Quodech*.[112]

Szobájában hideg volt. A központi fűtés a vízszolgáltatás hiánya miatt bedöglött. Néhány darab vaskályha volt csak az intézetben, ezek közül ő egyet sem akart elvenni az ápoltaktól. Gondja volt rá, hogy Kleopátra szobájában fűtsenek. Bundáját egész nap magán tartotta, fehér orvosi köpenyt viselt fölötte. Így ült íróasztalánál a fűtetlen szobában, vaskos könyvei közé temetkezve. Éppen héberül tanult.

Mások oroszul tanultak lázasan, dr. Morvay Ödön héber szótárt és héber nyelvtant lapozgatott. Szép Barthou-szakállát simogatta közben, Gyuri nemrég nyírta hegyesre. Odakint időnként aknák és gránátok robbantak, repülőgépekről dobált bombák tompa dörgésétől reszkettek az ódon kastélyfalak. Bronz hamutartóban, melynek alját farkába harapó kígyó domborműve díszítette, cigarettacsutkák halmozódtak. A levegőben a rothadó szalma illata keveredett a bagószaggal és a professzor hanyagul mosott fehérneműjének sajátságos kipárolgásával.

A C pavilon felől robbanás, sikoly és üvegcsörömpölés hallatszott. Dr. Morvay a fejét csóválta és ezt mondta fennhangon:

– Szentség és prostitúció.

Megvakarta hátul a nyakán a mély, ferde ráncot, aztán, infantilis csökevényként, megszagolta ujjait. A Munkanaplóba ezt jegyezte be: „A bipoláris gondolkodás legcsattanóbb bizonyítéka: *Quodech*. Szentség és prostitúció..."

Odakint megint csattant egy bomba. A kertből kiáltozás és futó léptek zaja hallatszott.

Ipsimelta festőjének elhurcolásával csökkent a betegek száma. Ilyképpen, a professzor munkanaplójának egy korábbi bejegyzése szerint, a létszám változott: 28 okos vigyázott 367 bolondra. Az okosok közé számította a „Kutyavillából" érkezett kertész házaspárt és a kislányt is.

A bolondokat napok óta hét lakat alatt őrizték. A kastélyépületben és a három pavilonban minden szobát és kórtermet gondosan zártak. A professzor „liberális

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 99 2020. 09. 21. 11:18:49

engedményeit" Miska doktor és Dóczy doktornő közös elhatározással megszüntették. Rafael atyától elkobozták a kiskapu kulcsát, úgyszintén Kleopátrától is. Mindazokat, akik eddig rendszeresen kijártak vagy kiszökdöstek, szobafogságra ítélték. Henriket, az Euphronius névre is hallgató álgrófot, magának a professzornak legszigorúbb utasítására becsukták a dühöngők magánzárkájába, párnázott falak közé. Mikor ordítva tiltakozott létezésének ilyen súlyos sérelme ellen, Dóczyné maga öntötte nyakon egy veder vízzel, a vízszolgáltatás megszűnése óta ugyanis a gumicsöves „olasz spriccelő" már nem működött. A felháborodott doktornő egyébként nem törődött vele, hogy a fűtetlen magánzárkában Euphronius tüdőgyulladást kaphat.

A kastélyépület tőszomszédságában a pavilonok lépcsőzetesen sorakoztak egymás mellett a hegyoldalon. Bár pavilonoknak nevezték, valójában komoly emeletes épületek voltak, sivár piros téglafalakkal, mint az iskolák és az adóhivatalok. A hajdani főúri kastély, kétemeletes várszerű ódon palota, méltóságteljesen emelkedett a három pavilon fölé, noha alapzata legalacsonyabban volt. A kívülről érkező, ha beengedték a vasveretes tölgyfa kapun a „várudvarra", ahogy a bejárati udvart nevezték, ahol betonbunker állt: ide jutott először, a kastélyba. Voltaképpen ez volt dr. Morvay birodalma, a központi klinikai épület, bizonyos „egyetemi autonómiával", amely megkülönböztette az állami pavilonoktól. Itt éltek a professzor szűkebb klinikai ápoltjai, Kleopátrától kezdve Rafael atyáig az összes kedvencek. A második emelet a nőké volt, az első a férfiaké. A bolond nőknek jobb dolguk volt, ők keresztülláthattak a magas kőfalak fölött, páratlanul szép körkép tárult ki előttük a Duna és Budapest felé. A kastély földszintjén voltak az orvosi szobák, a bentlakók szobái is, az előadói és vizsgálati termek, a laboratóriumok, a kísérleti szoba, különleges pszichotechnikai berendezéseivel a híres Z–3 jelű „terápiai egység", a professzor lakása és a népszerűen „vallatószobának" nevezett vizsgálati helyiség, amelytől Euphronius különösképpen undorodott.

A legfelső pavilonban, az A-ban éltek a nők, az állam és a főváros ápoltjai, akik békeidőben bizonyos tekintetben „alkotmányos függetlenséget" élveztek, a Morvay-klinika nem szólt bele gyógyításukba. A bombázás és az ágyúzás viszontagságait aránylag türelmesen viselték. A mánia és a cirkuláris elmezavarok súlyos eseteiben a női ápoltak úgyszólván nem akartak tudomást venni róla, hogy egy maroknyi elszánt német haderő a Führer parancsára a hatalmas Vörös Hadsereggel szemben meg akarja védeni Budapestet. Inkább az apátia szembeötlő jelei mutatkoztak rajtuk. A gyógyíthatatlan téboly áldozatai ugyancsak megadással viselték sorsukat. Csendben tűrték a hideget, csendben koplaltak. Legszelídebbek az A pavilon jámbor vénasszonyai voltak, akik régen elfelejtették saját nevüket, hiába tanítgatták őket a jóakaratú apácák. Aggkori gyöngeelméjűségben szenvedtek és tetszett nekik, hogy a pavilon kéménye egy lövéstől ripityára ment és a tégladarabok csörömpölve gurultak le a tetőn. Ellenben a neuraszténiás, hisztériás és epilepsziás nők, főképpen a fiatalok, időnként kitörtek, földre vetették magukat, hajukat tépték, sikoltoztak, összeverekedtek, marták és harapták egymást, üvegdarabokat rágcsáltak, a padlóra piszkítottak a német és a szovjet tüzérség párbaja közben.

A C férfipavilon közvetlenül a klinikai főépület tőszomszédságában volt, a földszintjére a hajdani várkastély első emeletéről fedett üvegfolyosó vezetett. A paralízis

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 100 2020. 09. 21. 11:18:50

közönségesebb esetei itt nem okoztak különös gondot. A szkizofrénia válfajai szerint a bolondok különféleképpen reagáltak az eseményekre. Volt, aki sírt, és volt, aki örült egy-egy betört ablaknak. Némelyek a Himnuszt énekelték, mások csárdást táncoltak. De általában ezek körében sem keltett „veszélyes manifesztációkat" az ágyúzás. Annál viharosabban viselkedtek az alkoholos és serdüléses elmezavarban szenvedők. Gyurinak és az apácáknak különösen ezekkel gyűlt meg a bajuk. Nem volt könnyű az agyvelősérültek lecsillapítása sem. Ezek a robbanások hatására haldoklási jeleneteket rendeztek. Megnehezedett a bánásmód a lappangó hypomániásokkal is. Időnként tombolni kezdtek a szimulánsok és a periodikusok. Miska doktor néha a fejét fogta és szitkozódni kezdett tehetetlenségében, hiszen nyilvánvaló volt, hogy a tömegizgalmat a robbanások okozzák. Ezzel szemben meglepő volt a betegek nyugalma a mérgezések és fertőzések által szerzett súlyosabb elmebajok eseteiben. Dóczyné ezek közt szokott lecsillapodni.

Az A és C pavilonok közt a középen a B pavilonban férfiakat és nőket ápoltak vegyesen, ugyanúgy, mint a klinikai épületben, de itt szigorúbban elkülönítették a férfiakat a nőktől.

Ez volt a Hárshegyen a legszomorúbb ház.

Itt laktak a „súlyos endogének". Ezek a nyomorult eleven halottak öröklött elmebajjal kerültek az intézetbe. A B pavilonból esténként bús üvöltés hallatszott, mintha száz kandúrmacska viaskodna egy szép perzsamacskáért párosodás idején. Nők és férfiak panaszos kórusban együtt jajgattak. Az intézet ideiglenes kapusa, Ricsi, a hajdan jól ismert zeneszerző: Kunwald Richárd szimfóniát írt jajveszékelésükről. A dob és a cintányér jelezte a szimfóniában a Vörös Hadsereg bombáit és aknáit.

A szomorú esti koncertek dolgában megoszlott a vélemény Dóczyné és Miska doktor közt. A doktornő szerint az endogének megérezték az oroszok közeledését, a felszabadulást, és ezért üvöltenek. Örömükben-e vagy félelmükben? Erről Dóczyné nem nyilatkozott. A féllábú alorvosnak ezzel szemben az volt a meggyőződése, hogy az endogének unják már mindennap az üres káposztafőzeléket és ezért jajgatnak.

A pavilonokat is fedett üvegfolyosók kötötték össze egymással és ezek alatt, az alagsorban is, át lehetett járni egyik pavilonból a másikba. A dühöngőket a pavilonokból rendszerint áthozták a kastélyba. Itt voltak a legmodernebben felszerelt dühöngőcellák, az egyik ilyen cellában töltötte büntetését Euphronius.

Az okosak létszáma, Miska doktor szerint, katasztrofálisan alacsony volt. Elsősorban az orvosok hiányoztak: azok, akiket katonának hívtak be vagy munkaszolgálatra hurcoltak el. Dr. Morvay professzor személyesen tiltakozott felháborodottan a nyilas minisztériumban:

– Szélnek eresztem bolondjaimat és majd ők alakítanak kormányt.

Szerencsére a minisztériumban ezt nem vették komolyan. Az orvosokat nem adták vissza.

A professzor oldalán az orvosi tudományt és gyakorlatot így csupán ketten képviselték, Miska doktor és Dóczy doktornő. A féllábú alorvos agglegény volt; bent lakott ő is az intézetben, mint Dóczyné. De a Margit körúton volt egy női ismerőse és hébe-hóba ott aludt nála. Egyszer-kétszer a professzor háta mögött már fenyege-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 101 2020. 09. 21. 11:18:50

tődzött, hogy kereket old. De akik ismerték alapos lelkiismeretességét, tudták, hogy „csak a feje füstöl", és fenyegetéseit sohasem váltaná valóra.

Ricsit, bár a kapusi teendőket látta el, nem lehetett az okosak közé számítani. Ha valaki kopogott odakint a régimódi vasököllel, akkor ő ment ki a vasrácsos tölgyfa kapuhoz, kinyitotta a kandikálóablakot, megkérdezte, mit akar a látogató, ő tárgyalt vele. Igaz, hogy Kunwald Richárd volt az egész világon az egyetlen kapus, akinek nem volt kulcsa ahhoz a kapuhoz, amelyet őrzött. Dr. Morvay tudományos liberalizmusa nem terjedt odáig, hogy a kapukulcsot is rábízza, bármennyire is javult a sokszor gyötrelmes narkoanalízisek hatására az állapota és már nem esett össze ájultan, ha piros szoknyás nőt látott. A kapukulcs Dóczyné orvosi köpenyének zsebében volt bőrtasakban, egy másodpéldányt maga a professzor őrzött szobájában, szögre akasztva. A kiskapu kulcsait, azokat is, amelyeket elkoboztak a kijáró betegektől, Miska alorvos zárta el fiókjába és egyet közülük magánál hordott.

A három orvos támasza Gyuri volt. Az izmos ápoló hosszú évek alatt megtanulta, hogy kell a bolondokkal bánni. Elleste az orvosi szakkifejezéseket, a latin szavakat. Tudta, hogy a vesztfáliai betegség szimptómái hasonlítanak a közönséges paranoia eseteihez, mindkettőt a lassan fejlődő téves eszmerendszer jellemzi, mint, a professzor szerint, bizonyos államférfiakat. A kisujjában volt, hogy a vesztfáliai betegség jóval enyhébb dolog, mert nem szaggatja szét a beteg személyiségét. Egyszer valami miatt összeveszett Dóczynéval és haragjában ezt mondta neki:

– A doktornőnek periodikus konstipációi vannak. Maga vesztfáliai!

De a doktornő nem haragudott meg érte, mert Gyuri volt a szilárd pont a hárshegyi világegyetemben.

Volt egy ötödik épület is a magas kőfalak közt: a kastély hajdani cselédháza, de a század elején, az általános építkezéskor, átalakították és kibővítették. Személyzeti épületnek nevezték, bár több volt annál: itt volt a konyha, az élelmiszerraktár, a mosoda; itt lakott a takarító- és konyhaszemélyzeten kívül az ápolók és ápolónők egy része. Észak felől egy kisebb épületet ragasztottak hozzá, az volt a hullaház.

Az események hatására ez a hátsó nagy épület majdnem kiürült. A konyhaszemélyzet és a takarítónők soraiból sokan elkéredzkedtek a professzortól, az életveszélyre hivatkoztak, családjuk körében otthon akarták megvárni a felszabadulást. Dr. Morvaynak vajszíve volt. Aki menni akart, azt elengedte. Miska doktor akkor neszelt fel, amikor már nem volt szakácsné. A Margit körúttal kezdett fenyegetődzni és magának a professzornak is szemébe merte mondani:

– Egyetlen polgári ápolónőnk van már csak, a szutykos Kati néni.

Erre aztán kiadták a távozási tilalmat. De már későn. A személyzet szökdösni kezdett. Voltak, akik Pestre mentek át, mondván, hogy „Budán lesz a csihipuhi", és vissza sem jöttek többet. Nem is az ágyúzások elől futottak meg az alkalmazottak, hanem Budapest ostromának két réme: a hideg és az éhség már beköszöntött, és a „szutykos Kati néni" kivételével az ápolónők ezek elől menekültek.

A szakácsné távozása és az alszakácsné szökése után az a Timonné nevű öreg mosogatónő vállalta a főzést, aki egyszer papucsát adta kölcsön Rafael atyának. Éveinek számát titkolta, szemöldökét és ajkát ezekben a zord időkben is festette. A fogai hiányoztak ugyan elöl a szájában, de kacéran tudott ránevetni a férfiakra.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 102 2020. 09. 21. 11:18:50

Rajongott a professzorért, a távolból bálványként imádta. Mialatt Budapest lángokban állt és a levegőben szovjet gépek röpködtek, ő egyedül azon törte a fejét, hol szerezhetne egy kis nyúlpecsenyét a professzor számára. Amikor tehette, a közelébe férkőzött. Egyszer megmutatott neki egy régi elfakult fényképet, amelyen egy balerina táncol elefánt hátán. A táncosnő hajdan ő volt: Timonné. Még mindig meg tudta őrizni telt idomait, gömbölyű csípőjét, kerek nagy keblét.

Két mosogatólány dolgozott csak mellette a konyhában, majdnem négyszáz ember részére ők főztek hárman. Az egyik még nem volt tizennégy éves, Mancinak hívták. Korán fejlett csinos kislány volt, szép barna szemmel, meleg nyílt tekintettel. A másikat, a boldogtalan búskomort, elrútította arcán a bőrbaj, az orrába is belemart. Ezenfelül egy szerencsétlen sebészi beavatkozás miatt a bal arca megbénult és a bal szája szöglete fityegett. Emiatt erősen selypített. Már nem volt fiatal, vénlánynak számított. Részvétből mégis Rozikának szólították. Egyébként jó alakja volt, formás lába, nőies vonala. Sokszor elpanaszolta keserűen Timonnénak, hogy az arca miatt nincs az a férfi, aki megölelje.

Beállt a konyhába, segített nekik Janigáné. A csinos szőke kertészné pár nap alatt elcsúnyult, árnyéka lett önmagának. Ő gyomorégésről, émelygésről panaszkodott Timonnénak. Ám a hajdan elefántháton táncoló balerinát a professzoron kívül egyedül az oroszok közeledése érdekelte.

– Azt beszélik, hogy marhacsordákat hajtanak maguk előtt és úgy szabadulunk fel. Eszünk végre marhagulyást valódi csipetkével – mondta bizakodva.

Janiga sem akarta munkátlanul tölteni idejét az elmegyógyintézetben. A B pavilonban vállalta, hogy vigyáz az endogénekre. Esténként kezdett ő is velük együtt énekelni. Kerülte a feleségét, ott aludt a pavilonban a bolondok közt. Sötét arcán „elfojtott" gondolatok árnyékai mozogtak.

A kis Babszi egész nap ott lábatlankodott a konyhában az anyja mellett.

Az egyetlen hivatásos ápolónő, az, akit Miska doktor „szutykosnak" nevezett: Kati néni, szorgos öregasszony volt, kortársa a két öreg apácának, Auguszta és Adél kedves nővéreknek. Szűkszavú és barátságtalan lett életpályáján, a bolondokkal való foglalkozás elfásította. Szívére vastag porréteg szállt, és mint a legszíntelenebb szürke zománc, lassacskán megkeményedett. De zokszó nélkül türelmesen vállalt mindenfajta undok és megalázó munkát a bolondok körében. Az apácák, akik az eltávozott ápolónők pótlására jöttek, bizonyos nehéz percekben Szent Vince és Szent Erzsébet segítségéért esengtek, hogy adjanak nekik erőt a bolondság testi ocsmányságainak, a legképtelenebb undorító furcsaságoknak az elviseléséhez. Kati néni fohász és esdeklés nélkül is elvégzett mindent. Az apácák csodálták.

Gyurin kívül egyedül egy Kálmán bácsi nevű hadirokkant maradt meg a férfi ápolók sorából. Már nagyon öreg volt és azért várta az ostrom végét, hogy végre nyugdíjba mehessen, mégpedig Pócsmegyerre az unokáihoz. Beszélt valakivel, aki a fronton át telefonon kapcsolatba tudott jutni Pócsmegyerrel, ahová az oroszok egy hete megérkeztek. Azt mondták neki, hogy ott már vége az éhezésnek, moszkvai süldő malacot eszik a nép, kondérokban mérik ki a finom eledelt a főtéren, mindenkinek annyit adnak belőle, amennyit kíván, egy nagy darab fehér cipót is nyomnak a kezébe.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 103 2020. 09. 21. 11:18:50

– Mi meg itten éhen veszünk, Gyuri – tette hozzá síró hangon Kálmán bácsi.

De Gyuri nem hitt a moszkvai süldő malacokban.

A kedves nővérek tizennégyen voltak. Auguszta főnővér már hetek óta ágynak dőlt. Zamatos magyar beszédéért és egyenes szókimondásáért a bolondok is megkedvelték. Csakhogy éppen ő nem tudott segíteni a betegek baján. Idegzsábával párosult makacs gyomorfájdalmak gyötörték, szemlátomást fogyott, enni egyáltalában nem tudott. A vaksi Adél nővér is ott feküdt mellette a másik ágyban. Egyedül ő sebesült meg aranyvasárnap, amikor a „Kutyavillából" visszamentek az elmegyógyintézetbe. Kis aknaszilánkot kapott, a seb kezdett elgennyesedni. Így csupán tizenkét apáca foglalkozott az ápoltakkal, köztük a szép Katalin nővér.

Dóczyné tanította meg őket, hogy kell bánni a bolondokkal. „Cyclothym" alkatának megfelelően arra biztatta őket, hogy legyenek erélyesek, mert, amint mondta, a pokol nem ott van, ahol Szent János apostol képzelte, hanem a pszichózisban.

– Ne legyenek gyöngék, kedves nővérek, mert a gyöngéket elnyeli a pokol – mondta és korbácsokat osztott ki köztük.

A C pavilon felől újra hallatszott az artikulálatlan ordítás. Dr. Morvay professzor, könyvei közt íróasztala fölé hajolva, fülelt. Mikor még borbélyok húztak fogat falun érzéstelenítés nélkül, úgy hallatszott a távolból a jajgató hang és ugyanúgy csöndesedett el, megkönnyebbült sóhajjal. A professzor bólintott, mintha azt is tudná, hogy ki jajgatott és miért a C pavilonban. Aztán kék füzetébe bejegyezte:

„*Quodech*. De *Serbel* is! Értelem és bolondság.

Hallol. Derék és pimasz.

Az ember legmélyebb törvénye ez a bipolaritás. Kétsarkiak vagyunk, mint a mágnes..."

Odakint lőttek, üveg csörömpölt.

Folytatni akarta feljegyzéseit, az asztalon megszólalt a telefon.

– Te vagy, Ricsi? Miért zavarsz, fiacskám?...

2.

A nyilas fenelegény, kitárt karral hanyatt fekve, ott hevert a hegyoldalon holtan. Szilaj szőke arca a halálban megszelídült, már nem akart órás és ékszerész lenni Kecskeméten. A szája nyitva volt, a szeme félig csukva. A „célirányt" neki már kijelölték a szovjet géppisztoly golyói, amikor aranyvasárnap futva menekült a „Szép Ilonkából" abban a reményben, hogy még néhány zsidót megölhet és ha Rafael atya imádkozik érte, akkor viszontláthatja a feleségét Kecskeméten.

Az ostromlott Budapesten voltak olyanok, akik elbújtak a pincék mélyén és moccanni sem mertek, és voltak olyanok, akik nem tudták elviselni az óvóhelyek tétlenségét és a legvadabb ágyútűzben is jártak-keltek az utcán. Dobos, a zugligeti festékes, az utóbbi emberi kategóriába tartozott. Nem fért a bőrében. Dobogó szívvel várta az oroszokat és amikor hallotta, hogy aranyvasárnap szovjet katonák már a Hárshegyen jártak, kapta a kerékpárját és lóhalálában elkarikázott. Mihelyt a meredek úton nem bírta a pedálozást, leszállt róla és maga mellett tolta felfelé a mezsgyén, a „Szép Ilonka" felé.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 104 2020. 09. 21. 11:18:50

Kurta kis bekecset viselt, szögestalpú bakancs volt a lábán.

A Zugligetben azt rebesgették, hogy a hűvösvölgyi fák tetejéről partizánok lövöldözik a nyilasokat és a németeket. Igaz volt-e vagy sem: senki sem tudta biztosan, közelről még senki sem látott partizánt. De Dobosra a szó: partizán, varázserővel hatott. Akkor szedte elő a ládafiából a szögestalpú bakancsot, akkor határozta el magában, hogy fegyvert fog kérni az első orosztól és beáll partizánnak. Az ormótlan szöges bakancsban a járása nehézkessé vált; húzták lefelé a vasak, mintha a gravitáció törvényei megváltoztak volna körülötte vagy iszapban járna.

A partizánjelölt, óvatosan meggörnyedve, lassan tolta fölfelé a kerékpárját a vadrózsabokrok alján. Behúzta a nyakát, jobbra-balra leskelődött, nem lát-e valahol megbújva orosz katonát, vagy, amitől borzongott a háta, németet vagy nyilast. De csend volt körös-körül. Ágyúszó sem hallatszott. Mintha elcsöndesedett volna az ostrom, bombák sem potyogtak Budapestre. Talán bizony fegyverszünetet kötöttek? A németek feladják a várost? Megjött az eszük? Kivonulnak?

A csend nem tetszett neki. Szívének az volt leghőbb kívánsága, hogy az oroszok öljenek meg minden németet és minden nyilast.

Mintha béke volna a földön, csend borult a téli rétekre és erdőkre körös-körül a budai hegyekben; ég, föld és levegő békében volt egymással és az emberekkel. A csendben hallatszott, hogy a szél, mint öreg papírt, zörgette a száraz faleveleket és fekete haraszt gurult a félig elolvadt, félig megfagyott havon. Ekkor akadt meg a tekintete Csepeli testvér kihűlt testén.

Ott feküdt a mezsgye szélén, a hegyoldalon, a nyári vendéglő alatt, alig százlépésnyire a kapufélfára szögezett cégértől, amelyen bort, sört, pálinkát, hideg és meleg ételeket és kugli-pályát kínált vendégeinek Hofbauer Vilmos és neje, Szép Ilonka. A nyilas pártszolgálatosok terepzöld egyenruháját viselte, nyilaskeresztes karszalaggal. Úgy, ahogy kiesett a kezéből, amikor menekülés közben hátulról golyóktól találva hanyatt esett: ott hevert mellette a géppisztolya is.

A zugligeti festékes sohasem járt a Maros utcai nyilas pártházban, sem az Istenhegyi út és a Németvölgyi út sarkán a Budai Fővezérségen. Nem látta a holttestek közt karosszékben trónoló hálóinges öreg zsidót, a fehér aktszobrot sem ismerte a vízmedence szélén, ahol Csepeli testvér különös passzióval lövöldözte agyon az embereket. De épp eleget hallott a nyilasok gaztetteiről, hogy szívből gyűlölje őket.

De négyszemközt a halállal, amely bizonyos tekintetben személytelenné teszi azt, akit lekaszál, mindenféle belső fékek intették mérsékletre Dobos urat, a festékest. Nézte a mozdulatlan halottat, akiből egy szempillantás alatt kirakati viaszbábut csinált az orosz géppisztolygolyó. A csendben a festékesnek egy pillanatig úgy rémlett, hogy a zugligeti Helvetia moziban van, ahol a film hirtelen elszakadt és a vetítővásznon megmerevedett minden, megállt minden, elhallgatott minden. Zavartan és kényelmetlenül tekintett a kitátott szájú halottra. Haragudott is rá és nem is; gyűlölte is, nem is; nyugtalanította is, nem is. Így szokott ingadozni igen és nem közt, amikor olyanok kértek hitelt a festékes boltban, akik nem érdemelték meg vagy akikről tudta, hogy sohasem fogják megfizetni. Többnyire mégis „felírta", amit kiadott, mégis hitelezett. Ezenfelül finnyás is volt. Nem ette meg hidegen a lencsefőzeléket. Egyszer tíz pengőt adott egy részeg koldusasszonynak.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 105 2020. 09. 21. 11:18:50

Dobos körülnézett. Fekete varjúk károgtak egy fa tetején, a „Szép Ilonka" kapujában nem volt senki. Lehajolt, lecsatolta a halott Csepeli testvérről a tölténytárat, felemelte a földről a géppisztolyt és a hóna alá dugta. Volt végre géppisztolya, beállhatott partizánnak a Hárshegyen, a Senki földjén.

Már éppen tovább akart menni, amikor még egyszer a halottra pillantott. Nézte, szólni akart hozzá, mondani akart neki valamit. De esztelenség lett volna egyoldalú beszélgetést kezdeni egy holttesttel, amely nem tud felelni. Ezt a festékes tudta.

– Ejha, te nyilas! – mondta mégis fennhangon.

És mintha tizenegyest lőne a zugligeti futballpályán, minden erejéből belerúgott a halott arcába szöges bakancsával.

A rúgástól Csepeli testvér feje félrebillent. Egy varjú károgva szállt fel egy száraz ágról.

3.

A „Szép Ilonka" kertjében lehangoló látvány tárult a festékes elé. Az amúgy is elhanyagolt kertet és házat azóta, hogy utoljára járt itt, feldúlta a történelem.

Kettéhasadt a nagy gesztenyefa, amely alatt vidám poharazgatás folyt és cigány húzta nyári estéken a régi jó időkben, mikor Szép Ilonka ide vonzotta a huszárhadnagyokat és a Szerb utcából a jogászokat és a gróf felgyújtotta a házat. Orosz akna tépte szét és lénye átalakult szomorúfűzfává, amely búsan horgasztja le fejét, és bizonyos tekintetben rokona lett hasadtsága miatt a hasadtlelkűeknek, akiket a közeli elmegyógyintézetben ápoltak. Az eresz alatt feltornyozott székek és kerti asztalok, ripityára törve, szerteszét hevertek az udvaron. A kocsma teteje behorpadt, a cserepek hiányoztak róla, Szép Ilonka macskája ott kuporgott egy csupasz tetőgerendán és nyaldosta lábát. A kémény leomlott, a benne füstölésre felakasztott sváb szalonnával együtt. A korhadozó deszkakerítést valamilyen mesterséges erő ledöntötte. A fát, melynek tetejéről ősszel Rafael atya átkozta az égő Budapestet: „Üdv neked, ó! Seregek Ura!" – tőből kivágták és mintha mindaz, amit ő az égtől esengett és prófétaként megjövendölt, itt következett volna be és az Úr átka itt ejtette volna csapdába azokat, akik elpártoltak tőle: „pusztulás vermévé" változott a hajdan nyájas kert és *A csárda romjai* című Petőfi-versre emlékeztetett. Eltűnt a két kopasz fa is, amelyek közt a kifeszített kötélen Wili Vetter kék köténye és Szép Ilonka tarka hálóinge száradt az őszi bágyatag napfényben, amikor Demetrius először jelent meg a kertben és szorgosan festett valamit, amiről az öreg svábnak ez volt a véleménye: „*Ein Wahnsinn nicht für jeden Tag.*"[113] Mintha nem csupán Rafael atya átkai fogantak volna meg, hanem Demetrius látomása is a „Szép Ilonkában" öltött volna testet: „Sajnos hajónk fara Ipsimelta taván fáradtan keletre dőlt, vitorláink bal felé verődtek, mi mindnyájan benne fuldoklunk a tóban."

Az általános pusztulást az okozta, hogy három napig német tüzérségi ütegállás volt a „Szép Ilonka" kertje. A németek kivágták a fákat, ledöntötték a palánkokat, a szovjet repülőgépek elől száraz ágakkal leplezték el ágyúikat. A Vörös Hadsereg ágyúi visszalőttek, azok sodorták el a ház kéményét és tetejét.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 106 2020. 09. 21. 11:18:50

Dobos nem tudta, kik vannak odabent. Óvatosan lopakodott a kocsmaajtó felé, lövésre készen tartva Csepeli testvér géppisztolyát. Dobogó szívvel elhatározta magában, hogy megöli, ha fasisztát talál odabent.

De nem ölte meg.

Wili Vetter volt bent egyedül. Pityókás orral ott ült most is szokott helyén, a pultnál, mint az enyészet. Ugyanúgy ült ott, mint a nyáron, amikor még makacsul hitt a győzelemben és szilvóriummal kínálta azt, aki jó hírt hozott. Mellette állt egy fél üveg „*Liebe Achtzig*", azt szopogatta kábultan.

„Megnyíltak az egek csatornái és megrendültek a föld fundamentumai" az ivószobában is, amely tatárjárás képét mutatta. A pókhálós polcok eltűntek a falról, üvegcserepek csikorogtak Dobos úr szöges bakancsa alatt. A század eleji pezsgőreklám, az ernyedten mámoros szeladon képe cafatokra tépve hevert a padlón. Ugyanez a sors érte a hímzett képet, melyen versenyt fut a lepkével Szép Ilonkáért a király. A falat, amely a hajdan vidám gróf szeszélye miatt kormos volt a tűzvésztől, a puskagolyók sűrűn kilyuggatták. Törött székek hevertek a sarokban, az asztalokból összesen egy asztalláb és egy kevés forgácsszilánk maradt, a többit eltüzelték a vaskályhában a németek. A balta, amellyel székeket és asztalokat aprítottak fel, a padlón hevert. Wili Vetternek tojásnyi daganat volt a homlokán, a piszkos kötés alól kikandikált a seb sárgáslila színe. Csüggedten és részegen bámult az érkező festékesre.

Dobos bort kért, koccintottak, ittak. Wili Vetter elmesélte, hogy három éjjel és három nap tanyáztak nála a német tüzérek és aranyvasárnap SS-katonák tértek be. Fel akarták ásni a kertet és meggyőződni róla, hogy nincs-e ott eltemetve egy német őrmester, aki golyószórójával együtt itt tűnt el a Hárshegyen.

– Én mondtam nekik, menjenek „Kutyavilla", ottan keressenek a halott német katona. Hisz a Janiga panaszkodott, *der arme Dummkopf*[114] nyakig féltékeny volt. Ott ülte mindig náluk a német katona a fene nagy micsodájával, *mit seiner Mitrailleuse*.[115] Sokat itta bort egy délután és mondta a Janiga, azt mondogatta: Vetter, én belemártok egy nagy konyhakés a német hátába, ha nem hagyja békibe a Julist... Az SS-katonáknak *Wort zu Wort*[116] az igazságot elmondottam. Cipekedtek is már, *also aus zu graben! Rictung geradezu!*[117] A zsidó villába készülődtek, hogy ottan ássák ki a német őrmestert. De éppen akkor egy *Artillerist*[118] bort hozott fel a pincébül... *Ach! meine Fässer! meine Fässer!*... hozta egy veder „*Maiblume*", az *Artillerist* együtt ivott az SS-katonák, a részegek összetörtek minden, letéptek a falról a képek, törtek, zúztak, romboltak és... és akkor jöttek minket felszabadítani a sok derék orosz katonák. *Gott sei Dank!*[119] Az Isten tartsa meg őket!

Dobos nem hitt a fülének. Ez a vén sváb fasiszta a Vörös Hadseregnek hálálkodik! Az orosz katonákat dicséri!

– Mit mond maga, Wili Vetter?

Wili Vetter pedig azt mondta, hogy nincs is több olyan három vitéz a földön, mint az a három orosz, akik elűzték a „Szép Ilonkából" a németeket, azaz „kinyírták" őket, úgyhogy írmagjuk sem maradt. Délceg legények voltak, paplanruhában, szőrös kucsmával. Mint égből szállott angyalok, úgy jöttek be a „Szép Ilonkába", mialatt a német katonák részegen mulatoztak. „*Wie die Engel!*"[120] Minden németet megöltek, azokat is, akik ásni akartak a „Kutyavillában"; aztán a kertben felrob-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 107 2020. 09. 21. 11:18:50

bantottak három német tarackot és éppen akkor érkezett két nyilas, egy púpos kis törpe, meg egy másik. A púposnak sikerült elfutnia, de a másikat eltalálta az egyik hős szovjet katona, *„wie ein Engel!"*,[121] és az most is ott fekszik holtan az út szélén.

– *Prost*,[122] Dobos úr. Igyunk kicsi a jó szovjet katonák egészségére. Áldja meg önekiek minden lépésük a mennybéli Úristen. *Lebt wohl!*[123]

Koccintottak, ittak.

A festékes kezében reszketett a borospohár. Végre olyan emberrel beszélt, aki saját szemével látott hős szovjet katonákat. Sőt: ezt az embert, néhány órára bár, a Vörös Hadsereg már felszabadította! Ez az ember ezen a szent helyen, amely már szabad volt, beszélt is már orosz katonákkal! Örömében nagyot ivott, a füle tövét vakarta, fütyörészett, lehajtotta a fejét, a padlóra nézett. Most látta csak, hogy a bakancsa véres.

Faggatni kezdte a kocsmárost. Százszor megkérdezte, milyenek a szovjet katonák? Mit csináltak még? Mit mondtak? Mikor jönnek vissza? Wili Vetter a lila daganatot piszkálgatta piszkos ujjaival, az egyik tivornya SS vágta fejbe részegen. Az volt a véleménye, hogy az oroszok hamarosan visszajönnek, bármely percben.

– *Gott sei Dank!*

A festékes majd kibújt bőréből örömében. A géppisztolyt büszkén mutogatta az öreg svábnak, máris partizánnak képzelte magát. Megelégedéssel vette tudomásul, hogy az oroszok egytől egyig „derekas finom legények, jómodorú *Herrschaften*",[124] bemutatta felszabadítóit a feleségének, azok nagy tisztelettel üdvözölték, körülülték az ágyat, családias közvetlenséggel *manuská*nak szólították, orosz szokás szerint sót és pogácsát adtak neki és gyógyulást kívántak.

– Aztat is ígértek, lesz orvosság Moszkvából, csak ott van jó orvosság szívbaj ellen... Szép Ilonka meg fog gyógyulni.

Dobos azt firtatta, milyen nyelven társalogtak.

– Kicsi magyar, kicsi orosz, kicsi német. Jó emberek hamar megértenek egymást, *das ist nicht so schwer,*[125] Dobos úr.

De a legnagyobb meglepetés még csak ezután következett. Közölte Wili Vetter a festékessel, hogy az oroszok illedelmesen kértek bort, finom urak voltak, *feine Engel!*[126] És fizettek is a borért, amit megittak.

– Mégpediglen vadonatúj százpengőssel fizettek. A dicső Vörös Hadsereg részére Moszkvában nyomtatták.

Meg is mutatta az ámultan lelkesedő festékesnek az orosz százpengőst. Kissé nagyobb volt, mint a magyar százpengős és a papírja vastagabb, inkább olyan, mint a csomagolópapír. De a Magyar Nemzeti Bank kezeskedett rajta az értékéért és egy olvashatatlan aláírás azt parancsolta, hogy mindenkinek éppen úgy el kell fogadni fizetési eszközül, mint a rendes százpengőst, amelyen Szent István első magyar király képe látható. A moszkvai százpengőst a szent király képe helyett egy vadidegen szigorú arc díszítette. Ezt az arcot Dobos még sohasem látta, de jól megkötött nyakkendőjéből arra következtetett, hogy nem ezer évvel ezelőtt élt, nem Szent István honalapítása idején és talán nem is Magyarországon. A szeme majdnem kiesett, olyan gyönyörködéssel nézegette a történelmi bankjegyet.

– Adja nekem, Vetter.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 108 2020. 09. 21. 11:18:50

A ravasz vén svábnak volt esze. Gyanította, hogy a Moszkvában hamisított százpengős pár hét múlva egy lyukas garast sem fog érni. Nehogy Dobos úr is gyanút fogjon, elvette tőle az orosz százpengőst és határozottan kijelentette, hogy csak két magyar százpengősért adja oda.

A partizánnak készülő festékes habozás nélkül benyúlt zsebébe és kétszáz pengőt kifizetett a kocsmárosnak, aki mindenképpen elégedettnek látszott.

– Hagytak itt egy kicsiny ajándék is, Dobos úr. *Ein feines Porträt.*[127]

Bevezette a hátsó szobába, ahol boglyas ősz haját tornyosan felfésülve és fonnyadt ajkát kifestve Szép Ilonka ágyban várta párnái közt a felszabadító oroszok visszatérését.

– Dobos úr, én érzem, meg fogok gyógyulni – mondta reményteljesen.

A „*feines Porträt*" ott függött a falon: Sztálin képe.

A festékes felkiáltott örömében. Meghatódottan nézte a képet, gyönyörködött a sokszor megálmodott arc nemes vonásaiban. Végre, legalább fényképen láthatja a legendás hegyes bajuszt és a sugárzó homlokot! A cirill betűs névaláírás alatt magyarul, mintegy magyarázatul, ez állt:

„*A fasizmus járma alól felszabadított magyar nép forró hálával tekint a szabad népek atyjára, Sztálin generalisszimuszra!*"

Dobos érezte, milyen igazat mond a plakát, érezte szíve körül a forróságot.

– Maguk derék, bátor emberek – mondta elérzékenyedetten és meg is csókolta az öreg beteg Szép Ilonkát és Wili Vettert.

A kocsmáros elmondta még, hogy a németek pár napja elvitték a kertből halottjaikat, de a lelőtt magyar nyilassal az útszélen nem törődtek. Szentül hitte, hogy ide többet nem jönnek vissza a gézengúzok, a piszkos németek. Ezért merte kiakasztani a falra Sztálin képét.

– *Die Spitzbuben!*[128] Még csak nem is fizették. Ingyen ittak a borom a gazemberek.

Megtudta még a festékes azt is, hogy Mikefalvyék már nem laknak a „Szép Ilonkában", hanem átköltöztek a „Kutyavillába" egy lapos főzőkanál miatt.

– De a szamarukat megettek a bolondok – tette hozzá Wili Vetter elégedetten.

A festékes készülődött, a kocsmáros marasztalta, mert, amint mondta, alkonyat előtt nem tanácsos visszamenni a Zugligetbe: lőnek mindenünnen, oroszok is, németek is, kéménylyukból, fa tetejéről, „még a vakondlyukból is". De Dobos türelmetlen volt. Kért egy krumplizsákot, óvatosságból abba rejtette el a géppisztolyát.

Alig lépett ki a „Szép Ilonka" feldúlt kertjéből, óvatosan tolva kerékpárját, vad lövöldözés kezdődött. A robbanások a Zugliget és a Nagyrét felől hallatszottak, éppen abból az irányból, amerre, szívében a közeli felszabadulás boldog reményével és tárcájában a moszkvai százpengőssel, haza akart sompolyogni.

Csakhamar csapkodni kezdtek körülötte az aknák és a gránátok, sikoltoztak és fütyörésztek a levegőben a repeszek és a puskagolyók. Futásnak eredt. A kiserdő és a „Kutyavilla" irányába tartott.

Az erdő szélén menekülőkkel találkozott.

Mikefalvy nyargalt két gyermekükkel, jobbról Sanyit, balról Zsuzsikát ragadta magával. Mint vándor cigányasszony, hátán batyuval, nagyhasú felesége követte őket futva. A „Kutyavilla" felől jöttek lélekszakadva, páni rémületben.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 109 2020. 09. 21. 11:18:50

Füst és láng csapott fel a fák között. A zsidó villa, ahová csak pár napja költöztek be Magagya tábornok hivatalos végzésével, lángokban állt.

Mikefalvy ráordított a festékesre:

– Rögtön jöjjön velünk, ha kedves az élete!

Elengedte két gyerekét, akik magukban is tovább szaladtak. Megragadta a festékes vállát, rázni kezdte, belerúgott a biciklijébe. Valamilyen sváb néptáncot kezdett lejteni egy helyben és addig ráncigálta Dobost, amíg ő is szaladt velük... szaladtak a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézet magas kőkerítése felé.

Ricsi nem akarta beengedni őket, mert nem volt kapukulcsa. A tanfelügyelő megragadta a kapun lógó vasöklöt, segítségért kiáltozott, ütötte-verte, ahogy csak bírta a kaput és halálfélelmében, míg dörömbölt, bakkecske módjára ugrándozott.

4.

– Te vagy, Ricsi? Miért zavarsz, fiacskám? Mondtam, dolgozom, senkinek sem vagyok itt. Héberül tanulok. Mi?... Menekültek érkeztek? Be akarnak jönni az intézetbe? Hát persze hogy engedd be őket, fiacskám. Mindig nyissunk kaput annak, aki valamiben szükséget szenved. Ezt a magad felelősségére is megtehetnéd, Ricsi. Ezért kár volt megzavarni engem. Te visszanyerted a legtöbbet, amit ember a magáénak mondhat, a felelősséget nyerted vissza cselekedeteidért, Ricsi. A társadalom neuropszichikus egyensúlya azon múlik, hogy ez a felelősség milyen mélyen gyökeredzik az emberekben. Magyaráztam már neked, de úgy látszik, téged a kották jobban érdekelnek, százszor mondtam, hogy magunknak kell eldöntenünk, jól vagy rosszul cselekszünk-e. Te már ezt meg is tanultad, ezért dugtalak be a portásfülkébe... Persze, persze... Nincs kulcsod, Ricsi. Ne haragudj, fiacskám, elfelejtettem, hogy teneked nincsen kulcsod... Mit mondasz, Ricsikém? Lövöldöznek odakint? Döngetik a kaput? Segítségért kiáltoznak?... Fuss Dóczynéhoz, kérd el tőle a kapukulcsot. Bocsásd be a menekülteket, fiacskám... Halló, Ricsi! Aztán gyere be hozzám, ha már megzavartál. Valamit nem értek a kottáidban. Cisz-mollból hirtelen átcsapsz B-dúrba, helyreállítod a pentatonikus skálát, őszenei hangokat szólaltatsz meg, csörgőkkel, kerepelőkkel, mindez rendben van. De a B-dúr átmenetnél olyan kakofóniába botlottam, Ricsikém, hogy azt kell mondanom, Darwin pedzett valamit, amikor azt állította, hogy a zene az állat és az ősember csalogató párzási bőgéséből származik... Az imént eljátszottam zongorán többször is ezt a részt. Mint aki rosszul sikerült narkoanalízisből ébred és ordítani kezd, olyan hangjaid vannak, Ricsi. Várlak, fiacskám. Gyere mielőbb.

Dr. Morvay professzor alig tette helyére a hallgatót, a telefon megint csengett. Ezúttal a városból, mégpedig Pestről telefonált valaki, aki tudni akarta, hogy mi újság a Hárshegyen. Morcosan felelt:

– Igen... Köszönöm... Megvagyunk... Igen... Igen... Igen... Nem... Nem... Nem... Igen, mi élünk... Igen... Nem... Igen, van még egy hétre való ennivalónk, aztán vége... Nem... Már nem tart soká... Igen... Már itt voltak a szomszédban, de visszamentek... Moszkvába? Dehogyis Moszkvába mentek vissza! A hűvösvölgyi végállomásra mentek vissza! Igen! Bármely percben itt lehetnek. Nem!... Freudnak ebben nincs

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 110 2020. 09. 21. 11:18:50

igaza. Nevetségesnek találom az érvelését. Nem fogadhatom el például, hogy egy anya azért szereti a gyerekét, mert a tudat alatt gyűlöli. Az is visszautasítandó, hogy valaki azért jár minden reggel misére, mert *„unter Bewusstsein"*[129] ellensége az egyháznak. Nem, kedves öregem! Ellenben találtam néhány héber szót. Ezek mélyen belevilágítanak az emberi agy és az emberi gondolkodás bipoláris fiziológiai titkába. Vannak héber szavak, amelyek homlokegyenest két ellentétes fogalmat fejeznek ki. Például *Quodech*. Jelent szentet és jelent prostituáltat is. Azaz hinnen kell, hogy valami egyebet is jelent, ami egyaránt jellemző a szentre és a prostituáltra. No, ehhez mit szólsz, édes barátom? A bipolaritás olyan alapvető tény, amely nélkül nem lehet megérteni az ember legmélyebb törvényeit. A *Quodech* egészen új területeket tár fel a lét titkait kutató emberi gondolkozás törvényeinek megismerésére. Van itt nálam tizennyolc éve egy öreg színésznő, tudod. Van neki egy velencei tükre. Nos, ez a tükör és a „Vonatelmélet" belevág a *Quodech*be... Igen. Azt mondtam, belevág, megerősíti. Hallatlan izgalmas ez, kedves barátom... Tessék? Mit mondasz?... ó, nagyon kedves, köszönöm szépen. Igazán át tudnál küldeni száz darab „Memphis" cigarettát? Már el is indult az ember?... Ó, ezer köszönet, édes barátom! Én már a legkomiszabb kapadohányt szívom. Köhécselek tőle, mint egy kehes ló. És ti hogy éltek? Pincében vagytok? Hol?... Nem hallom! Beszélj hangosabban! Mi?... Egy szót sem hallok... Egy árva szót sem...

Morvay professzor rázta a telefonkagylót, belehuhogott, megint belebeszélt, de hiába. Ez volt a perc, amikor az ostromlott Budapesten a telefonösszeköttetés is megszűnt.

Odakint dörrent egy akna, üveg csörömpölt, cserepek potyogtak.

Dr. Morvay Ödön helyére tette a hallgatót, elégedetten sóhajtott. Legalább békén hagyják, és nem zavarják telefonálgatásokkal! Nyugodtan dolgozhat.

Kék füzetébe jegyezte azt, amit el akart még mondani telefonáló kollégájának Kleopátra tükréről és a bipolaritásról, de már nem mondhatta el. Nehezen olvasható betűivel odavetette még:

„Kutyakísérletek! Tisztázandó: miért nem ismeri meg magát a kutya a tükörben? *Bestia sapiens.*"[130]

Egy ideig mereven nézett maga elé, komisz cigarettáját szívta. Aztán ezt írta:

„Ricsinek mondtam: mindig nyissunk kaput annak, aki valamiben szükséget szenved. Ez nem sok, de elfogadható egy normális társadalom biológiai és erkölcsi alapjául. Rá lehetne építeni a szociális pszichiátriát.

Társadalmi lélekkertészek! Havi különleges pótdíj nélkül, de ösztöndíjjal és nyugdíjjal. Társadalmi lélekgyógyászat! Higiénikus agyvelők kollaborálása.

Miska! Majd ha időnk lesz rá, elmondom, hogy bizony meg lehetne akadályozni újabb tömeges társadalmi bűntetteket, magát a háborút is ki lehetne zárni az emberiség életéből.

A patologikus elaljasodást meg lehetne előzni a társadalmi lélekgyógyászat intézményes megszervezése útján.

Higiénikus agyvelővel, Miska!

Félig kész világunkban ez a módja a világteremtés folytatásának! Így kerülhetjük el az újabb neuropszichikus katasztrófákat!

III

Mondtam már neked: egy elsődleges biologizmus a mai embert olyan mélyre süllyesztette, ahol már kezdi felejteni magasabbrendű struktúráit. De nekünk helyt kell állnunk...”

Az ajtón kopogtak. Kunwald Richárd lépett be, ma portás, hajdan nagynevű zeneszerző.

Ő nem a zsidóüldözés elől menekült be a hárshegyi intézetbe, mint Demetrius. Nem is volt zsidó, elmagyarosodott német családból származott, már nem is beszélt németül. Súlyos idegbaja mindenféle belgyógyászati betegségekkel párosult és már a veséje kezdett pangani, amikor dr. Morvay megtalálta végül a piros női ruhadarabot. Attól fogva Ricsi állapota rohamosan javult, visszatért a kedve a munkához és zenét szerzett az elmekórtani klinikán, egészen új csapásokon. Sejtelme sem volt róla, hogyan élnek a nagyvilágban zeneszerzők, akiknek hasonlóképpen érthetetlen zenéjét „laboratóriumi zenének” csúfolják, vagy szelídebb szóval „konkrétnek” és „kísérletinek” nevezik.

Szerényen állt az ajtóban. Kopasz feje, mint egy nagy magyar kovászos uborka, kicsúcsosodott a homlokán. Vézna kis ember volt, szelíden mosolygott. Ferde szeműldökével elszegényedett kínai mandarin leszármazottjának látszott. Ahogy ott állt a küszöbön, egész tartásában volt valami röpke bizonytalanság, mintha még nem szabadult volna meg egészen a piros szoknya igézetétől. Egyébként szomatológiai struktúrája, a klinikai szóhasználat szerint, minden tekintetben megfelelt a Babinski-féle pithiatika előírásainak.

Morvay professzor felriadt a magasabbrendű emberi struktúrák álmából, abbahagyta az írást, barátságosan megölelte Ricsit és szelíden pofozgatta, mint a kezdeti gyógykezelés idején.

– Csak egy percre kértelek, Ricsi. Ülj le a zongorához és játszd el ezt itten, ni! innen idáig...

Kezébe nyomta legújabb szerzeményét, amelynek Ricsi ezt a címet adta: „Jajgat a B pavilon.”

Ricsinek kicsit furcsa járása volt. Jobb lábával rúgott egyet-egyet, mint a gerincsorvadásos betegek. Odatipegett a zongorához, a fedelét felnyitotta, mint hangversenyeken, leült és játszani kezdett.

– Várj, Ricsikém, egy percig. Beeresztetted a menekülteket?

– Be.

– Miféle emberek?

– Bolondok.

– Miért gondolod, Ricsi?

– Azért, mert bolondok közé csak bolondok kívánkoznak.

– Jól van, fiacskám. Akkor kezdheted. A csörgőknél, a doboknál, a kerepelőknél. Ahol véget ér a holdfényben a kútnál az epilepsziás leány jajgatása, amit Beethoven megirigyelhetne tőled.

De Kunwald Richárd azt mondta, hogy ez nem gépzene, és elölről kezdte játszani, az első billentéstől és az első feljajdulástól az első bombarobbanás nyomában; onnan játszotta, ahol az első endogén felzokog. Lehorgasztott fejjel és lecsukódott szempillákkal zongorázott. Nem tudott elnyomni magában egy nagy felhördülést,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 112 2020. 09. 21. 11:18:50

amikor a kakofóniához érkezett, amelyben Morvay professzor az emberi agyműködés bipoláris ellentmondásainak bizonyos elemeit kutatta abban a reményben, hogy az elmekórtan és a lélekgyógyászat eddigi vívmányainak segítségével sikerül azokat valamiképpen összehangolni.

Egész odaadással figyelte Ricsi játékát, ő is behunyta szemét, mélyen gondolkozott. Életének legszebb percei voltak ezek, ilyenkor szállt fel hivatásának legmagasabb szféráiba, különösen most, amikor a bolondok sírásáról a bolond által szerzett bolond zene vette őt szárnyaira. De mindaz, amit Ricsi ujjai nyomán a zongorától hallott, egyelőre közelebb volt az „ösztönlogikai kakaskukorékoláshoz", mint a *Quodech*hoz.

Ezalatt odakint tompán dörgött föld és ég, behallatszott a szovjet és a német ágyúk párbeszéde.

– Várj egy percig, Ricsikém.

Sebtében feljegyezte, ami függetlenül Ricsi zenéjétől, eszébe jutott:

„Már Descartes megmondta. Akarat és szabadság azonos fogalmak".

Alig fért a bőrébe. Arra volt kíváncsi, hátha egy és ugyanaz a héber szó fejezi ki az akaratot és a szabadságot is. Ebben a percben ez jobban érdekelte még Ricsi szerzeményénél is.

– Elég. Hagyd abba, Ricsi. Én ezt a zenét nem értem.

Kunwald Richárd abbahagyta a zongorázást, de merev, sovány ujjait a billentyűkön hagyta. Hátrafordulva ezt felelte:

– Persze hogy nem érted. Mert nem embernek való.

– Hát kinek? minek?

– Hegyeknek, fáknak, szikláknak. Madaraknak és halott őzeknek – mondta a bolond.

A válasz tetszett dr. Morvay Ödönnek. Ölelgetni kezdte Ricsit, gyöngéden püfölgette puffadt, kopasz fejét.

– Most már visszamehetsz szépen a kapuhoz, Ricsi. Csak még egyet mondj meg nekem, de kérlek, jól gondold meg, mit felelsz. Tudod, ugye, hogy a szentek a mennyországban vannak az angyalok közt és közbenjárásukat szokás kérni üdvösségünk érdekében? Tudod azt is, hogy a prostitúció feslett erkölcsű leányai az utcán sétálnak, pénzért árulják magukat. Tudod vagy nem tudod?

– Tudom.

– Nos hát mondd meg nekem, Ricsikém: mi különbség van a szentek és a prostituáltak közt?

Kunwald Richárd arca elkomorodott. Mélyen gondolkozott. Aztán ferde szemöldöke megmozdult, nagy sárga fogai közt nyálbuborék jelent meg. Süveg formájú kopasz fejét lassan csóválta.

– Énszerintem az égvilágon semmi különbség sincsen köztük – felelte.

Kopogtak az ajtón.

Dóczyné lépett be, sápadtan, feldúltan, soványan. Összes férfigyűlölő rejtett „komplexusaival".

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 113 2020. 09. 21. 11:18:50

5.

Ricsi visszament a kapuhoz, hogy őrizze. A professzor kettesben maradt Dóczynéval, aki kétségbeesetten jelentette, hogy a menekülteket nem sokkal később két SS-katona követte, nem lehet bírni velük, fel akarják forgatni az intézetet, ebbe bele kell pusztulni. Ezt, mintegy utalásul a végzetre, amely harmadszor vezérel ide SS-katonákat: a pusztulás sorsszerűségét többször is megismételte.

Dr. Morvaynak egész más problémák jártak a fejében. Gondolatai közé nem egykönnyen engedte be a két SS-katonát. Ricsi meglepő válaszával sokkal inkább törődött, mint a veszélyes betolakodókkal, a *Quedoch* egylényegű kettős fogalma bilincselte le és az imént hallott szimfóniatöredék a B pavilon endogénjeinek jajgatásáról.

Íróasztalánál állt, ahol héber szótárak és nyelvtanok egymás tetején halmozódtak. Öt vagy hat könyv nem fért el rajta, ezek a padlón hevertek, az íróasztal lábánál.

A falon két kép volt.

Az egyik fiatalon elhunyt feleségét ábrázolta magasra tornyozott konttyal, a század elejének divatja szerint; elsárgult fénykép, ezüstkeretben.

Az ipsimeltai majális volt a másik: nagy méretű kép, egyike annak a 458 olajfestménynek, amelyeket 8533 akvarell és 5000 tollrajz mellett hat év alatt alkotott Demetrius a Hárshegyen. Hatvanadik születésnapjára ajándékozta a professzornak, dr. Morvay különösképpen becsülte és kedvelte. A művész közelebbi meghatározása szerint a kép Ipsimeltát ábrázolta „Zöld Búcsú" napján. Hogy valójában majálist értett-e Demeter a „Zöld Búcsún", ez nem volt mindig világos. Néha állította, néha cáfolta, hogy Ipsimelta vigadozása majálishoz hasonlít. Ha valóban valami hallatlanul vidám mulatozást, vallásos népünnepélyt, *kermesse*-t[131] akart ábrázolni, a közönséges szemlélőt inkább meghökkentette. Sem Dóczynénak, sem Miska doktornak nem az volt a véleménye, hogy Ipsimeltában mindenki boldog, bár a feje tetején táncol. Az ipsimeltai Bacchus a zöld szivárványon szárnyas istenként szállt alá egy fogait vicsorító sátánnal, melyről Demetrius azt állította, hogy dingó, azaz ausztráliai vadkutya, de még az is megszelídült Ipsimeltában. Óriás, szárny nélküli madáron karika pergett és a karikában benne forgott egy fej nélküli ember. A fej azonban megvolt a kép bal sarkában, ahol egy szárnyas gitárnak a nyakát díszítette: nyelvét nyújtotta és nevetett. A zöld légben levágott emberi kezek és piros napernyők röpködtek, a professzor szavai szerint pontosan ugyanúgy, mint William Blake verseiben, és teve púpján leányka táncolt. Óriáshüllő, a földünkön kihalt *diplodocus*[132] Ipsimeltában feltámadt rokona, krokodillal párosodott. Egzotikus növények, vad cserjék, őrült japán virágok, pompás kelbimbók közt folyt a „víg lakodalom". Demeter mester, mikor a képet átnyújtotta a professzornak, azt állította, hogy India páriái Ipsimeltában tanulták, hogyan kell a bódító cserjékből vörös gumigyantát előállítani, és tulajdonképpen ennek a vörös gyantának illata lengi át a „Zöld Búcsút", ettől mámorosodtak meg az áhítatos önkívület istenei Ipsimeltában.

Dr. Morvay elborult arccal állt a kép előtt. Mialatt a doktornő arról a sok rémségről beszélt, amit a betolakodott két SS fog elkövetni, ő a szárnyatlan madár há-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 114 2020. 09. 21. 11:18:50

tán pergő karikában a fejetlenül forgolódó embert nézte, gondterhesen sóhajtott és egy könnycseppet törült le arcáról.

– Szegény barátom, tégedet is így forgatnak most a nyilas számonkérők – mondta olyan hangon, mintha Demetriushoz beszélne.

Dóczyné a két SS-szörnyetegről beszélt, akivel senki sem bír.

– Ezek nem is emberek már, professzor úr. A Wallhallából[133] szöktek ki, a Nibelung-ének[134] bérgyilkosai ők. Az egyiknek a szája, mint az állatkerti vadállaté. Tele sebes kiütésekkel. Iszonyodom tőle. Olyan a szeme, mint a poshadt aludttej. Véres a zubbonya. A másik, a vörös szakállas, még iszonyatosabb. Kanálisból előbújt kövér öreg patkány. Az hozta a golyószórót, azzal akarja feltartóztatni pont minálunk a Vörös Hadsereget. Félek tőle, ebből igen nagy baj lesz, professzor úr. Minket az oroszok eltörülnek a föld színéről, ha ez a szakállas a Kleopátra ablakából akar rájuk kilövöldözni.

A Kleopátra szóra a professzor felfigyelt.

– Tán csak nem olyan komoly a dolog? – kérdezte.

A doktornő váltig állította, hogy mindez halálosan komoly. Szavaiban reszketett minden gyűlölete a férfinemmel szemben, borzongva szidta a két SS-katonát.

Dr. Morvay most vette észre, hogy egy sárga tacskó lábatlankodik az orvosnő fehér köpenye körül.

– Hát ezt a kiskutyát meg hol szedte fel?

– A menekültekkel jött, mellém szegődött.

– No, jó gazdát választott magának.

– Ott szaglászott az imént a dühöngők cellája előtt, ahová a professzor úr utasítására Henriket bezártuk. Alighanem őt kereste.

– Pompás szimatuk van a kutyáknak, de nem látják magukat a tükörben.

Dóczyné kifakadt, Euphroniust szidta. Azt állította, hogy miatta csődült ide a sok idegen: először a kertész házaspár a kislánnyal, most meg egy másik házaspár két gyerekkel és egy lesipuskással. A zugligeti festékest nevezte lesipuskásnak és esküdözött, hogy „közeledik a vég".

– Nem bírom tovább! Bolondokháza lettünk!

A professzor csillapította.

– Viselje el az okosakat, akik magát megbolondítják.

– Könnyű azt mondani, professzor úr.

– Hanem ezt a kis daklit[135] itt tartjuk kísérleti célokra.

A doktornő sürgette, hogy induljanak, valamit tenni kell a betolakodott gyilkosok ellen. De Morvay professzor, mintha nem is hallaná, nyugodtan leakasztott a falról egy tükröt és a kutya orra elé tartotta. Nathalie a farkát csóválta, megszagolta a professzor nadrágját, de nem nézett a tükörbe.

– Figyelje csak, doktornő. Nem látja magát a tükörben. Agyi struktúrája egyáltalában nem reagál saját tükörképére. Én a primitív agykéregre gyanakszom.

– Én meg arra gyanakszom, professzor úr, hogy ezalatt a két SS aláaknáz minket.

– Esetleg a *neocortex*.[136] Mi? Vagy talán a *cingulum*mal[137] kapcsolatos ez a defektus?

– Danziggal kapcsolatos, hogy ezek a levegőbe röpítenek minket.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 115 2020. 09. 21. 11:18:50

– Pavlov kutyakísérletei viszont – fejtegette a professzor – arra vallanak, hogy a Sylvius-barázda[138] deformációja esetleg felvilágosításul szolgálhat a specifikus közömbösség dolgában.

– Az isten szerelmére! Ne legyen közömbös, professzor úr! – tört ki Dóczyné. – Itt kő kövön nem marad. Az oroszok laskatésztát csinálnak belőlünk, ha a németek erőddé alakítanak át minket. Nem fogják nézni, ki az okos, ki a bolond.

De Morvay professzor még mindig nem volt hajlandó a cselekvésre. Tovább biztatta Nathalie-t, hogy nézze meg magát a tükörben, mialatt a doktornő arról siránkozott, hogy a szakállas SS golyószórója akkora, mint egy tetőgerenda.

– Majd ha minden veszély elmúlik – mondta dr. Morvay –, kutyaagyvelő-boncolást kell eszközölnünk, doktornő. Nem is tudom, van-e a kutyák agyvelejében Ammon-szarvacska.[139]

Az Ammon-szarvacskától Dóczyné hisztériásan zokogni kezdett, és könyörgött a professzornak, hogy most már haladék nélkül cselekedjék és magyarázza meg az SS-katonáknak, hogy ez nem Sztálingrád, hanem elmegyógyintézet.

– A pokol tornácává akarnak tenni minket.

– Szívesen megyek magával, doktornő, és meglátom, én mit tehetek. Egy bizonyos. Ezek az emberek engem cseppet sem érdekelnek. Úgy ismerem agyvelejüket, mint a tenyeremet. Mindent tudok róluk. Ők okozták ezt az óriás méretű társadalmi katasztrófát.

– Felleg Marit már ki is telepítették a szobájából, onnan akarnak lövöldözni.

A professzor összeráncolta szemöldökét.

– Számtalanszor megtiltottam, hogy Kleopátrát bárki is régi színpadi nevén emlegesse. Fülébe juthat és ez megzavarhatja terapeutikánkat. Halomra döntheti oxfordi terveimet is.

Nathalie a farát fordította saját tükörképének. Felugrott dr. Morvay ágyára, kapargált egy ideig, mint kotlóstyúk a szakajtóban; forgolódott, mintha a farkát keresné, és végre letelepedett. Elégedetten vakkantott. Megtalálta új otthonát.

– Indulhatunk, doktornő, a fatális randevúra.

Dóczyné a könnyeit törülgette.

– Mentsen meg minket, édes professzor úr.

6.

A hajdani grófi kastély előcsarnokában a faburkolatú falakat, a középületekre egyaránt kötelező hatállyal, közérdekű plakátok tarkították. Az egyik az elsősegélynyújtásról adott képes tájékoztatást, egy másik azt hirdette, hogy veszélyben a „Kárpát-Duna-Nagyhaza", a harmadik ökölnyi betűkkel: „FELKONCOLANDÓK!" – 18 paragrafusban közölte, hogy kiket kell a helyszínen agyonlőni, ha nem engedelmeskednek a mozgósítási parancsnak. A légoltalmi előírások szerint egy zsák homok és egy veder víz állt a sarokban és mint a színházakban, egy kézifecskendő. Karácsony estére már felállítottak egy magas fenyőfát, de a díszek még hiányoztak róla.

Gyuri Mikefalvyval, aki már fehér köpenyt öltött, a dühöngők cellája előtt várta a professzort és a doktornőt. A párnázott falak mögül, mint őszi szél dudorászása

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 116 2020. 09. 21. 11:18:50

a kéménycsőben, kihallatszott Euphronius ordítása, amint teljes szabadságot követelt magának a létezés nevében. A tanfelügyelő az első percektől fogva tevékenykedni kezdett az épületben. Már nem viselte a nyilas pártjelvényt, hanem Zsuzsi vörös köténykéjét rejtegette zsebében az érkező oroszok üdvözlésére. Mikor megpillantotta a méltóságteljes léptekkel közeledő professzort, bokázni kezdett, mint egy huszártiszt a bálteremben; meghajolt, bemutatkozott, bár, amint mondta, erre nincs is szükség, hiszen ismerik egymást, találkoztak már a „Szép Ilonkában" és a „Kutyavillában".

– Kérlek alássan – mondta, és mintha közös klubnak volnának tagjai, tegezésre fordította a szót, fontoskodva. – Nagy kár volt beereszteni ide őket, kérlek alássan – folytatta suttogva. – Ezek a bitangok gyújtották fel a villámat. Most is ég.

Az égő „Kutyavilláról" mondta ezt, és a két félelmetes SS-katona felé sandított.

Azok állig fegyverben ott ácsorogtak az előcsarnokban, teleaggatva a legkülönbözőbb robbanó szerszámokkal. Az egyik a veszélyplakát alatt, a másik a „FELKONCOLANDÓK!" hirdetmény alatt várta az orosz támadás pillanatát, amikor majd felrohannak az emeletre és golyószórójukkal visszaverik a rohamot. Addig bámészkodtak, falatozgattak.

Dr. Morvay úgy tett, mintha nem is látná, nem is hallaná Mikefalvyt. Átnézett a válla fölött és kék szemének mélázó tekintetét a két marcona harcosra függesztette. Valóban úgy álltak ott a gyorstüzelő gépágyúnak is beillő hatalmas német golyószóróval, mintha a legvadabb germán mitológiából léptek volna ki, Odin elátkozott várkastélyából, hol a holtak lelkei nem tudnak nyugodni. A harctól piszkosan és eldurvultan megszemélyesítői voltak William Blake és Arthur Rimbaud látomásainak, akár *A pokol közmondásai*nak,[140] akár a pokolbeli „*Saison*"-nak,[141] mindenre elszánt, vad férfiak, akiktől nem ok nélkül félt Dóczyné; olyanok, akik egyforma közönnyel taposnak el békát vagy dobnak tömegsírba eleven csecsemőt; ők vallják, hogy nincs semmi aljas az emberben és tudománnyá fejlesztették az emberölést, mint bizonyos proconsulok, akiket Catullus szívből gyűlölt, amikor Lesbia megcsalta. A professzor nézte őket és mindezt átgondolta magában. Tudta azt is, hogy ezek tessékelik a gázkamrába ezerszámra a zsidókat, ezek ölik le a védtelen leányokat és asszonyokat az árjatörvény nevében.

Az egyik hóhérnak, akitől különösen félt Dóczyné, valóban bozontos szakálla volt. Ő tartotta hatalmas buzogányként a golyószórót, terepzöld katonaköpenyén rajta száradt a háború minden szemete, hetyke SS-sapkáját félrecsapva hordta. Fiatalabb társa kézigránátokat kötött csokorba. Mindketten sunyin, mogorván, gyanakodva pislogtak körül, készen arra, hogy egy perc múlva tüzet zúdítsanak a kis erdőre a klinika ablakából.

Mikefalvy már beszélt velük, ő tudott legjobban németül az elmegyógyintézetben, hiszen anyanyelve volt a német. Már megmagyarázta nekik, hogy hová tévedtek és próbálta kitessékelni őket, de eredménytelenül. Hasznossá akarta tenni magát mindenképpen, remélve, hogy majd jó szobát kapnak a professzortól, ezért valóságos szónoklatot rögtönzött német nyelven, közölve a két SS katonával, hogy milyen világhíresség jelent meg a porondon: *der Herr Professor!*[142]

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 117 2020. 09. 21. 11:18:50

Ősz Barthou-szakállát simogatva, félelem nélkül lépett a fickókhoz dr. Morvay. Félretolta őket és egymás után letépte a falról a hivatalos hirdetményeket, mind a kettőt: azt, amelyik a Vörös Hadsereg ellen harcra buzdít, és azt is, amely elrendeli a katonaszökevények felkoncolását.

A vakmerő cselekedettől elsápadtak a jelenlevők. Dóczyné citromsárga lett.

– *Meine Herrschaften, treten sie ein*[143] – a legkifogástalanabb bécsi udvariassággal tessékelte előre a Walhalla két Cerberusát, hiszen Bécsben volt diák az Osztrák–Magyar Monarchia idején.

Azok, kelletlenül bár, de mentek vele. A professzor kinyitotta a Z–3 jelű „terápiai egység" ajtaját. Ez volt a híres szoba, ahol Morvay bemutatta tanítványainak a Morvay-terápia és a „*Zugtheorie*" legkülönösebb eseteit, a páciens számára olykor keserves narkoanalízisek során. A legváltozatosabb technikai segédeszközök gazdagították a „terápiai egység" felszerelését, az elmegyógyászati tudomány legkülönbözőbb ágaiban. Itt állt, a teremnek is beillő tágas szoba közepén, a híres instrumentum, amely „Pszichikus Tükörvályú" néven vonult be a szakirodalomba. Olyan volt, mint egy pingpongasztal, csak valamivel alacsonyabb. Homorú tükörlapok helyezkedtek el benne bizonyos sugártörések szerint, egy meghatározott matematikai egyenletet fejeztek ki. A tükrök görbeségét a látszólag egyszerű, de valójában roppant bonyolult módon változtatni lehetett a vizsgálatok közben, ezek bizonyos „képsokkokat" idéztek fel a páciensben és rendkívüli módon tudták befolyásolni a kondicionális reflexeket. Még a hibbant agyú endogén is, akinek elméjére sötét éjszaka borult, reagált a tükörvályúban megjelenő iszonyatos arcának matematikai torzulásaira. A pávakakas hangjára emlékeztető vihogással feleltek és többnyire meg akarták fogni, mint egy éji pillét, saját rémületes tükörképüket. Valójában a széttöredezett személyiség cserépdarabjai tűntek fel a „Pszichikus Tükörvályúban", és lassú, türelmes kezelés során a tükörkép cserepeit, mint egy törött vázát, összerakosgatták, ily módon készítve elő az összetört személyiség összeragasztását. Érzékenyebb tébolyultak sírva fakadtak. Szent Charmian, mint valami varázsgömbben, megpillantotta benne a máglyát, amelyen el fogják őt égetni. Kleopátra semmit sem látott a vályúban. Csak annyit mondott, hogy üres a koporsó.

Dr. Morvay ellenállhatatlanul nyájas volt. Tudott ilyen is lenni. Felkérte a szakállast, hogy támassza golyószóróját a falnak és pillantson bele a tükörvályúba. Villanylámpájával az SS arcába világított, amíg az nézte magát.

– *Schau mal*[144] – hívta a társát az SS-katona és most már ketten bámulták egymást és önmagukat a „Pszichikus Tükörvályúban", amely a Morvay-féle elmélet szerint megmutatta nekik saját igazi arcukat.

Teltek a percek. Egy óraszerkezet, amelynek fürge mutatóját a professzor figyelte, halkan ketyegett, mint a pokolgép. A durva harcosok eleinte nevetgéltek, aztán elkomolyodtak és csendben maradtak. Mintha megbűvölte volna őket egy modern tudományos medúzaarc. De nem változtak kővé a Hesperidák pszichoneurotikus kertjében, csak éppen ellankadtak, megjuhászodtak. Mikor dr. Morvay szigorú hangon megkérdezte tőlük, hogy tulajdonképpen mit akarnak, miért jöttek be a házba, a kisebesedett szájú fiatalabb legény alázatosan motyogta:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 118 2020. 09. 21. 11:18:50

– *Wir kampfen bis unsere letzten Blutstropfen*[145] – de semmi meggyőződés nem volt már a hangjában.

A szakállas semmit sem felelt, ő még mindig saját magát bámulta, nem tudott szabadulni a lenyűgöző tükörkép hatása alól.

– *Sprengstoffanschlag missglückt*[146] – szólt a társa.

Morvay professzor elégedetten állapította meg magában, hogy ennek semmi értelme sincs. Az a gyanúja támadt, hogy az SS-legény szérumbetegségben szenved, mégpedig bizonyos savók fajidegen fehérjetartalma miatt. Rákiáltott. Hangosan megkérdezte tőle, fáj-e a torka.

– *Jawohl.*[147]

A professzor meggyőző szavakkal magyarázta neki, hogy a hetek óta alattomosan egyre erősbödő szúrások a torokban könnyen elfajulhatnak. Parancsoló hangon kiáltotta, hogy tátsa ki a száját. Az SS engedelmeskedett. Kézi villanylámpájával a professzor a torkába világított, gondterhes arccal vizsgálta, egy nikkelcsővel döfködte közben. A német katona szeméből, amelyről Dóczyné azt mondta, hogy olyan, mint a poshadt aludttej, könnyek kezdtek potyogni.

– *Arcus glossopalatinus*[148] – mondta Morvay professzor. – Daganat van a torkában és maga azzal akar harcolni!

Közölte vele azt is, hogy hátsó garatszájpadíve romokban hever. Ezt már részvéttel mondta, többször megismételte: *der arme Kerl!*[149]

A szakállas, mintha szomjas baromként odakötözték volna a „Pszichikus Tükörvályúhoz", nem tudott megválni saját torz tükörképétől. Éppúgy lesújtotta a látvány, mint Euphroniust, amikor őt állította oda dr. Morvay.

A professzor számba vette az elért eredményt. Az egyiket a torokdaganat sújtotta le, a másikat a látomás, mintha saját halott arcát szemlélné. A halálfélelem traumáját sikerült felidéznie mindkettőben, a két SS sápadtan reszketett. Vigasztalni kezdte őket.

Az egyiknek megígérte, hogy azonnal ágyba fekteti és kigyógyítja súlyos torokgyulladásából. A másikkal közölte, hogy egy hétre készséggel bolondot csinál belőle.

– *Wieso?*[150] – kérdezte a szakállas bambán.

Nem kellett sok szót fecsérelni rá, mindketten hamar megértették, hogy őket az oroszok úgyis előbb-utóbb agyonlövik, ha SS-egyenruhában kézre kerítik.

Összepislogtak, majdnem egyszerre mondták:

– *Jawohl.*

Kezes bárányokká változtak. Revolvereiket és kézigránátjaikat kezdték lerakosgatni a padlóra a golyószóró mellé, aztán a professzor biztatására vetkőzni kezdtek. Levetették az egyenruhát, amely a biztos halált jelentené, ha az oroszok elcsípnék őket.

Már nem is kellett a „Pszichikus Tükörvályú" fölé hajolniuk. Ingben és alsónadrágban álltak a szoba közepén, amikor a professzor hívására bejött Gyuri. Elképedve bámult a két megszelídült SS-re.

– Hozz be, fiacskám, kórházi ruhákat a két új beteg részére – mondta neki dr. Morvay. – Csíkos alsó meleg ruhákat is, sapkákat, papucsokat a B pavilon raktá-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 119 2020. 09. 21. 11:18:50

rából. Be kell öltöztetnünk az újonnan érkezett endogéneket. Az egyik különösen veszedelmesnek látszik. Perverz szindrómái vannak. Kényszerzubbonyokat tarts készen.

A többi már nem érdekelte.

A Z–3-ban magukra hagyta, ingben-gatyában, a két SS-katonát és visszament a szobájába a héber szótárhoz. Fúrta az oldalát, igaza volt-e Descartes-nak. Akarat és szabadság valóban azonos fogalmak?

7.

„Dicső nyelvtudományok! Ó, be hasznosak vagytok az emberi gondolkozás alapvető törvényeinek megismerésére!

Jegyezd meg, Miska, amit most ide jegyzek neked és játszadozz el vele egy jobb időben, ha talán az én hangomat már nem hallanád: Az emberi gondolkozás nem volt mindig szükségképpen kétsarki.

Erre az igazságra csábít Bölcs Salamon nyelve, a héber.

Ricsi sem lát különbséget a szent és a prostituált közt.

Két pólus a bolondság és az okosság is. De vajon mi az igazi értelme?

Bipoláris emberi nyomorúságunk két ellentétes sarkpontja: a szabadság és a szolgaság. És mindezek fölött ott lebeg valami kimondhatatlan és jelenti mind a kettőt, sőt: még azt is mondja, hogy embernek lenni érdemes.

Egy új tudományágat kell teremtenünk, a szociális lélekgyógyászatban…"

Gyuri, a markos ápoló jött be, dr. Morvay Ödön nem fejezhette be a megkezdett mondatot. Az ápoló közvetlenül a professzor szájából akarta hallani, hogy végrehajtsa-e Dóczy doktornő utasítását. Jóváhagyást kívánt.

– Micsoda rendelkezést adott ki a doktornő, fiacskám?

– Azt, hogy törjem össze a két SS pofáját.

– Ide hallgass, Gyuri fiam. Mi, jó keresztényekhez illően, mindent elkövetünk a tudomány és az egyház tanításainak összeegyeztetése érdekében. A pogány görögség olyan tükörben nézte a maga életét, amelyben minden szépnek, harmonikusnak és fiatalnak látszott. Volt két imádott filmsztárjuk, képes hetilapjaik az ő képeikkel volt tele. Apollónak hívták az egyiket, Aphroditének a másikat. Részegítő szépség, felséges ideál. Addig tart, mint egy rózsaszál. Csalóka vigasz az elhervadt rózsának, hogy majd nyílnak és illatoznak helyette mások. És mégis azt mondom neked, fiacskám, hogy a mankón bicegő vén takarékpénztári főkönyvelő, bár Apolló volt valaha, sokkal szilárdabb erkölcsi érték, mert szívében hordozza a reményt, hogy a kegyelem akkor is utoléri, ha ő mankóján fut előle, mert egy nap megbánhatjuk összes vétkeinket és csak ezt kell kimondanunk: Uram, bocsáss meg! Az Aphroditéből vénséggé süllyedt nagymama arcán a mély ráncok százszor kedvesebbek a fiatalság kacér ragyogásánál annak, aki halálunk árán készíti el számunkra örök otthonunkat. Egy keserves emberi élet során hány és hányféle arcunk volt, Gyuri! Más kérdés viszont, hogy sokféle arcunk közül melyik marad majd meg örökké. Azt kell gondolnom, fiacskám, hogy legtökéletesebb arcunk fog megmaradni. Ne ijedjünk meg. Mindnyájunknak volt legalább egy tökéletes pillanatunk az életünkben. Még ennek

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 120 2020. 09. 21. 11:18:51

a két gazfickónak is volt bizonyára, akiknek a pofacsontját Dóczy doktornő utasítására össze akarod törni. Ha máskor nem, akkor gyermekkorunkban volt egy-egy tökéletes pillanatunk. Végeredményben egyet mondok neked, fiacskám. Az isteni kegyelem elképzelhetetlenül tág körben mozog, mint maga az elmebaj. Bízzuk magunkat rá a nehéz órákban, Gyuri.

Az ápoló minden megilletődöttség nélkül hallgatta a komoly szavakat. Kemény fából faragták, sok mindent látott és hallott már a bolondokházában.

– Jó, jó, professzor úr. De odakint várnak engem az én németeim, tennem kell valamit. A doktornő ugyanis egy kis hibát követett el. A szakállas SS-t pofon vágta, csak úgy csattant.

– Ez hiba volt – állapította meg dr. Morvay. – Kényszerzubbonyt húztunk rá és bedobtuk a 4-es számú cellába. De a másikkal mit csináljunk, professzor úr?

A professzor gondolkozott egy keveset, az ujjait szagolgatta.

– Bánjatok velük emberségesen – mondta aztán. – Beszéld meg az alorvos úrral és ne hallgass a doktornő pszeudoneurózisára. A szakállast, majd ha lecsillapodik, helyezzétek el a C pavilonban, az epilepsziások szobájában. A másikat bujtassátok el a B pavilonban. Ennek heveny garatgyulladása van, allergiás kiütésekkel párosulva. Kérem az alorvos urat, gondosan vizsgálja meg és vegye kezelés alá. Ne engedjünk elveszni egy emberi életet.

Gyuri volt az egyetlen az elmegyógyintézetben, aki, mint régi bútordarab, nem hajlongott a professzor előtt, sőt megengedett magának bugris bárdolatlanságokat. Nem osztotta dr. Morvay humánus álláspontját és meg is merte mondani. Morogva ment ki a szobából.

Alig távozott az ápoló, Mikefalvy zavarta meg a professzort. Hosszú körmondatokban köszönte meg, hogy befogadta őket az intézetbe. Fogadkozott, hogy a két SS-katonát ő fogja átadni a felszabadító szovjet katonáknak.

– Ezt megtiltom önnek! – kiáltotta a professzor rettenetes hangon.

A tanfelügyelő makogott, mentegetődzött, de a professzor félbeszakította.

– Melyik nagymamája pálinkázott titokban? Az anyai vagy az apai? – kérdezte szigorúan.

Mikefalvy, megvert kutyaként, alázatoskodott. Kijelentette, hogy nem tud pálinkázó nagymamáról. Erre egy sor újabb kérdés kezdődött. Melyik oldalán szokott aludni? Álmodta-e már, hogy repülés közben fennakad egy fa tetején? Voltak-e vesetáji fájdalmai? Melyik hazugságát szégyelli leginkább? Voltak-e önfertőzési periódusai? Végül felkérte, hogy kifordított tenyérrel, kezét lassan lóbálva, sétáljon el az ajtóig és ne is jöjjön vissza.

Mikor végre egyedül maradt a zöld szivárványon alászálló sátán és a fogait vicsorító ausztráliai vadkutya alatt, folytathatta feljegyzéseit.

„Ó, hol vagy és üdvözülsz-e, vén Szipirtyó, akit valaha Vénusznak hívtak?"

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 121 2020. 09. 21. 11:18:51

8.

A karácsonyfát hárman díszítették: Kleopátra az udvarhölgyével és Rafael atyával. A kertészék kislánya, Babszi segített nekik; ő adogatta a kezükbe az aranyfüsttel befuttatott diókat és az üvegcsillagokat.

– Mi vagyunk az angyalok – mondta a pap, de a kislány nem hitte el neki.

– Hol késnek híveim, a hű Euphronius és a derék Demetrius? – kérdezte rekedt hangján Egyiptom királynője, miközben egy felhőkön könyöklő angyal képét tűzte a fára.

Senki sem mondta neki, hogy mindketten cellában vannak, az egyik itt a házban, a másik a nyilaskeresztesek házában.

– Júdának vétkét felakasztom oltárotok szarvára – mondta Rafael és kék üvegholdat függesztett a karácsonyfára.

Charmian halkan dúdolta Szendre báró dalát.

A hagyományos karácsonyesti gyertyagyújtáskor sokan összegyűltek a faburkolatú, ódon előcsarnokban. Ott volt maga dr. Morvay professzor is; kedves barátnője, Kleopátra mellé állt. A professzor lábánál ott lábatlankodott Nathalie. Dóczyné és Miska doktor gondterhesen tekintettek az apró gyertyalángokba, melyek a szeretet jegyében kigyulladtak az általános öldöklés idején. Timonné, aki valaha balerina volt elefántháton, a szemét törülgette és átölelte a csinos kis Mancit, a mosogatóleányt. A két megmaradt férfi ápoló, Kálmán bácsi és Gyuri közt, ott állt a fityegő szájú Rozika. Illúziók nélkül, fásultan énekelte a többiekkel együtt a karácsonyi éneket Kati néni, az öreg ápolónő.

A menekültek kisded csapata is összegyűlt a karácsonyfa alatt: állapotosan Mikefalvyné és izgága ura meg a két gyerek, a Janiga család és Dobos, a festékes. A két öreg beteg apáca kivételével a többi kedves nővér, mind a tizenkettő, ott térdepelt a fa előtt.

Buzgón énekeltek és imádkoztak.

Vajon mit hoz Budapest ostroma? Mit hoznak az elkövetkező napok? Mit hoz a felszabadulás? Ki éli túl és ki nem éli túl? – *gyrusokban* és *gyrusok* felett ilyen kérdések keringtek a szomorú, félig kész világban. Később kisebb-nagyobb csoportokban éhes és szomorú férfiak és nők érkeztek az A és C pavilonokból. A portásfülkében Kunwald Richárdot felváltotta Mikefalvy és így a jeles muzsikus is láthatta a karácsonyfát összes égő gyertyáival. A kedves nővérek öt vagy hat öreg endogént is a fa alá vezettek. Egy öregember mohón szedegetni kezdte a fáról az aranydiókat, cipője sarkával ügyesen feltörte és olyan mohón ette, sűrűn mozgott a szája közben, mint a mókus. Katalin nővér megszánta és adott neki egy szem ezüstcukorkát.

A karácsonyfa kis lángjai némiképpen megszelídítették Rafael atyát. A szentestén nem átkozta sem Babilont, sem Budapestet; Jeroboam fiait sem biztatta, hogy öljék le azokat, akik összegyűltek a fa alatt. Csak egyszer követelt elefánttetemet. Egyébként buzgón énekelte imádságait.

Határmezsgyén az okosok és a bolondok közt Ricsi némán fülelt, hallgatta a szent éneket.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 122 2020. 09. 21. 11:18:51

Egyszer csak feltűnt a fa alatt két merev tartású férfi, előbukkantak a félhomályból. Mintha lábukon ólomsúlyt cipelnének, mint hajdan a fegyintézetek lakói, nehéz járással jöttek, peckesen; olyanok voltak, mint a bábuk. Szent Charmian csente el valahol a kulcsot és ő szabadította ki mindkettőjüket a dühöngők cellájából: Euphroniust és a szakállas SS-katonát. Mindketten „Morvay-inget" viseltek, a kényszerzubbony tette nehézkessé járásukat.

Euphronius egyik szeme a karácsonyfát nézte gyűlölettel, a másik Morvay professzort. A vad SS-katona elérzékenyedetten kiáltotta:

– *Oh! Tannenbaum!*[151]

De nem volt irgalom. Sírt, mikor Gyuri, erélyes rúgások kíséretében, visszavezette őt a cellába. Euphronius az öklét rázta a professzor felé, és meg is fenyegette.

– Ödön, te csalsz. Ezt még megkeserülöd.

– Féreg lettél a nílusi sárban, süllyedj el, Euphronius – intette rendre Kleopátra.

Janiga méltatlankodott, Euphronius segítségére akart sietni, de Kálmán bácsi odébb taszította. Majdnem nekiesett a karácsonyfának.

– Miért bántják a gróf urat? – kiáltotta elkeseredetten és kirohant.

Janigáné sápadtan tekintett utána.

Volt egy kis jászol is a fa alatt, a Szent Család és a barmok apró szobraival. Kleopátra nem törődött azzal, hogy a kis Jézus még meg sem született akkor, amikor ő Antonius holttestére borult, majd kígyót tett a mellére: letérdelt a jászol előtt és halkan beszélt az Újszülötthöz. Tükrének titkából árult el neki egy csücsöknyit, aki úgyis mindent tud? Azt súgta talán neki, hogy a Nagy Piramis is már réges-régen tudta, hogy meg fog születni és ő azért élt túl két ezredévet, hogy egy új vízió felbukkanását remélje velencei tükrében? Dr. Morvay professzor lehajolt hozzá, ki akarta lesni, hallani akarta, mit mond.

De Kleopátra olyan halkan suttogott, hogy egy szavát sem értette.

– Pásztorok... pásztorok... – hangzott az ének.

Kleopátra elővette tükrét, belenézett.

– Nem öregszem – mondta elégedetten. – Szép vagyok, mint a gránátalma. Reszketve várom Antonius őrült szerelmes csókjait.

9.

Budapest ostroma csak karácsony után kezdődött meg igazában.

A gyűrű szorosan bezárult a magyar főváros körül, a Vörös Hadsereg lassú óvatossággal közeledett, a külvárosokat és a szélső kerületeket hatalmába kerítette.

Budán a Zugligetben és a Hűvösvölgyben már mindenüvé megérkeztek az oroszok. Eljutottak egészen a svábhegyi fogaskerekű vasút vonaláig és karácsony szenteste megjelentek Buda legnagyobb közkórházában, az új Szent János-kórházban is. De fent a hegyekben még német tüzérségi állások voltak, a Normafánál, a Hárshegyen és a Kissvábhegyen befészkelték magukat a nyilasok és a németek, a Hármashatár-hegyről állítólag elvonultak, de nem lehetett tudni, mi történik a János-hegyen. Ezeken a helyeken vad és elkeseredett harcokat vívtak a felszabadítók a makacs védekezőkkel.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 123 2020. 09. 21. 11:18:51

A zugligeti festékes rosszul járt, amikor engedett a tanfelügyelő erőszakos unszolásának és a lövöldözés elől bemenekült az elmegyógyintézetbe. Otthon, a Zugligetben, már felszabadulhatott volna. Elégedetlenkedett magában. Tudta, hogy már valahol egy fa tetején üldögélhetne egy szarkafészekben és fasisztákra lövöldözhetne mint partizán. Többször is megkísérelte, hogy hazaosonjon a családjához, de a „Szép Ilonkánál" sohasem jutott túl.

Bort már nem kapott. Szép Ilonka ült a pultnál, kifestve, sápadt mosollyal, olyan volt, mint a tavalyi habcsók, félig szétporladva a karácsonyfadíszek közt a skatulyában. Hátul, a szobában, Wili Vetter feküdt az ágyban. Bekötött fejjel, haldoklóként nyögött. Miért cseréltek helyet? Az ágy és pult személycseréje váltig izgatta Dobos kíváncsiságát, de a Hofbauer házaspár mélyen hallgatott. Arra sem feleltek, hogy jártak-e azóta errefelé oroszok. Csak éppen figyelmeztették, hogy ne menjen tovább a Zugliget felé, ha kedves az élete. A moszkvai százpengősről nem esett szó. Így a festékes voltaképpen nem is tudta, hogy a „Szép Ilonka" felszabadult-e már vagy sem.

De a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetbe végre megérkezett az első szovjet katona.

Olyan nap volt ez is, mint a többi. Dr. Morvay professzor a szobájában dolgozott, Miska doktor és Dóczy doktorné az ápoltak körül foglalatoskodtak, az apácák segítettek és imádkoztak, a személyzeti épület konyhájában főtt a káposztaleves, Janiga az endogének pavilonjában papírral ragasztgatta be az ablakokat, Ricsi őrizte a kaput, Mikefalvy a C pavilonban intézkedett és átszervezte az ebédkiosztást, Dobos pedig épp az imént tért vissza felderítő sétájáról, tele komor aggodalmakkal a felszabadítók késlekedése miatt.

A „várudvaron" a nagykaputól kissé távolabb, mint egy nagy hóember, állt ott a betonbunker. Bele lehetett bújni. Elvileg légitámadások idején a kapusnak nem volt szabad elhagynia őrhelyét, nem mehetett le az óvóhelyre, és az volt a kötelessége, hogy ebben a bunkerban őrizze az elmegyógyintézetet. Ricsi, mint főkapus, nem kedvelte sem Dobost, sem Mikefalvyt, akik izgatott várakozásaik közben mindig ott lábatlankodtak a portási szobában. Unta politikai összecsapásaikat. A festékest, aki jól emlékezett Mikefalvy nyilas lelkendezéseire, talán a környezet hatására is, kezdte idegesíteni, hogy a tanfelügyelő most már az oroszokért rajong. Kunwald Richárd a civakodók elől zárkózott be a beton hóemberbe. Üres kottalapokat és ceruzát is vitt magával. Kényelmesen elhelyezkedett a bunkerben, fütyörészett, énekelt, zenét költött, jegyzett, ő is várta a felszabadulást.

Az udvaron nagy pelyhekben hullt a hó.

Szobájában a professzor épp az imént adta ki az utasítást Euphronius fogva tartásának meghosszabbítására. Többször is megvizsgálta az utóbbi napokban és bizonyos elektrofiziológiai módszerekkel próbálta mérsékletre bírni. De a kalapácsos rablógyilkos fenyegetődzött, a létezés teljes szabadságát követelte, lázadást emlegetett. Dr. Morvaynak az volt a véleménye, hogy a „Kutyavillában" töltött hetek visszaesést eredményeztek pszichózisában, majd a „brutális sokk" nyomán olyan szimptómák kezdenek jelentkezni, amelyek szükségessé teszik, hogy agyvelejének kémiai összetételét némiképpen módosítsa. Az első ilyen kémiai beavatkozás után megint

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 124 2020. 09. 21. 11:18:51

dühöngeni kezdett és kalapácsaival fenyegetődzött. Mikor Gyuri visszavezette cellájába, Mikefalvy és Dobos segítségével, Euphronius torkaszakadtából kiáltozta:

– Lázadjatok! Lázadjatok!

Ettől a naptól fogva a Munkanaplóban Euphronius is szerepelni kezdett. Dr. Morvay többször is megemlékezett az „istentelen lázadóról", akinek még abban az örömben sem lehet része, hogy megátkozhatná azt, aki beledobta őt az értelmetlen világba, hiszen nem hisz ilyen teremtő lény létezésében.

„Csak saját létezését hiszi el, istenkáromlásai széthullanának üres egekben" – jegyezte fel róla.

Tudta, hogy nagy dolgok többnyire váratlanul szoktak történni, minden feltűnés nélkül. Olyan régóta várta a felszabadulást a gyilkos német és nyilas rémuralom alól, először az angolokat, aztán az angolokat és az oroszokat, végül csak az oroszokat, hogy már nem is nagyon gondolt rájuk. A várakozás napjait hasznosan akarta eltölteni, ezért jegyzett fel minden lényegesnek látszót, ami eszébe jutott.

Ajtaján a kopogtatás is ugyanúgy hallatszott, mint máskor.

– Szabad! – ugyanúgy felelte a kopogtatónak, mint máskor.

Miska alorvos, sántikálva és sápadtan, ugyanúgy lépett be a szobába, mint máskor.

Csakhogy... Csakhogy ezúttal jött vele valaki: egy orosz katona.

– Itt vannak, professzor úr, megérkeztek – ugyanolyan hangon mondta ezt Miska doktor, mintha azt közölte volna, hogy Kleopátra megint az ágyba vizelt.

Szavaiban nem lobogott a rendkívüli, a várva-várt esemény lángja. Sem öröm, sem aggodalom nem volt benne. Tárgyilagosan koppantak a szavak, mint az érett almák a fáról, annak rendje-módja szerint. Nem közölte ujjongva, hogy ezennel véget ért egy kínos bizonytalanság és nem kell félniük többé attól, hogy visszajönnek a németek. Pedig mondhatta volna, hogy most már senki sem fog ágyúkat felállítani a kertben és nem űzik ki szobájából Kleopátrát, nem jönnek többé sem SS-katonák, sem nyilas számonkérők, hiszen itt vannak már az orosz katonák, megérkezett a Vörös Hadsereg, felszabadult az elmegyógyintézet! Mindezt nem mondta Miska doktor és a professzornak, aki feltekintett a kék füzetből, különösnek is tetszett ez a színtelen pakfong hang, ez a közöny, ez a fásultság. Berzenkedni kezdett belül Miska doktor ellen, aki mindezt csak így jelenti be, de tüstént eszébe jutott elcsigázottsága, féllába, a rossz táplálkozás, Margit körúton maradt hölgyismerőse. Ránézett az oroszra, aki ott állt az ajtóban Miska doktor mellett.

Végre szemtől szemben volt az első orosszal, akit oly sóváran várt Budapest elgyötört népe. Miatta tanultak az emberek titokban oroszul, miatta lett népszerű olvasmány Puskin *Anyegin*je, miatta jártak kézről kézre az óvóhelyeken titkos vodkareceptek, miatta tanulták meg az emberek az elavult köszöntést: *„Szlava Bogu, tovaris!"* Kerek képű, barátságosan vigyorgó, szőke legény volt. Nem jöttek mögötte sem okosak, sem bolondok, a szabadságot nem éltette senki. Tányér alakú tölténytárral felszerelt, kezdetlegesnek látszó géppisztolya csövét a barátságos szándék jeléül a padló fölött lógatta. Vörös paraszt kezén nem volt glaszékesztyű, ahogy a BBC magyar nyelvű híradásai nyomán az emberek elképzelték. Olyanféle bugris legényke volt, mint Morvay professzor unokahúgának sajópataki birtokán Józsi gyerek,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 125 2020. 09. 21. 11:18:51

a kis kondás, akiből egyszerre nagy legény lett, mikor a kecskeméti huszárok közé sorozták be, mert jó lovas volt, és ettől a megtiszteltetéstől kissé hetyke és rátarti lett, hiszen nem mindenkit fogadtak be a kecskeméti huszárok közé. Az is ugyanilyen családias közvetlenséggel és egy kis elbizakodottsággal somolygott a professzorra pár évvel ezelőtt és azt kérdezte tőle Sajópatakon: „Hát nem tetszik engemet megismerni, méltóságos úr? Én vagyok Józsi, a kis kondás." Józsinak is ugyanilyen egészséges paraszti tekintete volt, nem árnyékolták be az *Erlebnis* elfojtott emlékei, a Jung-féle kollektív tudatalattiság mitikus szörnyetegei sem könyököltek ki kék szemének derűs ablakán; olyan makkegészséges és bizakodó volt, mint akinek soha nem lesz semmi szüksége sem a „kifelé fordulásra", sem a „befelé fordulásra". Dr. Morvay elnevette magát és gyönyörködve tekintett Józsi gyerek hasonmására.

De arca hirtelen elsötétedett. Felfedezett valamit az érkező lényében, valami idegent és távolit, mintha egy más bolygóról érkezett volna. Ez a benyomás egy csapásra minden egyebet kiszorított ennek a kiváló férfiúnak gondolataiból, aki már régóta nem lepődött meg az emberi agyvelő és idegrendszer kicsapongásain és egy új tudomány, a társadalmi pszichiátria megteremtéséről álmodozott hatalmas tudása birtokában, amelyet csakhamar Nobel-díjjal fog megtisztelni a svéd király. A professzor a marslakót nézte, aki ide cseppent, a Hárshegyre érkezett. Nézte, tetőtől talpig, ormótlan csizmájától szőrös kucsmájáig, három gyertya és egy petróleumlámpa lángjánál nézte és a betört ablak résén kintről is belopakodott egy fénysugár; alaposan mustrálta és közben ezt mondta magában:

„Ez is lázadó. Egy lázadó rendszer fia. A világteremtés Istene ellen fellázadt embermilliók első keleti hírnöke a klinikámon. Honnan jöttél? Ki vagy? Mit akarsz tulajdonképpen?"

De nem kérdezte meg hangosan.

Csak nézte, döbbenten és gyanakodva nézte a sajópataki kis kondás hasonmását, a barátságosan mosolygó szovjet katonát.

10.

Dimitrijnek hívták.

Az volt a neve, mint Fjedor Pavlovics Karamazov legidősebb fiának, az ital, a nők, a cigány és a kártya barátjának, első házasságából a duhaj megszállottnak, aki legkevésbé volt bűnös a fivérek közt az apagyilkosságban és mégis őt vetették börtönbe. Felderítőként, egyedül érkezett a hárshegyi elmegyógyintézetbe.

Vásott kamasz volt, tetszett neki a vasalt tölgyfa kapun fityegő vasököl. Ütemesen püfölte vele a horpadt vaslapot. Játszott, mint egy gyerek és valami távoli orosz dalt, doni kozákok vagy hős partizánok énekét kopogtatta ki rajta.

A beton hóemberben Kunwald Richárd énekelt. Éppen szimfóniát szerzett arról, hogy nincs különbség szentek és prostituáltak közt. Hallotta a dörömbölést, de csak akkor bújt elő a légoltalmi rejtekhelyről, amikor Dimitrij már megunta a vasöklöt és azt is, hogy csizmájával rugdossa a kaput, és felháborodásában, hogy hiába kopogtat, géppisztolyából leadott egy sorozatot, bele a kapufába.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 126 2020. 09. 21. 11:18:51

Hideg volt, fújt a szél. A decemberi szürke égből sűrűbben hullottak a kövér hópelyhek. Ricsi mogorván nézett körül; a költők ritkán örülnek, ha megzavarják őket a zeneszerzésben. A Hárshegyen egyébként csend volt, mintha a Vörös Hadsereg abbahagyta volna az ostromot, csak a kapu mögül hallatszott a dühös kiáltozás, amit persze Ricsi nem értett. A szél az arcába fújta a hópelyheket. Talán azt gondolta, hogy megint menekülők érkeznek. Talán már az is eszébe jutott, hogy megint telefonálni fog a professzornak és mit fog neki mondani. A kandikáló kisablakhoz ment, kinyitotta és a rácson át kinézett. Látnia kellett Dimitrij hegyes szőrkucsmáját és rajta az ötágú vörös szovjetcsillagot, amelytől a zugligeti festékes örömében sírva fakadt volna.

Dimitrij abbahagyta az ordítást, a rácson át barátságosan rávigyorgott a bolond zeneszerzőre és jellegzetes torokhangján, ami az összes szláv nyelvek között egyedül az orosznak a sajátja, mondott valamit, de Ricsi azt sem értette.

– Ide csak bolondok jöhetnek be – közölte vele magyarul és haragosan, mert megzavarta a zeneköltésben.

Dimitrij tele tüdőből nagyot ordított, mint egy hajcsár, aki az „Ej uhnyem"-et éneklő volgai hajósokat biztatja ostorával.

Megint lövöldözni kezdett, ezúttal a kisablakon át, és mindenfelé pattogtak a géppisztoly golyói. A lövöldözés hangjára majdnem egyszerre rohant ki a kapuhoz Dobos és Mikefalvy. A „várudvaron" ott találták vérében fetrengve Ricsit. Éppen az utolsókat rúgta.

Később megállapították, hogy egy golyó, amely beröppent a kandikáló kisablak rácsai közt, a homloka közepén találta el, mégpedig ott, ahol az álomközpont székel az agyvelőben, azoknak a finom agyvelősejteknek bonyolult csokra, amelyet Von Economo fedezett fel ugyan, de Morvay Ödön kapcsolta össze bizonyos zeneművekkel, félig kész szimfóniákkal és *étude*-ökkel, a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézet klinikájának vastag kastélyfalai közt született dallamokkal.

Ricsi ráncokkal szántott borostás arca egy szempillantás alatt olyan fehér lett, mint az ágylepedő, aztán lassan sárgulni kezdett, mint a Tisza vize áradáskor. A seb a homlok közepén nem volt nagy. Lassan szivárgott belőle a vér. Kezdett hasonlítani a Dimitrij kucsmáját díszítő vörös szovjetcsillaghoz.

Dobos csak nemrég találkozott útszélen heverő halottal. Rögtön látta, hogy vége van Ricsinek, de azért élesztgetni próbálta. Mikefalvy ezalatt össze akarta szedni orosztudását, de egyetlen orosz szó sem jutott eszébe. Izgalmában németül kezdte csillapítani a haragvó szovjet katonát, nagy szerencséjére Dimitrij nem tudta, hogy németül szólnak hozzá. Azt magyarázta neki nagy körülményesen, hogy nincsen nála a kapukulcs, de szalad a doktorért, mindjárt visszajön és kinyitja a kaput.

– *Ich komm' gleich zurück, Herr Towarisch*[152] – szólt, és amilyen gyorsan csak tudott, elszaladt.

Úgy látszott, Dimitrij megértette. Nem lőtt megint, hanem csak tovább ordított. Hogy miket mondott rekedtes torokhangján, az titok maradt, a halott fölé hajló Dobos sem értette.

Ömlöttek belőle az orosz szavak. Talán oroszul szavalta ugyanazt, amit az éjszaka csendjében a Vörös Hadsereg hangszórói magyarul hirdettek: „Polgárok! Papok!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 127 2020. 09. 21. 11:18:51

Katonák! Parasztok és munkások! Ne féljetek tőlünk, mi a szabadságot hozzuk nektek! Halál a fasisztákra!" Talán ezt kiáltozta saját népének nyelvén. Aztán egyszerre csak elhallgatott és türelmesen várt, mintha megértett volna valamit, talán azt, hogy nemcsak a mennyországba nehéz bejutni, hanem a bolondokházába is.

Dobos kezdte neki szívdobogva oroszul magyarázni a kisablakon át, hogy ez itten elmegyógyintézet. Dimitrij bólintott. A rácson keresztül bedugta géppisztolyának csövét és a zugligeti festékes mellének szögezte. Barátságosan mosolygott és csak ennyit mondott:

– *Davaj!*[153]

A partizánnak készülő Dobos kezdte magát kellemetlenül érezni. Ahogy tudta, megint elmagyarázta, hogy a *tovaris* az ország legnevesebb elmegyógyintézetének kapuját döngeti. Dimitrij, annak jeléül, hogy érti, bólintott.

– *Szumasecsi* – mondta és belőtt az ablakon.

A golyó a festékes füle mellett süvített el és csörömpölve betört egy földszinti ablakot.

Dobos ijedtében lehasalt a földre és onnan könyörgött egy kis türelemért. Többször elismételte a varázsszót: *Szumasecsi! Szumasecsi!* – ami bolondot jelent.

Mikefalvy végre megérkezett a sántikáló alorvossal, kinyitották a nagy tölgyfa kaput.

Mint halász a hálóját, Dimitrij bevonta a rács közt géppisztolyának csövét.

– *Szumasecsi* – mondta vidáman és belépett a nyitott kapun.

A hírre, hogy itt vannak az oroszok, többen is kicsődültek az udvarra. Jött a markos Gyuri az öreg Kálmán bácsival. Kíváncsian kiszaladt a felszabadító elé a fityegő szájú csúnya Rozika, a beton hóember mögül nézte a halott Ricsit és az érkező Dimitrijt.

– *Slava Bogu* – mondták többen is.

Dimitrij nem méltatta figyelemre a halottat, de annál inkább érdekelte a hóember formájú bunker. Azt akarta tudni, nem bújt-e el benne fasiszta. Egymással versenyezve, kézzel-lábbal magyarázták neki a férfiak, legélénkebben maga a tanfelügyelő, hogy nincs itt a házban egyetlen fasiszta sem. De Dimitrij nem akart hinni nekik.

Géppisztolya csövét maga előtt tartva, belesett a bunkerbe, ahol pár perccel ezelőtt még zenét szerzett Kunwald Richárd.

Miska doktor, sok dolga miatt, nem ért rá, hogy oroszul tanuljon, de megnyugtatásul ennyit ő is tudott mondani Dimitrijnek:

– *Nyente fasiszti.*[154]

Mikefalvy aranyvasárnap óta már nem tekintette magát fasisztának. Arra pedig senki sem gondolt, hogy a bolondok közt két SS-katona lappang.

Az orosz katona bólintott, megint barátságosan nevetett. Kérdezett valamit, aminek Dobos szerint az volt az értelme: ki itt a háziúr? Magyarázni próbálták neki, hogy itt az állam a háziúr, de Dimitrij nem hitte el.

– *Ej! ej!* – az ujja hegyével fenyegette őket azért, hogy nem mondanak igazat, aztán egy fél fehér cipót vett elő paplanruhájának piszkos zsebéből. A kenyér fehérsége mintegy a boldog békét, a felszabadulást jelképezte. Valamilyen orosz szokás szerint megcsókolta és Rozikának adta, aki felkiáltott örömében.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 128 2020. 09. 21. 11:18:51

Végre észrevette áldozatát, aki ott hevert holtan. Ricsi fölé hajolt, megnézte homloka közepén a véres csillagot. Mint az imént őket, most a halottat fenyegette meg mutatóujjával.

– *Ej! ej! Kaput fasiszta!*

Számára a halottak, ha nem viseltek orosz egyenruhát, mind fasiszták voltak.

Ekkor már Mikefalvy vörös karszalagot viselt. Óvatlan pillanatban feltűnés nélkül előhúzta zsebéből Zsuzsi piros köténykéjét és a jobb karjára csavarta. Mintha önmagát nevezte volna ki házmegbízottnak, beljebb tessékelte az oroszt. Izgalma kezdett csillapodni, már nem beszélt németül, nem mondta: „*Herr Towarisch.*" Sőt: mintha hirtelen változás következett volna be agyának pszichofizikai mezején, ahol a strukturális gócok fiziológiáját senki sem ismerte jobban dr. Morvaynál, egyszerre csak folyékonyan kezdett oroszul beszélni. Hegyes könyökével félretolta az útból Miska alorvost.

Kálmán bácsi hordágyat kerített, Gyurival rátették a halott bolondot és elvitték hátra a külön épület felé, ahol a halottasház volt.

– *Szumasecsi* – nevetett Dimitrij.

Láthatóan megtetszett neki Mikefalvy, aki ilyen folyékonyan beszélget vele saját anyanyelvén. Egy magyar királyi finom „Havanna" szivart vett elő zsebéből, leharapta a végét, megnyálazta, rágyújtott, néhányat szívott belőle, aztán a tanfelügyelő szájába dugta. Mikefalvy hálából megcsókolta. Ekkor tudta meg, hogy Dimitrijnek hívják.

A faburkolatos előcsarnokban valaki a hírre, hogy megjöttek az oroszok, meggyújtotta az apró gyertyákat. Ez Mikefalvynak láthatóan nem tetszett. Azt morogta a fogai közt, hogy kár ingerelni az oroszt.

De Dimitrij nem gerjedt haragra a csillogó karácsonyfa láttára. Lassan levette fejéről a vörös csillagos prémsisakot, az arca jámborabb lett. Csillogó szemmel nézte az égő gyertyákat és a cukorból gyúrt angyalkákat. Mikor megpillantotta a jászolnál a kis Jézus fölé hajló apró tehenet, valamit motyogott és keresztet vetett. Talán egy ukrán falu jutott eszébe, ahol ikon függ a falon, és esténként gyertyát szokott gyújtani előtte egy ukrán parasztasszony, aki egyszer megtanította imádkozni fiacskáját.

Dúltan és sápadtan Janigáné érkezett a karácsonyfához Babszival. Tekintetében valamilyen kába remény lángolt, hogy az oroszok érkezése számukra is meghozza a felszabadulást: Zoli nem bujkál el előle a bolondok közé, nem tölti napjait a B pavilonban a hülyék és agylágyultak közt és végre egyszer felel is neki, ha szépen szól hozzá. Timonné is felbukkant a kis Mancival, kíváncsian bámultak a szovjet nép felszabadító fiára, aki egyedül érkezett. Jött nagy hasával és két gyermekével Mikefalvyné is, látni akarta, milyen egy orosz katona. Szégyenkezve tekintett urára és a fülébe mormogta:

– Tépd le a karodról azt a vörös szemetet.

De Mikefalvynak csak bozontos szemöldöke rebbent meg; úgy tett, mintha nem is hallaná.

Felbukkant az ajtónyílásban Dóczy doktornő is. De ő eleve iszonyodott minden férfitól, különösen a durva harcosoktól. Irtózattal vette szemügyre a paplanruhá-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 129 2020. 09. 21. 11:18:51

ban barátságosan nevetgélő szőke orosz katonát, amint Miska doktorral elsétál a professzor szobája felé.

Dr. Morvay kérdezni akart egyet s mást az orosztól, aki Józsihoz, a sajópataki kis kanászhoz is, meg a marslakóhoz is hasonlít, ezért behívták tolmácsnak Dobost, de Mikefalvy is jött vele. Ketten is tolmácsolták oroszul a professzor ünnepélyes kívánságát a Vörös Hadsereg parancsnokságához: az emberiesség nevében támogassák őt nehéz munkájában és lehetőleg minél sürgősebben adjanak a bolondok táplálására három lovat és egy tonna burgonyát.

Dimitrij nevetgélt, bólintott, mindent megígért.

– *Haraso*[155] – mondta és ülepén a vastag vattanadrágot vakargatta fesztelenül.

De közben figyelmesen nézett valamit. A professzor szép finom puha kezét nézte, azaz pontosabban: a csuklóján ketyegő arany karkötőórát. Svájci óra volt, kedves emléktárgy. Zürichben kapta ajándékba az egyetemen, mikor Jung professzor vendégeként tíz előadást tartott két évvel ezelőtt a „*Zugtheorie*" néven ismert pszichoneurotikus tanról, Európa lángokban állt, de Budapest és Zürich közt még épségben megvoltak a kapcsolatok és utazni is lehetett.

A hálószobát fekete csíkos bordó függöny választotta el a dolgozószobától, látszott odabent az ágy, rajta heverészett Nathalie, élénken figyelte az eseményeket. Dimitrij megint mondta:

– *Haraso* – és a tolmácsok szerint egy egész birkanyájat ígért a professzornak.

Aztán bizalmas kis mozdulatot tett dr. Morvay felé, meghitten, barátságosan, mintha azt mondaná: „Gyere csak, te huncut!" Enyelegve hívogatta át a hálószobába, ahogy gyerekek hívják és biztatják egymást, amikor „Lánc-lánc-Eszterláncot" játszanak a kerti pázsiton. A professzor ment vele. Miska doktor és a két tolmács csak bámulta, amint eltűnnek a függöny mögött. Nem szóltak semmit.

Egy percig sem tartott az egész. Kiléptek a függöny mögül, de a svájci aranyóra, Jung professzor ajándéka, már nem volt dr. Morvay Ödön csuklóján. A szemérmes kérésnek nem tudott ellenállni. Az orosz kérte, habozás nélkül neki ajándékozta abban a szilárd meggyőződésben, hogy meg is érdemli a bátor felszabadító. De persze, kicsit furcsa.

Dimitrijnek sugárzott az arca, az óra a karján ketyegett.

– Hagyjatok engem dolgozni, Miska – szólt a professzor, hirtelen elkedvetlenedve.

Csak most mondták meg neki, hogy Ricsit agyonlőtte az orosz. Felordított fájdalmában és kirohant a halottasházba.

Dimitrij ránevetett Mikefalvyra és azt mondta neki:

– *Csaszi.*

A tanfelügyelő megértette. Órát jelentett. Őt nem hívta a függöny mögé, minden ceremónia nélkül fosztotta meg a karórájától.

Dobosnak nem volt órája. Mutogatta csupasz csuklóját, magyarázott. De Dimitrij nem hitt neki. Mondott valamit, de nem értették. Erre néhány lövést adott le. A golyók Ipsimelta majálisát találták el és kilyuggatták a zöld szivárványon táncoló összes boldog tündéreket. Az ijedt festékes ezután is makacskodott.

– *Nyet csaszi*[156] – mondta.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 130 2020. 09. 21. 11:18:51

Dimitrij a géppisztoly agyával úgy fejbe kólintotta, hogy a partizánjelölt összeesett.

Miska doktor gyorsan lecsatolta karóráját és önként az orosznak adta.

Dimitrij elégedetten elrendezte karján a zsebórákat, összesen három darabot. Csillogó szemmel gyönyörködött bennük, mintha csak azért jött volna és Ricsinek is azért kellett meghalnia, hogy ezeket a karórákat megszerezze. Szőke szőreit és óráit a füléhez emelte, figyelmesen hallgatta ketyegésüket.

– *Davaj* – mondta, és már indult is kifelé, keresztüllépett a festékesen.

A portásfülkében talált egy nagy ébresztőórát. Zsinórra fűzte és a nyakába akasztotta. Így ment el, ahogy jött: barátságosan nevetve. Azt ígérte, hogy hamarosan visszajön.

Mikor becsukódott mögötte a nagy tölgyfa kapu, az ébresztőóra csengeni kezdett a nyakában.

11.

De leszállt az este, elmúlt egy nap, megint reggel lett és Dimitrij nem jött vissza.

Rengett a Hárshegy az ostromlók ágyúlövéseitől, a C pavilon tetejét elsodorták a gránátok, egy bomba a veteményeskertben robbant és ízekre szaggatta az üvegházat, a légnyomás megint sok ablakot betört és elfújta a melléképület hosszú kéményét. Egyre sűrűbb pelyhekben havazott. Egyszerre minden fehér lett, az egész Hárshegy.

Csodálatos módon senki sem sebesült meg, pedig a bolondok szobáikban tartózkodtak, földszinteken és emeleteken, ki-ki a maga megszokott helyén. Gyuri valaha a tüzéreknél szolgált és azt állította, hogy az oroszok a Svábhegy felől lövöldöznek.

Ezért csupán azokat a szobákat ürítették ki, amelyeknek ablakai a Svábhegyre néztek. Így néhány endogén átkerült a B pavilonból a főépületbe. Lett volna még itt bőven hely többeknek is, Miska doktornak az volt a véleménye, hogy a vastag kastélyfalak közé kellene összezsúfolni a betegeket, hiszen aránylag itt lennének a legnagyobb biztonságban, de Morvay professzor tiltakozott ellene, mondván, hogy „ez nem fér bele Euklidesz geometriájába". A szakállas SS-t kiengedték a dühöngők cellájából és a C pavilon közönségesebb paralitikusai közt helyezték el. Ő, mint „*durch und durch*"[157] hadviselt, azt tanácsolta, hogy maradjon minden bolond a maga épületében, de minthogy az emeleti szobák vannak nagyobb veszélyben, az ágyakat hordozzák le a földszintre és a folyosókon állítsák fel. A tanács észszerűnek látszott, de Dóczyné felháborodott amiatt, hogy mer beleszólni ez a fenevad az orvosok dolgába, és leintette a németet. Meg is fenyegette, hogy kidobja az intézetből. Az SS félni kezdett tőle, Kálmán bácsi segítségével bujkált előle, többször szobát cserélt és így került végül a lappangó hypomániások földszinti közös szobájába, ahol a sarokban foglalt magának egy ágyat a szimulánsok és periodikusak közt, akik időnként tombolni szoktak. Itt biztonságban érezte magát, mert a szoba kívül esett Dóczyné hatáskörén, ide a doktornő sohasem lépett be. Kálmán bácsinak egyébként az volt a véleménye, hogy ezek a hypomániások kevésbé árthatnak az SS-katona okosságának, mint a paralitikusok méla állatiassága. Ilyenképpen lényegében nem

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 131 2020. 09. 21. 11:18:51

sok változott az épületekben Dimitrij távozása óta, és okosok és bolondok egyre türelmetlenebbül várták visszatérését.

A zugligeti festékes állapota elég súlyosnak látszott. Dimitrij géppisztolyának agya beszakította a homlokcsontját, inzultálta a prefrontális zónát, rázkódást okozott a noetikus[158] agyban és sérüléseket a *thalamus*ban.[159] Dr. Morvay figyelmeztette munkatársait mindazokra az elmebajokra, amelyek a *thalamus* sérülése nyomán felléphetnek. Teljes nyugalmat és pihenést rendelt az eszméletlen betegnek, a jeges borogatásokat óránként száraz meleg kötéssel kellett egy-egy negyedórára felcserélni.

Dobost a B pavilon egyik földszinti különszobájában helyezték el, ahol a másik ágyban a fiatalabb SS-katona feküdt lázasan, akinek a hátsó garatszájpadíve a professzor szerint romokban hevert. Mióta sikerült őt is lefegyverezni és levetkőztetni, megszaporodtak szája körül az allergiás kiütések. A garatlob pár napja tüdőgyulladással párosult. Ennek ellenére nagyon elégedett volt sorsával. Kijelentette, hogy nyolc éve nem feküdt ilyen puha ágyban.

Mindkettőjüket Katalin nővér ápolta, akinek szép vonalú egyenes orra és telt hattyúnyaka dr. Morvayt a római Szent Kelemen-bazilika Masolino-freskójára emlékeztette, Alexandriai Szent Katalinra. Dr. Morvay Olaszország hadba lépése előtt a jezsuiták meghívására a római Gregoriana Egyetemen Freud, Adler és Jung pszichoanalízisét bírálta előadás-sorozatban a „*Zugtheorie*" és az agyműködés specifikus biokémiai törvényei szempontjából és akkor fordult meg a Szent Kelemen-bazilikában.

Az SS-katona kezdett eldurvulni lázálmaiban és trágár szavakkal udvarolt Katalin nővérnek, aki alázatosan tűrte az ocsmányságokat. Dobos állapota viszont szépen javult, hála a szép fiatal apáca odaadó ápolásának. A harmadik napon visszanyerte eszméletét. Ezek voltak első szavai:

– Hol a géppisztolyom? Én partizán akarok lenni... harcolni akarok az oroszok oldalán.

Katalin nővér jelentette dr. Morvay professzornak, hogy a beteg félrebeszél.

És még mindig nem tért vissza Dimitrij.

A professzor hozzájárult, hogy a halott Ricsi helyére Mikefalvy lépjen, ő őrizze a kaput. Szívesebben látta volna Janigát a portásszobában, de a kertész olyan odaadóan buzgólkodott az endogének körül a B pavilonban, hogy Cecília nővér szerint „istenkísértés volna megfosztani a szegény hülyéket ilyen ápolótól". A szőke Julis, akinek a szeme alá egyre mélyebb árkot ásott a szomorúság és az álmatlanság, lemondóan legyintett.

– Zoli a bolondokat szereti, elhagyott minket.

Ilyenkor Babszi mindig sírva fakadt.

Dimitrij nem jött vissza és senki sem jött. Új félelmek kezdték hatalmukba keríteni Dóczy doktornőt is. Pszeudoneurózisa időnként idegrohamokban tört ki és elfelejtett borotválkozni. Az A pavilonban egy aggkori gyöngeelméjűségben szenvedő öregasszony csúfondárosan rákacsintott és megkérdezte tőle, hogy a mellén is van-e bajusza. De főképpen az háborította fel, hogy „gyöngyömnek" szólította. Haragjában nyakon öntötte az öregasszonyt az éjjeliedény tartalmával. Az esetet jelentették a professzornak, aki szemrehányóan figyelmeztette:

– Vigyázzon, doktornő, a retikuláris formációira.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 132 2020. 09. 21. 11:18:51

Cecília nővér, aki valósággal anyja volt az endogéneknek, különösen gyakran emlegette Dimitrijt és várta őt vissza, hogy megszűnjön a bizonytalanság, a lövöldözés, a veszély. Az apácák közt ő látta egyedül Dimitrijt, de csak tisztes távolból szemlélte, amikor kucsmáját levette a karácsonyfa előtt és keresztet vetett. Már nem volt fiatal, de arcának szüntelen derűje ellopott tíz évet eddigi életének éveiből; még a legrémületesebb őrült szitkok sem tudták elszomorítani. Mindenkihez szelíd és türelmes volt, korbácsot ő nem fogadott el Dóczy doktornőtől. A gyerekek ilyen nagynéniről álmodoznak. Dimitrijről azt mondta, hogy úgy érkezett, mint a mesében és ugyanúgy is ment el. Mire Gyuri megjegyezte, hogy mindez igaz lehet, úgy érkezett, mint a mesében, de egy embert agyonlőtt, egy másikat pedig félig agyonvert.

– Ez pedig nem mese, kedves nővér.

Miska alorvosnak ezzel szemben az volt a véleménye, hogy rosszabbul is történhettek volna a dolgok. Talán arra gondolt, hogy Dimitrij könnyen őt is agyonlőhette volna. Szerinte hamarabb kellett volna az orosznak kaput nyitni, hamarabb kellett volna őt órákkal megajándékozni. Ricsiről és Dobosról úgy emlékezett meg, mint valamilyen sajnálatos félreértés áldozatairól. Egyébként ő is bizakodva várta vissza Dimitrijt, aki megígérte, hogy hamarosan visszatér.

Timonnénak tetszett az orosz. Nyalka fiúnak nevezte. Azt mondta a tizennégy éves Mancinak, hogy ilyen vőlegény illenék hozzá.

Az elcsúfított arcú Rozika huncutul rágcsálta a köténye csücskét, nem szólt semmit, csak kuncogott. Janigáné a tenyerébe temette arcát, majd dúltan körülnézett. Látva, hogy Babszi nincs ott, sírni és jajveszékelni kezdett, Krisztust hívta hangosan segítségül. A többi asszony megdöbbenve nézte.

Időnként, hol a közelben, hol a távolban, robbantak a gránátok. Dóczyné minden robbanásra összerázkódott, Kálmán bácsi pedig Dimitrijt emlegette, aki távozóban úgy viselte a nyakába akasztott ébresztőórát, mint egy Lenin-rendet.

– Ejnye, ejnye, hol a csudába késik a jó fiú? Már úgy beszélt róla, olyan szeretettel, mint pócsmegyeri unokáiról.

12.

Mikefalvy maga készített szabályos vörös karszalagot Zsuzsi piros kötényéből és bátran viselte, bár a németek bármely percben visszajöhettek, hiszen folyt a csata a Hárshegyen. Ez a bátorsága némiképpen enyhítette Mikefalvyné megvetését és Sára nem beszélt többet „a vörös szemétről".

Szorgalmasan tanult oroszul és várta vissza Dimitrijt. Istállólámpa mellett strázsált és virrasztott éjjelente Ricsi őrhelyén. Az orosz nyelvtant nem tette le a kezéből, hegyes állát csontos könyökére támasztotta az istállólámpa fénykörében. Szája mozgott tanulás közben, amint az orosz igeragozást mormolta magában halkan, mint az imádságot.

Reggelenként volt különösen heves a harc és az ágyúzás. A szovjet repülőgépek ugyancsak reggel kezdték el Budapest bombázását és délután rendszerint abbahagyták. Estefelé elcsendesült az ostromlott város, nem lőttek sem a németek, sem az oroszok. Este pedig vak sötétség borult Budapestre. Csak a felgyújtott házak tüze

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 133 2020. 09. 21. 11:18:51

világított az éjszakában. Ilyenkor kezdtek harsogni a Vörös Hadsereg hangszórói a fasiszták lemészárlására biztatva a magyar főváros elgyötört lakosságát és polgárnak, papnak, munkásnak, parasztnak boldog felszabadulást ígérve.

Egy estefelé dörömböltek odakint a nagykapun. Mikefalvy szíve nagyot ugrott örömében és máris rohant kifelé a kapukulccsal. Neki adtak kapukulcsot, nem úgy, mint Ricsinek. Oroszul kiabált közben Dimitrijnek, tele torokból üdvözölte. De magyarul felelt valaki neki, gyászos elhaló hangon:

– Segítség!

Kaput nyitott az érkezőknek. Két kósza alak támolygott be: Wili Vetter Szép Ilonkával. Az öregasszony mutatkozott erősebbnek, pedig ő cipelt a hátán egy nagy batyut. A vén Hofbauer megbotlott és összerogyott a hóban.

– *Unheil, unheil...* – mormolta siralmasan.

A tanfelügyelő gondosan bezárta a nagy kaput, aztán istállólámpájával megvilágította a menekülő házaspárt. Kénytelen-kelletlen segített talpra állítani azt az embert, akit ő nemrég kozmopolita haramiának nevezett, mert orvosi honorárium fejében elajándékozta a szamarukat. Mindkettőjüket megvárakoztatta a „várudvaron", amíg a házi telefonon engedélyt nem kapott dr. Morvay professzortól, hogy a „Szép Ilonka" menekülő gazdáit bebocsássa az épületbe. Volt egy üres szoba a személyzeti épületben, a halottas kamra közelében, ahol Ricsi kihűlt teste hevert napok óta. Miska doktor javaslatára ott helyezték el Szép Ilonkát és az urát. Faggatták őket, mi történt, kik elől menekülnek. De ők nem feleltek, mélyen titkoltak valamit, amiről Wili Vetter minduntalan ismételte:

– *Unerhört... unerhört...*[160] – azaz valami hallatlan és rendkívüli dolognak kellett történnie, ami miatt odahagyták házukat és a borospincét.

Mindenki megsajnálta a két öreget. A fityegő szájú Rozika szerzett valahol egy kis vaskályhát, beállította szobájukba, a törött ablaküveget beragasztotta újságpapírral és befűtött. Segített ágyba fektetni az öregasszonyt, fagyott lábujjait meleg ruhával dörzsölgette. De fúrta a kíváncsiság az oldalát, szüntelen ostromolta kérdéseivel Szép Ilonkát, aki végül is csak ennyit árult el neki drámai hangon:

– Majd te is megtudod, szegény leányom.

Ettől sírógörcs fogta el és mint a hypomániások, akik néha haldoklási jelenetet rögtönöznek, átadta magát az ájulásnak. Dóczynét kellett behívni hozzá. A doktornő emlékezett rá, hogy egy szamarat kapott tőle egy injekcióért.

Wili Vetter, látva, hogy szerepcsere történt és megint Ilonka fekszik ágyban, mint otthon: összeszedte erejét. Leült egy alacsony fehér kórházi székre, bekötött fejét búsan lógatta, mereven bámult maga elé, akárcsak az alkoholos és serdüléses közönségesebb elmezavarban szenvedők. Sokan jöttek érdeklődni, többen faggatták, de ő semmit sem szólt. Fehér köpenyében, mintha „professzori vizitet" tartana, maga dr. Morvay is meglátogatta őket és némi gúnnyal megkérdezte tőlük, hogy talán a hordók körül történt valami hiba. Szép Ilonka, akinek feltornyozott ősz haja az arcába omlott, csak egy nyögéssel felelt. Az öreg sváb legyintett, mintha a hordók már nem is volnának fontosak és feleletül csak ennyit motyogott:

– *Ein Elementarschaden, eine Furchtbarkeit, Herr Professor.*[161]

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 134 2020. 09. 21. 11:18:51

Az asszony a hajdani női szépség romjaiban aléltan hevert, a férfi, mint foghíjas, megvert öreg házőrző komondor, az ágy lábánál kuporgott: a két öreg az emberi létezés nyomorú képét nyújtotta, mintha Euphroniusnak volna igaza, aki a dühöngők cellájában is váltig azt vallotta, hogy embernek lenni esztelenség és oktalanság, „alapjában szükségtelen dolog".

Az öreg sváb szundikálás közben néha felsóhajtott, mintha hordókról álmodna:

– *Ach! meine Fässer!*

13.

Egy este Janigánénak dobogni kezdett a szíve a hajdani balerina tőszomszédságában, a személyzeti épületben, ahol két vaságy is volt a szobában, szabályos kórházi ágyak, mindkettő „kincstári tárgy", de az egyik ágyban még mindig nem aludt senki, mert Janiga jobban érezte magát a bolondok közt a B pavilonban és még egyszer sem a hált itt. A másik ágyban Janigáné együtt aludt Babszival, jól megférték egymás mellett, összebújtak és melegítették egymást a fűtetlen szobában és a bajban. Az ablaküvegek, papírszalaggal összevissza ragasztva, épségben megvoltak, csak az egyik tört be, de nem a légnyomástól, hanem a borosüvegtől, amit a kertész az első nap részegen és elkeseredésében az ablakba vágott.

Julisnak dobogott a szíve.

Szokatlanul erős szívdobogása volt, hallotta is a hangját. Valami oka volt. Dr. Morvay professzor bizonyára meg tudta volna mondani, hogy micsoda. Talán a lokalizált személyiség sürgetett valamit és a kollektív dimenziók tiltakoztak, talán a gondolkozó agykéregben a dinamikus és a sztereotip magok kaptak hajba és követelődző parancsokat küldözgettek a gondolatközpontnak nevezett szürke, nedves, puha anyagba. Talán ezért dobogott olyan szokatlanul erősen a szíve. Avagy talán nem csupán mechanikus funkció volt, hanem a lelkében játszódott le valami és ettől ugrált a szíve.

Petróleumlámpa nem jutott Janigáék szobájába. Timonné esténként a bolondok elszakadt ingeit javítgatta, neki volt szüksége a lámpára. A szoba közepén egy szál gyertya égett az asztalon. Babszinak volt egy elnyúzott játék babája, azt öltöztette. Az anyja az asztalra könyökölt és szótlanul találgatta, kezét a szívére téve, hogy vajon mi lehet az oka ennek a szokatlan szívdobogásnak.

Egyszer csak felugrott, magára hagyta a kislányt és futni kezdett. Átszaladt az üvegfolyosón az A pavilonba, onnan pedig a behavazott kerten át a lejtős úton, egy kitaposott mezsgyén, a kastélyépületbe. A kert fenyőfáinak csipkés ágait vastagon belepte a hó; a holdvilág kékes ragyogásában olyanok voltak, mint a karácsonyfák. Elképzelni sem lehetett volna nyájasabb téli tájat. Akár az Alpokban, pezsdítő volt idefent a levegő. A hegedülő Szent Dávid képe a hold fényes tányérjában feledtette az emberek bolondságait azzal, aki rátekintett. A Vörös Hadsereg hangszórójának buzdító ordítása felhallatszott a Hűvösvölgyből:

– Papok! Ne féljetek a szovjet hadseregtől! Templomaitokban buzgón imádkozzatok a felszabadulásért!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 135 2020. 09. 21. 11:18:51

A B pavilonban az endogének búsan énekeltek. Az öreg épület kacskaringós folyosóit ablakmélyedésekben elhelyezett olajmécsek világították meg. Janigáné határozott léptekkel sietett valamerre. Könnyű volt a járása, mint lánykorában, amikor nemcsak szobalány-szerepeket játszott a miskolci színházban, hanem ügyesen táncolt is. Csak egyszer állt meg, habozva, mint aki elvétette az irányt, de csak egy pillanatig. Csalhatatlan tájékozódási ösztönnel, ami bizonyos nyugtalan fajta nők ritka adománya, sietett tovább és végre megállt egy ajtó előtt. Bekopogott.

Barátságtalan férfihang felelt az ajtó mögül:

– Ha kulcsod van, akkor bejöhetsz, kóbor lélek.

Janigáné lehajolt a kulcslyukhoz és belesuttogta:

– Nincs kulcsom, tisztelendő úr. De az ajtón át szeretnék valamit kérdezni, ne tessék rám haragudni.

– Ki vagy?

– Én vagyok a „Kutyavilla" kertészének a felesége, Janigáné. Tisztelendő úr, könyörüljön rajtam.

– Nem ismerlek, bűnös lélek.

Janigánét nem riasztotta el Rafael atya mogorvasága, tovább suttogott a kulcslyukba.

– Dehogyisnem ismer, tisztelendő úr. Többször is elbeszélgettünk, a kisházban, a konyhában. Meg is kínáltam kakaspörkölttel.

– A zaftból hiányzott a tejföl – felelte komor hangon Rafael. – Mit akarsz?

– Bevallom, tisztelendő úr, hogy rosszabb vagyok Sion leányainál.

– Hajolj lejjebb, suttogj bele hangosabban a kulcslyukba. Odatartom a fülem.

Janigáné, mintha gyóntatószékben volna, letérdelt az ajtónál, imára kulcsolta kezét.

– Mióta az uram féltékenykedni kezdett Hansra, a német őrmesterre, és egy nagy...

– Olyan napokat élünk, amikor meghalnak a nagyok és a kicsinyek a földön – szakította félbe az őrült, aki prófétának hitte magát. – Nem temetik el őket, nem siratják őket, nem metélik meg magukat, sem hajukat nem szaggatják ki őérettük. Folytasd.

– Én szívesen kitépem már minden szál hajam, tisztelendő úr. Bevallom. Bevallom, hogy...

– Mit vallasz be?

– Bevallom, hogy felfuvalkodott voltam a miskolci Sötétkapuban... felemelt nyakkal jártam... kacér szemmel pillogtam... lábommal zengést-bongást csaptam... Ahogy a tisztelendő úr mondta a minap.

– Miért akarod mézesmadzaggal gúzsba kötni Szent Mihály angyalainak szárnyait? – kérdezte a kulcslyukon át suttogó hangon az őrült pap.

– Dehogyis kötöm én gúzsba, tisztelendő úr. Én az Úr Jézustól irgalmat és békét akarok.

A szép Katalin nővér tűnt fel a folyosón nesztelen léptekkel; kezében olajmécsest tartott sok olajjal, mint az okos szüzek. Mikor megpillantotta a kulcslyuknál térdeplő Janigánét, mosolyogva bólintott és szó nélkül továbbment. Olyan illatot

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 136 2020. 09. 21. 11:18:51

hagyott maga mögött, mint a frissen mosott tiszta fehérneműé, hiszen az apácáknak volt még békebeli Liliom szappanuk.

– Babszival együtt vegyen fel engem is a listára 138.-nak, tisztelendő úr – könyörgött Janigáné.

– Egyedül a Seregek Ura menthet meg téged, nyomorult asszony. A közeledő Szent Mihály angyalait én csupán kérhetem, hogy esengjenek érted a Kegyelmes Úrnál.

– Legalább azt mondja meg, mit tegyek, ha már finom csipkepártából cafrang lettem.

– Add elő bajodat, töredelmesen gyónjad meg fertelmes paráznaságaidat.

– Hans miatt történt minden. Jaj! Végem!

– Ne siránkozz, asszony, hanem ürítsd ki bűneid szütyőjét.

– A temetésen mindenki minket akart menteni... azaz Zolit, az uramat... amikor ott voltak a nyilasok...

Mint aki mindent tud, rettenetes hangon szakította félbe az ajtó mögött Rafael atya.

– Szoros ruha helyett szoros zsákba jutsz.

– Megérdemelném, tisztelendő úr, mert tetszett nekem, hogy én tetszem Hansnak.

– Átkozott, aki ember előtt illeg-billeg és nézi magát, mint a tükörben. Áldott, aki az Úrnak tetszik – hangzott a kulcslyukból.

– Én csak azt mondtam, neki, tisztelendő úr: „*Wieso, Hans? Sollen sie nicht so traurig sein, ich bin auch ein weib.*"[162] Csak fel akartam kicsit vidámítani. Olyan szomorú volt, érezte a halálát. Azt mondta, sohasem fogja már ő látni a Rajnánál a menyasszonyát.

– Jonathan gyilkosa lettél tehát?

– Ne vádoljon ilyennel, tisztelendő úr. Csak mákszemnyi kacérság volt bennem. Ez minden. Semmi egyéb okot nem adtam rá, hogy Zoli azzal a marha hegyes disznóölő késsel leszúrja a szegény német őrmestert, aki... aki érezte ugyan közeledő halálát, de nem sejtette... nem is álmodta a szegény fiú, amint ott szundikált fáradtan és szomorúan a konyhában... és... és később én mostam fel a vérét a padlóról...

– Német őrmester volt tehát a halott?

– Az. Pedig az uram a legjámborabb ember, egy csirkét se tudna megölni... A Gonosz Szellem ingerkedése nélkül ő ilyet sohasem tett volna.

– Ölni bűn, de nem mindig – hangzott a kulcslyukból. – Vigasztalódjál, asszony. Ha nem Jonathan volt a halott, hanem egy német zsoldos a Rajna partjáról, akkor megérdemelte halálát. Az urad kezébe nem az Ördög adta a konyhakést, hanem Szent Mihály egyik fürge angyala.

– Nem vigasz ez, tisztelendő úr. Vége szép házasságunknak a kiontott vér miatt. Mindennek vége.

– Ne felejtsd, lányom – hangzott szelídebb hangon –, átok emészti a földet és mindörökre megszűnik hamarosan a dobolásnak vigassága. Mit tehetek én értetek?

– Az uramért már semmit. Ő jó helyen van. A B pavilonban. Megbolondult a bolondok közt.

– Mit kívánsz saját magadnak?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 137 2020. 09. 21. 11:18:51

– Már mondtam. Vegye fel az én lelkemet is a megmentendők cédulájára, tisztelendő úr. Írja fel a nevemet közvetlenül Babszi mellé. Ezért jöttem, ezért könyörgök összetett kézzel.

Csend volt az épületben. A folyosó végén, ahonnan lépcső vezetett fel dr. Morvay női ápoltjaihoz, pisla mécses világított. A levegőben még ott lebegett Katalin nővér Liliom szappanának könnyű illata. Messziről, falak mögül, kutyaugatás hallatszott.

Frank tacskója ugatott valahol egy szobában. A kulcslyukban végre megszólalt Rafael atya hangja.

– Kérésed hamar teljesíthető. Olyan egyszerű a dolog, mint a túrós tészta.

– Mit tegyek?

– Kövess el valami esztelenséget – felelte a pap. – A legnagyobbat, ami csak erődből telik a Hatalmas Úr dicsőségére.

Janigáné, az ajtónál térdelve, lehajtotta fejét. Zavarban volt. Az őrült pap válaszát nem egészen értette.

– Milyen nagy esztelenségre tetszik gondolni, tisztelendő úr?

– A Seregek Ura egy nap elhatározta, hogy a mi bőrünkbe bújik. Vállalta kehes tüdőnket, tökéletlen köldökünket. Megette a büdös birka húsát és a legnagyobb esztelenségeket követelte mitőlünk. Azt parancsolta, hogy szeressük felebarátunkat, mint önmagunkat.

– Hát olyan lehetetlen volna az?

– Kérdezd meg Euphroniustól.

– És még milyen esztelenséget kívánt tőlünk az Úr, amikor a bőrünkbe bújt?

– Azt is követelte még példának okáért, hogy jobban szeresd őt, mint szöszke gödölyédet, aki a testedből vétetett, a kislányodat.

– És mit még? Milyen bolondságokat követelt még tőlünk az Úr, amikor vállalta a szégyent, hogy olyan köldöke legyen, mint nekünk?

– Nincs már sok időm – morogta a kulcslyukba az őrült. – A Seregek Ura már elküldte hadait, hogy meggyalázza a dicsekedőket és gyalázatosakká tegye a tiszteleteseket. Ő követeli tőlünk, hogy boldogan nevessünk, ha belénk rúgnak. Csak ilyen bolondság árán válunk hasonlatossá őhozzá. Aztán parancsolt még más bolondságokat is. Dobd vissza kenyérrel azt, ami megdob kővel. Aki pofon vág bal felől, azt ne üsd vissza, hanem kérj egy még hatalmasabb pofont a jobb orcádra. Ő követte el a legnagyobb bolondságot, amikor Isten létére eltűrte, hogy az emberek keresztre szögezzék.

– De mit tehetek én, gyönge szegény asszony?

– Kövesd az Urat az esztelenségben és ne ítéld el szigorúan férjedet, aki embert ölt miattad. Hiszen az Úr megajándékozott minket egy bolondsággal. Csak azt kell kiáltanunk neki: Hiszek neked, Uram! jaj! bocsánat! És egyszerre minden a legnagyobb rendben van. Ne felejtsd, asszony, hogy a Seregek Ura a poklok fenekére átkozta a hazugokat, de megkegyelmezett a rablógyilkosnak.

– Mit tegyek? mit tehetek? – rimánkodott Janigáné.

– Menj dolgodra, asszony. Késő van – hangzott Rafael atya válasza. – Én felveszlek téged 138.-nak a listámra. De leánykádnak is, neked is csak a Seregek Ura adhatja meg a kegyelmet. Ismétlem tehát, mint kakukk az énekét, mióta nap van és föld

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 138 2020. 09. 21. 11:18:51

van, a földön erdő van és az erdőben kakukkmadár énekel a fán: kövess el valami nagy bolondságot az Úr dicsőségére és ő bízvást megkönyörül rajtad.

– Köszönöm alázattal – rebegte Janigáné és a sötét tekervényes folyosókon át visszaszaladt a kertbe, ahol fehéren csillogtak a fenyőfák, és a kerten át visszament a hátsó épületbe, ahol Babszi még mindig a játék babáját öltöztette a gyertyalángnál.

Később találkozott az állapotos Mikefalvynéval, aki arról panaszkodott, hogy nincs senki, aki legalább egy éjszakára felváltaná az urát a kapusszobában. Rögtön felajánlotta, hogy Babszival együtt szívesen őrködik ő az éjjel. Át is cipelte ágyneműjüket a havas kerten át.

Megint dobogni kezdett a szíve. Azt gondolta, talán az éjjel visszajön Dimitrij, akit mindenki annyira vár.

A tanfelügyelő holtfáradtan és álmosan átadta neki a nagy kapukulcsot, ha netán csakugyan jönne Dimitrij, és hátrament a családjához. Janigáné elrendezte az ágyat a portás szobájában, lefektette Babszit, a kislány hamarosan elaludt.

Neki nem volt szabad levetkőznie. Mikefalvy szigorúan meghagyta neki, hogy legalább az éjfélt várja meg, akkor aztán ruhástul lefekhet egy kicsit; ha éjfélig nem érkezik vissza Dimitrij, akkor már csak reggelre remélhető, reggel pedig ő megint átveszi a szolgálatot. Ilyképpen Janigáné letelepedett az asztal mellé és belebámult a kormos istállólámpa lángjába.

Fáradtan, elcsigázottan nézte a kicsi piros füstölgő lángot, amint alig-alig mozog, mint egy lepkeszárny. Azon tűnődött, amit Rafael atya mondott neki a kulcslyukon át. Esztelenség?... Bolondság?... Ugyan micsoda nagy bolondságot lehetne elkövetni a jó Isten kedvéért? Nem tudta. Várta, hogy történjék valami.

A szeme kezdett leragadni az álmosságtól. Ruhástul Babszi mellé feküdt. A kislány sóhajtott, átkarolta a nyakát, a keblére bújt.

Janigáné elaludt. Álmában verte valaki, de ő nem érezte az ütéseket, nem fájt semmi és azt kérte, hogy üssék jobban.

Hajnaltájban felriadt. Odakint lövöldöztek.

Babszi kis karját lefejtette a nyakáról; vigyázott, hogy fel ne ébressze. Kibújt az ágyból. Az ablakhoz ment. Hallgatódzott. Kinézett.

Odakint még éjszaka volt, de már kezdett derengeni. A holdvilág elvegyült a hajnal szürke színeivel. A havon élesek és egyenesek voltak a fekete vonalak. Látszott a beton hóember és a nagy tölgyfa kapu.

Valahol megint lőttek. Aztán kiáltozás hallatszott.

Janigáné fülelt. Úgy rémlett neki, hogy odakint emberek szaladnak, lépteik alig hallatszanak a puha hóban. Aztán csend lett.

Már épp vissza akart feküdni Babszi mellé, amikor jajgatást hallott.

Valaki panaszosan jajgatott a közelben, magyarul segítségért kiáltott.

Janigáné szíve megdermedt ettől a rettenetes hangtól. Ha nem magyarul jajgatott volna, akkor azt kellett volna gondolnia, hogy nem is emberi hang ez. Még így is, noha magyarul ismételte.

„Segítség! Segítség!" – volt benne valami embertelen és iszonyatos, ami szíven ütötte.

A szögről leakasztotta a kapukulcsot és kiszaladt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 139 2020. 09. 21. 11:18:51

Közben a magas kőfalon túl az ember szüntelenül jajgatott.

Mikor a kulcsot a zárba illesztette, a közelben csattant valami, aztán egymást érték a lövések: golyószórók kerepeltek, géppuskák ropogtak, ágyú dörgött, és a hirtelen támadt hajnali harcizajban időnként hallatszott az emberi sírás, a panaszos jajgatás.

Izgalmában Janigáné nem tudta kinyitni a kaput, hiába forgatta a kulcsot, a zár nem akart moccanni.

– A lábánál fogom meg és úgy húzom be a hóban, mint a szánkót – mondta hangosan, de úgy rémlett neki, hogy nem ő, hanem helyette valaki más beszél.

Körös-körül csattogott, zúgott a Hárshegy. Potyogtak a cserepek, a kődarabok. Ahol az imént mézeskalácsnak látszott a fal, a ház, a kerítés a havas hajnalban, ott most lángok csaptak fel és füstölt minden. Futás, ordítás, lövöldözés hangzott, orosz szavak keveredtek német vezényszavakkal és magyarul jajgatott egy ember.

Végre a zár megmozdult, a kapu kinyílt. Janigáné futni akart, hogy „lábánál fogva" bevonszolja a kapu alá azt, aki sír és jajgat. De nem tudott mozdulni. Babszi állt mellette. Belekapaszkodott a szoknyájába és elképesztő erővel húzta visszafelé, be a házba, befelé.

Le akarta tépni magáról a pici kezet, de az erősebb volt, mint az övé. A kislány torkaszakadtából sírva kiáltozta:

– Nem engedlek elmenni, mamikám!... Nem engedlek elmenni...

– Valaki jajgat... egy sebesült... meg kell menteni, Babszi...

– Nem engedlek, mamikám...

– Ejnye, engedd el tüstént a szoknyámat... meghal az az ember...

– Nem engedlek.

– Eressz el, Babszi, és várj meg itt. Feküdj le a hóba, lőnek. Lábánál fogva behúzom ide... Hallod, milyen borzalmas a hangja? Hív... engem hív...

– Nem engedlek, mamikám.

– Ejnye, micsoda bolondság, hogy kijöttél ide utánam!... Jaj! Nem bírom ezt a hangot... megszakad a szívem tőle... Eressz el, megfogom a lábát...

– Segítek neked, mamikám... egyedül nem engedlek...

– Bolond vagy, Babszi. Utoljára mondom, ereszd el a szoknyám!...

– Segítség... segítség...! – hallatszott egészen közelről.

Janigáné dulakodni kezdett Babszival. De a kislány, mintha kicsi marka acélkapoccsá változott volna, belecsimpaszkodott az anyja szoknyájába. Az asszony az ölébe kapta és mint az eszeveszett, kiszaladt vele a golyózáporba, hogy megmentse a jajgató embert...

Nem sokkal később, mikor a harci zaj elült, Gyuri nyitva találta a nagykaput. Már világosodott. Az ólomszínű égre rárajzolódott a János-hegy fekete körvonala. Az ápoló a fejét csóválta, kimént és körülnézett.

Nem messze a kaputól egy magyar katona holtteste feküdt a hóban. Mellette hevertek holtan a kertészné és a kislánya.

Babszi ugyanúgy ölelte át anyja nyakát, mint éjjel az ágyban, és másik pici kezével még mindig a szoknyáját markolta. A frissen hullott havat piros vérfoltok tarkították. Mindez olyan volt, mint egy őrült festő képe: szétszórt pipacsok télen a hóban.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 140 2020. 09. 21. 11:18:51

V.
A FELSZABADULÁS

Minden ember bolond, és aki nem akarja, hogy annak a lássák,
maradjon otthon és törje össze tükrét.
(Francia közmondás, állítólag Sade márkitól)

1.

Dimitrij még mindig nem érkezett vissza.

Dr. Morvay professzornak az volt a véleménye, hogy az ostrom még eltarthat egy ideig, nem kell tehát megvárni a polgári és egyházi hatóságok közbenjárását a temetések körül. Az ismeretlen magyar katonát eltemették a kis erdő alatt, az intézet kertjében pedig két sírt ástak: az egyiket Kunwald Richárdnak, a másikat Janigánénak és Babszinak, és a pokrócokba göngyölt holttesteket estefelé csendben hantolták el. Rafael atya együtt imádkozott az apácákkal, ő volt az egyetlen bolond a temetésen.

Dr. Morvay Ödön ezekben a napokban elmerült az ellentétes sarkpontok tanulmányozásában. Catullus költészetéből kibányászta a pszichózis ellentéteit és csokorba gyűjtötte azokat az aktív meghökkenéseket, amelyek a megszállottaknál a démon botrányos manifesztációiként szoktak jelentkezni. Valahányszor Miska doktor jelentett neki valamit vagy utasításokat kért, ő Catullusról vagy a társadalmi elmegyógyászat, mint új tudományág körvonalairól beszélt inkább.

– Aggódom a civilizált emberiség jövőjéért – mondta gondterhesen.

Napjában többször is megkérdezte, hogy visszajött-e már Dimitrij.

Szorgalmasan tanult héberül. Közben latinul és angolul is olvasott. Nemcsak Catullust tanulmányozta, hanem William Blake-et is. A francia Arthur Rimbaud-hoz látszólag hűtlen lett. Különösen jellemzőnek találta, hogy ugyanaz a „londoni rézmetsző", aki az Ártatlanság Énekeiben elvezet a mennyországba, ahol az aranysörényű oroszlánok együtt alusznak a bárányokkal, megálmodta a poklot is.

– A „Kutyavilla" kertésze apatikus lett – mondta neki Miska doktor. – Először tagadta, most meg már nem hiszi, hogy a feleségét és a kislányát már el is temettük.

A professzor oda sem hallgatott.

– A mennyországot összeházasította a pokollal – magyarázta. – Feloldotta a jó és a rossz ellentétét. A menny és a pokol házasságában kibékítette az ellentétes sarkpontokat. A páva gőgje az Isten dicsősége lett, a kecskebak kéjvágyát az Isten jóságává változtatta.

– Kicsoda? – kérdezte megütközve az alorvos.

– Hát Blake.

A féllábú doktor vállat vont. Halvány sejtelme sem volt, mi fán terem ez az angol költő. Fáradtan jelentette azt is, hogy a zugligeti festékes állapota válságosra fordult. Lázálmában félrebeszél. Moszkvai százpengősöket emleget, géppisztolyt követel és fel akar mászni egy fa tetejére, hogy onnan lövöldözzön a fasisztákra.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 141 2020. 09. 21. 11:18:52

A professzor tűnődve nézte Demetrius szitává lőtt festményét a falon: a mulatozó Ipsimelta roncsait. A művész szignatúrájára mutatott, az égő piros betűkre.

– Talán ő mindent megfestett, amit mi nem értünk, de már sejtünk, mióta az ostrom megkezdődött – mondta.

Hozzátette, hogy nagy kár érte, meg a képért is.

Szabadulni szeretett volna az alorvostól, hogy tovább tanulmányozza a mennyországban együtt szundikáló oroszlánokat és bárányokat, és ígérte, hogy meg fogja látogatni az agysérült Dobost és a beteg SS-katonát is, akinél már szépen kifejlődött a pneumopleuritisz, vagyis a mellhártyagyulladással komplikált tüdőgyulladás. De Miska doktor nem hagyta békén.

– Bocsánat, professzor úr, de már sokszor szerettem volna kérdezni, bár nem tartozik a kompetenciámba: ez a Henrik, akit Euphroniusnak is neveznek, csakugyan gróf?

– Fenét. De istentagadása sznobizmussal párosul, ami nem ritka a színvegyület a neuropszichikus szivárványon, az emberi agy égboltján. Egy olasz biztosítóintézet budapesti ügynöke volt, amikor a kalapácsos gyilkosságot a bécsi gyorsban elkövette. Még mindig rajta van a „Morvay-ing”?

– Gyuri levette róla, de továbbra is benn tartjuk a cellában. Legveszedelmesebb betegünk.

A professzor szórakozottan vállat vont.

– Gondolod, Miska?...

– Az általános zűrzavarban könnyen szerezhetne egy kalapácsot, agyonverne vele valakit. Kezd már minden a feje tetejére állni, professzor úr.

– Nem tudnád pontosabban kifejezni?

– Akut depressziós állapot kezd eluralkodni az épületekben a személyzet körében. Sőt már az epilepsziás női betegeknél is, akik megneszeltek valamit.

– Megneszeltek valamit? Ugyan mit? Nem érdekes – mondta dr. Morvay. – Ostrompszichózis, rosszultápláltság, ideges kimerültség, életveszély. Bizonyos esetekben a makkegészségesek is, ha egyáltalában vannak ilyenek, hypomániásoknak látszanak. Morális tudatuk azonban épségben megmarad, diametrális ellentétben áll a hypomániások perverz szindrómáival. Tapasztaltál valami rendkívülit?

– A „Szép Ilonka” öreg vendéglősnője nagy titokban egészen furcsa dolgokat közölt Katalin nővérrel.

– A Szent Kelemen-bazilika freskójával?

Miska doktor fáradt arca eltorzult, műlábával dobolni kezdett a padlón.

– Nem tudom, milyen freskóról beszél, professzor úr. Én egyet tudok. Ez a szívbajos nénike azt állítja, hogy az orosz katonák berúgtak Wili Vetter borától és sorozatosan erőszakot követtek el rajta. Tizennyolcat tudott összeszámolni. Közben többször elájult.

– Hány éves Szép Ilonka?

– Hatvannyolc.

Dr. Morvay a fejét csóválta.

– A kedves matróna bizonyára álmodott.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 142 2020. 09. 21. 11:18:52

– Nem álmodott az, professzor úr. Wili Vetter kijózanodott végre heveny részegségéből. Ő is tanúsítja az abszurdumot.

– Akkor túlozza az erőszakos nemi közösülések számát.

– Túlozza? Dehogyis, professzor úr. Az ura huszonhat esetet jegyzett fel.

– Feljegyezte? – kérdezte a professzor, csodálkozva.

– Sváb kocsmákban az a szokás még manapság is, hogy fekete táblára krétával írják fel, hogy hány liter bort adnak ki a vendégnek.

A „Szép Ilonkában" is van egy ilyen falitábla. Nem tetszik rá emlékezni? Ott lóg a falon a söntésben bal kéz felől.

– No és?

Elgyötörten felelte az alorvos:

– Az öreg Vetter arra a táblára húzogatta krétával a vonalakat. Azt állítja, hogy huszonhat vonalat húzott addig, amíg fejbe nem vágták.

– Hány napig húzogatta azokat a vonalakat?

– Hány napig? Egyetlen éjszakán... Nem is értem, hogy bírta ki ez a szívbeteg öregasszony.

– Az ember sok mindent kibír, Miska. *Tolerantia maxima humana*... De én azt gondolom, a Vetter részeg volt és sokkal több vonalat húzott. Csalt. Mint korcsmáros, megszokta a csalást egy életen át.

– Szupponáljuk,[163] hogy csalt. – De a tivornya folyt tovább. Akkor is, amikor a Vetter ájultan hevert a padlón.

– A számértékek csak a tudat felületét súrolják és néhány specifikus esettől eltekintve, az emlékezet kapuján eltorzultan lépnek be. Schuhl és Janet is foglalkoztak már a kérdéssel. Ezeket a számadatokat nem fogadom el.

– Katalin nővérnek, aki részletesen kifaggatta a matrónát, más a véleménye.

– A hedonisztikus koncepció már a görögöknél dicsekvésre vezetett. Valamilyen kiderítetlen okból a *vanitas ex libidine* héttel szoroz. Ha tehát az elhervadt Szép Ilonka tizennyolc orosz katonával dicsekszik, ebből csak két és fél katona igaz. Azok is bizonyára csak megcsipkedték az állát.

– Dóczyné nőgyógyászatilag megvizsgálta a matrónát. Azóta nem lehet bírni vele.

– Szép Ilonkával?

– Dehogyis. Dóczy kolléganővel. Rettegve irtózik az oroszoktól.

– Ő minden férfitól rettegve irtózik, azaz kívánja őket. Ebből fejlődött ki a pszeudoneurózisa.

Miska doktor bágyadtan ingatta nagy kerek fejét.

– Akár pszeudoneurózis, akár nem, minden módon csúfítja magát azóta. Pedig erre nem is volna szüksége.

– Mit tett?

– Bekormozta az arcát félelmében. Olyan, mint egy kéményseprő.

Azt is mondta még Miska alorvos, hogy ezt nevezi ő „akut depressziós állapotnak" a nők körében. Ebben Dóczyné hibás. Hisztériásan kiáltozott félelmében és amióta bekormozott arccal jár, a nők kezdenek félni. Valóságos járványként terjedt el az épületekben a félelem. A fityegő szájú Rozika összeveszett Timonnéval, aki azt

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 143 2020. 09. 21. 11:18:52

találta mondani izgalmában – hiszen már ő is fél –, hogy nem Rozikát, hanem a szép kis Mancit kell félteni az oroszoktól, mert bizony Rozika a szája miatt úgyse kell az oroszoknak. Valaki azt a kijelentést is tette: „Janigánénak jó már, neki már nem kell félni." Az A pavilonban az epilepsziás és a hisztériás nőket Kati néni próbálja csillapítani. Feltűnő, hogy a mánia és a cirkuláris elmezavarok osztályán a női betegek, akik eddig teljes apátiával viselték az ostrom megpróbáltatásait, most nyugtalankodnak. A tébolyodott vénasszonyok, akik elfelejtették saját nevüket, kezdenek izgatottan viselkedni. Egyébként a hisztériások és az epilepsziások csinosítgatják magukat. Az apácák körében is bizonyos riadalom tapasztalható.

– És ezt is Dóczyné bekormozott arcának köszönhetjük – mondta komoran Miska doktor.

Dr. Morvay mindezt figyelmesen meghallgatta. Lecsípte a füstölgő petróleumlámpa kanócát, aztán megszagolta az ujjait.

– Euphroniusnak egyben igaza van – mondta és nagyot sóhajtott. – A létezés bizony nem könnyű emberi dolog! De hát mit tehetünk?... Ami Catullusnál szenvedélyes harag, az az őrült Blake esetében kérdés és felelet. A létezés titkairól a legzavarbaejtőbb kérdésekkel ostromolja a liliomot, a felhőt, a férget. A féreg ezt felelte neki: *Quodech*. A kapanyélnek is két vége van, a kapa mégis egy szerszám... Egyébként azt ajánlom, tartsatok szigorú éjszakai ügyeletet és a kaput ne bízzátok többet nőre.

Az alorvos gondterhesen mondta:

– Szívesen odaadnám neki a kakukkos órámat is, csak jönne már Dimitrij, az a kedves, jó fiú. Őrizne minket. De ki tudja, hol jár?

– Talán a jó Isten már kézen fogva vezeti őt is ott, ahol az aranysörényű oroszlánok együtt alusznak a báránykákkal – mondta a professzor.

Az apácák a kápolnában azért imádkoztak, hogy Isten küldje vissza mielőbb Dimitrijt.

2.

De Dimitrij helyett mások érkeztek.

Először kisebb csoportokban jöttek, nyolcan-tízen: később seregestül.

Várva várt érkezésük különleges látványosság volt, bizonyos mesés elemekkel. Mindannyian fehér palástot viseltek. A vállukon lengő lepedők miatt álombeli alakokhoz hasonlítottak. Ezeket a már felszabadított burzsoázia budai házaiban gyűjtötték össze. A havas táj fehér színéhez alkalmazkodva, a lepedőkkel álcázták magukat a harcokban. Némelyik olyan volt, mint egy-egy illusztráció *Az asztrális test* című ismert spiritiszta könyvben.[164] A hajnali félhomályban fehér kísérteteknek látszottak.

Még alig derengett, amikor megérkeztek a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézet várfalaihoz a nagy tölgyfa kapu elé. Éktelen lövöldözéssel, dörömböléssel és ordítozással kezdték.

Különösen a hangjuk volt félelmetes: távoli orosz puszták hangja, magyar fülnek idegen és szokatlan. Helmholtz, a nagy német természettudós, a hangérzések tanulmányozása közben elméletet dolgozott ki és ebben kimutatta, hogy bizonyos

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 144 2020. 09. 21. 11:18:52

hangok páni rémületet okoznak a fül hallórendszerében, amely, mint ismeretes, a rezonancia alapján érzékel. A szláv nyelvekkel foglalkozó nyelvtudomány az orosz nyelv hangtanának elemzésénél az alacsony rezgésszámok jelentőségét emeli ki, a hangszalagok jellegzetes működését pedig bizonyos torokhangok elsőbbségével magyarázza; ezek a hangok háttérbe szorítják a nyelv- és ajakhangokat.

Az elmegyógyintézet főkapuja elé hajnaltájt érkező szovjet harcosok bősz üvöltésétől felriadt a főépület és a közvetlen szomszédságában lévő C pavilon, ahol különösen a paralízisben szenvedő férfiak mutattak érdeklődést a szokatlan hangok iránt. Voltaképpen úgy hangzott, mintha száz Dimitrij kiáltozna, dörömbölne a kapun, és százannyi golyó röpködött, mint ahány Dimitrij érkezése napján kioltotta Ricsi életét.

A rekedt hangok a nyilas tanfelügyelő hangérzéseit is feldúlták. Karján a vörös szalaggal, ész nélkül nyargalt és kaput nyitott az ordítozóknak.

Libegő fehér palástjaikban az oroszok betódultak az udvarra.

Rafael atya épp ekkor jelent meg az ablakban és a rács mögött torkaszakadtából kiáltotta:

– Üdv nektek, fehér szárnyú angyalok!

De senki sem törődött vele.

Mikefalvy az első orosznak megmondta a varázsszót, amelytől, emlékezete szerint, annak idején Dimitrij megszelídült. Azt remélte, hogy mihelyt megtudják, hová érkeztek, erőt vesz rajtuk a „*grüner Schauder*", a sokszor bizakodással emlegetett „zöld nyavalyatörés", és a bolondok házától való félelmükben azonnal ész nélkül távoznak.

– Szumasecsi, szumasecsi, szumasecsi – ismételte többször is, olyan kitartóan, ahogy a friss görögdinnyét kínálják a szolnoki állomáson, ahol soká áll a vonat.

De a katona, mint Dosztojevszkij regényeiben a szereplők, csak köpött egyet.

Ezek a fehér leplekbe burkolt lövöldöző és ordítozó harcosok csöppet sem hasonlítottak a sajópataki kis kondáshoz. Véres csatákból érkeztek, ahol sok bajtársuk a fűbe harapott; nehézkes járású, mogorva, vad férfiak voltak, mintha egy Keletről elindult új népvándorlás előhírnökei volnának a Hárshegyen. Puskaporszaguk keveredett hagymaszaggal és egyéb átható szagokkal. Sötét homlokukon valamilyen komor látomás visszfényei tükröződtek halálról, pártról, ellenségről, fasisztáról és dicsőséges Honvédő Háborúról, amelyben győzelemre kell vinni a nemzetközi proletáriátus szent ügyét is. A *szumasecsi* szajkózására ügyet sem vetettek. A tanfelügyelőt úgy mellbe vágták, hogy a falnak tántorodott és elejtette a nagy kapukulcsot. Egymás közt, hadarva, olyan tájszólással beszéltek, hogy Mikefalvy Lóránt egy árva szót sem értett belőle, hiába olvasta fennhangon éjjel-nappal Csehov színdarabját a cseresznyéskertről.

Az ósdi tölgyfa kaput a vasrácsokkal az első csoport könnyűszerrel döntötte ki sarkaiból. Néhányan épp csak nekitámasztották izmos vállukat és máris minden recsegve-ropogva omlott. Irtózatos erejű gyerekekként dobálták félre az útból a lehullott nehéz köveket és mázsás vasakat. Épp csak belerúgtak a falba és máris lyuk tátongott rajta. Valaki vörös zászlót tűzött ki az elmegyógyintézet kőfalára. Olyan ügyesen és fürgén mászott fel, mintha majom vagy cirkuszi mutatványos volna.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 145 2020. 09. 21. 11:18:52

Egyre többen és többen érkeztek, mint követválasztáskor Szalk-Szentmártonban. Hamarosan kiderült, miért kellett a falat betörni és a kaput ledönteni. Lovas szekerek érkeztek, lőszeres ládákkal megrakva. Amodébb ágyút vontatott egy kisded csoport.

– Szumasecsi, szumasecsi – ismételte Mikefalvy kétségbeesetten.

De csak azt érte el vele, hogy magára hívta a figyelmet. Egy izmos szovjet katona fülön csípte és vitte, ragadta magával, szaladt vele lefelé a hólepte hegyoldalon Hűvösvölgy irányában, ahol egy elcsigázott, didergő embercsoport húzta a kötelet és a kötél végén az ágyút.

– *Davaj, davaj!* Kicsi robot! – már magyarul is tudott keveset.

Ő hiába magyarázta az orosznak, hogy ez itten a világhírű Morvay-féle tébolyda és ő benne a „komisszár". A katona nem eresztette ki markából, géppisztolya csövével megfenyegette és beterelte az iga alatt nyögő csoportba. Húszan-huszonöten voltak, felszabadított budai férfiak, fiatalok és öregek vegyesen. Ki nyögve, ki jajgatva, ki a társait biztatva görnyedt bele a vontatásba. Voltak, akik féltek és röpíteni szerették volna a szovjet ágyút, fel a hegyre, minél magasabbra. Ezeknek arcán sötét fintorok reszkettek. Ki is mondták, hogy attól félnek: egyenesen Szibériába viszik el őket a Hárshegyről. De a többiek kényszeredett nevetéssel lehurrogták. A néhol térdig érő hóban ágyút vonszoló budai polgárok kis csapata beleillett volna egy divatos történelmi filmdrámába a római császárság alkonyából, ahol a baloldali eszmékkel rokonszenvező haladó filmrendező a kényszermunka ábrázolásával akarja megbélyegezni a zsarnoki rövidlátást. Mikefalvy nem mert ellenkezni. Megragadta a kötelet és húzta, húzta...

Új orosz szót tanult meg, nem szerepelt a „cseresznyéskertben"; megtanulta, hogy *robotnyik* dolgozót jelent, de ebből az orosz szóból származik a robot, a kényszermunka. Azt is megtudta, hogy ő ettől a perctől fogva *ungarszkij robotnyik,* azaz magyar robotos. Egy kemény kalapos, jól öltözött, tiszta öregúr mellé került a sorban; az tanította meg rá.

Aztán az öregúr ezt is mondta:

– No, mi szépen felszabadultunk.

A szívéhez kapott és összerogyott a hóban.

Valaki suttogva megjegyezte:

– A Királyi Kúria elnöke.

Az orosz őr, aki Mikefalvyt ide dirigálta, nem sokat törődött a kidőlt kegyelmes úrral.

– *Davaj! davaj!* – biztatta a budai *robotnyik*okat.

Az ágyú vagy nagyon nehéz volt, vagy megakadt a hegyoldalon. Mikefalvy is együtt erőlködött a többivel, de hiába: az ágyú inkább lefelé akart gurulni és őket is húzta lefelé. Ettől többen megrémültek. Szerencsére segédcsapat érkezett az elmegyógyintézet felől. Az orosz bőszen integetett egy másik orosz katonának, aki mint pásztor a juhait, buzgón terelt maga előtt egy csapatot, csakhogy pásztorbot helyett géppisztoly volt a kezében. Kálmán bácsi jött elöl néhány zord arcú férfival, akiket a tanfelügyelő nem ismert, sohasem látott, de gyanította magában, hogy kicsodák.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 146 2020. 09. 21. 11:18:52

Ezek is beálltak a sorba, megragadták a kötelet. Az egyik harsányan nevetett, egy másik enni kezdte a havat.

– Kik ezek az emberek, Kálmán bácsi?

Az öreg ápoló csak a bajusza alól mormogta:

– C pavilon, földszint 32.

Több orosz katona egy nagyobb csoportot is terelgetett kifelé, voltak vagy negyvenen. Az elmegyógyintézet ápoltjainak csíkos flanel egyenruháját hordták, vastag szőrpapucsokban, ruhájuk fölött bő malaclopót viseltek, fejükön kis sapkát. Az arcok homályban maradtak, de fekete alakjaik, mint sötét madarak, élesen kiváltak a havas háttérből. Az oroszok éktelen kiáltozások közben hajtották el őket valamerre.

Kálmán bácsi a Királyi Kúria elnöke helyére állt, húzta a kötelet. Szólni nem mert, csak pislogott, ferdén kacsintgatott a tanfelügyelőre.

Mikefalvy kimeredt szemmel bámulta, hogy szaladnak szét a hóban a bolondok. Nem félnek az oroszoktól, nem ijednek meg fenyegetéseiktől. Kergetődznek, játszadoznak. Az orosz lead egy sorozatot géppisztolyából, de azok csak ugrándoznak a puha hóban, mintha a szabadságot éltetnék.

Az ágyú végre megmozdult, a C pavilon 32-es szobája buzgó támogatásával. Mikefalvy homlokáról ömlött a verejték. Sűrűn havazott, mint Petőfi téli versében: „S hátha nem hópelyhek? Talán egy őrült gondolatjai? Vagy összetépett lelkem rongyai…"

Elképedten tekintett fel a várfalak mögött kiemelkedő kastély tornyára és egyszerre távolinak látszott, mintha Sára is a nagy hasával és a két gyerekkel valahol nagyon messze, messze lenne. A hajnali szürkületben a sötét égen szélvész szaggatta a felhőket. Ám ez a szélvész csak az ő lelkében dúlt. Még később is esküdözött, hogy ezen a hajnalon, amikor a budai robotosokkal és a néhány bolonddal együtt az ágyút nagy nehezen felvontatta az elmegyógyintézethez: vad vihar tombolt, arcába fújta a havat és a szétszaggatott fekete felhők közt csillagok is ragyogtak az égen.

Az oroszok ezalatt elhajtották valamerre a bolondokat. Mint terelő kutya, futott némelyik orosz a szökevények után, de nem bántotta őket, csak éktelenül kiáltozott rájuk. Bosszankodott, hogy nem sikerül fegyelmet tartani a hóban bukfencezők és a vidám hancúrozók közt. Az orosz szidalmak messzire elhallatszottak a budai hegyek közt. De ezek a hangok, alacsony rezgésszámuk és bizonyos hangérzéstani törvények következtében, csak Mikefalvyban és a budai robotosokban keltettek félelmet, az elhajtott bolondokban nem. Hiába nógatták őket, megfélemlítésük nem sikerült. Időnként markuk közé kaptak egyet-egyet, rongyként megrázták, ijesztésül a levegőbe lőttek, de mindez hiába volt: a Hárshegy havas lejtőjén a zűrzavarban szerteszét futkározó sötét alakok fittyet hánytak a felszabadító Vörös Hadseregnek.

Ugrándoztak, hejehujáztak. Volt a hancúrozók közt olyan, aki hógolyót gyúrt és a szovjet katona hátát célozta meg, aztán a nyakába ugrott és csókolgatta. Egy másik bolond sapkát cserélt az orosszal. Az együtt nevetett vele, elfogadta az intézeti kis bohócsapkát és saját vörös csillagos szőrkucsmáját az ugrándozó bolond fejére csapta.

– *Davaj, davaj!* – hangzott a szovjet katonák vad kiáltozása.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 147 2020. 09. 21. 11:18:52

Nem mindenik orosz volt kedélyes, nem mindenik tűrte a bolondságokat. Mikefalvy látta még, hogy az elvonuló csapatban egy alak körültáncolja az egyik szovjet katonát. Nem gondolt rá, hogy néha, amikor idegrendszerét inzultusok érik, ő is táncot lejt, mégpedig valami ősi népi táncot. Csak látta, hogy az orosz puskatussal hátba vágja a táncolót, aki futásnak ered. Ezúttal nem tréfált. Felemelte géppisztolyát, célzott és tak-tak-tak, utánaeresztett egy sorozatot. A bolond úgy bukfencezett fel, mint a nyúl, mikor sörét éri a vadászpuskából.

Az ő csoportjukban a C pavilon ápoltjai rendet tartottak, az ágyúvontatásban elöl jártak jó példával, mert velük volt Kálmán bácsi, aki tudta, hogy kell bánni velük.

A Királyi Kúria elnöke időközben magához tért. Összeszedte magát, utolérte őket, beállt a sorba, megfogta a kötelet.

– Szép téli hajnal – mondta gyönge, köhécselő hangon.

A C pavilon negyven bolondját, javarészt alkoholos és serdüléses elmezavarban szenvedőket és lappangó hypomániásokat, ott hajtották el a Hűvösvölgy felé mellettük. Mikefalvy az ugrándozó bolondok közt most ismerte fel a szakállas SS-katonát. Épp barátságosan csókolódzott egy hatalmas orosszal.

A Királyi Kúria elnöke, tetőtől talpig feketében, mintha évadnyitó ülésre készülne, kitűnt a budai robotosok közül. Megemelte kemény dinnyekalapját, patyolattiszta fehér zsebkendőt vett elő zsebéből, letörülte homlokáról az izzadságot. Ismét dicsérte a reggelt, a téli tájat. Azt is mondta, hogy egy flamand festményre emlékezteti, a Szépművészeti Múzeumban. Homlokát ráncolta, újabb rosszullét ellen küszködött. Panaszkodott, hogy nem emlékszik a tájkép címére. Később a homlokára csapott és felkiáltott:

– Hopp, megvan! *Parasztlakodalom* a kép címe! Vagy... vagy *Betlehemi népszámlálás*.[165]

– Őrület – mondta Mikefalvy és mint akit nyári lugasban ebéd utáni szendergés közben darázs csípett meg, feljajdult és ugrott egyet.

Vakmerő dologra szánta el magát. Cserben hagyta robotos társait és köszönés nélkül, az orosz katonák szeme láttára, beszaladt az elmegyógyintézetbe. Senki sem állta útját.

3.

Pár óra alatt minden felfordult, gyökeresen megváltozott a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetben.

A magas várfalak mögött lovak, szekerek és ágyúk lepték el az udvart és a kertet. A lovak mellett nagybajuszos muzsikok tettek-vettek a Vörös Hadsereg egyenruhájában. Láthatóan nem volt egyéb dolguk, csak az, hogy a lovakkal törődjenek.

Ezek már korosabb férfiak voltak. Bizonyára feleség és gyerekek várták haza őket Ukrajnába, a *szofhoz*okba,[166] ahol a földet nekik kellene felszántani és mielőbb búzával bevetni. Jámboran és egykedvűen, paraszti szakértelemmel látták el dolgukat a lovak körül. Anélkül, hogy bárkit megkérdeztek volna, a szekerekről szalmát

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 148 2020. 09. 21. 11:18:52

és szénát cipeltek be a C pavilon kiürült földszinti szobáiba, ahonnan az ifjú harcosok negyven paralitikust és hypomániást kergettek ki az imént egy „kicsi robotra".

Ide hajtották be fáradt lovaikat.

Harckocsik helyett egyre újabb parasztszekerek érkeztek. A nagy magyar Alföldön rekvirált munkabíró, türelmes magyar lovak egykedvűen lógatták bús fejüket. Forró testük párolgott a hidegben.

Az ablakokból kimeredt szemmel bámultak rájuk a bolondok.

A B pavilon gyógyíthatatlan betegei, férfiak és nők, a tompultság és a kíváncsiság különös keverékével nézték a hóborította kertben a nagy nyüzsgést-mozgást. Egymásba kapaszkodtak, mintha félnének, és amikor egy ló toporzékolt és felágaskodott, rémületükben éneklő hangon, mint esténként, jajgatni kezdtek. Az endogének számára láthatóan semmi egyéb nem volt olyan ijesztő, mint a hámban táncoló megbokrosodott ló, amely valami miatt megharagudott az orosz parasztra. Talán azért, mert nem magyarul szólt hozzá? Kidülledő, barna, nagy szeme a karácsonyi hintaló szeméhez hasonlított. Rázta bozontos, hosszú sörényét, ki akart rúgni a hámból. Az orosz pedig ordított. Nagy fejével a ló a B pavilon endogénjei felé bólingatott és végül betört, megnyugodott, nem nyerített, nem rúgkapált többé, megadta magát sorsának. Sajátságos szerkezetű szemével, amely mindent négyszer akkorának lát, mint amilyen valóban, az ablakokban jajgató bolondokat nézte. Az endogének pedig egyszerre elcsöndesedtek.

A jámbor, egykedvű kocsisoknak a jelek szerint nem sok beleszólásuk volt a vad harcosok dolgaiba és abba, ami történik. Miska doktor haját tépve hiába könyörgött nekik Mikefalvy tolmácsolásával, hogy a C pavilont ne alakítsák át istállóvá. Azok még csak nem is hederítettek rájuk. A tört ablakokon keresztül vasvillával hányták be a szobákba a szalmát. Vedrekben hordták a vizet a kastély régi kútjáról a lovak számára. Takarókkal megrakodva bukkant fel néhány orosz. A szobákban szedték össze, a bolondoktól szedték el és az állatok hátára terítették, hogy meg ne fázzanak. És jöttek, jöttek, egyre többen, újabb szekerek, mint Karcagon a májusi nagyvásárkor Szent Donát napján, szüntelenül érkeztek újabb párolgó, fáradt lovak, mintha a gépesített hadseregek korában a második világháború ötödik évében a Szovjetunió lovakkal akarná felszabadítani Budapestet.

Ahol még reggel szűz hó borította a kertben az alvó pázsitot, ott a lovak, az emberek és a szekerek mindent feldúltak, beszennyeztek. Egyszerre sár, piszok, lótrágya lett minden.

A budai robotosok, akiket ügyesen cserben hagyott Mikefalvy, végre bevontatták a kertbe a hosszú csövű ágyút; majd meggebedtek belé. A szovjet tüzérek azonnal felállították és lőni kezdtek. A Királyi Kúria ősz elnöke szerint csak vaktában lőttek, bele a levegőbe, bár egyáltalában nem konyított a tüzérségi tudományhoz.

– Ezek nem tudják, mi a röppálya – mondta. – Nem is tüzérek, hanem gyepmesterek.

Az ágyúlövésektől a B pavilon gyógyíthatatlan bolondjai üvöltözni kezdtek. Miska doktor átkozódott, a lovak nyerítettek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 149 2020. 09. 21. 11:18:52

4.

Műlábát lecsatolta és gondosan elzárta a szekrénybe.

Erre kettős oka volt. Az egyik: fél lábbal nem vihették el az oroszok „kicsi robotra". Másrészt a műláb a szekrényfiók mélyén nagyobb biztonságban volt.

Így, két mankóra támaszkodva, nehézkesen bicegett körös-körül az általános romlásban és zűrzavarban. Csak az egyik cipősarok koppant a kőpadlón, lassú ütemben, a gumivégű mankók nesztelenek maradtak.

Kopp... kopp... kopp...

A nyaka besüppedt a két vállperece közé, kerek feje emiatt nagyobbnak látszott.

A professzort kereste, de nem találta. Dóczy doktornő is eltűnt. Gyuri szerint bekormozott arccal a személyzeti épületben bújt el és kijelentette, hogy amíg az oroszok el nem hagyják az intézetet, addig ő nem mozdul az állapotos Mikefalvyné mellől.

Szoknyája alá a hasára párnát dugott, hogy ő is állapotosnak lássék és ezáltal visszariassza a tolakodókat.

Kopp... kopp... kopp...

Déltájban egyre több ágyút állítottak fel a kertben. A németek valahol felfigyeltek az új szovjet tüzérségi állásra. Az oroszok lőttek a Hárshegyről, a németek feleltek a Sashegyről.

– Kongassa meg, Gyuri, a vészharangot – mondta ernyedten az alorvos.

A „vészharang" mindeddig csupán elméletileg szerepelt a légoltalmi házi rendszabályok közt. Sohasem került sor a megkongatására, mert jeladás volt arra, hogy a betegeket kivétel nélkül le kell terelni egy nagy közös óvóhelyre. Csakhogy minden bombánál és ágyúgolyónál is veszedelmesebb volt több mint háromszáz bolondot egy tucat apáca és néhány ápoló felügyelete alatt szabadjára ereszteni. Rendet tartani köztük merő képtelenségnek látszott. A vészharang maradt mégis az *ultima ratio rerum,* ahogy ezt maga dr. Morvay Ödön végső veszély esetére elrendelte. Úgy vélte, hogy nagy veszedelemben vállalni kell kisebb veszélyek kockázatát, még azt is, hogy az őrültek az óvóhelyen dühöngeni kezdenek, az ön- és közveszélyesek fojtogatják egymást, a kórosan fokozott nemi vágy a szatíriázis különböző katasztrófáit idézi fel nyilvánosan, a perverz syndromák szabad folyást nyernek, Gyuri, Kati néni és Kálmán bácsi pedig tehetetlenek. A vészharang kongatása volt tehát a végső érv, végső mentség a legvégső esetben. Megszólaltatása eddig egyértelmű volt a zsilipek megnyitásával, a pszichózis áradata mindent elsodorhatott. Mindezt jól tudta Miska alorvos, mikor a parancsot mégis kiadta a kongatásra.

– Hallja, Gyuri, mit mondtam? Kongassa meg azonnal a vészharangot! – ismételte.

Most vette észre, hogy nem az ápolóhoz beszél.

Nem Gyuri állt előtte, hanem egy búskomor a C pavilon robotosai közül. A súlyos melankólia azzal a kényszerképzettel párosult sérült agyában, hogy apai ágról Mefisztó, anyai ágról pedig Nobel leszármazottja, egyedül ő felelős Margit megrontásáért és a puskaporért.

Véres tenyerét mutatta Miska doktornak, felsértette kötélhúzás közben.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 150 2020. 09. 21. 11:18:52

– Majd én magam verem félre a harangot – mondta az alorvos a bolondnak.

Azt tudta jól, hogy Nobel és Mefisztó unokájának periodikus *constipatió*i[167] vannak, de arra nem emlékezett, hol is van a vészharang.

– Hashajtót kell neki beadni – motyogta magában.

Kopp... kopp... kopp...

Megpillantotta Katalin nővért. Szembejött, azaz futott a folyosón, bő apácaszoknyája hullámzott szaladás közben.

– Kedves nővér, nem látta a professzor urat? – kérdezte tőle.

A nővér a fehér fityulához kapott, intett, befogta fülét, meg sem állt, továbbszaladt. Odakint ágyúk dörögtek, német gránátok csapódtak, falak omlottak, és a szép Katalin nővér anélkül, hogy egy szóra is méltatta volna, mint a nyúl, elszaladt. Eltűnt a folyosó végén. Finom pipereszappan-illatát maga mögött hagyta.

– Ez megbolondult – morogta az alorvos.

Alig lépett tovább, rohanó orosz katonákba ütközött, majdnem elsodorták. Úgy rémlett neki, hogy üldöznek valakit. Egyik mankóját kirúgták a hóna alól. Lerogyott a padlóra. Hiányzó lábának csonkját megütötte, éktelenül fájt, jajgatni kezdett. Próbált felkelni, de nem sikerült.

A folyosó kőpadlóján elterülve látta, amint a kopogó csizmák futnak valamerre. A szovjet katonák eltűntek a folyosó végén.

Miska doktor nyögött. Eszébe jutott az is, hogy bizonyos *anorexi*ákat[168] figyelt meg az utóbbi időben Nobel unokájánál. A beteges éhség, a *bulimia*[169] szimptómái is mutatkoztak rajta azóta, hogy Timonné mindennap káposztalevest főz.

Nagy nehezen végre feltápászkodott. Hóna alá nyomta két mankóját és tovább sántikált. Kopp... kopp... kopp...

Mikefalvyval találkozott.

A tanfelügyelő egy hatalmas szőke orosszal jött szembe.

A vörös karszalagon kívül télikabátja kihajtóján már egy nagy vörös szovjetcsillagot is viselt, olyan büszkén tartotta magát, mintha az imént tüntette volna ki a szovjet hadvezetőség külön moszkvai távirat alapján. Valahol találta vagy lelopta egy katona kucsmájáról.

Már folyékonyan beszélt oroszul, élénken magyarázott valamit a szovjet harcosnak.

– Kongassátok meg a vészharangot, Mikefalvy... küldjetek le mindenkit az óvóhelyre... – könyörgött az alorvos erőtlen hangon.

Csak félvállról vetette oda a tanfelügyelő:

– Most nem érek rá, a *major*ral[170] tárgyalok – és elment mellette az állítólagos őrnaggyal.

„Sürgősen meg kell találnom a professzor urat" – mondta magában az alorvos és tovább sántikált.

Dóczyné lakása elé ért. Mint az ő ajtaján, ezen is ott volt a tábla: „Orvosi lakás." Már hallotta, hogy a doktornő a hátsó személyzeti épületben rejtőzködik Mikefalvyéknál. De furcsának találta, hogy lakását nem zárta be. Az ajtó nyitva volt. Be is lehetett látni az előszobába, ahol három orosz katona állt. Mintha nem is volna háború és nem is kellene harcolni Budavára kézre kerítéséért, úgy álltak ott tétle-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 151 2020. 09. 21. 11:18:52

nül hárman. Egy gyöngysort nézegettek nagy figyelemmel. Közben baracklekvárt lakmároztak.

„Hát ezek meg hol szerezték a baracklekvárt?" – a kérdés minden egyebet kiszorított Miska doktor fejéből.

Mellékesen azt is akarta tudni, miért van nyitva Dóczyné ajtaja és kik vannak odabent az orvosi lakásban.

Dóczynénak is két szobája volt, mint a professzornak és Miska doktornak, mellékhelyiségekkel. Válópere után, amikor elhatározta, hogy klinikai bentlakó orvos lesz, az első szobába elhozta a közös lakás egyes jobb bútorait, javarészt régiségeket. Egy XV. Lajos korabeli íróasztal mellett egy nagy trencséni pohárszék volt legkedvesebb bútora, tele drága porcelánedényekkel, melyeket még nagyanyjától örökölt; a magyar herendi tálak közt francia limoges-i csészék és tányérok is akadtak. Selyemmel kárpitozott antik karosszékek közt csinos cseresznyefa asztal állt. A falakat könyvek borították. A doktornő szerette maga körül a sok könyvet, bár ritkán volt ideje az olvasásra. A szobában kályha is volt. Évekkel ezelőtt állíttatta be a doktornő, éles előrelátással, nem sokkal a világháború kitörése után, mikor fűtési korlátozásokat léptettek életbe Budapest közkórházaiban és a Hárshegyen is. Nem akart fázni, szerette a meleget, már a hivatalos fűtési idény előtt megkezdte lakásában a fűtést, néha hideg nyári estéken is befűtött. „Ha már azt választottam, hogy bolondok közt éljek, akkor legalább ne fázzam" – szokta volt mondani. Ez ellen soha senkinek sem volt kifogása, a hadiszolgálatra berendelt igazgatóságnak sem. A másik szobából, amely a hálószobája volt, nyíltak a mellékhelyiségek, egy tágas és kényelmes fürdőszoba is. „Cyclothym" alkata ellenére Dóczyné nem élt spártai módon. Miska doktort néha meghívta magához teára, de csak „sátoros ünnepeken", olyan ritkán. Az alorvos, felületesen bár, de ismerte a lakást.

Fehér orvosi köpeny volt rajta, vöröskereszttel. *Dokktorr, dokktorr!* – mondták már eddig is többször az oroszok. Elszánta magát, belépett az előszobába.

A három szovjet katona rá sem hederített. Összedugták fejüket és úgy nézték a gyöngysort. Nagy tenyerében tartotta az egyik katona, másik kezében a lekvárosüveget fogta. Buzgón mártogatták bele a kenyérdarabokat, jóízűen falatozgattak. Ebben a percben nem érdekelte őket a fasiszta járom, amelyből a derék magyar népet fel akarják szabadítani.

Miska doktor a lekvárosüvegre pislantott. Nem volt nehéz kitalálni, hogy ez bizony magyar baracklekvár, mégpedig a Dóczyné kamrácskájából, hiszen nyáron napokig egyébről sem beszélt, mint baracklekvárjairól, ő maga dirigált a konyhában lekvárfőzés közben. Az alorvosnak ezek után azt kellett gondolnia, hogy a gyöngysor is a doktornőé.

Akadozott a lélegzete, kis fuldoklások gyötörték.

– *Dokktorr* – hallotta a háta mögött, és belépett Dóczyné lakószobájába.

Félhomály volt. Az üveg helyett néhol vékony deszkákkal beborított ablakokon alig szűrődött be kívülről világosság. A kályhában vidám tűz pattogott és kellemes meleget árasztott. Miska doktor szeme kezdett hozzászokni a félhomályhoz. Kirajzolódott a kályhán Dóczyné kávéfőzője, kávéillat csapta meg az orrát, pedig a kávé a háború végén már nagy ritkaság, nagy kincs volt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 152 2020. 09. 21. 11:18:52

„No lám, Dóczyné titokban kávézgat, neki még van kávéja" – mondta magában az alorvos.

Rendezni próbálta gondolatait, amint a szoba közepén állva nézelődött.

Az általános zűrzavarban, mikor ő egy *anorexiás* beteget összetéveszt Gyurival, az ápolóval, és nem jut eszébe, hol a vészharang: nem is lepte meg különösképpen, hogy Dóczyné szőnyegein halomban hevernek ruhák, könyvek, edények, mindenféle apróság, még egy melltartó is, ceruzák, nikkeltokok, dobozokból kiszórt kisebb-nagyobb gombok, színes fonalak, cérnaorsók, csatok, pamutgombolyagok, tűk és ollók. A XV. Lajos korabeli íróasztal egyik karcsú lába hiányzott; emiatt az asztal, három lábon, féloldalra dőlt. Fiókjai a padlón hevertek és kihullott belőlük minden: Dóczyné hivatalos intézeti feljegyzéseivel együtt egy zöld selyemszalaggal átkötött levélcsomó is, melyben ezek a titkosan őrzött levelek talán a férfinem ellen táplált ellenszenvének kulcsát rejtegették. A szekrényajtók is tárva-nyitva voltak. Dóczyné ruháival együtt kidobálták cipőit is, sámfákkal és ortopédiai betétekkel.

„Nocsak, nem is tudtam, hogy lúdtalpa van a kolléganőnek" – elmélkedett magában elkeseredetten Miska doktor.

A könyvek javarésze, a polcokról leszórva, szanaszét hevert. Fényképalbumok, melyeknek meghitt titkába soha senkit sem avatott be a Hárshegyen a doktornő, szöges csizmáktól letaposva széthullajtották tartalmukat: mindenféle fénykép hányódott a padlón az általános limlomban, családi képek, köztük a kedves nagymamáé is, akitől a trencséni pohárszéket örökölte, és vidám balatoni csoportképek, melyeken Dóczyné még fiatal volt, megitta a badacsonyi bort, táncra is perdült tőle, mosolyogni is tudott még és szerette a férfiakat, akkor még azért volt sovány, mert fogyókúrát tartott, még nem okozott étvágytalanságot az „emésztetlen *Erlebnis*".

Kopaszodó feje búbjáról Miska doktor akkor tépte ki a hajcsomókat, amikor látta, hogy az oroszok a C pavilonból kihajtják a bolondokat és helyükre a szobáikba bekötik a lovaikat. A gyér világításban ez a képtelen rendetlenség Dóczyné szobájában csupán meghökkentette. Gyanakodva nézegetett jobbra-balra, alaposabban szemügyre akart venni mindent. Most fedezte fel az összetört porcelántálakat, a hiányzó asztalláb rejtélye is most oldódott meg: gyújtóssá aprítva ott hevert a kályha előtt. Az asztalláb sorsára jutott a trencséni pohárszék is. A szovjet katonák felhasogatták a fiókokat, a táblabírókori cseresznyefa asztal finom erezésű berakásaival is erre a gyászos sorsra jutott. Ezért lobogott olyan vidáman a kályhában a tűz, ezért volt olyan kellemes meleg Dóczyné lakásában annak ellenére, hogy a papírokkal összeragasztott repedt ablaküvegeken és más réseken át beáramlott a tél zord hidege.

A doktornő a könyvpolcokon könyvei mögé rejtette el lekvárjait, befőttjeit, konzerves dobozait. Ezeket az oroszok megtalálták, ezért szórták le a polcokról a könyveket. A könyvek helyén ott maradtak a finom befőttesüvegek. A padlón szétszórt konzervdobozok halmozódtak.

„Lám, szardíniája is volt" – állapította meg magában keserűen Miska doktor. – „Méghozzá nápolyi szardínia."

Az *Összehasonlító anatómia, különös tekintettel az emberi és állati test szerkezetére* című színes ábrákkal és olajnyomatokkal illusztrált album, melyet a doktornő még medika korában kapott ajándékba egy kedves kollégától, ott hevert a szoba közepén,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 153 2020. 09. 21. 11:18:52

kinyitva, megcsonkítva. A kitépett lapok gyűrötten szóródtak szerteszét, láthatók voltak rajtuk a bélsár nyomai.

A látvány kezdte elszomorítani Miska doktort. Sajnálattal tekintett egy kitépett illusztrációra, egy nagy madár csontvázát és izomrendszerét ábrázolta.

Meg akart fordulni, tovább akart menni a professzor felkeresésére, amikor horkolást hallott. Egészséges, mély férfihorkolás volt. A doktornő hálószobájából hallatszott.

Miska doktor nem is gondolt rá, hogy a hálószobában lehet valaki. Olyan váratlanul érte a hang, hogy összerázkódott tőle. Álmában szokott ilyesmi történni. Erdőben szokott bolyongani holdtöltekor augusztusban, bagolyhuhogást hall, aztán fülemülecsattogást és borzadva ébred fel: nem kap lélegzetet. Olyankor eszébe jut, hogy 1917-ben Zloczow mellett egy sötét erdőben sebesült meg, akkor vesztette el a fél lábát. Bizonyos betegeken alaposabban megfigyelte a fuldoklásos rosszullét jeleit. A professzor figyelmeztetése nyomán ismerte Sherrington kísérleteit és tudta, hogy bizonyos agyi „lokalizációkkal" kapcsolatos reflexek okoznak hirtelen fulladásos légzési zavarokat, amit *short of breath*nek neveznek az angolok.

A férfi horkolt a másik szobában és Miska doktor önmagán észlelte a *short of breath* közönséges szimptómáit. Próbált uralkodni magán, akaraterejével igyekezett a pillanatnyi fulladásos zavar fölé kerekedni, de ez csak nehezen sikerült.

„Hiszen csak alszik valaki" – mondogatta magában.

Bekandikált a doktornő hálószobájába. Az ágyban egy alvó férfit pillantott meg a Vörös Hadsereg egyenruhájában. Az ágy mellett hevert a géppisztolya és a csizmája. Édesen aludt és egy félmeztelen fiatal nő hajolt föléje, gyöngéden simogatta a homlokát. Kerek mellén, tulipánsárga bimbói közt, égési sebek rég behegedt nyomai látszottak. Miska doktor megismerte Szent Charmiant.

Az orosz kezdett ébredezni. Horkolás közben ezt motyogta:

– *Ma duska... ma dorogaja...* – ami azt jelenti, hogy édes kedvesem, és álmosan átölelte.

Az alorvos borzadva meredt az őrült leány karjai közt szendergő oroszra és még mindig fuldoklásos rosszulléttel küszködve, halkan visszalépett a küszöbről.

Kopp... kopp... kopp... Lehetőleg nesztelenül kiment a doktornő lakásából. Az előszobában még mindig ott ácsorgott a három katona.

Talán azt várták, hogy bajtársuk felébredjen.

Már szétbontották Dóczyné gyöngysorát. A hamis gyöngyszemeket arányosan szétosztották egymás közt.

5.

Kopp... kopp... kopp...

A kastélyépület tekervényes folyosóin Miska doktor tovább döcögött két mankójával. Még mindig a professzort kereste.

Kezdte felejteni, hogy a vészharangot meg akarta kongatni.

A várkastélyszerű ódon, vastag falak aránylag biztonságot nyújtottak az odakint tomboló csatazajban. Mint hadirokkant, még a régi császári és királyi közös

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 154 2020. 09. 21. 11:18:52

hadseregben megtanulta, mi a *Deckung,*[171] ahol el lehet bújni, mikor lőnek. Eltökélte magában, hogy amíg odakint röpködnek a német gránátok, addig ő nem fogja elhagyni a klinikaépületet, nem megy át a pavilonokba. A folyosó tört ablakainál, ahol betévedhetett a puskagolyó vagy a gránátrepesz, meggyorsította mankóit.

Lépten-nyomon beleütközött orosz katonákba. Sok százan nyüzsögtek, talán már ezren is. Jöttek, mint a sáskák. Futkároztak, kiabáltak, cipekedtek, intézkedtek. Kezdtek berendezkedni az épületben. Mindnyájuk arcán ott sötétlett a komor jel, hogy az emberélet egy fabatkát sem ér.

Egyikük válláról sem hiányzott a fehér palást. A jelek szerint Budapest felszabadított lakásaiból eltűntek már a lepedők. Többször útját állták Miska doktornak, egyszer-kétszer vállon is ragadták, hívták valamerre, de ő nem értette és nem ment. Aztán mikor látták, hogy csakugyan hiányzik a fél lába, békén hagyták.

Az egyik élénken magyarázta:

– *Nyemecki kaput* – ami azt jelentette, hogy a németek elvesztették a háborút.

De ezt ő nélkülük is tudta.

– *Szumasecsi* – csak ezt tudta felelni nekik.

Az oroszok torokhangon nevettek és ő megállapította magában, hogy lényegében éppen olyanok, mint a cáratyuska katonái, akik 1917-ben Zloczow mellett a sötét erdőben ellőtték a fél lábát.

Mindamellett jó fiúk, elmélkedett magában. Nem bántják, pedig hát bánthatnák is. Hagyják szabadon járni-kelni. Néha gyanakvást, de legtöbbször részvétet kelt fél lábával és két mankójával. Igaz, hogy talán arra gondolnak, hátha holnap az ő lábukat is levágják. Bár a háborúban az agyvelő szürkeállománya bizonyos dolgokkal szemben érzéketlenné válik, az emberek nem gondolkoznak.

Vissza akart fordulni, hogy eldöcögjön a Z–3 jelű terápiai egységhez. Hátha időközben odaérkezett a professzor?

Hátha ott találja őt a „Pszichikus Tükörvályúnál"? De elállta az útját egy csoport orosz. Ketten is feszegették egy nagy vasdarabbal a dühöngőcella ajtaját. Ily módon tanúja volt Miska doktor, amint gróf Schattenberg Henriket, azaz Euphroniust kiszabadították az oroszok.

Bizonyára azt gondolták, hogy egy nagy hazafi előtt nyitják ki a fasiszta börtön ajtaját. Nagy ujjongással ölelgették, kenyeret és szivarokat adtak a markába.

Euphronius az „istentelenek sznobizmusával" hidegen nyújtotta kezét az egyik orosznak.

– *Merci, mon cher ami*[172] – mondta franciául, de rögtön németre fordította a szót, gróf Schattenbergként bemutatkozott az oroszoknak és az iránt érdeklődött, van-e „eleven szovjet címerük". – *Ein lebendiges Sowjetwappen* – mondta többször is, de azok nem értették.

Miska doktor megrökönyödve szemlélte Euphronius kiszabadítását. Közbe akart lépni, de az oroszok nem engedték. Talány volt számára, miért követel Euphronius „eleven szovjet címert".

Az őrült, amikor megpillantotta az alorvost, mintegy magyarázatul megjegyezte:

– A sarlót meghagyom nekik, nekem csak a kalapács kell.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 155 2020. 09. 21. 11:18:52

Miska doktor kézzel-lábbal tudtukra akarta adni az oroszoknak, hogy a ház legveszedelmesebb bolondját bocsátották szabadon, de Euphronius közben kereket oldott. Távozóban visszafordult és ezt mondta még neki:

– Maguk engem bezártak ebbe a büdös lyukba, ezt még megemlegetik. Hányni szeretnék, ha magára nézek. Hol a professzor?

Az alorvos torkaszakadtából hívta Gyurit, mire Euphronius eltűnt a folyosó fordulójában.

Kopp... kopp... kopp... Miska doktor tovább döcögött. Most már mindenáron meg akarta találni a professzort. A Z–3 ajtaját tárva-nyitva találta. A világhíres kísérleti és terápiai laboratóriumban dr. Morvay helyett csak oroszokat talált.

Első pillantása a „Pszichikus Tükörvályúra" esett. Puskák és lőszerládák halmozódtak a tudományos vályún. A tükörcserepek a padlón arra vallottak, hogy a nagyszerű pszichikus műszer legalábbis megrongálódott. Az alorvos torkát sírás fojtogatta.

Az asztalon rádiókészülék állt, drótokkal és antennákkal. Fülhallgatóval a fülükön komor arcú orosz katonák ülték körül, híreket és parancsokat vettek és továbbítottak. A „vizsgálati vánkoson", amelyre egyébként a bolondokat szokták fektetni, egy sebesült orosz jajgatott, derékig meztelenül, hason fekve. Két orosz katonalány, *barisnyá*k babrálták a sebét.

Valaki észrevette orvosi köpenyén a vöröskeresztet.

– *Dokktorr, dokktorr!* – többen is mondták és odataszigálták a sebesülthöz.

Az orosznak a nyaka alatt a hátán volt egy kicsi sebe. Alig látszott. Éppen csak szivárgott belőle a vér. A sebesült, mint a fába szorult féreg, üvöltött. Az egyik *barisnya* jodoformos vattával törülgette a sebet.

Miska doktor félretolta a szőke katonalány kezét, a seb fölé hajolt. Rögtön meglátta a veszélyt. Az első nyaki csigolya közelében, amely a nyúltagyvelővel függ össze, a gerinccsatorna is megsérült; az ilyen sérülések elmezavart is okozhatnak.

Az izmos orosz katonalányok tovább akartak pepecselni a jodoformos vattával, mert vérzett a seb. Különösképpen nem aggasztotta őket a sérülés, érzéketlennek mutatkoztak a vad jajgatással szemben is. Oroszul csiripeltek egymás közt. Az egyik valami történetet mesélt, a másik mulatott rajta. Miska doktor rájuk kiáltott:

– *Voda!*[173]

De ezen, hogy oroszul kér vizet, egyedül csak ő csodálkozott.

Kezet akart mosni, mielőtt a sebhez nyúl. A katonalányok szolgálatkészen azonnal megértették, de mosdóvíz helyett gumikesztyűt adtak neki, fel is húzták a kezére. Valaki katonai műszeres szanitéctáskát tett eléje és azt mondta:

– *Davaj!*

A szó ebben az esetben nem azt jelentette, hogy menj ágyút tolni, hanem azt, hogy operáld meg a beteget.

Szeplős nyakú, jól táplált legény volt a sebesült. A feje lelógott a vánkosról. Miska doktor csak egyet tehetett: kiüríteni a sebet, és ha benne van a gránátszilánk, akkor azt eltávolítani. Alig állt fél lábán. Mankóit szilárdan tartotta az egyik *barisnya,* amikor belemetszett a húsba egészen a sérült gerinccsatornáig. Az oroszok körül-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 156 2020. 09. 21. 11:18:52

állták, abbahagyták a rádiózást, mindenki őt bámulta. A sebesült torkaszakadtából üvöltött.

Miska doktornak fájt a „Pszichikus Tükörvályú" kegyetlen sorsa. A felháborodás, hogy a C pavilon bolondjainak kihajtását Euphronius szabadon engedése követte, a torkát marta. Mérgesen rákiáltott magyarul az ordítozóra:

– Fogd be a pofádat! Megdöglesz, ha mozogsz, te marha!

A sebesült, mintha megértette volna, egyszerre elhallgatott. Most már tízen is markolták rúgkapáló lábát, hadonászó karját. A fejét az egyik úgy szorította, mint a gyalupad. Füstölgő szivart dugott egy másik a szájába.

– *Haraso* – mondta neki vigasztalásul.

Negyedóráig kínlódott, amíg végre szerencsés mozdulattal kicsippentette a vasszilánkot a sebből, amely ott bújt meg a véres üreg alján, beleakadva a gerinccsatornába.

– Hála neked, jóisten! Ez sikerült! Meggyógyulsz, te barom orosz! – sóhajtott megkönnyebbülten.

A két *barisnya* buzgón segédkezett neki. Már nem fecsegtek, most látták csak, hogy a dolog komoly volt. Hálásan pislogtak rá, kedvesen és barátságosan, mintha a Hárshegyen és az emberek agyvelejében minden a legnagyobb rendben volna.

Miska doktor fáradtan adta vissza a gumikesztyűt. Pár percre azt is felejtette, hogy Dóczyné ágyában egy orosz katona ébredezik egy félmeztelen őrült leány karjában, akit pedig Pompeiusnak szánt Kleopátra.

Magukra hagyta őket. Átdöcögött dr. Morvay professzor szobájába.

6.

Catullus és William Blake verseivel együtt lesodorták a szovjet katonák a professzor íróasztaláról a nagy héber szótárt is. Kék füzete és a szálkás, elnagyolt orvosi betűkkel sűrűn teleírt papírlapok ott hevertek szanaszét a padlón.

De a professzor nem volt sehol.

Mindaz, amit dr. Morvay egy új tudományág, a társadalmi elmegyógyászat megteremtésének érdekében az elmúlt hetekben írt, a jelek szerint elenyészett. A lapok, melyekre a perc ihletettségében eszméit jegyezte fel a higiénikus agyvelők kollaborálásáról és egy esetleges újabb neuropszichikus katasztrófa megelőzéséről: papírgalacsinná változtak. A szobájába betelepedett katonák nem irgalmaztak a „társadalmi lélekkertész" találó kifejezésnek sem, pedig erre különösen büszke volt, amikor papírra vetette az 1945. évi tudományos Nobel-díj jelöltje. A kéziratlapok, amelyeken Kleopátra tükrének elmekórtani titkát a *Quodech* és más héber szavak kettős jelentésének mély értelmezésével igyekezett megvilágosítani, kapca helyett éppen egy orosz csizmába vándoroltak: egy szovjet katona csupasz lábfejére csavargatta a kék füzet kitépett lapjait.

Miska doktor eldobta mankóit, a katonára vetette magát és kikapta kezéből a professzor jegyzeteit.

Fél térdre borulva próbálta összeszedni a padlón hányódó jegyzeteket, fennhangon a legcifrábban átkozódott közben. Ezek a lapok már szétrongyolódtak, össze-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 157 2020. 09. 21. 11:18:52

sározódtak, a sorok olvashatatlanná váltak. Az egyik lapon még el lehetett olvasni: „Egy elsődleges biologizmus a mai embert olyan mélyre süllyesztette, ahol már kezdi felejteni magasabb rendű struktúráit."

Miska doktor panaszosan felkiáltott:

– Hol van a ti magasabb rendű struktúrátok?

De az oroszok figyelemre sem méltatták, nem feleltek neki.

Megtalálta a padlón a „Klinikai Ápoltak Törzskönyvét", legalább a betegekre vonatkozó személyi és elmekórtani nyilvántartást igyekezett megmenteni.

A professzor íróasztala tele volt mindenféle boros- és pálinkásüvegekkel. Az orosz, akitől elvette a professzor feljegyzéseit, felfedezett a szekrény tetején egy papírtekercset. Demetrius rajzai voltak benne. Megnézte előbb, bámulta egy ideig, aztán csavarta a lábára. Láthatóan mulatságosnak találta az őrültként kiáltozó alorvost, ezt a kerek fejű kis embert, akinek csak fél lába van: csúszkálását-mászkálását a padlón, ahogy a professzor irataira vadászott. Talán megszánta, butykost nyújtott felé, de Miska doktor elutasította. Erre erőszakkal kezdte itatni, lekuporodott mellé, nevetve biztatta:

– *Szumasecsi*.

Szerencsére bejött a szobába az egyik *barisnya*.

– *Dokktorr, dokktorr!* – kiáltotta és kimentette az orosz markából.

Valaki visszaadta a mankóit, kituszkolták a folyosóra.

Már esteledett.

De a kertben javában működött a szovjet tüzérség. Sűrűn adták le lövéseiket, sorozatosan. Úgy hallatszott, mint az üdvlövés. Ezt nevezték „Sztálinorgonának". Rengett a föld, rengett az öreg grófi épület, reszkettek a kastélyfalak.

Kopp... kopp... kopp... Miska doktor éhen-szomjan és halálos fáradtan tovább kereste a professzort. Telt az idő, a harci zaj odakint kezdett csillapodni, az épületben egyre több volt az orosz. Mintha a távoli sztyeppékről egy nagy bőségszaruból a Hárshegyre zúdítanák őket, szüntelenül újabbak jöttek. A napi harcban fáradtan éhesek és főképpen szomjasak voltak. Minden zugban bort és pálinkát kerestek. Megitták a kölnivizet és a sósborszeszt is. A denaturált nem ártott erős gyomruknak.

Mint valaha a Krisztinavárosban a vasárnapi „cselédkorzón", úgy áramlott, érkezett és távozott a sokaság. Az árnyékok szüntelenül mozogtak a fehér falakon, mint kísértetjáráskor. Ajtók mögött és betört falakon át tűntek el és mások tértek vissza helyettük; kimentek a kertbe az ágyúkhoz és a szekerekhez és meglepetésszerűen, váratlanul bújtak át a lyukakon. Időnként fel-felbukkantak vidáman daloló csoportok. A „Szép Ilonkából" jöttek; egy orosz a feje fölött lengette, mint alföldi magyar csikós a fokosát, Wili Vetter lopóját.

„Már Descartes megmondta, akarat és szabadság azonos fogalmak" – motyogta magában Miska doktor elgyötörten. A papírlapot, amelyre ezt jegyezte fel a professzor, megmentette és a szívéhez szorította.

Lépten-nyomon belebotlott vásznakba és tekercsekbe. Ipsimelta tekintett rá gyűrötten száz meg száz változatban. Demetrius 458 olajfestményét, 8533 akvarelljét és 5000 tollrajzát valahol megtalálták a felszabadítók és javarészt szétdobálták.

Volt egy kis kézi villanylámpája. Mászkálása közben minden zugba bevilágított.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 158 2020. 09. 21. 11:18:52

„Vajon hol lehet? Talán elbújt volna?" – kérdezte magában.

De a kérdést rögtön esztelennek találta. Ugyan miért és ki elől bújt volna el a professzor?

Már egészen besötétedett. Ezúttal nem égtek mécsek és lámpák az ablakmélyedésekben, az oroszok azokat is eltüntették. Kopp... kopp... kopp... Miska doktor óvatosabban lépkedett. Alig várta, hogy azt is megmondhassa a professzornak, mit látott Dóczyné ágyában. Egy testben látta a szentséget és a prostitúciót.

Fennhangon ki is mondta, azt gondolta, egyedül van.

– Az orosz nem is tudta, hogy egy héber titkot ölel.

Valaki megszólalt mellette a sötétben.

– Engemet vádoljon, doktor úr, ne az oroszt.

Zseblámpájával a hang felé világított. A búskomort pillantotta meg a folyosó beszögellésében, ládán kuporogva, akit reggel összetévesztett Gyurival. Mint ijedt denevér, a falhoz lapult; apró fekete szemével rémülten pislogott.

– Hát te meg miért nem vagy a szobádban? – kérdezte a bolondtól szigorúan.

Mefisztó és Nobel unokája a ládára mutatott, amelyen ült.

– Itten hasznos... kapok enni... – motyogta.

Az anorexiás beteg elhallgatott, de a szája tovább mozgott. Csámcsogott. Kezében egy nagy darab csülköt szorongatott.

– Az oroszoktól kaptad? – kérdezte az alorvos.

A beteg hümmögött és nyújtotta a félig lerágott lólábat.

– Egye... magának adom...

Miska doktor éhes volt. Habozott egy pillanatig. Elvette a csontot tőle.

– Takarodj azonnal a szobádba – mondta nyersen.

Emlékezett, hogy a búskomor időnként beteges éhségben szenved, és olyankor székrekedést kap.

A bolond denevérként elröppent a sötétben. Miska doktor lerogyott a lépcsőre, mankóit a falnak támasztotta. Attól fogva, hogy a bolondtól átvette a koncot, kezdett szenvedni az éhségtől. Gyomorégés és böfögések gyötörték. Megszagolta a félig lerágott csontot, a hideg puha részbe beleharapott. Kicsit faggyús íze volt, de jólesett. Egyre mohóbban ette. Nem gondolt most semmire, csak ette, falta, habzsolta a koncot.

A folyosónak ezt a szakaszát az oroszok elkerülték, távolabb nyüzsögtek, nagy zajt csaptak. A lépcsővel szemben betört ablak volt. Miska doktor kiláthatott a kertbe, ahol az esti szürkületben egy orosz katona épp most fogott ki két lovat a szekeréből és elvezette a C pavilon, az istálló felé. Odalent valahol az ostromolt Budapest már sötétségbe borult, de idefent a Hárshegyen még kékes színe volt a levegőnek, bár a közeledő éjszaka már kiterjesztette szárnyát az elmegyógyintézet felett is. A kertben az ég felé irányozott orosz ágyúcsövek nagy, fekete fogpiszkálóknak látszottak. Néhány kucsmás katona járt-kelt csak az ágyúk körül. A messziben színes „nyomjelző" rakétát lőttek fel. Egyszerre világos lett és Miska doktor megpillantotta a csülköt.

Léptek hallatszottak az igazgatói iroda felől.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 159 2020. 09. 21. 11:18:52

Magas férfialak közeledett lassú, nyugodt léptekkel. Vasalt sarkú cipője tompán kongott a kőpadlón. Peckesen közeledett a rakéta távoli szétomló fényében. Fehér kis sapka: feje tetején látszott a kopaszság. Nathalie, a tacskó lépegetett mögötte apró lábaival. Ráakadt a gazdájára, a grófra.

Euphronius volt.

Észrevette-e a lépcsőn csontot rágcsáló alorvost? Nem lehetett tudni. Gőgösen és utálkozva haladt el mellette a kutyával, ugyanúgy, ahogy a „Kutyavilla" kertjében sétálgatott, amikor varjúra vadászott.

Jobb kezében egy nagy kalapácsot lóbált.

Miska doktor nem merte megszólítani.

Megfordította a csontot, lerágott végét vette a markába és a másik végét kezdte rágcsálni, egyre éhesebben. Alig tűnt el Euphronius a folyosó fordulójában, egy csoport orosz katona szaladt el mellette nevetgélve, nagy zajongásban. Pálinkás butykosokat lóbáltak, már felöntöttek a garatra.

Csakhamar egy még lármásabb csapat érkezett. Pörkölt zsírszag és hagymaszag csapta meg a falatozgató alorvos orrát. A fáklyafénynél közeledők közt rögtön felismerte a B pavilon három endogénjét: csíkos kórházi flanelruhában és malaclopó köpenyben tolták a kerekeken járó tábori konyhát, egykedvűen, türelmesen, engedelmesen. Az öröklött elmebaj bárgyú szomorúságával végezték, amit parancsoltak nekik. Nem szóltak, nem énekeltek, csendben maradtak. Csak a tábori konyha kerekei zörögtek és az a három-négy orosz lármázott, akik hajtották őket.

A három endogén közül az egyiket különösen jól ismerte Miska doktor. „Noetikus lappangásai voltak, talán kigyógyíthatók, mindenesetre sokkal kevésbé veszedelmesek, mint Euphronius rögeszméje a létezésről és a logikus instrumentumról. A zajos menet azt a siralmas tényt is közölte vele, hogy már nemcsak a C pavilonban és a főépületben állt a feje tetejére minden, hanem a B pavilonban is. Torkát fojtogatta a sírás, de hősiesen tovább rágcsálta a koncot.

Orosz énekszó hallatszott a közelből, a katonák több szólamra karban énekeltek. Valaki balalajkát pengetett. Partizándal volt, Miska doktor most hallotta először. Oroszországról szólt, ahol minden ember boldog és szabad, és a Csendes-óceán partjáról is szólt, ahol „egyszer majd", a világproletáriátus győzelme után, véget érnek a csaták.

Egy epilepsziás fiú üvöltözve szaladt el mellette. A rohamot megelőző percek démoni izgalma űzte, kergette, mint a maláji ámokfutót. Miska doktor rákiáltott, fel akart tápászkodni, segíteni akart rajta. De a gyerek eltűnt.

– Ez már extrapyramidális – morogta és tovább rágcsált.

Könnyek csurogtak arcán és könnyeinek sós íze keveredett a lóláb faggyús ízével. Úgy ült ott, mint a párizsi Notre Dame kimérája a torony párkányán félrehajtott fejjel, kezében a konccal.

Lerágott minden húscafatot a csontról, eldobta. Épp fel akart tápászkodni, hogy továbbmenjen, amikor a folyosó végéről mécsessel a kezében, lassan tipegve, érkezett valaki.

Az öreg beteg apáca volt, Auguszta főnővér.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 160 2020. 09. 21. 11:18:52

7.

Idegzsábával párosult makacs gyomorfájdalmait ezen a nagy napon legyőzte, úrrá vált felettük és felkelt az ágyból. A fekvés és a betegség elgyötörte egyébként szívós szervezetét. Miska doktor halkan szólt hozzá, mire leült mellé.

– Nincs valami pora, doktor úr?

– Fájdalmai vannak?

– Nagyon.

– Hol?

– Itt.

– Tegye oda a kezemet. Mutassa. Ezen a helyen fáj? Itt nyilall?

– Kegyetlenül.

– Vegye be ezt. Gyorsan nyelje le, mert keserű.

– Köszönöm, doktor úr... Üdvözlégy, Mária...

– Nem tudja, hol van a professzor úr? Nem látta?

– ...áldott vagy te az asszonyok között... Félórája még nálunk volt az A pavilonban.

– Ott mi a helyzet?

– Az Úr Isten tudja csak. Az én szavaim gyöngék, doktor úr... Jaj! Itt nyilallik! Komisz görcseim vannak. Segítsen rajtam, doktor úr.

– Várjunk öt percig. Ha addig nem szűnnek a fájdalmak, bemegyünk a szobámba. Adok injekciót. Mit mondott a professzor úr a kedves tisztelendő nővérnek?

– Nem szólt az egy szót sem. Csak írt, szüntelenül írt... írt... Egy füzetbe írt a kedves professzor úr... Jaj! ...És áldott a te méhednek gyümölcse...

– Ne imádkozzon, inkább hallgasson. Imádság nélkül hamarabb hat a por.

– Köszönöm, doktor úr.

Közben odakint is egészen besötétedett. A közelből női sikoltozás hallatszott, aztán elcsendesült. Auguszta főnővér halkan súgta a doktor fülébe:

– Rafael atya szerint ezek az angyalok mind férfiak.

– Az oroszokról beszél?

Az apáca bólintott és halkan mormolta az imádságot.

A közelben dörrent valami, megremegtek a falak. Az oroszok a kertben egy nagy fogpiszkálóból lőtték ki a „Sztálingyertyát": óriás fehér világítórakétát. Az égbolton pufogott, köpködött, ezer darabra freccsent, mint Szent István király ünnepén ökörsütéskor a Gellérthegyen a tűzijáték; az orosz fényrakéta mindent vakító nappali világosságba borított.

Miska doktor a folyosó kőpadlóján, a falnál félredobva, megpillantott valami fényeset: egy műszernek a roncsát. Feljajdult.

– Ó, jaj! Az elektroencefalogramjaink![174]

Auguszta főnővér részvéttel tekintett az alorvosra, bár nem ismerte a modern elmegyógyászat egyik legszebb technikai vívmányát, az agyelektromosság kilengéseinek mérését. Európa-szerte bizonyos meghökkentő méréseiről volt nevezetes tudományos körökben a Hárshegy.

– Siralmas idő, elfajult világ. Ne búsuljon, doktor úr. – A hetvenkét éves főnővér a Duna–Tisza közének leánya volt. Az Alföldön született, ahol tatár, kun,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 161 2020. 09. 21. 11:18:52

besenyő, rác és török dúlt századokon át, a törökök elől menekülő hajdúk lovat és leányt raboltak. Félig pogány, félig református tanyavilágban nőtt fel, de mint aki egy szempillantás alatt megért egy nehéz számtani levezetést, úgy értette meg ő tizenhét éves korában anyja halottas ágyánál az igazságot, hogy az igazi életet nem a földön kell keresni. A betegek ápolásának és Jézusnak szentelte életét, apáca lett és örök szüzességi fogadalmat tett. Erényességével és önfeláldozásával hamarosan példát mutatott Szent Vince leányainak. Ötvenöt évet töltött imádkozással és betegek ápolásával. Bizonyos fokig el is tompult az emberi test nyomorúságaival szemben. Emiatt a betegek hideg szívűnek tartották, pedig nem volt az. Tisztelték és néha féltek tőle. Mint templomi freskón a szentek égi fényben, úgy ült ott a lépcsőn a „Sztálingyertya" világánál az alorvos mellett.

Azt mondta, már jobban érzi magát. Elmondott még három „Üdvözlégyet", aztán közelebb hajolt Miska doktorhoz és ugyanolyan halk, egyhangú hangon, ahogy az imént imádkozott, beszélni kezdett.

Hetvenkét éves korában is megőrizte, erényeivel együtt, Duna–Tisza közi szülőföldjének szójárását. Szeretett képekben beszélni és gondolkozni. A halált egyébként úgy tekintette, mint természetes szükségességet az üdvösség útján és mindegy volt már, hogy mi okozza: az emberek gonoszsága-e vagy a gyomorráké. Amit dr. Morvay professzor az agyhigiénia fogyatékosságának tekintett, azt ő bacilusoknak képzelte és úgy gondolta, hogy azok rontják meg az emberi természetet és ösztönzik rablásra, gyilkosságra, háborúra.

– Elmondok most magának mindent, doktor úr...

Ezzel kezdte és beszélt, beszélt. A kedves nővéreket felsorolta név szerint, mind a tizenhármat, köztük a másik öreget, Adél nővért is, akit rövidlátása miatt „árnyékok vettek körül, fehérek és feketék"; beszélt a mindenkihez jóságos Cecília nővérről, Katalinról és a többiekről és sok olyat is mondott, ami Miska doktort ebben a helyzetben csöppet sem érdekelte. Csak a vállát vonogatta és a „Pszichikus Tükörvályút" sajnálta, nem a kedves nővéreket, akiknek „hetek óta már nincsen papjuk". Hát fontos az most, hogy Rafael atya püspöki tilalom alatt áll? De Auguszta nővér csak beszélt, beszélt és azt is mondta, hogy Rafael atya csak buzdítgatja őket és olyan ő, szegény, mint a kiskunhalasi vásáros: „sohasem csal ő, ha nincsen alkalma a csalásra, mindig józan, ha pénze nincs".

– Nem voltunk mi ma se másképpen, mint más reggeleken. Ott feküdtünk mink, a két beteg öreg. Én és Adél nővér. Imádkoztunk és vártuk Dimitrijt, amint a cinkotai bakter várja az angol koronát. A kedves nővérek most is ottan imádkoztak mikörülöttünk. Adél nővér kezdte már jobban érezni magát, pedig hát még mindig olyan ő, mint a rongyos csárda, aminek nincs teteje. Csakhogy ám hamarosan megtudtuk, hogy nem Dimitrij gyött vissza, hanem ezren és ezren gyöttek mások, mint a cserebogarak. Az egész épületben lett is egyszerre csak akkora zenebona, akárcsak az üstfoltozó cigányoknál esküvő napján. Engemet is kivertek az ágyamból a vőfélyek.

Miska doktor felzokogott. A finom drága svájci műszert, az elektroencefalográfot sajnálta.

Auguszta nővér folytatta:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 162 2020. 09. 21. 11:18:53

– Azt hittem eddig, hogy nincsen kellemetlenebb dolog, mint a lárma a temetőben vagy a csend a nagyvárosban. Most tudtam meg, hogy ennél van százszorta kellemetlenebb dolog is. Az a nagy mulatozás, amit az A pavilonban a vőfélyek csaptak.

Miska doktor elnyomta fájdalmát. Trüszkölt, szipogott, megkérdezte:

– Már reggel elkezdték a mulatozást?

– Maga nem tudja azt elképzelni, doktor úr, mi történt. Félek, a gyengékben megrendítették azok a vőfélyek a hitet. Hát ugyan ki intézi a világ dolgait? Valamilyen elméjében megháborodott sors-e? Mondhatom, doktor úr, siralmas látvány volt.

Az alorvos a könnyeit törülgette és hümmögött, mintha mindent tudna. Az öreg apáca folytatta:

– Én azt mondtam először a kedves nővéreknek: „Hagyjátok, kedves nővérek, hadd üssék a nagydobot. Minél inkább ütik, annál hamarabb lyukad ki." De bizony én tévedtem. Még mindig ütik, még mindig nem elég, még mindig nem akar a nagydob kilyukadni.

– Molesztálták a beteg nőket? – kérdezte nyöszörögve az alorvos.

– Az én falumban ezt másképpen hívják. Ott azt úgy mondják, hogy rákakál a pisis dinnyére.

Miska doktort meglepte a tiszteletre méltó öreg főnővér nyílt beszéde. Ő a Ferencvárosban született, ritkán tette ki a lábát a fővárosból, nem nagyon értette a dinnyében rejlő metaforát.

– Kikergették a nőket is kicsi robotra? – kérdezte.

– Rosszabb történt velük, mint a férfiakkal. Nem sokkal azután, hogy az egész C pavilont kirámolták az oroszok...

– Tudtommal csak pár tucat beteget vezényeltek ki ágyúk tologatására – vágott közbe az alorvos.

– Tévedni tetszik. A C pavilonban nincsen már egy teremtett kóbor lélek se, mindet elhajtották az oroszok. Kit erre, kit arra. Kiforgatták az egész épületet, mint a zsíros gulyás a subája szűrét, amikor kiáll a záporesőre.

– Maga félrebeszél, kedves nővér.

– Istálló és kaszárnya lett az egész C pavilon. Egy bolond se gyött vissza, mindet kiebrudalták.

– Egy visszajött. Tőle kaptam a csülköt.

– Mindenki futott, az oroszok biztatták őket. Azt gondolták, hogy ez itten egy nagy fegyház, tele szenvedő rabokkal. Minden bolondnak mondták: „*Szlobodi, szlobodi!* Szabad vagy, mehetsz, ahová akarsz!" És azok mentek.

– Megáll az eszem. Hiszen folyton mondtuk nekik: *Szumasecsi Dom.*

– Nehogy mondja ezt nekik még egyszer, doktor úr. Csúfolódásnak veszik. Azt gondolják, hogy mi őket tartjuk bolondoknak. Azt a magos tanfelügyelő urat, aki vörös karszalaggal futkároz, úgy megrúgták miatta, hogy lesántult. De végezetül mégis csak neki hitték el, hogy nem fegyházban vannak, hanem bolondokházában. De csak nevetnek rajta. Nem rettegik és nem is tisztelik ezek a sebesült lelkeket.

Azt is elmondta Auguszta nővér, a lépcsőn kuporogva, hogy a B pavilonban már hadikonyha van, csak az emeleten maradt néhány szegény kóbor lélek. Alig várják

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 163 2020. 09. 21. 11:18:53

a vacsora idejét. Éhesek, mint a varjak februárban. Végre az orosz konyhán most jóllakhatnak.

– De mit szólt hozzá Morvay professzor úr, kedves nővér?

– Ő semmit se szól, csak ír, ír. De gyanítom, úgy van vele, mint én a tejfeles tormával. Sajnálom a professzor urat. Nagy kár, hogy gyémánt a feje, de agyagkorsó a szíve. Hamar megreped.

– Komolyan gondolja, kedves tisztelendő nővér?

Odafent a sötét égen a „Sztálingyertya" utolsókat lobbant és kialudt. Az orvos és az apáca sötétben maradtak egymás mellett. Kis gondolkozás után felelt csak Auguszta főnővér:

– Én a vőfélyek elől őhozzá futottam: „Jaj, jaj, professzor úr!", ő pedig megmagyarázta a héber nyelv lelkét. Aztán azt mondta: „Ha énvelem akármi baj történne és a jegyzeteim elvesznének, akkor közöljön valamit, kedves nővér, Miska alorvos úrral. Mondja meg neki, hogy a szent hármas szám, amely már Pitagoraszt is foglalkoztatta, nemcsak a Szentháromság titka, hanem az emberi agyvelő titka is. Bizony ám." Ezt üzeni magának a professzor úr és én ezért mondom, hogy gyémántfeje, de agyagkorsó szíve van.

Miska doktor szeméből könnyek potyogtak. Eszébe jutott az orosz csizma és benne a papírkapca, a sok szétszórt feljegyzés.

– Miért három? – kérdezte nyögve. – Nekem mindig csak kettőről beszélt, a kapanyél két végéről. A bipolaritásról.

– Nem vagyok én elég okos, majd ezt kérdezze meg őtőle, doktor úr. Csak ennyire emlékszem, azaz... mégiscsak mondott még valamit a professzor úr. Szívére tette a kezét régimódian, mint minálunk a Kiskunságban az öregemberek, akik ingük hasítékát nem a mellükön, hanem a hátukon viselik, és úgy mondta komoly arccal: „Mi azt mondjuk: szent vagy prostituált. Mi azt is mondjuk: okos és bolond. Egyik sem igaz. A harmadik az igaz. De azt a harmadikat egyedül Isten tudja, csak Isten ismeri. Ez az emberi agyvelő legfőbb titka."

A kertből megint dörrenés hallatszott, hátuk mögött a fal megremegett tőle. Az égen megint kigyulladt egy „Sztálingyertya". Ezúttal olyan volt, mint egy nagy fényes karácsonyfa.

Az öreg apáca lejjebb húzta homlokába a fehér fityulát, mert a vakító fényesség bántotta a szemét, azután csendes imádkozó hangon folytatta:

– Még nem számoltam be róla, mit műveltek a vőfélyek a szegény kedves nővérekkel. Cecília nővért kapták el először. Mint részeg baka a bálban a legszerényebb leánykát, aki petrezselymet árul az anyja szoknyáján, hát olyanképpen. Nem nagyon bántották eleinte. Csak hívogatták a konyhába krumplit pucolni. Ment velük engedelmesen a kedves nővér. Szelíd, jóságos teremtés. Türelmes, mint az igavonó. Nem gondolt ő, doktor úr, semmi rosszra. Nem is álmodta, hogy ezeket a legényeket nem oktatták a szent történetre, meg hogy soha életükben nem láttak azok apácát. Eljárt már régen felette az idő, érett cseresznyének inkább csak a zsugorodott leveléhez hasonlít már ő. Egyszer csak nagy sivalkodásra lettünk figyelmesek. Megismertük a hangját. Úgy visított, mint az éhes bagoly. A kedves nővérek mind kiszaladtak a segítségére. Csak mink maradtunk kettesben a szobában, az ágyban, én és Adél nő-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 164 2020. 09. 21. 11:18:53

vér. Öreg gyámoltalanocskák. Méghozzá Adél nővér olyan rosszul lát, hogy alig tudja megkülönböztetni a legyet a tubarózsától. De hamarosan minket is kivertek az ágyból a huncut vőfélyek... Nem folytatom, doktor úr. Én elhiszem Rafael atyának, hogy ezek nem is oroszok, hanem férfibőrbe bújt angyalok. De hogy Szent Mihály küldte volna őket a mi szobánkba, azt kétlem.

Miska doktor a fájó lábcsonkját tapogatta, nyögött. Auguszta nővér rózsafüzére halkan megcsörrent, ő tovább beszélt.

– A pokolból szabadították őket miránk. Bukott angyalok ezek, doktor úr. Csak bukott angyal képes ilyesmire. Nem úszta meg ottan szárazon senki. Egyedül Katalin nővérnek sikerült egérutat nyerni. Olyan ügyesen szaladt el, mint a vásznon a Miki egér, és egy orosz se vette észre.

– Százan futottak a nyomában, egy egész század gyalogság üldözte. Én láttam! – morogta az alorvos.

A „Sztálingyertya" utolsókat pislogott odafent a sötét égbolton. Auguszta nővér összeszorította fonnyadt ajkát. Hetvenkét éves korára sok mindent látott már és hallott, ismerte az emberi élet sokfajta nyomorúságait. Higgadtan és okosan jegyezte meg a menekülő Katalin nővérről:

– Hát akkor bizonyosan utol is érték.

– Mit tud még, kedves nővér? – kérdezte kis csend után az alorvos.

– Vegye ki a vattát a füléből, akkor hallani fogja a sok bolond asszony és lány sivalkodását. Pedig a Szentírás is azt mondja: „Bolondot nemzeni nagy bánat, nem örül a bolondnak az ő atyja."

A tört ablakon át az A pavilon felől csakugyan eszeveszett sivalkodás hallatszott. Miska doktort kezdte nyugtalanítani. Szégyellte is, hogy itt ül tétlenül.

– Menjünk, kedves nővér. Keressük meg a professzor urat. Vezessen el hozzá.

– Én előbb a doktornéval szeretnék pár szót váltani. Orvosi dologban – mondta az öreg apáca.

– Dóczyné kormos arccal elrejtőzött az oroszok elől, talán kéménylyukba bújt. Én nem segíthetnék?

– Kényes dolog.

– Miért?

Közelebb hajolva Miska doktorhoz, a hetvenkét éves öreg apáca a fülébe súgta:

– Valami enyhe fertőtlenítőszerre volna szükségem, mert ezek a vőfélyek engem is megb...

Kimondta, mint a pisis dinnyét.

Az alorvos feltápászkodott. Olyan elgyötört állapotban volt, hogy már nem lepte meg semmi. Fogta két mankóját, a hóna alá dugta.

– Jöjjön a szobámba, adok valami deszeptikus oldatot.

Auguszta főnővér is felkelt a lépcsőről. A mozdulattól visszatért a fájdalom a gyomrába.

– Adhat egy injekciót is, doktor úr. De mondja: hová tette a fél lábát? Miért jár mankóval?

– El akartak hajtani hadifogolynak – felelte Miska doktor. – Hatszor is megvizsgálták, nem hamisítvány-e a fél lábom. Az egyik el is vette tőlem a műlábomat,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 165 2020. 09. 21. 11:18:53

már elszaladt vele. De hál' istennek, csak tréfált és visszaadta. Inkább hát elzártam a műlábomat biztos helyre.

– Tréfás emberek ezek az angyalok – mondta a főnővér és belekarolt az alorvosba.

Elindultak Miska doktor szobája felé.

Kopp... kopp... kopp...

8.

Miska doktor lakásának ajtaja is tárva-nyitva volt.

Nem érte egészen váratlanul a látvány, mégis felülmúlta legsötétebb balsejtelmeit. A lakást fenekestül felforgatták és kocsmává alakították át a felszabadítók.

Vedrekben hordták fel a bort a „Szép Ilonka" pincéjéből, ahol az elfalazott hordókat is megtalálták, majdnem százat a „*Liebe Achtzig*"-nál is tüzesebb és zamatosabb borokat. Duhaj jókedvükben a szekrényekből és a fiókokból itt is kihajigálták a ruhaneműt. Az alorvos ingei és nyakkendői a padlón hevertek, nadrágjait pedig szétkapkodták a szovjet katonák. Még frakknadrágjának sem kegyelmeztek, amelyet a medikusbálon a pesti Vigadóban viselt utoljára mint bálrendező. Most kezdte érteni, hogy az oroszok miért látszanak mindnyájan olyan jól tápláltaknak: némelyikük három-négy nadrágot is hordott magán.

Miska doktornak első dolga volt, hogy a gyászos összevisszaságban a fiókot nézze meg, ahová olyan nagy gonddal biztonságba helyezte a műlábát. De a szekrényt feltörték. A fiók kiborítva ott hevert a padlón.

A művégtag nem volt sehol.

Még jóval az Anschluss előtt Bécsből hozta neki egy kollégája, noha Budapesten is készítettek kifogástalan műlábakat. De ennek különlegesen finom belső rugózása volt, *Speziellfeder,* úgyhogy járás közben nem fáradt el, sőt hébe-hóba bálban vagy társaságban még táncolt is, és az emberek, akik tudták, hogy csak fél lába van, megcsodálták érte. A bécsi műláb szavatoltan megóvott minden „mortifikáció" ellen és úgy hozzánőtt, mintha valódi lába lett volna. Megszokta és megszerette. Vigyázott rá, mint a szeme világára. Most pedig eltűnt! Sehol sem találta!

Már régen elfelejtette a vészharangot. Most pedig kétségbeesésében minden mást is felejtett. Nem érdekelte őt többé Augusta nővér sem. Fejvesztetten kereste mindenfelé a műlábát.

– A lábomat!... adjátok vissza a lábomat... – könyörgött az orosz katonáknak.

Részegek közt botorkálva, a szétszórt ruhaneműalatt és minden zugban azt kereste. Be akart menni a hálószobájába, de elállták az útját az oroszok.

Mint pék előtt az asszonyok, párosával sorban álltak az oroszok a hálószoba ajtaja előtt. Kipirult arccal, Wili Vetter borától mámorosan, tipegtek-topogtak, nevetgéltek. Rekedt torokhangon egymás feje fölött valamit bekiabáltak a hálószobába, de onnan nem jött felelet. Voltak vagy tizenöten. Miska doktor át akart bújni köztük, csúszva-mászva, a csizmájuknál. De azok belerugdostak és visszakergették.

– Bolondok! ne röhögjetek rajtam! – kiáltotta magyarul. – Adjátok vissza a lábomat!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 166 2020. 09. 21. 11:18:53

Egy orosz megkínálta borral. Megismerte saját porcelánvázáját, báránykákat legeltetett rajta egy leányka. Abban volt a bor. Elfogadta, megitta. Szomjas volt.

A katonák közt Timonné bukkant fel, az öreg kisegítő szakácsné, aki valaha elefántháton táncolt.

Miska doktor szíve megdobbant.

– Timonné! – szólt reménykedve. – Jöjjön, segítsen. Keressük meg a lábomat.

De a szakácsné, aki máskor maga volt a megtestesült alázatosság, durván ráförmedt. Azt mondta, hogy most sokkal fontosabb dolga van.

– De édes Timonné! Ne hagyjon elveszni. A lábom nélkül én nem vagyok ember... én senki se vagyok...

Timonné ajka, szokás szerint, most is vörös volt a festéktől. Ő nem kormozta be az arcát, mint Dóczyné. Gyertyát tartott maga előtt és kézen fogva vezette a fityegő szájú, de egyébként jó alakú Rozikát, a mosogatólányt.

– Ne félj semmit – szólt rá biztatóan.

Rozika, mint az alvajáró, ment vele.

Áttörték magukat a szoba közepén kurjongató harcosok falán. Egy orosz szájharmonikázott. Egy másik, az alorvos frakknadrágjában, kozáktáncot lejtett. Timonné bátran törtetett elöl, nőstény vízilóként, amely utat tapos magának a vad nádasban, és vitte magával a hálószoba felé Rozikát.

– Magának nincs szíve, Timonné! Maga nem segít rajtam! – mondta neki síró hangon az alorvos.

Timonné begyesen visszafordult. Foghíjas piros szája nyers mosolyra torzult.

– Mi nem érünk rá most ilyesmire, doktor úr. Mi mostan megyünk, kiszabadítjuk a kedves Katalin nővért.

Az alorvos nem értette meg mindjárt.

– Honnan szabadítják ki?

A szakácsné a párosával sorban álló oroszokra mutatott.

– Feláldozzuk magunkat érte. – Miska doktor most már tudta, hogy a szép Katalin nővérért tolakodnak az oroszok. Mégsem mondott le a reményről. Nyöszörögve szólt a mosogatólánynak:

– Nézze meg, Rozika, hogy ott van-e a lábam.

De ezt már sem Rozika, sem Timonné nem hallották. A sorban álló katonák között besurrantak Miska doktor hálószobájába.

Hangos kiabálás hallatszott, Timonné sipító hangja túlzengte a torokhangokat. Aztán megjelent a küszöbön Katalin nővér, kiröppent az oroszok közt. Az egyik elkapta a derekát, de ő ügyesen kiszabadította magát és máris futott, menekült, arcát a tenyerébe temette. A részeg utánaszaladt, de a sötét folyosón Katalin nővér egérutat nyert.

Miska doktor zsibbadtan tekintett utána.

Aztán saját frakknadrágját nézte a kozáktáncot lejtő izmos orosz katonán.

Magába roskadtan ült szobájában a széken és eltökélte magában, hogy egyelőre nem keresi tovább a professzort, hanem vár. Megvárja, hátha kiszabadítják Katalin nővér után az ő műlábát is.

Halkan nyöszörögte:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 167 2020. 09. 21. 11:18:53

– A lábom nélkül én nem vagyok ember...
Csonka lába szüntelenül rángatódzott közben.
Lassan elaludt.

9.

A holdvilágos éjszakában csak néhány szovjet tüzér őrizte a kertben az ágyúkat.

Az égről eltűntek a januári sötét felhők, rúdjával lefelé lógott a Göncölszekér, a fogyó hold tányérja világított, mindenfelé ragyogtak a kövér téli csillagok.

Odafent egy magas hársfán két *robotnyik* dolgozott, egy harmadik a fa alatt állt és onnan dirigálta őket.

Az álmos orosz tüzérek parancsára ágakat kellett lefűrészelniük, mert azok akadályozták az ágyúk kilövési pályáját. Rafael atya merészkedett fel magasabbra. Nagy gyakorlata volt már a fáramászásban, hiszen fa tetejéről szokta szórni átkait Budapestre. A fűrész másik végét egy alacsonyabb ágon Janiga fogta. Most sem kérdezte, hol a felesége és Babszi, és még mindig nem hitte, hogy már el is temették őket. A munka legkényelmesebb részét Euphronius választotta a fa tövében. Parancsolgatott nekik és biztatta őket.

– Gyűlölöm a reverendáját, Rafael. Miért nem veti le, amikor az angyalainak segít?

– Hogy megfagyjak? Mi? Te szemtelen! – felelt a fa tetejéről a pap.

– Köpjön a pap szemébe, Janiga, ha rángatja a fűrészt.

– Igenis, gróf úr.

– Hangafa leszel hamarosan a pusztában. El fogsz száradni, Euphronius. Megesznek a kaldeus tetvek.

– Emberképű pók vagy, Rafael. A létezésben minden abszurdum lehetséges. Ez is. Serényebben mozgasd azt a fűrészt.

– Akár Henrik, akár Euphronius a neved, nem érsz te többet a rothadt posztónál, amit a szerecsen Ebedmélek dobott a verembe Jeremiásnak.[175]

– Ne feszítse a fűrészt, tisztelendő úr! – förmedt a papra Janiga. – Még nem köptem szembe, de megteszem, ha szidja a gróf urat. Ő fog minket ebből a nyomorúságból kimenteni.

– Az én orcámnak szabadítója egyedül az Úr, nem pedig egy ilyen himpellér.

– Ő fog engemet elvinni Svájcba, Frank méltóságos úrhoz – makacskodott Janiga. – Ott kezdek új életet az üvegházi kertészetben. Megígérte nekem a gróf úr.

– Mit ígért, mit nem ígért, fogd be a szájadat – intette le Rafael atya. – Téged is megéget tűzzel a Babilóniai Király.

A fa tövéből Euphronius felkiáltott:

– Nincsenek már királyok és professzorok! Egyedül Sztálin az úr.

– Hová lett a professzor úr? – kérdezte Janiga.

– Követte a rothadásba a düsseldorfi rémet.

– Tán csak nem halt meg?

– Értelmetlen születését értelmetlen halála követte. Lesújtott rá a vak sors.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 168 2020. 09. 21. 11:18:53

– Ne tessék már viccelni, gróf úr. Estefelé még láttam őtet a pavilonban. Ezüstszakállát elégedetten simogatta.

A hársfa tetején Rafael atya dörgő hangon rákiáltott a kertészre:

– Fogd a fűrész nyelét és húzzad, te lusta szolga, aki kioltottad a rajnai zsoldos nyomorult életét!

– Ne tessék engemet rágalmazni, tisztelendő úr – mondta Janiga zavartan és egyszerre megjuhászodva kérlelte a papot: – Tessék vigyázni, a fűrész könnyen elcsavarodik és megpattan. Akkor pedig kikapunk az oroszoktól, nem adnak gulyást a konyhájukról.

– Maga mindig a hasára gondol, Janiga – korholta Euphronius.

– Én a professzor úrra gondolok. Sajnálom őtet. Jó ember volt. Ő engedett be ide minket, ő adott itten nekünk menedéket. Ki ölte meg a professzor urat?

A kérdésre a pap felelt.

– Az nem fog sohasem kitudódni.

– Dehogyisnem. Bolondokat beszélsz, te kanpap! – szólt Euphronius.

Haragosan kiáltott le a fáról Rafael atya:

– Baál, az Ammoniták Királya elküldte Ismáelt, hogy ölje meg Gedaliást, Ahikám fiát. Soha senki sem tudta meg, miért kellett meghalnia Ismáel kezétől Gedaliásnak Mispában.

– De maga most mindjárt meg fogja tudni, miért kellett meghalnia az én kezemtől dr. Morvay Ödönnek a Hárshegyen.

– No, miért? – kérdezte a pap.

– Azért, mert elvette szabadságunkat.

– Ebben az egyben igazad van, Euphronius – bólingatott a fa tetején Rafael atya. – Bár minden azon fordul meg, volt-e erre megbízatása a Seregek Urától.

– A seregeknek ma egy ura van. Sztálin.

Janiga megkérdezte tőle, máris múlt időben:

– Miért haragudott rá a gróf úr?

– Azért, mert megkötöztetett, mint egy rablógyilkost. Börtönbe vetett.

– Bizony, azt nagyon rosszul tette.

– Hazudsz, lusta szolga. Nagyon is okosan tette.

– Kár, hogy elvesztetted a habverődet és nem locsolhatod meg kihűlt testét, Rafael. Bosszút álltam rajta, megbüntettem. Mindannyiunk nevében elégtételt szereztem.

– Belebújtál tán Ismáel bőrébe? Elkérted egy angyal kardját?

– Elmondom, miképpen történt – felelte Euphronius. – De serényebben fűrészeljetek.

– Beszélj. De hallga csak! Micsoda sivalkodás hangzik az őrült asszonyok házából?

– Felszabadítóink szaporítják az őrült emberi fajzatot. Csak azt nem tudom, félelmükben vagy örömükben sikonganak-e a nők.

Erről a fa tetején Rafael atyának ez volt a véleménye:

– Sion leányai mind bolondok. Ész nélkül kívánják a férfit.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 169 2020. 09. 21. 11:18:53

Az A pavilonban összeverődött női ápoltak éktelenül sikítottak. Voltak, akik segítségért kiáltoztak. Egy orosz szót már a bolond nők is megtanultak:

– *Patruj! Patruj!*[176]

Talán azt remélték, hogy az őrjárat megmenti őket.

Janiga abbahagyta a fűrészelést, nyugtalankodni kezdett. Fülelt.

– Mintha Julis hangját hallanám... – mondta.

Rafael nem törődött vele.

– Mint a hó a nyárhoz és az eső az aratáshoz, úgy nem illik a bolondhoz a tisztesség – mondta. – Ezt tudják Szent Mihály angyalai is. Ezért pörkölik meg ezüsttégelyekben és aranykemencékben Sion leányait. Szegény bolond asszonyok! Nem is tudják, hogy angyalokkal szeretkeznek.

– Maradjon veszteg, Janiga! – szólt rá szigorúan a kertészre Euphronius.

– Megbolondult? Le akar mászni a fáról?

– Megyek, kiszabadítom Julist.

– Akkor bújhatsz a föld alá, henye szolga. Feleségedet én temettem el. De ő már az égben van. Megfogadta okos tanácsomat!

– Igazán, tisztelendő úr?... – kérdezte bambán Janiga és tovább fűrészelt.

Euphronius a fa alatt tovább beszélt:

– Sejtette, hogy keresem. Elbújt előlem, mint a gyáva nyúl, fent az emeleten. Abban a szobában! Ott!... Látjátok az ablakot? Ott akadtam rá. Kezemben tartottam a logikus instrumentumot. Végrendeletét írta éppen, amikor betoppantam...

– Hát tudta, hogy meg kell halnia? Ilyen okos volt a professzor úr? – szólt közbe Janiga.

– Én magasra emeltem a kalapácsot. Megcéloztam a homlokcsontját a logikus instrumentummal. Ő térdre vetette magát, imádkozni kezdett. „Nincs Isten", mondtam neki. „Csak én vagyok, aki vagyok. Átok, hogy te is vagy, hogy más ember is van. Csak a szabadságnak van értelme. Az a legtöbb. Szabadság a szabadságért. Te elvetted tőlem. Pedig én sokkal előbb léteztem, semmint emberi lényegem meglett volna. Most meglakolsz, szakállas dög. Van védekező szavad?" Csak dadogott. Meglengettem feje fölött a kalapácsot. „Ezzel vívta ki ősapám a szabadságát a földön! Látod?" És lecsaptam rá. Ütöttem, püföltem, sulykoltam... Hé!... vertem, zúztam, kalapáltam...! döngöltem! Hé!... nyestem és aprítottam a koponyáját. Taposs el egyszer egy üres gyufaskatulyát, Rafael. Akkor hallani fogod a professzor koponyájának a recsegését. De az a hang engem egyébre is emlékeztet.

– Ismerem azt a hangot – szólt le a fa tetejéről fűrészelés közben Rafael atya. – Olyan az, mint amikor a polyvát csépelik ganéjozásra.

– Tévedsz, Rafael. Olyan az a hang, mint amikor az ember a Chateaubriand-szeletet is kihányja undorában – mondta Euphronius és a fa tövében öklendezni kezdett.

Az A pavilonban a nők még mindig visítoztak. A közelben balalajka pengett és valaki csengő női hangon énekelte:

– *Szendre báró hintót küld a lányáért...*

A holdvilágos éjszakában a fűrész egyenletes hangja hallatszott.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 170 2020. 09. 21. 11:18:53

10.

Dr. Morvay Ödön holtteste ott hevert a padlón.

Hegyesre nyírt ősz szakálla véres volt. Nyakán, mint az öreg tengerészekén, a kidőlt fa kérgéhez hasonlítottak a sűrű barna ráncok. A kalapács, amellyel az őrült szétverte a koponyáját, ott feküdt mellette. Arca olyan volt, mint azok a francia templomok, amelyeknek gót szobrait ízzé-porrá törték a forradalmárok.

Az asztalon maradt a ceruzája és a füzete.

Néhány lapot teleírt szálkás, elnagyolt betűivel. Egyedül Miska doktor tudta könnyen kisilabizálni a tudományos Nobel-díj jelöltjének kézírását.

A szoba, hová Morvay professzor visszavonult, hogy papírra vesse néhány gondolatát, mialatt a C pavilont istállóvá alakították át az oroszok: a kastélyépület egyik eldugott sarokszobája volt azon a traktuson, ahol legkedvesebb páciensei laktak évek óta: Kleopátra, Demeter, Kunwald Ricsi, Rafael atya és Euphronius.

Miközben mindenfelé órát és pálinkát kerestek, itt botlottak bele késő este az orosz katonák. Keresztülléptek rajta, nem törődtek vele. Látták, hogy már úgyis halott.

„Hátha elfelejti átadni üzenetemet a kedves nővér? Neked üzentem, Miska. Álmomban jelent meg a harmadik pólus. Olyan volt, mint egy fényes, nagy tükör.

Három tükrünk volna tehát?

Az elsőben az a képünk tükröződik, amilyennek az emberek ismernek minket. A második: a mi Kleopátra-tükrünk. Az a képünk tekint vissza ránk belőle, amilyenek lenni szeretnénk. Egy eszményi kép. Fiatal, szép, szerelmes, diadalmas, sok virágcsokorral. Olyan, mint a fiatal Felleg Mari.

De egyik sem az igazi.

Mi a véleményed, Miska, a harmadik tükörről? Abba nem tekinthet emberi szem.

Megvakulnál tőle?

Én kezdem hinni, Miska, hogy halálunk után ebben a tükörben pillantjuk meg az igazat.

A másik két hitvány, csalóka tükörre akkor már nem lesz szükségünk.

Quodech... Az egyik tükörben prostituáltnak látszol, a másikban szentnek. De egyik sem te vagy. Ki vagy hát?

Quodech, mi a te igazi értelmed?

Egyebet is álmodtam, Miska. Azaz félig ébren gondolkoztam a háború minden embertelenségéről, Budapest ostromának minden iszonyatosságáról. Az elsődleges biologizmusról, süllyedésünkről, elfelejtett magasabb rendű struktúráinkról. Erről gondolkoztam. Már „Vonatelméletemben" is szóltam a veszélyről. A mostani neuropszichikus katasztrófában már-már úgy látszik, hogy a bolondok történelmét írjuk, éljük, műveljük, szenvedjük. Meginog bizalmam az emberben, a higiénikus emberi agyvelő magasabb értékeiben. Elbátortalanodom, Miska.

De hajnalban arra ébredtem, hogy mindennek bizonyára az ellenkezője igaz.

Ellenkezője-e csakugyan?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 171 2020. 09. 21. 11:18:53

Arra ébredtem, Miska, hogy tizenöt vagy húsz év múlva egy költő, akiben Rimbaud nyugtalan lelke támad fel, verset fog írni rettenetes napjainkról. Ennek a háborúnak minden emberi aljasságát, gonoszságát, minden rútságát szépséggé fogja varázsolni. A csúf öreg foghíjas Mariból csábító egyiptomi királynőt farag majd! Nevettem szegény kedves öreg barátnőm velencei tükrén. Szerettem volna mondani neki:

– Szegény bolond! Nem csak neked van tükröd. Mindnyájunknak van. A művészet a mi Kleopátra-tükrünk.

De minden tükör, amely üvegből van, összetörik egyszer.

Engem, Miska, felszabadulásunk viharos perceiben is csak az igazi, a harmadik tükör érdekel.

A Tökéletes.

A Törhetetlen Tükör.

Az a tükör, amely Kleopátra tükrénél ezerszer fényesebb és mindent megmutat.

Ne csüggedj, Miska!

Látszólag gonosz és bolond a világ. Egy nagy „Pszichikus Tükörvályú".

De csak látszólag, Miska.

Kleopátra tükre álmomban arra biztatott, hogy a Törhetetlen Tükörben, amely agyunk harmadik pólusának érzéketlensége miatt láthatatlan, abban egyszer megpillantjuk az igazat.

Azt az igazságot pillantjuk meg, amelyet két törékeny tükrünk közé zárva, bipoláris nyomorúságunkban sohasem ismerhetünk meg.

Catullus, Blake és Rimbaud a Kleopátra tükrében látták saját világukat.

Keresztes Szent János és Avilai Szent Teréz a Tökéletes Harmadik Tükörbe pillantottak talán bele?[177]

Kedves nekem Kleopátra tükre, mert gyéren és megvesztegetően bár, a belőle visszaverődő fénysugár egy isteni arcra is mutat. Orvosilag a bipolaritás megbillent egyensúlyának neuropszichikus tüneménye. Valójában a harmadik pólus felé vetít ki egy érzékenyen reszkető, bolond kis fényt. Gyarló emberi agyvelőnk éjszakájában rávilágít az érthetetlenre, amely majd érthetővé válik a Tökéletes Törhetetlen Tükörben.

Ehhez még valami fontosat fűzök hozzá, Miska. A harmadik agyvelőpólus kutatását a nyomorult emberi faj boldogulása érdekében okvetlen össze kell kapcsolnunk annak az új tudományágnak megteremtésével, amelyről számtalanszor beszéltem neked.

Ezen az éjszakán erről is megvilágosodtak gondolataim. Figyelj tehát, Miska! Nagyon a lelkedre kötöm, hogy..."

Itt megszakadtak a feljegyzések.

Bizonyára ekkor lépett a szobába, a kalapáccsal, Euphronius.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 172 2020. 09. 21. 11:18:53

11.

Mint nagy színésznők budoárja, olyan volt Kleopátra szobája az elmegyógyintézetben.

Valaha a kastély úrnője aludt benne. Boltíves ablakából pompás kilátás nyílt a Dunára és Budapestre, keleti fekvése miatt a nehéz bordó függönyök résein belopództak a hajnal első sugarai. A professzor különleges engedelmével már tizennyolc évvel ezelőtt elhozatta a Múzeum utca 16. számú házból saját hálószobájának bútorait, az ágyát is, amelyben a pesti mendemonda szerint trónörökös korában egy király is aludt. A falakat régi fényképek tarka sokasága díszítette. A javarészt színházi felvételek különböző szerepeiben ábrázolták fiatalon Felleg Marit, abból az időből, amikor még az emberek is olyannak látták, mint egy királynőt. Az akkori divat szerint hosszú hajat viselt, a bokájáig ért. Kleopatra szerepében, a haldoklás nagy jelenetében, leomló koromfekete haja csak alig-alig fedte el szép fehér keblét, amelybe a kígyó esténként belemart.

Volt egy nagy fehér jegesmedvebőr a szobában. Egy grófi hódolójától kapta, aki Párizsban vásárolta egy árverésen és nagy árat fizetett érte, mert állítólag a medvebőr a nagy francia színésznő, Sarah Bernhardt[178] hálószobájában hevert valaha az ágy előtt.

Mióta a „Kutyavillában" a professzor fülön csípte Euphroniust és a helyzet kezdett nagyon komollyá válni az ostrom miatt, Kleopátra sem hagyhatta el szobáját. Nem találkozhatott sem házi papjával, sem udvarhölgyével. A fásult öreg ápolónő, Kati néni járt be hozzá, vagy a kis Manci hordta be neki a silány ebédet: a savanyú káposztafőzelékből már jó ideje hiányzott a lóhús. A rossz táplálkozástól Kleopátra szemlátomást megcsúnyult és lesoványodott az utóbbi időben.

Nem tudott arról, hogy Dimitrij már napokkal előbb az épületben járt; elfelejtette közölni vele Kati néni. A professzornak, aki naponta hűségesen meglátogatta, panaszkodott az elmaradt séták miatt. De mikor hallotta, hogy Antonius most már hamarosan megérkezik, ettől megnyugodott.

– Adj mandragórát innom, Alexas. Átaludni az időszakadékot, amíg Antonius nincsen itt.

Máskor Mardiannak is szólította. Csak ritkán Ödönnek. Napjait azzal töltötte, hogy várta Antonius őrült szerelmes csókjait.

Szekrényekben és fiókokban motozott. Napjában többször is átöltözött. A fali nagytükör elé állt, illegett-billegett, próbálgatta ruháit és nem látta benne rút vénségét. Nem ötlöttek szemébe nyakának függönyrojtként fityegőráncai és nem vette észre a rózsaszín selyemhálóing csipkéi alatt, hogy fonnyadt keble a novemberben a mezőn felejtett perzsa tökhöz hasonlít. Testének ez a hajdani kincse, amely miatt egykor sorban álltak a férfiak a Nemzeti Színház jegypénztára előtt, kámforként elpárolgott és emléke helyett egy csúf kérdőjel maradt: Hol a tavalyi hó? De a bús refrént ő nem hallotta. Nem látta azt sem, hogy két pofacsontján, mint a madárijesztőről a viharvert kabát, roggyantan lóg a bőr, és színe, ha nem festi és nem púderozza, akkor olyan, mint a gombáé: a hideg gombáké, amelyekről halálfélelmében azt mondta egyszer egy költő, hogy azok a holdfény szemüveges vegyészei. Porcelánszép vonalakat, örök vigaszt képzelt oda, ahol már javában szerkesztette vonalait

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 173 2020. 09. 21. 11:18:53

a halál. Ezt a sírontúli sápadtságot nem vette észre az arcán, pedig tégelyeinek tucatjaiból, melyek példás rendben sorakoztak toalettasztalán, napjában többször is arcára kente a krémet, hogy a festéket lemossa róla. Vak volt hajdani szépségének romjaival szemben. A legádázabb betegség: az idő az ő számára éneklés közben pacsirtaként megállt a levegőben. Ami miatt hervadó asszonyok álmatlan éjszakákon gyötrődnek és ha gazdagok, akkor Darius kincsét is elköltik orvosra és patikára, az őt nem nyugtalanította. Nem tudta, mi az, megvénülni. Nem ismerte a múló szépség fércelésének gondjait és a félelmeket, amelyeken élelmes kozmetikai vállalatok világhírnévre tesznek szert és a világ majdnem minden nyelvén azért tartanak fenn képes hetilapokat, hogy szépítőszereiket hirdessék. Hogy mégis kente-fente magát, inkább megszokásból tette és játszotta, mint szerepét hajdan, önmaga szépítgetését: mit lehet mutatni, kicsit csalni, hozzátenni vagy elleplezni. Ugyanúgy festegette és kendőzgette magát, mint színpadi öltözőjében valaha fiatalon. Nem is álmodta, hogy már régóta húsába vájt és őrli őt a lassú halál. Nem tudta, hogy a teremtés remekműveinek sorsa teljesedik be rajta is.

Mialatt ruháit cserélgette és várta Antoniust, minderről semmit sem tudott. Nem voltak ijesztő látomásai arról, hogy tönkreteszi őt és méghozzá örül is romboló művének az idő. Elő-elővette velencei tükrét és bele-belenézett. Napjában többször boldogan sóhajtott:

– Íziszre mondom, a báj és kellem égi keveréke vagyok. Az én ékszereim: a fogaim, a szemem és a csillagok.

Sejtelme sem volt róla, hogy ő már tizennyolc éve nem tartozik az okosak közé, akiknek életében „a kétféle tükröződés normális dialektikus kapcsolata" határozza meg „a fundamentális dimenziókat". Senkinek sem hitte volna el, hogy a boldog mosoly, amelyet a tükrében megjelenő vízió csal az arcára, hamis és ellentmond annak a másik emberi tükörképnek, amely „a legvadabb együtthálás, a promiszkuitás fattyú eredménye". Nem közölték vele, hogy ő lelki rokona Catullusnak, és azt sem, hogy a tükrében rejlő neuropszichikus talányról csakhamar értesülni fog a tudományos világ, mégpedig Oxfordban.

Az ágyúdörgés figyelmeztette, hogy közeledik Antonius. Szép akart lenni, fiatalságának minden pompájában ragyogni, minden percben készen arra, hogy a hadvezér karjába vesse magát, aki a tengereken át érkezik.

– Hős uram! – mondogatta már előre. – Hát megjöttél a világ nagy csapdájából? Aranypáncélt kapsz, egy királynőét.

Míg mások libamájkonzervet és Napóleon-aranyat gyűjtöttek, addig ő illatszereket halmozott fel évek óta. Barátaitól, akik az ostrom előtt időnként meglátogatták, a legagyafúrtabb cselekkel csalt ki francia parfümöket és amerikai szépítőszereket. Nemcsak tégelyeiben tartogatta a kencéket és festékeket, hanem fiókjaiban is, elrejtve: szempillarudakat, szemöldökecseteket, ajakrúzsokat a legkülönbözőbb árnyalatokban, krémeket tubusokban és kölnivizet kristálypalackokban. A háború ellenére ő évek óta a legbonyolultabb utakon-módokon megkapta, talán valami német zsákmányból, a legfinomabb békebeli francia szappanokat, és szobája francia parfümtől volt illatos. Az üvegcsét, melyből időnként a jegesmedvebőrre cseppentgette a *Mon rêve* illatot, a párizsi Vendôme-oszlop és egy szál riviérai szegfű díszítette. A szövet-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 174 2020. 09. 21. 11:18:53

ségesek a legéberebb blokád alá vetették a Hitler által megszállt Európát, neki mégis volt *Topaze* krémje, eredeti amerikai csomagolásban, a dobozon a felírással: *„Mrs. Virginia Foster calling means you can know for yourself the delight of Topaze and other flagrances and cosmetics."*[179] Mrs. Foster szépítőszerei pazar választékban gyarapították kincstárát. Bizonytalan színű, félig ősz, félig szőke haját, amely régen elvesztette a fiatal Felleg Mari koromfekete hajának elektromos ragyogását, ő amerikai vegyszerekkel ápolta és különleges új „hajpermetezést" sajátított el a professzor baráti segítségével. *„New spray holds gently, softly"*,[180] de ő hiába permetezte gyérülő hajára az amerikai kozmetikai szereket, hogy mihamar elbódítsa Antoniust: a haja rossz parókához hasonlított, amelyet lelopott a szél egy madárijesztőről. *„No stickness? no dryness? no dullnes ever...?"*[181] – a haja ragadós maradt, kiszáradt és nem volt semmi ragyogása. Szemhéját a kobaltkéktől az ultramarin sokféle árnyalatáig mindennap más festékkel kente be, szemöldöke helyén a cserebogárszínű vékony vonalat a párizsi *rue de Rivoli* egyik szalonjából kikerült pálcikával húzta meg naponta több ízben. Ajkának színét leleményesen változtatgatta aszerint, hogy tükrébe tekintve mit gondolt Antoniusról. Hiányzó fogai egyáltalában nem zavarták, nem vett tudomást róluk.

Legingerlőbb selyem hálóingekben aludt, többnyire mélyen kivágott rózsaszínben vagy nefelejcskékben. Volt egy díszes fekete hálóinge is, hogy a gyönyört a gyásszal párosítsa benne, de a gyengén melegítő kályha miatt kötött ruhát vett fel föléje és abban aludt.

Aznap reggel, amikor Dimitrij helyett vad ordítozással fehér palástban a szovjet harcosok megérkeztek, Kleopátra szíve nagyot dobbant. Hallotta az éktelen lövöldözést és a dörömbölést, a rekedt orosz torokhangokat. Hallotta a közelben Rafael atya lelkendezését, amint az ablakból harsányan üdvözölte a fehér szárnyú angyalokat.

Kikelt az ágyból, az ablakhoz sietett.

Bár a repedezett ablaktáblát, védekezésül a légnyomás ellen, itt is keresztülkasul ragasztópapírok tarkították, kiláthatott a réseken. Nemcsak az ostromlott Budapest és a Duna látszott, hanem az intézet udvara és a nagykapu mögött a havas hegyoldal is. Megpillantotta a fehér leplekben közeledő alakokat. Arcát a vasrácshoz szorítva nézte őket és fennhangon beszélt hozzájuk:

– Megfordítottad a sors kocsijának rúdját, dicső Antonius! Ablakomból üdvözöllek titeket, bátor harcosok! Hála nektek és hős vezéreteknek. Nem Caesar érkezik diadalszekéren, hanem végre ti jöttetek meg. Leveszitek nyakunkból az igát, eltörlitek arcunkról a gyalázat szégyenét. Jöjj! Ó, jöjj! borulj karomba, Antonius! Élvezd mámoros ajkam melegét.

Hangosan hívta őket, sorra nevükön szólította a leghűbbeket és a legbátrabbakat: Scarust, Dercetast és Philót.

– Te is az érkezők közt vagy, jó Demetrius? De mit beszélek! A boldogság elvette eszemet. Hiszen Demetriust zsidó csillagja miatt elhurcolták Caesar hívei.

Később kopogott a tört ablakon.

– Tisztek! Katonák! Követek! Szolgák! Feleljetek! Hol van uratok, Antonius?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 175 2020. 09. 21. 11:18:53

Órák hosszat állt az ablakban, leste az érkezőket, beszélt hozzájuk. Látta a budai robotosokat, amint vontatják az ágyúkat és töltényládákat cipelnek. Hallotta a hangos „*Davaj! davaj!*" kiáltásokkal munkára kikergetett bolondok harsogó kacagását, aztán érkeztek a lovas szekerek, megkezdődött a falak kidöntése és az ágyúzás. Integetett a szovjet katonáknak, de azok vagy nem látták vagy nem törődtek vele. Többször hívta Euphroniust, dörömbölt az ajtón, azzal vádolta, hogy elárulta urát és Caesarhoz csatlakozott.

Hosszú monológjait csüggedt szünetek váltották fel, aztán újrakezdte.

– Hol késel, Antonius?... De ó, én bolond! Csak beszélek, holott öltöznöm kellene. Szépítenem kell királynői ajkamat.

Talált egy darab száraz kenyeret az asztalon, megette előbb. Kati néni ma reggel nem hozta a fekete levest, amit kávénak neveztek. Aztán ült le toalettasztalkájához a tégelyek és tubusok mellé. Öregen, éhesen, görnyedten, fázva morogta maga elé:

– Soha királynőt így még el nem árultak. Látom az árulás csíráit. Fulviát szereti és nem engem.

Ráncos arcán a könnyei peregtek. Ritkuló kóchaja, amelynek nem tudott fényt adni még Mrs. Virginia Foster sem, belelógott homlokába. Sírva folytatta monológját:

– A föld legelső katonája a legelső hazug lett. Felejti szerelmes éjszakáinkat, midőn legszegényebb testrészünk is mennyország volt.

Odakint kurjongattak és özönlöttek az orosz csapatok; az *ungarskij robotnyik*ok, okosak és bolondok, cipelték a nehéz terheket és a sebesült szovjet katonákat, sírt ástak, köteleken kúsztak, gyalultak, falat bontottak, fára másztak, kopácsoltak, jöttek-mentek, futkároztak, tevékenykedtek, elszöktek és visszasompolyogtak. Az oroszok kiáltoztak, géppisztolyokat és ágyúkat sütögettek, ajtókon dörömböltek. Ezalatt ő kenőcsei közt sírdogált és beszélt magában.

– Félre szív! Hiszen elolvadok, csak oly gyarló anyagból való vagyok, mint más. Szerelmes uram! Antonius! Te hűtlenül elhagyál, holott a természet minden joga egymáshoz láncol minket. Tépjem le szívemről láncomat? Legyen makacsság az erényem? Ó, jaj! Galambszemű istenek, feleljetek!

De sem a felszabadítók, sem a galambszemű istenek nem feleltek neki.

Az ajtón túl nehéz léptek robogása hallatszott.

Felugrott, az ajtóhoz rohant.

– Antonius! Jöjj sírkamrámba! Ha késlekedsz, lehullok, mint egy fényes csillag.

Siratta a kulcsát, amelyet Miska doktor elkobzott tőle. Hiába dörömbölt, pedig odakint udvarhölgyének szelíd hangja hallatszott.

– Charmian! Téged hívlak. Jöjj be tüstént úrnődhöz és küldd be Alexast, Irast! Hallod, Charmian? Tenyérjós érkezett talán hozzád? Ne érdekelje őt most más tenyér, csak az enyém. Nyissátok ki ajtómat, jöjjetek be mind. A boszorkánymesternek is megbocsátok. A szívem kiárad, mint a Nílus.

De nem hallgatott rá senki. Szent Charmiant ezalatt ölükben elvitték a katonák.

– Királyi nember lettem! – sóhajtott Kleopátra. – Antonius örökre elhagyott.

Üvegcsét vett elő, saját készítményű rózsavíz volt benne a könnyek letörlésére.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 176 2020. 09. 21. 11:18:53

A Morvay klinikán is megőrizte régi kozmetikai babonáit abból az időből, amikor még Felleg Mari volt. Tudta, hogy kell tiszta galambtollal hajnalban leszedni a rózsabimbóról a harmatot és a szemre kenni, úgyhogy egész nap vidám lesz tőle. Udvarhölgyével is elhitette, hogy a piros tubarózsa szirmait egyenként le kell tépkedni és savanyú borba kell áztatni; aki lefekvéskor iszik belőle, az reggel mosolyogva ébred. Fejfájás ellen csipkerózsa száraz bogyóját dugta a fülébe, tyúkszem ellen három napig főzte olajban a rózsalevelet. Mustba áztatott rózsabimbóval hajtotta ki testéből a „rossz vért", a gyomorémelygés és a hányinger ellen nádmézzel kevert rózsakonzervet ajánlott Euphroniusnak a létezés kényelmetlenségeinek ellenszeréül. Hirdette, hogy Egyiptomban mindenki ezzel kúrálja a haragos epét és ezzel tüntetik el a szemölcsöt, a szeplőt és a korpát. Nyári sétái idején gyűjtögette szorgosan a rózsaszirmokat, becsöngetett idegen villákba és mindenütt rózsát kért. A rózsavíz, amellyel most le akarta törülni könnyeit, a szerény bársonyrózsa szirmaiból készült, amelyet a franciák *rose de Provins*-nek neveznek. Maga főzte a nyáron.

Szipákolva, néhány cseppet egy darab vattára csurgatott. Belenézett tükrébe.

Arca hirtelen felvidult.

– Ó, egek! Félre minden búval! Hiszen szépségem elvakít, mint a nap.

Foghíjas szája víg mosolyra torzult. És, mint minden színésznő, aki tükörbe pillant, enyhén fintorgatta arcát. Múltat és vágyat összekevert Antoniusszal, Racine-t elegyítette Shakespeare-rel, Ausztria–Magyarország trónörökösének csókját azzal a csókkal, amelyet várt. Boldogan nézte magát tükrében.

– Igaza van Enobarbusnak... – suttogta. – Olyan szép vagyok, hogy bódultan belém szeret a szél is, amely vert aranyhajómon a bíbor vitorlát duzzasztja. Hol vagytok, gödrös arcú fiúk, mosolygó Cupidók? Tarka legyezőtökkel hűsítsétek szerelemtől lángoló arcomat. Udvarhölgyeim! Megannyi sellő! Fussatok a piactéren trónoló Antoniushoz és mondjátok neki, hogy a puszta levegő is csodálja Kleopátrát. Várom őt ágyamba, ahol a mennyezet aranybrokát.

Esteledett. Most lövöldözték ki az elmegyógyintézet kertjéből a „Sztálin-gyertyákat".

Kleopátra gyertyát gyújtott. Már órák óta öltözködött, szépítette magát. Mrs. Foster krémjével lemosta szemöldökéről a cserebogárszín vonalat és helyette lila szemöldököt festett magának hegyes szarvval, bizonyára azért, hogy hangsúlyozza egyiptomi jellegét. A régi királynői korona megvolt a szekrényében, színpadi kellék, nikkelezett bádogváz. Itt-ott megkopott már és megrozsdásodott, a színes kavicsok és hamis gyémántok néhol kihullottak belőle. Lila bársony estélyi ruhába öltözött, széles piros selyemövet csavart a derekára, ezüstcipőbe bújt és fejére tette Kleopátra koronáját.

Nyakába a legszebb hamis színpadi gyöngysort akasztotta, fülébe zöld kövekkel kirakott fülbevalót csíptetett, összes karpereceit magára rakta a fityegőkkel. A borsó nagyságú színpadi gyémánttal ékesített hamis aranygyűrű helyett, amelyet a nyáron Wili Vetterre bízott, hogy adja át Euphroniusnak, volt a fiókban bőven sok egyéb színpadi gyűrű és egy-két valódi is. Öreg kezén az erek kidagadtak, amint a gyertyafényben csillogtatta hamisköveit. Még egy pávasarkat is tűzött koronája fölé rőt hajába.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 177 2020. 09. 21. 11:18:53

Így várta teljes királynői díszben Antoniust. Végre valaki megzörgette ajtaját.

– Hírnök jön! Vagy tán maga Antonius?... Ki vagy? Felelj!... Ne döngesd olyan durván ajtómat. Szaladj kulcsért. Azaz mégsem! Fuss Antoniusért. Aranyban úszhatsz, igazgyöngy záporát zúdítom rád, ha jó hírt hozol. Ki vagy? Felelj!

– *Davaj! Davaj!* – hangzott az ajtó mögül.

– Ó, szerelmes uram! Hát te vagy? Nem küldtél hírnököt, eljöttél magad hozzám? Megismerem érces hangodat, amely túlkiáltja az üvöltő orkánt. Feszítsd válladat ajtómnak vagy töresd be szolgáiddal. Csak jöjj mielőbb! Tied vagyok! Én, felszított királyi parázs! Államnak gödre is a tiéd, Antonius!

Odakint rúgták az ajtót, feszegették a zárt.

– *Davaj!*

– Szívem őrült dobogásától nem értem szavadat, ó, Antonius ! Kardodat a dicsőség babérja övezze! Borulj karomba, szerelmem!

Durva reccsenéssel betört az ajtó. Részeg oroszok rontottak be, többen. Az első rögtön megragadta Kleopátrát. Egy szempillantás múlva mindketten az ágyon hemperegtek, amelynek mennyezete aranybrokát.

A pávafarok és a királynői korona lehullott fejéről Sarah Bernhardt jegesmedvebőrére.

Kleopátra védekezni próbált.

– Ne oly mohón, Antonius. A föld kifordul sarkából e nagy sietségtől. Jaj, ne még, édes hős uram!

Az orosz torokhangon nevetett. Aztán következett utána a másik, majd a harmadik... a negyedik... és jöttek egyre többen, mint a cserebogarak; lármáztak, ittak, énekeltek, az egyik a saját fejére tette Kleopátra koronáját.

– Elég... elég... már elhiszem, hogy egyedül engem szeretsz, nem Fulviát... Elhiszem, hogy nem kell neked Caesar féltestvére, Octavia... Mindent elhiszek, csak engedj már pihennem, ó! Antonius...

De nem hagyták pihenni.

Közben a szobában mindent felforgattak. A szekrényekből kiszórták ruháit, toalettasztalkájáról leseperték tégelyeit. Csupasz hasukra szépítőszereket kentek, egymás farára ajakrúzzsal ötágú vörös szovjetcsillagot festettek. Az amerikai „*Topaze*" krémet kenyérre kenték és megették; ízlett nekik a *the delight of Topaze*. A kölnivizet mind megitták. Énekeltek és egymást váltogatták az ágyban. Aztán éjféltájban végre magára hagyták.

Nagy csend volt a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetben, mindenki aludt.

Az öreg színésznő ájultan feküdt az ágyban.

Az ajtó tárva-nyitva volt, a gyertyatartóban tövig égett és kialudt a gyertya. Az ágy lábánál a hamis királynői korona mellett ott hevert a velencei színes üvegvirágokkal dísztett tükör.

Kleopátra tükre.

Hajnaltájban újabb orosz katonák érkeztek az emeletre.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 178 2020. 09. 21. 11:18:53

Némelyek beléptek a szobába, kézi villanylámpájukkal bevilágítottak. De mikor látták, hogy odabent egy félmeztelen öreg szipirtyó feje lelóg az ágyról és a szája tátva van, visszariadtak. Azt gondolták, hogy halott.

Így feküdt már órák óta az ágyban a budapesti Nemzeti Színház hajdan ünnepelt drámai színésznője, Felleg Mari. A királynői jelmezt: a lila bársony estélyi ruhát letépték róla. A hajnal első derengésében látszott sovány térde és homorú, öreg combja. Bal válla alatt a forradás is. Ez a régi heg egyike volt a nyomoknak, amelyek a színházi merénylet emlékét őrizték lesoványodott testén.

Felleg Mari véres *Erlebnis*ének fizikai jegye, a ráncosan lötyögő bőrön barna folt.

Senki sem jött a segítségére.

A kertben a szovjet tüzérség egyszer csak megkezdte kora reggeli tevékenységét, hála Rafael atya és Janiga buzgalmának, akik megnyesték éjjel a fákat.

Kleopátra megmozdult, lassan kinyitotta szemét.

Keservesen küszködve felült az ágy szélén és körülnézett.

Fázott, vacogott. A keze fejével törülgette álmos szemét, mintha nem látna jól. A hajnal híg szürkeségében megnézett maga körül mindent, a padlón szétdobált ruhákat és tégelyeket, az otthagyott borosüvegeket, a falon a képeket. Aztán összerázkódott. Mint akit „terápiai elektromos sokk" ér, százszorta erősebb annál, amennyit Morvay professzor a betegeinek valaha is engedélyezett: talpra ugrott.

– Maihofferné! – rikoltotta kétségbeesetten.

Őszbe vegyült rőt haja kócosan lógott az arcába.

– Maihofferné!... Maihofferné!... – ordította rekedten, torkaszakadtából.

De Maihofferné nem jött. Senki sem jött.

Talált a padlón egy félig szívott cigarettát, rá akart gyújtani, de nem volt gyufája.

– Maihofferné! – kiáltotta kissé csendesebben. – Hozzon be gyufát is! Maihofferné!

Arcán a hideg gombák penészes színével, amilyet a „holdvilág szemüveges vegyészei" kevernek ki, az ablakhoz tántorgott.

Kinézett a Dunára, Budapestre.

A reggeli kékes szürkületben lángok lobogtak a távolban. Füstölt, égett Budapest, ágyúk dörögtek, repülőgépekről lövöldöztek, az ég alja vörös volt. Letépett színes rongyaiban félcsupaszon úgy bámult ki az ablakon a rácsok közt, mintha csak most ismerné meg Budapestet. Homlokából elsimította kócos haját, hogy jobban lásson. A cigarettacsutkát szétmorzsolta ujjai közt. Megint Maihoffernét szólította, de most már erőtlen, gyönge hangon.

Felsóhajtott és kérdésében benne reszketett egy egész világ „neuropszichikus katasztrófája":

– Istenem... hol vagyok? – Megpillantotta az ágy lábánál a velencei tükröt.

Odabotorkált. Felemelte.

Belenézett. A „*Short of breath*" pillanata volt ez, mikor „megáll a lélegzet" és néha a szívverés is megáll.

Felordított.

– Maihofferné! Maihofferné!... Valami történt... valami borzasztó történt, Maihofferné!... Én... én megöregedtem!... Segítség!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 179 2020. 09. 21. 11:18:53

Maihoffernének hívták tizennyolc évvel ezelőtt színházi öltöztetőnőjét.

De Maihofferné még mindig nem jött.

A rendetlenségben, melyet a tivornyázó oroszok hagytak hátra, leroskadt egy székre és újra megnézte magát tükrében. Szorította a velencei tükör nyelét, nézte magát, sokáig nézte, nézte... Megtört szeméből könnyek kezdtek peregni, tizennyolc év után először valódi könnyek, és csendesen szólt saját tükörképéhez:

– Felleg Mari... Mari... Marika... te szegény... Hiszen te vén banya lettél...

A rózsavizet is megitták az oroszok, keze fejével törülte le a bőven omló könnyeket. És mint egyszer Euphroniusnál a „Kutyavillában", amikor úgy rémlett neki, hogy egy vén boszorkány is van a szobában, így beszélt a tükréhez:

– Hajóroncs...te vízi hulla... Varázskörödben iszonyatos vagy... Mint vitorlás szitán farkatlan pocok... Szénává száradt vén csoroszlya, te!... Lecsukni is alig tudod már szempillád ereszét... ez már az aszály... Hullák zöld húsának színe arcodon... te... te ronda varangy! Hétszer hét rossz éjen rágjon a rák! Dögölj meg!

Nagy csattanással a földhöz vágta tükrét.

Kleopátra tükre darabokra tört.

Magába roskadtan ült sokáig, mintha egy kedves halott elmúlt életéről gondolkozna. De voltak-e valóban gondolatai?

Aztán lázas gyorsasággal öltözött. Félrerúgta az ezüstcipőt, házipapucsába bújt. Meleg ruhákat vett fel, viseltes nutriabundáját is. És indult, elindult... Hátra sem tekintett a felfordult szobára, ahol annyi éven át boldogan élt és Antoniust várta.

Lement a lépcsőn a földszintre. Az éjszakai fáradalmaktól alig tudott vánszorogni, csetlett-botlott, ténfergett, szédelgett.

Az előcsarnokban szovjet katonák nyüzsögtek fehér leplekben, támadásra készen. A kertben felállított ágyúk védelmi tüzében éppen rohamot akartak indítani a Kis-Svábhegy, az Istenhegy és a Mártonhegy ellen.

Észre sem vették, nem törődött senki sem vele.

Megtorpant, mint aki még sohasem járt itt és nem tudja, merre is menjen. Elfelejtette tán, hogy hol a kapusszoba, ahol Kunwald Ricsi annyiszor kiengedte?

Egy orosz meglökte, a többiek harciasan tódultak kifelé. Ő is sodródott velük, öregen, fáradtan, elcsigázottan. Egy nagy szürke gyapjúkendőt borított a fejére.

Kint volt az elmegyógyintézet előtt. A hó apró pelyhekben hullani kezdett. Hideg volt, látszott a lélegzete.

Bukdácsolva támolygott lefelé a hegyoldalon a bokáig érő hóban, ment a Hűvösvölgy, a Duna, Budapest felé. Közben meg-megállt, körülnézett.

Gránátok röpködtek a feje fölött, puskagolyók fütyültek a füle mellett. Züm... züm... De ő meg sem rezzent. Ment lassan lefelé, boldogtalanul, szipákolva, lehorgasztott fejjel. Dülöngve baktatott, mint a részegek.

Belebotlott valamibe. Egy holttest feküdt a hó alatt. Ekkor vesztette el a papucsát. De ment tovább.

Nemsokára emberekkel találkozott, akik egy döglött lovat vagdostak darabokra egy ház előtt. Fáztak, topogtak, veszekedtek. Mindenki minél nagyobb darabot akart levágni a véres lóból.

Ezeket megszólította.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 180 2020. 09. 21. 11:18:53

– Emberek, erre kell menni Pestre?

– Pestre? – ismételte valaki csodálkozva.

– Maga tán bolond?... Hiszen nem lehet átmenni Pestre. A németek minden hidat felrobbantottak.

Később megkérdezték tőle, hová is akar menni tulajdonképpen. Könnyek közt felelte:

– Haza... haza, a Múzeum utca 16.-ba... Második emelet, harmadik ajtó, jobbra...

– Így? Mezítláb?

– Így... Igen... így... mezítláb – felelte és tovább vánszorgott. De valaki megszánta, utánaszaladt és egy pár rossz bakancsot nyomott a kezébe.

– Köszönöm... jó ember... – mondta hálásan.

Felhúzta a bakancsot és továbbment Pest felé...

12.

Északról dél felé sikerült a gyors szovjet előretörés. A Vörös Hadsereg csapatai lerohantak a Hűvösvölgyön át Buda szívébe, a Széll Kálmán térig, amelyet később, hálából a felszabadítók iránt, a magyar főváros új vezetősége Moszkva térnek nevezett el. Ugyanekkor elsöpörték a Kis-Svábhegyen a szívós német ellenállást, kezükbe kerítették az egész Pasarétet és az Istenhegy egy részét, a gazdag villanegyedet.

Amilyen hirtelen érkeztek, épp olyan sietve kezdtek kiköltözni a Hárshegyi M. Kir. Állami Elmegyógyintézetből. Állítólag külön parancsot kaptak erre nem sokkal azután, hogy a katonai rendőrség egy különítménye látogatást tett az intézetben. Először az ágyúkat vontatták el a kertből, aztán a lovas szekerek indultak útnak. De mégis mindig érkeztek új csapatok. Ezeknek pedig senki sem mondta, hogy tilos háborgatni a bolondokat.

Mikefalvy azt állította, hogy az ő közbenjárására vitték el a lovakat és a konyhát a C pavilonból. Kálmán bácsit és Kati nénit már elvtársaknak szólította.

A katonai rendőrség egyenruhás különítménye, hat tagbaszakadt komor férfi, polgári ruhás tolmáccsal érkezett. Mindenképpen különböztek a harcosoktól. Egyenruhájukon a gombok ragyogtak, szemöldökük nem moccant, tekintetük szigorú volt, tartásuk merev és szögletes. Nem követeltek sem órát, sem nőt, sem italt. A mosolyt és a dalt nem ismerték. A katonák félelemmel tértek ki előlük. Azért érkeztek, hogy megtudakolják, vannak-e svédek az épületekben. Üres kézzel nem akartak távozni.

Euphroniust magukkal vitték mint svédet.

Hogy mi lett a sorsa, soha senki sem tudta meg.

A munkára vagy hadifogságba elhajtott bolondok egy része visszaszökdösött. A B és C pavilonok kezdtek újra benépesülni. Dobos, a festékes, nem volt a visszatérők közt. Szobatársa, a beteg SS-katona sem. Állítólag mindketten belekerültek abba a szerencsétlen menetbe, amelyet az oroszok, régi kozákmódszer szerint lóháton elhajtottak Vácra hadifogolynak, ahol aztán vasúti teherkocsikba rakták és a Szovjetunióba szállították őket, 45–50 bolonddal együtt, nőkkel, férfiakkal vegyesen.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 181 2020. 09. 21. 11:18:53

A másik SS, a szakállas, egy nap visszatért a szemfüles bolondokkal. Az életösztön hatalmas arányokban működött benne: mindent elkövetett, hogy az oroszok bolondnak tartsák. Ezt néha túlzásba is vitte. Odüsszeusz szamárral és békával szántott és sót vetett, Szolón elégiát írt Szalamisz sziget visszahódítására; így tették magukat őrültnek az ókorban a görögök. Az SS-katona a hárshegyi elmegyógyintézet udvarán a feje tetejére állt és cigánykereket vetett, vagy hasra feküdt, csúszott-mászott, ette a havat és hangosan röfögött közben. Úgy viselkedett, mintha Ipsimelta majálisáról érkezett volna zöld szivárványon. Aztán egy nap kereket oldott Janigával, aki mindenkinek azt mondta, hogy Svédországba megy a gróf úr után.

A kertben ástak egy harmadik ideiglenes sírt, Morvay professzornak. A szűk körű temetésen Miska doktor mondott néhány meghatódott szót, de alig lehetett érteni. Még mindig két mankóra támaszkodott, nem találta a műlábát. Többször ismételte:

– Nagy tudós, aki hittél a harmadik emberi pólusban... abban, hogy a hitvány, aljas ember megérdemli a boldogságot... Ó, nagy tudós, te!... Morvay professzor... – de végül nem tudta befejezni. Sírt.

Az esték, különösen tíz óra tájt, kezdtek elviselhetetlenek lenni. A részeg oroszok akkor érkeztek csapatostul és pár órára bordélyházzá alakították át a kastélyt és az A pavilont. A B pavilon endogénjei esti éneklés helyett kórusban „patrujért" kiáltoztak, de ez nem zavarta a részegeket. Charmiannak és Katalin nővérnek már híre volt a budai hegyekben az oroszok közt. Az éjszakai érkezők őket keresték. Volt olyan, akinek nem kellett sem Timonné, sem Rozika. Dóczy doktornőt megtalálták egy nagy ruhaszekrény mélyén, de visszariadtak tőle, olyan éktelenül tiltakozott.

Egy nap beállított Demeter, a festő. Alig ismerték fel, mert orosz katonaköpeny és kucsma volt rajta. A vállán hozta Miska doktor műlábát. Kint találta, a kerítés mellett a hóban.

Az alorvos boldogan ölelte szívére az őrült festőt, aki a gyors és sikeres orosz előretörésnek köszönhette csodás menekülését. A Budai Fővezérség Istenhegyi úti pincéjében fagyoskodott csupaszon, onnan mentették ki az oroszok. Felöltöztették és minden jóval ellátták. Adtak neki egy pecsétes igazolványt is, de ő összetépte és eldobta. Azt mondta, hogy neki nincs szüksége igazolványra Ipsimeltában.

Mikor lépten-nyomon tönkrement képeibe botlott a kastélyépületben, a vállát vonogatta:

– Mint a percek, múlnak a képek is. Festünk helyettük újakat. Ez az élet Ipsimeltában.

Szobájában összeszedte festékesdobozát, ecseteit, palettáját. Felállította festőállványát az általános pusztulásban a nagykapunál. Egy régi vásznán Rembrandt-barnával bemázolta a halakat és a struccokat. Újat kezdett festeni helyette. Az oroszok kíváncsian körülállták és tisztelettel bólingattak.

– *Haraso* – mondták.

Tetszett nekik Demetrius festménye.

Közben szüntelenül hullottak a bombák a budai Várpalotára, rengett a Hárshegy.

De bárcsak sohase lett volna éjszaka!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 182 2020. 09. 21. 11:18:54

Napszálltakor Dóczyné kezdte el a hisztériás sikongást és új búvóhelyet keresett. Az ágyúk elhallgattak és a harcoló Vörös Hadsereg az éj leple alatt átalakult a híres vándorló tóvá, amelynek Lop-Nor a neve, Kelet-Turkesztánban. Jöttek a katonák, aztán elmentek és megint visszajöttek százával, ezrével. Egy éjjel megtalálták egy nagy gyékénykosár mélyén a tizennégy éves Mancit is.

Wili Vetter nem mozdult a beteg Szép Ilonka mellől, aki bevarrta párnájába „a zsidó nő gyűrűjét". A csellengő oroszok éjjelenként bevilágítottak szobácskájukba, de visszariadtak a haldokló arcától.

– *Ein Elementarschaden! Eine Furchtbarkeit!* – hörögte az öreg sváb. – *Ach! Meine Fässer!*

A két öreg apácára, Augusztára és Adélra, éjjelente a markos Gyuri vigyázott, bár őneki meg attól kellett félnie, hogy elhurcolják hadifogolynak a Szovjetunióba.

Rafael atya, amiben csak tehette, segítségükre volt Szent Mihály angyalainak. Azok tisztelték reverendáját, ennivalóval és innivalóval bőven ellátták. Rafael egy fa tetejéről biztatta őket, hogy rombolják le Budapestet, tegyék a földdel egyenlővé.

Mikefalvy parancsára Katalin nővért és Szent Charmiant bezárták a pincébe az üres szenesládába. A vasajtó kulcsát Auguszta főnővér őrizte a párnája alatt és napjában csak egyszer adta oda Kálmán bácsinak, aki ennivalót vitt be nekik börtönükbe.

Egy este, nem sokkal tíz óra előtt, amikor a Lop-Nor megindult, Mikefalvyné hirtelen megszülte harmadik gyermekét.

Olyan gyorsan történt, hogy alig tudták idejében eltávolítani a szobából Sanyit és Zsuzsit. A szülésnél Dóczyné és Cecília nővér segédkeztek idegesen, mert közeledett az éjszaka. A koraszülött makkegészséges fiúcska volt.

Torkaszakadtából sírt. Csengő hangja kihallatszott a személyzeti épületből. Meghallották a bolondok is. Hamarosan minden pavilonban tudták, hogy gyerek született.

Timonné, a hajdani balerina, ezen az éjszakán is kész volt rá, hogy feláldozza magát másokért. Teknőt kerített. A csecsemőt bepólyázták és belefektették. Épp ekkor dugta be a fejét az ajtón egy orosz katona.

Dóczyné sikoltott, kirohant. Az orosz bejött, a teknőben fekvő pólyás babát és a mellette heverő anyát nézte. Bólintott és azt mondta:

– *Haraso.*

Az apa, karján a vörös szalaggal, némán állt a háttérben az asszonyok közt. Néhány apáca is volt a szobában, köztük Cecília nővér. A fateknő előtt térdeltek és imádkoztak. Nathalie, a tacskó ott szaglászott az újszülött körül. A szobában gyertyák égtek, mint a karácsonyfán.

Az orosz ácsorgott egy ideig, aztán elment. Nem kereste sem Szent Charmiant, sem Katalin nővért.

Nemsokára három orosz érkezett.

Harciasan jöttek, nőket akartak. De amikor megpillantották a teknőben a csecsemőt, arcuk megváltozott. Lomhán, esetlenül cammogtak közelebb, keletiesen billegő léptekkel, és szőrös kucsmájukat levették a fejükről. Úgy bámultak, vigyorin és nyájasan, a teknőre, mintha életükben még sohasem láttak volna újszülöttet.

Ezek is ezt mondták:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 183 2020. 09. 21. 11:18:54

– *Haraso, haraso* – és bólingattak.

Kérdezték, ki az apa. Mikefalvy előbbre lépett. A három orosz barátságosan veregette a vállát, mintha ő volna Szent József.

Kincsesládájuk nem volt, aranyat, tömjént és mirhát nem tudtak adni. De az egyik egy nagy darab pirosra sült friss cipót tett le az asztalra, a másik egy „zabrált", azaz zsákmányolt marhakonzervet. A harmadik egy üveg bort nyomott a boldog apa markába.

Bejött Rafael atya és javasolta:

– Áldozzuk fel a hétszarvú oltáron, mint a gödölyét, hiszen Heródes úgyis megöleti.

Nem lehetett tudni, miképpen: börtönükből kiszabadultak Katalin nővér és Charmian. Mindketten letérdeltek az imádkozó apácák közé. Szent Charmian édes ezüsthangján énekelni kezdte:

– Mennyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok... pásztorok!...

De az apácák elhallgattatták.

– *Haraso, haraso.*

Egy ideig ácsorogtak még, aztán elmentek a napkeleti háromkirályok. Senkit sem bántottak.

A hírre, hogy az oroszok nem erőszakoskodnak, a kis Manci is előbújt rejtekhelyéről, Dóczyné visszajött. A szoba egyszerre benépesedett asszonyokkal, akik csak itt érezték magukat biztonságban, a csecsemő közelében.

Egyre-másra érkeztek az éjszakában marcona arcú oroszok, revolveragyat szorongatva, de mikor megpillantották a gyertyák fényében szunnyadó pólyás csecsemő pufók, piros orcáját, egyszerre megszelídültek.

– *Haraso* – mondták ezek is, és elpárologtak.

A csecsemő a teknőben, amelyet a kis Manci ringatott, sírni kezdett. Kétségbeesetten visított, mintha fájdalmában sírna, hogy beleszületett ebbe a világba, amely Euphronius szerint oktalan és esztelen, de Morvay professzor esküdött rá, hogy csak látszólag olyan, mint egy nagy „Pszichikus Tükörvályú".

Az asszonyok tisztába rakták a síró újszülöttet, az anyja megszoptatta.

Lassan mindenki szundikálni kezdett.

Hajnaltájban kezdődött az ágyúzás. Budapest lent a Dunánál lángokban állt. Ekkor érkezett vissza Kleopátra.

– Reménykedjetek! – mondta rekedt hangon a szundikálóknak.

Elcsigázottan ő is leült az asszonyok közé a bölcső mellé. Arcvonásai a pislogó gyertya lángjánál különös módon megszépültek.

Pár nap múlva haldokolni kezdett. Megfogta az öreg Auguszta nővér kezét, aki ápolta. Felült az ágyban és ezt mondta neki halkan:

– Én vagyok Simeon, az öreg zsidó... Bocsásd el most szolgádat, Uram...

A tisztelendő nővér először azt hitte, hogy a beteg újra megbolondult. De később megértette, mit jelentettek Felleg Mari szavai: Látta a gyereket, most már meghalhat.

Később csakugyan ezt mondta:

– Megtaláltam igazi tükrömet...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 184 2020. 09. 21. 11:18:54

Ezek voltak utolsó szavai. Odakint tombolt a csata. Auguszta nővér csodálkozott, hogy a halott vénasszony arca olyan, mint egy gyereké.

VÉGE

Dreux, 1961. szeptember 30.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 185 2020. 09. 21. 11:18:54

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 186 2020. 09. 21. 11:18:54

A verebek

Regény

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 187 2020. 09. 21. 11:18:54

Előszó

Budapest szívében van a Váci utca. A század elején még megvoltak az öreg kövei a Váci Kapunak, a Váci utca akkor kelt versenyre Béccsel csillogásban, pompában, divatban. Kirakatai és boltjai egy csapásra híresek lettek. A bécsi Kärntnerstrassét már utolérte, a párizsi rue de la Paix-t kezdte utánozni. Idegenek néha azért jöttek Budapestre, hogy Bachruchnál vásároljanak ékszert és Benczénél csináltassanak cipőt.

A Váci utca ma állami boltok szürke sora. A hajdani fényes üzletek cégtábláin hivatali nevek sorakoznak. „Anna", „Kedves" és „Napfény" a nevük a kis kávéházaknak, de valójában állami hivatalok ezek, ahol olasz mintájú *espresso*géppel kávét főznek állami tisztviselők. A „Hét választófejedelemhez" címzett hajdani szálloda, melynek dísztermében Liszt Ferenc hangversenyezett, ma állami színház, ahol állami színdarabokat játszanak állami színészek, az állam tetteinek dicsőítésére, államosított írók tollából.

A színház mellett van egy szűcsbolt. Valaha Budapest leghíresebb szűcsmestere árulta itt szőrméit és bundáit, emeleti műhelyében nemzedékek tanulták a szűcsmesterséget, nevet és dicsőséget szerezve a magyar kézműiparnak. Bundákkal és prémekkel teli fényes kirakatát megbámulták az emberek. A híres Váci utcai szűcs neve már régen lekerült a cégtábláról. Ma ez áll rajta: „Állami Szőrme- és Bundaüzemi Vállalat". Kirakatában egy szürke nyúlszőrbunda hever odadobva, ahogy unottan félretesznek a minisztériumban egy elintézett hivatali aktát.

A ferencesek közeli templomában a delet már elharangozták. A Duna felől csípős novemberi szél fúj. A házakon itt-ott még láthatók a levert forradalom utcai harcainak nyomai, tavaly ilyenkor a közeli Tudományegyetem diákjai harcoltak a Vörös Hadsereg tankjai ellen a Váci utcában. Az emberek lehorgasztott fejjel sietnek dolgukra a keskeny utcában. A házakon itt-ott még ernyedten lóg egy-egy piros-fehér-zöld nemzeti zászló, melynek közepéből a tavalyi lázas napokban kivágták a vörös csillagos szovjet címert.

A járókelők kitérnek egy öregasszony elől. Ránéznek, elkerülik, továbbmennek. Mintha templomban lenne, ott térdel a járdán az Állami Szőrme- és Bundaüzemi Vállalat kirakata előtt.

Első pillantásra vén koldusasszonynak látszik. Csakhogy ő nem koldul, sokkal büszkébb annál. Hátat fordít az embereknek, arccal a kirakat felé és fennhangon beszél a nyúlszőrbundához. Ilyeneket mond neki:

– Lent tűz és víz... De te vigyázz, le ne szédülj!... Az egyensúly a szívedben van, ha a szíved tiszta... Oh! *La Somma*![1]...

Aztán valami kötelet emleget. Magyarázza a nyúlszőrbundának, hogy az élet egy darab kötél. Az emberek néha megállnak, hallgatják, nem értik. Mikor pedig szidni kezdi az állami kirakatban a bundát, sietve továbbmennek.

– Ne légy se gazdag, se koldus... vigyázz, mert könnyen lebukfencezel... te... te nyomorult bundaüzemi bunda!... Te sohase fogod megtanulni, mi az *equilibrio!*[2]...

Ezt olaszul mondja, de az emberek nem értenek olaszul.

Rongyaiban már-már különvált az emberi világtól. Ilyent láthatsz néha a francia Eure folyó völgyében, ha déltájban, mikor a faluban mindenki ebédel, átha-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 188 2020. 09. 21. 11:18:54

ladsz a kihalt főutcán és hirtelen, mintha gyermekkori boszorkánymeséből lépne ki, látomásszerűen szembetalálkozol egy rőzsét cipelő, görnyedt vénasszonnyal, aki hangosan beszél magában. Aragóniában, ahol már fél éve nem esett az eső, a Hold kráterei hez hasonló pusztaságban egyszer csak eléd bukkan kecskéjével egy öregasszony; arca Velazquez[3] elaggott hercegnőinek kevélységét őrzi, de emlékeztet Vaszilij Verescságin „Orosz parasztasszony"[4] című képére is, amelyet a „totális nyomor" legsikerültebb ábrázolásának szoktak nevezni. Álmodban zörgetsz egy skót kastély kapuján, kinyílik egy rácsos ablak és ugyanez az arc tekint reád. Egyébként ilyen vénasszonyok szoktak imádkozni Firenze templomaiban, aléltan omolva el a San Lorenzo-templom hideg kőpadlóján, és ezek nyújtják barna tenyerüket alamizsnáért az Arno partján, a Ponte Vecchiónál. Magyarországon ez még 1957-ben is szokatlan látvány. A szegénység és a szerencsétlenség ebben az országban szemérmesen el szokott rejtőzni.

Szakadozott lila fejkendője alól a homlokába lóg csapzott ősz haja. Télikabát helyett egy szőrkendőt csavart a derekára. Elnyúzott bakancs van a lábán, kilátszik belőle a lyukas talpon át egyik sarka. Rongyos kesztyűjéből kikandikálnak ujjai.

Rögtön szembeötlik valami: nincsenek körmei!

Vörös ujjai megbütykösödtek, némelyik dagadt csonkká rövidült. Elvesztette tán ujjpereceit, mint a leprások a Bibliában és Pireuszban?

– Jaj! Volt nekem ilyen! Még szebb is... sokkal szebb bundám volt énnekem!... Jaj, jaj! Te állami szőrme!... Jaj neked, Bundaüzemi Vállalat!... Mindenkinek jaj... Még annak is jaj, aki felment a magasba és ott fent... odafent... jaj! Fent a magasban mindent látott... Látott mindent... Jaj neked is, Nina![5]

Rendőr közeledik. Az ácsorgók szétrebbennek, mintha tilalmasba léptek volna. De kissé távolabb, a „Kedves" espresszónál, megállnak és lesik, mi fog most történni, mit tesz majd a rendőr. Letartóztatja? Megbilincseli? Bekíséri a botrányokozót? Vagy talán titkos utasítása van, hogy az állami rend biztonsága szempontjából nem nagyon veszélyes esetekben a nép szocialista barátjaként türelmesen kell viselkednie a rendbontókkal szemben?

A térdeplő öregasszony nem törődik a rendőrrel, tovább jajgat.

– Szebb volt az én nercem, mint te vagy, te... te ótvaros Állami Bundaüzem!... Olasz pézsmám volt énnekem... *muschio Canadese!*[6] De jaj! Mélyre zuhantam... Pedig magosan fent voltam... milyen magosan!... Fent az egekben, mindenkinél magosabban... Onnan buktam le ide a járdára... Pedig én tudtam, mi az *equilibrio*... De csak addig tudtam, amíg megvolt a piros napernyőn és tiszta volt a szívem... Irgalom! Oh! *La Somma!*... Látlak, Nina... látom az ezüstkötelet... *La Somma!*...

Összekulcsolja csonka-bonka ujjait és mélyen lehajtja bozontos ősz fejét az Állami Szőrme- és Bundaüzemi Vállalat kirakata előtt, a járdán térdelve. A fiatal rendőr, széltől vörösre csípett arccal, ott áll mellette. Valaki suttogva mondja messze a háta mögött:

– Megint a kötelet emlegeti.

A rendőr lehajol, megérinti a térdeplő vénasszony vállát.

– Maga imádkozik?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 189 2020. 09. 21. 11:18:54

De semmi választ nem kap. Pedig valamit tenni kellene. A rendőr láthatóan töpreng. Az istentagadás hivatalos állami jelvénye, a vörös csillag, ott van a sapkáján. Pár perc telik el csendben. A távolból az emberek feszülten figyelnek.

– Mért nem megy a templomba? Itt van a közelben – mondja végre a rendőr és sietve, mintha valahol sürgős dolga volna, továbbmegy.

A botrányokozó csakhamar újrakezdi:

– Pénzt fognak érted adni, te rühes, molyrágta Állami Szőrme... egy elbizakodott, finom elvtársné fog tégedet megvenni, te ócska nyúlszőr... ő fogja gazdagítani a Bundaüzemi Vállalatot... De neki is jaj lesz, az elkényeztetett finom kis elvtársnénak, mert ő sem tudja, mikor kell lépni... merre... hova... Nem tiszta a szíve.

– Ez biztosan bolond – mondja valaki.

– Miért gondolja?

– Mert térdepel.

Az emberek, látva, hogy a rendőr már eltűnt a Vörösmarty-szobor irányában, bátorságra kapnak.

Valaki azt állítja, hogy tegnap a Kossuth Lajos utcában látta a térdeplő vénaszszonyt. Akkor egy állami hangszerbolt kirakata, kották, hegedűk és egy orosz balalajka előtt jajgatott és emlegette a kötelet. Mint a bokrot, szidta azokat, akik zenélnek és énekelnek, de nem gondolnak az oromra.

– Azt mondta: orom?

– Azt. Hát nem hallja?

– Jaj! Jaj! – siránkozik tarka színes rongyaiban az öregasszony. – Pedig én feljutottam az oromra. Onnan hullottam lábadhoz... *Come Dio vuole...*[7]

– Oroszul mondott valamit.

– Tévedés. Franciául.

– *Oh! Purezze di cuore!... A destra pende un cordone!...*[8] De jaj! Tőlem már mindent elvett Ámenyemka![9]

– Kiről beszél ez?

– Halvány sejtelmem sincsen.

Az emberek most már egyre gyakrabban megállnak, hallgatják. Tragédiát sejtenek, valami nem mindennapit. Szótlanul kémlelik a jajgató vénasszony sovány arcát, beesett szemének füstös lángjait. Szólni nem mernek hozzá. Egymástól sem kérdeznek már semmit. Csak állnak egy ideig, nézik, hallgatják és hallgatnak. Töprengenek, aztán továbbmennek.

I. FEJEZET

Csukd be az ablakot, kérlek. Úgy. Köszönöm. Az utcára minden szó kihallatszik. A folyosóra is... Vékonyak a falak... Ugyan kukkants ki a folyosóra, Marci. Hátha hallgatódzik valaki?... Aztán mindent elmondok...

(A házigazda beszél vendégeihez. Arca homályban van. Árva villanykörte ég a hajdan jobb napokat látott aranyozott facsillárban, mintha egy szál gyertya pisla lángja világítaná meg a házigazdát és körülötte ülő barátait. Öten vagy hatan vannak rajta kívül a szobában,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 190 2020. 09. 21. 11:18:54

javarészt férfiak. Mindnyájan őt hallgatják, figyelik. Valaki megnézi, zárva van-e az erkélyajtó, aztán megtapogatja az ablakkilincset. A házigazda cigarettára gyújt, komisz „Kossuthot" szív, ami könnyen érszűkületet okozhat. Megvárja Marci visszatérését, aki közli, hogy senkit sem látott a folyosón. A házigazda beszélni kezd.)

Én ismerem őt. El ne áruljátok senkinek. Ő az! Szentjánosbogárka...

Megismertem ma délben a Váci utcában. Ott térdelt a járdán egy kirakat előtt. Mikor elnéptelenedett az utca, egy óvatlan pillanatban odamentem hozzá.

– Jankóné!...

– Síromat már zárják – felelte és hozzátette, hogy sivatag az ég és sivatag a föld, *deserto.*

Körülnéztem, nem figyel-e minket valaki, aztán faggattam, hogyan került ide. Szentjánosbogárka közölte, hogy félig agyontaposva vonszolja magát a porban.

Egy orosz katona haladt el arra.

– Irgalom! – kiáltotta az orosznak, aki megszánta és adott neki tíz forintot.

Most láttam csak, hogy velőscsontot tart a kezében és úgy imádkozik a kirakat előtt. Vénen, foghíjasan, toprongyosan. Ez a nő! Barátaim!... Aki húsz évvel ezelőtt a legkispolgáribb városnegyedben, a Ferencvárosban, a Mester utcában, ahol... De bocsánat. Valaki csönget!...

(A vendégek rémülten összenéznek. Talán a rendőrség!... senki sem szól egy szót sem. A házigazda csakhamar egyedül tér vissza. Közli, hogy csak a házmester csengetett be, holnaptól kezdve három forinttal megdrágul a „szemétpénz", így határozott a Lakók Demokratikus Szövetsége. Általános megkönnyebbüléssel ezt mindenki tudomásul veszi.)

Magam sem tudtam még akkor, hogy kicsoda. Ismeritek-e a Mester utcát, barátaim? Ne is mondjátok, hogy ismeritek. Ott kell élni azok közt a szorgos kezű egyszerű kisemberek közt. Én sokáig éltem ott, ismerem őket, ismerem a Mester utcát. Olyanok ők, mint a velencei San Marco-templom görög–bizánci homlokzatán az óriás bronzparipák alatt a kis szoboremberek, akik mindenfélével foglalkoznak, sütnek, varrnak, kalapálnak, fúrnak és faragnak, építenek, mintha egy nagy vásárra készülődnének és mindezt márványlombok, aranynapok, kék holdak és ezüstcsillagok közt művelik. Ez volt a Mester utca... Kérdeztem tőle, ott lakik-e még. Visszament-e a lakásába? Csak egy szót felelt rá. Ennyit mondott:

– Ámenyemka.

Mint tudjátok, barátaim, a Ferencvárost nyílegyenesen szeli át ez az utca. A neve is elárulja, hogy mesterek laktak benne, mindenféle kézművesek és kisiparosok, aztán tisztes kiskereskedők csatlakoztak hozzájuk az idők folyamán. Ezek közé csöppent be, már nem is tudom, mikor, Szentjánosbogárka... Én már akkor a Mester utcában laktam, amikor még lóvásártér volt a Haller piac. A Soroksári úti malmok füstjét befújta a szél a Duna felől, a Gubacsi út gyártelepei és a Vágóhíd felé a Mester utcán át is el lehet jutni, a 20-as villamos a Mester utcán döcög Pestszenterzsébetre. Kispolgárok utcája volt mindig, szürke és sivár, minden dísz nélkül... azaz mégsem!... Mind a két oldalán hatalmas platánok állanak díszes sorban, akárcsak Párizsban... teszem a boulevard de la Madeleine-en... Igen, Párizsban...

(A vendégek közül valaki idegesen tiltakozik Párizs említése ellen, hiszen a szomszédban meghallhatják.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 191 2020. 09. 21. 11:18:54

– Velence még hagyján – mondja keserű arccal. – De Párizs? Nem akarok a párizsi platánok miatt börtönbe jutni...

A mennyezetre mutat, ahol, fent a második emeleten, a nyomozó lakik.)

– Igazad van. A régi vidám részegek azt dalolták: „Messze van a Mester utca..." Mi nem dalolunk semmit, csak gondoljuk, hogy még messzebb van Párizs... No de maradjunk a Mester utcában. Mint a sáskák, egy nap milliószámra lepték el a verebek a Mester utcát. Népligeti verebek voltak. Az új kénsavgyár füstje és szaga elől menekültek el a Népligetből. Rátelepedtek a Mester utcai platánokra, honfoglalók módjára hazát alapítottak, akárcsak Arisztophanész madarai.[10] A görög kórus elszavalhatta volna: „Ó, madarak boldog szárnyas fajtája! Mily csodás dolgokat láttok ég és föld közt röpködve!" A Mester utca verebei nem nagyon röpködtek. Nem voltak kíváncsiak, mit rejtenek a nyájas ligetek, a virágos rétek, a csendes erdők. Nekik a város, Budapest, a Mester utca kellett. Beköltöztek a mi utcánkba és többet nem tágítottak. Egyre jöttek többen és többen, mintha éppen a Mester utca volna a madarak paradicsoma. Szakadatlanul csiripeltek a platánok ágain, csak estefelé csendesedtek el. Főképpen pedig, mintha csak bőségszarujából szórná egy trágyagyár, úgy hullajtották a járdára a szemetet vidám éneklés közben. Az Anschluss őszén történt ez, mikor Hitler megszállta Ausztriát. 1938-ban...

(Többen tüntetően kiáltják:

– Szegény Ausztria! Csak mi vagyunk boldogok!

A házigazda int, elhallgattatja őket. Suttogva folytatja történetét a Mester utcai verebekről.)

A Mester utca lakói sokat bosszankodtak a verebek miatt. Minthogy sehol sem kaptak hivatalos védelmet, elhatározták, hogy magától Magyarország kormányzójától kérnek segítséget a verebek ellen. Ekkor már javában dúlt a második világháború. Ausztria és Csehszlovákia után Lengyelország is elveszett, aztán sorra került Dánia, Hollandia, Belgium, Norvégia, Franciaország... Londont éjjel-nappal bombázták a németek. A Mester utcában mi minderről alig szereztünk tudomást, a verebek megkeserítették életünket.

Nemzetünk ekkor a hajdani dicső idők feltámadásában reménykedett. Volt is rá okunk. A világháború harmadik évében a lángokban álló és éhes Európa Kánaánja volt az ország. A kérvényt 1941 kora tavaszán a Mester utca több lakója aláírta már. Magának Horthynak szólt, a királyi várpalotába.

(Horthy nevét olyan halkan ejti ki, mint a légyzümmögés egy nyári lugasban.)

Jómagam is aláírtam. Jól emlékszem a szövegére.

„Főméltóságú Kormányzó úr!

Alulírottak, a Mester utca lakói, javarészt keresztény kisiparosok és kiskereskedők, a magyar székesfőváros fellendüléséért ernyedetlenül dolgozó patríciusok, azzal az alázatos kérelemmel járulunk Főméltóságod elé, hogy amit a kormány és fővárosunk felelős hatóságai évek óta elmulasztottak, azt Főméltóságod megértő nemes szíve tegye jóvá érdekünkben és adjon utasítást a Mester utcai piszkos verebek kiirtására..."

A kérvény a továbbiakban ecsetelte, hogy milyen felbecsülhetetlen kárt okoznak a verebek a Mester utca kisiparosainak és kiskereskedőinek. „Az ágak, szegény emberként, ki gondjait cipeli, roskadoznak ezen kellemetlen piszkos kis állatok száz-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 192 2020. 09. 21. 11:18:54

ezreinek súlya alatt." Elpanaszoltuk, hogy az utcaseprők reggelente „mázsaszámra gyűjtik össze" a járdákon a verébszemetet. Az a kellemetlen tulajdonsága is van, hogy „beleeszi magát" a szövetbe, kitisztítani nem lehet a ruhából és a nyoma, „mint a dauer-welle", megmarad a kalapon is. „Az utcánkat évek óta kényük-kedvükre szennyező verebek milliói egyszersmind ellenségei a nemzeti civilizációnak és a közegészségnek is. Minket, a Ferencváros patríciusait sújtanak elsősorban. Vevőkörünk lassacskán elmarad, a piszkos verébciráda pedig megmarad!"

Elpanaszoltuk a kérvényben, hogy a kerületi elöljáróság a verebek elriasztására már 1940-ben megígérte a platánok ágainak „célirányos nyesegetését", de szavát szegte. Sérelmünket sem a főváros polgármestere, sem a belügyminiszter mint felügyeleti hatóság nem orvosolta, holott „a platánok ágainak radikális csonkítása örökre véget vetne az ártalmas verébcirádáknak"... Ugyan kukkants ki még egyszer a folyosóra, Marci! Vajon nem hallgatódzik-e valaki?...

(A háziasszony kávéfőzőt és csészéket tesz az asztalra. A vendégek közül többen biztatják a házigazdát, hogy ne suttogjon, beszéljen hangosabban, hiszen a verebekről a történetet bárki hallhatja, baj nem származhat belőle. De a házigazda gondterhesen végigsimítja kopasz feje búbját és komoran legyint. Még halkabban folytatja. A fejek összehajolnak a borszesz lángja körül, amely a kávéfőző búrája alól kékes fényt vet a félhomályban a sápadt arcokra. Ha valaki most benézne a leeresztett ablakredőny résein, akkor bizonyára azt gondolná, hogy idebent összeesküvést szőnek a Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének megbuktatására.)

A kérvényt ő hozta el nekem. Szentjánosbogárka. Ő volt a lelke a hadjáratnak a verebek ellen.

Az olasz nők hamar öregednek, főképp a nápolyiak. Ötvenéves jóval elmúlt már akkor, de nem látszott annyinak. Olyan szeme volt, hogy még mindig megírhatták volna róla a „Fiesolei tündérregényt". Elviharzott szerelmek megvékonyították arcát. Én arra gondoltam, mikor elhozta a kérvényt, hogy lánykorában bizonyára hasonlított a nápolyi királylányhoz, akibe Boccaccio belebolondult. Ám ha valamiért megharagudott, a füstölgő Vezúvot vélted látni.

– *Ecco i passerotti*[11] – mondta és elém tette „kis verebeinek" halálos ítéletét, hogy én is írjam alá.

Csak sokkal később, amikor barátságot kötöttünk, tudtam meg róla, hogy valójában kicsoda. Mindent elmondott nekem Nápolyról és más városokról, meg saját szárnyairól, amelyek felvitték a magasba. De akkor még csak a piszkos verebekről beszéltünk.

Egy Simon Nándor nevű csemege- és fűszerkereskedő fogalmazta meg a kérvényt. Pedig Simon úrnak nem is a Mester utcában, hanem az Üllői úton volt a boltja. De ő maga, béna feleségével együtt, a Mester utcában lakott és ezen a címen vállalta a kérvény megszerkesztését és aláírását. Bizonyos közéleti múlt állt már mögötte, nem is szólva képviselőtestületi póttagságáról. Kereszténypárti programmal rövid ideig városatya volt és a főváros közgyűlésein mindig felemelte szavát a „ferencvárosi patríciusok", azaz a Mester utcai kisemberek adóterheinek csökkentése érdekében. Már boltossegéd korában belépett a Kereskedő Ifjak Társulatába, hamarosan háznagy, később pedig elnök lett. Mayer Antal Liliom utcai vendéglőjében a gyakori névnapi és más díszvacsorákon többnyire Simon Nándor mondta a po-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 193 2020. 09. 21. 11:18:54

hárköszöntőt. Felszólalásaiba költői elemeket vegyített, mert mióta megöregedett, vacsora után szeretett verseket olvasgatni. Természetes volt hát, hogy az én nápolyi hölgyem őhozzá fordult először a kérvénydologgal, már csak tekintélye, tisztes kora és szép fehér ősz bajusza miatt is. Simon Nándor aztán belefoglalta a kérvénybe az Üllői úti fákat is, amelyekről, mint jól tudjuk, barátaim, egy nagy költő hagyott emlékül felejthetetlen sorokat.

„Nagy kár – írta a fűszeres –, hogy költőnk csak az Üllői úti fákat énekelte meg. A Mester utcai platánoktól is megkérdezhette volna, hogy hová repül az ifjúság. Kérdésére a feleletet millió piszkos veréb csiripelése miatt nem is hallhatnánk, Főméltóságú Kormányzó Úr!..."

A Wagner és Hurka ezüstműves cég beltagja, a kis Wagner Jóska, aki társával és műhelyével együtt nemrég költözött át a Síp utcából a Mester utcába, azt javasolta, hogy ezt a részletet hagyják ki a kérvényből, mert szerinte „kérvény csak akkor ül, ha nincsen benne rabulisztika". Ő ugyanis a költészetet rabulisztikának tartotta.

Simon Nándor elismerte a Wagner és Hurka őskeresztény cég becsületes szorgalmát. Annak idején maga is náluk szerezte be az ezüsttálakat, melyekre Wagner József ügyesen véste rá a szőlőfürtöket és a szőlőleveleket. Engedett tehát a kérésnek és kihagyta a kérvényből az Üllői úti fákat.

– Maga még nem is tudja tán, Simon úr – mondta neki a kis Wagner –, hogy boltunkat a Síp utcában mi megtartottuk. Szerény ékszereket és egyelőre ébresztőórát árusítunk. Tartjuk az egyensúlyt.

(Mindezt, különösen pedig ezt a szót: egyensúly, olyan suttogva mondja, hogy többen nem is hallják és kérik, ismételje meg. A házigazda egy korty kávét iszik és újabb „Kossuth" cigarettára gyújt, majd megismétli a Wagner és Hurka cég tulajdonosának semmiképpen sem fontosnak tetsző szavait.)

Egyensúly!... Az én olasz asszonyom pedig olyan volt, mint az érett umbriai cseresznye. Tulajdonképpen senki sem tudta a Mester utcában, hogy voltaképpen kicsoda és honnan jött. Voltak, akik azt mondták, hogy nem is olasz, hanem cigány. Mások szerint Erdélyből jött és román. „Szemöldök" helyett „szemköldököt" mondott, egyébként kifogástalanul beszélt magyarul, csak a tárgyas ragozással volt néha baja. Csizmarekné, a tejesasszony, alattomban azt híresztelte róla, hogy a Király utcában szedte fel az ura és azért szeret uszodába járni, mert már Velencében is utcai nő volt, a gondolákban ülő urakat úszva követte a Canal Grandén. De a tejesasszony mindenki másról is mindig csupa rosszat mondott. Fülébe kerültek-e Szentjánosbogárkának ezek a sugdolódzások? Annyi bizonyos, hogy nem törődött a mendemondákkal. Magáról nem sokat beszélt, inkább hallgatott, de annál többet fecsegett a Vezúvról és a nápolyi *gugliá*król,[12] ezekről a roskadozó márványobeliszkekről. Nekem is százszor elmagyarázta, hol van a Guglia della Piazza San Domenico Maggiore, de én sohasem találnám meg, ha Isten csodát tenne és el tudnék egyszer jutni Nápolyba. De arra jól emlékszem, hogy a Guglia dell'Immacolata[13] Szentjánosbogárka történeteiben szemben van a Gesù Nuovóval. Beszélt Solimena képeiről,[14] Szent Január időnként folydogáló véréről,[15] rajongott a *bel canto*[16] fővárosáért. Elmondta, milyenek Mergellina[17] halászai és hogy lopják a napot a Santa Lucia mólóján a *lazzaroné*k.[18] Csak éppen azt nem árulta el senkinek, mivel töltötte

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 194 2020. 09. 21. 11:18:54

életét, amíg egy szegény Mester utcai kis suszternek lett a felesége. Az ura, Jankó mester pedig a legszófukarabb ember volt a világon, a hangját sem lehetett hallani. Ő sem mondta meg, honnan nősült. Borozgatás közben a Mayer vendéglőben hiába firtatták a barátai, a derék patríciusok.

Az én olasz asszonyom szívből tudott nevetni. De ha megharagították, cifra nápolyi nyelven káromkodott. Bár sohasem lehetett tudni, szidja-e vagy segítségül hívja az olasz mennyország szentjeit.

A „parkettás Oravecz" tudni szerette volna, mikor került Magyarországra. Mindenfélét kérdezett tőle, de Jankóné egészen mást felelt, nem azt, amit várt tőle.

– Kérdezze meg Markó néni fekete kandúrjától, az majd nyávog magának: *Funicoli! Funicola!*... Az én szívem akkor volt tiszta, nem estem le... De maga ezt nem érti. Oravecz úr.

Oravecznek a Mester utca 85. szám alatt volt fatelepe. Épületfát és parkettát készített, fűrészmotorral felvágta a tüzelőt és házhoz szállította. De azt senki sem látta, hogy ő akár egy szál deszkát a kezébe vett volna. Kövér bácsikája, egy segéd és egy inas dolgoztak a fatelepen, Oravecz Albin csak a felekkel tárgyalt. Szeretett jól öltözködni, finom selyemingeket hordott, drága szivarokat szívott, lóversenyre járt. Parkettásnak hívták a Mester utcában. Bár sem parkettáit, sem épületfáit nem zavarták a verebek, a kérvényt Szentjánosbogárka kérésére, mint „patrícius", ő is aláírta.

Az első aláírók közt szerepelt a ferencvárosi ipartestület két köztiszteletben álló tagja is: Serbán Jenő,[19] akinek vasalkatrészgyára volt a Liliom utcában és Mahunka Adolf, a Soroksári úti vas- és fémöntöde tulajdonosa.[20] Telepeik nem a Mester utcában működtek ugyan, de ők maguk családjukkal együtt itt laktak. Ők voltak az utca kis vasgyárosai. Ha Horthy kormányzó, mint hajdan Igazságos Mátyás király, álruhában megjelent volna a kérvény aláíróinál a Mester utcában, akkor joggal kérdezhette volna, hogy a Serbán-féle felvonók alkatrészeinek gyártását a Liliom utcában és Mahunka harangjainak öntését a Soroksári úton vajon mennyiben zavarják a Mester utcai verebek. Mindkét névaláírással ismét gyarapodott a kérvény súlya. Serbán Jenő nevét mindenfelé ismerték a szakmában. Apjától örökölt kis műhelyét ő fejlesztette ki felvonókat gyártó üzemmé, az új postapalota felvonóit is ő gyártotta. Szorgalmasan hirdette a budapesti napilapokban: „Lifttel a magasba! Serbán, Liliom utca 6." A másik „vasgyáros", az öreg Mahunka Adolf szakmai tekintélyét a pálos szerzetesrend alapozta meg. Ha jól emlékszem, ezt a régi magyar rendet valaha Remete Szent Pál tiszteletére alapították és a magyarfaló II. József oszlatta fel. A pálosok Lengyelországba menekültek és onnan tértek vissza Budapestre, nem sokkal a második világháború előtt. A Gellérthegy szikláin építették meg számukra a középkori magyar várak stílusában a kolostort. A harangokat Mahunka öntötte. El is nevezték őt „pálos harangöntőnek". A harangöntésre a megrendelést állítólag a ferencvárosi apátplébános, Katona Özséb főtisztelendő úr szerezte, aki...

(A mesélőt félbeszakítja a felesége. Szemrehányóan mondja neki, hogy az ébresztőórákról csak suttogva mert beszélni, de a harangokról és a pálosokról úgy szónokol, mintha ő volna a megelevenedett Pázmány-szobor a Belvárosban.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 195 2020. 09. 21. 11:18:54

Marci, kérlek! Ugyan kukkants ki még egyszer a folyosóra, nem hallgatódzik-e valaki... Úgy... Köszönöm... Nos hát a Mester utca egyéb előkelőségei is aláírták a kérvényt. Csatlakoztak a verébellenes mozgalomhoz: Jobbágy Béla Tamás, Cselei Csopaky Géza és Wirth János. Mindhárman készséggel írták alá, minthogy ott látták már az utca legelőkelőbbjeinek neveit. Hízelgett nekik, hogy velük együtt ők is ott szerepelhetnek mint kérelmezők. Sorra meg kell emlékeznem róluk, hogy megértsétek, miért hullott ki a velőscsont a járdán térdeplő Szentjánosbogárka kezéből, amikor azt mondtam: Mester utca.

Elmondom tehát, ki volt Jobbágy Béla Tamás. Szombathelyi igazgató-tanítói családból származott. Mérnöknek készült. Le is tette az érettségit, de „a mostoha sors", ahogy mondogatni szokta, elsodorta őt a tisztes kereskedői pályára. Semmilyen boltja nem volt és „hites cérnaszakértőnek" nevezte magát. Egy budapesti angol cérnagyárnak volt az utazó ügynöke. Azt híresztelte, hogy folyékonyan beszél angolul. Szavajárása volt, hogy „ő bizony nem járt térdig rózsában" és a Keresztény Cérnakereskedők Országos Szövetségének, a Kecéosznak volt a főtitkára. De senki sem tudta, hogy a Kecéosz hol működik. Habozás nélkül aláírta a kérvényt és még a Kecéosz pecsétjét is ráütötte abban a hiszemben, hogy a kormányzót a pecsét még nyomatékosabb fellépésre készteti a verebek ellen.

Cselei Csopakynak a Mester utca sarkán a Ferenc körúton volt zenés kávéháza. A „Venezia".[21] Emlékeztek még rá?... A „Venezia" kávéház előtt nem állt ugyan platán és a vidám éjszakai mulatozókat a verebek nem zavarták. De Cselei Csopaky lakásának ablakai a Mester utcára néztek, a kávés szívvel-lélekkel magáévá tette az ügyet. Kijelentette, hogy aznap, amikor a kormányzó elrendeli a verebek kiirtását, ő meghívja kávéházába a kérvény összes aláíróit és vidám halotti tort ülnek a verebek tetemein. Állítólag régi személyi kapcsolatok fűzték Horthyhoz. Mindenfelé terjesztette, hogy ő „ősnemesi családból származik", de neki volt esze, nem süllyedt le jobbágyi sorba", ő „*self-made-man*",[22] más szavakkal: „vaskérgen is átütő akarat". Pályafutását pincérként kezdte Szegeden a híres Kass Szállodában, épp olyan időben, amikor Budapesten Kun Béla volt az úr, Szegedet és környékét pedig a francia hadsereg tartotta megszállás alatt. Ő akkor naponta kiszolgálta Horthy tengernagyot és de Tournade francia tábornokot a Kassban. Horthy őt „Géza fiamnak" szólította és egy este, vidám pezsgős vacsora közben azt mondta neki: „Már unom a tiszai kecsegét, Géza fiam. Kun Béla fejét szolgáld fel nekem, mint Salome, ezüsttálon!" Egy más alkalommal, ugyancsak a „Venezia" tulajdonosa szerint, a tengernagy rákacsintott és azt mondta: „Nemsokára kezdődik a Salome-tánc, Géza fiam." És hamarosan csakugyan megkezdték a zsidók akasztását. De ebből Géza nem sokat látott, Svájcba ment pincérnek. Ott gyarapította francia tudását, amelyet de Tournade tábornok kiszolgálása közben szerzett. Genfben is dolgozott és arra különösképpen büszke volt, hogy Briand francia külügyminiszternek az asztalára egyszer ő tette le a feketekávét a Genfi-tó partján. Mint minden francia – szokta mesélni –, Briand is félt a kávétól. Forró vizet löttyintett hozzá."

Wirth János szintén aláírta a kérvényt. Neki pékműhelye és népes családja volt a Mester utcában, felesége kilenc gyerekkel ajándékozta meg, csupa leánnyal. Na-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 196 2020. 09. 21. 11:18:54

gyobb hatás kedvéért a neve után zárójelbe odaírta a kérvényre: „Kilenc leány apja", amivel nyilván azt is közölni kívánta, hogy a verebek miatt kilenc leánya szenved.

(Horthy, Kun Béla, egy francia tábornok és a zsidók emlegetése miatt a társaság kényelmetlenül izeg-mozog. Többen sápadtan az ajtóra és a leeresztett ablakredőnyökre pillantanak. Csend támad. Az utcáról behallatszik egy gépkocsi tülkölése.)

Az én nápolyi hölgyem csak akkor vitte el a kérvényt Katona Özséb apátplébánoshoz, amikor ezek a tiszteletre méltó patríciusok már mindnyájan aláírták. Ekkortájt már némiképp a bizalmába férkőztem. Töviről hegyire elmesélte, hogy folyt le a látogatása az apát úrnál. Nem volt könnyű bejutni hozzá. A három káplán közül mindig valamelyik ült bent a plébániahivatalban, sohasem maga Katona Özséb főtisztelendő úr. A káplánok biztatták, hogy hagyja csak náluk a kérvényt, ők majd továbbítják, de Szentjánosbogárkának volt esze, nem bízott meg bennük. Inkább vasárnapi nagymise után a sekrestyében lepte meg, tömjénfüsttől és naftalintól szagos miseruhák közt mondta el filippikáját a verebek ellen. De az apát úr minduntalan azzal szakította félbe, hogy a többit a gyóntatószékben mondja el. Hallani sem akart a kérvény aláírásáról. A sekrestyés, aki, mint decemberben a Mikulás bácsik, talpig érő vörös csuhát viselt, ki akarta őt tuszkolni. A ministráns gyerekek, ajkukon az oltár angyalainak mosolyával, álmélkodva hallgatták, miket művelnek a verebek a Mester utcában. Katona Özséb, hosszas könyörgésre, elolvasta ugyan a kérvényt, de a leghatározottabban kijelentette a cédrusfából faragott híres ferencvárosi Krisztus-kereszt alatt:

– Nem írom alá. Punktum. Mert én nem levelezek a címzettel.

Mire Szentjánosbogárka a szemére vetette:

– Akkor maga miatt fog éhen halni szegény Markó Ida nénike!

Az apátplébános intésére a sekrestyés a gyerekeket terelte ki és ők kettesben maradtak. Jankóné letelepedett a püspöki piros bársonyszékre, amelyet nagy ritkán, ha a püspök úr látogatásával megtisztelte a ferencvárosi plébániát, ki szoktak tenni a szentélybe az oltár mellé. Elképedve hallotta, hogy az apát úr csak úgy „címzettnek" nevezi Magyarország főméltóságú kormányzóját. Nem tudta, hogy Katona Özséb királypárti és mint a legitimista Habsburg-párt volt oszlopos tagja, sohasem ismerte el törvényesnek Horthy admirális kormányzóvá történt választását. Sohasem bocsátotta meg Horthynak, hogy elüldözte Magyarország koronás királyát, IV. Károlyt, sőt katonáival lövetett is rá. A templomi szószékről azóta is nem egyszer fennhangon hirdette, hogy a király „a gőg és hatalomvágy áldozati bárányaként halt meg egy maláriás spanyol szigeten". De az olasz asszonyt nem lehetett felállítani a püspök úr karosszékéből. Semmiképpen sem nyugodott bele, hogy az apát úr nem levelez a kormányzó úrral és ezért nem írja alá a kérvényt. Holott, ha aláírná, ez már fél siker lenne. Kérlelte, hogy most tüstént menjen el vele a szegény süket Markó néni kis cukrászdájába, az 51. szám alá, ahová már senki sem meri betenni a lábát a verebek miatt, a krémes szeletek kiszáradnak, nincs vevő, a habtekercsekben megsavanyodik a cukros töltelék.

Ó, jól ismertem Katona Özsébet! El tudtam képzelni magamban, amint lassú méltósággal jár fel és alá a sekrestyében és valamin töri a fejét, hiszen látva az isme-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 197 2020. 09. 21. 11:18:54

rős névaláírásokat a kérvényen, nem akarta már csak úgy elküldeni Szentjánosbogárkát, valami ilyenféle beszélgetés folyt le köztük:

– Maga a Markó néni kis cukrászdájában dolgozik?

– Jegyszedő vagyok a Simplon Moziban. Nyári szünetben pénztáros az Angolparkban, az Ördögvasútnál.

– Tán az ördög utazik azon a vasúton?

– Még ott nem találkoztam vele. Pedig jól ismerem. Láttam őt a pokolban.

– Hol?

– A pokolban.

– Aztán mit látott?

– Örvényt a mélyben, a nagy sötét, fekete lyukban.

– Micsoda örvényt?

– *A destra pende un cordone,* zöld tajték kavargott az alján, víziborjú pislogott ki belőle. Láttam odalent egy tarajos krokodilt is. Sok pondrót, kagylót, bogarat, csigát. Egy zöldesfekete ezüsthasú pókot! Száz óriás vízipoloskát! Ezer moszatot a füstben, a tűzben. Ezek nyüvik el a sok cipőt, reggeltől estig alig győzi javítani az én uram! De én egyszer legyőztem az ördögöt. Felérkeztem a csúcsra. Az oromra! Azt kiáltottam boldogan: *Oh! La Somma!*

De ez a zagyva beszéd nem puhította meg az apát úr kemény szívét. Nem érdekelte az ezer moszat a füstben, legyintett a pondrókra, kagylókra és bogarakra. Méregbe gurult és szidni kezdte az ország kormányzóját. Azt mondta, ne is reméljenek tőle védelmet a verebek ellen.

– Azt az urat a palotájában már az emberek nem érdeklik. Egyetlen dolog érdekli a vén matrózt. A tenger!

És ő kezdett el beszélni, az engesztelhetetlen királypárti pap. Elmagyarázta a püspöki karosszékben ülő olasz asszonynak, hogy három tengerjáró hajónk van. Ezek lejárnak a Dunán a Fekete-tengerre, onnan pedig a Boszporuszon és a Földközi-tengeren át néha kimerészkednek az Atlanti-óceánra; némelyik hajó Dél-Amerikába visz árut. Nos, a vén tengerész bezárkózik szobájába és házi rádióállomásán át kapcsolatba lép a három tengerjáró hajó kapitányaival. Jelentéseket kér az időjárásról, a hajók helyzetéről, a rakományról, az árapályról; whiskyt iszik és érdeklődik a sextans állása iránt. Kalauzságból és csillagászati hajózástanból rádión keresztül vizsgáztatja a kapitányokat; parancsokat osztogat nekik; részegen ezt kiabálja bele a mikrofonba: „Kerüljétek el messzire a flottatámaszpontokat!"

– A maga Markó nénije ettől az embertől vár segítséget? Szégyelljék magukat!

Végül sem írta alá a kérvényt. Azzal az ígérettel bocsátotta útjára Jankó Eleknét, akinek arca valaha szép volt, mint Petrarca Laurájáé: a városi kertészethez vagy a tűzoltókhoz kell fordulni a verebek ellen, és akkor ő majd segíteni fog, ahogy tud, imával és cselekedettel.

(A történet a társaság néhány tagját annyira felizgatja, hogy a házigazda kénytelen újabb szünetet tartani. Többen a homlokukról törülgetik a verejtéket. Valaki pohár vizet kér és szörnyülködve mondja:

– Rettenetes!

Hosszú csend után a házigazda megszólal.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 198 2020. 09. 21. 11:18:54

– Megnézted, Marci? Nincs senki a folyosón?... Köszönöm, Marci...

Szentjánosbogárka nem ment mindjárt haza a templomból. Térdre borult a Mester utcai mosolygó Szent Szűz elefántcsontszínre festett szobra előtt és tőle kérte, hogy szabadítsa meg Markó nénit a jó Isten verebeitől.

Aztán betért a sarki tejesasszonyhoz, aki a háta mögött azt híresztelte róla, hogy Velence kanálisaiban tanult meg úszni. Megszokta már, hogy az emberek gyanakvók és csak habozva írnak alá egy ilyen magas helyre címzett kérvényt. Megígérte hát Csizmareknénak, hogy őt is hamarosan megszabadítja az apát úr a verebektől.

– Inkább Kuhinkánétól szabadítana meg – mondta a tejesasszony, de azért aláírta a kérvényt.

Pócsmegyerről költözött fel Budapestre, a Mester utcának épp olyan házába, amely előtt egy magas platán állt. Édes volt mindenkihez, mint maga a tejszín, amit lelopott a tejről. De csak szemtől szemben. A verebek inváziója óta szemet vetett a szomszéd házban lévő bolthelyiségre, amelynek Kazocsa papírkereskedő, állásából elmozdított gimnáziumi tanár volt a bérlője. A papírbolt előtt ugyanis nem volt platán. Nemcsak a verebek, hanem a pincehelyiségben működő mosoda miatt is, ahonnan egész nap gőzök szálltak fel, a jó asszony eltökélte magában, hogy kitúrja a papírkereskedőt. Álnokul Kuhinkánét emlegette, de Kazocsára gondolt. Kuhinkáné „*Mos, vasal, fehérít*" nevű intézménye a pinceablakon át, mint egy meleg budai gyógyforrás, valóban szüntelenül gőzölgött. Azt sem lehetett tagadni, hogy a pincéből naphosszat felhallatszott Kuhinkáné szitkozódása. Volt ugyanis egy távoli rokona, a púpos Joli; lakás és koszt ellenében ingyen dolgozott neki. Őt szokta egész nap leckéztetni mosás és vasalás közben. Rikácsoló hangján naponta többször is szemére vetette, hogy „még mindig nem tanult meg mángorolni". Csizmarekné még azt is híresztelte a mosodás Kuhinkánéról, hogy vizes törülközővel szokta pofozni a púpos leányt. Aknamunkája a papírkereskedő ellen alattomosabb volt. Vevőinek a fülébe suttogta, hogy ne vásároljanak ceruzát Kazocsánál, mert kommunista.

Kazocsa Tivadarnak ennek ellenére eddig haja szála sem görbült. Nem is gyanította, hogy áskálódik ellene a tejesasszony. Tréfás kedvű, szemüveges, sovány kis ember volt, aki látszólag már régen elfelejtette régi sérelmét és azt, hogy osztályából kihullott. Ifjú korában Karcagon volt tanár a leánygimnáziumban. De 1919-ben belekeveredett Kun Béla kommunizmusába, a városkában vörös karhatalmat szervezett. Emiatt állásvesztésre ítélték, tanári oklevelétől megfosztották. Így került fel Budapestre, papírkereskedőnek csapott fel, családot alapított és boltot nyitott a Mester utcában. A tejesasszony mindezt megneszelte és ezért híresztelte róla, hogy „veszedelmes kommunista".

A kérvényt a púpos Joli is aláírta, hálából és vonzalomból Jankóné iránt, akinek mindig volt egy-két résztvevő, gyöngéd szava hozzá. De a volt kommunista tanár kereken megtagadta a kérvényt. Már régen szívvel-lélekkel behódolt a királyság államformájának, ahol a trón helyén fehér lovon tengerész ül, és kijelentette, hogy „ilyen sületlen marhasággal nem lehet zavarni a főméltóságú kormányzó urat". Pár nap múlva mégis engedett, látva, hogy a többség a kormányzótól akar segítséget kérni a verebek ellen, véletlenül tanúja voltam a jelenetnek, irkát vásároltam Kazocsánál, épp akkor írta alá a kérvényt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 199 2020. 09. 21. 11:18:54

– Csak azért írom alá – mondta a maga szokásos szellemeskedő módján –, mert a maga ura nem is suszter, hanem cipődoktor. Remekül meggyógyította a lányom krokodilcipőjének a hasfájását.

Aztán nyájasan érdeklődött, mit csinál Jankó Elek.

– Küzdelmet vív bőrünk kopása ellen.

– Cipőbőrre gondol?

– Ember vagy cipő, az ördög minden bőrbe belebújja – felelte Szentjánosbogárka jelentőségteljesen.

Máskor azt is mondta az uráról, hogy a háborús idők és a szegénység miatt már „*di fatti*"[23] leszokott az új cipők készítéséről.

– Elek, az én jó Elekem, úgy megszokott a toldozást-foltozást, mint Beppo.

– Ki az a Beppo?

– Egész életében öreg halászhajókat festett zöldre meg lilára *Napoli*[24] kikötőjében.

Úgy beszélt Beppóról, mintha a Mester utcában mindenkinek személyes ismerőse volna. Szavajárása volt, hogy „Elek is, mint Beppo, az ördög ellen görnyeszti a derekát reggeltől estig".

(A szobában valaki halkan megjegyzi:

– Mi is görnyedünk.

A házigazda folytatja.)

Kazocsa boltjával szemközt, a Mester utca túlsó oldalán, pár évvel előbb nyílt egy bolgár zöldséges bolt. Kiprovnak hívták a kertészt, magyar asszony volt a felesége. Ő maga nem tanult meg jól magyarul, noha tíz éve volt veteményeskertje a Bakaréten, ahonnan kora hajnalban kétkerekű kézitalyigán ő hordta be naponta a zöldséget. A környéken híre volt a salátájának; a káposztát olcsóbban adta, mint a Nagycsarnok.

A ház hátsó nagy udvarán kovácsműhely volt, ahonnan egész nap hallatszott a szorgos kalapácsolás. A kapu felett rozsdamarta bádog cégtábla hirdette: „Marék János kovácsmester." Krétával ráírták, hogy lovat is patkol. Ebben az időben még sok lovas szekér döcögött el errefelé a Mester utcában. Az üllőre csapódó kalapácsnak olyan volt a hangja, mint Kiskunfélegyházán.

A szomszéd ház falán réztányér hirdette, hogy Mikes úr itt nyír hajat, itt borotvál. A Liliom utcai kocsmából éjjel hazatérő vidám részegek le szokták verni a régi céhjelvényt. Időnként ócska üstből új réztányért kalapált neki Marék kovács. Egyébként, mint minden borbély, Mikes is ügyes fecsegő volt és mindig tudta, mi történik az utcában.

Pár lépéssel odébb, egy ötemeletes bérház földszintjén, mészárszék volt. Tapai Manó, a mészáros, jó magyar szokás szerint egyszemélyben hentesként is működött. Gyanús keresztneve ellenére sem volt ő zsidó, hanem örmény származású; azelőtt Tapoyannak hívták. Ennek ellenére senki sem tudta magyarosabban készíteni a májas hurkát. A Mester utca népe újév táján már kora reggel összecsődült, mert híre terjedt, hogy Tapai számára már levágták a különleges módon hizlalt kövér disznókat Soroksáron; némelyiket élve hozták be és a sötét hajnalon a hátsó udvarban Tapai maga döfte bele a böllérbicskát. Olyankor talpon volt az egész népes Tapai család. A disznótoros idők orrcsiklandozó szaga több száz méternyi körzet-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 200 2020. 09. 21. 11:18:54

ben megtöltötte a Mester utcát és ide varázsolta a falusi disznóölések hangulatát. Néha már éjfélkor levágták az udvaron a disznót. A Liliom utcai Mayer vendéglőből kihallatszott a cigánymuzsika, a járókelők hallották a gömbölyűre hízott ártány bús röfögését, aztán kék füst szállt fel a magasba: az áldozati állat göndör szőrét épp most perzselte Tapai Manó. Ő maga vagdalta apróra a főtt disznómájat és a tokaszalonnát. A hurkatöltővel hadonászva, parancsolgatott nejének, fiainak, menyeinek és sógorasszonyának a tágas konyhában. Megkövetelte, hogy régimódi félhold alakú húsaprító késsel dolgozzon a család, mert húst őrölni az ő konyháján tilos volt. Esküdött rá, hogy ezért híres az ő májas hurkája. Ilyenkor Wirth péktől százszámra hordták át Tapai Manóékhoz a kerek zsemlyét, a szárazat, amit a pékné hónapokon át gyűjtött és félretett a disznótor idejére. Ezeket tejbe áztatták, gondosan átpasszírozták és megborsozták, aztán, a magyaros örmény recept szerint, abálólével nyakon öntötték.

Wirth pékműhelye a sarki tejesbolt mellett lévő házban székelt. Egyemeletes öreg ház volt, az emeleten Wirthék laktak. A házzal szemben volt Jankó Elek cipészműhelye, a Liliom utca és a Mester utca sarkán. A házba és a műhelybe a Liliom utcából volt a bejárat, de lakásuk ablakából kitekintve, Szentjánosbogárka a Mester utca platánjait és a rajtuk tanyázó verebeket látta a nap minden órájában.

A Ferencváros szívében, a Boráros tértől Soroksár és Csepel felé a szélesen hömpölygő Duna és a keskeny Üllői út közt, Jankó Elek javította mogorva segédjével a városrész összes elnyúzott cipőit. Náluk szűkszavúbb ember nem is volt a környéken, mintha csakugyan az ördög babonázta volna meg őket. Hajnaltól estig a kaptafák fölé görnyedtek és szüntelenül toldoztak-foltoztak, talpaltak, dikicseltek. Az emberek már régen megszokták, hogy a tengernyi lyukas cipőtől, a sok munkától, sem Jankónak, sem a segédnek nem jut ideje a beszédre. Csizmarekné szerint „megecetesedtek" mindketten a sok rongyos cipő láttára. Kazocsa viszont a Beppóként görnyedező Jankó Elekkel is tréfálkozott és ilyeneket kérdezett tőle:

– Ki tudná-e venni a gennyes vakbelét a tavaszi sárga cipőmnek, kedves Jankó elvtárs?

Az „elvtársat", akár komolyan, akár tréfából, csak suttogva merte kiejteni.

Jankó hosszú zöld kötényt viselt, mint a Nemzeti Lovarda és a Múzeum környékén a grófi negyed inasai abban az időben. A kötény mocskos volt és ragadt, még soha nem mosták ki. A cipészmester, mintha már halálosan unná a rossz cipők javítását vagy valami más titkos szomorúság emésztené, nem szokott felelni Kazocsa Tivadar ingerkedésére. Lehajtott fejjel egymás után szedegette ki néma szájából a faszögeket és gépiesen verte be a rossz cipő talpába. Soha senki sem hallotta tőle, hogyan vélekedik az egymást követő napok múlásáról. Remélt talán valamit? Szívének titkait sem árulta el. Arca, a koromfekete széles szemöldök körül, sötét volt, mint a januári sötét hajnalok a Mester utcában, mikor ő óvatosan, hogy imádott feleségét fel ne ébressze, kibújt a hitvesi ágyból, hogy leballagjon a műhelybe és folytassa a rongyos cipők foltozását. A segéd, bármilyen korán érkezett is, már ott találta a kaptafánál. Menyhértnek hívták, állítólag énekesnek készült, szép baritonja volt, sikerrel statisztált is már a Magyar Királyi Állami Operaházban, Verdi *Álarcosbál*jában, de aztán elment suszternek és messze elkerült a zenei világtól, mintha a Mester

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 201 2020. 09. 21. 11:18:54

utca nem is Budapesten, hanem Kecskeméten volna. A hangját, mintha berekedt volna, azóta alig lehetett hallani. Egész nap a sarokban gubbasztott, alig váltott szót a mesterével. Mintha valóban valamilyen gonosz démon ellen hadakoznának, néma elszántsággal dolgoztak mind a ketten. Mint orgyilkos tőrt, úgy markolták a dikicset. Néha reszketett a kezük, haragudtak egy-egy lyukra, szótlan arcukon keserű szenvedély lobogott. Mintha a közös ellenség: a cipőbőr kopása teljes egyetértést parancsolna rájuk, vita sohasem volt köztük. Egyaránt ki nem állhatták a péknét, aki „érzékeny lábára" minden fél évben egyszer új cipőt akart csináltatni, holott a háborús viszonyok miatt már régóta nem lehetett bőrt kapni, csak a legsilányabbat. Mindketten tudták, hogy Wirthné jobb lábán három tyúkszem van és ezek miatt „vattázni" kell a bélést, sőt parafa talpbetétet is követel az érzékeny lábú pékné. Nem is kellett szót váltaniuk. Anélkül, hogy összebeszéltek volna, megtagadták a parafát Wirthnétől.

Jobbágy Béla Tamás hegyesre szabott, ficsúros cipőit és Kiprov bolgár kertész durva bakancsát is ők javították. Hozzá járt el lábbeligondjaival a kis Wagner Jóska ezüstműves és Simon Nándor fűszeres is. A kérvény valamennyi aláírójának rossz cipőit Jankó Elek orvosolta. Minthogy pedig az emberek ismerték egymást a Mester utcában, szükségleteiket egymás közt elégítették ki.

Így Csizmarekné nem a csarnokba ment marhahúsért, hanem Tapai Manónál vásárolt. Wirthék vasárnaponként Mayer Antal vendéglőjében ebédeltek és aznap nem sütöttek kenyeret. Rendszerint ott ebédelt tolószékben ülő béna feleségével Simon Nándor is. Menyhért, a cipészsegéd, Mikes úrnál nyíratta a haját szombat este, oda járt borotválkozni minden harmadnap a harangöntő Mahunka Adolf is. Marék János kovácsmester neje és a liftes Serbánné is a Kazocsa boltban vásárolta a palatáblát szeptemberben a gyerekek részére. Kuhinkáné nem restellte minden hónapban egyszer elküldeni mindenhová a púpos Jolit a szennyes ruháért, aztán a tisztát, „mosva, vasalva és fehérítve", díjmentesen küldte haza. Az agglegény Cselei Csopaky Gézának ingeit és minden fehérneműjét ő mosta, sőt vállalta karbantartásukat, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy napjában legalább egyszer megkérdezte a púpos Jolitól:

– Felvarrtad-e már a hiányzó gombokat Cselei Csopaky úr ingeire?

Valahányszor Joli bevallotta, hogy még nem jutott rá ideje, kezdődött a szitkozódás, ami elől a tejesasszony Kazocsa Tivadar bolthelyiségébe szeretett volna „menekülni".

A méh szorgalmával gyűjtötte az aláírásokat a kérvényre Szentjánosbogárka. Kiprovot, a bolgárt, megijesztette, hogy a Bakarétet Szaharává változtatják a verebek, ha nem írja alá a kérvényt. Marék János kovácsmestert a tüzesített vas kopácsolásában csöppet sem zavarták a verebek, de Petrarca öregedő Laurája meggyőzte róla, hogy a Mester utca elnéptelenedése őt is a kenyerétől fosztaná meg. Mikes borbélynak könnyű volt megmagyarázni, hogy „réztányérját örökre múzeumba küldheti", ha a verebek tovább szaporodnak az utcában. Ily módon 1941 nyarán, amikor millió veréb csicsergett a Mester utca platánjain és mi megüzentük a háborút a Szovjetuniónak: a kérvényen már 165 név szerepelt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 202 2020. 09. 21. 11:18:54

(Valaki idegesen megjegyzi, hogy ő bizony nem üzent hadat a Szovjetuniónak, a hadüzenet az akkori kormány bűnös gyöngesége volt a hitleri nyomással szemben.

– Hol vannak a tavalyi verebek?... – sóhajt búsan az egyik vendég.

A házigazda újabb komisz „Kossuthra" gyújt és folytatja.)

A 165 név közt szerepelt Markó Ida aláírása is, a szegény süket kis Markó nénié, aki miatt a küzdelem a verebek ellen megindult. Nem volt csoda, hogy megesett a szíve rajta az olasz asszonynak. Az 51. számú ház előtt, éppen Markó néni kis cukrászdája előtt óriás platánfa állt. Magasabbra nőtt, mint a többi, a koronája is terebélyesebb volt. Méghozzá valami okból kivágott a sorból, beljebb dőlt vagy beljebb ültették csemetefa korában, a járda szélén nagy körben hiányzott is az aszfalt. Ily módon az, aki be akarta tenni a lábát Markó Ida cukrászdájába, nem kerülhette el semmi szín alatt sem a verebeket, azok szüntelenül csepegtek, mint az elromlott vízcsap és menthetetlenül ráhullajtották piszkos kis csomagjaikat. Az óriás platánt, mintha Szent Ferenc madarainak fája volna, éjjel-nappal megszállva tartották a verebek. A járda és az úttest több méteres körzetben szeplős volt, a cukrászda küszöbét és ablakait ellepte a „verébciráda". A szerencsétlen vénkisasszony napjában háromszor-négyszer felseperte és felmosta a járdát. Ilyenkor nagy fekete esernyőt tartott a feje fölött. De negyedóra múlva akár újrakezdhette volna a takarítást. A Mester utcai fiúgimnázium tanulóit, akik néha betértek hozzá egy tölcsér fagylaltért, esdekelve kérte, üldözzék el a verébsereget. A jószívű fiúcskák néha megpróbálták, felmásztak a platánfára, cirokseprűvel űzték el a verebeket vagy labdát dobáltak fel és parittyával lövöldöztek rájuk. A verebek megriadtak, elrepültek, de pár perc múlva még többen visszaszálltak. A diákok egyszer aztán megunták a nénike örökös siránkozását és elmaradoztak. Ettől fogva híre terjedt, hogy Markó Ida harmadnapos krémes szeleteket árul és habtekercseiben megpenészedik a hab. Ez talán igaz is volt, mert a gyámoltalan nénike, aki már csak a fél fülére hallott, nem tudta eladni friss süteményeit. Szánalmas képet nyújtott egyedül a kopott kis cukrászdában, ahová már senki sem tette be a lábát a verebek miatt. A bádogasztalkáknál nem ült senki. Így múltak az üres napok és Szentjánosbogárkán kívül, aki néha meglátogatta, csak két barátja volt: egy nagy fekete kandúrmacska és egy öreg doboz, tele régi pénzekkel, még Ferenc József és az Osztrák–Magyar Monarchia idejéből, rézpénz, ezüstpénz, bankó vegyesen. A macska ott dorombolt a lábánál, ő pedig a régi pénzeket nézegette és azok eszébe juttatták gyermekkorát, a boldog Kunszentmiklóst, a régi szép időket.[25] Ha valaki véletlenül mégis betévedt a cukrászdába, ő megmutatta a régi császári és királyi ötkoronást és pityergő hangon mondta neki:

– Akkor még a mezőn laktak a verebek, lelkem. Az én édes jó mamám miderében pedig halcsont volt.

Jankó cipész felesége időnként vigasztalgatta. De a süket vénkisasszonynak mindent háromszor kellett belekiabálni a fülébe, így aztán három ördögről folyt a szó és ő el is hitte, hogy háromfejű ördög küldte az utcába a verebeket, az a nagy ördög, aki olyan álnok, hogy hat szemmel sír egyszerre és három állán csöpög véres nyála: „*Con sei occhi piangeva, e per tre menti gocciava 'l pianto e sanguinosa bava...*"[26]

Elmúlt a nyár, beköszöntött a tél, és minthogy Katona Özséb apátplébános még mindig vonakodott a kérvény aláírásától, a verebek ellen valójában nem történt

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 203 2020. 09. 21. 11:18:55

semmi. Vidám Szilveszter éjszakán Kiprov szokása szerint megint úgy berúgott a „Venezia" kávéházban, hogy krumpliszsákban vitték haza. Látszólag a verebekről mindenki megfeledkezett. De egy napon aztán történt valami. Katona Özséb apátplébános úr...

(A házigazdát félbeszakítja egy sikoltás. Feleségét látja a szoba közepén, sóbálványként megmerevedve. Egyszerre visszazuhan a jelenbe. 1957-et írunk...

– Mi baj?

– Kinéztem az utcára, valaki áll a ház előtt, a mi ablakunkat figyeli... Már tegnap is ott állt... Akkor is láttam!... Többen odalopakodnak az ablakhoz, kilesnek az ablakredőny résén. Igen, valaki áll ott. Ez letagadhatatlan. Okosabb tehát, ha lassan szedelődzködni kezdenek és ki-ki hazamegy, mielőtt baj történhetne, hanem ötpercenkét és nem egyszerre, lehetőleg feltűnés nélkül.

A történet félbeszakadt.

Ki tudja, el mernek-e jönni megint a vendégek? Ki tudja, valaha is fogják-e hallani, hogy Katona Özséb apátplébános aláírta-e a kérvényt? Megtudják-e valaha is egyáltalában, hogy miképp jutott a járdára a kirakat előtt térdeplő toprongyos vén koldusasszony?

A házigazda csillapítani próbálja feldúlt feleségét, de szavai repedt üstként konganak.)

Talán vár valakit... talán találkája van... Talán... talán nem is rendőr... Ámbár... Kérlek, nézz körül odakint a folyosón, Marci...

II. FEJEZET

Ki volt ez az apátplébános, akinek viselt dolgait a szétrebbent társaság tagjai már nem hallhatták? Rögtön ki fog szállni a balatoni gyorsvonatból, amely esténként zsúfoltan szokott érkezni a magyar fővárosba.

Az ország ekkor már német megszállás alá került, Magyarország volt Hitler utolsó áldozata. Az angolszász légitámadások egymást érték 1944 tavasza óta. A pusztulás jeges szele meglegyintette végre a magyarokat is.

Szeptember volt, mikor „még nyílnak a völgyben a kerti virágok".[27] Mint rendszerint az utóbbi időben, a balatoni gyors most is késett. Javarészt elkésett nyaralók tértek vissza a fővárosba és amikor a vonat befutott a Kelenföldi pályaudvarra, majdnem mindenki kiszállt és sietett haza. Éjszaka volt, a gyakori légitámadások miatt elsötétítették a várost.

Megszólaltak a légvédelmi szirénák. Az érkezők egy része csomagjaikkal lemenekült a pályaudvari óvóhelyre, mások kiszaladtak a pályaudvar elé a térre abban a reményben, hogy valami járművet szereznek. De sehol nyoma sem volt bérkocsinak. Csak egy sötét villamoskocsi állt a téren két pótkocsival és vezető nélkül. Légiriadó idején minden közforgalom megállt.

Mindenki elkerülte a veszteglő villamost, az emberek behúzódtak a tér nyilvános óvóhelyére vagy elbújtak a bérházak kapui alatt. A sötét teret csak a szeptemberi ég halvány csillagai világították meg. Itt-ott kézilámpák villanyfénye lobbant meg. Egy árnyék suhant át a téren, egy papé, Katona Özséb apátplébánosé, aki a balatoni gyorssal most érkezett Székesfehérvárról, ahol ifjúkori barátját, a püspö-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 204 2020. 09. 21. 11:18:55

köt látogatta meg,[28] akivel együtt nevelkedett Pannonhalmán. A püspök úr maga is királypárti volt, de sokkal megfontoltabb. Meggondolatlan kijelentéseket ő nem tett a szószékről, ezért az ő előrejutását az egyházi hierarchiában ilyenek nem gátolták. Bizalmasan megtárgyalták a világtörténelmi idők várható fejleményeit. Mintha Pannonhalmán sétáltak volna a jegenyesorban a „rekreáció" röpke idején, a püspök úr megragadta Katona Özséb karját és jelentőségteljesen ezt mondta neki, mintegy ezekben a szavakban foglalva össze gondterhes beszélgetésük lényegét:

– Bizony, édes Özséb, olyan idők elé nézünk, amikor majd vidáman versenyezhetünk a mártírság véres pálmájáért.

Székesfehérvár óta a vonatban és azóta is a sötét villamosban, amelyre felszállt, ezek a súlyos szavak foglalkoztatták az apátplébános gondolatait. Behúzódott az ablak mellé. Nézte, hogy futnak az emberek kézilámpáik kék fényeinél az óvóhely felé, miközben a szirénák szüntelenül rikoltoztak. „Mint a megriadt nyáj és én vagyok a pásztoruk" – mondta magában.

Semmi kedve sem volt, hogy előre örvendezzen valami olyanféle mártírságnak, mint a baromé, amelyet a vágóhídon taglóval fejbe vágnak. Irtózott attól, hogy üldözők kezére jusson, bárkik legyenek is. A kínvallatást és a megaláztatást nem kívánta. Eszébe jutott, mit üzent Szent Pál Milétuszból Efezusba: „*A Szentlélek minden városban értésemre adta, hogy bilincs és megpróbáltatás vár rám.*"[29]

– Igen, az. Az vár rám is – mondta fennhangon, mintha ebben a percben, amikor mindenki mentette életét és csak ő egyedül mert felszállni a téren veszteglő villamoskocsira, a Szentlélek neki is tudtára adta volna a jövőt.

Megborzongott és lelkének egy sarkában kívánta, hogy most rögtön hulljon le az égből mennykőcsapásként egy angol légibomba és mint egy gyufadobozt, tépje szilánkokra a villamoskocsit és benne őt is, minden oldalbordájával együtt.

Reverendájából elővette a rózsafüzért és mormolni kezdte imáját, kívánva bizonyos értelemben a halált. Úgy kívánta, mint a menekülést az ismeretlen bajból egy még ismeretlenebb jó állapotba, amelyről majd az Úr ígérete szerint meg lehet tudni mindent. De imádkozás közben, mintha maga az ördög telepedett volna le mellé a padra, arra gondolt, hogy hátha téved a püspök úr és nem is kell majd versenyt futni a véres pálmaágért. Ettől egyszerre megnyugodott. De abban a minutumban, amikor észrevette, minek köszönheti szívének nyugalmát, egyszerre határtalan izgalom fogta el és szégyellte magát.

Ekkor billent meg a villamoskocsi, alig észrevehetően, éppen csak úgy, ahogy a csapongó fecske érinti meg szárnyának hegyével a tó tükrét, amely ettől megrebben. Valaki felszállt a kocsira és lámpájával arcába világított. Friss ibolyaillattal telt meg a levegő.

– Bocsánat – szólalt meg egy női hang. – De én a főtisztelendő urat követek.

A nő eloltotta lámpáját és leült mellé.

– Óhajt tőlem valamit? – kérdezte az apát úr kényelmetlenül.

– Igen, óhajtom.

– Mit?

– Írja alá a kérvényt a verebek ellen.

Katona Özséb már tudta, hogy nápolyi Jankónéval van dolga.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 205 2020. 09. 21. 11:18:55

– Maga itt sem hagy engem békén. Miért nem szalad az óvóhelyre?

– Én nem félek ott, ahol a főtisztelendő úr se fél.

– Maga téved. Én félek.

– Nem hiszem.

– Fusson! A bombák rögtön hullani fognak.

– *Chi fa bene in vita, trova bene in morte.*[30] Mentsünk meg szegény jó Markó Idát, a süket nénikét.

– Ne beszéljen itt nekem zagyvaságokat.

– San Giovanni Bosco mondása az apát úrnak zagyvaság? Erre tanítottak engem kislány koromban, a „*Promessi sposi*"[31] mellett a Vomerónál,[32] mikor voltam *ragazza*,[33] a bokámon kis szárnyak nőttek, mint az angyalkáknak. Aki jót tesz az életében, annak jó lesz a halálában. Én tanítsam erre a főtisztelendő apát urat?

– Jó, jó, de ez a hely mégsem alkalmas most arra, hogy...

– Senki se mer már bemenni Markó néni cukrászdájába a verebek miatt.

– Menjen a pokolba a verebeivel! Hallja? Csepel irányában robbant egy bomba...

– Az Úr *Gesù*[34] szelídebben beszélte a szamariai asszonnyal a kútnál.

– Hallja a második bombát? Közeledik a hang! Tűnjön el innen, bújjon el valahol! A legközelebbi bomba agyoncsap itt mindkettőnket!

– Én, mint a szamariai asszony Jákob kútjánál, biztonságosan érzem magamat az apát úr reverendája mellett.

A távolból újabb tompa dörejek hallatszottak. Katona Özséb, talán a mellette ülő hölgy erős ibolyaillatától, émelyegni kezdett.

– Ennek már fele sem tréfa – mondta.

– Én nem vagyok ijedős, apát úr. Én úgy hiszem a jó Isten kegyelmében, mint a szöcske, mikor örömében ugrik egy nagyot a napfényes réten. Én is ugrottam valaha. Magasabbra ugrottam akárki másnál. Fent voltam. Minden láttam. Mennyország, pokol... Mindent!

– Miket fecseg megint?

– Én mint az ökörnyál, fent úsztam a magas kék égen. Bizsergett a nap arany illata! Mindent betöltött a réti muzsika! Citeráztam odafent, mint a tücsök! Boldog voltam.

– A maga ostoba citerázása engem halálra untat, tisztelt asszonyom. Kár volt ide jönnie és megzavarni engem csendes imámban. Megmondtam magának a múltkor, hogy addig én a verebekről nem is vagyok hajlandó tárgyalni, amig nem rendezi vadházasságát az urával és nem veszik magukhoz az Úr által elrendelt szentségeket. Mikor a bomba bármelyik percben ide lecsaphat, törődjön végre lelkével. Lépjen ki a fertőből, hagyja el utálatos vétkeit. Akkor majd cseveghetünk a verebekről. De most hagyjon magamra!

– Furcsa ez.

– Mi furcsa?

– Az apát úr engem vagy óvóhelyre, vagy gyóntatószékbe akar kényszeríteni. De nekem egyikhez sincs kedvem. Én itt maradok.

A távolból újabb dörrenések hallatszottak.

– Ráadásul még a maga férje kommunista – szólt mogorván a pap.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 206 2020. 09. 21. 11:18:55

– De az én Elekem olyan kommunista, aki csak jót tett velem. Őtet egyedül az igazság érdekli. Az az ő Istene.

– Maga az ő csontjából való csont és húsából való hús. Ádám és Éva egy húron pendülnek. Karl Marx a maguk paradicsomi kígyója.

– Törvényes felesége vagyok.

– Ezt mi nem ismerjük el! A házasság szent jel. Nagy titok és szakramentum. A maga ura pedig istentelen kommunista.

– De már egyszer megbüntették érte. Le is ülte a büntetését.

– Hol?

– A váci fegyházba.

– Miért?

– Mert... mikor is?... amikor én Sopronban voltam... igen, tudom már... 1919-ben a Kun Béla idejében ő tábornoka volt a Vörös Hadseregnek.

– Mije? – kérdezte csodálkozva az apát egy újabb bomba robbanása közben.

– Tábornok volt. Ő vonult be Kassára, ő tűzte ki a kassai dómra a... a vörös zászlót. De az a zászló akkor mégis magyar volt. Ezt egy itáliai *colonello*[35] is mondta nekem.

A villamoskocsi sötét ablakán túl tüzek lobogtak a távolban.

– Különös... különös... – morogta az apát úr, elgondolkozva.

– Nincs ebben semmi különös. Ő leülte a maga három évét a váci fegyházba és még erősebb lett a hite.

– Nincs hit az üdvösség vágya nélkül.

– Az én Elekemnél senki sem vágyik hevesebben az üdvösségre. Azzal jött ki a fegyházból, hogy töretlen szívvel várja az üdvösséget. Ma is szentül hiszi, hogy egyedül az igazság javíthatja meg az emberek dolgát. Ma is annak az eljövetelét várja.

– Egy igazság van. Az Úr Jézusé.

– Hiába mesélt nekem a múltkor az apát úr a tridenti zsinat tanításáról, az én Elekem az olyan szegény emberek igazságának eljövetelét várja, amilyen ő maga is. Hajnaltól vakulásig az ördög ellen viaskodik, aki megeszi a cipők talpát és a mi bőrünket is. Az én Elekem szentül hiszi, hogy mielőtt az ördög belerág a mi bőrünkbe, addig le kell győzni a rongyos cipőket. De azokat csak a földi igazság győzheti le. Tetszik engem érteni, főtisztelendő apát úr?

Egy közeli robbanás megremegtette a villamoskocsi ablakait.

– Talán a bűnbánat kegyelme egy nap meglátogatja magukat – mondta a pap. – Ha pedig nem, akkor majd szőrzsákban és hamuban sem tarthatnak már bűnbánatot. Ámbár csoda is történhet.

– Milyen csoda?

– Volt idő – felelte a pap –, amikor a vakok szeme megnyílt, a sánták járni kezdtek.

– Én egy csodáról tudok.

– Mi volt az?

– Hogy nem estem le a magasból a pokol fenekére. A gyermeki tiszta szívemnek köszönhettem és...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 207 2020. 09. 21. 11:18:55

Egy közeli robbanástól megrázkódott az egész villamoskocsi. Mindketten felugrottak helyükről. Az olasz asszony belekapaszkodott az apátplébános vállába, erősen markolta, aztán eleresztette.

– Mi volt ez? – kérdezte Katona Özséb és bátor szíve a torkában ugrált.

– Az én Elekem azt mondja, hogy hamarosan megérkeznek Budapestre az oroszok.

– Kicsodá-á-ák?

– A szovjet Vörös Hadsereg.

– Mi-i-i?...

– A győzedelmes szovjet hadosztályok. Akkor pedig jó világ lesz. Velük együtt megérkezik az igazság is.

– Micsoda érkezik meg?

– Az igazság.

– Téved, tisztelt asszonyom. A püspök úrral is egyetértünk abban, hogy ide angol és amerikai ejtőernyős csapatok fognak leszállani és helyreállítják országunk megsértett semlegességét elvesztett közjogi méltóságával együtt.

– Az én Elekem jobban tudja ezt, mint a püspök úr és a többi *Eccellenza!*[36]

Katona Özséb elgondolkozva meredt maga elé a sötétben, aztán kinézett az ablakon a távolban lángoló tüzek felé. Sokáig nézte a vörös égen felcsapó füstöket és a püspök úr szavaira gondolt, a véres pálmaágra. Aztán közelebb hajolt az olasz asszonyhoz és suttogva kérdezte tőle, mintha attól tartana, hogy a villamoskocsiban mások is ülnek.

– Aztán mondja csak... Kitől tudja a maga férje, hogy a Vörös Hadsereg fog minket felszabadítani?

– Az istentelen kommunista honnan tudja? Azt tetszett kérdezni?

– Azt.

– Megüzenték az én Elekemnek.

– Ki üzente meg?

– Az titok. Nekem se mondta meg.

– Az olasz kommunisták üzenték meg neki Szicíliából?

– Nem.

– Talán Nápolyból?

– Egy kis türelem, apát úr. Aláírja a kérvényt a verebek ellen?

– Ne mérgesítsen a verebekkel! Arra feleljen; mit üzentek még neki az olasz kommunisták? Súgja a fülembe szépen.

– Nem vagyunk gyóntatószékben, főtisztelendő úr. Szegény Markó néni sorsa engem nagyon elbúsít. Már málnaszörpöt sem tud eladni szegényke. Holnap reggel nyolc órakor elmegyek a plébániára. Aláírja? Igen vagy nem?

A robbanásoktól ütemesen rázkódott a villamoskocsi.

– Jó, jó... Csak azt mondja meg előbb, honnan üzenték ezt a rettentő abszurdumot, hogy bennünket átengednek a bolsevik oroszoknak.

– Nyolc órakor aláírja?

– Aláírom. Csak feleljen végre: Honnan jött az üzenet?

A bibliai hárfapengésnél is halkabban szólt a felelet:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 208 2020. 09. 21. 11:18:55

– Moszkvából.

Katona Özséb feljajdult, a szívéhez kapott. Ebben a percben valóban hevesen kívánta, hogy inkább legyen vége mindennek, nagy robajjal dőljön le Budapest, mint Babilon, a nagy város, és nyoma se legyen többé.

– Ne éljen benned semmilyen mesterség művese... – mormolta halkan a Jelenések könyvének szavait. – Ne hallatszék malomkattogás... mécses fénye ne villanjon fel benned... vőlegény és menyasszony ne hallassa szavát...

– Én már megyek – szólt az olasz asszony. – Nem ülhetek itt reggelig. Csak azt akarom még mondani, hogy majd ha az oroszok megjönnek, az én Elekem nagy úr lesz. Megint tábornok!

– Ó! Csakugyan? – csodálkozott látomásaiból felrezzenve az apátplébános.

– Pont nyolc órakor ott leszek a plébánián a kérvénnyel, főtisztelendő úr.

Az apátplébános búcsút intett a sötétben a távozónak és utánaszólt:

– Jöhet korábban is. Akár hét órakor...

III. FEJEZET

A műhelyben csend volt. Ócska cipők alatt roskadozó polcoknál konok türelemmel javítgatta a cipőket Jankó mester és segédje. Lassan, kényelmesen dolgoztak. Nem siettek. Az ócska cipőhalmaz úgysem fogyott el soha. Aminek pedig nincs vége, azért nem érdemes futni. Piszkoszöld kötényében a mester egy lyukas talpú cipő fölé görnyedt búsan és szótlanul. Bozontos fekete szemöldöke alól éppen csak Menyhértre, a segédre pislantott és mordult egyet, mint az álmos komondor. A segéd tudta, hogy a dikicset kéri a keze ügyébe, meg egy darab talpbőrt.

Jankó Elek lemetszett egy foltra valót a talpbőrből és Cselei Csopaky Géza cipőtalpára illesztette, pontosan a lyuk fölé. Már nem volt annyi talpbőre, hogy legalább egy féltalpat tudott volna verni a „Venezia" kávéház tulajdonosának cipőjére.

Szabdalta, méricskélte, alakítgatta a foltot, közben abba-abbahagyta. Lassan megsodort egy komisz cigarettát sárga körmű ujjai közt és kényelmesen rágyújtott. Mielőtt rászánta volna magát, hogy a foltot rászögezze Cselei Csopaky cipőjének talpára, a kopott bádogdobozt, amelyben a dohányt és a cigarettapapírt tartotta, segédje felé nyújtotta.

Kis idő múlva Menyhért megszólalt.

– Ma gyön a cipőért Mikes.

A mester csak a vállát mozdította meg kissé.

Fél óra múlva a segéd megint mondott valamit.

– Mára ígértük a cipőt Kiprovnak is. Borbélynak, kertésznek ma van a napja.

Jankó mogorván ráköpött Cselei Csopaky cipőtalpára, a köpést a tenyerével elkente. Ahogy nők billegnek a tükör előtt, úgy billegtette az orra előtt a megfoltozott cipőt; minden oldalról nézegette, gyönyörködött benne. De bús arca nem árult el semmiféle érzelmet. Nem lehetett tudni, elégedett volt-e munkájával vagy sem.

– Nina hozhatná már a tízórait – mondta később.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 209 2020. 09. 21. 11:18:55

Nemcsak segédje, hanem mindenki más előtt így emlegette feleségét. Valahányszor kimondta: Nina, komor arcán megcsillant a fény, mint Van Gogh képein a nap. Aztán nem szólt megint egy szót sem. Csizmareknét, a tejesasszonyt sem méltatta beszédre, pedig hangosan követelődzött, panaszolta, hogy a segéd mára ígérte neki a cipőjét. Még azt is némán elviselte, hogy Csizmarekné haszonleséssel vádolta, mondván, hogy Tapai Manónénak idejében megsarkalta a cipőjét, mert kapott érte egy darab szalonnát, és a péknét sem váratja hetekig, minthogy a kenyér előbbrevaló.

– Mikor jöhetek a cipőmért, Jankó úr?

– Egy hónap múlva.

Szitkozódva távozott a tejesasszony és csakhamar egy szőke kislány érkezett, Wirth János pék kilenc leánya közül a legszemrevalóbb, a tizenhét éves Wirth Piroska. Félénken nyújtotta át a mesternek elnyúzott cipőjét, már levált róla a rongyos talp.

– Mamuskám kéri, tessék sürgősen megtalpalni, mert nincs más cipőm. Esztike adta kölcsön a magáét, az ő cipőjében járok.

Reménykedve leste, mit fog mondani a mester, mintha ez volna most a világon a legfontosabb dolog. Jankó mogorván megpiszkálta a levált talpat, aztán vörös krétával ráfirkantott valamit. Közölte, hogy karácsony után készen lesz! Aztán egy elformátlanodott bakancsot vett munkába. Nem látta, hogy Wirth Piroska érzékeny szíve nehezen viseli el a csapást. A kislány sírva szaladt ki a műhelyből.

– Soha nagyobb baj ne érje ezt a kiscicát – mondta Menyhért.

Jankó Elek a rossz cipők közé dobta Piroska cipőjét és megint kérdezte, de nem a segédtől, hanem a falaktól:

– Hol késik Nina?

Nemsokára Mikes elégedetten vitte haza megfejelt cipőjét. Eleresztett egy borbélyviccet Hitlerről és a zsidókról, de sem a mester, sem a segédje nem nevettek. Aztán Simon Nándor, az Üllői úti fűszeres állított be, aki fontos szerepet töltött be a budapesti fűszeresek egyesületében. Méltatlankodott, hogy Jankó még mindig nem javította meg a felesége házicipőjét, pedig ő már úgysem nyúz sok cipőt, béna szegény.

– Maga pedig szótartó ember, Jankó úr.

A mester végre mondott valamit. Minthogy a kevés beszédű ember szava nagyobb súllyal esik latba, Menyhért is felfigyelt, elálló nagy fülét vakarva. Mestere ugyanis ezt felelte Simon Nándornak.

– Maga csak ezután fogja megtudni, Simon úr, hogy én milyen szótartó ember vagyok. Még pedig hamarosan.

A „hamarosan" szó szöget ütött Simon fejébe. Meg is kérdezte, úgy kell-e értelmeznie, hogy a házicipő javítása hamarosan elkészül.

De Jankó mester sötét arccal így válaszolt:

– Másképpen.

Többet nem volt hajlandó mondani.

A bolgár kertész megtalpalt cipőjéért a felesége jött el, aztán Jobbágy Béla Tamás állított be, most is elegánsan. Miután német parancsra a kormány rendeleti úton megtiltotta a zsidóknak a cérnakereskedelmet, mostanában őt jelölték ki hivatalo-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 210 2020. 09. 21. 11:18:55

san hatósági cérna-nagykereskedőnek. Mint aki biztos a dolgában, fölényesen egy pár új cipőt rendelt. Jankó Elek sajnálkozva tekintett rá, mint az orvos a gyógyíthatatlan betegre és fejcsóválással jelezte, hogy a kérés teljesíthetetlen. A távozónak biztatásul ezt mondta:

– Majd jövőre.

A liftes Serbán szeplős felesége állított be. Egyszerre hat pár rongyos cipőt hozott. Panaszolta, hogy a liftgyártó telep bombatalálatot kapott, két napja szünetel a munka. De résztvevő szót nem tudott kicsikarni a mesterből, aki szó nélkül átvette a rossz cipőket. Gondosan sorra vizsgálgatta és vörös krétájával mindenik cipőn körülrajzolta a lyukakat, ahol Nina szerint az ördög tanyázik. Szája lassan mozgott közben, mint azoknak, akik némán imádkoznak. Az Internacionalét suttogta magában.

Aztán bejött egy cingár, szemüveges emberke, Wagner József, a Wagner és Hurka ezüstműves cég beltagja. Barátságosan lehajolva az alacsony zsámolyon görnyedő cipészmesterhez, veregette a vállát és suttogva beszélt hozzá, mintha valami titkot közölne vele, amit senkinek, még a segédnek sem szabad hallani. Jankó Elek érzéketlenül hallgatta, mintha nem is suszter, hanem kiszáradt tölgyfa volna. A hosszú suttogásra végül csak ennyit felelt.

– Nem.

Mikor az ezüstműves elment, Menyhért kíváncsian megkérdezte tőle:

– Az oroszok közeledése felől érdeklődött?

– Egy szóval se – felelte a mester. – Gumitalpat akart.

Aztán jött végre Nina, hozta a tízórait a két embernek. De rögtön futott is tovább, ment Markó Idához, hogy vigasztalja. Mester és segédje falatozgatás közben is folytatta a munkát. A parkettás Oravecz Albin a bácsikáját küldte el a cipőjéért. Mahunka Adolf, a harangöntő, iparostanoncával továbbított egy pár rongyos cipőt „sürgős javításra". Aztán Nina megint visszajött, az ebédet hozta, ő maga már odafent a lakásban megebédelt. Mayer Antal vendéglőjéből átjött a csaposlegény. Egy üveg szódát hozott abban a reményben, hogy két pár rossz cipőjéből egy pár újat alakít Jankó Elek.

Aztán esteledett, Nina a Simplon Moziban vezette helyre a közönséget; a sötét nézőtéren, mint nyári éjszakákon a szentjánosbogárka, világított kis kézilámpájával. A tréfás Kazocsa Tivadar ezért nevezte el őt Szentjánosbogárkának. Sokan, mások is, a Mester utcában így hívták. Ezalatt többször is volt légiriadó. De a két férfi, a cipészműhelyben, nem törődött vele. Már megszokták. Úgyis pince volt a műhely, tovább öltögettek és kalapálgattak.

Néha Jankó Elek felsóhajtott. Ninaért aggódott, akit, amint gyakorta mondta, „a csillagoknál is jobban szeretett". De nem lehetett tudni biztosan, hogy égi vagy földi csillagokra gondol-e.

Menyhért este hét óra tájban abbahagyta a munkát, eltávozott. Ő ott maradt a rossz cipők közt egyedül, néha éjfélig várta Ninát. Ilyenkor, mikor egyedül volt és senki sem látta és hallotta, sovány csontjait megrázta, nyújtózkodott. Beszélni kezdett a rongyos cipőkhöz. Némelyikbe belerúgott, a másikat a falhoz vágta. Bár fogadalomból nem ivott bort, amíg a Vörös Hadsereg meg nem érkezik, mint a részeg,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 211 2020. 09. 21. 11:18:55

tántorgott a műhely közepén és időnként harsányan felnevetett. A liftes Serbán hat pár rongyos cipője is szanaszét röpködött.

– Hamarosan felkel az igazság napja – mondta a cipőknek –, és ti pusztultok!... örökre végetek, ti rongyos cipők!... vége lesz a nyomornak, vége minden bajnak!... Minden embernek új cipője lesz!

Menyhért reggelenként sohasem értette, miért hever a padlón szertedobálva a sok lyukas cipő, holott ő mindig gondosan összerakja egy nagy halomba.

IV. FEJEZET

Itt állott hajdan, a Várhegyen, a híres ősi Budavára, magyar királyok székhelye, a nemzet szemefénye. A téren, ahová 1944 őszén még ki lehetett látni a Péterházy-palotából, egykor a francia Anjou-háznak az a dicső sarja épített templomot Szent György tiszteletére, akit Nagy Lajos király néven emleget a magyar történelem. Ugyanitt állt valaha a vérpad is, amelyen a király ellenségeit fejezték le.

A Péterházy-palota barokk kapuja fölött évszázadok óta ott volt a család faragott címere, amely egy saskeselyűt ábrázolt, csőrében üstöt, karmai közt kardot tartva. A címertan tudósai szerint az üst spanyol eredetre vallott és a XVII. században került a Péterházyak címerébe, amikor az egyik Péterházy gróf, a család legidősebb fia, egy kasztíliai hercegnőt vett feleségül.

A palota ablakán, ezen a borús őszi napon, a hajdani Osztrák–Magyar Monarchia volt külügyminisztere tekintett ki gondterhesen a térre.

Gróf Péterházy Sámuel őnagyméltósága, valóságos belső titkos tanácsos és számos magas érdemrend tulajdonosa, szürke kecskeszakállát simogatta finom, érzékeny ujjaival. Látta, hogy három állig felfegyverzett acélsisakos német katona halad el ablaka alatt. A jelenet kizökkentette pár percre fontos elfoglaltságából: éppen emlékiratait írta.

– Hibáztunk – morogta lehajtott fejjel, amikor a német katonák eltűntek.

Szép feje volt. Olyan, mint a szakállas öreg Jupiteré egy antik római síremléken.

– Mindez a német *Kaiser*[37] bűne... *Wilhelm, der Linkhand*[38] – ezt is mondta még, mert mióta emlékiratait írta, úgy tapasztalta, hogy a fennhangon kimondott szavakhoz könnyebben ragadnak hozzá a gondolatok.

Magas kora ellenére megőrizte a hajdani elegáns huszártiszt soványságát, bár a háta kissé meggörnyedt. Az első világháború alatt néhány hétig volt csak külügyminisztere Ferenc Józsefnek. A központi hatalmak ügye még nem állt rosszul, de ő egy ellenzéki támadástól megsértődött és lemondott. Később a történetírók Románia belépését a háborúba az antant oldalán az ő számlájára írták, holott ő akkor nem is volt miniszter. Azóta mérhetetlen tekintélyét, mint tőkepénzes az aranyait, zsugori módon őrizte. Mintegy fösvénységből vonult vissza a politikai élettől, ámbár tagja volt a felsőháznak és kivételes ünnepi alkalmakkor, amikor a hercegprímás és József főherceg is megjelent, jelenlétével tisztelte meg az országgyűlést.

– Visegrádi udvarod fénye elhomályosította a Louvre-t – ezeket a szavakat Nagy Lajos király szelleméhez intézte.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 212 2020. 09. 21. 11:18:55

A palota előtt taxi állt meg, egy bundás hölgy szállt ki belőle. Szalmakazal formájú kalapjáról fátyol fityegett, félig eltakarta arcát. Felpillantott az ablakra, meglátta őt és intett neki, mint aki a családhoz tartozik. Csakhamar kopogtak az ajtón.

Mihály jelentette, hogy egy idősebb hölgy érkezett, de nem mondja meg a nevét, fontos ügyben óhajt beszélni a kegyelmes úrral.

– Leprában haltál meg, szegény Lajos...

– Méltóztatik...?

– Küldje be, Mihály, a látogatót. Hátha valami jó hírt hoz a haza sorsa felől.

A hölgy, olasz pézsmabundában, fesztelenül lépett be. Fátyolát fellibbentette és megmutatta arcát, ahogy kinyílik egy könyv, amelyet valaha régen olvastunk.

– Megismeri még engem, Samu?

A bizalmas kérdés nyomán képek elevenedtek meg gróf Péterházy Sámuel emlékezetében és elvegyültek Ferenc Józseffel és a haza sorsával. Pillanatra behunyta szemét és látni vélt egy karcsú huszártisztet, sajátmagát. Valamilyen vágy fogta el és boldog lett volna, ha saját sarkantyúja pengését is hallhatná.

– Marietta grófnő... maga az...? – kérdezte bizonytalanul.

– Nem vagyok Marietta. Nyolc éve írtam magának, Samu. Elküldtem a gyászjelentést. Választ, részvétet nem kaptam.

A gróf szép fakó arca még halványabb lett és gyorsan hátat fordított látogatójának. A hölgy cigarettára gyújtott, idegesen fújta ki szájából a füstöt, az égő gyufát nagy ívben egy nagy réztálcába dobta. A tálca tele volt hajdani látogatók névjegyeivel. A gyufaszál nem aludt ki, pislogva égett tovább a nagy réztálcában és vékony füstöt eresztett.

– Miért hallgatja maga a csendben, Samu? – kérdezte a hölgy és olyan arcot vágott, mint egy özvegyasszony, aki éjjel fut az utcán és biztos, hogy beteg unokájához szalad.

A Monarchia hajdani külügyminisztere, látogatójának a hátát mutatva, megnyomta íróasztalán a csengőt, emlékiratainak teleírt lapjait bosszankodva odébb tolta.

Ki akarta dobatni látogatóját, de mire az öreg inas bejött, meggondolta.

– Tegyen egy hasáb fát a kandallóra, Mihály... Úgy... Köszönöm...

Mihály teljesítette a parancsot és kiment. Nem vette észre, hogy a nagy réztálcában egy névjegy az égő gyufaszáltól meggyulladt. Franz Graf Conrad von Hötzendorf osztrák hadvezér névjegye volt, az első világháborúban a Monarchia vezérkari főnökéé.

– Én valaha fent úsztam a magas kék égen, mint az ökörnyál – mondta a látogató. – Egyedül csak magát szerettem, Samu. Senki mást a földön. Csak magát. Csak, csak, csak.

A gróf gyöngén köhintett, mint a szegény tüdőbetegek, akik félnek, hogy mindjárt vért köpnek. Még mindig álltak egymással szemközt.

– Azt szeretném tudni – szólalt meg nagy nehezen –, hogy mielőtt... izé... eltávozik innen... ha megmondaná, hogy izé... az a gyászjelentés... nyolc év előtt... magam sem értem egészen... nyakig benne vagyok memoárjaim feldolgozásában... Izé... Miben halt meg az illető... az a fiatalember?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 213 2020. 09. 21. 11:18:55

– Ras Nasibu katonái megölték. *Generale*[39] Graziani legvitézebb *tenente*[40] pilótája volt. Az abesszinek lelőtték a gépét.

– Mi is volt a neve annak az izének... a fiamnak?

– Samu volt ő is, mint maga. Italiánul *Samuello*...[41] Az én mindenem. *Mio unico...!*[42] – a látogató sírni kezdett. – Az én nevemet viselte büszkén, *eroico!*...[43] Samuello Ligoda!

– Ligoda... – ismételte a gróf szórakozottan és Conrad von Hötzendorf égő névjegyét nézte.

– A Hold körét Piccarda és Constanza lelke díszít, ott van a mi fiunk.

A réztálcában szép csendesen egy másik névjegy is lángot kapott, a gróf Berchtola Lipóté, aki 1914 júliusában megüzente a háborút Szerbiának.

A hölgy tovább beszélt, a szemét törülgette.

– Egy nappal a születésnapja után történt... éppen elmúlt huszonhét... akkor esett le az abesszin hegyekben a *macchina.*[44] Ő is, mint maga, Samu, *di fatti*[45] a fülét szerette piszkálni... Keskeny szép kezecskéje volt, mint a magáé... És egy kicsi szemölcse. Neki nem a bal, hanem a jobb hóna alatt. Nem anyajegy, hanem apajegy, Samu.

A gróf halkan nyögött, elfintorította arcát, mintha hascsikarás gyötörné.

– Titkárom annak idején az abádszalóki puszta eladásából befolyt teljes összeget a kegyed rendelkezésére bocsátotta, a fiú neveltetésére – mondta behunyt szemmel. – Minek köszönhetem ezek után a megtisztelő szerencsét?

Samuello anyja kitért a felelet elől.

– Egy igazi szép éjjel volt nekem életemben. *Mille uno Notti*...[46] a tündérmesékben nincsen olyan!... mint az volt *Vienná*ban,[47] az osztrák Bécsben... Mikor is?... Ó, tudom... *molti anni fa'*...[48] 1908-ban! A Hotel Sacherben. Maga kopogott ajtómon és én kidobtam az ablakon a főherceg orchideáit...

A hajdani Monarchia volt külügyminisztere nyögött. Leroskadt egy karosszékbe. Hosszú lábát átrakta a térdén, tenyerével eltakarta arcát. Így ült sokáig, lehajtott fejjel.

Nem láthatta, hogy látogatójának háta mögött a tűz egyre harapódzik a réztálcán. Gróf Tisza István, a hajdan meggyilkolt magyar miniszterelnök névjegye már együtt lángolt legmakacsabb politikai ellenfelének, gróf Károlyi Mihálynak névjegyével, aki később köztársasági elnök lett. Kénytelen volt emlékezni a huszártisztre, akit akkor Bécs utcáin mindenki megbámult fehér egyenruhája miatt, olyat még a bécsiek sohasem láttak. Ezrede zord, kopár hegyek közt Hercegovinában állomásozott, a huszárok lovagolni tanultak nyaktörő szakadékok közt. Emlékeznie kellett – és úgy gondolta, talán bele is foglalja emlékirataiba –, hogy a hercegovinai Karsztokban nyáron pokoli hőség volt. Ezredparancsnokuk saját szakállára fehér nyári egyenruhát engedélyezett a tiszteknek, de arról elfelejtett intézkedni, hogy szabad-e a fehér zubbonyt és a fehér nadrágot Hercegovina hegyein kívül másutt is viselni. Ő akkor szabadságra ment Bécsbe. Fehér egyenruhában!

A karosszékbe roskadt gróf furcsán mosolyogni kezdett.

– Nem is ezredparancsnok volt ő, hanem jóval több annál – mondta látogatójának.

– Kicsoda, Samu?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 214 2020. 09. 21. 11:18:55

– *Korpskommandant*[49] volt ő. A vén medve. *General Brummbär*nek[50] hívtuk, mert folyton morgott.

– Magának akkor szép fehér *uniforme*[51] volt, abba jött be hozzám, Samu... Baj is történt vele... egy csöppnyi folt... Emlékszik, Samu?

– Éppen ez az! – mondta a gróf és a homlokára csapott. – A fehér uniformis!... Hanem, hanem... De végre megvan! General Topf!... Az volt az igazi neve a medvének! El ne felejtsem megírni memoárjaimba! General Topf![52]

Fiatalosan felugrott a karosszékből, íróasztalához lépkedett és egy papírlapra feljegyezte: „General Topf!" Még mindig nem látta a réztálcán imbolygó lángokat.

– Csókoknak íze sohase volt olyan édes, mint akkor a *Sacher*ben,[53] Samu.

A gróf, mintha valami bódítószer átalakította volna arcvonásait, élénken mondta:

– Kellemetlenségem is volt nekem akkor a fehér uniformis miatt. Berendeltek a Burgba. Felelősségre vontak. Én jelentettem, hogy General Topf engedélyezte. Erre ők levélben felelősségre vonták őt is, azaz megkérdezték, igaz-e. Az öreg gyűlölt minden bürokráciát, levelezni nem szeretett. Válasza ennyi volt: *Ja. Topf.*[54] És amikor visszaérkeztem, még meg is szidott, hogy olyan sok levelezgetést okoztam neki a fehér uniformissal!

– Sírtam, amikor maga visszament Hercegovinába. Sirattam legszebb szerelmes éjszakámat, Samu.

De a gróf ezt nem hallotta. Azon, hogy ez a két szó: *Ja. Topf,* „sok levelezés volt" úgy kezdett nevetni, hogy könnyei kipottyantak. De mikor látogatója a *Sacher* kényelmes, puha ágyát dicsérte, arca hirtelen elkomolyodott.

– Igen. Az ember sokféle ágyban alszik életében. Ez faktum.

– Maga édesdeden tudta aludni keblemen, Samu. És emlékszik-e még, mit kérdezett tőlem hajnalban, fáradtan a szerelemtől?

– Nem... nem emlékszem, asszonyom.

– Azt kérdezte tőlem: „És mondja, Nina, a parasztok is így csinálják?"

A gróf megrázkódott, talpra ugrott.

– Mit óhajt tőlem? – kérdezte hidegen. Nina iratot szedett elő tasakjából és a gróf felé nyújtotta. – Elpusztítanak minket a piszkos verebek a Mester utcában. Arra kérem, juttassa el ezt a kérvényt Horthy Miklós kormányzó úrnak. Őtőle kérünk mi segítséget a verebek ellen. Már mindenki aláírta az utcában, Katona Özséb apátplébános úr is.

A gróf átvette a kérvényt, feltette szemüvegét, belepillantott.

– Rendben van, asszonyom. Még ma átadom a kérvényt az államfőnek. Ha kívánja, magam is aláírom, az apát úr neve alá... De csupán egy feltétellel.

– Mi legyen az?

– Ha most tüstént távozik házamból és soha többé nem lépi át a küszöböt. Mint a tenor az Operaházban... az izé... a „Faust elkárhozásában", krétával meg is fogom jelölni... ott, ni!... ott, ahol ég a házam!... segítség!

A lángok belekaptak az ajtó függönyébe, meggyulladt a könyvszekrény is, a nagy réztányérban pedig, mintha a régi Magyarország égett volna el, az összes hajdani nagyurak névjegyei elhamvadtak már.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 215 2020. 09. 21. 11:18:55

A látogató kimenekült az ajtón, de még visszakiáltott:

– Samu! El ne felejtse a verebeket!

A gróf nem hallotta. Tűzoltóknak telefonált, de mire a tűzoltók hangos szirénázással megérkeztek a Péterházy-palota elé, a cselédségnek sikerült eloltani a tüzet.

Az emlékiratok is, a kérvény is szerencsésen megmenekültek.

A tűzoltóknak sürgősen Soroksárra kellett robogniuk, ahol égett a gumigyár a Royal Air Force gyújtóbombáitól. A Szent György téren a német katonák a „Lil Marlen"-t énekelték.

V. FEJEZET

(A budapesti Szabad Magyar Szó 1945. április 8-i számában megjelent Új élet a romokon című beszámolóból.)

„Csak néhány napja ünnepeltük hazánknak a dicsőséges Szovjetunió által történt felszabadítását. Igyekszünk leróni hálánkat a szovjet nép atyja és a haladó népek bölcs vezére, a nagy Sztálin előtt, akinek parancsára a győztes Vörös Hadsereg az utolsó német fasiszta hordát is kiűzte immár az ország területéről. Április 4-ikén végkép felszabadultunk a fasizmus és az úri elnyomatás évezredes jármából. A hálás magyar nép egy emberként kiáltotta:

– Éljen Sztálin! Üdv a dicsőséges felszabadítóknak és a szovjet népnek!

Ezt a napot örök időkre piros betűkkel írta be hazánk történetébe a Generalisszimusz erős keze. Unokáink unokái is évről évre áldani fogják őt, szívükben forró hálával...

VÉGRE SZABADOK LETTÜNK!

...az ünnep mámorát a hétköznapi munka csendes öröme váltja fel, hiszen a magyar nép végre nem elnyomó urainak, hanem saját magának dolgozik. Szép fővárosunk, amely festői fekvésével méltán vívja ki az egész világ bámulatát a Duna két partján, ma még romokban hever. A német fasiszták felrobbantották összes hídjainkat. A folyamon a dicsőséges Vörös Hadsereg vert ideiglenes hidat, a régi Ferenc József hidat pedig Szabadság hídnak fogjuk ezentúl nevezni és roncsaiból hamarosan újraépítjük...

...Buda majdnem teljes egészében elpusztult.

A Várhegy, a hajdani Budavára évszázados utcáin a sok történelmi palotával, egyetlen óriás romhalmaz. A romok közt már baglyok és keselyűk tanyáznak, mint a múlt bűneinek sötét kísértetei...

Szívünk nehéz a siralmas látványtól. Könnyen erőt vehetne rajtunk az iszonyat szülte csüggedés, ha nem vennénk példát a szovjet néptől, amely nemcsak a leigázott népek felszabadítását tekinti harcnak, hanem a munkát is!

A nagy Sztálin rohammunkára biztat minket!

Atyai kezével arra int, hogy sietve takarítsuk el a romokat és építsük fel a romokon a magunk szabad, új életét. Ezer év után végre egyszer szabadok lehetünk!

Saját magunk urai! Hála a szovjet nép és a haladó világ nagy tanítómesterének stb...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 216 2020. 09. 21. 11:18:55

...félig romokban heverő fővárosunkban, ahová csak nézünk, mindenütt azt látjuk, hogy Budapest felszabadult népe legyőzi a nehézségeket. A néhány napja lezajlott országos felszabadulási ünnepet kisebb ünnepnapok követik egy-egy győzelmes rohammunka befejezése alkalmából.

AZELŐTT „VENEZIA" – MA „MOSZKVA"...

Tegnap este alkalmunk volt, hogy részt vegyünk egy ilyen ünnepségen a Ferenc körúti volt „Venezia" kávéházban, amely romjaiból „Moszkva" néven nyílt meg újra. A kávéház külső falán márványtábla hirdeti, hogy Cselei Csopaky Gézának hívják azt a szorgos kezű budapesti kávéháztulajdonost, aki a fasiszta erőszak nyomán bekövetkezett ostrom pusztításai után elsőnek nyitotta meg újból kávéházát. A Mester utcai verebek is csiripelik: Új élet támadt a romokon! Győz a felszabadult nép! Megnyílt az első kávéház, mégpedig a „Moszkva"!

A márványtábla leleplezését követő díszvacsorán a demokratikus Magyarország számos vezető személye is részt vett. Az egymáshoz tolt asztaloknál mintegy hetvenen ültek, valamennyien a Ferencváros, főleg a Mester utca tegnap még elnyomott és jogaikból kisemmizett kisemberei. Az asztalfőn foglalt helyet a német fasiszta megszálló hordák ellen hősiesen küzdő földalatti mozgalom bátor harcosa, a magyar nép felszabadításáért vívott küzdelem régi, kipróbált bajnoka, az első magyar proletárdiktatúra idején az imperialisták ellen harcoló Magyar Vörös Hadsereg volt tábornoka: Jankó Elek, Budapest új főkapitánya!

Rendőrtábornoki díszegyenruhában jelent meg hitvesével együtt, akit ebből az alkalomból tisztelői kedvenc virágaival, orchideával leptek meg. A fehér orchidea, mint a népek igazságos békéjének jelképe, hatalmas vázában díszelgett az asztalon. A falat Sztálin generálisszimusz és leghívebb magyar tanítványa életnagyságú képei díszítették...

...Jankó Elek főkapitány jobbján a neje, balján pedig Jobbágy Béla Tamás, a ferencvárosi Magyar Kommunista Párt titkára ült. Szemben vele Simon Nándor Üllői úti fűszeres foglalt helyet, a kiskereskedők érdekeinek bátor szószólója, aki a Polgári Demokrata Pártot képviselte. Megható látvány volt, hogy a tolószékben elhozta magával béna feleségét, hadd örüljön ő is a vacsorán a felszabadulásnak!

A koalícióba tömörült összes többi pártokat is számosan képviselték, különösen a Magyar Szociáldemokrata Pártot. Ezek sorában ott láttuk a derék harangöntő mestert, Mahunka Adolf kisiparost, akinek a Soroksári úton van vas- és fémöntödéje. Előkerült a fasiszták elől eldugott régi pártjelvény, a pörölyével lecsapni kész vörös emberke, a magyar szociáldemokraták szemefénye. Büszkén viselte gomblyukában Serbán Jenő, a szegénysorból származó liftgyártó, derék kisiparos is. Telepe tönkrement a bombázások idején, de a szovjet nép dicső példája őt is lelkesíti. A romokat már eltakarította és megkezdte a termelő munkát, egyelőre nyolc alkalmazottal. Szintén a szociáldemokratákat képviselték Wagner József ezüstműves, az ismert Wagner és Hurka cég beltagja, és Marek János, Mester utcai kovácsmester.

A Független Kisgazda és Polgári Pártnak is számos képviselője volt jelen a „Moszkva" megnyitási ünnepén. A párt kerületi elnöke, Oravecz Albin, az ismert parkettás, az új rendőrfőkapitány hitvesének oldalán foglalt helyet. Ott ült velük

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 217 2020. 09. 21. 11:18:55

szemben egy Mester utcai kis cukrászda népszerű tulajdonosa, Markó Ida, akit az elmúlt politikai rendszer csaknem koldusbotra juttatott igazságtalan adórendszerével. A cukrászkisasszony egyedül a Parasztpártot választotta magának a koalíciós munka jegyében.

„AKIK MÉG NEM OCSÚDTAK FEL EGÉSZEN...

...szép számmal jelentek meg pártonkívüliek is. Ők még nem ocsúdtak fel egészen a történelmi megrázkódtatásból. De jelenlétükkel hitet tettek az új magyar hajnal mellett. Még csak ezután fogják eldönteni, hogy melyik koalíciós pártot válasszák a munka harcának jegyében!

Ezek közé tartozik Katona Özséb, ferencvárosi apátplébános is. Kellő szerénységgel ő is eljött a vacsorára. Felismerte az idők döntő változását és reverendában szerényen az asztal legvégén foglalt helyet két egyszerű Mester utcai dolgozónő, Csizmarek Fülöpné tej- és vajárus és Kuhinka Dezsőné mosónő között. Az utóbbi már dicséretesen újra megnyitotta műhelyét. Budapest ostroma idején tönkrement „Mos, vasal, fehérít" feliratú tábláját újrafestette.

A pártonkívüli megjelentek soraiban láthattuk Mayer Antal Liliom utcai vendéglőst és Wirth pékmestert a feleségével és kilenc közül három leányával, valamint Mikes Ödön borbélyt és Kiprov Cirill bolgár kertészt...

EGY KIS INCIDENS...

Megható volt, amikor az új főkapitány megölelte szerény külsejű kedves Menyhértjét, aki vele együtt hősies elszántsággal küzdött a fasizmus ellen és most magára maradt a cipészműhelyben, ahonnan a mestert az ország újjáépítésének és Budapest közrendjének gondja szólította a főváros főkapitányi székébe.

A vacsora elején sajnálatos kis incidens történt. A »Moszkva« kávéház tulajdonosa ugyanis tévedésből meghívót küldött Kazocsa Tivadar Mester utcai papírkereskedőnek. Nem tudhatta, hogy feljelentések érkeztek ellene, amelyek szerint előszeretettel árusított úgynevezett „nyomósirónt" a megszálló fasisztáknak és papírral látta el a Gestapo rendőrpribékjeit. Jobbágy Béla Tamás, a Magyar Kommunista Párt kerületi titkára idejében leleplezte, mire a főkapitány kiutasította őt a vacsoráról...

TÍZ ÜVEG PEZSGŐ!

Az egyszerű ünnepi vacsora sikerét előre biztosította Tapai Manó és Wirth János. Az előbbi szállította a húst a konyhára, az utóbbi adta a ropogósra sült szép fehér magyar kenyeret az ünneplők asztalára. Ezért aztán megérdemelt dicséretben is részesültek mindketten Cselei Csopaky Gézával együtt Simon Nándor fűszeres részéről, aki az első pohárköszöntőt mondta.

– Mi hisszük, kedves polgártársaim – hangoztatta a többi közt –, hogy az idegen német megszállással nyakunkba szakadt önkényt és erőszakosságot most majd a méltányosság és a megértés szelleme váltja fel!

Az új főkapitány tapsolt neki leglelkesebben.

– Az igazság napja felkelt végre hazánkban! – kiáltotta harsányan.

Jobbágy Béla Tamás kommunista párttitkár talpra ugrott és Sztálint kezdte éltetni. Egy emberként állt fel mindenki és percekig tapsolta hazánk nagy felszabadítóját, a haladó népek atyját stb...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 218 2020. 09. 21. 11:18:55

A hangulatot fokozta, amikor tolószékéből a béna Simonné egy kis ládát nyújtott át urának. A ládában tíz üveg pezsgő volt, amelyeket sikerült elrejteniük a fosztogató fasiszta bandák elől...

BOLDOG PATRÍCIUSOK...

Lelkes hangulatban emelkedett szólásra Jankó Elek, Budapest főkapitánya. Bevezető szavaiban utalt rá, hogy a Horthy-féle félfasiszta uralom alatt a legelnyomottabb városrész a Ferencváros, különösképpen a Mester utca volt. A lyukas cipők ezrei hirdették a nép szegénységét és nyomorát. Név szerint sorra üdvözölte a körülötte ülőket, keresetlen szavakkal. Csizmarek Fülöpnét biztosította, hogy ezután bőven lesz tej és vaj, Kuhinkánénak pedig mázsaszámra fog adni mosószappant és kékítőt a demokrácia. Kiprov bolgár kertészt azzal vidámította fel, hogy üvegházát télen át olcsó szénnel fűtheti és kedvére termesztheti a salátát és a cickafarkát.

Marék János kovácsmestert figyelmeztette, hogy kezében a kalapács a szovjet állam címerében a sarló mellett az igazság jelképe is. Wirth pékmestert biztatta, hogy a pékeknek is jobb dolguk lesz az igazságos társadalmi rendben, ahol nem találkozunk többet éhes szájjal. Mikes borbélyt arra kérte, nyírjon le minden álszakállt, ami mögé elrejtőznek a demokrácia ellenségei. Mayer vendéglősnek jó bort és víg forgalmat kívánt, Simon Nándor szavaiba kapcsolódva pedig az összes Mester utcai patríciusokat abban a reménységben éltette, hogy a Kommunista Párt vezetésével valóban megnemesednek a munkában. Wagner Józsefet ösztönözte, készítsen minél több cifra virágos ezüsttálat a dolgozók asztalára, Oravecz Albint serkentette, hogy állítsa helyre romokban heverő fatelepét és gyártson minél több parkettát.

NEM LESZ TÖBB LYUKAS CIPŐ!

Különösen dicsérte Cselei Csopaky Gézát, a vaskérgen is átütő akaratot, aki rekordidő alatt nyitotta meg kávéházát. A felvonókat gyártó Serbán Jenőt saját jelszavával lelkesítette munkára:

– »Lifttel a magasba! Serbán, Liliom utca 6.!« Fel a magasba, Serbán!

Mahunka Adolfot biztatta, hogy öntsön minél több harangot a templomok tornyaiba, hiszen a kommunisták nem ellenségei a harangoknak...

Végül ünnepélyes ígéretet tett, hogy sem a Ferencvárosban, sem Budapest egyéb kerületeiben nem lesz többé lyukas cipő! Mindenki új cipőben járhat!...

Szavai viharos lelkesedést váltottak ki a jelenlévőkből. Jobbágy Béla Tamás kezdeményezésére ismét mindenki felállt helyéről és percekig éljenezte hazánk nagy felszabadítóját, a szovjet nép atyját stb...

A »Moszkva« kávéház újonnan szerződtetett népi zenekara felváltva magyar és orosz dalokat játszott...”

VI. FEJEZET

A magyar főváros felszabadítása a fasiszta megszállók uralma alól a Mester utcai verebeket is új életre ébresztette. Soha annyi veréb nem tanyázott a platánokon, mint 1945 tavaszán. Vidáman csiripeltek. Az embereknek más bajuk volt, eleinte észre sem vették, mennyire meggyarapodott a Mester utcai verébország.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 219 2020. 09. 21. 11:18:55

Csizmareknénak például épp elég gondja-baja volt tejesboltjának leomlott falával. Éppen a felszabadulás előtt egy nappal tépte szét egy gránát az ajtót és döntötte be a falat. Eleinte próbálta kiszabadítani a jégszekrényt a romok alól, de aztán hirtelen gondolt valamit, és abbahagyta. Úgy vélte, ez a jó alkalom, hogy végre helyiséget cseréljen.

Markó Ida nem sírdogált már a verebek miatt. Pedig kis cukrászdája előtt a hatalmas platánfán több volt a veréb, mint valaha. Szüntelen csiripelésük csak néha-néha némult el, többnyire olyankor, amikor szovjet járőr haladt el a Mester utcán és még mindig fasisztákat keresve, vaktában lövéseket adott le. De alig távozott el a járőr, a verebek újrakezdték csiripelésüket. Markó néni nemcsak azért nem hallotta, mert félig süket volt, hanem azért sem, mert még mindig az óvóhelyen lakott a pincében. Lakásába ugyanis az ostrom heteiben német katonák telepedtek be és az ágyában otthagytak egy nagy barna döglött kutyát. Ettől úgy megborzadt, hogy a „Moszkva" kávéházi ünnepi vacsorára is csak erőszakkal lehetett elcipelni. Így aztán fekete kandúrjával a pincében éldegélt és azt sem bánta, ha cukrászdáját, ahová az oroszok lovakat kötöttek be, mások foglalják el a lovak távozása után.

Nemcsak az emberek voltak éhesek az ostrom és a felszabadulás megpróbáltatásai miatt, hanem a verebek is. Míg azelőtt lustán gubbasztottak az ágakon, most fürgék és szemtelenek lettek. Noha feltűnően soványabbak voltak, mint a felszabadulás előtt, mégis bővebben potyogtatták a járdára szemetjüket. Wirthéknek sok kellemetlenséget okoztak. Ők voltak az elsők, akik felhívták a figyelmet a Mester utca ellenségeire. A pékné kiáltotta el először:

– No, ezek megint itt vannak!

A kiáltásból arra lehetett következtetni, hogy az ostrom alatt a verebek is elbújtak, mint az emberek, talán visszaköltöztek kis időre a Népligetbe. Wirth János az ostrom alatt eldugott finom nullásliszẗből kis kifliket sütött. Kitettek egy nagy asztalt a ház elé az utcára, itt árusították a kiflit a Wirth lányok a járókelőknek. A kilenc közül négy azzal foglalkozott, hogy seprűvel és meszelőnyéllel kergette a verebeket. Éhségükben az elszemtelenedett madarak nem csak piszkítottak, hanem egyszerre százan is ott röpködtek és táncoltak a kiflikkel telerakott asztal körül, némelyik fel is repült rá. Ha valamelyiknek sikerült elragadni egy nagyobb morzsadarabot, a többiek sólyommá alakultak át és vadul üldözőbe vették.

Ha a Vörös Hadsereg lovas szekerei haladtak végig a Mester utcán, a verebek nagy ujjongással csaptak le a kövezeten elhullajtott lóganéjra. Nyáron megcsappant a számuk, aratás idején el is tűntek pár hétre, hiszen a földhöz juttatott paraszt is épp oly serényen dolgozott, mint a Mester utcai patríciusok, és a verebeknek volt mit csipegetni a tarlón. De amikor a fecskék délre készülődtek, a verebek meghízva visszatértek hazájukba, a Mester utcába és elfoglalták helyüket a platánok ágain.

Míg a verebek távol voltak, történt egy és más a Mester utcában.

A kilenc Wirth lány közül kettőt, Piroskát és Esztikét elvitték az oroszok. Csinos lányok voltak, az egyik tizenhét, a másik tizenöt éves. Nézeteltérésük támadt egy szovjet katonával, aki megtömte tarisznyáját kiflikkel, de nem akart fizetni. Piroska, a nagyobbik, birkózni kezdett vele, mire az orosz visszaadta a kifliket és elment, de csakhamar tíz-tizenkét társával tért vissza; a megszeppent lányokat felrakták egy

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 220 2020. 09. 21. 11:18:55

teherkocsira és elhajtottak. Azóta a két lánynak nyoma veszett. Wirthné hiába esdekelt segítségért Jankó Elekhez. Budapest főkapitánya nagyon jól ismerte a pékné érzékeny lábán a három tyúkszemet, de a két lány felkutatása érdekében semmit sem tudott tenni.

Mélyen hallgatott, mint azelőtt műhelyében a rongyos cipők közt. Koromfekete, sűrű szemöldökét tépdeste némán. A síró anya felháborodottan a szemébe vágta:

– Most hallgat, de a „Moszkvában" tudott szónokolni. Vagy tán cserben hagyta a vörös szentlélek?

Wirthné mindig megleste a kapuban az éjjel hazatérő főkapitányt, szüntelenül könyörgött neki. Jankó Eleket láthatóan bántotta az eset, de végül is csak ennyi biztatót tudott mondani:

– Legyen nyugodt, egy nap majd hazajönnek a nevelőintézetből.

De Wirthné nem nyugodott meg. Nem hitte el a volt suszternek, hogy Piroska és Esztike leánynevelőintézetben vannak.

Az új főkapitány még jobban elszomorodott, amikor egy nap jelentették neki, hogy a liftes Serbán, akit ő arra biztatott, hogy liftjeivel szálljon a magasba, szovjet hadifogságba esett.

Hogyan is volt ez lehetséges? Fejét csóválta, nem értette, nem tetszett neki. Hiszen már hónapok teltek el Budapest felszabadítása óta és az oroszok még mindig hadifoglyokat gyűjtöttek az utcán, némely napokon a bélyeggyűjtők szenvedélyével. Nem is volt tanácsos Pestről átsétálni Budára. Az ideiglenesen helyreállított hidakon szovjet katonák ellenőrizték a forgalmat, és ha megtetszett nekik valaki, azt kiemelték a gyalogjárók közül. Serbán Jenőt ez a sors érte. Felesége mellől vitték el, aki sikoltozva hiába ragaszkodott hozzá: férjét egy harminc-negyven főnyi csoporttal együtt elhajtották az oroszok Csepel felé. Pedig most is gomblyukában viselte a fasiszta megszállás alatt rejtegetett kalapácsos vörös emberkét, a szociáldemokraták jelvényét. Vagy talán éppen ez szúrt szemet az orosznak?

Budapest bús képű főkapitányát különösképpen bántotta, hogy kedves barátjával, egy régi szociáldemokrata elvtárssal bántak el így az oroszok. Félfüllel a minisztériumban hallotta már, hogy Malinovszkij marsall a hadifoglyok tízezreit jelentette Moszkvának Budapest felszabadítása után, valójában pedig hadifoglyot nem ejtett, mert katonái minden németet agyonlőttek. De minthogy Moszkva követelte a hadifoglyokat, a megölt németek helyett eleven Mester utcai patríciusokról gondoskodtak. Jankó főkapitánynak nem volt ínyére a dolog. Még szomorúbb lett, amikor Mikes, a borbély, elpanaszolta neki dagadt fejjel, hogy egy szovjet katona verte meg, aki így fizetett a hajnyírásért.

Wagner Jóska már javában véste megint a faleveleket az ezüsttálakra, a Síp utcában pedig ébresztőórákat árusított. De egy kis kellemetlenség érte egy elszólása miatt. A Mayer vendéglő söntésében a két Wirth lányról, Serbán Jenőről és Mikesről beszélgettek és ő ezt a megjegyzést kockáztatta meg:

– Van egy orosz közmondás: Minden zöldség a maga idejében érik meg. Miránk is mindnyájunkra előbb-utóbb sor kerül.

Ekkor egy ismeretlen férfi igazoltatta, felírta nevét és lakcímét. Két nap múlva éjjel becsöngettek a lakására. Három férfi hatolt be két szovjet katonával. Felforgat-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 221 2020. 09. 21. 11:18:56

ták a lakást, valamit kerestek, de semmit sem találtak. Aztán elvitték magukkal az ezüstművest. Megrémült feleségét azzal biztatták, hogy pár nap múlva majd hazaengedik. De csak nem jött. Wagnerné is Jankó főkapitány nyakára járt, de az nem tudott semmit sem tenni. Ninának panaszkodott, de az csak ennyit mondott:

– *Di fatti* ez nincsen jól.

Menyhért egyedül javítgatta a rongyos cipőket a műhelyben. Meghallgatta Wagnerné panaszát, szótlanul fejét csóválta.

Egyébként az élet folyt tovább. Csak Kuhinkáné zárta be ijedtében a „*Mos, vasal, fehérít*" nevű intézetét és a púpos Jolival vidékre menekült abban a reményben, hogy ott majd biztonságban élhetnek.

Egy csikorgós január reggel Kiprov a gyöngén fűtött üvegházban éppen cickafarkát termesztett, amikor szovjet rendőri egyenruhába öltözött komor férfiak léptek be hozzá egy polgári ruhás tolmács kíséretében és magukkal vitték. A bolgár kertész elhurcolása általános riadalmat keltett a Mester utcában. Mindent betetézett. Nina most már nagyon a lelkére kötötte az urának, hogy nézzen utána, hová vitték Kiprovot. Másnap a magas hivatali berkekben érdeklődött is. Azzal tért haza, hogy Kiprovnak vége, menthetetlen. Úgy mondta ezt, mintha egy súlyos, gyógyíthatatlan betegről volna szó.

Annál nagyobb volt a meglepetés, hogy Kiprov, mintha mi sem történt volna, aznap makkegészségesen érkezett haza. Kétkerekű kézikocsijával ismét kijárt a Bakarétre.

Jankó Elek ettől kezdve még komorabb volt. Jelentőségteljesen arra kérte Ninát, hogy ezután ne Kiprovnál, hanem a csarnokban vásárolja a zöldséget. Hogy erre mi oka volt? Nem árulta el.

Kazocsa Tivadar megnyitotta papírboltját, de hamarosan be is kellett csuknia. Egy reggel ugyanis a kerületi elöljáróság lefoglalta és lepecsételte a bolthelyiséget. A volt kommunista tanár kétségbeesetten kért segítséget Jankó főkapitánytól, akit ő sohasem tartott suszternek, hanem cipődoktornak. Elpanaszolta, hogy Csizmarekné összefogott ellene Jobbágy Béla Tamással és rágalom, mintha ő 125 darab nyomósirónt és 1500 levélpapírt adott volna el a Gestapónak. De a főkapitány inkább hitt a kerületi párttitkárnak és egyébként is neheztelt magas posztján Kazocsára, aki mindig tréfás megjegyzéseket tett a lyukas cipőkre. Nem tekintette már elvtársának. Azt tanácsolta neki jóindulattal, hogy tűnjön el.

– Köszönje meg, Kazocsa úr, hogy nem internáltatom. – De titkon szenvedett, hogy a Párt elveszít egy ilyen régi harcost.

A volt kommunista tanár ezen kívül még megneszelt valamit. Feleségével és leányával együtt hirtelen nyoma veszett, eltűntek lakásukból.

Csizmarekné csakhamar átköltözött tejcsarnokával a Kazocsa-féle papírboltba. Az irkák és ceruzák helyét tejesüvegek foglalták el. Kazocsáék elhagyott lakását pedig Jobbágy Béla Tamás foglalta le magának.

Mindez végképp nem tetszett Jankó Eleknek. Éjszakánként búsan panaszkodott Ninának, aki biztatta, hogy ne hagyja magát, hanem küzdjön tovább az ördög ellen. De ő azt mondta, hogy nem tehet semmit, Csizmarekné is, Jobbágy Béla Tamás is szabályszerűen jártak el.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 222 2020. 09. 21. 11:18:56

Némiképp az enyhülés jelének látszott Kuhinkáné és a púpos Joli visszatérése. A mosoda újra megnyílt. Joli, mint azelőtt, most is rendesen eljárogatott Cselei Csopaky lakására a szennyesért. A „Moszkva" kávéház ünnepelt tulajdonosa megint mondta neki:

– Ne felejtse el felvarrni a hiányzó gombokat az ingeimre.

Úgy látszott, kezd kiigazodni a dolog. Egy nap az egyik Wirth lány hazaérkezett a Szovjetunióból. Esztike volt, a kisebbik. De Piroska nem tért vissza. Elmondta-e, mi történt Piroskával? Közölte-e legalább a szüleivel? Nem lehetett tudni. Wirth Piroskáról a Mester utcában mindenki mélyen hallgatott.

Aztán a kis Wagner is hazaérkezett egy reggel. Ragyogott az arca, mintha Hévízről térne vissza nyaralásból. Látszólag nem is bánta, hogy orosz közmondás miatt tűnt el ilyen hosszú időre. Fűnek-fának fesztelenül újságolta, hogy a szovjet titkosrendőrség vendége volt egy szállodában. Csak épp a szálloda nevét nem mondta meg. Kényelmesen lakott egy szállodai szobában, enni-inni bőven adtak neki, meg is hízott. A szállodaszolga kitisztította cipőjét és kivasalta a nadrágját, adtak neki tiszta fehérneműt is, csak az inggallérja volt bő egy kicsit. Hetekig nem kérdezett tőle senki semmit és közben úgy élt ő, „mint Marci Hevesen". Végre az utolsó napon egy „lila sapkás" komoly szovjet őrnagy tolmács segítségével kihallgatta. Az orosz közmondás szóba sem került! A „major" barátságosan kérdezősködött mindenféléről. Olyan jól tudott mindent a Mester utcáról, mintha tíz éve ott lakott volna. Egy-két részlet után érdeklődött. Például: mi volt a foglalkozása azelőtt Jobbágy Béla Tamásnak? Ért-e csakugyan a cérnákhoz? Azt is kérdezte, mióta van kertészete Kiprovnak, jó-e a salátája. Mikor nősült Jankó Elek főkapitány? Hol ismerte meg a feleségét? Jankónénak volt-e azelőtt férje vagy szeretője? Hány férje és hány szeretője volt? Hát a törvénytelen fiának, aki elesett az olasz–abesszin háborúban, ki volt az apja? Jankó Elek volt-e a fasiszta Olaszországban? Ligoda hadnagy járt-e Budapesten? És még azt is tudni akarta, hogy Ninának mi volt a foglalkozása, mielőtt „Szentjánosbogárka lett a Simplon Moziban".

– Én mondtam, amit tudtam – mesélte az ezüstműves nevetgélve. – Egyébként nagyon jól bántak velem. Igazi úriemberek az oroszok.

Érdeklődött a „major" Oravecz Albin parkettai iránt is. Tudta, hogy béna a Simon Nándor felesége. Azt firtatta különös érdeklődéssel, beszél-e Kiprov németül. Kik járnak Mayer Antal Liliom utcai vendéglőjébe? Mi ért szűnt meg Kazocsa Tivadar papírkereskedése? Kilenc vagy nyolc lánya van-e Wirth péknek? Tud-e lovat patkolni Marék János? Tapai Manónak van-e sertéshizlaldája? Mahunka Adolf mely templomoknak öntött harangokat?

– Végül tudtomra adta – újságolta a kis Wagner –, hogy a szovjet katonát, aki Mikes borbélynak nem fizetett a hajnyírásért, saját kezűleg ő maga lőtte agyon.

Mindezeket a részleteket csak bizalmasaival, elsősorban társával, Hurkával, közölte. Többek tanácsára Jankó főkapitánynak csak annyit mondott, hogy a GPU vendége volt, ahová tévedésből került az orosz zöldségek miatt.

Észrevette-e Jankó Elek, hogy a patríciusok már nem bíznak benne? Nem árulta el még Ninának sem. Napról napra szótlanabb lett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 223 2020. 09. 21. 11:18:56

Wagner József, szerencsés szabadulása után az első vasárnap, feleségével együtt elment a nagymisére. Katona Özséb apátplébános tartotta a szentbeszédet. Láthatóan megöregedett az utóbbi időben.

Mióta az elsötétített villamosban kívánta, hogy csapjon le az égből egy angol bomba, az orra, mintha megnőtt volna, mérgesen kiugrott sovány arcából. Tekintetében ismeretlen tűz lobogott. A jámbor szemlélőben azt a benyomást keltette, hogy így, ahogy van: teljes papi ornátusban most mindjárt hajlandó koporsóba feküdni és holtan sem fog változni, büszke orra már nem lesz soványabb, az arca sem sápadtabb, és szent múmiaként feküdne ott, várva az ítéletnapot és a Vörös Hadsereg kivonulását Magyarországról.

Az apát úr szókimondása most is megdermesztette a híveket. Úgy állt ott a szószéken, mint egy félig romokban heverő elhagyott vízimalom a folyóparton, amely a víz tükrében gót székesegyháznak látszik. Folytak belőle a szavak. Együtt háborgott az evangélium királyi urával, aki szemére vetette a hitványnak, akivel szemben türelmes volt. „Te gonosz szolga!", és átadta őt a poroszlóknak.

– Mint a Mester utca platánjait a verebek, ellepték szegény hazánkat ezek a gonosz szolgák. Nem tízezer talentummal, hanem sokkal többel károsítottak meg minket!... Ott lopnak, csalnak, hazudnak, rabolnak, ahol tudnak!

De ez még nem volt minden. Katona Özséb a szószékről felhívta híveit, hogy tekintsenek szét maguk körül, amikor a templomot elhagyják. Látni fogják, hogy a hazugság, az önkény, az istentelenség kezdi átvenni a hatalmat. Máris érkeznek hírek, hogy jaj azoknak, akik védeni merik azt, ami törvényes és méltányos.

– De az Úr türelme nem tart örökké. Talán néhány hét van hátra... talán néhány hónap... esetleg, sajnos, talán még egy egész esztendő! Nem tudhatjuk. Miként a legtudósabb paleontológus sem tudja szóra bírni egy őslény lábszárcsontját, úgy mi sem kaphatunk választ a kérdésre: Miért és meddig tűröd még mindezt, hatalmas Atyaisten?

A megrendült hívek lélegzeni is alig mertek a vakmerő szavak hallatára. De még mindig nem volt vége. A hajdani királypárti apátplébános, aki nem alkudott a „trónbitorló lovas tengerésszel" sem, és inkább lemondott minden egyházi előmenetelről, rettenthetetlenül szidta azokat, akik a trónbitorlóknál is százszor rosszabbak és azt gondolják, hogy kibújhatnak Isten ítélete alól, közben pedig még több büntetést halmoznak magukra Isten haragjának napjára.

– Ó, ti gonosz szolgák, akik fellázadtatok Uratok ellen! – kiáltotta rettenetes hangon. – Nem akarjátok tartozásotokat megfizetni, sőt ahhoz, amit már elloptatok, még többet hozzácsaltok, hozzáraboltok! Kín és gyötrelem lesz sorsotok, mint mindenkinek, aki gonoszat művel!

Felhívta a híveket, hogy mindenki boruljon térdre és együtt esdekelje a méltó büntetést az Egek Uráról azokra, akik szent ígéretét semmibe véve, ismét arcul csapják őt. Ő maga nagy robajjal borult térdre a szószéken és szenvedélyesen kérte a gonosz szolgák rabló uralmának mielőbbi végét.

A kis Wagner bőségesen kiimádkozta magát azért, hogy az Úr kimentette a „lila sapkás major" karmai közül. Mise után, a templomból kimenet, ezt súgta feleségének:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 224 2020. 09. 21. 11:18:56

– Az apát úr olyan vetemény, ami nehezen érik meg, mint a kalarábé... De egy nap biztosan meg fog érni.

– Vigyázz, Jóska, meghallják! – mondta ijedten az asszony. Ő maga a prédikáció alatt akkor aggódott legjobban, amikor az apát úr azt fejtegette, hogy nem az a nagyember, aki bálványként imádtatja magát, hanem az, akire az Úristen rátekint.

VII. FEJEZET

A Szent György téren a Péterházy-palota az ostrom alatt elpusztult. Barokk kapujával együtt leomlott az ősi címer is, amelyen csőrében üstöt, karmai közt kardot tartott a saskeselyű.

A volt Monarchia hajdani külügyminisztere különös véletlennek köszönhette életben maradását. A pincében is emlékiratait írta és mit sem törődve a bombázásokkal, felment könyvtárszobájába, hogy megkeresse a „Corpus Juris Hungarici"-ben,[55] milyen különbséget is tett első szent királyunk a sebzés nélküli és a gyógyuló sebzést okozó haragos kardrántás közt. Az öreg könyvet meg is találta. Így tudta meg, hogy 55 tinóval meg lehetett váltani a halálbüntetést, ami a sebzés nélküli haragos kardrántásért járt.[56] Ekkor csapott a palotába a bomba és eltemette a pincét. Ő maga sértetlen maradt és be tudott húzódni a palota egyetlen lakható szobájába, bár a mennyezet itt is beszakadt. Napjait imádkozással töltötte a pincében rekedt Leonóra grófné, a komorna és Mihály lelki üdvösségéért. Mikor belefáradt az imába, az ősi magyar törvénykönyvet olvasgatta. Eltűnődött rajta, hogy Szent István idején a halálraítéltet felnégyelték.

Egy nap Nina észrevette a Mester utcában, hogy sokkal több a veréb a platánokon. A verebekről eszébe jutott a kérvény, a kérvényről pedig Samu. Vajon életben maradt-e?

Bár nem felejtette el, hogy őt örök időkre kitiltotta a Péterházy-palotából, mégis kölcsönkérte urától a főkapitányi hivatalos gépkocsit és felhajtatott a Várhegyre. A kocsivezetőn kívül még két rendőr kísérte. Szíve, mikor kiszállt a Szent György téren, megdobbant a látvány komorságától és az emlékektől. Herculaneum jutott eszébe, a sok romba dőlt palota, amelyeket akkortájt ástak ki szorgalmasan a kis Resina falu alól, amikor ő kis pajtásaival együtt kirándulgatott a Vezúv lábánál elterülő szőlőkertekbe.[57] A Péterházy-palota üszkös romhalmaz volt és már dudva nőtt a köveken, mint a hamu és láva alól napfényre hozott Palazzo di Portici maradványain. Gyermekkorának emlékeiből felmerült Pompeji is, a *lapilli*[58] által eltemetett, majd kibányászott sok kormos furcsaságával, köztük a megkövesedett emberi és állati holttestekkel. Halálos némaság nehezedett a térre és a romokra. Kereste a küszöböt, amelyet „Faust elkárhozásának"[59] ösztönzésére krétával jelölt meg a gróf azért, hogy ő soha többé át ne léphesse. A romokban heverő palota hátsó részében, a valamennyire épségben maradt cselédségi zugban talált, a rendőrök segítségével, egy csonttá-bőrré lesoványodott aggastyánt. Eleven képmása volt a pompeji „cadavere di lavának", a lávába kövesedett halottnak. Még élt. Mikor meglátta őt a két rendőrrel, nyöszörgő hangon kérdezte:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 225 2020. 09. 21. 11:18:56

– Felnégyelni vagy akasztani visznek?

A gróf hegyesre nyírt szép ősz szakálla a nélkülözés idején hosszura megnőtt és a melléig ért. Trónjáról ledöntött vén Jupiterként, aki nem tud már többé parancsolni villámainak, hagyta, hogy beültessék a kocsiba. Nem ismerte meg Ninát és nem hitte el neki, hogy nem lesz sem felnégyelés, sem akasztás, hanem terített asztalnál fognak ebédelni, aztán ágyba feküdhet. Később valami derengett emlékeiben, mert így szólt:

– Azt a kérvényt... izé... átadtam Horthynak a verebek ügyében... De attól tartok, hogy már... már késő volt... Nem tudott intézkedni, mert a zsidóink után őt is felvitték a németek...

Ninának volt esze, a hivatalos főkapitányi gépkocsit a Mester utca túlsó oldalán az 51. számú ház előtt állíttatta meg és a két rendőrrel levitette Sámuel grófot a pincébe, ahol a süket cukrászkisasszony, Markó Ida gondjaira bízta. A nénike még mindig iszonyodott ágyától, ahol a döglött kutyát találta, és még mindig nem költözött fel lakásába. Az ágyat a két rendőr lehozta az emeletről a pincébe és az agyonlőtt német kutya helyét az Osztrák–Magyar Monarchia volt külügyminisztere foglalta el benne, a pince egyik zugában. Nina hamarosan ebéddel állított be. Kosarában volt amerikai csokoládé és francia burgundi bor, az oroszok kedves ajándéka Budapest főkapitányának.

A gróf pár nap múlva kezdte összeszedni magát, már lábra tudott állni és memoárjai után érdeklődött Markó néninél, de a csaknem süket vénkisasszony nem hallotta. Kapott Ninától szivart és hasmelegítőt is, mert a pincében hideg volt. Egy nap ezzel állított be:

– Már ideje lenne, Idácska, felköltözni, mert a lakását is elveszi a nép.

„Idácskának" szólította a vénkisasszonyt, aki így tudta meg, hogy cukrászdájából már régen elmentek az orosz lovak és helyükre a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége költözött be.

A kis cukrászdát a demokratikus nők rohammunkával kitakarították és a Magyar Kommunista Párttal karöltve kultúrteremmé alakították át. Esténként a Mester utca asszonyainak a Moszkvában nevelkedett előadók órákon át magyarázták, mi az osztályharc. A ház előtt álló platánon szunyókáló verebek nem akadályozták az előadást és az asszonyokat, mert híre terjedt, hogy attól, aki nem hallgatja az előadásokat, megvonják a cukorjegyet.

Cukorjegyének védelmében maga a szerencsétlen Markó néni is szorgalmasan eljárt az előadásokra. Süket lévén, nem hallott semmit. Nem hallotta, hogy a hűbéri társadalom Kínában háromezer évig, Magyarországon csak ezer évig tartott, de még mindig vannak hazánkban csökevények és magyar mandarinok. Az előadó nem sejtette, hogy a feje fölött, Markó Idánál, a mandarinok egy díszes példánya lakik, aki egyaránt siratja hazájának, feleségének és memoárjainak vesztét. Az öreg cukrászkisasszony, látva, hogy az előadáshoz többen is hozzászólnak, szólásra emelkedett és fennhangon mondta:

– Adják vissza a cukrászdámat! Én eperhabos piskótát akarok sütni a magyar népnek!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 226 2020. 09. 21. 11:18:56

De az előadó leintette, mondván, hogy ez nem tartozik az állam és az osztályok fogalmához.

Nina nem hagyta cserben Markó nénit. Napról napra búskomorabb Elekjétől egy nap megtudta, hogy a „Világ" mozi fasiszta tulajdonosát elvitték internálótáborba, mert becsmérlően nyilatkozott a Szovjet–Magyar Társaságról; moziját bezárták, minden vagyonát az állam számára lefoglalták. Könnyen el tudta intézni, hogy a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége költözzön át Markó néni cukrászdájából a fasiszta moziba. A Mester utcai asszonyok újabb rohammunkával egy nap alatt végrehajtották az átköltözést és Markó Ida egyik napról a másikra szépen kifestve visszakapta cukrászdáját. Bár a nagy platán tele volt most is verebekkel, a vénkisasszony szép reményekkel újrakezdte a cukrászatot. A kis cukrászműhelyben megint ott sündörgött a fekete kandúr. Az emberek nem tudták, hogy kék kötényben az ősz szakállas öreg, aki hurkatöltő formájú csőből cukros habot csepegtet a mandulatortára, egykor hatalmas úr volt Magyarországon, leszármazottja annak a főúri családnak, amely a szentkoronás lovagkorban püspököket és hadvezéreket adott az országnak és pallosjogot is élvezett.

Maga Markó néni sem tudta ezt. A gróf viszont nem tudta, noha már hónapok óta együttlakott vele, hogy Markó néni süket. Beszélt hozzá a dobostortáról és a mohácsi vészről, feleletet már nem is várt. Esténként hosszan elmesélte neki, hogy mi mindent írt meg Wilhelmről, a „*Linkhand*ról". Az volt a véleménye, hogy Magyarország tragédiáját II. Vilmos német császár rövidebbre nőtt nyomorék bal karja okozta.

– Azt hitte... izé... ha elvesz néhány gyarmatot az angoloktól, az kipótolja a testi hibát... talán a bal karja meg is nő egy arasszal Tanganyikától...

A fekete kandúr néha átsétált Markó néni ágyából a gróf ágyába és rátelepedett a lábára. A cukrászkisasszony az ágyban is szerette számolgatni régi pénzeit. Minden darab eszébe juttatott egy történetet gyermekkorából. Ezeket a grófnak ilyenkor elmesélte. Valahányszor a kezébe került az ezüst kétforintos a császári és királyi felséges pár, Ferenc József és Erzsébet képével, mindig felsóhajtott:

– Akkor éppen a Cuha völgyében sétáltunk és a ködből kidugta fejét egy tehén.

Egyszer napokig szótalan volt a gróf. A málnaszörppel és cukorral kevert tojásfehérjét nem tudta habbá felverni, étvágya sem volt. Valami miatt súlyos aggodalmai voltak. Egy este aztán ezt mondta Markó néninek:

– Az embert az életben többnyire láthatatlan legyek csipkedik.

Később úgy látszott, hogy a „láthatatlan legyek" békén hagyják. Markó néni öreg pénzei közt talált egy régi osztrák–magyar húszkoronást.

– Erről nekem is eszembe jut valami izé... Hercegovinában, ahol sok a rabló, egyszer a hegyek közt ebédeltem egy csapszékben *General Topf*fal. Éppen ilyen húszkoronással fizetett. Láttam, tele a pénztárcája százas bankókkal, az egész regiment pénze nála volt... *Herr General*... izé... mondtam neki... *Und wenn wir von einer Bande überfallen werden?* Mi lenne, ha megtámadna mostan bennünket egy rablóbanda?... Tudja, mit felelt nekem *General Topf?* Azt felelte, hogyha kirabolnak egy császári és királyi generálist a rablók, akkor... izé... *dann sollen sie bei ihm auch etwas finden*... találjanak is nála valamicske pénzt!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 227 2020. 09. 21. 11:18:56

Palotájának összeomlása óta most nevetett először gróf Péterházy Sámuel. De Markó néni most sem hallott semmit a történetéből. Közölte, hogy holnap mokkatortát süt és kérte a grófot, hogy már kora hajnalban menjen el vajért Csizmareknéhez.

VIII. FEJEZET

Kazocsa Tivadar huszonöt évig élt elnyomatásban. Épp negyedszázadon keresztül várta, hogy támadjon fel a népszabadság, amelynek vörös zászlajára ő fiatal karcagi tanár korában egyszer felesküdött. Huszonöt év alatt olcsó élcelődések mögé rejtette lelkének sebét. Franciául *refoulé*[60] volt, mint mindazok, akiket Freud szerint *Minderwertigkeitskomplex*[61] kínoz. Ezért tett csípős megjegyzéseket Csizmareknére is, aki a verebek elől menekülve elfoglalta boltját. Huszonöt éven át visszatartotta könnyeit. Állandó kötőhártyagyulladástól piros volt a szeme.

A karcagi pusztában most kedvére kisírhatta magát.

Egy öreg nagynéninél bújt el Karcagon, feleségével és Magda leányával, aki szerelmes volt Jobbágy Béla Tamásba. Semhogy börtönbe vagy internálótáborba, onnan pedig az oroszok kezére jusson, mindent veszni hagyott a Mester utcában, lakást és boltot, a kredenccel és az összes nyomósirónokkal együtt. Nem kívánta látni Szibériát. Titkon remélte, hogy majd később, amikor az igaz kommunistákat meg fogják becsülni, mindent visszaszerezhet. De felesége kinevette, Magda pedig egyedül Jobbágy Béla Tamásban bízott.

A huszonöt év előtt elcsapott kommunista tanár reggelenként politikai füzetekkel és élelmiszerrel tömte meg tarisznyáját és nekivágott a karcagi pusztának.

A vasútállomáson túl áthaladt a szikes legelőn és egyre messzebb kóborolt, hol a nap már júniusban úgy felperzseli a gyér, göndör füvet, hogy a birkanyáj éhesen tovább hömpölyög a ködpárás távolba, ahol a gémeskút valóban „óriás szúnyognak" látszik, mint a költő versében. Feleségével és leányával ellentétben rendületlenül bízott a helyzet jobbrafordulásában. Azt remélte, hogy a Kommunista Párt, akár parlamenti úton, akár forradalommal, magához ragadja a hatalmat és kikiáltja a proletárdiktatúrát. Ezzel vége szakad a jelenlegi „koalíciós vircsaftnak" és felkel a napjuk a régi igaz és hű kommunistáknak, azaz Kazocsa Tivadarnak. Ezért tehát rendíthetetlen szorgalommal tanulta a pusztában a tudományos marxizmust, különös tekintettel a proletárdiktatúra alapelveire.

A Vörös Hadsereg rekviráló osztagai által megkímélt ménesek nyargaló futása közben Kazocsa ott ült a csárda romjain, ahol „kék virága a szamárkenyérnek" tenyészik, és hangosan fújta a leckét, míg feje fölött a pusztában egy vércse visított.

– Munkákkal, társadalmi életünk minden megnyilvánulásával nap mint nap szakadatlanul állást kell foglalnunk a munkásosztály és a burzsoázia közt folyó harcban.

Elhallgatott, majd hangosan gondolkozott magában:

– De hogyan foglalhatok állást én?... Én... aki gaz feljelentők és hamis tanúk elől futottam el Budapestről!... főleg a nyomorult Jobbágy Béla Tamás miatt, aki lakásunkra áhítozott... Nézzük csak meg, miről is van szó, mit tanít Marx és Lenin... Mi-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 228 2020. 09. 21. 11:18:56

lyen harci eszközöket kell alkalmazni a kapitalizmus körülményei között?... Hiszen ma még a koalíciós vircsaft a kapitalizmus rabságában tartja az országot!

Keresgélni kezdett tarisznyájában és egy cipó mellől kiemelte a füzetet, amelyre szüksége volt. Megtudta belőle, hogy a kapitalizmus körülményei közt a proletariátus harci módszerei: a sztrájk és a fegyveres harc. Szónokló hangon mondta:

– Fogunk sztrájkolni és harcolni, de csak akkor, ha Moszkva megparancsolja!

Hirtelen elhallgatott. Eszébe jutott, hogy neki semmit sem fog parancsolni Moszkva, ő a kapitalizmus körülményei közt használatos harci eszközökhöz nem nyúlhat, mert őt Csizmarekné és Jobbágy Béla Tamás letaszította a burzsoáziába. A gondolat, hogy a tejesasszony és a kijelölt cérnanagykereskedő keze elér Moszkváig és meg tudja akadályozni, hogy neki Moszkva fegyveres felkelést parancsoljon, mélyen elkeserítette. Hangosan szidni kezdett mindenkit, még a moszkvaiakat is.

– Tivadar! Tivadar! Vigyázz a szádra! – mondta ijedten. – Hátha meghallják szavadat a tarka gyilkos és a szomjas betyárok. Hiszen te már *Vogelfrei*[62] lettél.

Sírva fakadt és sírása elvegyült a vércse vijjogásával. A csárda romjain leborulva, fohászkodott a maga külön istenéhez:

– Szent proletárdiktatúra! Jöjjön el a te országod!

Könnyeit letörülve, szorgalmasan tanulmányozni kezdte, mi is fog történni a proletárdiktatúra eljövetele után, amely neki feltétlenül igazságot fog szolgáltatni. De feltétlenül-e csakugyan? Biztos-e ez?

Súlyos aggodalmak fogták el, amikor a füzetből megtudta, hogy az osztályharc a proletárdiktatúra győzelme után sem szűnik meg, csak a formái változnak, az osztályharc tovább fog folyni az osztályok teljes felszámolásáig.

– Én pedig *Vogelfrei* lettem! Engem, mint egy öreg rühes kutyát, bárki agyonlőhet az osztályharcban! Még ki is fogják tüntetni gyilkosomat!

Megéhezett. Tarisznyájából elővett egy darab fokhagymás napraforgóolajban pirított kenyeret és falatozgatás közben tanulta szorgalmasan a leckét, az osztályharc öt új formáját, amelyek közül ki akarta ragadni azt, amelyik visszaadja nekik Mester utcai boltjukat és lakásukat. Az öt új formát jól meg akarta tanulni, fennhangon szavalta és alig vette észre, hogy esteledik, mert a pusztában hamar száll le a nap.

– Egy: a kizsákmányolók ellenállásának elnyomása! Magam sohasem voltam kizsákmányoló. Kettő: a burzsoázia legyőzése a polgárháborúban!... Itt egy kis baj van. Ki kell bújnom a burzsoáziából, ahová, mint a pokol fenekére, letaszítottak. Három: A kispolgárság semlegesítése!...

Kispolgárság? Ezen eltűnődött. Elfeledkezett saját magáról és azokra gondolt, akik otthon maradtak a Mester utcában. Újra és újra figyelmesen elolvasta az osztályharc lenini öt formája közül ezt a harmadikat, amelyről eddig még mit sem tudott. Ez a „harmadik forma" a kizsákmányolók közé sorolja a kispolgárságot is. A lemenő nap utolsó sugarainál megrendülten olvasta Kazocsa Tivadar, hogy ez a kispolgárság minden aljasságra képes: elárulja a proletáriátust, összeesküvéseket sző és szabotázsakciókat készít elő a proletárdiktatúra megbuktatására. „A burzsoázia szövetségeseként erőforrása a reakciós erőknek." Ezért kell tehát semlegesíteni!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 229 2020. 09. 21. 11:18:56

A nap már lehanyatlott a gémeskút irányában és ő megtudta, hogy ez a „semlegesítés” nem fog kesztyűs kézzel történni. Minthogy a kisárutermelés a kapitalizmust segíti, a földbirtokosok és a tőkések elkergetése után el kell kergetni a kispolgárokat is, ha nem hajlandók semlegesek lenni, azaz tétlenül elszenvedni, hogy minden tőkéjüktől és termelési eszközüktől megfosszák őket.

– Jaj, szegény patríciusok! – kiáltott Kazocsa a pusztában.

Hogy mit jelent az „elkergetés”, nagyjában sejtette. A forradalom nem vajszívű, amikor diadalra akarja juttatni elveit. Ködből és párából szőtt alakok tűntek fel az alkonyatban és egymás után ismerte fel bennük a Mester utca patríciusait, akikkel annyi éven át jóban-rosszban együtt élt. A távoli csikóistálló irányából bukkantak fel a Budapesten maradt ismerős kisárutermelők. Vajon semlegesítik-e, vagy elkergetik őket?

Látott egy árnyékot, amely Tapai Manóhoz, a henteshez hasonlított. Egy másik árnyék Wirth péket juttatta eszébe, nyomon követték megmaradt leányai, nyolcan. Látta egy pillanatig Mayer vendéglőst és Kiprovot, a bolgárt, aztán Mikes urat, amint borotvál vagy nem borotvál, és azt kérdezte magában, vajon sikerül-e semlegesíteni Oravecz Albint, a parkettást. El fogják-e vajon kergetni Simon Nándor fűszerest? Vagy odaadja önként zokszó nélkül és ingyen mindenét az államnak, összes eldugott pezsgőspalackjaival együtt?

– És te, Cselei Csopaky? semleges maradsz-e, amikor kiteszik a szűrödet a „Moszkva” kávéházból?

Lenin brosúravázlatának negyedik és ötödik pontjait már nem olvashatta el. Az éj leszállt a pusztára.

Sokáig eltűnődött még a sötétben arról, hogy mit rejteget a jövő számára az osztályharc öt új formája.

– Ejnye, Géza te... Géza... Cselei Csopaky Géza – motyogta magában, gondolataiba mélyedten.

Hazafelé menet az éjszakában, mikor a vasúti sorompóhoz érkezett, már maga sem tudta, hogy kívánja-e a proletárdiktatúrát vagy pedig féljen tőle.

IX. FEJEZET

A „Mos, vasal, fehérít” pincehelyiségéből a kis ablakon át sűrűn szállt fel a gőz. A púpos Joli odabent mosta a fehérneműt. Nyomora függőleges ráncokat vésett egész arcára, még az álla közepére is, ahol volt egy nagy felkiáltójel. Amint meggörnyedve a teknő fölé hajolt, hegyes púpja kiállt a háta közepén. Mellette Kuhinkáné egy nagy rézüstben főzte a piszkos ruhát. Mint mikor babot főz, hogy oda ne kozmáljon, meszelőnyéllel lassan kavargatta.

Akárcsak máskor, most is beszélgettek.

– Vajon mi oka volt rá? – kérdezte Joli.

– Ezt csak a jóságos Úristen tudja, meg a párt – felelte Kuhinkáné.

Egy ideig hallgattak. Joli, nagy vörös kezével, kicsavarta a vizes ruhát és a kőpadlóra dobta, ahol nagyot csattant.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 230 2020. 09. 21. 11:18:56

– Pedig nagyon gondosan kivasaltam az ingeit – mondta aztán.

– Neki tán szebben vasaltál, mint másoknak? Azért, mert nagyfejű volt?

– Egyformán vasalok mindenkinek – mentegetőzött Joli. – Cselei Csopaky úrnak, Kiprovnak is. Jankó úrnak is ugyanúgy vasaltam. Mindig gondosan. Gallér, plisszé, mancsetta nálam nem pörkölődik el.

– Aztán milyen volt?

– Hasra fektetem, úgy hajtom rá az egyik ujját, aztán a másikat.

– Ne az ingről beszélő, hanem róla!

– Még lógott.

– Hol lógott?

– A fogason az előszobában.

– Rendőrtábornoki egyenruhában?

– Nem. Hálóingben.

– Melyikben? A kékben vagy a fehérben?

– A kék hálóinge volt rajta, a nyakánál pirossal stinkelve.

– Stikkelve. Úgy mondják azt, Joli.

– Stikkelve. Sokszor mostuk már.

– Aztán hogy lóghatott a fogason egy ilyen hosszú ember?

– Magosan van fent a fogas a falon. Kétszarvú. Az egyik szarvon lógott a tábornoki köpeny piros béléssel, mint a bíborosoké. A másik szarvon ő lógott... Bocsánat, rosszul mondtam.

– Hányszor mondtam már, Joli, hogy ne súrold kefével a Jobbágy Béla Tamás ingét! Ő ma nagy fiú. Vigyázz! Letépem a kontyodat!

– Rosszul mondtam, mert a stinkelt kék hálóingen kívül a papucsa is rajta volt. De csak az egyik. A másik leesett a lábáról lógás közben.

– Úgy! Látod, tudsz te szépen is inget mosni, Joli. Hová lett a másik papucsa?

– Ott hevert alatta, az előszoba padlóján. Arasznyira a lába alatt.

– Még mindig nem feleltél a kérdésemre. Milyen volt?

– Varga Pali egyszer odahaza Sződön kitekerte a nagy kakasunk nyakát. Nem jött ki belőle egy csepp vér se. Én megijedtem tőle, pedig magam is elvágom a csirke nyakát. Attól nem félek.

– Olyan volt, mint a kitekert nyakú nagy kakas?

– Éppeg olyan.

– Csakhogy neki nem Varga Pali, hanem a gondok csavarták ki a nyakát. A politika. Hát kellett neki főkapitánynak lenni? Suszter maradjon a kaptafánál.

Joli erre nem szólt semmit. Megint kefével súrolta egy ing nyakát, de az nem volt a Jobbágy Béla Tamásé.

– Szerencse – mondta aztán –, hogy kora reggel elvittem neki a tiszta kivasalt inget. Különben még most is ott lógna.

– Persze. Szentjánosbogárka szeret sokáig aludni. Te ébresztetted fel az asszonyt?

– Én. Az ingekkel meg a csengetésemmel. Álmosan bujt ki az ágyból. „Maga engem nem hagyja aludni, Joli." A szememre vetette. Olyan álmos volt, hogy nem is látta, mi lóg a fogason. Én mutattam neki. Nagyot sikoltott, én meg ijedtemben a padlóra dobtam az ingeket. Mind a négyet.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 231 2020. 09. 21. 11:18:56

– Aztán mit csinált az asszony?

– Olaszul kiabált. Én nem értettem. Olyan volt, mint aki az eszét vesztette. Átkarolta az ura lábát a térdénél és le akarta akasztani a fogasról, mint egy esernyőt. Én szaladtam késért a konyhába.

– Te vágtad el a kötelet?

– Nem én. Kicsi vagyok. Nem ért fel a kezem olyan magasra. Odaadtam neki a kést. Jankóné vágta le. Én pedig tartottam a halottat.

– Aztán nehéz egy ilyen öngyilkos kommunista?

– Mint a liszteszsák, vagy még nehezebb. Mikor Szentjánosbogárka elvágta a spagátot, a halott rám bukott, én meg elestem. Alig tudtam kibújni alóla.

– Egy kommunistával legalább kevesebb – mondta Kuhinkáné.

– Én sajnálom. Jó ember volt – szólt Joli.

– Én nem sajnálom. Ő is felesküdött Moszkvának.

Elhallgattak. Kuhinkáné szótlanul kavargatta a gőzölgő szennyest, Joli mosott, súrolt, aztán öblögetett. Később ezt mondta:

– Talán visszafogadják a szegény asszonyt a „Simplon" Moziba.

– Ne féltsed te őt. Egy kommunista főkapitány özvegye akkora özvegyi nyugdíjat fog kapni, amiből olyan fényesen meg fog élni, mint régen egy hercegnő. Csak nekünk kell itt gürcölnünk reggeltől estig a sok koszban és gőzben. Már utálom a sok idegen ember piszkát.

Nemsokára Wirth Esztike érkezett, piszkos ágyneműt hozott; ő jött vissza szerencsésen az oroszországi leánynevelő intézetből. Izgatottan újságolt nekik valamit, de olyan halkan pusmogott, hogy csak nehezen értették meg, hogy mi történt.

– Hát ehhez te mit szólsz, Joli? – kérdezte Kuhinkáné elképedve és a meszelőnyél elmerült az üstben.

Így tudták meg, hogy egy nagy fekete csukott tehergépkocsiban az imént a halottal együtt Ninát is elvitték a rendőrök.

X. FEJEZET

Ablaka nem volt a szobácskának.

Halványan izzó villanykörte világította meg, olyan, mint a „Simplon" Mozi vészkijáratainál: vöröses fényű. Az izzó test a kutyák szájkosarához hasonló drótfoglalatból hintette bágyasztó világát a szűk négyszögre, ahol éppen csak elfért egy vaságy a fal mellett, egy vascsöbör, egy háromlábú szék az ágyhoz láncolva és rajta egy ütött-kopott bádogveder.

Nina kettőt sem tudott lépni benne, máris a falnak ütközött. A mennyezet olyan alacsony volt, hogy csak görnyedve mozoghatott. Az egyik falat nemrégen építhették. A téglák még pirosak voltak, látszott rajtuk a friss malter nyoma. Ez arra vallott, hogy építkezés folyt itt nemrég a föld alatt. Egy nagyobb pincehelyiséget cellákra osztottak, mintegy felparcellázták, és az egyik ilyen odú neki jutott.

Az ajtó, amelyen át betessékelték ide, alacsony volt. Éppen csak be lehetett bújni rajta. Az ajtófélfa újnak látszott, a vaspántokon friss volt a rozsda. Ez a megabron-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 232 2020. 09. 21. 11:18:56

csolt kisajtó olyan ládákra emlékeztetett, amelyekbe értékpapírjaikat csomagolják a bankok. Rácsos ablakocska volt rajta. Ezen keresztül adtak be neki időnként hideg káposztalevest egy darab száraz kenyérrel.

Néha váratlanul éles fénysugár lövellt be rajta. Kézilámpával világítottak a szemébe. Valaha neki is ilyen kézilámpája volt, azzal vezette helyükre a „Simplon" Moziban az érkezőket, a Mester utcaiakat is, akik emiatt Szentjánosbogárkának nevezték. Mint mikor nyári éjszakákon a siető gépkocsi fényvető lámpája a falusi utca szélén a kerítésnél kuporgó macskára világít és a macska szeme visszalövi rá a fényt, úgy tűrte az ő kerekre nyílt szeme is az ajtó rácsos kisablakán betörő fénynyalábot. Nem szóltak hozzá, csak világítottak. A lámpa mögül valaki figyelte őt. Nina szólt hozzá, ezer kérdéssel ostromolta, eleinte magyarul, aztán már csak olaszul.

– Hol vagyok?... Mit akartok tőlem? Megvolt-e már a temetés?... Milyen idő van odakint?... Nyár van-e még?... Megkapta-e Elek az ellenállási arany érdemrendet? Rátették-e a koporsójára?... Miért nem engedtek engem haza a Mester utcába?... Beszélni akarok Jobbágy Béla Tamással!... Kiutalták-e a kisipari cukrot Markó néninek?... *Vorrei scrivere una lettera!... che ora è?...*[63] Adjatok enni, mert meghalok!... *Subito! subito!*[64]

Sok minden egyebet is szeretett volna kérdezni, de senki nem felelt neki. Lassanként a kérdéseket felejteni kezdte. Valahányszor kialudt a fény, ő vak sötétben maradt és a halovány vörös villanykörte csak lassanként jelent meg a káprázatban táncoló tarka karikák között, ahol egy iszonyú arc, a halott Eleké tekintett rá. A homály pedig egyre nőtt, terebélyesedett benne és körülötte.

Mind a két homályt tűrnie kellett, lelkének és börtönének sűrűsödő homályát. Nagyjában a helyzete a „Simplon" Mozi sötét nézőteréhez hasonlított, amikor már folyt az előadás és árnyékok tolongtak a vásznon és a széksorok közt. De ennek az előadásnak nem akart vége lenni. Mintha mindazok a szenvedélyektől tépett fintorgó arcok, amelyeket valaha is levetítettek a „Simplon" Mozi vásznára, itt adtak volna találkát egymásnak börtönében: torz pofák nyüzsögtek körülötte a sötétben, szörnyű idegen arcok. Félt tőlük. Olykor megkönnyebbüléssel fedezett fel köztük egy-egy ismerőst. Felismerte a *Porta Capuana* őrét hosszú zöld frakkjában és öröme határtalan volt, amikor száradó ruhák lengtek a szeme előtt a sikátor fölött kifeszített kötélen és megpillantotta a Castel Sant' Elmo kőoroszlánját.

– *Carugi!... Carugi!* – kiáltotta, de senki sem felelt. De még tudta, hogy hol áll a sötétben a vascsöbör.

Minél több kép bukkant fel Nápolyból, annál inkább felejtette Budapestet. Éveket és tengereket ugrott át. Úgy rémlett neki, hogy csak tegnap imádkozott a savonai Madonna tornyában. Boldogan mosolygott nyomorúságos vackán, mert most éppen Alassióban járt, a tengerparton és ezüstkagylókkal együtt egy nagy tintahalat is kivetett a tenger.

Az éhség eleinte kellemes szédülés formájában jelentkezett. A via Partenope nagy pálmáján verebek csiripeltek és a csúf idegen arcok elmenekültek a verebek elől. Szédült állapotában mindenféle remények bontakoztak ki előtte, mint egy nagy fehér vitorla, amelyet épp most húznak fel a kis *barca da pesca*[65] árbócára Nápoly kikötőjében a kék tenger ringó hullámain. De később a gyomra fájni kezdett az éhségtől.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 233 2020. 09. 21. 11:18:56

Sohasem tudta, hogy az éhség fájhat is. A fájdalom elől el akart menekülni. Bussana Vecchiába vágyott, a hegyoldalon lépcsőzetesen emelkedő szőlőskertbe, és egyszerre csak különös dolgot tapasztalt. Éhségtől kiszikkadt szájában összefutott a nyál és elkeveredett a korinthoszi szőlő édes ízével.

– *Zibibbo... zibibbo...*[66] – suttogta olyan lágyan, mintha kedveséhez beszélne.

Máskor Albenga üvegházaira emlékezett, ahol nedves vattadarabokkal elegyített földben spárgát termesztenek.

– *Oh! borghesi... cantadini...*[67] – nyöszörögte éhesen.

Naponta vagy hetenként nyújtották be neki szótlanul a hideg káposztalevest? Vagy csak havonta?

Undorító íze volt. Néha kihányta, aztán legközelebb mégis megette.

Az éhségtől öklendezve hevert a kis vaságy szalmáján. Ha fájdalmai csillapodtak, akkor gondolatban utazgatni kezdett szerte a nagyvilágban, hajón, vonaton, kocsin; képzeletbeli étlapokra rajzolta rá Európa térképét olyanformán, mint bizonyos nyugalomba vonult hajóskapitányok, akik, miután bejárták a tengereket, sajátságos földrajzot tanultak meg unokáik számára aszerint, hogy milyen a roston sült marhabélszín Szingapúr egy bizonyos vendéglőjében és milyen halkülönlegességekkel kecsegtet Capetownban a Hotel Regina. Jajgatott az éhségtől és közben eszébe jutott Mario Vitti kocsmája a Dolomitokban, ahol ízletesebb volt a *pizza,* mint a riviera de Chiaia kis *trattoriá*jában.[68] Viszontlátta a meredek barna sziklát, a hófedte csúcsot, de a nyaralóhely nevére már nem emlékezett. Olykor Velence és maga a Szent Márk-templom ezüsttálon felszolgált szőke tengeri rákocskák, a *scampi*k egyvelegeként jelent meg a szeme előtt táncoló lila fénykarikákban. Elsorolta magában, hogy milyen halak élnek az Adriai-tengerben és azt motyogta magában olaszul, hogy a krémmártás akkor igazi, ha óriási és ízletes.

– *Robusta e aromatico!*[69] – mondta zokogva.

Máskor úgy rémlett neki, hogy tulajdonképpen ő évek óta egy falatot sem evett, beteg és nem is tudna már enni. Utoljára Pistoiában evett Sigobaldi gróffal abban az *alberg*óban,[70] amelynek piros bársonyszékekkel berendezett szobácskájából ki lehet tekinteni a cifra *campanile*-re.[71] Hallani vélte a székesegyház harangjának kongását és emlékezett, hogy *dobradá*t ettek, csirkét és pacalt zöldbabbal, és fonottas üvegből *chiantit*[72] ittak hozzá. Álmait is ételek illatai ízesítették meg. Álmodta, hogy ebédet főz, ott sürög-forog a konyhában és mint egyszer Amalfiban, a teknősbékát most is tüzes vaslemezre helyezi. Nagyon kívánta álmában a teknősbékalevest, úgy, ahogy azt Amalfiban szokás készíteni. Először is addig kell sós forró vízben főzni, amíg a teknője le nem válik róla, aztán apró darabokra kell vagdosni, Amalfiban kevés borjúfejet is adnak hozzá. A levesbe bele kell főzni a teknősbéka vérét is, amíg aztán sűrű lesz, mint az olaj, és meg is kocsonyásodik.

– *Oh! tartaruga!*[73] – és a teknősbékalevesbe végül perugiai borsot is kell keverni. A kakukkfű és a babérlevél is megízesíti.

Nem tudta, egyszer-e vagy sokszor evett álmában teknősbékalevest. De végül gyötrődni kezdett miatta ébredései után. Iszonyattal gondolt a teknősbéka pici fejére, amint a tüzes vaslemezen fájdalmában kidugja páncélja alól. Nem volna ereje

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 234 2020. 09. 21. 11:18:56

hozzá, hogy éles késsel levágja a fejét! Inkább éhen halna és soha életében nem enne teknősbékalevest.

Néha fennhangon, mintha valakit üdvözölne, aki messze útról érkezik, ilyeneket mondott:

– *Hai fatto buon viaggo?... Ti piace qui?... Tutto è meraviglioso...*[74]

A teknősbéka kicsi fejével együtt felejteni próbálta azt is, hogy vágta el konyhakéssel a kötelet, amelyen Elek lógott.

Aránylag akkor volt legnyugodtabb, amikor Nápolyban a Palazzo Reale előtt sétált ezüstcipellőben. Ilyenkor viszontlátta a Santa Maria del Carmine hegyes tornyát és megint hallotta a Strada della Marinán szaladó zöld villamoskocsi csilingelését. Elérkezett az éhségnek olyan fokára, ahol az emlékképek minden fényképnél meggyőzőbben elevenítenek fel elmúlt pillanatokat. Otthon volt megint Nápolyban, a szíve megdobbant és a szájkosárból világító halványvörös izzótest egyszerre ragyogni kezdett, mint a nap ragyog Nápoly felett. Bejárta a kedves, ismerős utcákat. A kikötőben tarantellát lejtettek bársonynadrágos és hegyes süvegű legények pajzán leányokkal, akiknek hajában színes szalagok lengtek. A Mergellina sétányra öreg parasztok érkeztek Campaniából; zöld mellényt, fehér harisnyát, fekete nadrágot, gesztenyeszín kabátot viseltek. Volt, aki Irpiniából érkezett. Mélyen megemelte kalapját, meghajolt előtte és így üdvözölte: „*Ti saluto con tatto affetto, Nina!*"[75] Megismerte édesapját, és csak azt találta furcsának, hogy ilyen alázatosan hajol meg előtte ahelyett, hogy megcsókolná. Ettől hangosan sírni kezdett.

Máskor olyan könnyű lábbal, ahogy a lepke száll virágról virágra, szaladgált a keskeny utcákon és sohasem tévedt el. Tudta jól, hogy ha a Museo Nazionale felől megy a San Francisco di Paola felé, akkor balra kell befordulnia a posta felé, ahonnan telefonálni lehet Savonába. Elszaladt a Porta Capuana irányában. A „*miracolo di San Gennaro*"-t[76] akarta látni még egyszer, zajos imádkozás közben együtt lesni az izgatott tömeggel, hogy a szent megszáradt vére folyékonnyá váljék a kristályampullában. Aztán a Vomero meredek utcácskáján nyargalt fölfelé, éppen Piedigrotta ünnepe volt, mindenki az utcán táncolt, bársonynadrágos férfiak puffadt arccal fújták bádogtrombitájukat, az utca tele volt az olívaolajban sült polip orrcsiklandozó szagával. A nép égig érő pálmák alatt a Santa Lucia felé özönlött, ő pedig beült egy könnyű lovas kocsiba, a ló fülét pávatoll díszítette, és elrobogtak a templom felé, ahol a Santa Maria di Piedigrotta koronáját a nápolyi nap bearanyozta. „*La corona della Madonna!*"[77]

Mintha gyermek volna megint, ott táncolt az asztal tetején a *trattoriá*ban. Étellel teli kosarak és falon függő rézüstök, kőkorsók és fonottas palackok közt illegette-billegette magát, mint hajdan tizenöt éves korában, és az emberek megint kézről kézre adták, dicsérték, csodálták, csókolgatták: „*Oh! Nina!... figlia angelica!... Ti bacio, Nina!...*"[78] És körültáncolta a Piazza San Domenicót és az összes *gugli*ákat; elvegyült a Mergellina halászai közt és azok bárkájukba ültették, kieveztek vele a nyílt tengerre, messze túl a Giardino degli Aranci-n, ahol a távolban sötét ciprusok sorában látszott a magas fal, amely mögött Vergilius sírja rejtőzik. A távolban pedig füstölgött a Vezúv...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 235 2020. 09. 21. 11:18:56

Aztán Nápoly is elhagyta. Tompa közömbösség kerítette hatalmába. A gyomra egyre jobban fájt és ő csak nyögött, nyögött...

Egyszer aztán valaki beszólt az ablakon. Magyarul szólt és olyan távolról, mintha az Arno-tó fenekéről hangzanék, amely Nápoly közelében van és a nápolyiak hite szerint Aeneas ott szállt le a pokolba.

– Jankó Elekné! Szedje össze magát! Elővezetem kihallgatásra.

Mint akit kígyó mart meg, talpra ugrott.

XI. FEJEZET

Aki érte jött, férfi volt. Tekervényes sötét pincefolyosón lépcsőfeljárathoz vezette. Aztán kinyílt egy ajtó és a küszöbön jóságos arcú idősebb nő jelent meg, fehér kötényben és fehér bóbitával a fején. Arca szürke volt, mint az apácáké, akik már semmi egyébbel nem törődnek, csak az imádsággal.

Átvette őt a hallgatag férfitól és bevezette egy ablaktalan szobába, melynek mennyezetén neoncső világított.

– Mire van szüksége, kedvesem? – kérdezte és megölelte.

A kérdés esztelenül hangzott.

Nina ezt felelte neki:

– *Merda*[79] – és ájultan összerogyott.

Erős ecetszagra ébredt.Ráncos tenyerén vitaminpasztillákat nyújtott feléje az apáca arcú ápolónő.

– Vegyen be hármat – mondta. – Aztán uzsonnázhatunk.

Az asztalon két teríték volt. Az ápolónő vajat kent a kalácsra és ezüstkannából kávét és tejet öntött a csészébe. A finom asztalterítőn ötágú hímzett korona látszott. Egy tál piros cseresznye és egy rózsacsokor az asztalon jelezte, hogy nyár van megint. Vagy talán még el sem múlt a tavalyi nyár?

Nina mohón itta a tejeskávét. Az apáca arcú nő jóindulatúan figyelmeztette:

– Lassan igya, mint a zsidók hosszúnap után.

Megfogadta a tanácsot, lassabban ette a vajas kalácsot is. Testében csakhamar édes zsongás támadt, mintha a vére, mint a nápolyi kristályampullában a Szent Januariusé, száraz fekete porból most alakulna át piros folyadékká. Nézte a vázában a rózsát és nézte a cserépkályhában pattogó tüzet. Nem értette.

– Nyár van-e, vagy tél van? – kérdezte.

Már megint tudott magyarul.

De arra, hogy mit felelt neki ápolónője, nem figyelt.

– *Il ceppo di Natale*[80] – mormogta és arra gondolt, hogy hamarosan karácsony lesz és Afrikából hozták a cseresznyét és a rózsát.

Különösen a friss ropogós cseresznye ízlett.

– *Ciliegia*...[81] Haza akarom menni.

A nő elvette előle a cseresznyéstálat és azt mondta, hogy most már eleget evett. Átvezette egy kisebb szobába, ahol várta már őt a langyos fürdő. Mint királynét az

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 236 2020. 09. 21. 11:18:56

udvarhölgye, levetkőztette és besegítette a kádba. A hátát jól megdörzsölte szappanos kefével.

Nina megijedt saját soványságától.

– Eleven *cadavere*[82] lettem.

– Ne sírjon, meg fog hízni – mondta neki ápolónője, és gyöngéden törülgette tagjait egy nagy bolyhos törülközővel. Aztán tiszta alsó- és felsőruhát adott neki. Megismerte saját holmiját.

Valaki elhozta barna szoknyáját és piros kötött kabátját.

– *Grazie.*[83]

Az apáca arcú megértette.

– Nincs mit köszönnie – mondta és gondosan megfésülte.

Aztán a lábán is, a kezén is lenyírta botrányosan hosszúra megnőtt körmeit.

– Nincsen bogara?

– *Che cosa?*[84]

– Nem tetvesedett meg odalent a föld alatt?

De nem is várta meg, mit felel, hanem csupasz testét a szőrös helyeken befecskendezte valami csípős fertőtlenítőszerrel.

– Fogja, kedvesem, itt a ridikülje. Szépítse ki magát.

„Ridikült" mondott felületes pesti nyelven. Nina megköszönte a *borsettá*ját.[85] Megvolt benne minden, a kézi tükör, az ezüst púderszelence, a rúzs, a szempillafesték, a fehér csontfésű, a kék pettyes batisztzsebkendő, még a pénztárcája is, de üresen. A nő segített neki öltözködésnél és biztatta, hogy tegyen egy kis pirosítót az arcára. Aztán átvezette egy harmadik szobába. A sarokban szép kényelmes ágy volt.

– Itt fog aludni ezentúl, amíg haza nem engedik – mondta biztatóan.

Nina hosszan nézegette magát a tükörben. Először nem tudta, ki ez a ráncos öregasszony.

Az ápolónő beszólt a telefonba:

– Kaláris!

Nemsokára egy másik nő jött be. Tagbaszakadt, izmos lány volt, szeplős kerek arccal. Orra alatt a szájánál egy lencsényi szemölcsből szőke szőrszálak meredtek ki. Lapos rendőrsapka volt a fején, derékszíján revolver lógott. Kezében gumibotot lóbált. Az apáca arcú ápolónő neki adta át Ninát.

– Nincs férge.

– Jó, majd meglátjuk – felelte a rendőrlány és előretessékelte.

Vasrácsos ajtók nyíltak meg előttük, szoborszerűen mozdulatlan géppisztolyos őrök álltak a lépcsőknél, valahonnan jajgatás hallatszott. Aztán megérkeztek egy szobába, ahol egy fiatalember ült íróasztalnál.

– Megérkeztünk, őrnagy elvtárs.

Az őrnagy elvtársnak szép sima haja volt, gesztenyebarna, gondosan hátrafésülve, fényes és illatos a brillantintól. A vizes fésű kacskaringós barázdákat hagyott rajta, különösen fent a füle fölött. Vékony bajuszkát viselt, mint az amerikai filmek hősszerelmesei, akik, ha kell, megülik a legszilajabb paripát és sohasem esnek le róla.

– Maga Jankó Elekné? – kérdezte kicsit rekedt, kellemes, lágy hangon.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 237 2020. 09. 21. 11:18:56

Közben egy szőrszálat húzott ki orrlyukából.

Nina gyönge volt. Szédülni kezdett. Az őrnagy elvtárs még kétszer megkérdezte tőle, hogy ő-e Jankó Elekné, és csak akkor felelt. Akkor fogta el ilyen szédülés, amikor először volt Nápolyban a Caracciolo-kápolnában, ahol szépen felöltöztetett halottak ülnek, állnak és hevernek, mintha egy vasúti váróteremben unatkoznának.

A szobában rajta kívül csak ketten voltak: az őrnagy elvtárs és a szeplős rendőrlány.

Új kérdés következett:

– Miért ölte meg az urát?

Olaszul felelt, maga sem nagyon tudta, hogy mit. Talán Dantét idézte, amint szokás ez Nápolyban, ahol a bajba jutott csavargó is az „Isteni Komédiától" kér segítséget. Talán a csúf szirteken szerteszét csatározó ördögöket szidta, akik nagy ostorokkal le-lecsapnak az ártatlan pőre nyájra. Talán magát a rendőrőrnagyot.

– Mondja el most mindezt magyarul – szólt rá szigorú hangon a tiszt.

Nina csak félig engedelmeskedett: egy szót magyarul, egy másikat olaszul mondott.

– Maga *stupido!*[86]

A rendőrtiszt, akár értette, akár nem, megmerevedett. Egyszerre olyan száraz lett, mint egy fejezet Marx „Das Kapital"-jából.

– Magát azzal az alapos gyanúval helyeztük őrizetbe, hogy meggyilkolta pártunk és a nemzetközi osztályharc egy bátor katonáját, az ellenállási mozgalom hős tagját, Jankó Elek rendőrtábornok elvtársat, a felszabadult Budapest főváros rendőrfőkapitányát.

Lassan mondta ki a hivatalos szavakat, mintha gyorsíró helyett vésnöknek diktálná egy történelmi márványtábla számára.

Nina felelete ezúttal dallamos campaniai nyelven valóban minden átkot a jól fésült fiatal rendőrőrnagy fejére szórt a pokol fenekéről, ahol guelfek még mindig hadakoznak ghibelinekkel és épp most bűnhődik gaztettéért Alberto, a Bisenzo-völgy urának fia. De a beszéd hamar kifárasztotta. Leroskadt egy székre, amely az íróasztal előtt állt, szemben az őrnaggyal. A rendőrlány ott állt a háta mögött.

– Bizonyítékaink vannak rá – kezdte újra az őrnagy elvtárs –, hogy maga előre megfontolt szándékkal politikai gyűlöletből gyorsan ölő mérget adott be urának, a halál beállta után pedig felakasztotta a fogasra.

Az asztalán heverő iratok közül kiválasztott egyet és felmutatta anélkül, hogy kezéből kiadta volna. Állítása szerint hiteles másolata volt ez az eredeti boncolási jegyzőkönyvnek. amely két orvos aláírásával bizonyította, hogy Jankó Elek halálát nem fulladás, hanem méreg okozta. Aztán egy másikat is meglengetett Nina orra előtt. Ezúttal ismét lágy, kellemes hangon mondta:

– Ez a vegyvizsgálati jelentés. A maga ura beleiben ciánkálit találtak.

Mint mikor Nápoly kikötőjében a távozó hajónak és az elutazónak utolsó búcsút kiáltanak, Nina minden erejéből sikoltotta:

– *Bugia!*[87]

Még nyájasabb hangon kérdezte a fiatal őrnagy és cigarettára gyújtott.

– Magyarul ez mit jelent?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 238 2020. 09. 21. 11:18:56

– Azt jelent magyarul, hogy maga hazudja.

Az őrnagy most a tagbaszakadt rendőrleányra nézett.

– Hallotta ezt maga, Hajnalka?

– Szerintem ez kaláris – felelte Hajnalka.

A tiszt ráncolni kezdte sima homlokát. Valamin gondolkozott. A két okiratot megint elővette. Odaadta Ninának.

– Olvassa el nyugodtan és mutassa meg benne azt a szót, ami hazugság.

Nina szeme rögtön megakadt a szón: „ciankáli".

– *Ecco fatto!* Ez itt, ni!

– Mutassa meg! – biztatta az őrnagy.

– Ehol itten!

– Az ujjával mutasson rá!

Mint Marék János kovácsmester vaskalapácsa, lesújtott a mutatóujjára Hajnalka gumibotja. Az ütés olyan váratlanul érte, hogy csak később érezte a fájdalmat, akkor, amikor megint ott hevert szalmavackán a pinceodúban, ahol búzlött a vascsöbör és a szájkosárban halvány lámpa égett. Jajveszékelt a fájdalomtól és sajgó ujjait csókolgatta.

XII. FEJEZET

Újrakezdődött minden az odúban, éhség és küzdelem a „Simplon" Mozi vásznának árnyalakjaival. Közben a jobb keze dagadt. Mikor már akkora volt, mint Wirth pék gömbölyű cipója, bevilágítottak az ajtón.

– Én vagyok, kedvesem! – hallatszott az ápolónő hangja.

Fehér köpenyes férfival jött, aki kis orvosi táskát tartott a kezében.

Az ajtó szűk nyílásán kivonszolták, aztán betámogatták, tekervényes folyosókon át, egy tágas szobába.

A szoba közepén fehér viaszkos vászonnal leterített asztal állt. Emlékeztetett a kórházi műtőasztalokra, csakhogy piszkos volt, vérfoltok látszottak rajta. Kopott nikkelcsövek keretezték. A mennyezetről vetítőtükrök sugározták a fényt. Egy szekrényben a polcon csipeszek és fogók sorakoztak, mint a fogorvosoknál.

– Mije fáj? – kérdezte tőle mogorván a fehér köpenyes ember.

– *Ho male a mano!... Febbre!... Tosse!... Foruncolo!... Emicrania!... Raffredore!... Dente!... Tutto!...*[88] Megöltök ti engem, ti gyalázatosok!

– Ne idegeskedjen – figyelmeztette komoran a férfi és egy rozsdás csipeszt vett elő fehér köpenye zsebéből.

Az apáca arcú nő gyöngéden megfogta jobb csuklóját és dagadt kezét nézte.

– Bizony ez olyan, mint az érett görögdinnye. De ne féljen, kedvesem. A doktor elvtárs most meg fogja magát vizsgálni.

Bízva a derék ápolónőben, engedelmesen felfeküdt az asztalra. Mint műtéteknél, kezét-lábát rögtön a nikkelcsövekhez szíjazták.

– Csak hidegvér – biztatta a férfi, kezében a rozsdás csipesszel.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 239 2020. 09. 21. 11:18:56

Szemüvege volt, mint az igazi doktoroknak, akik a folytonos tanulással megerőltetik szemüket és hamar szemüveget kezdenek viselni, hogy jobban lássák a beteg szerveket főképpen akkor, ha sebkezeléssel foglalkoznak, különös tekintettel a csírák által okozott sebfertőzésekre. Lekötözött jobb kezét komoly arccal vizsgálni kezdte a fénytükrök alatt.

– Hunyja be a szemét, kedvesem – szólt szelíden az ápolónő. A doktor elvtárs jobbra-balra mozgatta mutatóujját, amely akkorára dagadt, mint a Mester utcai örmény hentes híres májas hurkája.

– Ez bizony eltört – mondta olyan tárgyilagosan, ahogy a vízvezeték-szerelő állapítja meg egy vízcsap hibáját.

A rozsdás csipeszt visszatette zsebébe és egy bugylibicskát vett elő, amilyennel a szentesi kubikosok szoktak falatozgatni a kanális partján ebédszünetben.

– Le kell vágni, doktor elvtárs? – kérdezte szomorúan az ápolónő és gyorsan megszorította a szíjat Nina jobb csuklóján. – Ne féljen, kedvesem, csak egy percig fog fájni.

Nem is egy, hanem két ujjáról vágta le a doktor elvtárs az első ujjpereceket. Ezen kívül csipeszével leoperálta három másik ujjáról az elgennyesedett körmöket.

Minthogy többször elvesztette eszméletét közben és nem nagyon jajgatott, jutalmul nem vitték vissza a föld alá, hanem abba a szobába támogatták, ahol a szép, tiszta vetett ágy várta őt. Az ápolónő injekciót adott neki, amitől csendesen elszenderedett. Másnap kapott megint vajas kalácsot és cseresznyét. Így került sor pár nap múlva a második kihallgatásra.

A durva Hajnalka jött el érte, a szépen fésült őrnagy elé vezette. Leültette a székre az íróasztal elé, és ott maradt állva a háta mögött.

– Hajlandó végre igazat mondani?

– *Credo di si.*[89]

– Megértette a vádat?

– *Già.*[90]

– Töredelmesen bevall mindent?

– *Sisignore.*[91]

– Lám, tud maga okosan is beszélni. Figyelmeztetem, itt az iratok közt a maga előéletéről minden együtt van. Mi mindent tudunk. Kár bármit is tagadnia. Mikor és hol született?

– Napoliban. *Via di Vomero*-ban a „Promessi sposi" mellett... 5-ik szeptemberében, 1886...

– Mikor lépte át a magyar határt?

– *Giammai.*[92]

– Mi?

– Én nem lépte át a magyar határt.

– Lám, máris meg akarja velünk etetni a tésztát. Maga külföldi születésű, most pedig Magyarországon van. Magának egyszer az életében át kellett lépnie a magyar határt!

– Nekem egyszer se kellett átlépni a magyar határt. *Confine ungherese,*[93] a magyar határ lépett át engem.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 240 2020. 09. 21. 11:18:57

– Hogyan lépte át magát a magyar határ?

– Első világháború után. Akkor mi Sopront az osztrákoknak ítéltük oda.

– Maga Sopront Ausztriának adta? Ne beszéljen zöldségeket.

– De igenis. Nemcsak én, hanem az egész *intesa*[94] odaítéltük Sopront Ausztriának. Meg az egész italiai *nazione*.[95] Cserébe elvettük az osztrákoktól Polát és Triestét.

Nina még nem tudta, mit rejt a fehér pólyakötés; sejtelme sem volt, hogy jobb kezén soha többé nem fognak kinőni a körmök. Ezt a történelmi magyarázatot abban a reményben adta elő, hogy sikerül majd meggyőznie az őrnagy elvtársat ártatlanságáról.

A tiszt a tenyerével fényes gesztenyebarna haját simogatta, feszengett a széken. Történelmi tudása láthatóan fogyatékos volt.

Nem tanították neki, hogy a trianoni békeszerződés Sopront valóban Ausztriának ítélte és népfelkelés, majd népszavazás útján csatolták vissza Magyarországhoz. Jegyezgetni kezdett és tudomásul vette, hogy a gyanúsított 1920-ban, amikor soproni lakos volt, valóban osztrák felségterületen tartózkodott; egy nap aztán harangzúgás közben megérkeztek a városba a magyar katonák és a házakra kitűzték a magyar *tricolore*-t.[96] Az őrnagy elvtársnak el kellett fogadnia, hogy a magyar határ aznap lépte át Jankó Eleknét.

– Aztán mit csinált akkor maga Sopronban?

– Küldje ki a szobából ezt az elvtársnőt, idegesít. *Snervante!*[97] Akkor megmondom.

– Fáradjon ki, Hajnalka, és várjon az ajtó mögött.

Hajnalka tisztelgett gumibotjával és kiment.

Nina torzul rámosolygott az őrnagyra, aki bizalmat keltett benne.

– Megmondom magának, mit csináltam én Sopronban a „Magyar Koronában". Fiatal voltam. Azt tettem, ami jólesett.

– Ez nem felelet. Magának még csak a jobb kezén van kötés. Ha nem felel tisztességes hangon a kérdéseimre, akkor visszahívom Hajnalka elvtársnőt.

– *Sisignore*. A szállodaszámlát Giambo *colonello* fizette.

– Maga a szajhája volt annak a kolonelnek?

– A menyasszonya voltam.

– A maga fasiszta fia, az, aki megtámadta a szabad abesszin népet, ettől az olasz koloneltől volt?

– Mondjuk...

– Elfelejtette már? Mások is jártak fel magához a „Magyar Koronába", nemcsak a kolonel?

– Talán...

– A maga fia jól megkapta a hős abesszinektől, amit érdemelt. Lelőtték a gépét, mint egy varjút. Láthatja, mi mindent tudunk. Tudjuk azt is, hogy tagja volt a fasiszta pártnak és magát a fasizmusra lelkesítette. Arra biztatta magát, hogy gyűlölje a munkásosztályt és az elnyomott népeket. A monopolkapitalizmus és a feudális főurak imádatára serkentette magát.

– Soha ilyenre ő engem nem serkentett!

– Maga istenként dicsőítette Mussolinit, a fasizmus megalapítóját. Arcképét virággal díszítette. Maga szívvel-lélekkel azokhoz csatlakozott, akik az előretörő

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 241 2020. 09. 21. 11:18:57

munkásmozgalomtól való félelmükben a finánctőke legreakciósabb, legsovinisztább, legimperialistább szárnyával szövetkeztek a kapitalizmus fenntartására. Maga egy követ fújt azokkal, akik megsemmisítették a legelemibb demokratikus szabadságjogokat és a munkásosztállyal, a munkásosztály pártjával, a haladó erőkkel való leszámolás útjára léptek. Maga mindent elkövetett, hogy becsületes férjét megnyerje a fasizmus kártékony eszméinek! Maga azt követelte a férjétől, hogy ő is istenként imádja Mussolinit. Ez volt az első komolyabb összetűzés maguk közt. Ő letépte a falról Mussolini arcképét és lábbal tiporta. Maga tettlegességhez folyamodott a fasiszta vezér védelmében. Akkor kapta a lila púpot a szeme alá!

– Hazugság! Engem az én uram soha egy ujjal sem bántott! Úgy bánt ő mindig velem, mint a húsvéti hímes tojással.

– Maga, Jankó Elekné, szilárdan kitartott azok mellett, akik a kapitalizmus gyöngeségét, ingatagságát, rothadását a nyílt terrorista diktatúra legembertelenebb módszereivel próbálták leplezni. De megmondja-e végre, hogy ki az apja a maga fasiszta fiának, aki imperialista gyarmati háborút viselt a szabadságszerető abesszin nép ellen?

Nina lehajtotta fejét. Töprengett. Hátra is nézett, nem jött-e vissza a szobába Hajnalka.

– Fiatalon... könnyelműen egy nyári hajnalon Sopronban... megszédültem... *L'amor che muove l'Sole e l'altre stelle...*[98] Ő volt az apa. Ő... A *colonello*.

– Hazudik, Jankó Elekné.

– Én, az anya, tudom, hogy...

– Hazudik, mert a maga fiának az apja nem más, mint a legzsarnokibb imperialista birodalomnak, az Osztrák–Magyar Monarchiának a volt külügyminisztere! Ő üzente meg a háborút 1914-ben Szerbiának. Az ő kezéhez tapad hárommillió ember kiontott vére!

– Senkinek sem üzent ő soha háborút! A legbékésebb ember ő a világon! Samu a légynek sem tudna ártani!

– Ezek szerint beismeri, hogy fasiszta fiának gróf Péterházy Sámuel a természetes apja.

– Nem ismerem be.

– Maga megint a hazugság módszeréhez folyamodik. Pedig nincs az a száz kötetes lexikon, ami többet tudna, mint mi. Mi azt is tudjuk, hogy maga mivel kenyerezte le a Mester utca 51. számú házban lakó Markó Ida cukrásznőt. Azt ígérte neki, hogy a ház elől kivágatja a nagy platánfát a verebekkel együtt, amelyek piszkaikkal hátrányosan befolyásolják a cukrászda üzletmenetét. Igaz ez?

– Igaz – felelte alázatosan Nina.

– Nos tehát a maga ígérete által lekenyerezett Markó Ida magához vette az évszázad legvéresebb kezű háborús bűnösét, gróf Péterházy Sámuel volt valóságos belső titkos tanácsost, ezt az egykor hatalmas, gőgös, gazdag főurat, a maga volt szeretőjét. Ezt bevallja?

– A verebeket bevallottam. De ezt nem vallhatom be. Az én szeretőm Giambo *colonello* volt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 242 2020. 09. 21. 11:18:57

– Majd mindjárt másképp fog maga beszélni, Jankó Elekné! Itt van irataim közt Markó Ida vallomása, amelyet a nyomozó hatóság előtt tett. Látja? Ez az! Felolvasok belőle egy részt.

– Szükségtelen.

– Miért mondja, hogy szükségtelen?

– Mert én már ismerem magukat, az én Elekem mindent elmondott nekem magukról. Én tudom, hogy maguk Idácskából bádogtyúkot csinálták.

– Bádogtyúkot?...

– A szolnoki vasútállomáson láttam én ilyen bádogtyúkot. Húszfillérest kellett bedugni az oldalán, akkor kitojta a csokoládét. Ha nem akarta tojni, akkor rángatni kellett a szárnya alatt a *manovellát*.[99] Addig kellett rángatni, amíg tojt. Aki pedig ügyesen rángatta a *manovellát*, annak kitojta az összes csokoládétojásait. Még a pénzt is visszaadta kamatos-kamatostul.

– Meghallgatja végre Markó Ida vallomását?

– Szívesen meghallgatom, bár tudom, hogy amikor kicsikarták belőle, alaposan megrángatták maguk az Idácska *manovellá*ját.

– Hallgasson ide. Ezt vallja Markó Ida: *„...nevezett Jankó Elekné megtévesztett engem azáltal, hogy ő Budapest demokratikus főkapitányának felesége. Én abban a tudatban adtam menedéket az első világháború ezen emberarcú kártékony fenevadjának, hogy ez a főkapitány elvtárs kívánsága. De nevezett Jankó Elekné egy nap felvilágosított, hogy ezt az ő urának sohasem szabad megtudnia, mert haragjában kibelezne mindnyájunkat, elsősorban őt és engem."* No lám, ehhez mit szól, Jankó Elekné?

– Hazugság! Markó néni nem is tudta, hogy grófot rejteget. Elhitte nekem, hogy Samu pincér volt a „Wampeticsnél".

– Folytatom Markó Ida vallomásának felolvasását: *„Nevezett Jankó Elekné bizalmasan közölte velem, hogy azért fél a férje haragjától, mert a feudális Péterházy grófnak ő a szeretője volt és tőle származott egy Sámuel nevű fiúgyereke, aki elesett az olasz–abesszin háborúban. Nevezett kijelentette előttem, hogy az ura megfojtaná őt álmában, ha megtudná, hogy egy grófot, méghozzá volt szeretőjét és fattyú gyermekének apját rejtegeti"*... Erre mi a megjegyzése, Jankó Elekné?

– Sokszor megrángatták maguk azt a szegény süket bádogtyúkot, amíg ezt kitojta maguknak. Szívből sajnálom szegénykét.

A rendőr őrnagy száraz hangon folytatta:

– Nekünk tudomásunk van róla, hogy a szerencsétlen Jankó elvtárs megtudta, milyen szégyen éri őt. Szemére vetette magának Péterházy rejtegetését. Megint adott magának egy frászt, akkorát, hogy megint lila púp nőtt a szeme alatt, mint már egyszer Mussolini miatt.

– Nem bántott ő engem soha a Duce miatt sem!

– No lám, magának még mindig Duce az a fasiszta fenevad.

– Megszokásból mondtam. Samuello fiam ott sétált vele a *Marcia su Roma* napján.[100] Ezt én nem tagadom.

– De a pofont azt tagadja. Hát akkor hallgasson ide. Felolvasok magának egy másik vallomást. Cselei Csopaky Géza kávéházas vallotta tanúként a nyomozó hatóság előtt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 243 2020. 09. 21. 11:18:57

– Azt is tegye hozzá, hogy a bádogkakas.

– Ezeket vallja Cselei Csopaky: *„Jankóné egy éjjel betért kávéházamba. Ittasnak látszott. Feltűnő volt arcán egy véres daganat. Megkérdeztem tőle, ki bántotta. Jankóné bizalmasan elpanaszolta, hogy a férje verte meg Mussolini dédelgetett arcképe miatt. Bármikor eskü alatt is hajlandó vagyok vallomásomat megerősíteni, miszerint Jankó Elekné akkor éjjel ezt a kijelentést tette előttem sírva: Félek, kedves Csopaky, hogy egyszer megölöm az uramat!”*...

– Én?... Az uramat?...

– Ebben a szobában mindig minden kiderül. Kiprov bolgár kertész vallomása következik. Ő tud róla, hogy Kazocsa Tivadar papírkereskedő miatt a maga ura okkal féltékenykedett. Egy alkalommal kaptafát vágott a maga fejéhez. Hogy elrejtse a daganatot, három hétig micisapkát viselt a sérülés után.

– *Bugia!*

– Hívjam be Hajnalkát?

– Akkor is azt mondom: *bugia!*

– Bucsa vagy mucsa, azt mondja meg: mi ez?

Az őrnagy elvtárs egy üres üvegcsét mutatott Ninának.

– *Ampolla... fiala...*[101] Mit tudok én?

– A maga éjjeliszekrényében találtuk.

– Lehetséges. Voltak nekem ilyen *ampollá*im. Aszpirin volt benne *influenza* ellen.

– Tehát ezt is letagadja – állapította meg a rendőrtiszt. – Pedig ebben rejtegette a ciánkálit, amit köménymagos levesben megetetett vele.

– Az én Eleken maguk ellen küzdött egy életen át, mikor a cipőket foltozta.

– Hajlandó-e végre bevallani, hogy megmérgezte az urát?

– *Giammai!*

– Ide hallgasson, Jankó Elekné! Jól jegyezze meg most minden szavamat. Én meg fogom most magának mondani, hogy maga miért ölte meg az urát. Jól figyeljen! Hallja?

– Énbelőlem maga nem csinál bádogtyúkot.

Az őrnagy elvtárs kihúzott egy fiókot és egy gépírásos papírlapot emelt ki belőle. Hangjából eltűnt minden él és fenyegetés. Lágyan csengett és dallamosan hangsúlyozta a szavakat, mintha verset olvasna fel.

– Maga helyett beszélek első személyben, mintha én tennék most maga helyett töredelmes beismerő vallomást. Hallja? Figyeljen tehát!... Férjemmel pokol volt az életünk. Naponta ismétlődtek köztünk a félreértések. Ezeknek oka a politika és a féltékenység volt. Én haragudtam férjemre, hogy a felszabadulás után Budapest kommunista főkapitánya lett. Ő nem tudta megbocsátani nekem grófi szeretőmet és fasiszta fiamat. Már régen foglalkoztam a gondolattal, hogy elteszem őt láb alól. Elhatározásom akkor erősödött meg, amikor Péterházy gróf rejtegetése miatt megvert. A levesébe kevert ciánkáli percek alatt végzett vele. Ez kevéssel este 10 óra után történt. Azonnal kötelet kötöttem a nyakára és felakasztottam az előszobai fogasra, ami nem volt könnyű az uram 78 kilója miatt. De az ebédlőasztalt áttoltam az előszobába, arra felfektettem, majd magam is felmásztam rá. Így sikerült őt nagy nehezen függő helyzetbe lógatni, hogy ezzel az önakasztás látszatát keltsem. Előre megfontolt bűnös cselekedetemnek kettős indoka volt. El akartam tenni láb alól

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 244 2020. 09. 21. 11:18:57

egy becsületes kommunistát, aki erős kézzel irtja ki a fasizmus maradványait. Másrészt meg akartam szabadulni goromba férjemtől, aki pokollá tette életemet. Mentségemre felhozom, hogy én sohasem szerettem férjemet és mindig fiam apjához vonzódtam, gróf Péterházy Sámuelhez, akinek oldalán szerettem volna öregségünkre új életet kezdeni hátralévő éveinkben!...

Hallotta-e mindezt, Jankó Elekné? Hallotta saját lelkiismeretének hangját?

– Most majd én beszélek.

– Nincs sok időnk már. Próbálja meg, amit hallott, szépen elismételni.

– Az én Elekem becsületes kommunista volt. A legjobb ember a világon. Mindenkinek jót akarta, soha durva szót tőle senki nem hallotta. Maga a szeretet volt ez az ember. Küzdött a rongyos cipők ellen. Azt akarta, hogy mindenkinek a kerek földön jó cipője legyen. Boldogságot akart az embereknek. Az én Elekem hajnaltól estig görnyedezett a kaptafánál. Álmodta egy szebb emberi világról, hol nincsen szegénység, nincsen hazugság. Ahol egyedül csak igazság van! Azt vallotta, hogy egyes egyedül csak az igazság eljövetele segíthet mirajtunk, akik csak élünk, akár Itáliában, akár Magyarországban, akárhol a föld hátán... Maga azt akarja nekem bebeszélni, hogy én sohase szerettem az én Elekemet? Talán azért merészel nekem ilyet mondani, mert magának azt senki se mondta, hogy mit tette ő értem, amikor én a legnagyobb bajban, nyomorban, szerencsétlenségben voltam Budapesten. Éhen-szomjan csatangoltam, idegen talján nő voltam, a ruha már leszakadt rólam, mezítelen voltam. Aztán beteg is voltam, végül meg toloncházba jutottam. De az én Elekem, aki az igazságban hisz, magához emelte engem. Ennem adott, mikor éheztem. Innom adott, mikor szomjúhoztam. Befogadott, mint csavargó idegent. Látta rongyaimat és felruházott. Eljött hozzám a Szent István *spedale*-be,[102] a kórházi ágyamhoz, és meglátogatta. Börtönömben felkeresett, kiszabadította engem a toloncházból és feleségül vett... Maga, fiatalember, sohase fogja elhitetni a bírákkal, hogy van a világon olyan mocskos boszorka és akkora hálátlanság, hogy én megölte ezt a szent embert!... Soha! Soha!... *Giammai!*

– Van olyan. Maga az.

– Az én Elekem huszonöt éven át foltozta a szegény emberek cipőit és tűrte a dölyfét az uraknak, kik jó cipőben jártak. Jót tett mindenkivel, mégis kevesellte. Akkor volt csak jó napja, amikor elmondhatta, hogy többet tette annál, ami a kötelessége! Izgatottan várta nap mint nap az igazságot. Úgy borult földre a pincénkben az első szovjet katona előtt, mintha az Úristen küldötte volna előre szent angyalát. Vállalta a magos hivatalt, amit maguk kínáltak neki. Aztán mit látta az én Elekem? Azt látta, hogy egypár szegényből gazdag lett és rosszabb a tegnapi gazdag úrnál. Azt látta, hogy akiket tegnap üldöztek, azok üldöznek most másokat még sokkal kegyetlenebbül. Látta az én Elekem, hogy a parasztnak csak azért osztották ki a földet, hogy aztán a párnáját is elvegyék a feje alól. A munkásnak azt mondták, tied a gyár, magadnak dolgozol! És a csontjából a velőt is kipréselik azóta. Magad ellen nem sztrájkolhatsz, maguk azt is mondják a munkásnak, és az én Elekemnek ettől megkeseredett a szájában a falat. Nem bírta elviselni, hogy rabszolga lett a munkás népből. Belebetegedett a sok igazságtalan parancsba, amiket neki nap mint nap végre kellett hajtani. Epebaja lett, a szeme fehérje sárga lett, mint a *limone,* hogy az

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 245 2020. 09. 21. 11:18:57

igazság országa helyett, amit huszonöt éven át várta a kaptafánál, eljött ugyan egy mennyország, de ott minden angyal hazudik.

– Jankó Elekné! Mondja: tud maga bal kézzel írni?

– Én nem írom alá semmi vallomást, hogy felakasszanak!

– Ezt a szót, hogy „alma", ismeri-e?

– Ismerek, de nem kérem az almát! *Tutti rossi angeli!*[103] Maga is egy a sok vörös angyalok közül. Maguk miatt sírt minden este az én Elekem, a könnyeitől vizes lett az abrosz. Bőgött, mint a *bambino*...[104] Sovány testét rázta a sírás, zokogás. „Jaj! jaj! ti csalók! Ti megöltétek a szocializmust Londontól Tokióig! Ti megöltetek engem is!"... Így siránkozott az én Elekem minden este és a fejét az öklével ütötte-verte. Egyszer kinyitotta az ablakot, alig tudtam visszatartani. Kikiabálta a Mester utcába, az összes verebek abbahagyták a csiripelést... azt ordította a verebeknek: „Engedjetek vissza a kaptafához!"...

– Be fogom hívni Hajnalkát.

– Utolsó este azt mondta, nem bírja tovább, a Dunába ugrik. Én csillapítottam: „Elek... *mio caro piccolo Alessio!*...[105] egy kicsi türelem még... *pazienza!*...[106] és te vissza fogsz menni a rongyos cipőkhöz... mi megint boldogok leszünk, *Alessio!*... Mert téged arra választotta a *Domeniddio,*[107] hogy a lyukas cipők ellen küzdjél... a *spirito maligno*[108] ellen, aki belebúj minden bőrbe, cipőnek és embernek bőrébe egyaránt és ott korhaszt, rágcsál, hazudik... Én meg visszamegyek a „Simplon" Moziba... világítok a sötétben az embereknek..." És még azt is mondtam neki...

– Elég volt, Jankó Elekné!

– ...mondtam neki, hogy a szocializmust nem lehet örökre megölni Londontól Tokióig. Megígértettem vele, hogy nem ugrik a Dunába. Együtt letérdeltünk a Santa Maria del Carmine kis képe előtt... még Napoliból hoztam a képecskét... ott térdeltünk előtte és kértük a Madonnát, imádkozzon ő is velünk együtt a hatalmas *Domeniddió*hoz, hogy támassza fel, mint Szent Fiát, Londontól Tokióig a szocializmust.

Az őrnagy becsöngette Hajnalkát.

Nina nem vette észre, hogy a rendőrlány már a háta mögött áll. Záporként hullottak a könnyei.

– Megígérte, hogy nem öli magát a Dunába és reggelre ott találtam a fogason lógva!... Ti öltétek meg, őrnagy elvtárs!

Az őrnagy elvtárs úgy tett, mintha mindezt már nem hallaná. Megsimogatta gondosan fésült gesztenyebarna haját és így szólt a szeplős rendőrlányhoz:

– Vezesse el a gyanúsítottat. Tanítsa meg bal kézzel írni és írassa le vele százszor ezt a szót: „Alma".

A „Simplon" Mozi volt „Szentjánosbogárkája" így vesztette el három ujjperecével együtt minden körmét a bal kezéről is.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 246 2020. 09. 21. 11:18:57

XIII. FEJEZET

(A budapesti Szabad Magyar Szó *1949. július 12-i számában megjelent „Népünk ítélt a Mester utca fúriája felett” című beszámolóból.)*

„A Népbíróság ma ítélkezett a férjgyilkossággal vádolt Jankó Elekné felett. Az öt koalíciós párt kiküldötteiből alakult bíróság a legszélesebb körű bizonyító eljárás után hozta meg igazságos ítéletét. Nem elégedett meg a minden emberi érzéséből kivetkőzött fasiszta gyilkos asszony töredelmes beismerő vallomásával, hanem népbíráskodásunk alapszellemében számos tanút hallgatott ki, a vádhatóság és a védelem részéről egyaránt. A hazánk demokratikus fejlődését irigylő vagy rágalmazó nyugati burzsoá sajtó nem vádolhat részrehajlással bennünket!...

...és tekintettel arra, hogy a férjgyilkosság áldozata a felszabadult Budapest első rendőrfőkapitánya volt, a bűnper iránt igen élénk érdeklődés nyilvánult meg. A tárgyalásra csak belépőjeggyel lehetett bemenni...

...A Vasas Sportegyesület székházának nagytermében, ahol nem egy fasiszta háborús főbűnös hazaárulási bűnperét tárgyalta az elmúlt években a Népbíróság, a munkásosztállyal szövetkezett parasztság és értelmiség számos tagja foglalt helyet...

A NÁPOLYI MEDÚZA...

Undor és iszonyat ült ki az arcokra, amikor a fogházőrök bevezették a Mester utca fúriáját. Voltak, akik méltó felháborodásukban Jankó Eleknére vetették magukat, de a főtárgyalásra kivezényelt rendőrségi és államvédelmi alakulatok megvédték a férjgyilkos asszonyt. Ilyen kiáltások hangzottak:

– Legjobb elvtársunkat ölte meg az imperialisták felbujtására!

– Akasztófára vele!

– Nincs szükség tárgyalásra! Kössük fel a fogasra!

– Vesszen a fasiszta fúria!...

Az elnöklő Illés Menyhért bírónak Marx, Lenin és Sztálin elvtársak életnagyságú mellszobrai alatt csak nehezen sikerült csendet teremtenie.

Humánus és igazságos bíráskodásunkra jellemző, hogy fehér köpenyes orvos és vöröskeresztes ápolónő jelenlétében folyt a tárgyalás...

A vádlott förtelmes arcát leginkább annak a kígyófürtű nőnek arculatához hasonlíthatnánk, amely a görög mondavilágban az „Éjszaka leányainak” kertjét őrizte és kővé változtatta azokat, akikre rátekintett. Eddig csak régi képekről ismertük. Most végre láthattuk az igazi, az eleven nápolyi Medúzát...

A FÉRJGYILKOS NÉMBER VALLOMÁSA...

Az alábbiakban gyorsírói feljegyzések alapján közöljük a tárgyalás lefolyását, amint azt egyes részleteiben a budapesti rádió már közvetítette.

ELNÖK: Miért ölte meg az urát?

VÁDLOTT: Meg akartam szabadítani Magyarországot egy kommunistától.

ELNÖK: Egyéb oka is volt a férjgyilkosság elkövetésére?

VÁDLOTT: Igen, volt. Fasiszta nézeteimért az uram sokszor tettleg megfenyített. Bosszút álltam rajta.

ELNÖK: Csak politikai nézeteiért fenyítette meg? Vagy egyéb miatt is?

VÁDLOTT: Egyéb miatt is.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 247 2020. 09. 21. 11:18:57

ELNÖK: Mondja el nekünk, hogy miért.

VÁDLOTT: Sokszor megvert, mert viszonyt folytattam grófokkal és papokkal.

ELNÖK: Ezért adta be neki a tizenöt gramm ciánkálit, amitől egy bika is rögtön megdöglött volna?

VÁDLOTT *a tárgyalóterem felháborodott zúgása közben*: Előre megfontolt szándékkal ezért mérgeztem meg. El akartam titkolni tettemet, kötelet hurkoltam halott férjem nyakára, az ebédlőasztalra fektettem, majd magam is felmásztam rá és így sikerült nagy nehezen felakasztanom őt az előszoba fogasára, miáltal az öngyilkosság látszatát igyekeztem kelteni.

ÜGYÉSZ: A férjgyilkosság elkövetése előtti évek folyamán panaszkodott-e ön ismerőseinek, hogy a férje időnként megveri?

VÁDLOTT: Igen. Panaszkodtam.

ÜGYÉSZ: Nevezze meg, kiknek panaszkodott!

VÁDLOTT: Főképpen két legbizalmasabb barátomnak panaszkodtam. Gróf Péterházy Sámuel volt császári és királyi külügyminiszternek és Katona Özséb apátplébános úrnak.

ÜGYÉSZ: Péterházy mit tanácsolt magának panaszai orvoslására?

VÁDLOTT: Péterházy gróf azt tanácsolta nekem, hogy öljem meg uramat.

ÜGYÉSZ: Milyen szavakkal tanácsolta ezt? Emlékszik rá?

VÁDLOTT: Igen. Emlékszem. Azt mondta: ki kell irtani az ilyen embert, mint a svábbogarat.

ÜGYÉSZ: Adott valami közelebbi útmutatást a kiirtás módjára?

VÁDLOTT: Nem adott közelebbi útmutatást.

ÜGYÉSZ: Katona Özséb apátplébános mit felelt a maga panaszaira?

VÁDLOTT: Azt felelte panaszaimra, hogy Júdás elkárhozott, mert keresztfára juttatta Jézus Krisztust, de Szent Mihályt a mennyország fényessége övezi, mert dárdájával ledöfte a Sátánt.

ÜGYÉSZ: Ennek maga milyen értelmet tulajdonított?

VÁDLOTT: Csak egy értelmet tulajdoníthattam neki, mégpedig azt, hogy az én uram, minthogy kommunista és főkapitány, rosszabb a Sátánnál és engem a mennyország fényessége fog övezni, ha megölöm őt.

A védőügyvéd azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Népbíróság hallgassa ki tanúként Péterházy Sámuel volt grófot és külügyminisztert, valamint Katona Özséb római katolikus apátplébánost, akik egyébként, függetlenül Jankó Elekné férjgyilkossági bűnpörétől, mindketten egy szerteágazó hazaárulási, kémkedési és összeesküvési per gyanúsítottjaiként már hónapok óta előzetes letartóztatásban vannak. A védőügyvéd érvelése szerint enyhítő körülménynek számít, ha beigazolódik, hogy Jankó Elekné Péterházy Sámuel és Katona Özséb felbujtására követte el vérlázító tettét. Ezután sor került a tanúkihallgatásokra.

VAGÁNYOK SZERETŐJE!

Az első tanú, Mikes Ödön, Mester utcai borbélymester, előadja, hogy jól ismeri a vádlottat, nincs vele sem rokoni, sem ellenséges viszonyban. Éveken át hajat nyírt Jankó Eleknek. Tanú szerint az emberek szíve megnyílik a borbélyszékben. Így nyílt

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 248 2020. 09. 21. 11:18:57

meg egy nap Jankó Elek főkapitány szíve is. Ezt mondta a borbélymesternek: „Álmatlan éjszakáim vannak, mert félek, megöl a feleségem."

Mayer Antal Liliom utcai kocsmáros kijelenti, hogy a vádlott ledér életet élt. A „Simplon" Moziban futó ismeretségeket kötött fiatal vagányokkal és szerelmi szolgálataikért jutalmazta őket. Tanú szerint az olyan asszony, aki ellopja férje nehéz keresetét és a szeretőinek adja, minden aljas bűnre képes.

A vádlott feslett erkölcsi életéről tesznek tanúvallomást Tapai Manó, Mester utcai hentes és mészáros, és Marék János, Mester utcai kovácsmester. Az előbbi szerint a vádlott egy alkalommal kijelentette, hogy ő már egyszer látta, mi van a pokolban. Füst és tűz. Aki elveszti az egyensúlyt, az menthetetlenül beleesik. Az is beleesik, akinek sok szeretője volt. Ő biztosan a pokolba fog jutni, mert neki sok szeretője volt. Marék János is azt vallja, hogy a vádlott neki is gyakran beszélt füstölő és lángoló szakadékról. Egy ilyen alkalommal ezt mondta: „Én megérdemlem, hogy odajussak, mert én még arra is képes vagyok, hogy egyszer haragomban megöljem az uramat!"

ELNÖK *a vádlotthoz*: Emlékszik rá, hogy ezt mondta a tanúnak?

VÁDLOTT: Nem emlékszem.

ELNÖK *a tanúhoz*: Emlékeztesse a vádlottat!

TANÚ szemébe mondja Jankó Eleknének, hogy már régóta foglalkozott a férjgyilkosság gondolatával.

A felháborodott hallgatóság halált követel a vádlott fejére. Az elnök figyelmezteti a közönséget, hogy további csendzavarás esetén kiürítteti a termet.

A VEREBEK...

A következő tanú Csizmarek Fülöpné, Mester utcai tej- és tejtermék-elárusítónő. Azt vallja, hogy a vádlott személyes jó viszonyt tartott fenn a magyar nép elnyomójával és hóhérával, Horthy volt kormányzóval. Gyanúja szerint fiatal korában szeretője volt Horthynak, aki akkor, mint tengerésztiszt, Polában állomásozott. A vádlott aláírásokat gyűjtött egy kérvényre és maga akarta elvinni Horthyhoz. Jóhiszemű tévedésből a tanú is aláírta a kérvényt. Nem tudta, hogy a kérvény miatt tettlegességig fajuló összeütközés következik be a házastársak között, mert Jankó Elek szívből gyűlölte a magyar nép zsarnoki elnyomóját és megtiltotta a feleségének, hogy a lábát betegye a királyi várpalotába. Tanú szerint a vádlott már akkor el akarta tenni láb alól a férjét.

ELNÖK *a tanúhoz*: Mi volt abban a kérvényben?

VÁDLOTT: Szégyellje magát, Csizmarekné!

ELNÖK figyelmezteti a vádlottat, hogy megbilincselteti, ha nem viselkedik rendesen.

TANÚ elmondja, hogy a Mester utca platánfáin a sok ezer szemetelő veréb csak ürügy volt a vádlottnak arra, hogy Horthyval való kapcsolatait fitogtassa és másokat is beugrasson egy ilyen fasiszta kérvény aláírására.

Minthogy a vádlott ismételten ellentmond a tanúnak, az elnök megkérdezi a következő tanútól, Kiprov Cirill kertésztől, hogy mit tud a Mester utcai verebekről. Kiprov hasonló értelemben vall, mint a tejtermék-elárusítónő, azzal a különbséggel, hogy szerinte az utcában elszaporodott verebek ügyét Jankó Elekné rendőri besúgásokra használta fel.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 249 2020. 09. 21. 11:18:57

TANÚ: A vádlott látszólag jót akart és harcolt a verébinvázió ellen, de csak azért, hogy ezzel az ürüggyel járjon el a rendőrségre, a városházára és a belügyminisztériumba, ahol feljelentette a demokratikus hazafiak háborúellenes szervezkedését. Horthyhoz is azért akart mindenáron elmenni a kérvénnyel, hogy börtönbe juttassa az ellenállókat.

Wirth Jánosné, pékmester neje, mentegetni próbálja a vádlottat, de a felháborodott hallgatóság kiáltásaira mentegetődzve kijelenti, hogy nem lepte meg a hír, amikor meghallotta, hogy a vádlott az urát meggyilkolta. A verebek nekik is sok kárt okoztak.

Kiss Menyhért cipészmester, aki jelenleg a meggyilkolt főkapitány cipészműhelyét vezeti, azt vallja, hogy mestere nagyon hallgatag ember volt, de elleplezni mégsem tudta, hogy valami nyikorog a házasságában. Tanú szerint a vádlott pedig álarcot viselt.

ELNÖK: Hogy érti ezt?

TANÚ: Mint Verdi *Álarcosbál*jában.[109] Abban is megölnek valakit. Tudom, énekeltem benne.

Pillanatnyi derültség támad a teremben. Aztán a tanú elmondja, hogy két nappal mesterének halála előtt a vádlott szemére vetette férjének, hogy főkapitány létére még mindig tűri a sok verebet a Mester utcában. Azt mondta férjének: „Ti sem vagytok különbek Horthynál, mert ti is tűritek a sok verebet. Ugyanaz lesz a sorsotok, mint Horthynak!"

ELNÖK *a tanúhoz*: Eszerint a vádlott megfenyegette a férjét a verebek miatt?

TANÚ: Mondott ő neki még cifrábbat is. „Mind egy szálig le fogtok hullani ti is, mint januárban a fagyott verebek hullanak le a Mester utcai platánokról!"

ELNÖK: Ezt kikre értette?

TANÚ: A kommunistákra. Én féltem a nézésétől... Olyan asszonynak tartottam, aki mindenre képes, mint az *Álarcosbál*ban.

EGY KOMMUNISTA DÖGGEL KEVESEBB!

A következő tanú: Piros Jolán, a „Mos, vasal, fehérít" Mester utcai ruhatisztító műhely alkalmazottja. Jelen volt, amikor a vádlott meglepetést színlelt és színpadiasan sikoltozva, levágta a kötélről halott férjét. Ő ajánlotta neki, hogy telefonál mentőkért, mire a vádlott cinikusan kijelentette: „Nincs szükség már mentőkre, Joli. Egy kommunista döggel kevesebb!"

Elemi erővel tör ki a felháborodás a hallgatóságból. Az elnök kénytelen kiutasítani a teremből egy elvtársnőt, aki az általános zűrzavarban kijátszotta az őrök éberségét és egy maréknyit kitépett a vádlott ősz hajából...

TANÚ: Grafológus az írásból, én a piszkos fehérneműből olvasom ki az emberek jellemét. Jankóné fehérneműje, amit mosásba adott nekünk, fertelem volt. Undokság, mint a lelke.

Jobbágy Béla Tamás, a Magyar Kommunista Párt volt ferencvárosi szervező titkára, aki jelenleg a népfrontbizottságot szervezi, előadja, hogy a vádlott a fasizmus lelkes híve volt. Emiatt a Jankó házaspár életében ugyanúgy éleződtek ki az ellentmondások, mint a tőkés társadalomban a monopóliumok uralomra jutása követ-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 250 2020. 09. 21. 11:18:57

keztében. A feleség élősdivé és rothadóvá vált. Ennek logikus következménye volt a férjgyilkosság.

KÉT KIS INCIDENS...

Markó Ida, a Mester utca 51. szám alatt lévő cukrászbolt tulajdonosa, a falusi vásárok szemfényvesztőihez hasonlította a vádlottat. Neki jó szívet mutatott és a piszkos verebektől színleg meg akarta szabadítani, de csak azért, hogy bizalmába férkőzzék. Valódi célja az volt, hogy szeretőjét, Péterházy Sámuelt, aki egyébként időközben már jól megtanulta a habverést, az ő lakásán rejtegesse, és főbenjáró bűnei miatt, amelyeket hosszú élete során Magyarország ellen elkövetett, megmentse őt a felelősségre vonás alól...

...és most a vádlott felugrik helyéről. Tajtékzó gyűlölettel kiáltja a tanúnak:

– Hazudsz, Ida!

A tanú, aki nem hall jól, megmarad amellett, hogy őt a vádlott a verebekkel becsapta!

A kis incidens után Simon Nándor fűszeres jelentéktelen tanúvallomása következik, aki nem akar, vagy nem tud semmi terhelőt mondani a vádlottról. Wagner József ezüstműves szerint a vádlottat az utcában mindenki Szentjánosbogárkának hívta. Valóban éjszakai bogár volt.

ÜGYÉSZ *a tanúhoz:* A bűn mocsarában tanyázott?

TANÚ: Ezt nem mondtam, kérem.

Serbán Jenő vasalkatrész-gyártó, aki nemrég tért haza a Szovjetunióból, tanúvallomásában megerősíti, hogy a vádlott fasiszta lelkülete miatt napirenden volt az összetűzés a házastársak közt. Az ügyész bejelenti, hogy a maga részéről eltekint Oravecz Albin parkettás kihallgatásától, mert nevezett ellen árucsalás és parkettadrágítás miatt eljárás van folyamatban, ellenben fenntartja indítványát Cselei Csopaky Géza kávéháztulajdonos és Mahunka Adolf vas- és fémöntöde-tulajdonos tanúkénti kihallgatására.

Cselei Csopaky kihallgatása során történt a másik kis incidens. A kávés kijelenti, hogy visszavonja a rendőrségen tett vallomását, mert nem kívánja menteni azt az asszonyt, aki megölte a Mester utca legbecsületesebb és az ország egyik legderekabb férfiját. Az elnök figyelmezteti a tanút, hogy az iratok szerint a rendőri nyomozás során elhangzott vallomása egyáltalában nem menti a vádlottat, hanem épp ellenkezőleg értékes bizonyíték a vádlott bűnössége mellett. A tanú állhatatosan megmarad amellett, hogy nem kíván vallani, mert vallomásával mentegetni volna kénytelen a XX. század egyik leggonoszabb asszonyi fenevadját.

Az ügyész előterjesztésére a Népbíróság rövid tanácskozás után elrendeli Cselei Csopaky Géza tanúnak hatósági elmeorvossal való azonnali megvizsgálását...

...és ez újabb kis incidens után Mahunka Adolf vas- és fémöntöde-tulajdonos kihallgatása következik. A tanú szerint egy alkalommal a vádlott ezt mondta neki: „Halálharangokat öntsön, Mahunka, hogy megkongathassuk azokat a kommunisták feje fölött!"

Akkora felháborodás tör ki ezekre a szavakra, hogy az elnök kénytelen felfüggeszteni a főtárgyalást. A hallgatóság dühe elől a fegyőrök a kirendelt karhatalom védelme alatt a vádlottat egy hátsó helyiségbe vezetik...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 251 2020. 09. 21. 11:18:57

...majd szünet után sor kerül a védő által bejelentett két mentőtanú kihallgatására, akiket megbilincselve vezetnek a Népbíróság színe elé...

Az elnök megállapítja, hogy..."

XIV. FEJEZET

A tárgyalóteremben meleg volt, a tágas ablakokon besütött a nyári nap, mindenki izzadt a hőségben. Némelyek a *Szabad Magyar Szó*val legyezték arcukat. Az elnök engedélyével a tanúkihallgatások alatt hűsítőket árusítottak a hallgatóság soraiban. Az ügyész utasította az apáca arcú ápolónőt, hogy adjon egy pohár vizet a vádlottnak. Hajnalka, egyszerű munkásnőnek öltözve, ott ült szemben vele a Népbíróság tagjai közt.

Nina ivott egy korty vizet.

Hol Hajnalka szeplős arcát nézte, hol a legyet, amely Lenin gipsz szobráról időnként rárepült az elnök kopasz fejére, aztán visszarepült. Némi megkönnyebbüléssel ült a vádlottak padján, hogy most végre sikerült elmondania vallomását és nem viszi vissza Hajnalka az odúba, ahol egy idő óta egy lyukból szüntelenül hallotta saját hangját:

„Meg akartam szabadítani Magyarországot egy kommunistától... előre megfontolt szándékkal mérgeztem meg... az ebédlőasztalra fektettem... főképpen két legbizalmasabb barátomnak panaszkodtam..."

Mindkét kezén kesztyű volt és elrejtette ujjainak csonkjait.

Összetörten meredt a nagy dongólégyre, amely az eleven fej és a szoborfej közt röpködött. Nem is nézett Cselei Csopaky Gézára, akit épp most vezettek ki ketten: egy államvédelmi rendőr kék szalagos tányérsapkában és ugyanaz a szőke szemüveges doktor, aki az ő eltört ujjpereceit és elgennyesedett körmeit sebészeti úton távolította el.

A kávés, akinél négy éve még oly vidáman ünnepelték a „Moszkva" kávéház megnyitását, önérzetesen tiltakozott az ellen, hogy őt most azonnal elmeorvosi vizsgálatnak vessék alá azért, mert vissza merészelte vonni a rendőrségen kicsikart tanúvallomást.

– Nekem az Ipartestületbe kell mennem, elvtársak! – kiáltotta érces hangon. – Ma van a cukorigénylés napja!

Az elnök erélyesen rászólt:

– A Népbíróság határozata joghatályos. Ha épelméjűnek találják, akkor idejében benyújthatja még a pótigénylést. Mi majd támogatjuk.

Nina mindebből nem hallott semmit. A nagykalapos nápolyi rendőrre gondolt, aki fehér lován áthalad a Piazza San Domenico Maggiorén és leng a szélben piros bélésű hosszú köpenye. Nem látta Cselei Csopakyt, aki úgy ficánkolt a tányérsapkás legény markában, mint a horogra akadt hal.

Ez az ember a felszabadulás óta már nem híresztelte, hogy ő ősnemesi családból származik. Jobbágy ősöket kezdett emlegetni, akiktől a „vaskérgen is átütő akaratot" örökölte. Azzal sem mert kérkedni már, hogy ő *„self-made-man"*, hiszen minden

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 252 2020. 09. 21. 11:18:57

angol szó gyanús és veszedelmes lett. Mint dinnye a fűben, arról is mélyen hallgatott, hogy valaha is pincér korában a Genfi-tó partján kávét tett Briand külügyminiszter asztalára. Azt pedig, hogy ő valaha is látta Horthyt a szegedi Kass Szállodában, egyenesen letagadta. Akkor határozta el, hogy férfiasan visszavonja rendőrségi vallomását, amikor megpillantotta a vádlottak padján roskadtan ülő anyókát, akit madárijesztővé alakítottak át azóta, hogy nem látta.

Szentül hitte, hogy ártatlan és elszégyellte magát, hogy hónapokkal ezelőtt engedett a rendőrségen a félreérthetetlen fenyegetéseknek és jobban féltette a „Moszkva" kávéház iparigazolványát, mint saját becsületét. Egy perccel előbb még remélte, hogy ravaszul túljár a Népbíróság eszén. Mindenre számított, csak épp arra nem, hogy őt erőszakkal elmeorvosnak adják át.

– Nézzék meg, elvtársak, a márványtáblát a kávéházam falán! – kiáltotta kétségbeesetten.

De a márványtábla, amely azt hirdette az utókornak, hogy Cselei Csopaky Géza volt az első budapesti kávés, aki a fasizmus által okozott romokon kávéházát újraépítette, nem lágyította meg a népbírák szívét.

– Menjen a francba a márványtáblájával! – szólt rá mérgesen Hajnalka a Népbíróság emelvényéről.

A rendőrlegény durván kifelé tuszkolta és senki sem törődött többet vele, hiába emlegette a küszöbön, hogy őt márványba vésték és épp ezért nem lehet bolond.

Nina azt sem hallotta már, hogy mit vall Mahunka Adolf. Öklök emelkedtek a magasba, vad arcok tekintettek rá. Nem törődött velük, mintha ezek is csak árnyékok lennének, mint a „Simplon" Mozi vásznán és a pincében. Csak azt kívánta, hogy legyen már mindennek vége. Mikor kivezették egy kis szobába, Hajnalka bejött hozzá és megdicsérte.

– Jól beszélt.

Ebben a két szóban sok minden benne volt. Az volt benne először is, hogy nem viszi vissza a föld alá és nem fogja vele bal kézzel megint ezt a szót íratni: „Alma." Aztán benne volt Hajnalka ígérete is, hogy nem akasztják fel, hanem egy kis idő múlva szabadon eresztik, mert végre megértette, hogy Budapest kommunista főkapitánya önkezével nem vethet véget életének, mert ez ellentmond a demokrácia érdekeinek.

– *Vorrei prendere un bicchiera di birra*...[110]

Adtak neki egy pohár sört. Mikor visszavezették a tárgyalóterembe, csendesen motyogta magában:

– Én nem akarom ártani a demokrácia érdekeinek...

Aztán felfigyelt egy tántorgó öregemberre. Fehér szakálla a melléig ért, rongyokban lógott róla a ruha. Sovány csuklóján bilincs csillogott. És hangzottak az elnök szavai:

– A főtárgyalást újból megnyitom. Megkezdjük Péterházy Sámuel, volt gróf, volt császári és királyi valóságos belső titkos tanácsos, volt nagybirtokos, volt külügyminiszter, volt főrendiházi és volt felsőházi tag, volt országgyűlési képviselő, az Aranygyapjas Rend és a Ferenc József Rend volt lovagja, a Német Császári Sasrend, az első osztályú magyar érdemrend és más fasiszta kitüntetések volt tulajdonosa,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 253 2020. 09. 21. 11:18:57

volt huszárőrnagy, volt máltai és Johannita vitéz és volt kizsákmányoló tanúkénti kihallgatását. Mentő tanúként elővezetését rendeltük el a védelem kívánságára. Vallomásával menteni fogja itt egy férjgyilkos nő rémtettét. Nyomatékosan felkérem a hallgatóságot, hogy uralkodjék jogos felháborodásán és őrizze meg nyugalmát.

A cingár roncs, a toprongyos öregember minden egyes volt címének felsorolása súlyos vádként hangzott. A közönség morogva várta a fejleményeket.

Az Osztrák–Magyar Monarchia volt külügyminisztere rongyaiban is megőrizte régi arcának méltóságteljes vonásait. Amundsen holtteste lehetett ilyen jégbe fagyva az Északi-sarkon.

Örökre elveszett emlékiratainak mottóját mormogta el lehajtott fejjel:

– Hibáztunk.

Ekkor vette észre a vádlottak padján két szuronyos őr között Ninát. Oldalt fordult, félig háttal a Népbíróságnak, és hajdani szép szeretőjét nézte, aki a bécsi „Sacherben" biztosította őt afelől, hogy „ezt a parasztok is így csinálják"... Nézte, egyedül őt nézte... megbilincselt két kezét felemelte és száját kinyitotta, mintha mondani akarna valamit, de hallgatott és búzavirágkék szeméből patakzott a könny, amikor meglátta, hogy a szipirtyó édesen mosolyog rá.

Aztán ugyanúgy, mint hajdan a bécsi Burgban Ferenc József előtt, mélyen meghajolt előtte és üdvözölte, szokása szerint ezekkel a szavakkal:

– Jó reggelt kívánok.

Mert egy hosszú emberéleten át kényes helyzetekben, amikor kerülni akart minden megszólítást, gróf Péterházy Sámuel a nap minden szakában, még este is, mindig jó reggelt kívánt azoknak, akik egy fokkal az ő rangja alatt voltak. De ez a „jó reggelt" most egészen másképpen hangzott. A terem egyszerre lármázni kezdett tőle.

– Csendet kérek! – mondta az elnök és kikérdezte a gróf személyi adatait.

Még mindig bilinccsel a kezén, a volt külügyminiszter halk hangon felelgetett. Aztán a kérdésre, hogy mióta ismeri a vádlottat, ezt válaszolta:

– Nem sokkal a Fehérváry-kormány bukása után az új koalíciós Wekerle-kormány idején ismerkedtem meg vele Bécsben. Ez a pártkoalíció a híres zsebkendőszavazás után alakult, amely tudvalevőleg gróf Tisza István kormányát 1905-ben megbuktatta. Én akkor ezredemnél szolgáltam Hercegovinában. General Topf volt a hadosztályparancsnok.

Mindezt halk, folyamatos hangon mondta el. Az elnök utasította a fegyőrt, hogy vegye le a bilincset a tanú kezéről, aztán ezt mondta:

– Minket nem az érdekel, hogy hány feudális úri kormány bukott meg, hanem az, hogy maga milyen viszonyban van a vádlottal.

– Megaláztatásom súlyos terhének enyhítésére be kell itt vallanom – felelte –, hogy hősi halált halt törvénytelen fiam édesanyja ő. És izé... még valami. Balsorsomban nagy jótevőm.

– Eszerint törvénytelen családi kapcsolat fűzi a vádlotthoz, akinek lekötelezettje. Figyelmeztetem, hogy ez tanúvallomásának értékéből sokat levon.

– Tessék bármit kérdezni. Én igyekszem legjobb tudásom szerint felelni.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 254 2020. 09. 21. 11:18:57

– Az iratok szerint maga kémkedéssel és társadalomellenes összeesküvéssel letartóztatásban van. Ez ugyan nem tartozik ide, mégis megkérdezem: mi bűnt követett el nemzetünk ellen?

– Harminckét évvel ezelőtt külügyminisztere voltam őfelségének, az osztrák császárnak és magyar királynak. Ebben a hivatalomban nem állt módomban, hogy meggyőzzem őt II. Vilmos német császár... izé... *Wilhelm, der Linkhand* állampolitikájának esztelen veszélyességéről, ami a mai szerencsétlen helyzetünket is okozta. Ez a bűnöm, kérem. Inkább csupán... izé... mulasztási vétek!

– Egyebet nem vétett társadalmunk rendje ellen?

– Szóval és cselekedettel semmit sem vétkeztem, csak gondolatban.

Zúgott a terem a felháborodástól. Az elnök az asztalra csapott.

– Maga még itt ki is meri jelenteni, hogy gondolatban ellenünk van? Ez nagy vakmerőség... No de, térjünk a tárgyra. A vádlottnak itt nyilvánosan elhangzott szavai szerint maga arra biztatta őt, hogy irtsa ki az urát, mint a svábbogarat. Beismeri ezt? Így volt?

– Nem ismerem el, mert egy kis tévedés van benne – felelte a toprongyos aggastyán. – Én ugyanis nem svábbogarat, hanem poloskát mondtam.

– Svábbogár vagy poloska. Egyre megy. Maga tehát felbujtotta a vádlottat, hogy ölje meg a férjét, mint egy poloskát.

– Ez is tévedés... izé... Poloskát mondtam, de nem az igen tiszteletreméltó, szerencsétlenül kimúlt férjére gondoltam. Egészen másokat hasonlítottam én a poloskához, de nem mondtam ki.

– Most hajlandó itt előttünk kimondani?

Hosszúra nőtt ősz szakállát babrálta a gróf. Kicsit gondolkozott.

– Ez *zimperlich*[111] dolog, kérem.

– Mi az a cimperlich? Mi ezt nem értjük. Beszéljen magyarul!

– Kényes dolog ez, kérem. Olyan dolog, mint a *Korpskommandant* esete volt. Akit már említettem. A General Topfé. Ha szabad elmondanom, akkor önök megértik, miért *zimperlich* ez a poloskadolog. A hercegovinai hegyekben ugyanis egyszer a hadgyakorlaton egy megvadult ökör beleszaladt a vezérkarba. A tiszt urak szétfutottak, az ökröt a tábori csendőrök ártalmatlanná tették. General Topf azt mondta: *„Aber ich bitte, meine Herren! Das wäre doch nicht der erste Ochs' gewesen, der in den Generalstab kommt!"*[112]

Eltorzult a gróf sápadt arca, ezer ránc támadt rajta, a szeméből könnyek potyogtak. Az elnök meghökkenve tekintett rá. Nem értette a német szavakat, nem értette a tanú arcának furcsa változását.

A teremben egyedül Nina tudta, hogy a gróf General Topfon nevet.

– Mondtam már, beszéljen magyarul! – szólt rá szigorúan az elnök.

– Ez azt jelentette, kérem, hogy nem ez volt az első ökör a császári és királyi vezérkarban... De izé... a tábornok úr őexcellenciája egyik tiszt urat sem nevezte meg. Mikor ökröt mondott, általánosságban az egész vezérkarra gondolt.

– Kezdjük érteni – mondta az elnök. – Maga általánosságban kikre gondolt, amikor poloskát mondott, amit ki kell irtani?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 255 2020. 09. 21. 11:18:57

– Én általánosságban az összes kommunistákra gondoltan – felelte habozás nélkül az Aranygyapjas Rend volt lovagja.

Fülsiketítő lárma támadt a teremben. Többen felugráltak és az aggastyánra rontottak. Géppisztolyos rendőrök léptek közbe és kimentették a volt külügyminisztert. Kissé tépetten állt ismét vigyázzba a Népbíróság emelvénye előtt.

A népügyész kért szót és férjgyilkosságra való felbujtás címén vádindítványt tett Péterházy Sámuel ellen. Az elnököt egyre jobban bosszantotta a légy, amely minduntalan visszaszállt kopasz fejére.

– Maga nem fél a néphatalom büntető öklétől? – kérdezte ingerülten és csodálkozással is.

A gróf arca megint eltorzult, mintha sírna vagy mosolyogna.

– Én nem félek – felelte halkan. – General Topfnak rosszabb dolga volt, mint nekem van ma. Másfél évig haldoklott rákban... iszonyatos kínok között...

Mikor a bilincset visszarakták rá és kivezették, megint mélyen meghajolt Nina előtt. Kifelé menet még visszanézett rá és úgy intett neki, mint aki csak rövid időre búcsúzik.

Rögtön bevezették a másik „mentőtanút" is.

XV. FEJEZET

Fekete civil ruhás férfi volt, nyakig érő magas mellénnyel, amilyet papok viselnek, ha valami okból nem öltenek reverendát. Mint akinek a lábát szorítja a cipő vagy ínrándulása van, sántikálva jött be a tárgyalóterembe. Beesett arcán a betegszobák és börtönök fehéresszürke sápadtsága ömlött el. Ilyen színük van egyébként azoknak az emberi csontoknak, amelyeket a magyar történelem csatáinak színhelyén vet ki a földből minduntalan a szántó-vető paraszt ekéje. Bizonyára ugyanez a kissé penészes sápadtság ült az arcukon a középkori szerzeteseknek is, akik a „Legenda Aurea" és egyéb szent könyvek számára metszeteket színeztek, évekig festettek egyetlen „*enluminure*"-t[113] és közben hangosan imádkoztak cellájukban.

Szeme alatt mély, fekete árok húzódott. A végállomásukra befutó gyorsvonatok lihegő gőzmozdonyából kihajló füstös és kormos mozdonyvezetők bámulnak ilyen sötét tekintettel a tornácon várakozókra, mintha szemükre vetnék, hogy miattuk kellett száz kilométeres sebességgel hajtani és izzadni meg fázni is. A második mentőtanú tekintetében sértődöttség és harag villámlott.

Nyilván megszégyenítésül régimódi láncos bilincset raktak rá és az csörgött rajta. Ezeket a bilincseket már régóta kivonták az igazságszolgáltatás forgalmából, talán rozsdás múzeumi tárgyak közül vettek most elő belőlük egy párat erre az alkalomra. Hajdanában a császár zsandárjai ilyennel bilincselték meg a bakonyi betyárokat. Még a század elején is az edelényi rablógyilkost ezzel láncolták össze, hogy meg ne szökhessen a csendőrök kezéből. A belépő tanú összebilincselt két kezéről lánc lógott és annak végét az egyik bokájához kapcsolták nyilván azért, hogy ő se futhasson el a felelősségre vonás elől. Minthogy pedig a lánc kurta volt, meg kellett görnyednie, hogy járni tudjon, és nem egyenesedhetett fel.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 256 2020. 09. 21. 11:18:57

Fegyveres őre odavezette a Népbíróság emelvénye elé és túlbuzgó módon tisztelgett, amiből látszott, hogy nem régen tanulta meg a tisztelgést és a börtönőri mesterséget.

– Előállítottam Katona Özséb vádlottat!

– Egyelőre még csak tanú. Mentő tanú... – mondta az elnök.

Már öt év telt el azóta, hogy Katona Özséb apátkanonok egy szeptemberi este Székesfehérvárról visszatért Budapestre és a légiriadó elől nem bújt el, hanem betelepedett egy sötét villamoskocsiba Kelenföld főterén. Akkor irtózott, talán félt is a mártírság véres pálmájától és azt kívánta, hogy csapjon bele egy angol bomba a sárga közúti villamoskocsiba. Azóta sok minden történt. Megalkuvásból alá is írt egy kérvényt a verebek ellen. Saját „lelki tükrében" ezt szégyenletes gyávaságnak látta. Emlékezett, hogy nemcsak Szent Pállal, hanem vele is előre közölte a Szentlélek a bilincseit. Ezért tehát megadással viselte azokat. Bizonyos fajta gyönyörűséget is talált rozsdás bilincseinek zörgésében és mélyebben meghajolt, semmint kellett volna, hogy a megaláztatást, amelyre kiválasztotta őt az Úr, még inkább fokozza. Mint öt évvel ezelőtt az angol bombát, úgy kívánta most az akasztófát, de most már nem megfutamodásból, hanem azért, hogy így váljon teljessé az ember földi boldogságának legesztelenebb ellentéte: a megaláztatás. Így akart ő Krisztus nyomdokába lépni szentbeszédeinek kedvelt szavai szerint „a magyar Golgotán". De szívéből a haragot és a felháborodást vallatóival és bíráival szemben nem tudta kitépni. Ezért látszott félelmetesnek a szeme alatt a mély, sötét árok.

Az elnök beszélni kezdett.

– A kémkedéssel és államellenes összeesküvéssel gyanúsított Katona Özséb római katolikus apátplébánossal együtt átküldték ide a Népbíróságnak a nyomozati jegyzőkönyveket. Ezekből képet alkothatunk magunknak, hogy kicsoda ez az előttünk hajbókoló pap, aki azért jött ide, hogy mentővallomást tegyen egy férjgyilkos asszony mellett. Tipikus képviselője ő a nyugati imperialisták és a Vatikán felé üzengető római katolikus papságnak, főképp azoknak a papoknak, akik gyűlölik a magyar népet és a Habsburgok uralmát akarják helyreállítani. A nyomozóhatóság megállapítása szerint az összeesküvés vezetője az előttünk álló Katona Özséb. És csak most látom, hogy az imént kihallgatott Péterházy Sámuelt szemelte ő ki az új Habsburg–Magyar Királyság első miniszterelnökévé! Gondolhatjuk, mi sors várt volna mindnyájunkra, ha Katona Özsébnek és Péterházy Sámuelnek sikerült volna megvalósítaniuk külföldi imperialista segítséggel államfelforgató tervüket. De hála államvédelmi hatóságunk éberségének, sikerült őket idejében ártalmatlanná tenni.

E rövid tájékoztatás után parancsot adott, hogy a tanúkihallgatás idejére szabadítsák meg a tanút bilincseitől.

Jó időbe telt, amíg az ósdi rozsdás láncokat sikerült leoldozni Katona Özséb kezéről és lábáról. Közben az apátplébános behunyta szemét és nem nézett senkire. A Népbíróság mögül egyesek buzgón fényképezték.

Az elnök kikérdezte személyi adatait. Minden kérdésre olyan lassan, hosszú hallgatások után felelgetett, mintha elfelejtette volna, hogy hol született vagy már csak nehezen emlékeznék az anyja nevére.

Ezután az elnök, elkergetve fejéről a legyet, ingerült hangon kiáltott rá:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 257 2020. 09. 21. 11:18:57

– Katona Özséb tanú! Igaz-e, hogy maga arra biztatta a vádlottat, öntsön mérget a férje csészéjébe?

Az apátplébános görnyedten állt, mintha a lánc most is lehúzná. Nem felelt.

– Hallotta, mit kérdeztem?

Sokáig gondolkozott a pap. Többször is meg akart szólalni, de ajkát beharapta. Végül is alig hallhatóan suttogta:

– Hallottam...

– És mi a válasza?

– Én hét csészéről tudok – felelte hangosabban.

– Miféle hét csészéről?

– Isten haragjának hét csészéjéről tudok – hangzott a felelet lassan, megfontoltan.

– Biztatta-e Jankónét, hogy keverjen mérget a férje ételébe?

– Az első négy csészét már kiöntötték az angyalok és most következik az ötödik csésze.

– Ne a csészékről beszéljen, hanem a méregről!

– Az angyalok büntető mérge volt bennük – folytatta rendületlenül az apátplébános. – Mint jól tudjuk, az első csésze mérgétől fekély támadt azokon, akik a vadállat jelét és szobrát imádták.

– Ha ez a mese igaz volna, akkor a maga arca tele lenne rühes kiütéssel. Ne meséljen itt, hanem a kérdésre feleljen.

– Ez a feleletemhez tartozik – mondta emelt hangon Katona Özséb és fölegyenesedett. – A második angyal a tengerbe öntötte csészéjéből a mérget és a tenger olyan lett, mint a holtnak vére. A harmadik csésze tartalmától a folyók és források vérré változtak. A negyedik pedig...

– Figyelmeztetem, térjen a tárgyra!

– A negyediktől a nap lángja a földre lövellt és most érkeztem el a tárgyhoz, tisztelt Népbíróság... Az ötödik angyal most fogja kiönteni csészéjét a vadállat trónjára.

– Ejha! Ne ijesztegessen bennünket! – mondta gúnyosan az elnök. – Elárulhatná talán nekünk azt is, hogy mi fog aztán történni.

Hosszan gondolkozott az apátplébános. Nem nézett Ninára. Nem látta, hogy kesztyűs ujjaival belemarkol ősz hajába és dermedten mered rá. Egyet-kettőt köhintett és aztán felelt, megint lassan ejtve ki a szavakat:

– A vadállat birodalma elhomályosul... Az emberek nyelvüket harapdálják kínjukban... Gyötrelmeik és fekélyeik miatt az ég Istenét káromolják... De mégsem térnek meg gonosztetteikből...

A teremben, ahol mindeddig fülledt csendben figyeltek az emberek, egyszerre zúgás támad. A hallgatóság soraiból valaki ezt kiáltotta:

– Ne tűrje, elnök elvtárs, hogy ez a hazaáruló pap a Kremlt gyalázza!

Ettől aztán egyszerre kitört a felháborodás, öklök emelkedtek a magasba. Az elnöknek sikerült rendet teremtenie. Mikor végre csend lett, így szólt a tanúhoz:

– Maga itt ócska bibliai mesékkel akar ki bújni a felelősség alól. Feleljen végre egyenesen a kérdésemre: Biztatta-e a vádlottat, hogy mint Szent Mihály a sárkányt, ő is ölje meg az urát? Igen vagy nem?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 258 2020. 09. 21. 11:18:57

– Papi hivatásomnál fogva mindenkit arra biztatok, hogy győzze le a Gonoszt – felelte Katona Özséb. – Az Úr Jézustól tanult mindennapi imádságunkban is ezért fohászkodunk.

– Eszerint maga a „Miatyánkot" úgy értelmezi, hogy meg kell ölni Budapest kommunista főkapitányát...

Kérdés volt-e, vagy megállapítás? Nem lehetett biztosan tudni. A pap hallgatott. Talán akart mondani valamit, talán nem. Szóhoz nem is juthatott volna, mert a tárgyalóteremben süketítő lárma támadt. Az elnök a zajban valamit magyarázott. Később aztán hallani lehetett, hogy a népügyésznek sincs kérdése a tanúhoz. A kirendelt védő most is hallgatott.

A Népbíróság tagjai sorából valaki felemelte a kezét és éles hangon kiáltotta:

– Nekem van kérdésem a tanúhoz!

Hajnalka volt, a munkáslánynak öltözött rendőrkisasszony.

– Tessék kérdezni – mondta az elnök.

– Idézni kívánok az itt elhangzott tanúvallomásból és megkérdezni saját szavaival a tanútól, hogy ő harapdálta-e már a nyelvét kínjában.

– Még nem – felelte Katona Özséb.

– Akkor megnyugtathatom, hogy még fogja harapdálni!

Hajnalkát többen megtapsolták a hallgatóság soraiban. Aztán a népügyész bejelentette, hogy Katona Özséb ellen is vádat emel felbujtói bűnrészesség címén, minthogy nyílt tárgyaláson beismerte, hogy férjének megölésére biztatta Jankó Eleknét.

Az ítéletet csakhamar kihirdették, Ninának állva kellett végighallgatnia. Katona Özséb ekkor már nem volt ott, rozsdás bilincseit visszarakták rá és elvezették.

A Népbíróság enyhítő körülménynek minősítette olasz fasiszta származásán kívül, hogy a férjgyilkosságra Péterházy Sámuel és Katona Özséb bujtották fel.

Ezért nem ítélte kötél általi halálra, hanem csak harmincévi szigorított fegyházbüntetésre.

Közben visszajött a fehér köpenyes orvossal együtt az ápolónő. De nem volt szükség segítségükre. Nina nem ájult el. Érzéketlenül nézett szembe a kiáltozó tömeggel, amely kevesellte a büntetést és csalódottan távozott.

Később Hajnalka is odajött. Gratulált neki. Majd a fülébe súgta:

– Alma...

Nina megkérdezte, hány évre szól az ítélet, mikor újra megmondták neki, kimeredt szemmel nézett maga elé és olaszul ismételte:

– *Trenta anni*...[114]

Később nyomorék ujjain kiszámította, hogy mire kitölti büntetését és ismét szabad lesz, addig sok időnek kell eltelnie. Hosszú, nagyon hosszú idő következik! Soká nem fogja látni a színes lószerszámot, a sok tarka pántlikát a Via Filierón, a *bardatura napolitaná*t... *Novanta tre!*...[115] Nagyon öreg lesz már akkor...

– Kilencvenhárom éves leszek... – motyogta és a könnyei sűrűn hullottak.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 259 2020. 09. 21. 11:18:57

XVI. FEJEZET

(*A budapesti* Szabad Magyar Szó *1956. október 10-i számában megjelent „Igazságot szolgáltattunk Jankó elvtárs özvegyének” című cikkéből.*)

A múlt években állami szerveink – és ezek közt elsősorban a belügyi és igazságügyi szervek – sok becsületes dolgozót vádoltak meg és ítéltek el ártatlanul. A személyi kultusz mocsarából napfényre kúszott szadista bűnözők áldozataiként koholt vád, bitó vetette jeltelen sírba pártunk legjobbjait, akik közt...

Elégtételt követelünk mártírjainknak, akik életüket adták azért, hogy...

Belügyi és igazságügyi szerveink sok vérlázító igazságtalanságot tettek már jóvá az utóbbi időben, mert tudatára ébredtek...

...minden elítéltnek, akit a hamisítás, a talpnyalás, a karrierizmus és a törvénytiprás juttatott ártatlanul börtönbe, igazság szolgáltassék!

Így derült világosság a felszabadult Budapest tragikus véget ért első főkapitányának, Jankó Elek rendőrtábornok elvtársnak ügyére is. Igazságügyi szerveink a belügyi szervekkel karöltve most megállapították, hogy az ököljog és a személyi kultusz törvénytipró kalandorai az 1945–1948 években Jankó elvtársat arra akarták rávenni, hogy hivatali hatalmával visszaélve, a törvénysértések sorozatát kövesse el és váljon ő is árulójává a szocialista törvényességnek.

Jankó Eleket azonban nem ilyen fából faragták. A munkásmozgalomnak ez a régi becsületes harcosa szembefordult minden önkényes erőszakkal és bátran nemet mondott azoknak, akiket ma már erkölcsi hulláknak tekint a nép. Jankó elvtárs, főkapitánysága idején, a személyi kultusz mocsarában termett történelemhamisítással együtt következetesen visszautasította belügyi feletteseinek minden olyan kísérletét, amely igazságtalanság elkövetésére irányult.

Fel merte emelni szavát a „kétféle igazság” rendszere ellen. Nem ismerte el, hogy a párt és a nép igazsága bármikor is más lehet, mint a tárgyi igazság. Nem fogadta el, hogy a szilárd emberi igazság és a pillanatnyi politikai hasznosság azonos fogalmak. Ez ellen bátran fel merte emelni szavát!

Most került napfényre Jankó elvtárs búcsúlevele, amelyet pártunk központi vezetőségéhez intézett. Ezt a levelet eddig bűnös kezek rejtegették!

Megrázó szavakkal jelenti be levelében elhatározását, hogy önkezével vet véget életének, mert nem tudja elviselni az igazság arculcsapását.

Ezeket írja:

„Elvtársak! Térjetek észhez! Hiszen ha az volna az igazság, ami politikailag pillanatnyilag hasznos, akkor igaz lehet a hazugság is, mert a hazugság is lehet pillanatnyilag hasznos. Akkor igaz lehet a koholt politikai per is, hiszen egy ilyen per politikai előnyökkel járhat. Vigyázzatok, elvtársak! A hamis letartóztatások és a hamis perek kiagyalói nemcsak önmagukat és szerencsétlen áldozataikat fertőzik meg, hanem hamarosan, ha így folytatódik tovább, megmérgezik kritikai képességünket és alkalmatlanná tesz bennünket a valóság egyszerű észlelésére is! Végül pedig a szocializmus biztos bukásához vezet!

Elvtársak! Már bizalmasan értesültem, hogy ellenem is koholják a vádakat. Grófot, papot és kommunistát egyaránt könnyű ma kémkedés és összeesküvés címén akasztófára juttatni!

Én ezt nem várom meg. Elvtársak, én már nem bírom tovább!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 260 2020. 09. 21. 11:18:58

Szívem csordultig van fájdalommal, keserűséggel.
Minden könnyemet elsírtam már fájdalmas csalódásomban.
Én inkább felakasztom magam a falifogasra, de az igazságból egy betűt sem engedek!
Elvtársak! Okuljatok szomorú példámon!
Ne hagyjátok elveszni az igazságot és a szocializmust!
Ezért halok meg.
Vigyázzatok hűséges élettársamra, feleségemre, aki mindeddig tartotta bennem a lelket és nem engedte, hogy az igazság ösvényéről letérjek.
Nem engedte, hogy lezuhanjak a mélységbe...”

Így szól az eddig bűnösen rejtegetett búcsúlevél, amelynek megírása után Budapest főkapitánya felakasztotta magát. Az öngyilkosság tényét a személyi kultusz mocsarában meghempergett egyes törvénytiprók el akarták leplezni és férjgyilkosság címén perbe fogták a főkapitány nemes lelkű özvegyét. A pert arra használták fel, hogy felbujtókat is keressenek és azokra a törvény teljes szigorával lesújthassanak!

Az ártatlan özvegyet végre rehabilitálták. Ünnepélyesen visszahelyezték őt összes emberi és állampolgári jogaiba.

Megnyílt előtte a fegyház kapuja, amely mögött a törvénytelenül reá mért harmincévi büntetésből hét esztendőt töltött. A fegyház előtt várakozó újságírókat megrendítette a hősies lelkű asszony jellemszilárdsága, a férje emlékéhez való törhetetlen ragaszkodás. Méltán nevezhetnők őt a Mester utca Antigonéjának...

„Igazságügyi és belügyi szerveink a pénzügyi szervekkel szoros együttműködésben természetesen megfelelő anyagi kárpótlásról is gondoskodnak a személyi kultusz és az ököljog által halálba kergetett főkapitány ártatlanul meghurcolt özvegye részére.”

XVII. FEJEZET

Anyagi és erkölcsi integritásának birtokában az ünnepélyes rehabilitálás után Nina beköltözött a Margitszigetre.

Az igazságügyi és a belügyi szervek a kék Duna karjában ezt a kis földi Paradicsomot jelölték ki számára ideiglenes lakóhelyül. A hajdani gazdagok és a külföldi turisták fényes szállodájában, a „Palatinusban” adtak neki egy szép tágas szobát erkéllyel a második emeleten. Azt mondták, hogy ehet-ihat, ami csak szemének-szájának ingere, és bármit felírathat a főpincérrel az állam számlájára; a hallban vásárolhat egy valódi matyó babát és herendi porcelánvázát is. Apróbb szükségleteire kezébe adtak egy 20 000 forintról szóló takarékpénztári csekkfüzetet. Azt tanácsolták neki, hogy menjen el a Nemzeti Színház mellé az Állami Ruhaboltba, ahol tetőtől talpig felöltöztetik.

Elnyúzott barna szoknyája volt rajta, ebben ülte végig pörének tárgyalását és az első évben a fegyházban ebben dolgozott, míg aztán adtak neki állami munkaruhát. Eleinte fércelő volt. Minthogy csonka ujjai miatt lassan fércelt, áthelyezték a játékosztályra, ahol „Tél Apó” ünnepére apró traktorokat kellett vörösre festeni. Itt sem vált be. Így került át a férfiak közé a gombgyártó üzembe. De az előírt nor-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 261 2020. 09. 21. 11:18:58

mát, a napi 5600 gomblyuk termelését, csonka-bonka ügyetlen ujjai nem tudták teljesíteni. Itt mégis megtűrték, de csak harmadrendű ellátást kapott, büntetésül a legsilányabb táplálékot. Csonttá-bőrré lesoványodott. Szabadulásakor egyetlen barna szoknyáját madzaggal szorította a derekához, hogy le ne csússzon róla. Volt néhány tarka kendője és egy-két kötött kabátja. Adtak neki egy orosz paplankabátot, „pufajkát", hogy meg ne fázzon, és egy állami esőköpenyt is, amilyet ezerszámra gyártottak ebben az időben a szocialista mezőgazdaság dolgozói számára. Az új esőköpeny eltakarta cifra rongyait.

Idegen turisták már régen nem laktak a Margitszigeten. Az egykori luxushotel vendégei a Párt és a szakszervezet beutaltjai voltak és „ártatlanul meghurcolt elvtársak" is, akik mostanában szabadultak a börtönből, ahová a hamisítás, a talpnyalás, a karrierizmus és a törvénytiprás juttatta őket, mint Ninát.

Ezek az elvtársak ferde nézéssel fáradtan ténferegtek a csillárok alatt a violás árnyalatú fekete faburkolatos hallban. A drága faburkolatot hajdan még Dél-Amerikából hozatta a régen feloszlatott részvénytársaság igazgatója, aki maga is részvényes volt. A falak tükörként ragyogtak és esténként a szalonzenekar itt játszott halk valcereket a börtönök mélyéről szabadult ártatlanul meghurcolt elvtársaknak. Az új igazgatóság azt szerette volna, ha ezek minél előbb felvidámodnak. A zenekarban a másodhegedűsnek állítólag az volt a különleges feladata, hogy a „*Wien, Wien! nur du allein!...*"[116] érzelmes hangjainál kihallgassa az elvtársak beszélgetését, amit aztán jelent a főportás mellett szolgálatot teljesítő titkosrendőrnek.

A „Palatinus" újonnan érkezett vendégei nem vidámodtak fel, mintha egyáltalában nem örülnének sorsuk váratlan jobbrafordulásának. Volt köztük olyan, aki félig szívott cigarettáját következetesen a perzsaszőnyegre dobta és lyukakat égetett rajta. Egy másik szüntelenül dobolt a lábával a parketten ötórai tea idején, a pincér hiába figyelmeztette tapintatosan, hogy viselkedésével idegesíti a többi vendéget. Ő ezzel nem törődött, el is nevezték „kopogó elvtársnak". Sok baj volt egy fekete szemüveges elvtárssal, aki fehér bottal járt, mint a vakok. De azt suttogták, hogy lát és nem véletlenül, hanem szándékosan borítja fel az asztalokat. Néha kisebb botrányok is történtek. Egy meghurcolt elvtársnak nem ízlett a kacsacomb, mert állítólag nem volt elég ropogós. Az elegáns személyzet megdöbbenésére nagy ívben dobta az étterem közepére és még fel is kelt helyéről, odaszaladt, a kacsacombot megtaposta. Egyébként mindnyájan kifogástalanul öltözködtek, naponta ingyen borotválkoztak a szálloda állami borbélyműhelyében és nyakkendőt viseltek. Csak egy nyurga kopasz öreg akadt köztük elhanyagolt külsővel. „Professzor úrnak" szólították, rongyos volt a könyöke és hátul az ülepén szakadt a nadrágja.

Ezek a rehabilitáltak tüntetően kerülték a Párt és a szakszervezet beutaltjait. Zárt kasztot alkottak, egymás közt suttogva beszélgettek. A másodhegedűsnek nehéz dolga volt.

Otromba bakancsában és elnyűtt barna szoknyájában lila fejkendője alól leomló borzas ősz hajával Nina rögtön feltűnt nekik. Szakértő módon vizsgálgatták tekintetének dél-itáliai villámait. Találgatták, vajon ki lehet. A „professzor úr" ment oda hozzá ebéd után az étteremben, ahol a terem sarkában a walesi herceg egykori

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 262 2020. 09. 21. 11:18:58

asztalánál első margitszigeti ebédjét fogyasztotta Nina. A professzor morgott valamit, mintha a nevét közölné, aztán megkérdezte:

– Magának is csekket adtak ruhára?

Nina megszokta, hogy mindig engedelmeskedni kell. Megmutatta csekkfüzetét. A professzor nevetett és a fülébe súgta, hogy ne siessen a ruhavásárlással. Borsot kell törni az orruk alá. Tüntetni a „Palatinusban" a rongyokkal!

Mint Rómeó a balettben, mielőtt le akarja döfni a gyűlölt Capuletet, hirtelen oldalvást fordult és megmutatta Ninának az ülepén a szakadást.

Így aztán Nina megmaradt tarka rongyaiban, hiába könyörgött neki a rendőrség szolgálatában álló *maître d'hôtel*,[117] hogy menjen el az Állami Áruházba felruházkodni.

– *Sisignore* – mondta neki, de nem volt hajlandó magára venni a szép új ruhát sem, amit egy este meglepetésül bekészítettek a szobájába.

Rongyaiban sétálgatott reggelenként Arany János tölgyei alatt, ahol valaha a nagy magyar költő szövögette álmait „zöld lomb közein". Hosszú zsakettjében néha utána iramodott a *maître d'hôtel* és könyörgött neki, hogy legalább vegye magára esőköpenyét. De ő megtagadta az engedelmességet, ily módon élvezve végre a szabadságot. Egy hang biztatta erre. A Beppóé.

A padon üldögélve a tölgyfák alatt, figyelmesen nézegette a költő szobrát. Úgy rémlett, hogy valamikor régen látta már valahol ezt a nagybajuszos embert. Csakugyan: egyszer csak, mintha álmaiból térne vissza egy alak és szobortestet öltene odafent a talapzaton, eszébe jutott Mahunka Adolf, a harangöntő.

Aztán eszébe jutottak mások is. Csizmarekné, a tejesasszony... Mikes, a borbély... Tapai Manó májas hurkája... Hol vannak vajon Kazocsáék? Hát Menyhért, a segéd?... Árul-e már citromot Simon Nándor, a fűszeres? Él-e a béna felesége?... Oravecz Albin parkettái szép fényesek-e?... Kiprov, a bolgár kertész, kijár-e kézikocsijával a Bakarétre?... Hát Idácska a verebeivel?...

Markó Idánál elidőzött gondolatban. Mintha valahol egy más égitesten sütnék azt a túrós pitét, úgy emlékezett a kis cukrászdára... a hangtalanul lépegető fekete kandúrra... Már azt is tudta, hogy Markó néninek van egy fadoboza sok régi pénzzel, és a Mester utca 51. számú ház előtt egy óriás platán áll... Bámulta a költőt és csak egyet nem értett, azt nem értette, micsoda nagy dolgot művelt a harangöntő Mahunka, hogy lám, szobrot emeltek neki a Margitszigeten.

Aztán megint felejtette az embereket és a verebeket egyaránt.

Elbolyongott Szent Margit romjaihoz, a hajdani apácakolostorhoz, hol egykor a magyar királyleány lépegetett. Lassan vonszolta magát a sétányokon, az ősz hulló faleveleit arcába kergette a szél. A zenélő kútnál két kislányt talált, minden pénzét odaadta nekik, hogy dobják be a kútba és zenéljenek.

Este Beppo, a nápolyi halász, aki a Santa Luciában minden tavasszal átfestette a *vedetta* bordáit, arra biztatta, hogy kérjen pénzt a *maître d'hôtel*től, mert neki hamarosan be kell majd mennie a városba. A titkosrendőr kiállíttatta vele a csekket, de csak azzal a feltétellel adott pénzt, ha nem megy be a szombat esti táncolók közé.

– Estélyi ruha kötelező, hölgyem – mondta kifogástalan udvariassággal.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 263 2020. 09. 21. 11:18:58

Neki esze ágában sem volt, hogy a táncolók közé vegyüljön, de Beppo biztatására félretolta a titkosrendőrt és tarka rongyaiban befurakodott a fényesen kivilágított bálterembe. Letelepedett egy asztalka mellé és mintha helyreállt volna a nemzetközi turistaforgalom olaszul kért konyakot a pincértől, de az nem szolgálta ki.

Nina méltatlankodva belekiáltotta a terembe, mialatt a zenekar andalító tánczenét játszott:

– Elvesztettem a körmeimet!

Valaki odalépett hozzá. A „professzor úr" volt. Rongyos nadrágjában ő is valamiképpen besurrant a táncolók közé és most táncra kérte őt.

Nina úgy ült ott a táncoló párok zsivajában, mint Delacroix „Zsidó menyegző Marokkóban" című remekművén az öreg zsidóasszony.[118] A „Palatinus" szerződtetett táncosnői álmatag unalommal táncoltak a szakszervezet és a Párt beutaltjaival, ártatlanul meghurcolt elvtársat mindeddig nem tudtak táncra csábítani. Nina a „professzor úr" rücskös vén arcán egy nagy szemölcsöt nézett, amelyből szőrszálak álltak ki éppen úgy, mint Hajnalka arcán, aki diktálta neki: „Alma!... alma"... – és minden „almánál" egyszer lesújtott gumibotjával a kezére. Egy pillanatig mintha látta volna is Hajnalka szeplős arcát, aztán szédülni kezdett, behunyta szemét és zuhant, zuhant lefelé a mélységbe, ahonnan füst és láng csap ki... De egyszer csak egy virágzó cseresznyefa jelent meg. Ettől megnyugodott.

– A hátralévő harmincöt... negyven lépéseket most nem tudnám elsétálni rajta... *sulla fune*...[119] De kicsoda maga?

Aztán elment táncolni a professzorral.

Mint két maskarabábu, akiket az oslói egyetem freskóinak festője álmodott meg, a „Palatinus" két rongyos beutaltja ott táncolt a tükörsima parketten. Fogták egymás kezét és a zene taktusára esetlenül emelgették lábukat. Jobbra-balra fordították fejüket és leplezetlenül mutogatták torz arcukat. Nina elnyúzott bakancsa csetlett-botlott tánc közben, csontjai szinte hallhatóan zörögtek és ez a zörej a lelkébe markolt. Hasonlított egy rőzsét cipelő vénasszonyhoz, aki felbukkan egy francia faluban az Eure völgyében. Iszonyatos fintor jelezte ráncos, gyűrött arcán, hogy gondolatban megint otthon van, a nápolyi *trattoriá*ban, ahol gitárt penget egy legény és ő lepkeként röppen fel az asztal tetejére: tarantellát táncol. Erősen fogta kezét idétlen gavallérjának, a „professzor úrnak", aki hátsó testrészét mutatta az embereknek, hogy lássák a szakadást rongyos nadrágján. Mindenki dermedten nézte őket, már csak ők táncoltak ketten, senki más nem mozdult a teremben. A megrökönyödött nézőközönség emlékeztetett arra a szoborcsoportra, amely a század elején Dél-Mezopotámiában került napfényre, imádkozó alakokat ábrázol és közönségesen „a khafadzsi bronz papok" néven ismeretes.

Nina úgy akart táncolni, mint hajdan a Piedigrotta ünnepén,[120] mikor reggeltől estig fújták a bádogtrombitákat és mindenki táncolt a „Promessi sposi"-nál, a távolban pedig alig észrevehetően, mintha szürke fátyolát terítette volna föléje a nápolyi kék ég királynője, füstölgött a Vezúv. Valaki hangosan felzokogott.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 264 2020. 09. 21. 11:18:58

XVIII. FEJEZET

Egy nap meg is szólította Arany János szobrát a tölgyek alatt.

– Mahunka!

Ekkor jutott eszébe, hogy hiszen neki lakása van a Mester utcában!

Micsoda keresnivalója van neki itt a Margitszigeten?

– Megyek, meglátogatlak, Mahunka. Csak hátat kellett fordítania a „Palatinusnak" és elindulni a sétányon a Margit-híd felé. Elvánszorgott a strandfürdő mellett és ott, ahol valaha a Johannita vár állott, már hallotta is a hídon áthaladó villamosok ismerős csilingelését. Beppo biztatta, hogy siessen haza, ráér Mahunkát meglátogatni, otthon várja a lakása, a nagyszobában a kredenc és benne a tányérok és a virágos poharak, meg a szalvéták a szalvétagyűrűvel, és az egyik gyűrűn nagy „E" betű van, Alessióé...

– Elek! Elek! *mio Alessio!*...

A fürdőszoba ajtaján pedig ott lóg... ó, nem akasztott ember lóg a fogason, hanem az *accapatoio,*[121] a piros pongyola... és csak meg kell gyújtani a gázt, máris folyik a meleg víz a fürdőkádba.

– *Mi ricordo perfattemente*[122] – mondta egy ácsorgó asszonynak, amikor a kishídra érkezett.

Most már arra is emlékezett, hogy hét gyöngyszem díszíti az ezüst faleveleket a mellcsaton, amelyet otthagyott a fürdőszobatükörnél az üveglapon. Ott áll a kölnivíz is, egyszer adott belőle a púpos Jolinak, aki haza szokta hozni a tiszta ruhát. *Il dromedario!*[123]

Görnyedt hátán a teve púpjával Joli úgy bukkant ki emlékeiből, mint Caligula elsüllyedt gályája az Adriai-tenger mélyéről.

Az emlékektől a gyomra fájni kezdett és megkívánta Wirth pék sós kiflijét. Eszébe jutott az is, hogy Wirthéknek kilenc lányuk van, azaz csak nyolc, mert egyet elvittek az oroszok. Vajon hazajött-e azóta Wirth Piroska?

A legismertebb sárga pesti villamosra szállt fel, a 6-osra, amely Buda felől, a Rózsadomb felől jött és le sem kellett szállni róla: vitte a zajos körutakon át a Mester utca felé. Gyomorfájdalmai erősbödtek és még jobban kívánta Wirthék sós kiflijét. A villamoskocsi, amelyben közömbös arcú emberek ültek, a „Simplon" Mozi előtt haladt el, ahol ő annyi éven át világított az embereknek. Behunyta szemét. Emlékezetében összetévesztette a képeket: Greta Garbo csókolja-e kedvesét hideg szájával? Vagy Hajnalka magyarázza a demokrácia érdekeit?

– *È stato scandaloso*[124] – mondta a vele szemben ülő mogorva férfinak, aki a *Szabad Magyar Szó*t olvasta. De voltaképpen maga sem tudta, mi volt a botrány: Az-e, amit Greta Garbo művelt a vásznon? Vagy az-e, amit Hajnalka követelt tőle?

Szédülni kezdett, mint azelőtt az éhségtől. Küzdött a rosszullét ellen és ennek az volt a módja, ha nem néz sehová és nem gondolkozik. Így aztán ügyet sem vetett a Nyugati pályaudvarra, mikor a villamos megállt előtte és tolakodva szálltak le és fel az emberek. Pedig valaha innen indult az expressz Bécs, Velence és Róma felé, Rómából pedig Nápolyba, és maga is nem egyszer utazott rajta, amikor hazament, hogy a Teatro San Carlo mögött a kis utcában meglátogassa azt a töpörödött anyó-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 265 2020. 09. 21. 11:18:58

kát... *Mamma!*...[125] Akkor még élt az anyja! Nem nézett a hajdani párizsi Eiffel-cég által épített üveghomlokzat négy cifra kupolájára, amelyek alatt egykor szívdobogva foglalta el helyét a párnázott fülkében és akár minden ékszerét odaadta volna a mozdonyvezetőnek, hogy gyorsabban hajtson Nápolyba.

Az újságot olvasó mogorva férfi helyén egy tizenhat-tizenhét éves kislány ült vele szemben. Hasonlított az oroszok által elhurcolt Wirth Piroskához. Egy ideje figyelmesen nézte a maga elé meredő öregasszonyt a szocialista földművesek állami esőköpenyében. Bátortalanul megkérdezte tőle:

– Mi történt a körmeivel, nénike?

Nina felrezzent a néma harcból, amelyet gyomorfájása és emlékei ellen vívott.

– Semmiség... – felelte.

– Körömgomba?

– *Non*...[126] Dehogyis.

A leányka tovább kérdezősködött, tekintetében őszinte részvéttel.

– Talán lefagytak az ujjai télen?

Nina sírni kezdett. Az utasok épp csak odanéztek, de a kislány zsebkendőt nyújtott neki. Mellé ült, mindenfélét mondott neki, vigasztalta. A sárga 6-os villamos közben a Mester utcához érkezett.

– Te nem fogsz lebukfencezni, ha vigyázol... Neked tiszta a szíved – mondta Nina a kislánynak.

De az nem értette.

Hiszen már mind a ketten leszálltak a villamosról és ott álltak a körút szilárd kövezetén.

A leányka elsietett, ő egyedül maradt az emberek forgatagában. Nem volt ereje hozzá, hogy a Boráros térről, ahol a villamos megállt, most rögtön elmenjen a közeli Mester utcába. Leült egy padra és azt kérdezte magától: vajon hányadika van?

De abban sem volt egészen biztos, hogy 1956 van-e csakugyan. Ránézett a tér és a Mester utca sarkán a „Moszkva" kávéház épületének magas tornyára, mintha jelkaró volna, amely tájékoztatni tudná, hogy mennyi idő is telt el és mi maradt mögötte az idő ugarában. De minden egybefolyt és olyan volt, mint egy ócska elkoptatott filmszalag a „Simplon" Moziban, a kopástól szüntelenül esik az eső a képeken és a történetnek már nincs sem eleje, sem vége, és a közönség lázadozni fog.

A padon eszébe jutott valami, amibe belekapaszkodhatott. Valami, ami szilárdabb és megbízhatóbb támaszpontnak látszott, mint a „Moszkva" kávéház tornya. Egy szám volt ez.

– 5600!

Emlékezett rá, hogy ez volt a norma a fegyház gombüzemében a szőrös és büdös férfiak társaságában, akik között legügyesebben fúrta a lyukakat egy fiatal herceg. Az túlteljesítette a normát, 6000 lyukat is megfúrt naponta a fúrókészülékkel, míg ő napi 4300 lyuknál nem tudott többet „teljesíteni".

– 4300! – kimondta a második számot is és beleakadt a számok hálójába, mintha a matematika varázsa a segíthetné őt az elmúlt idő kiszámításában.

Emberek jöttek-mentek körülötte, kocsik és villamosok futottak át a téren, ő pedig számolt magában. Sikerült is 30-cal megszoroznia a 4300-at, persze olaszul, *trenta*

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 266 2020. 09. 21. 11:18:58

volta,[127] mert magyarul sohasem tanult meg számolni. Mikor a „Simplon" Mozi nyári szünete idején pénztárosnő volt az Angolparkban az Ördögvasútnál, zárás után a pénztárkönyvet is mindig olaszul készítette el. Most csonka ujjait hívta segítségül és jutott el egészen odáig, hogy ő 159 millió gomblyukat fúrt ki egy év alatt a böfögő és illetlenkedő férfirabok közt. Ezt kellett volna most 6 és féllel megszoroznia. Azért enynyivel, mert fél évig fércelt és játék traktorokat festegetett „Tél Apó" ünnepére; aztán került csak át a gombgyártó üzembe a folyton vakaródzó férfiak közé.

De a szorzás sehogy sem sikerült fejben. Pedig meg akarta könnyíteni a számtani műveletet. Héttel próbált szorozni előbb, hogy aztán a végeredményből levonja 159 milliónak a felét.

– *Sette volta... cento cinquanta nove millione*[128] – motyogta hangosan.

Az emberek megálltak a pad előtt és figyelni kezdték. Aztán tovább mentek.

Egyre többen jártak az utcán. Diákok vonultak fel zászlókkal. Valaki azt mondta, hogy forradalom lesz. De ő nem hallotta. Ügyet sem vetett egy ifjú szónokra, aki a „Moszkva" kávéház előtt felállt egy kávéházi márványasztalra és hangosan azt követelte, hogy legyen kevesebb hazugság ezentúl. Ő tovább számolgatta:

– *Sette volta... cento cinquanta...*

Azt kérdezte magában, vajon nem tévedett-e. A 30 után szorzott-e egyáltalában 12-vel, mire kijött a 159 millió?

Felkelt a padról, hajtotta a nyugtalanság. Okvetlen tudni akarta, hány lyukat fúrt ki ő hat és fél év alatt. Különben eltévedne a Mester utcában.

Áthaladt csődületeken, lila fejkendője kibomlott, kócos ősz haja az arcába hullott. Így érkezett meg a Mester utcába.

De az első háznál megállt. Csonka mutatóujjával számokat firkált a ház falára, láthatatlan számokat, amelyektől tájékozódást remélt.

– *Cinquecento*[129] – mondta hangosan.

Egy férfi megállt és megnézte. Kíváncsi volt talán, hogy mit akar ez a vénasszony a XVI. századtól?

Meredt szemével Nina az éveket számolgatta, az időt, amikor ő még Lucretiát látta a szerelmes Pulciniellóval, és valaki, csörgős dobot rázva, *franca trippát* lejtett,[130] neki pedig még megvoltak a körmei.

Egyszer csak hangot hallott.

Mintha az égből jönne a hang, mint Milano kertjében, ahol a későbbi kartagói püspök belereszketett abba, amit hallott és így lett Szent Ágoston belőle: magasból jött a hang, az ismerős, édes zsibongás, a drága dallam, ami egyszerre feleslegessé tett minden számolást.

Nina felnézett a nagy platánra és a csicsergő verebekre, és már tudta, hol van.

– *Oh! mei passerotti!* – kiáltotta kitárt karral.

Otthon volt a Mester utcában, ahol kétoldalt a járda szélén, szorosan a házak közelében, ott sorakoztak a platánok és ezer meg ezer veréb tanyázott a platánokon. Gyümölcskertekben, ha szép volt a nyár, a mosolygó almafák görnyedeznek így a dús termés súlya alatt. De piros almák helyett a pince penészes zugában csírázó barna krumplik gubbasztottak a fákon, kicsik és nagyok, kövérek és soványak; éhesen és igénytelenül megrázták időnként kurta szárnyukat, leszálltak a járdára, aztán

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 267 2020. 09. 21. 11:18:58

elröppentek, vissza a fára. Mintha megtanulták volna az emberektől, hogy idelent a földön minden veszélyes, sűrű mohaként rátapadtak a platánokra és onnan potyogtatták a járdára a szemetet. Nyomorukban az emberek feje fölött készítettek maguknak szállást, és amíg Nina azt írta bal kézzel: „alma... alma... alma... alma... alma... alma... alma... alma... alma...” és lyukakat fúrt a gombokba, ők itt maradtak hűségesen és tovább csiripeltek a Mester utcai platánokon, hogy íme, most figyelmeztessék: nem tévedt el, jó helyen jár!

Nina ott állt a nagy platán előtt és nézte az ismerős, kedves járdát, amely piszkosabb volt, mint valaha. A régi „verébciráda” volt ez, a mocsok, melyet sem eső, sem seprű nem tudott eltüntetni a járdáról, mintha az aszfaltra lett volna festve, ahogy ifjú kezdő festők manapság díszítik színes rajzaikkal a párizsi bulvárokat, melyekről még a párizsi zivatar sem tudja egyhamar lemosni a kusza vonalakat, akár középkori katedrálist, akár görög istennőt ábrázolnak. Amit egy soha el nem intézett kérvény a nemzeti civilizáció és a közegészség botrányának nevezett, az nemcsak túlélt mindent az elszállott években, hanem patinát is nyert, mint a Louvre régiségosztályán bizonyos bronz domborművek, amelyekre rátelepedett a kékeszöld oxigénréteg és az elmúlt évezredek csupán tegnapnak látszanak.

Eltorzult arccal vigyorogva üdvözölte Nina a verebeit.

Megnyugodva haladt tovább, újabb és újabb platánok alatt, mit sem törődve vele, hogy a verébpiszok a nyakába hull. A harmadik vagy negyedik platán alatt újra megállt és gyönyörködve ismerte fel a járdán a megkövesedett tarka verébszemétben Italia alakját: az olasz „csizmát” és Calabria mellett Szicília szigetét is. Amodébb Palermo címerét is látni vélte, a büszke sast.

– *Sporca vita*[131] – mondta, mert arra gondolt, hogy piszkos az emberek élete is.

De feltekintett verebeire és azt mondta magában, hogy mint a veréb, az ember is felrepülhet a piszkos Mester utcáról, fel a magasba! – legalább egy platánfa tetejére.

– Csak nem szabad leesni – motyogta.

A verebek, mintha felneszeltek volna és őt akarnák üdvözölni hazatérése alkalmából, egyszerre még vidámabban tele torokból csiripeltek. Nagy hangversenyterem volt az egész Mester utca.

Beppo pedig ezt súgta neki:

„Nina, vigyázz a lépteidre! Nemcsak jobb és bal oldalt fenyeget a veszély, ahol lebukhatsz... hanem mögötted is, ahol már mindennek vége, és még inkább szemben veled... Nézz előre, Nina, és jól tartsd a napernyőt...”

Így érkezett meg a házuk elé.

XIX. FEJEZET

Rögtön megismerte a kaput és fölötte a kőangyalt. A kaputól balra volt a műhely, ahol Elek és Menyhért javítgatták szótlanul a rongyos cipőket.

Először oda akart bemenni.

De a műhelyajtó felett idegen tábla állt, ezzel a felírással:

„*ÁLLAMI ITALBOLT*”

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 268 2020. 09. 21. 11:18:58

Meghökkent és nem ment be.

Eltévedt volna talán?

Újra megnézte a kapu felett a kőangyalt. Mégiscsak ott volt. Kis szédülés fogta el, múló rosszullét, és megint úgy rémlett, hogy csak tegnap járt Ferrarában, ahol a juhok az utcán legelnek és betegen fekszik a Spedale Sant'Annában a bohókás nagynéni, *zia Sabina*.

Bement a kapu alá. Ismerős volt a lakók névtáblája, sőt elrongyolódott vörös papírkeretében a házi „Fali Újság" is.

Böngészni kezdte a neveket. Csupa ismeretlen nevet talált, mintha hét év alatt kicserélték volna a házat vagy a lakóit. A Jankó nevet, saját nevét, sehol sem látta. Mintha a „Fali Újság" híreitől remélne útbaigazítást, elolvasta, hogy a közeljövőben felállítják az utcában a kubikos szobrot, ámbár a Mester utcában sohasem dolgoztak kubikosok. Megtudta, hogy az utcában lakó Fertály Anikó legyőzte a Sportcsarnokban a grúz válogatottat és „mozdulata a gerandán" mindenkit bámulatra ragad. De ő soha nem hallott ilyen nevű tornásznőről. A „Fali Újság" azt is közölte vele, hogy a ház lakói vállvetve küzdenek a békéért, letörik a nacionalizmus kinövéseit és egy emberként fordulnak szembe az imperialisták minden beavatkozása ellen. Csak épp arról nem mondott semmit a „Fali Újság", hogy itt lakik-e a házban a talpnyalók által halálba kergetett Jankó Elek főkapitány özvegye.

A sok szeméttel ott álltak most is a falnál az ütött-kopott bádogedények, mint régen. Csakhogy most üres szardíniás-doboz is volt az egyik szemétládában. Azelőtt az emberek, ha netán nyugati barátaik révén hozzájutottak szardíniához, dehogyis merték az üres dobozt a szemétbe dobni! Behajították a Dunába vagy elásták a kertben. Hiszen a legtöbb házmester rendőrségi besúgó volt és biztosan felfigyelt volna az értékes zsákmányra, az üres szardíniás dobozra, amely letagadhatatlan bizonyíték a nyugati kapcsolatok mellett. A jelek szerint tehát több szabadságot élvez már a nép a Mester utcában!

Nina benyúlt a szemét közé és kivette az üres szardíniás dobozt. A szíve megdobbant. Tegnap még olasz szardíniák voltak benne!

Eszébe jutottak a szardíniahalászok, amint bárkáikkal kieveznek a nyílt tengerre és felhúzzák a vitorlát Trapanival szemben az Isole Egadinál... Szicíliában!

Egy kisfiú jött le a lépcsőn.

– *Oh! pescatore di sardine!*[132] – mondta neki. – Itt lakja-e, fiacskám, Jankó Elek szegény özvegye?

A fiúcska csodálkozva ránézett.

– Nem ismerem őtet – mondta ijedten és elszaladt.

Lakásuk az első emeleten volt, kő csigalépcső vezetett fel. Az emeleti két lakás közül a bal oldalit bérelték ők. Itt nem járt lift, mint a margitszigeti „Palatinusban", bár Serbán Jenő többször is ajánlotta a háztulajdonosnak, hogy jutányos áron be is építi a felvonót. Nina lassan felvánszorgott az emeletre.

Bal kéz felől az ajtajukat megismerte. A névtábla hiányzott ugyan róla, de rajta volt még mindig a levélszekrényke, amelyet Kazocsa papírkereskedésében ő maga vásárolt.

– *È mia casa*[133] – mondta megnyugodva és majdnem összeesett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 269 2020. 09. 21. 11:18:58

Becsöngetett.

A csengő hangja is a régi volt.

Idegen nő nyitott ajtót. Bekötött fejjel, sápadtan nézett rá, gyanakodva. Kezében elnyúzott kefeseprűt tartott. A nyelén kifakult piros szalag volt. Vagy tíz éve még ő kötette rá saját kezével.

– *Oh! mia scopa!*[134] – mondta örömmel.

De az idegen nő nem adta oda neki a kefeseprűt. Azt kérdezte tőle, hogy mit óhajt.

– A lakásomba be akarom menni.

– Tévedés – mondta a nő és az ajtót be akarta csukni az orra előtt, de ő a küszöbön termett és belépett az előszobába.

A falon ugyanúgy, mint régen, ott függött üveg alatt a színes olajnyomat, amely Nápoly kikötőjét és a füstölgő Vezúvot ábrázolta. Szemben vele a másik falon most is ott volt a fogas, amelyre Elek felakasztotta magát. Most egy színes álarc lógott rajta: fityegő fekete bajusszal kínai mandarin sárga meredt pofája. Valamikor régen, amikor még nem csipogtak verebek a Mester utca platánjain, Italiából hozta egyszer egy vidám éjszaka emlékeként.

– Mit akar itt? – kérdezte most már ellenségesen az idegen nő.

De ő nem felelt. A nyitott ajtón belépett a konyhába. A kínai álarc felizgatta. Különös jelentőséget tulajdonított annak, hogy edényei úgy sorakoznak a szokott helyen, mintha ő csak tegnap ment volna el ebből a lakásból. Ott volt a nagy rézserpenyő és a palacsintasütő. A fahéjas doboz mellett állt a polcon a kávédaráló. Kedvenc derelyesarkantyúját is felfedezte edényei közt.

Az idegen nő a kefeseprűvel hadonászott és most már erélyesen kezdte követelni, mondja meg, mit akar itt az ő lakásában.

– Mi keresnivalója van otthonomban?

De ő, mintha nem is hallaná, félretolta az útból és besétált az ebédlőbe, ahol viszontlátta a tarka erdélyi terítőt az asztalon.

Elek húga hozta egyszer karácsonyi ajándékul! Helyén függött a falon Lenin képe is, ugyanúgy, ahogy Elek akasztotta fel oda nagy örömében, hogy már nem kell dugdosni: aznap, amikor belépett a házba az első szovjet katona! A kredencen sorakoztak a Wagner és Hurka cégtől vásárolt ezüsttálak, a falon ketyegett a kakukkos óra.

Szép olasz nercbundájáért be akart menni a hálószobába, de az idegen nő most már elállta az útját.

– Tett-e legalább naftalint a szekrénybe a moly ellen?

Kinyújtotta kezét a kis rózsafa doboz felé, melyben karpereceit, melltűit, aranykarikákat, valódi és hamis ékköves gyűrűket, fülbevalóit tartotta, csillogó apróságait, ékszerekkel együtt mindenféle cicomát.

– *Fermaglio... mio monile...*[135] Hol vannak a gyöngyeim?... Enyém a habverő is a konyhában!

Feleletül az idegen nő megragadta a karját és kipenderítette a lakásból a folyosóra. Az ajtó becsapódott mögötte. Hallotta a zárban a kulcs fordulását. Segítségért kiáltott:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 270 2020. 09. 21. 11:18:58

– *Aiuto!*[136]

De senki sem jött segítségére.

Felháborodottan bukdácsolt le a csigalépcsőn a műhelybe, ahová nemcsak az utcáról, hanem az udvar felől is be lehetett jutni. Menyhérttől akart segítséget kérni, hogy visszamehessen lakásába.

Csakhogy a volt cipészműhely ma már Állami Italbolt volt.

Mikor belépett, kaptafák helyett borosüvegeket pillantott meg. Piszkos abroszszal leterített asztaloknál komor férfiak ültek hallgatagon. Mindenki külön asztalnál itta a maga fröccsét, senki sem szólt a másikhoz, bizalmatlanul pislogott körül. Sűrű cigarettafüstben egy nagy keblű pincérlány szolgálta ki őket kelletlenül, hajában rózsaszín állami bóbitát viselt.

Nina lerogyott egy székre. A pincérlánytól azt kérdezte, hol van Menyhért.

– Nem ismerek ilyen elvtársat.

– *Il calzolaio...*[137]

– Olajos vagy nem olajos, Menyhért elvtárs ide nem jár.

Nina szánalmat akart kelteni, megmutatta csonka ujjait. A pincérlány nem árulta el gondolatait, de mikor megtudta, hogy a csavargó külsejű vénasszony egy cipészlegényt keres, készséggel útbaigazította:

– A Szövetkezeti Cipőbolt odaát van a sarkon a Liliom utcában. A régi Mayer vendéglő helyén.

Nina nem értette, hogy miért van kocsma a cipészműhelyben és cipészműhely a kocsmában. De megmagyarázta neki a rózsaszín bóbitás pincérlány.

– Majd minden évben cserélgették itt a boltokat. Végtére is így rázódtunk mi össze. Így akarta az Ámenyemka.

– Kicsoda?

– Hát az Ámenyemka. Maga honnan gyön, hogy ezt nem is tudja? Tán a börtönből?

– Én vagyok a Jankó Elek özvegye.

– Hát az meg ki? Kicsoda volt az a Jankó Elek?

Kitámolygott hajdani cipészműhelyükből és átment a volt Mayer vendéglőbe, hogy a Szövetkezeti cipőboltban megkeresse Menyhértet.

Mayer Antalnak valaha híres volt a vendéglője a Ferencvárosban. Bácsalmási rizlingjének nem volt párja a közelben, lacipecsenyéjét és szilvás gombócait még a budaiak is ismerték és átjártak hozzá az új Duna-hídon. A hajdani kocsmaajtó felett most frissen festett cégtábla hirdette, hogy a híres „Liliom" vendéglőből „cipőkolhoz" lett: „*IX. ker. 118 sz. LÁBBELI ÉS BŐRIPARI KÉZMŰVES SZÖVETKEZET*". A hivatali táblát két oldalt egy-egy pár cipő képe díszítette, dolgozó férfinak és dolgozó nőnek.

Nina belépett.

Az ismerős falak közt mindjárt tudott tájékozódni. A bal oldali sarokban volt Elek asztala, szombat esténként ott szeretett üldögélni barátaival. Eljött olyankor vacsorázni és tolókocsiban elhozta magával béna feleségét Simon Nándor, a fűszeres. Az ezüstműves Wagner Jóska is idejárt, hébe-hóba a társával, Hurka Pállal együtt. Jobbágy Béla Tamás szombat esténként itt ette meg a hagymás rostélyost,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 271 2020. 09. 21. 11:18:58

abban az időben még nem volt kommunista és nem a Népfrontot, hanem a Keresztény Kiskereskedők Szövetségét szervezte. A parkettás Oravecz is itt szeretett éjfélig elborozgatni. Mahunka Adolfnak, a harangöntőnek nem egyszer jó kedve támadt és a hajlongó cigányprímással elhúzatta egy régi kedvesének nótáját: „Este van már, a faluban harangoznak…" Wirthék néha családostul jöttek át és a bal sarokban ennél a nagy családi asztalnál foglaltak helyet ők is, három-négy nagyobbacska leányukkal együtt. Januári disznóölés idején Tapai Manó híres hurkáit és kolbászait itt falatozgatták meg; „vérmártást" és savanyított hordókáposztát szolgáltak fel hozzá. Néha beállított Mikes úr, a borbély is, de csak szerényen, pár pohár fröccsre. Nina többnyire éjjel tizenegy óra tájban érkezett, a „Simplon" Mozi utolsó előadásának szünete után, amikor eladta a savanyú cukorkát. Akkorára a férfiak már jóllaktak, némelyik fel is öntött a garatra; ezek ingerkedő megjegyzéseket tettek, arra célozgatva, hol járt ilyen sokáig az éjszakában Szentjánosbogárka. Néha hajnalig is együtt maradt a vidám társaság. Egyedül Elek volt bús. A Mayer vendéglőben is az igazság eljövetelét várta.

A hajdan „kispörkölttől" és rizlingtől illatos, vidám vendéglőben most kaptafáik és varrógépük fölé görnyedő férfiak dolgoztak, a 118. számú Lábbeli és Bőripari Kézműves Szövetkezet szorgalmas szocializált tagjai. A sarokban, ahol valaha a „családi asztal" állt, úgy halmozódtak egymás hegyén-hátán a javításra váró lyukas cipők, mint az ostrom alatt összedőlt budai paloták romjai. Soha ennyi rossz, rongyos cipőt nem láttak Jankó Elek műhelyének falai!

Nina kimeredt szemmel nézte a szövetkezeti cipészműhely csendben dolgozó beesett arcú, sápadt tagjait, amint összeszorított fogakkal némán folytatják azt, amit Alessio abbahagyott, mert már nem bírta tovább, feladta a küzdelmet, legyőzték: ezek lankadatlan szorgalommal talpalnak és foltoznak, küzdenek a lyukakba bújt ördög ellen. Az emberek nyomorúsága és a szegénység ellen.

– *Lo spirito maligno… il demonio!*[138] – motyogta és a könnyei sűrűn peregtek, mintha az egész emberi világot siratná.

Valaki megkérdezte tőle, mi baja. Ő a szemét törülgette és Menyhért iránt érdeklődött, de Menyhértet senki sem ismerte, mintha megnyílt volna a föld, hogy elnyelje az elkárhozottat és Menyhért örökre eltűnt volna.

A mogorván foltozó szövetkezeti tagokat alig tudta szóra bírni. Legalább azt mondják meg, hová lett Mayer Antal, akinek itt volt a vendéglője!

Végre a pártszemináriumok nyelvén felelt neki az egyik állami suszter:

– Lenin szétzúzta a reformisták és a revizionisták vágyait. Magyarországi utódai pedig szétzúzták Mayer Antal italmérési engedélyét. Punktum.

– Mit beszél maga, jóember? Nem érteni.

Mintha a tihanyi visszhangot is államosították volna, olyan komoran hangzott a felelet:

– Mayer Antalnak már sehol sincsen vendéglője.

– Azt mondja, sehol?

– Sehol.

– Sehol sincsen?

– Sehol sincsen – felelt a visszhang.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 272 2020. 09. 21. 11:18:58

Megkérdezte tőle, hová lett Mayer Antal.

– A békés út jelszavával elvitték a francba.

– *Francia* franc országba?

– Egy juhakolba a Hortobágyra. Ott dögölhet meg a családjával együttesen. Punktum.

Nina távozott a 118. számú szövetkezetből. Csak nehezen értette, amit hallott. Ezért egy ideig még ott maradt a volt „Liliom" nagy üvegablakánál. Töprengett, gondolkozott. Orrát az ablaküveghez lapította és úgy nézte, miképpen görnyedeznek a lyukas cipők fölött a tagok, akik talán éppen úgy, mint hajdan Elek, az igazság eljövetelében reménykednek.

A látvány a gyomrába nyilallt. Ettől megint megkívánta Wirthék sós kiflijét.

Pár lépést kellett csak tennie a Mester utcában, máris ott volt a pékség ajtajában. Olyan otthonosan lépett be, mintha csak pár nap telt volna el azóta, hogy Wirthék külön szívességből megsütötték neki a kivételes „diplomatalisztből" gyúrt kalácsot, ő pedig biztatgatta az asszonyt, hogy Piroska is nemsokára haza fog térni a Szovjetunióból.

Mikor megpillantotta a márvány asztallapnál üldögélő fiatal leányt, örömében sírva fakadt.

– Esztike! Lelkecském!... Megismersz-e még, *piccola ragazza?*[139]

A péküzletben egyedül unatkozó leány regényt olvasott. Feltekintett, alig pillantva rá.

– Jöjjön holnap reggel, ma már nincs kenyér – mondta hivatalos hangon.

– Nem is Esztike, hanem Piroska vagy te. Be szép lettel, megnőttél! Mikor érkeztél vissza a Szovjetunióból?

– Hál' istennek nem voltan én sohase a Szovjetben.

– Hát melyik Wirth lány vagy te?

– Sose voltam én Wirth. Mondtam már, elfogyott a kenyér.

– Hívjad be nekem Wirth urat. Sós kiflit akarok.

– Ki az a Wirth? Valami pék?

– Ne tréfálj engem, lelkecském. Wirth Jánosé a pékség, ő süti a finom ropogós sós kifliket.

A leány mögött a deszkafalon volt egy négyszögletes nyílás. A kemence meleg gőze és friss kenyérillat párolgott ki rajta. Hirtelen egy meztelen férfi dugta ki a fejét és ingerülten szólt:

– Magyarázd meg neki, Lenke, hogy ez nem pékség már, hanem állami kenyérüzem. Már nincsenek pékek, csak melósok.

– Fogd be a szádat, Jani. Egyszer baj lesz belőle – mondta a fiatal nő és tovább olvasott.

Jani rózsaszín szőrös testtel, csupaszon kibújt a lyukon. Épp csak egy kis alsónadrág volt rajta. Valamiért már haragudhatott Lenkére. Öklét rázta és mérgesen kiáltotta.

– Küldjed a Lipótmezőre a bolondok házába, aki sós kiflit akar egy harmadosztályú állami kenyérüzembe. Vagy küldjed a Margitszigetre a „Palatinusba"!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 273 2020. 09. 21. 11:18:58

Később lecsillapodott és komoran közölte Ninával, hogy Wirth Jánost már évekkel ezelőtt elvitték internálótáborba, ahonnan a Mátrába került egy rézbányába, de ott nem bírta ki a nehéz munkát és belepusztult.

– Aki megszokta a dagasztást és a lisztszagot, annak halálos méreg a bányalég – ebben foglalta össze véleményét. Közben vakaródzott, mert a vékony lisztrétegtől viszketett rózsaszín teste.

Azt is megtudta Nina, hogy a pékműhely államosítása után a lakást is elvették Wirthéktől. Az özvegy egy állami keményítőgyárban dolgozik Óbudán, a leányok szétszéledtek, ki erre, ki arra. Piroska még mindig nem tért vissza a Szovjetunióból.

– Esztike pedig, úgy hallottam, rendőrszajha lett. Ő irányítja a forgalmat a Nemzetinél az üvegvityillóban! – mondta végül a csupasz férfi és eltűnt a süllyesztőben.

Nina fájó gyomorral kitámolygott az állami kenyérüzemből. Az utcán csakhamar újabb meglepetés fogadta.

A régi Kazocsa bolt helyén nem volt már ott Csizmarekné tejcsarnoka, a kirakatban megint irkák, nyomósirónok és palatáblák hirdették, hogy ez itten papírkereskedés. Nina nem vette észre, hogy a cégtáblán Kazocsa Tivadar neve helyett ez az ismeretlen szó áll: ÁPISZ, ami Állami Papír és Irodaszert vagy valami effélét jelentett. Abban a hiszemben lépett be az ÁPISZ ajtaján, hogy megint Kazocsát találja ott, aki bizonyára visszatért önkéntes száműzetéséből és most majd segíteni fog neki, hogy visszamehessen ő is saját bútorai közé és birtokba vehesse olasz nercbundáját meg a derelyesarkantyút.

Csakhogy odabent egy idegen férfi árulta az irkákat és a ceruzákat Marx és Engels válogatott műveivel együtt. Nina kérdésére, hol van Kazocsa, azt válaszolta, hogy ő soha nem hallott ilyen nevű emberről.

– Isten ezt nem fogja tétlenül szemlélni! *Domeniddio!* – mondta Nina.

– Maga téved – felelte a férfi furcsán vigyorogva. – Ha egyáltalában volt Isten, azt már régen megölték. Megjegyzendő, hogy ezt a tudomány nem ismeri el.

Abban a reményben, hátha hall valami útbaigazítást, Nina azt kérdezte:

– Mit mondja a tudomány?

A férfi, még mindig furcsa vigyorral, így felelt:

– Egy Brown nevű angol mechanikus a XIX. század elején azt a megfigyelést tette, hogy a folyadékokban lebegő igen kicsiny anyagszemcsék, mikroszkóp alatt vizsgálva, soha meg nem szűnő rendszertelen mozgásokat végeznek, zegzugos pályákat futnak be. Ez az élet. Nincsen Isten.

– Hol van Kazocsa Magda?

– Fut a saját zegzugos pályáján – felelte az állami papírbolt vezetője.

Nina legfőbb reménye Csizmarekné maradt, aki a jelek szerint átadta a bolthelyiséget az ÁPISZ-nak és ő maga visszament régi boltjába, ahol a pincében a púpos Joli öblögeti a szennyest.

Ám a régi tábla: „TEJCSARNOK – özv. Csizmarek Fülöpné" – itt is eltűnt. Helyette egy terebélyesebb cégtábla hirdette a verebek súlya alatt görnyedő nagy platánfánál, hogy itt van a 1028. számú „TEJÉRT", az állami tejtermékek boltja.

Csizmareknét nem találta ott. Rosszul táplált, szeplős, idegen nő forgolódott a tejeskannák közt. Csizmarekné nevét sohasem hallotta.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 274 2020. 09. 21. 11:18:58

Kuhinkáné mosodájában pedig nem volt ott már sem Kuhinkáné, sem Joli. A „*Mos, vasal, fehérít*” tábla Kuhinka Dezsőné nevével együtt elenyészett. Helyette ez állt ott nagy betűkkel:

„PATYOLAT – Állami Mosó, Festő és Tisztító Üzem”.

A *dromedario* helyett korán hervadó fiatal lányok mostak és vasaltak Kuhinkáné pincéjében. Nem hallották soha a hírét sem Kuhinkénénak, sem púpos unokahúgának.

Nina abban bízott, hogy majd Kiprov, a bolgár, a pártjára áll és együtt visszamennek a lakásába, ahonnan kikergetik a betolakodottat. De a bolgár kertészet sem volt már meg. Tágas kapuja fölött nagy vörös csillag jelezte, hogy itt van a Ferencvárosi Állami Kertészet, amely gondoskodik, hogy minden dolgozónak jusson kellő mennyiségben zöldség, káposzta, vitamin és virág.

Megszólított egy embert, aki a zöldségesboltban kukacos almákat dobált félre.

– Kiprovot keresek.

Az ember csodálkozva nézett rá, mintha Torquato Tasso sírja után érdeklődne.

– Érdeklődjön a sarkon a borbélynál.

Megköszönte szépen a jó tanácsot. Lám, Mikest el is felejtette! A derék Mikes Ödönt, aki Eleket nyírta és néha borotválta.

Csakhogy a borbélyműhelyben Mikes úr ollóival, fésűivel és borotváival nem Mikes, hanem mások dolgoztak: a „Férfi és Női Fodrászok és Borbélyok Kossuth Szövetkezetének” 186. számú fiókja volt ez. Köztulajdonba vették még Mikes úr bajuszkötőjét is. Fehér köpenyben három állami borbélylegény végezte itt a termelőmunkát: női hajak festését, fodorítását és férfiak borotválását.

Az egyik vén koldusasszonynak nézte Ninát. Benyúlt a szövetkezeti pénztárba és egy tízfillérest nyomott a markába.

Nina torzul mosolygott, megköszönte a pénzt és azt mondta:

– Én vagyok Szentjánosbogárka.

– Tudjuk, tudjuk – mondta a borbély. – De most már menjen a dolgára.

Kituszkolta az ajtón. De minthogy éppen ráért, az ajtóban még felelt néhány kérdésre.

– Ide jár-e borotválkozni még Tapai Manó, a hentesmester?

– A Mester utcában nincsenek már mesterek.

– Hát?

– Tapait fekete vágásért régen elvitték, meg is halt. Állami Hússzék lett a mészárszékből.

– A házban lakik-e még Serbán, a liftes?

– Felszállt ő már lifttel a magasba. Már régen az állam gyártja a lifteket.

– És... és Oravecz?

– Maga menjen a temetőbe koldulni.

Nina eltette a tízfillérest. Százforintost húzott elő az esőköpeny zsebéből és a borbélylegénynek adta.

Az elcsodálkozott és nem fogadta el a pénzt.

– Hát ez meg minek?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 275 2020. 09. 21. 11:18:58

– Azért adom, hogy segítsen rajtam, jóember. Mondja meg nekem, hol találhatom Kiprovot, a bolgárt. Vissza akarok menni a lakásomba.

Kiprov nevétől a borbély láthatóan úgy megijedt, hogy kituszkolta az utcára a vénasszonyt. De öt perc múlva Nina visszajött. Leült az egyik borbélyszékbe a tükör elé és hajnyírást kért, „félrövidre". Előre ki is fizette az árát.

Így tudott meg még egyet és mást. Az államosított szövetkezeti borbély a fülébe suttogta, hogy Serbán Jenő egy Tisza-parti faluban halt meg, ahová, mindenéből kifosztva, családostul „kitelepítették". Mikes pedig már régóta nem borbély. Bánatában, hogy az állam még az elektromos nyíróollót is elvette tőle, búcsút mondott mesterségének és elköltözött vidékre, ahol Mátészalka közelében beállt egy szövetkezeti sertéshizlaldába etetőnek.

– Ő legalább hozzájut néha egy kis disznóhúshoz – suttogta a borbély.

Csak épp azt nem merte megmondani, hogy hová lett Kiprov.

Nina nézte a tükörben a könnycseppet, amely lassan gurult lefelé sovány, ráncos arcán. Minél többet nyírt le kócos, ősz hajából a borbély, ő egyre inkább hasonlított, nagy orrával és sovány kis állával az öreg Liszt Ferenchez.

XX. FEJEZET

A Mester utca 51. számú ház előtt állt az óriás platán. Sárgult lombjaival sátorként borult a járda fölé, rajta tanyázott a legtöbb veréb. Valaha itt volt Markó Ida kis cukrászdája.

A „Simplon" Mozi hajdani Szentjánosbogárkája most sem riadt vissza az ágakon gubbasztó verebektől, nem bánta, hogy éppen az imént „félrövidre" nyírt ősz hajára hull a „verébciráda". A verebek alatt a bejárathoz lépkedett, Markó néni ajtajához, és mint zivatar után az ágakról a kövér esőcseppek, úgy hullott állami esőköpenyére a vidáman csicsergő madarakból a szemét.

Csak nagyon halványan és bizonytalanul rémlett a múlt homályából, hogy Idácska hűtlenül viselkedett és csúnyán beszélt róla a tárgyaláson. Nem akarta bolygatni. Csak nyakába borulhasson végre Markó néninek, ha ugyan él még szegényke! Vajon megvan-e még a fekete kandúr?

A kis cukrászdában a falnál most is ott állt a nagy jégszekrény, csakhogy barnára átmázolva. Már nem hűsítő italok hűtésére szolgált, hanem iratokat tartottak benne. A pénztárban, ahol azelőtt Markó néni trónolt, savanyú arcú fiatal nő telefonált, a nagy asztalnál pedig, ahová Idácska kirakta pitéit és tortáit, mogorva férfi hajolt egy nagy könyv fölé, kezében egy nagy rozsdás kulcsot szorongatva. A polcokon valaha befőttes és cukorkás üvegek sorakoztak csatarendben, most nyilvántartási könyvek, marxista szemináriumi füzetek, ideológiai pártközlönyök és munkaerő-gazdálkodási utasítások töltötték meg. A férfi a nagy könyvvel és a nagy kulccsal neoromantikus modellnek is bevált volna egy modern Szent Péter gyanánt. Könyökénél ott hevert „Az állam elhalása" című brosúra. A falat három egyforma nagyságú arckép díszítette: Marx, Lenin és Sztálin képei. A negyediknek,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 276 2020. 09. 21. 11:18:58

amely bizonyára legkiválóbb magyar tanítványukat ábrázolta, már csak a helye látszott a falon, meg a pókháló, amit elfelejtettek a képpel együtt eltávolítani.

Nina megtorpant.

Rögtön észrevette, hogy rossz helyre tévedt be, bár semmi kétség: a barnára mázolt jégszekrény nem páncélszekrény, hanem a Markó Ida féltve őrzött vagyonkája volt. Elfelejtette elolvasni a bejárat fölött a táblát, amely azt hirdette, hogy már nem cukrászda a bolt, hanem a IX. kerület „Állami Munkaerő Nyilvántartó és Munka Közvetítő" hivatala, röviden: *ÁMNyMK* vagy *Ámenyemka*. Az elmúlt években ez a hivatal gondoskodott arról, hogy munkaerő hiányában fennakadás ne történjék az ötéves terv túlteljesítésében. Karöltve a rendőrséggel és az államvédelmi szervekkel, az Ámenyemka küldte javító kényszermunkára azokat, akik önhatalmúlag hagyták ott munkahelyüket akár azért, mert kevesellték az órabért, akár azért, mert a sztahanovisták oldalán teljesített túlóráik megfizetését követelték. Azonfelül az Ámenyemka adta ki a titkos utasításokat az állami vállalatok vezetőinek arról, hogy az új nincstelenek soraiba lesüllyedt „osztályellenség" tagjai közül kiket szabad és kiket nem szabad a legalantasabb munkakörben alkalmazni. Az Ámenyemka mindenható hatalom volt, Nina erről semmit sem tudott. Nem tudta, hogy Markó Ida kis cukrászdájában az Ámenyemka egyik irodája székel.

– Mit kíván? – kérdezte a férfi a rozsdás kulccsal.

– Markó Idát – felelte Szentjánosbogárka.

– Már volt itt?

– Én-e?

– Maga.

– Voltam.

– Mutassa a munkakönyvit.

– Itt van... Nézze.

– Mit nézzek?

Nina alázatosan nyújtotta a tenyerét, mintha alamizsnát kérne.

– Itt a munkakönyvem.

– Ez?

– A hiányzó körmeim.

A mogorva férfi arca elsötétedett, „Az állam elhalása" mellé letette a rozsdás kulcsot. Megfogta Nina kezét. Figyelmesen vizsgálta elhalt körmeit, a vörös csonkokat és bütyköket. Szemüvegét is megigazította közben, mintha a munkaerő-gazdálkodási kormányrendeletek valamelyikét tanulmányozná az állam rendjének és biztonságának szemszögéből.

– Akar takarítani? – kérdezte megváltozott hangon.

– Akarok takarítani, de csak saját lakásomat.

– Az hol van?

– Ottan szembe.

A férfi lapozgatni kezdett a nagy könyvben.

– Ha holnapra hoz munkakönyvet, akkor adok magának egy jó takarítónői állást az Állami Zálogházban.

– Adja nekem vissza az Idácskát. Markó Idát.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 277 2020. 09. 21. 11:18:58

A telefonáló nő abbahagyta a telefonálást, szigorúan rászólt a munka mennyországának komor Szent Péterére:

– Már százszor megmondtam, elvtárs, hogy ne ígérgessen. Maga leígéri az égről még a Göncölszekeret is egy ismeretlen jöttmentnek.

Nina kiszédelgett az ÁMNyMK boltjából. Ereje fogytán volt. Betámolygott a házmesterhez. Csakhogy a házmester hét év óta meghalt, a felesége pedig megvakult. Fogadott lányuk látta el a munkát a ház körül, ő szedte be a házmesterpénzt és a szemétpénzt, ő perelt a viceházmesterrel, voltaképpen tehát semmit sem csinált. Ninát nem is ismerte, de beengedte őt vak nevelőanyjához.

– Jaj, maga az, lelkem? Hadd tapogassam ki, mi lett magából. Elébb az arcát mutassa, aztán a farát.

Jól emlékezett Elekre, ő is nála javíttatta lyukas cipőit. A két özvegy kölcsönösen elsírta saját búját-baját, az özvegység keserveit, aztán Nina érdeklődött, hol van Markó Ida.

Könnyeit törülgetve vak szeméről, elmondta a házmesterné:

– Ráfogták a jámbor süket kisasszonyra, hogy ő is kizsákmányoló... elvették tőle az iparengedélyét. Bánatában egy kora reggel a hóna alá vette a fekete kandúrmacskáját és nekiment a Dunának... Együtt nyelték el őket a habok. Őt és a fekete macskát.

– Idácska a Dunába ugrott?

– Az új híd korlátjáról. Pedig mondják, akik látták, hogy sétált egy ideig a vaskorláton. Aztán egyszer csak megbillent és zuhantak együtt le a mélybe. Ő és a macska.

– A szíve nem volt tiszta, nem volt piros napernyője – mondta Nina.

De a vak asszony ezt nem értette.

– A kis cukrászdából így lett Ámenyemka! – sóhajtott keservesen. Egy ideig hallgattak, szipogtak, könnyeiket törülgették. Nina szólalt meg, inkább saját magához intézve a rejtélyes szavakat:

– *Fune corta*...[140] Az élet egy rövid kötél... Van, aki felakasztja magát vele és van, aki végigsétál rajta...

A vak asszony bólingatott. Azt hitte, hogy Nina az öngyilkos cukrászkisasszonyról beszél.

– Az Ámenyemka ölte meg szegényt. Az átkozott Ámenyemka!... A kötelező szemétpénzt sem fizeti meg, mert ő kivételezett állami hivatal. Mi seperhetjük a sok eldobott aktát, a sok elhasznált papírt... a sok szemetet... Mi. Ingyen. Mert az Ámenyemkának mindent szabad. Ámenyemka!... Ámenyemka!... Minden bajnak ő az oka. Ámenyemka!

– Ámen.

– Azt gondolja, édes Jankóné, hogy én imádkozom? Nem. Én átkozódom.

– Nem tudom visszamenni a lakásba, lakja benne valaki.

– Azt is köszönje meg, Jankóné, Ámenyemkának. Ha nem tudná, az kergette halálba a maga urát is, az Ámenyemka ölte meg a főkapitány elvtárs urat is. Mert az is benne volt a tervben. Nem az Ötéves tervben, nem is az Úristen tervében. Az Ámenyemka tervében.

– Ámen! – bólintott megint Nina.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 278 2020. 09. 21. 11:18:58

– Még sok egyéb gazság is van Ámenyemka tervében.

– Én segítséget keresek. Azt mondja meg, hol lelhetném meg Oravecz Albint, a parkettást.

– Őt is elközvetítette Ámenyemka.

– Hová közvetítette el?

– Egy faluba, Tiszapócsra.[141] De elébb az egész fatelepét, minden parkettáját elvette tőle.

– Ámenyemka?

– Az. Ámenyemka.

– Emlékezem, a 85. szám alatt lakott. Akkor el se menjek őhozzá? Oravecz Albinhoz?

– Mondom, régen nem lakik ottan.

– Hát kicsoda lakja Oravecz Albin lakásában?

– Ámenyemka.

– De a kis Wagnert, az ezüstművest, őtet csak megtalálhatom?

– Wagner Józsefet? Akinek azelőtt a Síp utcában volt a műhelye? Régóta nincsen meg már ő sem. Aznap éjjel cipelték el őt is Tiszapócsra, amikor ment az utcánkból az egész transzport. De előbb elvették minden ezüstjét. Hangosan siratta őt az egész Mester utca.

– Jó ember volt. Én is megsirattam volna.

– Három darab bútort és négy bőröndöt vihettek csak magukkal. A többit mind lefoglalta Ámenyemka.

– Hát Hurka Pál, a társa?

– Hurkának szerencséje akadt. Elvette feleségül a lányát egy demokratikus népi százados. Ezért Hurka megmaradhatott a lakásában.

– Elmegyek Simon Nándorhoz, a fűszereshez. Az majd segít engemet.

– Azt már meg nem leli.

– Őtet is az Ámenyemka tüntette el?

– Mégpedig a béna feleségével együtt. De előbb még a tolószéket is megadóztatta Ámenyemka.

– Hát a bolt megvan-e még? A Simon Nándor csemegeboltja kié lett?

– Ki másé, mint az államé. KÖZÉRT.

– Az a neve?

– Az.

– Mit jelent az, hogy KÖZÉRT?

– Az azt jelenti, hogy mindenkié. A dolgozó népé.

– Az enyém is?

– Persze hogy a magáé is, Jankóné. Minden a miénk már. A sok gyár is. Mikor még megvolt a látásom, emlékezem, a régi jó békeidőben nagy betűkkel ezt írták ki az Andrássy úton a Párizsi Nagy Áruház falára: „Ez az áruház az öné, asszonyom!" ...Hát így a miénk a Simon Nándor fűszer- és csemegeboltja.

Nina szipogott, nyögött. Egyik csonka ujja időváltozást jelzett: esni fog az éjjel... A csonkot nyalogatta.

– Hát így akkor Simon Nándorékhoz sem mehetek el – mondta roskadtan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 279 2020. 09. 21. 11:18:58

– Azt vette nagyon a szívére Simon úr – mesélte még a vak asszony –, hogy államosításkor a leltárral és a pénztárral együtt még az esernyőjét is elvették. Azt holta napjáig nem tudta megbocsátani Ámenyenkának.

– Azt gondoltam, hogy még él – nyöszörgött Nina. – Pedig milyen szépen szónokolt a „Moszkva" kávéházban!

– Küldtek is gyászjelentést. De későn.

– Miért későn?

– Elvesztettem a látásomat, már nem tudtam elolvasni.

– Hát akkor megmondaná nekem, hol találhatnám a párttitkárt, Jobbágy Béla Tamást?

– A cérnás kommunistát? Az már régen nem lakik a Kazocsáék lakásában. Lebuktatták.

– A Duna-hídról buktatták le őt is?

– Neki rosszabb dolga volt. Őróla kiderült, hogy a zsidóktól ingyen vette el a cérnát, a fasiszta német világban kijelöltette magát cérnanagykereskedőnek. Börtönbe csukták. De azt hallottam, a napokban kiszabadult. Mert most minden gazember kommunistát rehabilitálnak.

– Már esteledik! – sóhajtott Nina. – Nincs hová mennem. Elérkeztem a kötél végére...

Elbúcsúzott a vak házmesternétől és kiment az utcára, ahol az ismerős házakban már nem volt senki, akihez segítségért fordulhatott volna. Szívére mázsás szomorúság telepedett, mint egyszer régen Italiában, az elemi csapás által sújtott szőlőhegyen, ahol mindent letarolt a jégvihar. Emlékezett Campagniára, ahol a Monte Virgo szőlőskertjei pusztultak el akkor, sok család jutott koldusbotra és a nápolyi kikötőben egyszerre megszaporodott a számuk a dologtalan csavargóknak, lépten-nyomon *lazzaroné*kkal találkozott az ember, akik széles karimájú szalmakalapjukat arcukra borították és úgy heverésztek, szundikáltak a Santa Maria del Carmine tövében, az árnyékban. A Mester utcában, ahol azelőtt lépten-nyomon ismerősbe botlott, most nem talált senkit. Ámenyemka gyökerestül forgatott fel mindent, a régi arcok helyett idegen, új arcok bukkantak fel. Hírük-nyomuk sehol sem volt a szorgos kezű „patríciusoknak", akik egykor olyanok voltak itt a mesterek utcájában, mint a velencei San Marco-templom görög–bizánci homlokzatán az óriás bronzparipák alatt a kis szoboremberek, akik mindenfélével foglalkoznak, sütnek, varrnak, kalapálnak, fúrnak és faragnak, építenek, mintha egy nagy vásárra készülődnének és mindezt márványlombok, aranynapok, kék holdak és ezüstcsillagok közt művelik. Mindez eltűnt örökre.

Nina megértette.

– *Lazzaroni*... – motyogta szánalommal.

Mint aki egy kedves halott temetésén elfáradt a temetőben és már elapadtak a könnyei, görnyedten elindult a Haller piac és Soroksár felé... a ferencvárosi plébániatemplom felé.

A templom üres volt, a templomban csend honolt. A templomban mindent ugyanúgy talált, mint azelőtt; a templomban minden a helyén volt. Az örökmécses most is ott világított az oltáron, a térdeplő szárnyas angyal lábánál. A Mester utcai

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 280 2020. 09. 21. 11:18:59

mosolygó Szent Szűznek az arcán megvolt a mosoly, nem vette még el senki, nem államosította még senki. A mosolygó arcnak az elefántcsontszíne is megvolt, a régi volt. Krisztus keresztje is a helyén volt, a szögek is benne voltak az Úr kezében és lábában.

Nina letérdelt a Madonna szobra elé és olyan áhítattal imádkozott előtte, mint hajdan a Santa Maria di Piedigrotta aranykoronás Királynéjánál, olaszul fohászkodott a Mester utcai mosolygó Szent Szűzhöz, hogy mosolyogjon le rá és minden szerencsétlenre ezen a földön. A kimerültségtől közben elaludt. Arra ébredt fel, hogy a sekrestyés gyújtogatja a gyertyákat az oltáron. Odavánszorgott hozzá.

– Apát urat keresek... – mondta. – Főtisztelendő Katona Özséb apátplébános urat...

Mikor kimondta a nevét, mint egy kínai mandarin sárga merev álarca egy itáliai karneválon, úgy merült fel emlékezete mélyéről a rozsdás láncon csörgő bilincs, amely az apát úr kezét kapcsolta a lábához.

A sekrestyés még a régi volt, ugyanaz a bámész képű Mikulás bácsi, aki nagymisékre vörös talárba öltözött és szigorúan bánt a ministráns gyerekekkel. Csakhogy lefogyott és megöregedett. A kérdésre megreszketett kezében a gyertyagyújtogató fáklya, sovány arca keskenyebb lett, mint a függöny, amelyet összébb húznak. Csak ennyit felelt:

– Régen elvitték már.

Úgy hangzott, mintha egy ellopott kegytárgyról beszélne.

Aztán lassú, megszokott mozdulatokkal, tovább gyújtogatta a gyertyákat. Az oltár szélén külön gyertyatartóban, kissé távolabb a többitől, volt egy gyertyacsonk. Végül azt is meggyújtotta az esti litániára.

– Ez az ő gyertyája.

Kezdett benépesedni a templom. Egyre többen érkeztek, öregek és fiatalok, férfiak és asszonyok, még gyerekek is. Azelőtt soha ennyien nem jöttek el a litániára. Idegen pap lépett az oltárra. Ugyanúgy borult le, mint valaha Katona Özséb apát úr.

Sokáig tartott a litánia, ő is énekelte a „Tantum ergo”-t. Közben eszébe jutott a margitszigeti szobor a tölgyek alatt: a Mahunka Adolfé.

A litánia végén megkérdezte egy mellette térdeplő fiatal nőtől:

– Tudja-e, hol lakik Mahunka?

– Az ottan fekete fejkendőben az özvegye.

Ninát nem lepte meg, hogy Mahunka már halott, hiszen élő embereknek ritkán emelnek szobrot. Azt pedig már megtanulta, hogy magyar templomokban nem szokás a beszélgetés, nem úgy, mint Itáliában. Így hát nyomon követte a templomból távozó fekete kendős asszonyt és odakint szólította meg.

Egy ideig együtt sírdogáltak azon a helyen, ahol a koldusok szoktak kéregetni mise után. Nina megtudta, hogy Mahunka a börtönben halt meg, ahová kémkedés és hazaárulás miatt vitték el. Özvegye szerint pusztulnia kellett, mert ő öntötte a harangokat a pálosok kolostora számára.

– Hiszen ő volt a pálos harangöntő.

– Tudom. A Soroksári úton volt a telepük... Emlékezem... – mondta Nina.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 281 2020. 09. 21. 11:18:59

– Csak volt. Csak volt... – siránkozott Mahunkéné. – Az almafa is a telep végiben... Az sem a miénk már. Hanem a népé! De elárulok magának valamit, Jankóné. Oda, a mi telepünkre, a nép be sem teheti a lábát.

– Miért nem?

– Mert a mi telepünk, ahol Adolf a sok szépen zengő harangot öntötte az Úr Jézus dicsőségére, a mi harangöntő telepünk az hadititok lett.

– Mit titkolnak?

– Harangok helyett a mi telepünkön ágyúkat öntenek a demokratikus népi hadsereg részére. Tilos a bemenet. Drótsövényt is húztak eleibe. Géppisztolyos katona áll a kapuban és elkerget, ha be akarok kukucskálni a kerítés nyílásán.

– Minek akar maga bekukucskálni?

Özvegy Mahunka Adolfné hangosan jajveszékelni kezdett, arca eltorzult a sírástól, vörös könnyzacskói egyszerre megdagadtak.

– Látni akarom a... az almafámat!...

A hangos zokogástól nem tudta folytatni. Később még elpanaszolta, hogy tavasszal, amikor az almafák virágoznak, nem bír magával. Mindig odasompolyog a kerítéshez és az őr mindig elkergeti.

Búcsúzás közben megkérdezte Ninától:

– Visszamegy a „Simplon" Moziba jegyszedő szentjánosbogárkának?

– Én máshová megyek, Mahunkéné – felelte. – Az utolsó lépés még hátravan...

Már egészen besötétedett, a Mester utcában kigyulladtak a halvány utcalámpák, a platánokon a verebek már elcsendesedtek és szenderegtek. Amint lassan botorkált a Ferenc körút felé, Beppo ezt súgta neki:

„Ne csüggedj, Nina. Egy ember van, aki segíthet rajtad... Egy ember... Az majd kidobja a te lakásodból a betolakodottat, visszaadja neked a tányéraidat, a habverőt, a Napoli meg a Vesuvio képét... Visszaszerzi a gyöngysorodat... Olasz pézsmádat is visszaszerzi... *muschio Canadese!*... a te szép bundádat... Egy ember van és az nem fogja tűrni, hogy idegenek aludjanak a te ágyadban, Nina!... Nézd csak! Mint a tündérkastély, csillog ottan a „Moszkva" kávéház!... Menj be oda, megtalálod Cselei Csopaky Gézát. Ő a vaskérgen is átütő akarat."

Biztos volt benne, hogy azt a férfiút, aki Budapest romjain először nyitotta meg a dolgozók számára kávéházát és a felszabadítók tiszteletére „Moszkva" névre keresztelte, ma is közmegbecsülésben részesítik.

De órákig nem mert bemenni a fényesen kivilágított „Moszkva" kávéházba. Ugyanazon a padon üldögélt, amelyiken reggel még terveit szőtte, szemközt a kávéház sárga és vörös neoncsöveivel. Beppóval vitatkozott magában. Úgy vélte, inkább sejtette, hogy Beppónak nincs igaza, hiába is fordulna ő Cselei Csopakyhoz. Számba vette mindazt, amit hallott és tudott róla. Cselei Csopakynak mondta Horthy Szegeden: „Már unom a tiszai kecsegét, Géza fiam. Mint Salome, Kun Béla fejét szolgáld fel nekem ezüsttálon." Eszébe jutott a márványtábla is, amelyet oly ünnepélyesen lepleztek le azon a tavaszi napon. Vajon tud-e most rajta segíteni Cselei Csopaky Géza? Nagyon halványan rémlett neki, hogy a főtárgyaláson Csopakynak valami nézeteltérése támadt a fehér köpenyes orvossal, aki leoperálta az ő körmeit. De Beppo újra kezdte a biztatást. Mire Nina mégis elszánta magát és bement

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 282 2020. 09. 21. 11:18:59

a „Moszkva" kávéházba, ahol vidám részegek cigányzene mellett épp most törték össze Sztálin gipsz mellszobrát.

A kövér takarítónő, nyögve és szuszogva, seprűt és lapátot hozott. Összeseperte a törmeléket.

– Maga az, Jankóné?

– Én vagyok.

– A Szentjánosbogárka?

– Az.

– Megismertem a szeme állásáról. Csak magának van ilyen szeme, meg a cigány tenyérjósoknak.

– De én nem ismerek magát.

– Dehogynem ismer. Én vagyok a tejesné. Ide jutottam.

– Tejesné?...

– Csizmarekné a Mester utcából.

– Maga...?

– Már nem árulom a túrót, csak pucolom. A klozetben. A nőknél is, a férfiaknál is.

– Maga is Ámenyemka áldozata lett?

– Én a demokrácia áldozatja lettem, havi 320 forintért. Hiába teszem ki a tányért, nem adnak bele egy krajcárt se. Azt mondják, demokráciában nem dukál borravaló.

– Itt van. Adok magának száz forintot, Csizmarekné. Nem is... Háromszázat! Fogja.

– Magának megmaradt a jó szíve, mint Szent Gellért szobra a sziklatetőn. Köszönöm, Jankóné.

– Nekem nincsenek körmeim. Ide nézzen.

– Az ember körme egyszer kinő. De az én tejcsarnokom már soha többet nem nő ki.

– *Oh! la poveretta!*[142]

– A fiatal lányok a legszemtelenebbek. Elhasználják a gyöngyvirág szappanomat és egy fillért sem tesznek a tányérba. Ha megszidom őket, akkor meg feljelentenek a vállalatvezetőnek. De a férfiak eszén túljárok. Kitaláltam valamit és rögtön adnak pénzt. Van, aki egy forintot dob a tányérba. Mikor a nadrágjukat gombolják és vizelés után kifelé indulnak, én rájuk nevetek és azt mondom: „Már csak a neve Moszkva!"... Rögtön megértik, hogy nem csak a kávéházról van szó.

– Micsoda vállalatvezetőről beszélt az előbb, Csizmarekné? Cselei Csopakyról talán?

– Hol van az már! Régen elfújta a szél.

– Hát nem ő már itten a *padrone*?[143]

A kávéházi takarítónővé vedlett hajdani tejesasszony a kötényében tartotta az összetört Sztálin-szobor nagyobb darabjait. Úgy nézett rá, bámészan.

– Már csak Amerikában nem tudják, hogy Budapesten minden kávéház állami tulajdon. A kávéskanál termelőeszköz lett. Maga így elmaradt a világ folyásától?

– Meg kell találnom Cselei Csopakyt.

– Akkor menjen el a sírjához Tiszapócsra.

– Mindenki Tiszapócson halt meg? Az egész Mester utca?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 283 2020. 09. 21. 11:18:59

– Nem mindenki. Én nem haltam meg. Engemet az állam fizet.

– Magának szerencséje van, Csizmarekné.

Közben a NŐK és FÉRFIAK feliratú helyiség szűk kis mosdójához érkeztek.

Egy ittas fiatalember egy darabot kért emlékbe Sztálin gipszszobrából és tíz forintot adott érte.

– Babilon zsarnokának egyéb testrészeit dobja a szemétre!

– Van eszembe! – motyogta Csizmarekné és a törmeléket gondosan becsomagolta a *Szabad Magyar Szó* aznapi számába, amely a Vörös Hadsereg távozását sürgette Magyarországról. Nyilván azt remélte, hogy az éj folyamán még kiárusíthatja.

Nina megkérte a volt tejesasszonyt, engedje meg, hogy itt tölthesse az éjszakát.

Adhatok egy zsámolyt a „nőknél", ha ugyan ülve is tud aludni.

– Állva is megtanultam én már azt Hajnalkától – felelte Nina, és a „Moszkva" kávéház illemhelyén csakhamar elnyomta az álom.

Álmában fent lebegett a magasban, mintha egy vékony szál kötélen sétálna, ég és föld között, és füstölgött a Vezúv.

XXI. FEJEZET

Csukd be az ablakot, kérlek. Úgy. Köszönöm. Az utcára minden szó kihallatszik. A folyosóra is... vékonyak a falak... Ugyan kukkants ki a folyosóra, Marci. Hátha hallgatódzik valaki?...

Aztán mindent elmondok...

(Ugyanaz a házigazda beszél vendégeihez. Ezek, bátorságra kapva, most újból meglátogatták. Árva villanykörte ég a hajdan jobb napokat látott aranyozott facsillárban, mintha egy szál gyertya pisla lángja világítaná meg a házigazdát és körülötte ülő barátait. Mindnyájan őt hallgatják, figyelik. Valaki megnézi, zárva van-e az erkélyajtó, aztán megtapogatja az ablak kilincset, ellenőrzi, rázogatja. A házigazda cigarettára gyújt. Most is komisz Kossuthot szív, aminek erős füstje az ideges dohányosoknál érszűkületet okoz. Soha ennyi embernek nem vágták még le a lábát Budapesten, mint ebben az esztendőben. Megvárja Marci visszatérését, aki közli, hogy senkit sem látott a folyosón. A házigazda sóhajt és beszélni kezd.)

Tegnap megint láttam őt...

Szentjánosbogárka az Állami Edény és Háztartási Bolt előtt térdelt a Múzeum körúton. Ismeritek-e az ötemeletes bérpalotát a volt „Fiume" kávéház mellett? A nagybátyámé volt, Feuer Zsigáé, akinek a nagyapja alapította a Feuer Edénygyárat. Részvényeit a tőzsdén is jegyezték. Az a gyár készített először Európában alumínium fazekakat. Hát ott van most az Állami Edény és Háztartási Bolt, ott térdelt rongyaiban gróf Péterházy Sámuel hajdani szép babája... Ott tartotta égnek csonkabonka ujjait, ott mutogatta a járókelőknek, hogy nincsenek körmei.

Sörösüvegben tej volt mellette a járdán, egy darab kenyér hevert a porban. A hajdani szép Nina időnként letört belőle egy darabkát, elmorzsolta szájában, ivott rá egy korty tejet.

– Volt nekem ilyen tűzálló tálam is! Jénai üvegből voltak az én edényeim!... Habverőm is volt a Mester utcában! Meg derelyesarkantyúm!... Itten minden állami se-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 284 2020. 09. 21. 11:18:59

lejt! Vacak ócskaság! Szemét! Hitvány alja!... *Merce scadente!*[144] Itt minden csak *scarto!*[145]... Én nem ilyen selejtben sütöttem sóskaszuflét Alessiónak! Az én Elekem azt meg se ette volna! A tejfölös velőspitét finom *spiá*ban szolgáltam fel én! A firenzei pudingot őrölt sonkával és párolt gombával készítetten én... vajjal kikent formában ötnegyed óráig gőzben főztem én! De hol a forma? A sok *cazzeruola!*[146] A régi forma!... Ellopták a formámat a kávédarálómmal együtt!

Így sopánkodott, beszélt hangosan magában Szentjánosbogárka a Zsiga bácsi volt palotája előtt. Az emberek meg-megálltak, aztán továbbmentek. Némelyek odadobtak neki a sörösüveg mellé néhány fillért.

Lehajoltam hozzá, megint megszólítottam.

Nem ismert meg.

– Te vagy Mahunka Adolf? Hát nem haltál meg? – kérdezte. – Vagy tán nem te öntötted a pálosoknak a harangokat?

Ettől fogva tegezett. Azt is megkérdezte, miért van szobrom a Margitszigeten.

Hóna alá nyúltam, fölemeltem a járdáról. Az emberek megálltak körülöttünk, bámultak. Nem volt könnyű megmagyaráznom neki, hogy én nem vagyok Mahunka, hanem Sopronból ismerjük még egymást, ahol 1920-ban a Magyar Koronában én voltam a tolmácsa Giambo olasz ezredesnek.

Szentjánosbogárka, mint nyári estéken, kigyulladt.

– Hát te ösmerted az én *colonello*mat?

Ekkor láttam, hogy a hajdan oly szép szájban csak két foga van.

Kérte, meséljek neki Sopronról.

Tudni szerette volna, emlékszem-e a napra, amikor a soproniak kitűzték a házakra a magyar *tricolore*-t, megérkeztek a magyar katonák és őt átlépte a magyar határ.

– A hegyekről beszélj nekem! A soproni erdőről! *Mio caro,*[147] azt mondjad meg énnekem, irigyelted-e a *colonello*t. Merted volna-e érinteni fekete hajamban a sárga tearózsát?

A sörösüveget a tejjel fölemelte a járdáról, a kenyeret és a pénzt otthagyta. Az ígérettel, hogy mesélni fogok neki a *colonello* gyönyörű menyasszonyáról, átcsábítottam őt a Múzeumkertbe.

Leültünk egy padra.

Gyanakodva fürkészni kezdte arcomat, nem csapom-e be. Hátha mégis én vagyok Mahunka Adolf? De mikor a várostoronyról és a Purgstallról kezdtem beszélni neki, megnyugodott.

Akkor vallotta be, hogy egy évvel ezelőtt ő még a Margitszigeten lakott a „Palatinusban"...

(A vendégek összenéznek. Nem értik. A bécsi szerelmi botrányairól híres egykori szépség, aki miatt Salvator főherceg Baden mellett az erdőben pisztolypárbajban agyonlőtt egy párizsi bankárt, egy év alatt süllyedt ilyen mélyre? A margitszigeti „Palatinusból" a Múzeum körút aszfaltjára?)

Marci, nézz ki! Mintha járna valaki az előszobában... Az ember manapság sohasem tudhatja... Köszönöm, Marci. Bocsáss meg. Tévedtem... Egyszóval ott ültünk a Múzeumkertben a padon. Elmesélte, hogyan keveredett bele tavaly a forradalomba.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 285 2020. 09. 21. 11:18:59

Merő véletlen volt.

Éppen tavaly október 23-án jutott eszébe, hogy már unja a Margitszigetet. A „Palatinus" szobafőnöke mindenképpen fel akarta öltöztetni szép új ruhába. Menekült előle. Nem egészen értettem. Egy Beppo nevű nápolyi halászról beszélt. Kislány korában ismerte a Santa Luciában. Időnként hallani szokta Beppo hangját, Beppo időnként tanácsokat ad neki. Ez a Beppo már régen meghalt, de ő azt állítja, hogy életének válságos pillanataiban Beppo mindig szól hozzá. „Beppo már régóta angyal."

Beppo tanácsára haza akart menni a Mester utcába a lakására. De onnan kidobták, már lakik ott valaki. A forradalom kitörésének éjszakáját, amikor ropogtak a fegyverek a Rádió-palota ostroma közben, ő egy kávéházi illemhelyen töltötte. Reggel pedig lelkesen csatlakozott a felkelőkhöz.

Amerre nemzeti zászlókat lengettek, ott lengett ő is. Beállt a felvonulók közé és ő is követelte, legyen kevesebb hazugság.

– Az én Elekemnek a hazugság csavart kötelet a nyakára! – ezt kiáltozta idegen házak ablakaiból és szórta a röpcédulákat, amelyekben az ifjúság... hiszen tudjátok, mit kért... olyan szerényen kérte az idegen bérencek eltávolítását...

(– Csitt!... Csitt! Halkabban! – figyelmeztetik a vendégek a házigazdát, aki egy könnycseppet törül le szeméről.)

Meg ezt is kiáltozta az ablakokból Szentjánosbogárka:

– Ruszkik! Menjetek haza!

Ezt is Beppo súgta neki, aki már régóta angyal.

A zsarnokság jelképeit ő is segített eltávolítani. Szobrokat és képeket. Csillagokat és címereket. Ment a fiúkkal és lányokkal. Piros-fehér-zöld zászlóját heteken át lengette, még akkor is, amikor a mongol képű szovjet katonák mindent vérbe fojtottak és ránk borult az ezer éves sötét árnyéka a magyar sorsnak...

(Az egyik vendég, reszketve, feláll. Arcáról zsebkendővel törülgeti a verejtéket. Bocsánatot kér, de ő hazamegy. Orvosi tanácsra kímélnie kell a szívét minden fölindulástól, nem bírja tovább hallgatni.

Mindenki hallgat a szobában.

A házigazda sóhajt. Félig szívott „Kossuthját" eloltja a hamutartóban és másik „Kossuthra" gyújt. Kikíséri vendégét.

Aztán visszajön, megint sóhajt és folytatja.)

A múzeumkerti padon elmondta nekem Szentjánosbogárka, hogy ott volt ő az Országháznál is, amikor oroszok és ávósok laskaként aprították ágyúikkal a tízezres tüntető tömeget. Beszorult a földművelésügyi minisztérium árkádjai alá és így maradt életben. Van egy emléke, amely éjszakánként épp úgy nem hagyja aludni, mint Jankó Elek főkapitány fogason lógó holtteste:

Mikor mindenki, aki életben maradt, futott szerteszét, ő belebotlott egy halott kislányba. A kislány szép volt, szőke volt. Behunyt szemmel Ophéliaként úszott lassan a vérpatakban, amely a járda szélén folyt a térről lefelé az Alkotmány utcában. Ölébe kapta és szaladt vele. De valahol a fejetlenségben elvesztette.

Napokig őrültként kereste mindenfelé a halott kislányt.

Ezt kiáltozta az embereknek:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 286 2020. 09. 21. 11:18:59

– Hol a babám? Hol az én szőke kisbabám?

Néha még most is megszólít az utcán embereket és ezt kérdezi tőlük:

– Nem látták az én szép kis szőke babámat?

Máskor ezt mondja:

– Elveszett az én szőke kisbabám is, mint Katona Özséb apátplébános úr.

A zászlaja akkor még megvolt, de egy időre elfelejtett magyarul. Olaszul kereste mindenfelé a halott kislányt.

A Köztársaság téren már lámpavason lógtak az ávós pribékek. Olasz beszéde miatt a vértől megvadult tömegben valaki orosznak nézte. Ütni-verni kezdték. Bedobták egy pincébe.

Csoda, hogy túlélte.

Napokig hevert ott eszméletlenül. Mikor magához tért és ki tudott bújni a pincéből, úgy látszott, hogy nyert ügyünk van. A Vörös Hadsereg kivonult Budapestről.

– Győztél, *Alessio!* – kiáltotta örömében, s eszébe jutottak a magyar szavak.

Mikor pedig mindennek vége volt és az orosz tankok szétlőtték a Nagykörutat és az Üllői utat, ő torkaszakadtából még mindig ezt kiabálta:

– Éljenek a lengyelek!

(Egy vendég hangosan felzokog.

A másik cukrot kér a kávéjába.

Egy harmadik merengve ismétli, de érthetetlen módon kérdő hangsúllyal:

– Éljenek a lengyelek?...

A házigazda újabb cigarettára gyújt és folytatja.)

Hetekig kapualjakban húzta meg magát.

Néhol az emberek megszánták és ott tartották.

Mialatt a szovjet katonák ezerszámra lőtték agyon fiainkat, ő idegen házak pincéiben bújtatott fiúkat és leányokat.

Két éjszakán át az Üllői úti Örökimádás-templom füstölgő romjai közt lakott. A szitává lőtt templom kövére borult őrült anyákkal, akiknek fiait a szemük láttára lőtték agyon az oroszok.

Egy hétig lakott a ferencvárosi plébániatemplomban, ahol a Mester utcai Szent Szüzet ostromolta:

– Mosolyogj le a megölt fiúkra és a megölt leányokra!

(Női hang sikolt:

– Az isten szerelmére! csöndesebben! Hát Zsiga bácsi sorsára akarsz jutni te is?

A házigazda mélyre szívja a „Kossuth" füstjét és suttogva folytatja.)

Mikor pedig mindennek vége volt, egy esős téli napon végigvánszorgott a Lenin körúton.

Ment a Duna, a Margit-híd, a Margitsziget felé...

Piszkosan, véresen, csatakosan vonszolta magát szakadt köpenyében, mint egy koldusasszony.

Már olyan volt, mint tegnap a Múzeum körúton. És mint tegnapelőtt a Váci utcában.

Ment, ment a körúton, a füstös romok közt, a ledőlt falak közt, az összeomlott paloták közt. Ment vissza a Margitszigetre. Ment vissza a „Palatinusba".

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 287 2020. 09. 21. 11:18:59

Piszkos rongyaiban Szentjánosbogárkát senki sem tartóztatta fel útközben. Senki sem kérdezte tőle, hogy kicsoda. Senkinek sem jutott eszébe, sem mongol szovjet katonának, sem karhatalmi terrorlegénynek, hogy megkérdezze tőle: Hát te meg mit vétettél miellenünk, te vén banya?

Tőle senki sem kérdezte meg, pisztolycsövet szögezve mellének, hogy ki akart-e lépni ő is a varsói paktumból.

Ormótlan bakancsában botladozott, csoszogott. Néha hasra esett a lezuhant emeletek téglái és gerendái közt. Szakadt villanydrótok a lába köré csavarodtak.

Villamos és autóbusz nem közlekedett még a romokban heverő Lenin körúton, mindenki gyalog járt, ezren és ezren némán haladtak. Ebben a leggyászosabb gyászmenetben haladt ő is. Hangosan beszélt magában:

– *Invano*...[148] hiába!... Az én Elekem, a jó Alesso úgy járt, mint Beppo. Hiába... *invano*... hiába görnyesztették a derekukat reggeltől estig az ördög ellen...

Megszólított embereket a néma gyászmenetben és azt mondta nekik:

– Volt egy szőke kislányon... *una bionda ragazza*...[149] és elveszett.

Vagy így szólt hozzájuk:

– Vigyázzatok a kötélre!

A margitszigeti „Palatinusban" ekkor már szovjet katonatisztek és nyugati újságírók laktak, főleg amerikaiak. Itt foglaltak lakosztályt India nagykövetének is, aki kíváncsi volt a halottakra és a romokra. Még lehetségesnek látszott, hogy az Egyesült Nemzetek Szövetsége főtitkárát mégis beengedik és akkor ő itt fog lakni, távol a romba dőlt városrésztől. Vakmerőségünkben néhányan azt reméltük, hogy minden engedély nélkül egyszer csak betoppan. Egy teljes hétig nyitva volt a nyugati magyar határ, bárki besétálhatott rajta. Egy teljes hétig porrá zúzva hevert az egész országban a kommunista diktatúra. Egy teljes hétig habozott a Szovjetunió, hogy mit tegyen. Ó, barátaim! Mi tudjuk, és csak mi tudjuk igazán, hogy a főtitkár úrnak akkor kellett volna betoppannia. Semmi más dolga nem lett volna, csak az, hogy leüljön a margitszigeti „Palatinus" halljában, ott, ahol egyszer a toprongyos vén Szentjánosbogárka táncra perdült egy nyomorult gavallérjával. Ó, bárcsak leült volna bridzsezni titkáraival Hammerskjöld úr! Akkor ma megint Magyarországon élhetnénk, barátaim! A szovjet tankok sohasem avatkoztak volna be!

De ki tudta akkor mindezt?

És mit sejtett, mit tudott a gyászos nyomorúságban Szentjánosbogárka, tépett köpenyén a harcok véres nyomaival?

Emlékezett, hogy szobájába tiszta új ruhát készítettek be. Szabadulni akart piszkos rongyaitól. Aludni akart, pihenni akart, ágyat akart. Vissza akart menni a szobájába.

De a „Palatinus" üvegajtajánál útját állták.

Közölték vele, hogy itt nem szabad kéregetni.

Ő visszakövetelte szobakulcsát, mire a portás fiú szolgálatkészen a kezébe nyomta kis batyuját, amellyel a fegyházból érkezett.

De ő csak be akart menni, vissza a szobájába. A belügyminisztériumot képviselő *maître d'hôtel*nek érvül megmutatta csonka ujjait, mire a „Palatinus" frakkos rendőrfőnöke ezekkel az udvarias szavakkal tessékelte ki:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 288 2020. 09. 21. 11:18:59

– Ez nem jelent semmit, elvtársnő. Az új kormány minisztereinek sincsenek körmeik, ők is elvesztették azokat a dogmatikusok börtöneiben.

Az első éjszakát Arany János tölgyei alatt, a másodikat Szent Margit hajdani kolostorának romjai közt töltötte. Itt lelték meg, a középkori romok közt. Azzal kergették el, hogy menjen újabb romok közé.

Szót fogadott.

A Lenin körúton a New York palota romjai közt töltött két éjszakát, aztán visszament az Örökimádás templomának romjai közé.

Később egyéb romba dőlt házak odúiban bújt el. Hónapokig lakott fent a Várhegyen begyepesedett romok közt a Szent György téren, Péterházy Sámuel gróf palotájának épen maradt fürdőszobájában. A megrozsdásodott kád senkinek sem kellett, nem vitte el senki. Gazból, dudvából, hervadt falevélből abban vetett magának ágyat Szentjánosbogárka.

Míg végre tegnap megint találkoztunk Zsiga bácsi volt háza előtt...

(Valaki csenget odakint. A vendégek ijedten tekintenek a házigazdára, aki abbahagyja történetét és sietve kimegy. Az előszoba felől hangok hallatszanak. A házigazda kissé ingerülten magyarázza valakinek, hogy ő előfizetője volt a Szabad Magyar Szó*nak, de minthogy a lap megszűnt az események miatt, ő most már nem kíván semmiképpen sem előfizetni a* Magyar Szabad Szó*ra.*

– Ez megőrült – súgja az egyik vendég. – A vesztébe rohan.

A házigazda a fölindulástól hamuszürke arccal tér vissza.

Közli, hogy „szabad magyar" vagy „magyar szabad" az egykutya még akkor is, ha ő Zsiga bácsi sorsára jut.

Iszik egy pohár vizet, aztán folytatja.)

Órák hosszat beszélt, beszélt Szentjánosbogárka a Múzeumkertben.

Néha kértem, hogy halkabban szidja az Állami Boltok edényeit. De ő szenvedélyesen rázta csonka öklét és a pokol fenekére küldte az össze állami habverőket és pudingformákat. Még az éjjeliedényeket is.

– Látod, ide jutottam. Mindenemet elvette Ámenyemka.

Kérdeztem tőle, ki az az Ámenyemka.

– Gyere velem, megmutatom.

Így jutottunk el a Mester utcába.

Ott álltunk az „Állami Munkaerő Nyilvántartó és Munka Közvetítő" hivatal előtt, de ő nem a hivatali ajtóra, hanem máshová nézett.

Valaha kis cukrászda volt a házban, itt állt a legnagyobb platán a ház előtt, ezernyi szemetelő verébbel. Szentjánosbogárka az Anschluss évében kezdte el eredménytelen harcát a verebek ellen. De a verebek...

(A vendégek közül valaki kéri, hogy beszéljen hangosabban. Ugyan micsoda baj is származhatna belőle, ha valaki meghallaná ezt a verébtörténetet?

De a házigazda a fejét csóválja. Gondterhesen végigsimítja kopasz feje búbját. Mialatt a fejek összehajolnak a borszesz lángja körül, amely a kávéfőző burája alatt kékes fényt vet a félhomályban a sápadt arcokra, ő suttogva, alig hallhatóan fejezi be történetét.)

Szentjánosbogárka tétova tekintettel keresett valamit. Valamit, ami volt, de elveszett. Valamit, amit annyi éven át megszokott és ez a valami nem volt sehol. Azaz

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 289 2020. 09. 21. 11:18:59

mégis megvolt. A Mester utca legnagyobb platánja, amelynek terebélyes ágairól két évtizeden át hullajtották szemétcseppjeiket a csiripelő verebek ezrei, mint kidőlt óriás, ott hevert élettelenül a járdán.

A harcok idején egy szovjet harckocsi döntötte ki. Együtt néztük a porba hullott platán elszáradt törzsét és ágait.

De egyszer csak észrevettem, hogy Szentjánosbogárka megint máshova néz. Újra keres valamit, fülel.

Megragadta karomat, csonka ujjával felmutatott a magasba.

Ekkor láttam, hogy a szovjet harckocsi kidöntötte ugyan a hatalmas platánt, amelynek verebei megkeserítették Markó néni életét, de a verebeket mégsem tudta elüldözni.

Markó néni verebei ott tanyáztak fent az ötemeletes bérház ablakainak párkányain, a csatornákon, a tetőn, az ereszen, és onnan a magasból csiripeltek le ránk ezren és ezren. Ugyanúgy hullajtották „cirádáikat", mint tavaly, mint tíz éve, mint húsz éve...

Szentjánosbogárka, szakadt esőkabátjában és tarka rongyaiban, térdre borult és kitárva karját, az égre nézett. Kiáltozásaira összesereglettek az emberek.

– *Ecco fatto!*[150] Most mosolyog le ránk a Mester utca mosolygó Szent Szüze! Emberek! Oda nézzetek!

Hangos imádkozással hálálkodott a Madonnának, hogy közbelépett és megszégyenítette a Vörös Hadsereg dicső tankjait és a hős szovjet katonákat, akik nem tudták legyőzni a verebeket.

– Még nem veszett el minden, emberek! – kiáltozta. – Még van remény!... *Speranza!... speranza!*[151]

„Édes kis állatainak" nevezte a verebeket, amelyek ellen annyi ideig küzdött, és arra biztatta őket, hogy ne szálljanak el, hanem türelmesen várják meg, amíg az emberek új fát ültetnek nekik.

Alig tudtam becipelni a házba egy vak özvegyasszonyhoz, aki jószívűen magához fogadta.

Ott is emlegette még határtalanul boldogan:

– *Speranza!... speranza!...*

(A vendégek sóhajtanak. Valaki az olasz szót ismétli, félénken:

– Speranza...

Aztán mindenki hallgat.

A hamutartó tele van félig szívott komisz magyar cigarettával.)

UTÓSZÓ

A volt Szent István Kórház belgyógyászati osztályán a női pavilon egyik közös kórtermében feküdt egy öregasszony.

Fejlapján, az ágy lábára akasztva, ez állt:

„Jankó Elekné, szül. Ligoda Anna, 71 éves, özvegy, 60.418 szám..."

A kórházi lapon két nyilvántartási rovat szerepelt:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 290 2020. 09. 21. 11:18:59

„I. A betegség lefolyása", láztáblával és az orvos olvashatatlan bejegyzéseivel, mégpedig latinul, mert az orvosok a Magyar Népköztársaságban változatlanul latinul írnak.

„II. A boncolás eredménye" cím alatt még nem volt semmi feljegyzés.

A tizenhat ágyas közös kórteremben az öregasszony megjelenése nyugtalanságot keltett a beteg nők közt.

Mentőkocsi hozta be a Mester utca 51. számú ház házmesteri lakásából, ahol egy csupasz matracon fetrengett fájdalmaiban. A mentőket a házban működő „Állami Munkaerő Nyilvántartó és Munka Közvetítő" hivatal, népszerű nevén az Ámenyemka értesítette telefonon.

A mentőkocsival érkező orvos eszméletlen állapotban találta a beteget. Még érvényben volt az 1889. XVI. törvénycikk 3. bekezdése, amelynek B szakasza értelmében végszükség esetén „az azonnali kórházba szállítás hatályossága nem vitás" és a beteget a legközelebbi közkórházban kell ápolás alá venni. A Mester utca 51. számú házhoz a volt Szent István Kórház – 1948 óta hivatalosan „István Állami Közkórház" – esik legközelebb. Így került Jankó Elekné a női pavilon tizenhat ágyas kórtermébe, orvosi kifejezéssel szólva „azonnal ellátták".

„Ellátták", azaz először is eszméletre térítették, aztán kikérdezték és megvizsgálták, majd pedig ennek eredményét latin szavakkal a fejlapjára írták. Minden új beteg érkezése mozgolódást szokott kelteni a közös kórtermekben, ahol, az ágy négyszögébe zárva, a betegek már megszokták egymást és betegségüket és minden változástól félnek, néha még a gyógyulástól is. Ám ennek az új beteg vénasszonynak a megjelenése különösképpen felzaklatta a kórterem betegeit, javarészt szintén idősebb asszonyokat, mintha a kérlelhetetlen végzet nevében maga a halál toppant volna be, amely el akarja ragadni őket.

A vizsgálati szobából hozták be, ahol a „sürgős esetekben" azonnal segélyt nyújtanak. Ott térítették eszméletre és mindjárt fájdalomcsillapítót fecskendeztek elsorvadt farizmába. De megnyugtatni nem tudták.

Ijesztően sovány volt. Soványsága a náci megsemmisítő táborok és a varsói gettó rémképeit idézte fel a riadt szemlélőben. Bőre az arcához tapadt, körmetlen ujjai vékonyak voltak, mint az elhasznált gyufaszál. Rettentő soványsága akkor kezdett csak igazán feltárulni, amikor az ápolónő kihámozta tarka, színes rongyaiból.

Ekkor még ijesztőbbé vált. Olasz szavakkal kevert dúlt mondatokban tiltakozott a vetkőztetés és az ágyba fektetés ellen.

– *Aiuto! aiuto!*[152] – kiáltozta kétségbeesetten. – Nem maradok itten!... ez egy elátkozott liget! Engedjetek haza a Mester utcába!

Az ápolónő igyekezett neki megmagyarázni, hogy ez nem liget, hanem közkórház és hamarosan meg fog gyógyulni. De ő azt kiáltotta rekedt hangon, hogy nem akar lovagolni a szörnyeteg hátán.

Kimeredt szemmel tekintett az ágyban fekvő beteg nőkre, csonka ujjával rájuk mutogatott. Azt állította, hogy ezeknek az asszonyoknak széles a szárnyuk és emberarcuk van, pedig karmolnak a lábukkal és a hasuk csupa toll.

– *Pie con artigli, e pennuto 'l gran ventre!*[153]

Senki sem értette.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 291 2020. 09. 21. 11:18:59

Féltve őrzött porhüvelyéből, tarka rongyaiból nagy nehezen kivetkőztették, végre-valahára elfogadta a fehér kórházi inget. A párnára hanyatlott. Látszólag megadta magát sorsának és elcsendesedett.

Nem szólt egy szót sem. A vizitelő orvosi hadnak sem felelt a kérdésekre. Hol fáj? mije fáj? – nem mondta meg. Kimeredt szemmel nézte a mennyezetet és nyöszörgött. Aztán mintha belefáradt volna a falak nézésébe, lehunyta szemét és elaludt. Ébresztgették, húslevessel kínálták, de kiköpte. Az ápolónőnek azt mondta, hogy semmi mást nem kíván enni, csak sós kiflit. Hozzanak neki Wirth péktől. De a közkórházban nem volt sós kifli. Aztán megint elaludt.

De este, amikor a közös kórteremben eloltották a lámpákat és csak az ibolyaszínű éjjeli mécses világított, felébredt.

Felült ágyában, sovány karját kitárta és beszélni kezdett.

Beszélt, beszélt. Rühöseket és ólomcsuhásokat emlegetett. Hajnalka elvtársnőtől kérte, hogy adja vissza körmeit. Kötélről szavalt, amely Alessio nyakán feszül és kötélről, amely alatt a pokol füstölög. Segítségért kiáltott és jajveszékelt:

– Már zuhanom!... Jaj, zuhanom!

Az álmukból felriasztott beteg asszonyok becsöngették az ápolónőt, de az tehetetlen volt. Nem tudta elhallgattatni a 60.418 számú női beteget, aki, mintha nyitott szemmel álmában beszélne és egy szörnyű látomásról számolna be, csak beszélt, beszélt tovább.

– Vigyázz, Nina! Ó, látlak, Nina!... ott mégy, Nina!... jaj! jaj! Nina!... látlak a szakadék felett!... *Abisso!... abisso!...*[154] Jól lépkedj, Nina!... Lábodat feszítsd meg! Jól vigyázz, Nina! Gondold, hogy fehér melled van, mint a galamboknak... a lábujjaidon karmaid vannak, mint a galamboknak... Nagy fehér szárnyad is van, Nina, mint a galamboknak!... Van valami kicsi bizonyosság... *sicurezza!...*[155] A szellő és a felhő!... Higgy a szellőnek és a felhőnek, Nina!... Annak higgyél és semmi másnak! A szellőnek higgyél, amelybe belekapaszkodol piros napernyőddel... A felhőnek higgyél, odafent a nagy kék égen!... annak a kis fehér felhőnek! és csak azt... csak azt nézzed, Nina!... Nem szabad letekintened!... Játssz a szellővel és nézd a felhőt! De a lábod meg ne tévedjen... Négy a veszély, Nina!... és ti! Mindenki!... Minden ember tudja meg végre, hogy négy a veszély és nem egy!... Hirdesd ki, Nina, az asszonyoknak, a hogy négy veszély van, négy iszonyatos veszedelem!... Mind a négy levisz, lesodor, lebuktat... A pusztulásba dönt a négy veszély!... Az egyik a jobb kezed felől les rád... a másik balról akarja megragadni torkod, hogy ledobjon a füstbe, tűzbe... a kárhozatba! Jaj, asszonyok!... tudjátok meg végre, hogy jobbról is, balról is csak egy kis taszítás, egy gyönge lökés... és mindennek örökre vége!... De ez még csak kettő. A jobb és a bal. Ott van még másik kettő is... más két veszedelem is leselkedik reánk... Jaj! Vigyázz, Nina!... Látlak, Nina!... ott mégy, Nina!... És épp most tör rád hátulról a veszedelem... Az a harmadik... Akkor hanyatt esel... és... és már a negyedik fenevad acsarkodik rád rejtekében... Az meg arcodba támad, elölről ugrik rád és neked véged!... Lebukfencezel a mélybe, a lángba, a szakadékba... oda, ahová egy pillantást sem szabad vetned, Nina!... Mert ha oda nézel, akkor jobbról, balról, elölről, hátulról... akár innen, akár onnan jön a billenés... és te zuhansz... zuhansz... le a feneketlen mélységbe... bele a zöld tajtékba... *A destra pende un cordone*... Reá

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 292 2020. 09. 21. 11:18:59

bukfencezel a füstben-bűzben pislákoló víziborjúra... Fél szemmel se sandítsatok oda, asszonyok!... És te se, Nina! Ne tekintsetek az odalent nyüzsgő pondrókra!... se a kagylókra meg a bogarakra!... A csigákra se!... a zöldes-fekete ezüsthasú pókra és a száz óriás vízipoloskára se!... Csak tiszta szívedre hallgass, Nina!... Benne dobog az *equilibrio*... számold lépteidet... vigyázz a szellőre és a felhőre... Még húsz... még tizenkilenc... már csak négy... három... *due... uno!...*[156] Nina!... Nina!... Akkor meg fogsz menekülni!... Fel fogsz jutni az oromra!... *Oh! La Somma!... Oh! La Somma!... La Somma!... Somma!... So... o... omma!...La Somma!...*

– Ezt nem lehet tovább kibírni! – kiáltott az egyik beteg asszony. – Hallgattassa el végre, kedves nővér! Dugjon zsebkendőt a szájába!

A zajra bejött az éjszakai ügyeletes orvos és az erőszakos altatószert ő maga fecskendezte be a 60.418 számú beteg sovány karjába.

Jankó Elekné még néhányszor elsuttogta:

– *Oh! La Somma...* Aztán elaludt. Másnap egész nap aludt. Hiába költögették, nem akarta a szemét kinyitni. Azt kérte, menjenek el Wirth pékhez sós kifliért.

De este, rögtön lámpaoltás után, megint felült ágyában és újrakezdte:

– Csak az első ötven lépés nehéz... aztán számold csak bátran lépteidet, Nina... Mosolyogj rá bizalommal arra a kis fehér felhőre és fel fogsz jutni az oromra!...

Ezúttal nem emlegetett gyémánt szemű víziborjút, azt sem mondta, hogy odalent a füstös mocsok azért csábít, mert a felcsapó lángoknak rózsaillatuk van. Szűz lepkékről beszélt, amelyek a szakadék fölött az utat mutatják az orom felé a tiszta szívűeknek. Egészen más hangon, enyhülten és lelkes sóvárgással beszélt valamilyen fényes ragyogásról, amely ott van, ahol a négyszáznyolcvanötödik lépés. *Quatro cento ottanta cinque...*[157] A beteg asszonyok felébredtek ugyan, de nem tiltakoztak. Figyelmesen, mintegy megbűvölten hallgatták a 60.418 számú női beteg hosszú éjszakai meséjét egy olyan országról, ahová meg lehet érkezni, ha az ember vigyáz a lépéseire.

Csakhamar híre terjedt a különös éjszakai szónoklatoknak. Bejöttek a közös kórterembe a szomszéd szobákból a könnyebb betegek és ők is találgatták, vajon micsoda oromról beszél félálmában a csonttá-bőrré lesoványodott beteg vénaszszony. Vajon mi az a „*La Somma*"?

Ereje napról napra fogyott, éjszakai szónoklatai egyre rövidebbek és csöndesebbek lettek. Egyszer aztán elhallgatott, lámpaoltás után nem ült fel többet ágyában. A beteg asszonyok hiába várták, hogy megszólaljon.

De egy hajnalban felébresztette a mellette lévő ágyban alvó beteget és mintha valami nagyon fontos dolgot közölne, azt súgta neki, hogy az élet egy darab kötél.

Hozzáfűzte, hogy Isten mentsen mindenkit attól, hogy a nyakára hurkolja. Hanem végig kell menni rajta egy mély szakadék fölött és fel kell jutni az oromra.

– Hová? – kérdezte álmosan a beteg asszony tőle.

– *La Somma...* – felelte.

– Az mi? Az hol van?

De a 60.418 számú haldokló nem a kérdésre felelt, hanem egy olasz szót mondott, az utolsót, amit a nagy közös kórteremben hallottak tőle, mintha ezzel az egy

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 293 2020. 09. 21. 11:18:59

olasz szóval akarna búcsút mondani földi szenvedéseinek és mindent megmagyarázni a beteg asszonyoknak. Ezt suttogta, mint végső szót, a leglényegesebbet:

– *Equilibrio*... – Aztán hátrahanyatlott, behunyta a szemét. Ha szóltak hozzá, többé nem felelt.

Délután látogatója érkezett.

Egy öregember, kopott ruhában. Látszott rajta, hogy valaha jobb napokat látott. Azt mondta, régi jó barátok. Még Sopronból ismeri a beteget. A Mester utcában egy vak házmesternétől hallotta, hogy ide hozták őt a mentők.

De már nem tudtak beszélni. Jankó Elekné eszméletlenül feküdt az ágyban és a haldoklók szokása szerint görcsösen szorította csonka ujjait, amelyeken nem voltak körmök.

Betegek és ápolónők összesúgtak. Megkérdezték a látogatótól, hogy tulajdonképpen kicsoda a 60.418 számú beteg, aki a kórház éjszakai csendjét felverte érthetetlen látomásaival.

A volt Szent István Kórházban így tudták meg, hogy az öregasszony valaha világhíresség volt. Ma már mindenki elfelejtette a nevét.

Nina Ligodának hívták. Korának legszebb és legvakmerőbb kötéltáncosnője volt.

Pár évvel a Vezúv utolsó kitörése előtt, amely a század elején feleleventette Pompeji pusztulásának képét: *kötelet* feszítettek ki a tűzhányón és a tömeg jelenlétében, amely dermedt csendben maradt úgy, hogy hallani lehetett a nápolyi kikötőben egy távozó gőzhajó kürtjének rekedt ordítását – Nina Ligoda 1904-ben átsétált a füstölgő Vezúv krátere fölött.

Később valaki, aki egyszer Nápolyban járt, arra is emlékezett, hogy „La Somma" a neve a Vezúv legmagasabb csúcsának, égbe nyúló csupasz szikla, meredek hegyorom a szakadék fölött. A legvakmerőbb turista sem mer vállalkozni a megmászására.

VÉGE

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 294 2020. 09. 21. 11:18:59

A párizsi gyors

Regény

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 295 2020. 09. 21. 11:18:59

Első rész: A várakozók

I. Az összeesküvő

Az összeesküvő a Duna jobb partján lakott a Bors utcában,[1] Budán. Egy szobája volt csak, ennyi maradt meg régi lakásából egy öreg ház második emeletén.

Ebben a házban a két világháború közt Reine Pédauque néven francia vendéglőt nyitott egy élelmes pincér, aki azelőtt évekig dolgozott Párizsban. Röviden Lúdlábnak nevezték, az előkelő világ étterme volt.[2] Budapest legjobb cigányzenekara játszott esténként; arisztokraták, gazdag zsidók és miniszterek jártak ide vacsorázni. A ház különlegessége a nyárson sült kappan volt, francia palackos borokat és valódi francia pezsgőt szolgáltak fel méregdrágán. A második világháború végén, mikor a németek megszállták Magyarországot, a Lúdláb megbukott. A Gestapo nyugati kémközpontot leplezett le itt, és a volt pincért családjával együtt elhurcolta. De alighogy a Vörös Hadsereg felszabadította Budapestet, a vendéglő ismét megnyílt; a Mauthausenből szerencsésen visszaérkezett tulajdonos az életösztön parancsára újból meg akart gazdagodni. Ez már-már sikerült is. De a népi demokrácia hajnalán egy nap éppen vacsora közben, mikor a cigány néhai Erzsébet királyné kedvenc dalát játszotta érzelmesen, az állam mindent lefoglalt. A vacsorázó vendégek örülhettek, hogy ép bőrrel elmenekülhetnek a Lúdlábból, ahol a rendőri segédlettel megjelent államosító bizottság az asztalokkal, tányérokkal és evőeszközökkel együtt állami tulajdonba vette a tulajdonos lódenfelöltőjét is, de őket futni engedte. Csakhamar Vörös Csillag néven olcsó népvendéglő nyílt meg a Bors utcában és „típusebédeket" szolgáltattak ki a dolgozóknak, azaz a népnek, amelyről ebben az időben kezdték hirdetni, hogy az országban minden hatalom az övé. De a népnek nem ízlett a szocialista állami konyha főztje. A vendéglőt végérvényesen bezárták, a helyiségeket lakószobákká alakították át és a Lúdláb cégérét, egy megkoronázott magyar libát, kidobták a szemétre.

Az összeesküvőt Tatay Ferencnek hívták, gyakran vacsorázott a hajdani Reine Pédauque-ban.

Azóta az ő helyzete is megváltozott. Gyakran üres gyomorral feküdt le, vagy szerényen megelégedett egy keménytojással. A magyar néphadsereg nyugdíjas tábornoka volt. Erre a címre alig egy-két hónapja tarthatott igényt, mert csak most ítélték meg neki, 1956-ban, a nyugdíját. Az „olvadás" szelídebb hullámai Moszkvából mostanában érkeztek Budapestre, de máris sok zavart okoztak. Ez volt az idő, amikor politikai szükségből ártatlanul kivégzett kommunista külügyminisztert és tábornokokat rehabilitáltak, exhumáltak és temetésükön ünnepeltek.[3] Az állam úgy gondolta, hogy Tatay Ferencnek is megadhatja most már a havi 842 forint tábornoki nyugdíjat. Egyébként 1949 óta, amikor őt is, akár a megkoronázott magyar libát, kidobták a szemétre, Tatay egyetlen fillér nyugdíjat sem kapott.

Szikár, mogorva férfi volt. Társbérleti egy szobájának ablakánál üldögélve, ezen a késő októberi estén nyomorultnak érezte magát. Összeesküvőnek lenni: keserves dolog. Tudta, hogy olyan feladattal kell ma éjjel szembenéznie, amely a nyakát szegheti.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 296 2020. 09. 21. 11:18:59

Már néhány évvel túl volt a hatvanon. A szerencsések közé tartozott: börtön nélkül úszta meg az elmúlt éveket. És ez nem volt könnyű. Az akasztófától való rettegés megviselte idegeit. Sokat dohányzott, mértéktelenül sok kávét ivott, mint általában Budapesten mindenki. Szívszorulásai voltak, nehezen lélegzett, a lépcsőn felfelé menet többször meg kellett állnia a második emeletig, jobb bokájában érgörcs fenyegette.

Agglegény volt, magányos ember, barátok és rokonok nélkül. Valójában úgy élt, mint egy számkivetett. Volt tiszttársai, akikkel Horthy kormányzó magyar nemzeti hadseregében szolgált negyedszázadon át, nem álltak szóba vele. Megvetették. Ennek főként az volt az oka, hogy Tatay Ferenc nyomban a Vörös Hadsereg felszabadító hadjáratának sikere után belépett a Magyar Kommunista Pártba. Egyszeriben kitűnő népszónok lett, a marxizmus szótárát ügyesen használta. Tüstént előléptették Horthy ezredeséből a demokratikus új Magyarország tábornokává. Ebben a minőségében hivatali kötelessége volt, hogy helybenhagyjon halálos ítéleteket bajtársai, egykori pajtásai ellen. Azt a hírt terjesztették róla, hogy a hírhedt Katonapolitikai Osztály kínzókamráiba került volt tiszttársain csak akkor volt hajlandó segíteni, ha a közbenjáró feleség elég csinos volt és legalább egy éjszakát vele töltött. A régi Magyarország letűnését valamiképpen túlélő polgári társadalom ily módon kiközösítette őt. Az új társadalom ugyancsak kizárta. Ez abban a percben történt, amikor már nem volt többé szükség a szolgálataira. Előbb minden nyugdíjigény nélkül az új demokratikus hadseregből taszították ki, aztán a pártból. Így, még mielőtt a lenini álom: az osztálynélküli társadalom megvalósulhatott volna Magyarországon, Tatay Ferenc máris osztálynélküli lett. Egyedül maradt saját hazájában.

Azon kívül, hogy szerepet vállalt az összeesküvésben, volt egy féltve őrzött, rettenetes titka.

Az önzők és a gyávák titka gyakran félelmetes. Ilyen volt az övé is. 1919-ben fiatal főhadnagyként részt vett Kun Béla kommunista rendszerének bukása után a kommunisták ellen rendszeresített megtorlásokban, ezekben a „nemzeti felháborodásban elkövetett, felelőtlen atrocitásokban". Ott volt ő Horthy admirális mellett a Balaton partján is, amikor bírói eljárás nélkül akasztották fel az útszéli akácfákra a zsidókat és a kommunistákat, gyakran jámbor parasztokat. Ezért volt neki olyan sürgős 1945-ben, hogy belépjen a Magyar Kommunista Pártba, ahol a múltból hazajáró kísértetek ellen menedéket talált. Volt egy notesze. Ebbe jegyezte fel azoknak a tiszttársainak nevét, akikről gyanította, hogy tudnak hátborzongató titkáról. Ezek ellen a háttérből minden módon acsarkodott. Akkor sem segített rajtuk, ha a feleségük a milói Vénuszhoz hasonlított.

Tizenkét év óta az akasztófa árnyékában élt. Úgy megszokta, mint saját árnyékát. Pedig eleinte felriadt, kiugrott az ágyból, hörgött és üvöltött, mikor azt álmodta, hogy viszik akasztani. A nénje, aki egy ideig együtt élt vele a társbérletileg kettéosztott lakásban, borzadva csitította. Azóta ez a rendszeresen vissza-visszatérő álom nemcsak megszokottá vált, hanem bizonyos fajta gyönyör érzését is keltette benne. Már tudta, hogy nem komoly és élvezni tudta az akasztófa halálos mámorát.

Az összeesküvőnek rendes foglalkozása volt a szocialista társadalomban. Szabályszerű munkaviszonyban állt a Kaptár nevű ócskavasgyűjtő állami vállalattal,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 297 2020. 09. 21. 11:18:59

a mátyásföldi telepen dolgozott. Az volt a dolga, hogy a mázsálóban ellenőrizze a lemért vashulladékot; testi megerőltetésébe ez nem került. Társai, a „melósok", nem ismerték sötét előéletét. Nem tudták róla, mit csinált a Balatonnál nyalka főhadnagy korában, és azt sem, hogyan lett tábornok 1945-ben. Azt pedig még csak nem is álmodták, hogy ez a szótlan, rideg ember általános nemzeti felkelést akar szítani a népi demokratikus rend megdöntésére. Nem tartották maguk közül valónak, de elfogadták, sőt be is fogadták volna őt valamilyen emberséges együttérzés nevében. Csakhogy éppen erre nem tartott igényt Tatay Ferenc. Hagyományos gőgből a munkásosztályt megvetette.

Valahányszor kora reggel elindult az ócskavastelepre, mindig megállt a kapuban. Körülnézett, nem figyeli-e valaki. A nevetésről régen leszokott. De megtanulta, hogy kell az utcán suttogva kérdezni: „Hol a legközelebbi nyilvános illemhely?" Megszokta, hogy villamosban és autóbuszon hallgasson, senkivel se beszéljen. De maga körül minden arcot és minden szót megjegyzett, mert sohasem tudhatta, mikor lesz szüksége rá, hogy a rendőrségen másutt létet igazoljon. Az utcán menet közben jobbra-balra nézegetett. Meg-megállt, hátrapislogott, vajon nem követi-e valaki.

Sötétzöld szemüveget hordott, este is. De nem annyira gyulladt szeme miatt, amely a félelemtől és az álmatlanságtól csipás volt és könnyezett. A sötét szemüvegre, mint álarcra, inkább azért volt szüksége, hogy elbújjon mögéje az emberek elől.

Ott ült egyetlen szobája ablakánál és kitekintve az októberi estébe a rosszul világított Bors utcára, az orrán most is ott volt a sötétzöld szemüveg.

Kezében bőrbe varrt vasdarabot szorongatott. Ez volt egyetlen fegyvere. Revolvert nem tarthatott. Félt, hogy megtalálhatják nála, és semmi sem olyan perdöntő bizonyíték egy összeesküvő ellen, mint egy revolver engedély nélkül. Engedélyt pedig ő nem kaphatott és nem is kérhetett, hiszen gyanússá vált volna. A hadseregből történt kirekesztése után eltiltották mindenféle fegyverviseléstől és elkobozták szolgálati pisztolyait. Ezért inkább ökölvasat rejtegetett, mint a kamasz diákok. A Kaptár telepén egy darab ócskavasból és egy rongyos cipőjéből maga szerkesztette.

Így ült most útra készen.

Az utcáról beszűrődött a halvány lámpafény a szobába. A falon megfért együtt Marx Károly szakállas képe és üveglap alatt az első világháborúban szerzett katonai kitüntetések sora. A második világháború megbélyegzett érdemjeleit félelmében elásta a Margitszigeten. Egy időben Lenin és Sztálin képe is a falon függött, tábornokká történt előléptetése után és később is, mintegy önvédelemből. Számított rá, hogy éjjel érte jönnek és elviszik, és azzal áltatta magát, hogy a nemzetközi kommunizmus apostolainak arcképei megmenthetik őt, legalábbis az elhurcolás gorombaságaitól. Évekig felöltözve várta az éjszakai látogatókat, különösen abban az időben nem aludt, amikor egymás után nyolc népi demokratikus tábornokot végzett ki a hóhér. Csaknem biztosra vette, hogy egy nap őrá is sor kerül. Könnyzacskói ebben az időben dagadtak meg, lábában érszűkületet kapott, úgyhogy majdnem amputálni kellett. Még ma sem értette, hogyan is feledkezhettek meg róla. Nem jöttek el érte éjszaka, nem tépték le vallatás közben a körmeit, gumicsövet sem dugtak a végbelébe, nem akasztották fel.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 298 2020. 09. 21. 11:18:59

Nyögött az emlékezéstől.

– Talán épp holnap ásnák ki az én testemet is a temetőben – mormogta hangosan. – Mártírt csinálnának énbelőlem is... És... és talán jobb is lett volna úgy, mint így élni... Így!...

Gondolatban rögtön helyreigazította magát. Ezek a vértanú-kihantolások nem a temetőben történtek, hiszen a kivégzetteket rendszerint a Kamara-erdőben földelték el olyan titkos helyen, amelyről a hóhérlegényeken és az ügyészen kívül csak a titkosrendőrség főnöke tudott. Fontosabb kivégzések eseteiben a hóhérlegényeket is eltüntették, mint valaha Attila temetésekor a sírásó hunokat.

Még csak este nyolc óra volt. A közeli városmajori templomban nemrég harangoztak, repült az idő. Pedig a volt tábornok semmit sem csinált, csak ott ült már órák óta az ablaknál útra készen, és gondolkozott.

Borzongással vetett számot életével és az előtte álló ma éjszakai feladattal.

Még mindig nem tudta, ki dobálja be levélszekrényébe a százforintosokkal bélelt borítékokat névtelenül. Sokáig azt hitte, lépre akarják csalni, és nem merte elkölteni a pénzt. A dolog úgy kezdődött, hogy a Néphadsereg színházában, a volt Vígszínházban, egy Csehov-darab előadása után a ruhatárból kiváltott felöltője zsebében talált egy borítékot. A borítékon ez az angol szó állt: „Finch", ami pintyet, azaz pintyőke madarat jelent. A borítékban 25 000 forint volt, egész vagyon! Azóta rejtélyes módokon küldöznek neki továbbításra különböző utasításokat, rendszerint újságpapírba csomagolva. Az újságon öt betűt mindig megjelöl valaki. Ez a jelszó. Betűkből összeállítható. „Finch".

Az év elején kapta az értesítést, hogy általános felkelést kell előkészíteni a kommunista iga lerázására.

Láthatatlan kezek kialakították titkos szerepkörét. Három emberrel állt kapcsolatban, de igazi nevét egyiknek sem tudta. Most egy Nelly nevű titokzatos hölgyet várt. A bizalmas értesítés szerint ma éjjel kell érkeznie, a párizsi gyorssal...

– Nelly!

Hangosan ki is mondta az ügynök nevét, aki a várva várt parancsot hozza neki.

Egymás után szívta idegesen a cigarettákat. A szíve hangosan dobogott, mint fiatal hadnagy korában, amikor a zalai főispán leányával volt a kastély kertjében titkos esti találkozója. Csakhogy akkor egy szerelmes szűz szíve volt a tét, most pedig saját nyaka a hóhér markában.

Eszébe jutott, hogy még be kell térnie egy állami virágkereskedésbe egy szál fehér szegfűért, mert az a jel. Gomblyukába tűzi a fehér szegfűt, erről fogja őt megismerni a Nyugatról érkező Nelly!

Nelly!... Átkel a vasfüggönyön!...Nyugatról Kelet felé!

Cihelődni kezdett. Mielőtt elindult volna, félrehúzta a szőrposztót, amely a társbérlő ajtaján lógott. Hallgatódzott, hogy otthon vannak-e. Ennek nem volt semmi különösebb értelme. Csak tudni akarta, szüntelen félelmében, hogy van-e valaki odaát az ajtón túl.

De csend volt, nem hallatszott semmi nesz. Ő mégis reszketett.

Az ablakredőnyöket gondosan leeresztette, aztán lámpát gyújtott. Még egy negyedóráig állt mozdulatlanul a szoba küszöbén. Szikáran, mogorván, elszántan,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 299 2020. 09. 21. 11:18:59

mint a messze útra induló vándor, aki búcsúzik a tárgyaktól, hiszen nem egészen biztos benne, hogy még egyszer viszontlátja-e saját otthonát... Mielőtt eloltotta a lámpát, utolsó pillantása a falra akasztott ezüstnyelű lovaglópálcára esett, amely még azé a nyalka főhadnagyé volt, aki 1919-ben a Balaton partján őrmesterét arra oktatta, hogy mielőtt felköti a zsidót a fára, előbb etesse meg vele a szakállát.

Tatay Ferenc, volt demokratikus népi tábornok, gondosan bezárta társbérleti otthonának ajtaját. A lakatot is rákattintotta, annak jeléül, hogy a lakó nincs idehaza, ne is keressék.

A kapuban most is körülnézett, hogy nem leskelődik-e valaki. Sötétzöld szemüvegén át minden még sokkal sötétebbnek látszott, mint a valóságban. A ház is, ahol valaha a Reine Pédauque szakácsa faparázson sütötte a kozákpecsenyét.

Párizs felől a nemzetközi gyorsvonat éjjel fél tizenkettőkor érkezett.

Még bőven volt ideje.

De a fehér szegfű és a virágbolt miatt sietnie kellett. Egyébként is korábban akart kimenni a Keleti pályaudvarra, hogy mindent alaposan szemügyre vegyen, amit katonai nyelven így neveznek: „szemrevételezés".

Mert félelmében csapdát gyanított.

II. Sarolta

Vigh Sarolta Pesten lakott, a „régi Váci utcában".

A Duna bal partján állt valaha a Pesti Vár, a falai régen elpusztultak, a városkapuk is. A mai Dimitrov tér helyén volt a Belgrádi-kapu. A keskeny utcát, amely a kapuból nyílt és végighaladt az ősi pesti belváros területén, ma is Váci utcának nevezik.

A Váci utca északra eső szakasza a divat dolgában valaha a bécsi Kärntner Strassével vetekedett és a párizsi rue de la Paix-t kezdte utánozni. A kereskedelem államosítása óta a világhírű szép kirakatokat az állami hivatalok által előírt cifra selejt és versenymunkában készült gyarló tarkaság töltötte meg. De 1956-ban itt-ott szerényen már megnyílt egy-egy „magánszektor": kapu alatt szemérmesen rejtőző cipészműhely vagy női kalapszalon. Az egykor világhírű magyar kisiparnak a szocializmus diadalmas építése közben a Váci utca volt a temetője.

Az utca déli szakaszán az egykori angolkisasszonyok temploma[4] közelében egy elhanyagolt bérház negyedik emeletén lakott albérletben a barátnőjénél Sarolta. A „régi Váci utcának" ez a része kívül esett az üzleti forgalmon és a népi demokráciában is a belváros legcsendesebb fertálya volt. A szüntelenül gondokkal küzdő fiatal leány az ablakból leláthatott a Szent Mihály-templommal összeépült kolostorépület pompás kertjére, ahol az új rendszer gondos válogatás után az „új kádereket" nevelte. Az elüldözött angolkisasszonyok kolostorában évekkel előbb Sztálin-szobrot állítottak fel és népi diákszállást rendeztek be. A történelem vihara már korábban is meglátogatta Budapestnek ezt az egyébként csöndes zugát. A XIII. században a Domonkos-rendi szerzetesek temploma állt ezen a helyen és a tatárjárás pusztította el... Az újjáépített templomot háromszáz év múlva a török hadak gyújtották fel és rombolták le. Mégis magyar maradt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 300 2020. 09. 21. 11:18:59

De Saroltát ez nem vigasztalta. Naphosszat ott üldögélt az ablaknál és pulóvereket kötött eladásra. Abból tengette boldogtalan életét. A negyedik emeleti ablakból irigykedve nézte a rendszer kegyeltjeit: a boldog leányokat, akik ott éltek lent a volt kolostorban és egyetemre jártak, orvosnak, tanárnak, tudományos kutatónak és... és művészettörténésznek készültek! Gyorstalpaló népi „szakérettségi" után vették fel őket az egyetemre, mert ők szerencsésen születtek, nem voltak „osztályidegenek", mint ő. Három éve hiába ostromolta jeles érettségi bizonyítványával az egyetemet. A tündérkastély kapuja az ő számára nem nyílt ki.

Néha sírva fakadt kézimunka közben, amikor látta, hogy odalent a diáklányok milyen vidáman nyüzsögnek a volt kolostorkertben. Már nem nagyon bízott benne, hogy megkönyörülnek rajta és tanulni engedik. Pedig egyetlen vágya volt életének: művészettörténész szeretett volna lenni.

Kezelőorvosa, dr. Farkasházy, biztatgatta, hogy még egy év... és jövőre bizonyosan sikerülni fog. Bizonyos „tengerparti sétákat" emlegetett, mégpedig a Fekete-tenger szovjet partjairól beszélt, ahol oroszokkal együtt sétálgattak ebben az időben jugoszláv és magyar pártvezetők. Az orvosnak az volt a véleménye, hogy az ilyen tengerparti séták feltétlenül növelik Sarolta egyetemi esélyeit.

Dr. Farkasházy másfél év óta kezelte testének egy kényes helyén a makacs kis pörsenést, amely bőrgyógyászati rejtély volt és nem akart elmúlni. Voltaképpen Veszprémből azért került fel Budapestre, hogy az egyetem kapuján kopogtasson és ezt a jelentéktelen kis bajt gyógykezeltesse, amelyhez nem értettek a vidéki orvosok. Jószívű barátnője vette magához a lakásába: Juci, a „magánszektor", röviden: „maszek". Ügyes nő volt ez a Juci. Sikerült iparengedélyt szereznie tyúkszemirtásra és körömápolásra azzal a megszorítással, hogy üzlethelyiséget nem bérelhet és iparát csak magánlakásán űzheti, mert már a tyúkszemirtás is állami feladatnak számított, a körömvágó olló termelési eszköznek. Elvált asszony volt, mert az ura belépett a pártba, sőt beleszeretett egy közlekedési rendőrlányba. Így jutott hely Saroltának a Váci utcai kétszobás lakásban.

Bőrén a makacs kis pörsenéssel először egy volt egyetemi orvosprofesszorhoz került, akit fasisztának bélyegeztek és állásvesztésre ítéltek. Európai hírű tudós volt. Sarolta bizalommal fordult hozzá, mert hallott jó szívéről. Bevallotta neki, hogy az ő édesapja már évek óta internálótáborban van, mert a veszprémi püspökségnek volt a jogtanácsosa abban az időben, amikor Mindszenty bíboros még veszprémi püspök volt. Megmondta azt is, hogy bizony pénze nincs és nem tartozik a társadalombiztosításhoz, mert nem veszik fel az egyetemre és állást sem tud sehol sem kapni az édesapja miatt. A híres professzor atyai pártfogásába vette. Sarolta tizenhét éves volt ekkor. Pirulva felemelte szoknyáját és megmutatta szép kerek farán a pici pettyet, amely nem akar elmúlni. Teltek az évek, a petty nem lett sem nagyobb, sem kisebb; megmaradt nyugtalanító rejtélynek. Halála előtt a fasiszta professzor beajánlotta Saroltát a volt Új Szent János kórház röntgenfőorvosához, dr. Farkasházyhoz. Ez jelentette életében a nagy fordulatot.

Dr. Farkasházy ötvenhárom éves volt, példás férj és családfő, három szép gyermek apja. Beleszeretett Saroltába. Mind sűrűbben rendelte kezelésre, hetenként kétszer és háromszor is. A makacs kis petty az ő szemében csöppet sem ártott Sarolta

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 301 2020. 09. 21. 11:19:00

szépségének, sőt, akár egy kacér anyajegy, még vonzóbbá tette. Kezelés közben látszólag ottfelejtette nagy, puha orvosi kezét a pettyen és Sarolta azt hitte, hogy ez is a gyógyulása érdekében történik. Szűzi romlatlanságában sejtelme sem volt dolgokról, amelyekről utcagyerek és orvostudomány egyforma nyíltsággal beszél. Bizonyos testrészek nevét sem így, sem úgy nem is hallotta és nagyot nevetett, amikor dr. Farkasházy nevén nevezett egyet.

– Mondja még egyszer! – és együtt nevettek.

Az orvos egy nap aggodalommal állapította meg, hogy szerelmes buzgalmában elégette a pici seb körül a sejteket és a leány fara a jobb oldalon sorvadni kezd. Olyan lett, mint egy mosolygó kukacos alma. Ijedtében ezt mondta a leánynak nagyon komolyan:

– El fogok válni a feleségemtől és feleségül veszem magát, Sári.

Egy idő óta bizalmasan Sárinak nevezte. A leány ennyit felelt:

– Ugyan, ne bolondozzon, Elemér.

És néhány nap múlva a gumilepedővel leborított vizsgálati díványon vizsgálat közben a szeretője lett. Olyan hirtelen történt, hogy észre sem vette, csak akkor, amikor már késő volt. Ahogy az ember elveszít száz forintot vagy villamosban felejti a kézitáskáját.

Ez dr. Farkasházy magánrendelőjében történt, a lakása közelében.

Egy hónapig nem ment az orvoshoz, összetépte leveleit. De dr. Farkasházy egy nap beállított a Váci utcában a tyúkszemvágó „maszek" lakására éppen, amikor Sarolta az ablaknál sírdogált, mert megint nem vették fel az egyetemre. Juci nem volt otthon és az orvos olyan kétségbeesetten követelte Saroltától, hogy mutassa meg a röntgensugarakkal elégetett szöveteket... és ő nem tudott nem engedelmeskedni. Ettől fogva megint eljárt kezelésre, de csak a kórházba. Egyszer ott maradt vacsorán, rendelés után, a főorvosi szobában. A seb szépen gyógyulgatott és hálából Sarolta ott maradt a kórházban éjszakára. Együtt aludtak.

Vigh Sarolta harminc évvel volt fiatalabb dr. Farkasházynál, aki rajongott érte, imádta. Egyébként a népi demokráciában is úr maradt, mindenki úrnak, főorvos úrnak szólította. A betegeket, akik gyógyulásukat remélik az orvosoktól, nem lehetett ránevelni Magyarországon arra, hogy „orvos elvtársat" mondjanak, nyilván azért nem, mert az „elvtárs" megszólításban a tisztelet hiányát érzik.

A kórházban töltött éjszaka óta a leány még jobban szégyellte magában azt, ami történt. Ettől fogva kézzel-lábbal tiltakozott dr. Farkasházy minden gyöngéd érintése ellen. Otthon gyakran sírva fakadt és Jucinak azt hazudta, hogy az egyetem miatt sír.

Egy éjszaka titokzatosan mosolygó női arcot látott álmában. Haja kétoldalt a vállára omlott, egyik kezében könyvet tartott, a másikat a melle elé emelte; fél szemére mintha vak lett volna. Ezt mondta neki: „Ne sírj, Sári, én vigyázok rád"... Az arcvonásai elevenen megmaradtak emlékezetében és úgy gondolt rá vissza, bizalommal, mint egy régi ismerősre.

Saroltának csak két pár harisnyája volt. Mind a kettőn sokszor leszaladt a szem, a belvárosi „szemfelszedő" már nem győzte javítgatni. Dr. Farkasházy egyszerre há-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 302 2020. 09. 21. 11:19:00

rom pár legfinomabb becsempészett nejlonharisnyával lepte meg egy nap. Vett neki esőköpenyt is. Tegezni kezdte.

Fogadd el, Sári. Úgyis a feleségem leszel – ezt halálos komolyan mondta, a hangja elfulladt közben.

De Sarolta megfogadta éjszakai álomképének, aki vigasztalta, hogy nem ad csókot az orvosnak. Egyre meghittebb barátságban csókok nélkül esténként eljártak vacsorázni Budára, a konyhájáról valaha híres vendéglőbe, amely már régen az államé volt. Dr. Farkasházynak gondja volt rá, hogy jól etesse Saroltát, mert úgy találta, hogy egyébként nem táplálkozik rendesen és sovány.

– Sári... Sárikám... Édes szerelmem... mátkám, jegyesem...

– Ugyan, hagyjon békén, Elemér!

Ez a röpke párbeszéd minduntalan megismétlődött köztük, mert a leány most már sem hálából, sem szánalomból nem engedte meg az orvosnak, hogy megcsókolja a szája szögletét.

A budai vacsorákon sokáig elüldögéltek az asztalnál. Sarolta kiöntötte szívét az orvosnak. Szüntelen kesergett, hogy még mindig nem vették fel az egyetemre, pedig művészettörténész szeretne lenni. Egyszer az étlap hátuljára lerajzolta egy jakobita templom keresztmetszetét. Úgy beszélt Poitiers-ről, mintha járt volna ott életében, a híres katedrálisban. Szőnyegmustrás színes üvegablakokat emlegetett. Máskor azt mondta, olyan kiskutyát szeretne, amilyet Jan van Eyck festett az „Arnolfini házaspár" lába elé.[5] Tudta, milyen volt a persepolisi perzsa királyi palota lépcsőfeljárata és ismerte az asszír kapuőrök domborműveit. A francia és az angol reneszánsz mestereiről úgy beszélt, mint más lány a fodrászáról. El tudta mondani, milyen volt a leégett párizsi Tuileriák palotája. Férfi ideálja a fiatal IX. Károly francia király volt, amilyennek Clouet festette. De meghitt vacsorázgatásaik közben beszélt saját életéről is, viharos gyermekkoráról, szüleiről, két öccséről és egy Béla nevű fiatalemberről, aki eljegyezte őt egy dunai hajón Ausztriában, és kint él valahol a messziben, zúgó tengereken túl, Amerikában.

– El is felejtettem, Elemér... Hiszen nekem vőlegényem is van!

És Elemér szerelmesen hallgatta történeteit.

A második világháború vége felé, amikor a Vörös Hadsereg már a budai hegyek közé érkezett, ők elmenekültek Nyugatra, az egész család. Másfél évig éltek azon a dunai hajón és akkor volt ő életében először szerelmes, mégpedig abba a Béla nevű menekült fiatalemberbe. A család 1946 végén visszatért Magyarországra, de Béla odakint maradt.

– A szívem majd megszakadt, amikor Bélát ott kellett hagynom. Pedig csak tizenhárom éves voltam.

Azt is megmondta, hogy Béla ma vízi mérnök, új Niagarát épít Amerikában. De minden levelezésük abbamaradt, mert elkoboztak minden Nyugatról érkezett levelet.

– És Béla talán el is felejtett engemet – mondta tűnődve Sarolta.

Valójában ő felejtette el a fiút, hiszen annyi minden történt azóta, hogy otthagyták az osztrák Dunán a hajót. Először a komáromi ősi vár kazamatáiban voltak fogságban, de aztán hazaengedték őket Veszprémbe. Ám a házukat lefoglalták

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 303 2020. 09. 21. 11:19:00

kultúrotthonnak a demokratikus nők szervezete számára. Mindszenty bíboros letartóztatása után pedig egy éjjel elhurcolták az apját. Négy évig különböző börtönökben ült vizsgálati fogságban, aztán vád hiányában szabadlábra helyezték. De a börtön kapujában már várták a rendőrök és rögtön internálták.

– Egy évig Recsken dolgozott a bányában és az idén márciusban engedték haza szegény apuskámat. Megrokkant és minden foga kihullott. Sántít.

Sarolta megszerette az orvost. De valahányszor házasságra terelődött a szó, galacsint gyúrt az abroszon a kenyérbélből és hitetlenül nevetett:

– Ugyan, ne bolondozzon, Elemér!

Pedig dr. Farkasházy otthon már bejelentette válási szándékát feleségének és a különélés megpecsételésére hatóságilag kettéválasztatta a lakását; a botrányok napirenden voltak.

Így aztán Sarolta kezdett hozzászokni a gondolathoz, hogy egy harminc évvel idősebb férfi felesége lesz. Volt ebben valami nagyon megnyugtató: ez a férfi már ismerte testének féltett és titkolt szégyenét: a horpadást és a pici pettyet.

Tréfából néha már tegezte is.

– Elviszel egyszer Chartres-ba? Vigyél el, édes Elemér!

Elemér megígérte és pár nap múlva – nem lehetett tudni, honnan varázsolta elő – hozott neki ajándékba egy nagy albumot. A chartres-i székesegyházról szólt és tele volt gyönyörű képekkel! Szobrok! Színes ablaküvegek. Sarolta odavolt a boldogságtól és forró hálás csókot adott az orvosnak.

És aznap este kis szobájában a Váci utcában a negyedik emeleten az albumban megtalálta éjszakai álomalakjának képét: Szent Modestát.[6]

Szakasztott mása volt annak, aki álmában feléje hajolt és ezt mondta neki: „Ne sírj, Sári, én vigyázok rád." A szobor a katedrális északi kapuját díszíti: szelíd női arc, mosolygó pártfogó, és a szeme, mint némely kopott szobroké, mintha vakon nézne bele a földi világba.

Örömében, hogy megtalálta Szent Modestát, egész éjjel szemhunyást sem aludt. Szent Modestához imádkozott, hogy mentse meg őt a szerelem szégyeneitől és juttassa be az egyetemre, mert művészettörténész szeretne lenni. Másnap pedig elszaladt a nagy városi könyvtárba és ott nyomozta ki, hogy ki is volt Szent Modesta. Keveset tudott meg róla. A Mosel-parti Trierben volt apáca a VII. században, a szüzesség erényeinek birtokosa.[7]

– Ha Elemér mégsem lesz a férjem, visszakönyörgöm tőled szűzi tisztaságomat, Szent Modesta! Mert nincs férfi más a földön, egyedül ő, aki ismeri csúnya kis piros titkomat... Senki másnak én azt el nem árulhatom... százszor inkább meghalok, és azt kérem: végy magadhoz, hívj el magadhoz, Szent Modesta!

Sarolta halálosan szégyellte a horpadást és az elégett bőrsejteket az elhalványodott kis petty körül. Voltaképpen már régen meggyógyult, csak éppen maradt egy szégyenjegy a testén, amelyet egyedül dr. Farkasházy Elemér ismert a földkerekségen.

Ez volt az a Vigh Sarolta, aki ezen az októberi estén boldogtalanabbnak látszott, mint valaha: kisírtnak élénk, barna szeme. Barátnője, Juci, meg is jegyezte:

– Mi bajod, Sarolta? Úgy szaladgálsz a szobában, mint a kerge tyúk... pardon: csirke!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 304 2020. 09. 21. 11:19:00

– Kölcsönadnád a kis strucctollas kalapod?

– Megint randevú? Ilyen későn?

– Az.

– Mindig azzal az öreg mukival? Az orvossal? Hagyd már a fenébe, Sarolta. Az az ember csak hiteget téged és kihasznál.

A jószívű Juci előkereste a szekrényből a kalapot, avatott kézzel Sarolta fejére tette és igazgatta.

– Valami kalandba mászol te bele ilyen késő éjszaka. Látom a szemedben. Ne csinálj valami marhaságot, fiam!

De Sarolta nem szólt semmit. Gondterhesen nézegette magát a tükörben. Kicsit félrecsapta fején a strucctollas kalapot és kinyújtotta a nyelvét, saját magára, a tükörképére. Juci addig faggatta, hogy hová megy, amíg kibökte:

– Megyek a Keleti pályaudvarra.

Juci álmosan legyintett. Ásított és rendezgetni kezdte, mint mindig lefekvés előtt, a tyúkszemvágó késeket, amelyek ott sorakoztak egy alacsony asztalkán.

Budapesten éjjel tizenegy órakor bezárják a bérházak kapuit. Annak, aki ki akar menni, vagy a házba be akar jönni, tizenegy óra után csengetnie kell és illik már éjfél előtt is egy forint „kapupénzt" adni a barátságtalan házmesternek, aki kaput nyit. Sarolta meg akarta takarítani a forintot, lélekszakadva rohant le a lépcsőn. Mikor leért az utcára, felsóhajtott:

– Csak most az egyszer segíts meg, Szent Modesta!

Kisietett a térre, ahol még mindig ott hevertek a tizenkét évvel ezelőtt felrobbantott Erzsébet híd roncsai. Felült az első sárga pesti villamosra, amely csilingelve elindult a Keleti pályaudvar felé.

III. A rózsacsokros férfi

A rózsacsokros férfinak Szentendrén volt szerény lakása.

A „templomok városa" a Duna partján fekszik, Budapesttől északra. A budapesti Margit hídtól háromnegyed óra az út Szentendréig a döcögő helyiérdekű villamossal, amely lépten-nyomon megáll. Tavasztól késő őszig hajóforgalom van a Dunán, hajón is el lehet utazni Szentendrére.

Az ódon városka valamikor a görögkeleti püspök székhelye volt, abban az időben, amikor a Balkán felől a török veszedelem szerbeket és dalmátokat kergetett Magyarországra és ezek itt telepedtek le Szentendrén. A sok elárvult templom közül némelyiket elárverezték; van olyan, amelyiket iskolának vagy raktárhelyiségnek alakítottak át. A Fő teret ma Marx térnek nevezik és változatlan épségben ott áll a közepén vörösmárvány talapzatán a pestiskereszt, amelyet a XVIII. században a pestisjárvány idején emelt a szerb kereskedők társulata.

Zegzugos kis utca vezet a Szamárhegy felé, államosított szőlősgazdák földszintes házai és elhagyott borospincék közt.

Majdnem a városka szélén, a cigánynegyed szomszédságában, egy félrebillent tetejű házikóban lakott ebben az időben báró Wallenstein Henrik, volt felsőházi tag és volt miniszterelnökségi államtitkár, aki ebben a minőségében a lusta és vadász-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 305 2020. 09. 21. 11:19:00

gató miniszterelnök helyett majdnem tíz évig kormányzott és titokban Habsburg Ottó hazatérését készítette elő, de sikertelenül.

A bárónak azelőtt palotája volt a budai Várhegyen, amely valaha az európai arisztokrácia egyik legelőkelőbb és legzártabb fellegvára volt. A Szentháromság utca közelében az Úri utcában állt ez a barokk palota. Államtitkári bukása után, amikor mint hűséges királypárti, nyíltan szembefordult a „bitorló" Horthy kormányzóval, itt élt ő gőgös visszavonultságban. Évenként egyszer szürke cilinderben csak azért ment ki a lóversenytérre, a „magyar Derbyre", hogy tüntetően köszönés nélkül sétáljon el a „bitorló tengerész" díszpáholya előtt. Ilyenkor megvető pillantást röpített az államfő felé, akinek sohasem tudta megbocsátani, hogy a szerencsétlen végű királypuccs idején lövetett a hazatért IV. Károly király vonatára. A 30-as évek elején, amikor úgy látszott, hogy kiveszőben van a „legitimista szellem", királypártot kezdett újjászervezni. Tapsolt örömében, amikor 1944 októberében a Gestapo elhurcolta Horthyt, a „királygyilkost". A káröröm nem sokáig tartott, mert Buda ostroma közben a palotáját telibe találta egy szovjet bomba. Egyedül ő maradt életben, mert sokkal büszkébb volt, semhogy pincébe bújjon a cselédséggel együtt. A szolgaszemélyzetet a pincében eltemették a romok és csak hónapok múlva kerültek elő a holttestek. Ő mindvégig palotájának egy hátsó kis szobájában lakott és ez az épületrész csodálatosképpen épségben megmaradt. Buda felszabadulásának napján a füstölgő Várhegyen itt találta meg őt a szovjet titkos rendőrség és innen vitte el Kiskőrösre, a legnagyobb magyar költő, Petőfi alföldi szülőfalujába.

A báró osztrák származású volt és egyik őseként tisztelte a harmincéves háború híres hadvezérét, Wallensteint. A Rákóczi-szabadságharc leverése után az elkobzott fejedelmi birtokokból nagy területet kapott a császártól a Magyarországra került első Wallenstein. A család aztán elmagyarosodott. Báró Wallenstein Henrik anyai dédapja volt az a Pöltenberg Ernő honvéd tábornok, aki az 1848–1849-es szabadságharc leverése után 1849. október 6-án bitófán fejezte be életét. Az országba betört orosz csapatok parancsnokságával ő tárgyalt fegyverszünetről, és az oroszok szentül megígérték neki, hogy semmi bántódása nem lesz, csak tegye le a fegyvert a forradalmi magyar hadsereg.

A szovjet titkos rendőrség 1945. februárban, amikor báró Wallensteint letartóztatta, kész életrajzzal érkezett, amelyből nem hiányoztak a báró őseinek viselt dolgai sem. Ezekről napokon át a legrészletesebben faggatták Kiskőrösön. Úgy látszott, mintha a harmincéves háború és Rákóczi, majd Kossuth szabadságharcának történetét tőle akarná megtanulni a hatalmas Szovjetunió. Hallatlan értelmes szovjet rendőrtiszt vezette a kihallgatást, kitűnően beszélt németül. Azt is tudta, hogy az oroszok által elárult Pöltenberg tábornok volt a báró dédapja. De mindvégig titok maradt, hogy az aradi bitófa enyhítő vagy súlyosbító körülménynek számított-e ügyének elbírálásánál.

Voltaképpen nem is mondták meg neki, hogy vádolják-e valamivel. Nagyon udvariasan bántak vele Kiskőrösön, a szovjet tiszti konyháról étkeztették. Bőségesen kapott reggelit, ebédet és vacsorát. Százszor jobban élt, mint az elpusztult ország népe, hiszen akkor Magyarországon mindenki éhezett. A községháza egyik szobájában volt negyedmagával fogoly, kellemes magyar urakkal, akik közül az egyik tá-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 306 2020. 09. 21. 11:19:00

bornok, kettő pedig volt miniszter rangján tekintett a közös sors elé. Időnként újra meg újra kihallgatásra hívták. A tolmács kegyelmes úrnak szólította. Végül megkérdezték tőle, hogy elképzelhetőnek tartja-e a Habsburg-ház restaurálását Magyarországon. Ő határozott igennel válaszolt. Ettől fogva nem hívták többet kihallgatásra.

Egy délután éppen tarokkozott, amikor kihívták a szobából. Volt inasa állt előtte. Páratlan leleményességgel és nem kis bátorsággal kinyomozta, hol találhatja volt gazdáját. Azért jött, hogy közölje vele: mindenféle bútort és ruhát, edényt, dísztárgyat, ezüstöt, aranyat, ékszert, amit csak össze tudott szedni az Úri utcában a lebombázott Wallenstein-palota romjai közt, szekéren elszállította Szentendrére, a saját házába.

– Tessék csak akármikor hozzánk jönni, kegyelmes úr. Maradt még egy kis borom is. A nehéz időket átvészeljük együtt, aztán majdcsak visszajönnek a szép napok. Ne tessék elfelejteni: Szentendre, Szamárhegy utca... Könnyű megjegyezni.

A volt urasági inas és a felesége, a Pákozdi házaspár, a hála és a becsületesség megtestesítője volt: feudális csökevény abból a korból, amikor a szolga hűsége abban a meggyőződésben gyökeredzett, hogy érdemes hűnek és becsületesnek lenni, mert a magyar úri jellem azt mindig megjutalmazza. A házaspárt akkor bocsátotta el szolgálatából a báró, amikor magánéletében egy sajnálatos fordulat történt: megcsalta a felesége, a kegyelmes asszony. De azonnal bejuttatta Pákozdi Mátyást hivatali altisztnek a miniszterelnökségre, a Dísz térre, Sándor főherceg egykori palotájába.

Báró Wallenstein Henriket csöppet sem hatotta meg volt inasának nagylelkűsége. Természetesnek találta. Mindenesetre jól megjegyezte, noteszébe is beírta: „*Mátyás, Szentendre, Szamárhegy utca*”... Csakhamar elvitték társaival együtt Kiskőrösről a Szovjetunióba.

Rövid ideig egy nagyváros börtönében őrizték a föld alatt. Moszkvában-e, vagy Leningrádban? – sohasem tudta meg. De őt ez nem is nagyon érdekelte. Az volt a meggyőződése, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia helyreállítása Habsburg-fejedelemmel megakadályozta volna a hitlerizmust és akkor a Szovjetunió megmaradt volna saját határai közt. Igazolva látta saját politikai meggyőződését és megvetette maga körül a világot, az embereket. Még mindig nem mondták meg neki, hogy mit is akarnak tőle, miért hozták el ilyen messzire Magyarországról. Aztán egy nap, anélkül, hogy bárki szólt volna hozzá, zárt kocsiba ültették és bilincsbe verték, mint egy rablógyilkost. Napokig utaztatták és végül Kotlasztól nem messzire, a Vicsegda folyó partján egy kis orosz faluban tették le. Bevezették a zsúpfedeles parasztházba, amilyenek Kiskőrösön is vannak és azt mondták neki, hogy mától fogva ez a lakása, csinálhat, amit akar, csak éppen a falut nem hagyhatja el. Az Urálon jóval innen volt ez a falu, a Komi síkságon, messze északon a hideg és lapos Nyenyec-föld közelében.

Itt kezdte meg új életét, aktatáskájában két hálóinggel és egy pár papuccsal, báró Wallenstein Henrik. Az orosz paraszt, akinél lakott, jámbor, istenfélő ember volt. A család minden este hangosan együtt imádkozott a szent ikon előtt. Tisztelettel és részvéttel bántak vele. Azt gondolván, hogy unatkozik semmittevésében, megkérték, hogy segítsen az istállóban és a ház körül; egyszerű eledelüket megosztották vele. De a báró mindenben nagyon ügyetlen volt, úgyhogy már a marhalegeltetést

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 307 2020. 09. 21. 11:19:00

sem bízták rá. De libapásztornak bevált. Franciákkal, lengyelekkel és görögökkel együtt őrizte a *szofhoz* libáit, több ezer szovjet szocialista libát. A tél szokatlanul zord volt, de a báró bírta a hideget. Adtak neki meleg orosz paplanruhát, „pufajkát" és bélelt csizmát. A jószívű orosz parasztokat mélyen megvetette és legszívesebben a lengyel urakkal volt együtt. Ezek kiválóan beszéltek franciául és angolul és nagyon elégedettek voltak sorsukkal. Csak egytől rettegtek: attól, hogy vissza ne vigyék őket hazájukba, Lengyelországba, ahol sokkal rosszabb dolguk lenne.

Báró Wallenstein szorgalmasan írta haza a leveleket barátainak, de választ sohasem kapott. Hat évi lankadatlan levélírás után felvilágosították, hogy leveleit nem továbbítják Magyarországra. De máshová írhat. Ekkor szánta el magát, hetekig tartó lelki tusa után, hogy ír leányának Nápolyba.

Nyolc évig tartó libapásztorkodás után egy nap végre levelet kapott. Elvált felesége írta Rómából. Közölte a hírt, hogy leányuk, Catanzaro grófné, még a háború alatt gépkocsi-szerencsétlenség áldozata lett. Ebből a báró arra következtetett, hogy évekkel ezelőtt a leányának Nápolyba címzett levele megérkezett. De szívében még mindig izzott a harag a felesége ellen és így nem is felelt neki. Volt a faluban egy lengyel püspök, aki nagyon lelkiismeretesen fuvarozta a téglákat az új állami gazdaság építkezéseinél. Őt kérte meg, hogy mondjon egy imát Catanzaro grófnéért, aki 1943 óta halott.

Egy nap azt ajánlották nekik az orosz faluban, hogy szedelőzködjenek, mert Sztálin meghalt, kitört a forradalom és helyreállt a szabadság: Minden ember szabad! A *szofhoz* pénztárából mindenkinek pénzt osztogattak, ő is kapott ezer rubelt. Azt mondták, megérdemli, mert jól őrizte nyolc éven át a libákat. Érzelmes búcsút vett a lengyel uraktól, különösen a püspöktől, akik kijelentették, hogy semmi szín alatt sem mennek haza. Görögökkel és franciákkal együtt indult útnak nyugat felé. Voltak a bús lengyelek közt olyanok, egyébként zord férfiak, akik a búcsúzáskor sírtak. De ők tudták, miért maradnak inkább a Vicsegda partján.

Báró Wallenstein Henrik utazása Kotlasztól Budapestig három hétig tartott. Útközben sok vidám emberrel találkozott, oroszokkal, akik börtönökből szabadultak és még sokkal jobban örültek a szabadságnak, mint ő. Moszkvában még színházban is volt. Itt egy francia ezredessel ismerkedett meg, aki szintén hazafelé tartott, mint ő. Magyarországról hurcolták el az oroszok 1945-ben, ahová átszökött a háború alatt német fogságból. A francia ezredes sem tudta, hogy miért tartották fogva nyolc éven át sokkal rosszabb körülmények közt, mint őt: egy penészes odúban.

Hazaérkezésekor hajdani hű inasához, Mátyáshoz ment Szentendrére. A budai palotából megmentett bútorokkal berendezve, várta egy kicsi szoba a Szamárhegy utcában.

Jó egészségben, kitűnő testi erőben volt, magas kora ellenére, mintegy eleven cáfolatául azoknak a mendemondáknak, hogy a Szovjetunióba elhurcolt emberek az éhségtől eszüket vesztik és skorbutot kapnak. Ő még csak soha nem is hallott róla, hogy történtek ilyen sajnálatos tömeges megbetegedések, különösen a Donyec-medencében a kényszermunkatáborokban. Az egyoldalú szűkös táplálkozástól vérzések és kisebb daganatok keletkeztek a foghúsban, a csonthártyában és az ízületekben. Ezrével elhurcolt budapesti leányok végtagjai megfájdultak, csont-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 308 2020. 09. 21. 11:19:00

jaik törékennyé váltak. A bányamunkára besorozott debreceni hajadonok fogai a betegség folytán kihullottak. Úgy elcsúnyultak szegények, hogy nem is eresztették többet haza őket. Báró Wallenstein olyan szerencsés volt, hogy véletlenül sem akadt kalandos útjába ilyen foghíjas magyar leány. Neki magának semmi bántódása nem történt. Jól kipihente magát nyolc év alatt és kitalálta, hogy a „sors gömbölyű, de az emberek olyan ostobák, hogy ezt nem látják".[8]

Itthon meglepődve értesült, hogy távollétében milyen bizonytalanságban forgott Magyarországon az emberek élete. Voltak, akik elmentek hazulról, hogy cigarettát vásároljanak, és soha többet nem látták viszont családjukat, mert a Tervben szükség volt egy összeesküvőre: ezért hát találomra fülön csípték az utcán, halálra ítélték és kivégezték. Embereket tömegestül internáltak, ugyancsak a Terv érdekében, mert ezek a táborok nem maradhattak üresen. Tízezrével fosztották meg az embereket lakásaiktól és házaiktól. Kitelepítették őket a pusztába azért, hogy lakásokat adjanak a rendszer hű fiainak. A báró mindezt úgy hallgatta, mint gyermekkorában dajkájának rémtörténetét a rajnai Pala-hegység háromszemű boszorkányáról, akinek a seprűje elér a Dunáig. Nem is nagyon hitte el mindezeket Mátyásnak. Csak később, amikor egyetlen régi barátját sem találta sehol, mert vagy meghaltak, vagy börtönökben éltek, vagy Nyugatra menekültek, akkor kezdett komolyan gondolkozni erről a „gömbölyűségről".

Szentendre sok temploma közül betért az egyikbe, letérdelt egy bronz Krisztus-fej előtt és hangosan ezt mondta neki:

– Köszönöm, Uram, hogy elvezettél a Szovjetunióba!...

Már éppen három éve tért haza a Vicsegda partjáról. Mostanában töltötte be hetvenedik évét. A szegényes demokratikus körben ünnepelte a nevezetes eseményt. A volt altiszt, a felesége és egy rokon atyafi ültek még az asztalnál. A báró csupán egy mondattal felelt a felköszöntőre:

– Mindig tudtam, hogy maguk derék emberek, Mátyás.

Ezzel arra célzott, hogy pontosan harminc évvel ezelőtt bocsátotta el szolgálatából Pákozdi Mátyást és feleségét, palotájának inasát és szakácsnéját, de már akkor tudta, hogy „derék emberek", és ezért juttatta be Mátyást altisztnek a miniszterelnökségre. Szentül hitte, hogy ezzel holtuk napjáig lekötelezte őket. Mint természeti törvényre, úgy számított a magyar cseléd hálájára.

Három éve valóban gondtalanul élt volt inasánál, akit, az ő nagy szerencséjére, katonai kitüntetései, vitézi címe és miniszterelnökségi szolgálata miatt fasisztának bélyegzett a népi demokratikus rendszer. Egész ruhatárát majdnem hiánytalanul megmentette Mátyás. Feleségével együtt egy percig sem kételkedett benne, hogy ez a kommunizmus is, bár sajnos tovább tart, mint a Kun Béláé, előbb-utóbb meg fog bukni és a nagy változás után a kegyelmes úr megint felsőházi tag lesz és visszakapja erdőbirtokait, budai palotáját és két szeszgyárát.

Ezen a késő októberi délután 1956-ban a szentendrei Szamárhegy utcában még volt néhány szál piros rózsa Pákozdi Mátyás kis kertjében. Volt inasa bicskával nyeste el a rózsaszálakat.

– Azt ne bántsa, Mátyás! Azt a lankadtat! – szólt rá a báró finnyásan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 309 2020. 09. 21. 11:19:00

Mátyás felesége valahonnan nagy piros rózsacsokorral érkezett, megilletődött arccal, izgatottan.

Mindenki izgult a Szamárhegy utcában a nagy esemény alkalmából: harminc év után rövid látogatásra hazajön Olaszországból a kegyelmes asszony! A bárónak sikerült hideg szótlanság mögé rejtenie érzéseit.

Mátyás a fejébe vette, hogy a csokorban, amellyel a báró a feleségét fogja várni ma éjjel a Keleti pályaudvaron, pontosan harminc piros rózsaszál legyen, se több, se kevesebb.

Már esteledett a Szamárhegy utcában.

– Kimennék én is a kegyelmes úrral – mondta Mátyás zavartan, kínlódva, mert minden vágya húzta Budapest, a Keleti pályaudvar üvegcsarnoka felé. – Tessék megengedni, hogy én is kimenjek... viszem a csokrot... Hiszen harminc év... harminc esztendő nem kis idő... Szeretném a kegyelmes asszony kezét megcsókolni az érkezésekor a pályaudvaron...

– Majd egy más alkalommal, Mátyás – mondta hidegen a báró. – Tanút nem szokás hívni, amikor a kísértetek hazajárnak... Adja ide azt a csokrot!

IV. A lila fátyolos hölgy

A lila fátyolos hölgy a Nemzeti Múzeum mögött lakott, a hajdani előkelő negyedben, de szerény viskója: egy ütött-kopott trafikbódé, a Naphegyen volt.

A Naphegy kies fekvésű domb a Krisztina-városban, Budán. Itt volt valaha a Tabán, a romantikus negyed apró házaival és zegzugos sikátoraival, mint Andersen meséiben. A fehér szakállas „lámpás-bácsi" abból élt, hogy éjjel levezette a részegeket a dombról a Dunához és ott fiákerbe ültette őket. A Tabánt azóta lebontották és park van a helyén. Az épületek közül egyedül a Rácfürdőnek kegyelmeztek meg, bár magas kéménye nem illik bele az alpesi környezetbe.

A fürdő közelében állt a trafikosnő bódéja. A belvárosi Egyetem utcából hosszas viszontagságok után ide helyezte át a dolgozó nép állama Jánosyné kis trafikját.[9]

Már régen nem gyártott szivarok és cigaretták emléke jelöli a lila fátyolos hölgy viharos életének útján az állomásokat.

A „Hölgy" cigaretta idején elvesztette férjét az első világháború végén, Jánosy az Isonzónál esett el, és nem sokkal később született egyetlen imádott gyermeke: Marcella, akit azóta is mindenki Marcikának becézett.

A bús özvegység, a hadi özvegység révén kapta a belvárosban, forgalmas és „úri helyen" a trafikboltot, a Károlyi-palota közelében. A „Portorico" nevű szivart gyártották még, amikor a csinos özvegyet és a szegény kis árvát felkarolta egy gazdag földbirtokos, a Nemzeti Casino tagja, aki mindig személyesen itt vásárolta a „Portorico"-t.

Jánosyné, feledve özvegységének megpróbáltatásait, nyájasan mosolygott vevőire, különösen idősebb urakra, akik sűrűn megfordultak errefelé: magas rangú bírák, professzorok, tábornokok, grófok és földbirtokosok, sőt barna csuhájukban a közeli Ferenc-rendi szerzetesek is. Mögötte, a Kiskörúton és a Nemzeti Múzeumon túl, a mágnások laktak az Esterházy utcában és a Múzeum utcában, de útjuk nekik

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 310 2020. 09. 21. 11:19:00

is erre vezetett, amikor a Nemzeti Casinóba mentek és jólesett cigarettát vásárolni egy csinos trafikosnőtől.

Ez már a hazafias ősmagyar „Turul" cigaretta korszaka volt, a két világháború közt e korszak küszöbén, amikor a Magyar Királyi Állami Dohányjövedék is abban bizakodott, hogy az ősmagyar vitézséget jelképező turulmadár szárnyain érkezik az igazság Magyarország számára, amelynek területét a trianoni békeszerződésben kegyetlenül megcsonkították.

A csinos és kacér Jánosyné késő estig nyitva tartotta boltját. Élete itt zajlott a cigaretták és szivarok, valamint a különböző dísztárgyak, olcsó mütyürök közt; itt nevelte, azaz nem nevelte Marcellát, hiszen egy trafik, ahová hódolók járnak be „Turul" cigarettát vásárolni, az nem otthon, nem gyermekszoba. Marcella sohasem látott terített asztalt, hanem bécsi virslit és szalámit a pulton, és gyorsan meg kellett enni. Azt is csak olyankor kapta, amikor már sírt és toporzékolt az éhségtől. Ideges kislány volt. Ezért aztán gyakran kapott pofont az anyjától, ő pedig, ahogy csak bírta, belerúgott. Ez rendszerint éjjel tizenegy óra tájt történt, amikor ő már aludni szeretett volna. De neki ott kellett ülnie, néha étlen-szomjan, az anyja szoknyája mellett a trafikban és hallgatni, hogy mamája édesdeden társalog bizonyos urakkal, akik kivételes kegyben voltak nála. Ezeknek megengedte, hogy válogassanak és megropogtassák a szivart.

A „Memphis" cigaretta idején Marcellát sikerült elhelyezni ingyen egy budai leánynevelő-intézetben. A trafik kezdett fellendülni, Jánosynénak a „Portorico"-t kedvelő gazdag földbirtokoson kívül más hódolói is voltak. Sikerrel árusította trafikjában a Területvédő Liga hazafias érmecskéit, a régi Nagy-Magyarország térképét Szent István szakállas arcképével, az apró nemzetiszín fakulacsokat, a füstszűrő szipkát és a sokféle képes levelezőlapot, amelyeken elvétve galambok csókolództak, de túlnyomórészt igazságot követeltek a Trianonban megcsonkított Magyarországnak.

Abban az időben, amikor a Dohányjövedék igazgatósága egyszerre nagy sikert aratott a kurta „Extra" nevű cigarettával, a földbirtokos meghalt és helyét egy divatos zeneszerző foglalta el, akinek egyszerre két színház is játszotta operettjeit. Az ő tanácsára Jánosyné énekelni taníttatta Marcikát, aki hirtelen megnőtt és befejezte neveltetését az apácáknál. Az Egyetem utcai forgalmas dohányáruda vevői ettől az időtől fogva egyebet sem hallottak, mint azt, hogy Galli-Curcinak[10] már megvan az utóda: a New York-i Metropolitan opera színpadáról hamarosan letűnik a világhírű Amelita és helyét Jánosy Marcella fogja elfoglalni.

Húszéves, bájos hajadonná serdült Marcella, amikor kitört a második világháború. Ez a „Symphonia" és az angol illatú „Darling" cigaretták korszaka volt. Nem lett belőle Galli-Curci, hanem anyjától örökölt hajlamainak sugallatára egy Duna-parti kávéház pódiumán énekelgetett éjszakánként. „Pesti dizőz" lett, számtalan férfi hódolóval. Különösen nagy sikert aratott *„Artúr, te megcsalsz engem…"* kezdetű pajzán dalával. Egy zsidó bankigazgató halálosan beleszeretett és feleségül vette.

Ezek az évek voltak legfényesebbek Jánosyné zajló életében.

Híresztelni kezdte, hogy férjét az első világháború végén bekövetkezett hősi halála után IV. Károly ezredessé léptette elő. Ettől fogva vevői méltóságos asszonynak szólították, ez a címzés megillette egy ezredes özvegyét. Silány kis legénylakásukból,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 311 2020. 09. 21. 11:19:00

ahol eddig Marcellával éldegélt, a Múzeumkert közelében az arisztokratanegyedbe költözött; itt rendezett be magának egy tágas, napfényes-erkélyes kétszobás lakást, a Főherceg Sándor utcában. Marcella a gazdag férjjel a Sashegyen lakott egy tízszobás villában.

Ily módon Hitler és a Wehrmacht dicsőséges csatáinak korszaka egybeesett Jánosyné és leánya tündöklésével. Ekkor lettek mindketten zsidógyűlölők, noha Marcella férje zsidó volt.

A „Sirály" cigaretta forgalomba hozatala idején az angolok és az amerikaiak bombázni kezdték Budapestet, ahol átvonuló német csapatok állomásoztak. Marcella gazdag férje vasbeton óvóhelyet építtetett a villában hideg-meleg vízvezetékkel és különleges fűtő és léghűtő berendezéssel. Egy nappal azelőtt, hogy Hitler megszállta Magyarországot és a zsidókat kezdte összefogdostatni: 1944 márciusában a bankigazgatót megütötte a guta a Ritz szálloda külön lakosztályában, ahol épp a szeretőjével ebédelt.

A botránynak híre terjedt, a történelmi megpróbáltatások ellenére is. Marcella felháborodásában és bosszúból azonnal eljegyezte magát egy szélsőjobboldali képviselővel, aki szívvel-lélekkel a németek és Hitler híve volt. Csak azért nem házasodtak össze mindjárt, mert a magyar törvények a férj halála után megkövetelnek bizonyos várakozási időt. Ugray Tihamér hamarosan fontos politikai szereplő lett.

Ebben az időben egyre fogyott a cigarettakészlet. Jánosyné utazótáskákban rejtegette a „Sirály"-t és a „Symphonia"-t. Csak megkülönböztetett kedvesebb vevőinek adott komolyabb mennyiséget, másoknak meg kellett elégedniük öt-hat darabbal. A német katonák számára, akik „Magyarországot védték a szovjettel szemben", mindig volt kéznél egy-egy „100-as doboz". Ügyesen nyúlt a pult alá és úgy adta a német katona kezébe, hogy mások ne lássák, mert ő nem volt olyan biztos a német győzelemben, mint Marcella és Tihamér.

Mikor Horthyt elcsapták és letartóztatták a németek, Ugray Tihamér megszerezte az új „nemzetvezető" különleges engedélyét és feleségül vette Marcellát. Épp egy nagy angolszász bombatámadás napján tartották meg az esküvőt a belvárosi elöljáróságon, miközben Csepel-sziget és a fegyvergyár lángokban állt. Az ifjú pár nem kívánt beköltözni a sashegyi villába addig, amíg „alaposan ki nem szellőztetik a zsidó levegőt". Így aztán Budapest ostroma idején mindhárman Jánosyné kétszobás lakásában voltak együtt, a Múzeumkert közelében, a Főherceg Sándor utcában.

A nyilas Ugray Tihamért a Vörös Hadsereg diadalmas ostroma után innen vitte el a kommunista politikai rendőrség ugyanabba a félelmetes hírű palotába, ahol a nyilasok rendezték be kínkamráikat. A pincékben folytatódott a vérengzés, csak éppen a szerepek cserélődtek ki.

Mire a felrobbantott Duna-hidak helyén sebtében vert szükséghidakon megindult a forgalom Pestről Budára, a sashegyi villába beköltözött a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége. A kapitalista bankigazgató neve ezeknél a buzgón tevékenykedő hölgyeknél épp olyan rossz ajánlólevél volt, mint a nyilaskeresztes Ugrayé. Jánosyné vakmerően legalább a leánya ágyát követelte vissza. De a demokratikus nők mondtak neki valamit. Ettől úgy megijedt, hogy megragadta Marcika kezét és

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 312 2020. 09. 21. 11:19:00

elmenekült Budáról. Veszni hagyták örökre a sashegyi pazar villát legtökéletesebben alápincézett beton óvóhelyével és hűtőberendezésével együtt.

De megmaradt a trafik és a kétszobás lakás a Múzeumkert mögött.

Ez a faluról csempészett szűzdohány korszaka volt. Jánosyné nagyon szerény lett. Megelégedett egy Burghardt nevű állítólagos gyógynövényszakértő barátságával. Ő szerezte faluról a szűzdohányt és Marcella eltűrte, hogy a lakásban aludjon. Gyermekkora óta megszokta már, hogy mamája néha idegen bácsikkal feküdt egy ágyban. Most, amikor az idők nehézre fordultak, úgy gondolta, képmutatás lenne, ha Burghardt ellen, aki a maga módján hasznos ember, tiltakozna. Az állítólagos gyógynövényszakértő és patikus ugyanis nemcsak szűzdohányt hozott. Hátizsákkal vidékre járt és mindenféle finom élelemmel látta el a két hölgyet. Egyszer kemencében sült libát is hozott!

Azért tűntek el az összes cigaretták és szivarok, amelyek eddig Jánosyné küzdelmes életének útját jelölték, mert a felszabadító Vörös Hadsereg az ország összes dohánygyári raktárait kiürítette és pár nap alatt elfüstölte. A pénz, a kommunisták által tervszerűen irányított infláció következtében napról napra értéktelenebbé vált. Jánosyné csak tört aranyért vagy dollárért árusította a szűzdohányt. Burghardt szerzett valahol egy patikamérleget és azon mérték meg az aranyat.

Ugray Tihamér túlélte valamiképpen azokat a megtorló kínzásokat, amelyeket azokban a kínzókamrákban kellett elszenvednie, ahol azelőtt ők gyilkoltak. A Gyűjtőfogházba szállították át, és amikor Marcella végre meglátogathatta, nem ismerte meg, a feje annyira megdagadt a sok pofozástól. Hetenként hordta be neki kosárban az élelmet, amit valahonnan elő kellett teremteni. Ügyeskedni kezdett. Vett és eladott mindenfélét a feketepiacon: soha nem látott gyártelepeket, a boroshordók százait, gépkocsikat és Dunából kiemelt uszályokat rejtett rakományokkal. Így aztán a nyilas Ugray ebben az időben jól élt a vizsgálati fogságban: habos tortát, egészben sült kacsát, mindenféle felfújtat és sonkacsülköt is talált heti elemózsiás kosarában.

Változatos üzleti kalandjai egy budatétényi konzervgyáros karjába sodorták. Ez még nem volt öreg, mint Marcella többi pártfogója. Sőt, úgy látszott, hogy esetleg feleségül is venné, ha netán Ugray Tihamért felakasztanák és ő özvegyen maradna. A konzervgyáros ezen felül világos fejű ember volt és előre látta a napot, amikor az állam elveszi tőle a gyárat, őt pedig „likvidálja". Ezért, amit lehetett, sürgősen pénzzé tett Marcella buzgó segítségével.

Ez már a demokratikus „Kossuth" cigaretta korszaka volt.

Marcella elkészítette utolsó élelmiszercsomagját a férje számára, akinek halálbüntetését életfogytig tartó fegyházra változtatták. Egy kis kézitáskával beült a konzervgyáros kocsijába. Anyjának azt mondta, el akarva kerülni a búcsúzás érzelmes jeleneteit, hogy a Mecsekbe megy pár napra üdülni. Ehelyett hódolójával együtt megszökött Magyarországról, egy októberi éjjel 1947-ben surrantak át az osztrák határon.

Anya és leánya közt ezzel megszakadt a kapcsolat. Jánosyné ebben az időben kezdte árusítani trafikjában a „totószelvényeket", mert moszkvai példára bevezették Magyarországon is a fogadásokat az embersportban.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 313 2020. 09. 21. 11:19:00

Egy ideig hetenként ő élelmezte a cserben hagyott férjet. De egy nap minden magyarázat nélkül visszautasították az élelmiszercsomagot. Ez többfélét jelenthetett. Jelenthette, hogy Ugrayt egy más fegyintézetbe szállították. De jelenthette azt is, hogy mégis felakasztották. Jánosyné nem érdeklődött, ezt nem tartotta tanácsosnak. Megnyugtatta lelkiismeretét és lassan felejtette vejét. Ez abban az időben volt, amikor az „5 éves Terv" nevű új cigaretta kezdte meg diadalmas pályafutását.

Nyilas veje és szökött leánya miatt nemcsak trafikját, hanem csinos kis lakását is féltette. Ezért Burghardt ügyesen eladta saját lakását a Vásárcsarnok mögött a Pipa utcában és önkéntes társbérlőként beköltözött Jánosynéhoz, elfoglalta az egyik szobát. Magával hozta kincsestárát, amelyet a trafikosnő sem ismert. Mikroszkópok, szintezőműszerek, teodolitok, látcsövek, fényképezőgépek, tájolók és hőmérők gazdag tárháza lett a lakás. Burghardt egy gyenge pillanatában bevallotta, hogy a felszabaduláskor kifosztott egy műszerüzemet. Zabrált. Mindenki azt tette. A *zabra* orosz szó, lopást jelent.

Egy nap „államosították" Jánosyné trafikját. Továbbra is bent maradhatott, de semmi sem volt többé az övé, a kerek óra sem a falon. A szomorú esemény a „Mátra" cigaretta forgalomba hozatala után történt kis idővel.

Aztán egymást érték a csapások. Egy éjjel házkutatást tartottak a rendőrök a lakásban és elvitték a mikroszkópokat és a fényképezőgépeket Burghardttal együtt. Nem sokkal később az Egyetem utcából, a trafikból, ahol szép ifjúsága múlt el, hatóságilag kidobták. Akkor kapta a nyomorúságos bódét a Naphegyen.

A moszkvai „olvadás" és 1956 a sok keserves megpróbáltatás után hozott valami jót is.

Nyolc év után Marcella végre életjelt adott magáról és Burghardt kiszabadult az internálótáborból.

Először csak egy levelezőlap érkezett Madridból a Prado színes képével és noha Franco arcképe volt a bélyegen, a magyar posta csodálatos módon kézbesítette. „*Frau Erna Schmidt*" volt az aláírás, de Jánosyné kétségtelenül megismerte Marcika írását. Semmit nem közölt sorsáról. Ám mind gyakrabban érkeztek tőle az ajándékcsomagok, mégpedig egy svájci cég közvetítésével: tea, kávé, csokoládé, szardínia és mindenféle ruhanemű olyan gazdagságban, mintha legalábbis áruház-tulajdonos lenne.

A Főherceg Sándor utcai lakásba illett visszafogadni Burghardtot, bár már semmiképpen sem kívánta barátságát. A megpróbáltatások és az elhagyatottság éveiben Jánosyné buzgó hívő lett; amikor csak tehette, misére járt és azért imádkozott a Szent Szűzhöz, hogy adja vissza neki a nyomorúságos bódé helyett régi trafikját az Egyetem utcában. Burghardtot, akit a fogság és a kényszermunka összetört, azzal a feltétellel engedte vissza a lakásba, hogy a két szoba közt az ajtót állandóan kulccsal zárva tartják és szekrényt is állítanak eléje. Szobájának falát szentképek tömegével díszítette.

Reménykedni kezdett. Úgy látszott, jobbra fordulnak az idők. „Virginia" néven angol illatú finom cigarettát hoztak forgalomba és egy drágább pipadohányt is, amelynek zamata az amerikaiéra emlékeztetett. Az emberek szabadon merték szid-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 314 2020. 09. 21. 11:19:00

ni a villamosban az avas állami vajat. Egy villanyszerelő munkás, aki nála vásárolt „Munkás" cigarettát, hangosan ki merte mondani a bódé előtt:

– Azt hazudták nekünk, kezét csókolom, hogy a fasisztákat ölik meg és bennünket tettek tönkre. Melósokat! Ezért valakinek fizetni kell!

Kell-e, nem kell-e fizetni, ezzel Jánosyné nem törődött. Szíven ütötte a távirat, amelyet Burghardt hozott át neki a Naphegyre Pestről:

„*Ma éjjel érkezem a párizsi gyorssal. Erna Schmidt.*"

A fátyol nem volt divat 1956 őszén a női kalapokon Budapesten.

Azok a nők, akik némán tüntetni akartak a népi demokrácia ellen, kalapot viseltek, mint a londoni hölgyek. A vakmerőbbek fátyolt is viseltek.

Jánosyné ezen a napon este hamarabb zárta be nyomorúságos viskóját a Naphegyen. Otthon gondosan átöltözött, Marcellától kapott legszebb ruháját öltötte magára. Zöld bársonykalapjára lila fátyolt is tűzött nemcsak a gyűlölet jeleként a rendszer ellen, hanem azért is, mert fiatalabbnak akart látszani a nagy viszontlátás pillanatában, amelynek híre és reménye egész valóját megrázta.

Imperialista nyugati szabású őszi felöltőt vett magára, már „csapott" vállal és alul szorosat, amilyen a párizsi divat. Azt is Marcika küldte. És a kézitasakot is, meg a Budapesten mindeddig ismeretlen parányi nejlonernyőt.

Arcára több púdert rakott, mint rendesen. Ajkát jobban kipirosította. A várakozás és az izgalom megélénkítette petyhüdt arcbőrét. Egyszerre fiatalabbnak látszott. Olyan volt, mint a „Sirály" és a „Symphonia" idejében.

Még bőven volt ideje a párizsi gyors érkezéséig, de nem bírt magával türelmetlenségében és nem bírta Burghardt mafla, szomorú tekintetét.

Így hát gyalog indult el a Keleti pályaudvar felé.

Lassan ment, mert tyúkszemeitől idestova húsz esztendeje nem tudott szabadulni. Azonfelül megtakarította a villamosjegy árát.

Három darab „Virginia" ára!

V. Isten angyala

Isten angyalának nem volt a földön lakása, de Vargha Kázmér sokfelé lakott.

A szőke bajuszos, vézna fiatalember sántikálva ment a Keleti pályaudvar felé. Verdi népszerű áriáját dudorászta:

– *La donna è mobile...*[11]

De nem az ingatag asszonyra gondolt, hanem Isten angyalára, aki hat éve egy ugyanilyen ködpárás októberi éjszakán is mellette volt, nem hagyta el, megmentette.

Hátha megmenti ma éjjel is? Hátha megmenti a test legédesebb és legbűnösebb kísértésétől! A bukástól... Hátha?... Remélni kell, és amíg remény van, addig nem veszett el semmi. A Bárány színe előtt, fehér ruhába öltözve, kezében pálmaággal tisztán megjelenhet egyszer és nagy szóval kiálthatja majd a trón előtt: Üdv Istenünknek, aki a trónon ül, és a Báránynak!

– *La donna è mobile...* Ments meg, Uram, a kísértéstől és a romlástól – mondta hangosan a fiatalember és emlékezett, hogy Isten angyala hat évvel ezelőtt is megmentette.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 315 2020. 09. 21. 11:19:00

Hat éve!

Hat évvel ezelőtt ő volt az a bohócruhába öltözött „kék mackós" kényszermunkás, aki a Ferihegyen a repülőtér romeltakarítása közben vakmerően megkérte a rendőrt, hogy engedje el egy órára a nénikéjéhez.

– Miért sántít maga, Vargha? – kérdezte tőle a kommunista rendőr.

– Bekötött szemmel tavaly beleestem egy gödörbe.

– Vagy úgy?... – a rendőr megértette, hogy nem „beleesett", hanem „belelökték" a verembe. – Na, menjen Isten hírével! De egy óra múlva pontosan legyen itt, különben a másik lábára is sántítani fog.

Vargha Kázmér jobb bokájában a csontforradás mindig megérezte az időváltozást. Bicegve vágott neki a budapesti beton országútnak, amelyet az oroszok parancsára mostanában építettek újjá. Mikor már jó messzire járt a robotoló internálttaktól, nyomorult sorstársaitól, megállt az út szélén. Kezét magasra emelte, mint Orpheus görög szobra, mielőtt pokolba száll.

Egy nagy tehergépkocsi megállt és felvette.

Csak most vette észre, hogy a Vörös Hadsereg kocsijára kéredzkedett fel. Az orosz sofőr nagyot kiáltott:

– *Davaj!* – és továbbhajtott.

A szovjet katonai gépkocsi veszett gyorsasággal robogott Budapest felé.

– *Tovaris,* légy jó fiú, állj meg, kérlek! Ne vigyél el engem Moszkvába. Hallod-e, *tovaris*?... Neked is van örök életű lelked. Az Úr megfizet neked, ha most szépen megállítod a kocsit és megengeded, hogy leszálljak... Talán hallottál valamit a keresztről, *tovaris*... Látod? Ott, a torony tetején!... Az, az ott! Az Úr Jézust két lator közt arra szögezték fel miértünk... Érted is, *tovaris*... a te szerencsétlen ázsiai pogány életedért is szenvedett... Nehéz megérteni... Állj meg, kérlek!... Az emberi szenvedés isteni dolog, de rettenetes!... Állj meg!... Ott lakik a nénikém! Oda akarok menni, ahol a kereszt van!

A „tovarisból" erős rumszag áradt. Röhögött és még vadabbul hajtott. Ő pedig tovább könyörgött.

– Szegény internált vagyok. Össze fogják törni a csontjaimat, ha egy óra múlva nem jelentkezem a tizedes elvtársnál. Kitaj-Gorod! Szent Bazil!... Nektek is van templomotok Moszkvában!... Ments meg, Szent Bazil!

– *Davaj! Davaj!* – nevetett az orosz.

– *Alma Redemptoris Mater... Regina pacis, Patrona Hungariae...!* – fohászkodott Vargha Kázmér.

Valami csattant, valaki jajgatott. Az üvegcserepek csörömpölve hullottak a járdára. A járókelők rémülten menekültek, a gépkocsi megállt Budapest szívében, a forgalmas Múzeum körút sarkán.

– Köszönöm, *tovaris.*

A fiatalember eltűnt az embercsődületben. Kicsit szédült, mintha Illés tüzes szekeréről szállt volna le. Piszkos „kék mackójában", ebben a torz ruhadarabban, amely, bár anyai ajándék, semmiképpen sem illett egy szerzetes-papra, félénken járt a déli emberforgatagban.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 316 2020. 09. 21. 11:19:00

Cipőjének talpa lyukas volt, lapos munkássapkáját, amilyet Lenin viselt fényképein, a „mici-sapkát", erősen a homlokába húzta. Gyakran vádolta magát, hogy nem viseli elég örömmel a rendőrségi rúgásokat. Szégyellte néha, hogy öröm helyett csüggedéssel tapogatja testén a lila és zöld foltokat: a rendőrcsizma nyomait. Nem egyszer szemére vetette magának, hogy a megajándékozottak öröme nem elég hangos a szívében. Most, ennek a különös és váratlan szabadulásnak a hatása alatt is szívből örült, bár érezte saját boldog jelentéktelenségét a mindent valamilyen cél érdekében elrendező Végtelen Erő szelíd tenyerén.

Mintha megtalálta volna a legalkalmasabb szavakat helyzetének jellemzésére, elégedetten mondta magában:

„Az én Jerikóm az internálótábor volt."

De még nem döntött, hogy visszamegy-e, vagy sem. Félt a rendőrcsizmától.

Bámészan ácsorgott a kirakatok előtt. A könyvesboltból zene hallatszott ki. Marx és Lenin művein kívül hanglemezeket is árusítottak. Megismerte Respighi zenéjét: „Róma kútjait", és a messzi Rómára gondolt, ahol fizetett munkásokkal építenek repülőtereket, és csengenek, és bonganak a kutak, az Angyalvár táján, a Palatinuson és mind a hét dombon: még a liktorok és a plebejusok idejéből megmaradt éneklő kutak. Aztán másik zene hallatszott ki a boltból... Behunyta szemét. Azt gondolta, no lám, Memling oly kedves képének zenélő angyalai játszanak most neki.[12] Maga is szívesen fújta volna kedvenc jávorfa furulyáját, de az elveszett azon a nevezetes éjszakán, amikor rendőrség szállta meg a kolostort és ő olyan szerencsétlenül menekült az ablakon át, hogy pont egy géppisztolyos rendőr karjába pottyant az emeletről.

Volt egy kevés megtakarított pénze, azt is az anyja küldte Füzesabonyból. Betért egy vendéglőbe. Semmiféle teológiai érvet vagy Szent Bernát által megszigorított rendszabályt nem talált a ropogós kacsasült ellen. Csakhogy már csak kelkáposzta-főzeléket kapott. Ettől sírva fakadt.

Sokáig rázta a zokogás. Aztán elszégyellte magát gyengesége miatt. Érezte Isten angyalának jelenlétét itt is, mint a szovjet gépkocsiban.

– Szeretlek, értelmes szellem, aki ragyogsz, mint a villám – mormogta halkan.

Könnyes szemmel megette a kelkáposztát és málnaszörpöt ivott sör helyett, mert nemcsak a kacsa, hanem a sör is elfogyott az állami étteremben.

Ekkor hangot vélt hallani:

„Fuss! Menekülj!"

Most határozta el, hogy megmarad szökevénynek és nem megy vissza az internálótáborba.

– Szabad vagyok... – mormogta halkan.

Még soha életében nem volt szabad. Sem otthon gyermekkorában, sem a kolostorban, sem az internálótáborban. Csak elméletileg, Szent Tamás tanításai alapján, ismerte a szabadság természetjogi értelmét. A szótól megijedt és templomba szaladt, az oltárhoz, megnyugtatásért.

Órákig térdelt, imádkozott. Az erőszakos földi boldogítás áldozataira gondolt, a kalocsai érsekre és Mindszenty bíborosra. Szégyellte, hogy még mindig fél: fülön csípik és összetörik a csontjait, mind a két lábára sántítani fog... Bánta, hogy ő nem

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 317 2020. 09. 21. 11:19:00

született vértanúnak, nem kívánja Szent Kozma és Damján sorsát, Isten véres pálmáját nem óhajtja. Valami egészen mást kíván: fürdőkádat, tiszta inget és tiszta ágyat.

– Ó, pedig tudom, kisded Jézus – suttogta imádkozás közben –, hogy neked vér kell és könny kell... Már Heródes utánad hintette a pusztában az aprószentek vérét...[13] Kárminpiros barátszegfű kell neked, *rosa martyrum!*...[14]

Talált a zsebében egy gyűrött cédulát. Kevéssel szabadulása előtt egy internált sorstársa nyomta a kezébe, Forgács Antal nevű volt magyar királyi páncélos hadnagy. Nagynénje címe volt a cédulán arra az esetre, ha őt is szabadon bocsátanák egy napon. A nagynénit Lovasynénak hívták és a Hernád utcában lakott, a Liget közelében.

Az értelmes szellem, aki néha ragyog, mint a villám, arra biztatta, hogy siessen Lovasynéhoz, ha kádat és ágyat akar.

Lovasyné, a rendszer üldözöttje, egy volt császári és királyi katonai attasé özvegye volt. Csak a nyugdíját vették el tőle, a lakását meghagyták a Hernád utcában. Két unokaöccse közül az egyiket internálták, a másik idejében kiszökött és Dél-Amerikában telepedett le. Lovasyné évek óta készült a kivándorlásra Bolíviába és meg is volt már az előzetes beutazási engedélye, az *effidevit*. De nem akart kivándorló-útlevelet kérni addig, amíg másik unokaöccse, Antal, az internálótáborban sínylődött.

A szökött szerzetes-papocska együtt találta pajtását a nagynénivel a Hernád utcában. Azzal a hírrel fogadták, hogy Antal még ezen az éjszakán „megpucol", azaz átszökik az osztrák határon. Lovasyné pedig elhatározta, hogy ő is megy, mégpedig törvényesen, mert a kivándorló-útlevél ellenében felajánlotta lakását a politikai rendőrségnek. De persze még jó időbe beletelik, amíg az útlevelet kiadják.

– Hamarosan hajózom Bolíviába – mondta Lovasyné. – Már megvan az *effidevit*em.

Ezzel szeretett bizalmas körben eldicsekedni, ebben az időben irigykedve néztek azokra, akiknek *effidevit*jük volt. Vargha Kázmér nem tudta, mi az *effidevit*. Csak egyet tudott biztosan, azt, amiről az internálótáborban hallatlan bizakodással mindenki suttogott 1950-ben:

„Most már guggolva is kibírjuk!"

Ez azt jelentette, hogy a rendszer most már hetek alatt összeomlik.

Éppen ezért mély csalódással fogadta a kettős hírt: Antal „megpucol", a nagynénije Bolíviába utazik. Miért? Hiszen most már guggolva is ki kellene várni a hátralevő kurta időt!

Valamennyire megnyugtatta, hogy Antal nem utazik el a bátyjához Bolíviába.

– Fenét! – mondta a hetyke páncélos hadnagy. – Én Ausztriában maradok. Beállok a titkos magyar hadseregbe az angol zónában. Tavasszal pedig bevonulok Budapestre. Addig te guggolhatsz.

Azt hitte, hogy titkos magyar hadsereg van csendőrökkel Ausztriában!

Csakhamar beállított egy fiatal leány. A hadnagy húga volt, sápadt és szomorú szépség, olyan, mintha egy régen megfakult történelmi csoportképről lépett volna le, a vastag aranykeretből, és magával hozta volna a múzeumok és a kripták hideg levegőjét. Lovasyné így mutatta be:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 318 2020. 09. 21. 11:19:00

– Ez Cecil, a kishúgom. Balladák hősnője, maga az eleven rémtörténet.

Forgács Cecil Tóninak szólította a bátyját és azért jött Solymárról, ahol az anyjával lakott, hogy elbúcsúzzon tőle. Három évig volt bányászlány a Szovjetunióban, a Donyec-medencében. Fasiszta hadifogolyként hurcolták el 1945 tavaszán Budapestről. Mióta hazaérkezett, nem nevetett.

A szerzetes-papocskát megrázta ez a találkozás. Először azt hitte, hogy a lány szenvedései ébresztettek benne részvétet, amely csakhamar úgy lángolt, mint egy égő szénakazal. Nem tudta felejteni a „balladák hősnőjét", akiről Lovasyné később ezt is mondta még:

– Kiloptak a vázából egy rózsabimbót és egy elhervadt fehér szegfűt tettek a helyére.

A páncélos hadnagy, mielőtt nekivágott volna a vasfüggönynek, összes személyi igazolványait, a vörös munkakönyvét is, pajtásának adta. Vargha Kázmér internálótáborból szökött ciszterci szerzetespapból így lett Forgács Antal szerelő-segédmunkás, legalacsonyabb rangfokozatban a dolgozók államában. Elfoglalta barátja ágyát Lovasyné kis cselédszobájában és ettől fogva ott lakott. Első éjszaka azt álmodta, hogy tavasz van és ő Cecil kezét fogja, úgy várják együtt a Bartók Béla úton a győztes harckocsin hazatérő Tónit. És Tóni jön, lengenek a háromszínű magyar zászlók...

– Velem van Isten angyala – rebegte álmában.

Másnap felkereste egy volt rendtársát, aki a földalatti Budapest csatornatisztogató vállalatánál dolgozott. Ez a találkozás még jobban megerősítette elhatározását: megfogadja Forgács Antal tanácsát és senkinek nem árulja el, még Lovasynénak és Cecilnek sem, hogy ő pap Melkizedek rendje szerint. Azt mondta hát inkább, hogy kicsapott tanár és ez nagyjában igaz is volt, hiszen már csak az utolsó tanári vizsgát kellett volna letennie. Hamis okmányaival munkát keresett. Hamarosan kapott is alkalmazást az állami építőiparban.

– Köszönöm, értelmes szellem, hogy ide vezettél! – néha úgy beszélt Isten angyalához, ahogy kedves hű kutyájukhoz szólnak az emberek és nem várnak feleletet.

Az volt a dolga, hogy téglákat adogasson Vizsolyi elvtársnak, aki sztahanovista volt. Percenként nyolc, később kilenc és tíz darab téglát adott a kezébe. Rajta kívül még három téglaadogató segédkezett a sztahanovistának, aki úgy dolgozott, mint egy bűvész a vásáron. De voltaképpen az történt, hogy egy ember munkáját öten végezték: Vizsolyi és négy segédje. Ehhez képest a 245 százalékos munkateljesítmény alacsonynak látszott. De erről nem volt szabad hangosan beszélni. A szemfényvesztést hirdetni és dicsérni kellett. Sőt: magasztalni, mint az Urat, aki másodszor is el fog jönni, a végítélet napján.

A párttitkár parancsára ez volt a reggeli kötelező köszöntés:

– El a kezekkel Koreától!

A figyelmeztetés Amerikának szólt, de valójában azt jelentette: Hogy aludtál, öreg komám? Adjon Isten jó reggelt!

A harmadik héten Vizsolyi elvtárs már közeledett a 400 százalékos teljesítéshez és arcképét a *Szabad Nép* az első oldalon közölte. A bohócruhában rejtőző papocska megkérdezte a sztahanovistától:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 319 2020. 09. 21. 11:19:00

– Csakugyan igaz az, elvtárs, hogy az amerikaiak mérges pókokat dobálnak le a szegény koreai népre?

A sztahanovista a kérdést úgy értelmezte, mint kétkedést egy pártigazságban. Feljelentette Kázmért és másnap felmondtak neki, mégpedig azonnali hatállyal. Könyörületből nem csúfították el Forgács Antal vörös munkakönyvét és azt jegyezték bele: „Hozzájárulással kilépett." Így nem fosztották meg Vargha Kázmért a lehetőségtől, hogy szökött pajtása munkakönyvével új alkalmazást találjon. Egyébként „javító munkatábor" várt volna rá. Cseberből vederbe esett volna.

Esténként elbeszélgetett Lovasynéval. A nagynéni egyre türelmetlenebbül emlegette *effidevit*jét és már szeretett volna Bolíviába utazni. Ő egyáltalában nem bízott benne, hogy Tóni tavasszal győztesen visszaérkezik acélparipáján és kiűzi az oroszokat az országból.

– Szent Mihály arkangyal előbb fog megérkezni lángpallosával! – mondta reménytelenül.

Egy este megint beállított Cecil. Vargha Kázmér szíve majdnem kiugrott. A leány szoknyájának a „sliccét" nézte minduntalan. Olcsó ruha volt, viseltes, a „slicc" régimódi. De ez a ruhadarab tele volt élettel. Benne élt a „balladák hősnője", a lelke és a lángolás, a szénakazal tüze, és füstje is.

Facér építőmunkásként a Margitszigeten szeretett bolyongani. A domonkosok egykori apácakolostorának romjai közt, a rommezőn, ahol valaha Szent Margit magyar királylány sarui kopogtak, talált egy kőből faragott apácafej-töredéket. A szobor arcán valamilyen reményteljes égi mosolyt vélt felfedezni. Mintha a szobor is 1951 tavaszában reménykedne, hogy majd az meghozza a felszabadulást. A szája olyan volt, mint a Cecilé. Forgács Cecilé!

Ettől fogva álmában üldözte ez a kő mosoly.

– Eljegyeztem magam a fehér liliommal... – nyöszörögte kínjában. – Én is a haláltól akarok szépséget tanulni és az enyészettől életet. Nem Ceciltől!... Nem Ceciltől... Nem Ceciltől... Ceciltől... Ceciltől... Forgács Ceciltől... nem az elhervadt fehér szegfűtől... Nem!... Nem tőle!... Jaj! Appenninek koldus szentjei segítsetek!

De gyakran azt is álmodta, hogy ott áll a könyökig szőrös Vizsolyi elvtárs oldalán és téglákat adogat. Ám nem cipőpasztagyár épül rohammunkában, hanem egy magos torony, amelynek ablakából látni lehet Epifania csillagát és a csillag fényében az ezüstszárnyú angyalt, akinek arca úgy ragyog, mint a villám.

Lovasyné egyszer meghívta a cukrászdába gesztenyepürére. Szívesen ment vele, mert szerette az édességet. Ez az ártatlan kis kísértés pehely volt éjszakai vágyainak pokolköveihez képest.

Hálából Szent Ágostonról beszélt Lovasynénak a cukrászdában.

– Hát maga mindezt a sok szent dolgot honnan tudja, maga kis marha? – kérdezte Lovasyné.

Bizalmasan néha „kis marhának" szólította, nagyon megszerette lakóját.

Vargha Kázmér, amennyire tehette, kerülte Forgács Cecilt. Ha Cecil jött, ő megszökött a Hernád utcából. Lovasyné mostanában „beteg verébnek" is emlegette a sápadt leányt, akinek szép, egyenes növését és ringó járását a legünnepeltebb filmcsillag is megirigyelhette volna.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 320 2020. 09. 21. 11:19:00

Egyszer mégis kettesben maradtak.

A facér építőmunkás hallatlan zavarban volt.

– Én Egerben voltam gyerek, ott nőttem fel – mondta. – Mindig eszembe jut a Setét-kapu alagútja.

– Dnyepropetrovszk – felelt a leány.

– Tessék?

– Én ott voltam, nem Egerben. Mindennap tíz *tovaris* tepert le. Az én életem Setét-kapujának alagútjából nem lehet kijutni...

Másnap azt mondta neki Lovasyné:

– Ez a szegény beteg veréb azt kérdezte tőlem, nem volt-e maga kispap?

Kázmér fülig vörösödött, a fejét csóválta.

Azzal biztatta magát, hogy a kísértésnek hamarosan vége lesz, csak a tavaszt kell megvárni, akkor visszamehet a kolostorba. A vastag falak megvédik Ceciltől és... már guggolva is kibírja.

Nemsokára plakátragasztó lett. Úgynevezett „belső oktatáson" alapos szakértelemmel megtanították a csirizkeverés gazdaságos módjára. A magyar főváros 3857 pontján kellett „feszített terv" szerint kiragasztani a koreai imperialista beavatkozás ellen tiltakozó plakátokat: a háttérben romba dőlt ház lángolt, az előtérben haját tépve védelmezte gyermekét a koreai anya az égből hulló pókok, tetvek és kabócák, az amerikai pestis ellen.

Míg az utcán a falat csirizelte és a plakátot ragasztotta, a háta mögött az emberek suttogva beszéltek.

– Mit gondol, hiszi ez a kis ember azt, amit kiragaszt? – kérdezte egyszer valaki.

– Nincsen annyira buta képe, hogy elhiggye ezt a marhaságot. Fogadok, nem volt mindig plakátragasztó.

De egy más alkalommal ezt is hallotta, fülét hegyezte közben:

– Aki ilyen gyalázatos hazugságot kiragaszt, azt le kell ütni, mint egy veszett kutyát.

Ez már akkor volt, amikor szorgalmas munkája jutalmául előléptették élragasztónak.

Néha, felejtve Cecilt, tréfás kedvében szerette hangosan dúdolni plakátragasztás közben az orosz partizándalt:

– „És a Csendes-óceánnál véget érnek a csaták... véget érnek a csaták..."

– Maga is hamarosan véget fog érni, ha ilyeneket ragaszt! – kiáltott rá egy kamasz fiúcska és mielőtt szólhatott volna, elnyargalt.

Ettől fogva óvatosabb lett plakátragasztás közben.

A fiúcska arcát – szeplős volt, vörös hajú – megjegyezte magának. Szeretett volna vele találkozni, hogy megmagyarázza neki: ő éneklés közben a *dies irae*-re gondolt, amikor majd valóban véget érnek a csaták és először a hamis próféták kerülnek a kiolthatatlan tűzbe, ahol „a féreg meg nem hal".

A koreai plakátok egy szép nap elfogytak, és a hamis próféták plakátjainak: óriás arcképeknek a kiragasztására került sor.

De egy este visszaadták neki Forgács Antal vörös munkakönyvét és közölték vele, hogy „hozzájárulással kilépett".

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 321 2020. 09. 21. 11:19:01

– Jaj! Mit vétettem, diszpécser elvtárs?

– Tegnap egész nap nevetve ragasztott plakátot... Már ismerjük ezt! – felelte a diszpécser.

Forgács Antal álnéven éldegélve, nemcsak plakátragasztó állását vesztette el, hanem a lakását is Lovasynénál. Nem azért, mert Lovasyné hamarosan megkapta kivándorlóútlevelét és elutazott Bolíviába. Hanem már előbb: hat évvel ezelőtt azon a bizonyos őszi éjszakán, amelyre most, a Keleti pályaudvar felé bandukolva, emlékezett.

– *La donna è mobile*... Ments meg, Uram, a kísértéstől és a romlástól!...

Az történt, hogy azon az estén olcsó jeggyel elment az Operába állóhelyre és meghallgatta a *Rigolettó*t. Abban énekli a herceg: „*La donna è mobile.*" Későn érkezett haza a Hernád utcába, félt a házmesternétől, hátha a rendőrség besúgója, nem mert becsöngetni. Vele volt Isten angyala és azt súgta neki, aludjon egy padon a Ligetben. Ezen az éjszakán házkutatás volt Lovasynénál, a rendőrök szökött unokaöccsét keresték és egy gyanús fiatalembert, aki az ő ágyában alszik...

És így menekült meg Vargha Kázmér Ceciltől is, akivel egyszer lezuhant az örvény mélyére.

Lovasyné régen elutazott Bolíviába, Cecil régen eltűnt az életéből, ő régóta „figuráns" volt: földet mért és mindenfelé lakott az országban, még mindig Forgács Antal néven. Cecilt akkor látta utoljára, amikor a nagynénit együtt kikísérték a Keleti pályaudvarra. Lovasyné emlékül neki ajándékozta tarka spanyol kendőjét Bolívia címerével: az inkák piramisai fölött arany nap ragyog és zsiráf áll az előtérben.

– Isten vele, kis marha! – ezek voltak utolsó szavai, amikor a vonat kigördült a Keleti pályaudvar üvegcsarnokából.

Vargha Kázmér hónapokig nem szokott Budapestre jönni. Forgács Cecilt mármár sikerült elfelejtenie.

Ma délben mégis beleütközött az Üllői út és a Nagykörút sarkán.

– De jó, hogy találkozunk, Tóni! – mondta a lány, aki őt is Tóninak szólította. – Nekem éjszakai szolgálatban kell lennem, nem mehetek ki ma éjjel a Keleti pályaudvarra... Tegye meg maga énhelyettem, menjen ki érte... eléje... Örülni fog magának...

A nyomorult szerzetes-papocska dermedten meredt a margitszigeti kőarcra; alig értette, mit mond Cecil. Egy ideig elbeszélgettek.

Így tudta meg, hogy Lovasyné ma éjjel visszatér, hazaérkezik Bolíviából.

Elfogadta a leány feléje nyújtott kezét és úgy elszaladt, mint évekkel ezelőtt a kamasz fiúcska, a szeplős, a vörös hajú, akinek sohasem magyarázhatta meg, hogy a *dies irae*-re és a hamis prófétákra gondolt plakátragasztás közben.

VI. A költő hitvese

A költő hitvese az előkelő Gorkij fasorból taxin ment ki a Keleti pályaudvarra a férje elé, akit Párizsból várt haza.

A Gorkij fasort azelőtt Vilma királyné útjának nevezték, még régebben csak Városligeti fasornak. Az első világháború után Hollandia jó szívvel segítette az éhező magyar gyerekeket, ezért hálából ezt a szép sugárutat, amely a főváros szívéből

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 322 2020. 09. 21. 11:19:01

egyenesen a „budapesti Bois”-ba vezet, a holland királynéról nevezték el hálából. De a népi demokrácia elvette a jószívű királynétól és Gorkijnak, a nagy orosz írónak ajándékozta. Sem Vilma, sem Gorkij nem élt már és Budapest kommunista urai úgy gondolták, hogy sem a holland királyné nem fog megsértődni, sem a nagy orosz író nem fogja megköszönni, de Sztálin nyájasan bólintani fog a Kremlben, mert aljas rágalmazók Nyugaton azt híresztelik, hogy ő mérgeztette meg Makszim Gorkijt.

A Gorkij fasor egyik pazar villájában lakott családjával a költő, mégpedig a népi demokratikus Magyarország Kossuth-díjas költője: Bódy Benjamin.[15]

A villa valaha egy gazdag nagyiparosé volt, drága műkincsekkel tele.[16] Minthogy a nagyiparos nem várta meg a Vörös Hadsereg felszabadítását és idejében Svájcba menekült, a villa, minden berendezésével együtt, a magyar államra szállt, gyarapítva az úgynevezett „elhagyott javak” hatalmas nemzeti vagyonát. Ebből a nemzeti vagyonból csippentették le a villát és ajándékozták bőkezűen Bódy Benjamin kommunista költőnek.

Bódy megérdemelte az ajándékot, hiszen 1937-től kezdve a Nemzetközi Brigádban harcolt Franco ellen Aragóniában, Fraga bombázása közben megsebesült és bal kézzel írta, betegen, híres sírversét a spanyol kohómunkásokról. A villával együtt a műkincseket is megérdemelte volna a padlástól a pincéig, mert „A hűség és a hála éneke” című költeményében 1946-ban, amikor a hozsanna még nem volt kötelező a magyar írókra, ő már akkor így lelkesedett:

„Hogy csillagok ragyognak hazám ege alatt, Sztálinnak köszönöm...!”

És már akkor azt is Sztálinnak köszönte, hogy a sarkadi határban rőzseláng füstjével zsúfolt szobában bort kóstolgathat. Sztálinnak köszönte meg Magyarország összes gépállomásait és összes népiskoláit. A Nagy Magyar Alföld vizét kiitta, fáját kitépte az úri világ, és hogy megint madár énekel a barázda fölött, azt is Sztálinnak köszönte meg.

„Versedbe, költő, szívünk lángját fonjad,
hogy a Kreml tornyáig föllobogja
a hűség és a hála énekét!”

A műkincseket mégsem kapta meg Bódy Benjamin. Pedig különösen szerette volna megtartani Jean Clouet egy női portréját és a maga módján esküdött, hogy az állam számára híven megőrizné Andrea Solario vásznát, csak ne vigyék el, hagyják nála! De a Szépművészeti Múzeum kegyetlen igazgatóságának nem volt érzéke sem a spanyol kohómunkás sírtáblája, sem a barázdák fölött Sztálin jóvoltából éneklő dalos madarak iránt. Könyörtelenül elvitette a Gorkij fasori villából és a múzeumban helyezte el a reneszánsz mesterek képeit. A Svájcba menekült nagyiparos ugyanis különösen a XVI. század műalkotásait szerette gyűjteni a néptől elrabolt pénzen. Ám vigaszul a költő mégis megkapta a villa összes bútorait, szőnyegeit, a finom porcelánokat, a gazdag könyvtárat, minden berendezési tárgyat.

Ekkor írta „önéletrajzi versét” amelyben megelégedetten állapította meg:

„Ütközetbe hívott anyámnál is szentebb barát, a Párt!”

Újabb alkalom volt ez a hálálkodásra, mondván, hogy „osztályának szovjet katonái fölemelték őt és nemzetét”.

Egy költői antológia, amely mostanában jelent meg, így jellemezte őt:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 323 2020. 09. 21. 11:19:01

„Bódy Benjamin, született 1911-ben Budapesten. Kossuth-díjas szocialista költő. Családja szegénysége miatt gimnáziumi tanulmányait nem fejezhette be. A Horthy-korszak alatt nagy nyomorúságban élt. Párizsban volt gyári munkás, majd 1937-ben részt vett a spanyol polgárháborúban, ahol megsebesült és így került haza. 1942-ben a fasiszták munkaszolgálatra elhurcolták. Régebbi költeményeiben a nyomor és elnyomatás keserű hangulatát, a szerelem vigasztaló derűjét szólaltatta meg. Költészete a felszabadulás után bontakozott ki teljes nagyságában. Az új líra témáit magas művészi fokon fejezte ki, hitet tett a művészet pártossága mellett. Lírája szocialista, realista irodalmunk legjelesebb értékei közé tartozik. Válogatott versei *Lángoló lelkiismeret* címmel 1954-ben jelentek meg.[17] Legnépszerűbbé a béke megvédésére buzdító versei váltak. Kiváló műfordító is."

A költő 1945-ben a felszabadulás után elvette annak a Margit körúti vendéglősnek a leányát, Adélt, aki a nyomor és üldöztetés éveiben ingyen adott neki vacsorát, sőt bort is.

Adél leányiskolai tanárnő volt. Eszes, de nem csinos. Kökény szeme élénken csillogott, ellensúlyozta krumpliorrát és vastag bokáját. Maga is párttag volt, mert zsidó szüleit a németek elhurcolták Auschwitzba és ott megölték. Őt a költő mentette meg: egy tűzoltó pincéjében rejtőztek együtt, szalmazsákon együtt aludtak. Itt érte őket a boldogító felszabadulás. Első gyermekük a hivatalos házasságkötés előtt épp aznap született, 1945. április 4-én, amikor a Vörös Hadsereg az utolsó német katonát is kikergette Magyarországról. Ez a nap: Julika születésnapja lett később a Magyar Népköztársaság legfontosabb ünnepe. A dicsőséges felszabadulás ünnepnapja!

Vakmerő költői álomnál is elképesztőbb volt: az üldöztetés, az éhség és a nyomor poklából belecsöppenni a Gorkij fasori milliomosvilla mennyországába! A perzsa selyemszőnyegekre még évek múlva is csak lábujjhegyen lépett a költő. De aztán lassacskán megszokták. Julikát követte a kis Józsika, aki a haladó világ békeszerető bölcs atyjának keresztnevét kapta.

Épp most várták a harmadik gyereket, Adél már a hetedik hónapban volt.

A költő minden tehetségével igyekezett meghálálni mindazt a sok jót, amit a nép államától, a Párttól kapott. Kétszer hívták meg tanulmányútra a Szovjetunióba, ahonnan lelkes elragadtatással tért haza és nemcsak versben, hanem prózában is rajongva számolt be a tapasztaltakról. Megírta például, hogy egyszer nyolc órán át ácsorgott a Kreml előtt abban a reményben, hogy a világos ablakban legalább az árnyékát pillantja meg Sztálinnak. De ez a vágya nem teljesedett. Csak Adélnak vallotta be titokban, hogy a versben elzengett órák a valóságban csupán percek voltak, mert egy titkosrendőr elkergette a Kreml elől.

Kínában is volt tanulmányúton, Mao-Ce-tung birodalmában. „Egyenes szűk ruhája hasítékán aranyló sárga keble kelő napként kilobbant" – írta egy kínai lányról.

Emiatt Adél neheztelt rá, féltékeny volt.

Ezer év című költeményében az ezeréves Magyarországot énekelte meg, mondván, hogy ezer évig szolga volt a magyar nép, az urak szolgája, és azok az urak becstelen harcokat vívtak gyáva királyok vezetésével. A magyar nemzet ezeréves történetének ez a sommás elintézése még egyes mérsékeltebb kommunista körökben is feltűnést keltett. A jelek szerint Bódy Benjamin elfelejtette például, hogy a törökverő

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 324 2020. 09. 21. 11:19:01

Hunyadi János is magyar úr volt, akinek belgrádi győzelmét az Európa ellen támadó török sereg fölött az egész keresztény világ déli harangszóval ünnepli Rómában éppúgy, mint New Yorkban. Számára II. Lajos magyar király nem halt hősi halált a mohácsi csatatéren, mert gyáva király volt. Ennek a versének végén egyébként azt írta, hogy Magyarországnak ezer év alatt csupán egy dicső csatája volt. 1945-ben a Vörös Hadsereg által támogatott Széncsata, mert különben megfagyott volna Budapest és megálltak volna a gyárak.

Egyik általánosan ismert ódája a Pamír-fennsíkról érkezett szovjet katonáról szólt, akit arra kért:

„Űzd ki a rablókat a ködös Albionból is!"

Ebben a költeményében megjósolta, hogy a „szalmabajuszú ukrán partizánok hamarosan a Champs-Élysées-n fognak sétálni, sőt az izmos, telt szovjet katonalányok is"! Ez lesz az elnyomott francia nép felszabadulása!

Szovjet tanulmányútjáról hazatérve, írta:

„Esküszöm, a kirgiz nők szebbek, mint a párizsi színésznők!"

Ebben a versében adta a jó tanácsot:

„Kerüld a kávészínű burzsoá nőket!"

A kétségtelenül tehetséges költő egyre buzgóbban „ráállt a vonalra". Verseit a Párt kultúrdélutánjain mindenfelé maga is szavalta. A Műcsarnok egyik téli tárlatán a szocialista realizmus jegyében feltűnést keltett egy hatalmas olajfestmény és érmet is nyert. Munkásgyűlést ábrázolt, öklüket a tőke és az imperialisták ellen rázó izmos proletárokkal és ez volt a címe: „*Bódy elvtárs szaval.*"

A franciákra irigykedett. Egyik versében azt írta: „Ó, franciák! Ti puszta kézzel hordtátok el a Bastille falait! Ti százszor bátrabb fiai vagytok a szabadságnak, mint mi! A mi börtönünket a szovjet katona rombolta le. Dicsőség neki!"

A költő persze tévedett. Az oroszok egyetlen börtönt sem romboltak le Magyarországon, hanem újakat építettek.

Mint az új líra egyik gyöngyszeme, az elemi iskolák tankönyvébe *Épül a textilkombinát* című verse került bele. Meghatódottan írta le a versenyben építő ifjak lelkes munkáját: „egy csapat téglát adogat, két lány vasat hajlítani mer". Minden versszak buzdító refrénje ez volt:

„*Még egy év és így szól a Terv:*
Húszmillió méter szövet!
Ez lesz az igazi győzelem!"

Még a spanyol polgárháborúból jól ismerte, édes pajtásként a kommunista külügyminisztert, aki 1949-ben Jugoszláviával összeesküvő árulóként akasztófán végezte életét. Együtt harcoltak a Nemzetközi Brigádban. De nem habozott őt megtagadni, amikor letartóztatták. Még el sem hangzott a halálos ítélet, ő így pengette lantját:

„*Hazám édes világa, csapj le a banditára!*
Egy gaz se meneküljön erdeidben!"

Tihany riadó leányát, még a visszhangot is felszólította, hogy segítsen ácsolni az akasztófát az áruló elvtárs számára.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 325 2020. 09. 21. 11:19:01

Válogatott verseinek kötetében szerepelt *Homérosz fordítása közben* című szép költeménye. Ebben azt kívánta, hogy a nyugati romlott világ úgy omoljon le, mint Trója és szabadítsák fel a hős szovjet katonák!

Szavalódélutánonként delejes révületben szinte őrjöngve kitárt karral szokta kiáltozni a híres sorokat:

„Ahogyan az égről nem téphetik le a Napot,
Földünkről sem törülhetik le
Az Égő Vörös Csillagot!"

Nagyjában ilyen volt a Kossuth-díjas költő termékeny működése.

Már három hete kint volt Párizsban tanulmányúton. Mint a rendszer megbízható kegyeltje, nagy kivételesen útlevelet kapott, hogy viszontláthassa ifjúságának városát, amelyet verseiben mindenáron fel akart szabadítani.

Pár napja volt még csak Párizsban és mindjárt küldött egy ódát Adélnak. Kérte, hogy juttassa el a Párt hivatalos irodalmi hetilapjának közlés céljából.

Bódy Benjaminné nem nagyon értett a költészethez, bár költő hitvese volt. Számtan–fizika szakos tanárnőként szorgalmasan tanított és eljárt a továbbképző tanfolyamra, ahol a matematikai analízis egy tudósának előadásait hallgatta. Közben gondoskodott a háztartásról és a két gyerekről, míg várta a harmadikat, és a divergens sorok szummációjának módszerében merült el. Villámcsapásként érte, hogy a Párt hivatalos irodalmi lapja visszautasította az ódát.

Ilyen még nem történt soha!

A Párizsból küldött vers nem volt sem jobb, sem rosszabb Bódy Benjamin egyéb verseinél. A párizsi Montaigne-szobor[18] márványlábáról szólt. A Sorbonne közelében ezt a lábat meg szokás tapogatni és közben a párizsi diák kíván magában valamit: zsebpénzt hazulról vagy csinos szeretőt a *Quartier Latin*ben. A költő a versben a márványláb tapogatása közben mást kívánt. Azt kívánta, hogy a szolga Párizsra is mielőbb mosolyogjon rá a szabadság napja, amely Moszkvában kel fel. Az óda végén úgy tetszett neki, hogy a „hegyes szakállú Montaigne, a Napot megelőzve, máris mosolyog".

Ezt a verset nem közölte a Párt lapja! „Montaigne lábá"-t!

Adél erőszakos és harcias jellem volt. Többször is felhívta telefonon a szerkesztő elvtársat. Végül is az elvtárs megunta és ezt merte mondani a Kossuth-díjas költő hitvesének:

– A maga ura Párizsban elmaradt az eseményektől. A verse Montaigne lábáról a legrohadtabb sematizmus. Aki ma ilyet ír, az holnap lomtárba kerül. Vagy még sokkal rosszabb helyre!... Ért engem, asszonyom?

Ezek a kegyetlen szavak lesújtották és el is gondolkoztatták. Rothadt sematizmus?... Lomtár?... Vagy még rosszabb?... Mióta Pista Párizsban volt – családiasan ő csak Pistának szólította Benjamint –, fél füllel hallotta, hogy az írók veszekednek és meg is pofozzák egymást, elvtárs elvtársat ver rossz rímekért.

Elővette a gyűjteményes verskötetet, olvasgatni kezdte. Bizonyos versek olvasása közben a fejét csóválta. Úgy vélte, jobb lett volna ezeket kihagyni a kötetből. Az volt a gyanúja, hogy sematizmus ez is: a klasszikus versformában hirdetett remény, hogy

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 326 2020. 09. 21. 11:19:01

a béketábor 800 millió embere hamarosan fel fogja szabadítani a breton halászt. Most már bizonyos aggódó kritikával olvasta a költői sorokat:

„A jövő hideglelése rázza a rabló trösztöket,
Retteg a párizsi burzsoá…"

A *Jegenyék a parton* című vers pedig végképpen nem tetszett neki, sőt megijesztette, hiszen a Kreml új urai nemrég jártak Belgrádban, ahol bocsánatot kértek a tegnapi gyilkos rablótól, az árulótól. Pista ebben a versében, amelyet jobb lett volna sohanapján kinyomtatni, azt követelte, hogy az egyik jegenyére sürgősen akasszák fel a nemzetközi kommunizmus árulóját: „a testvér jugoszláv nép részeg zsarnokát!".

Aztán Adél határozott. Ezt táviratozta Párizsba Pistának:

„Józsika beteg, azonnal gyere haza. Adél."

Volt egy titkos megállapodásuk. Ha valami baj van itthon, akkor Józsika betegségével hívja haza.

A költőnek ma éjjel kellett érkeznie a párizsi gyorssal a Keleti pályaudvarra.

„Hacsak… hacsak… – aggódott magában Adél – hacsak vissza nem tartja Pistát valami párizsi színésznő, akinél pedig szebbek a kirgiz lányok".

De százszor jobban aggasztották őt férjének „sematikus" versei. Még baj lehet belőlük, nagy baj, ha Pista nem védi meg magát idejében!…

A Gorkij fasorból a taxi a Keleti pályaudvar felé robogott az éjszakában.

Állapotosságának hetedik hónapjában még inkább megvastagodott amúgy is vastag bokája, magasszárú cipőt volt kénytelen hordani. Bár enyhe volt az októberi éjszaka, gyönyörű szilszkin bundáját vette fel, valódi orosz fókaprémet. Pista hozta neki második szovjet tanulmányútjáról. A taxiban azon tűnődött, vajon meg fog-e bocsátani Pistának is „a jugoszláv nép részeg zsarnoka".

A taxi néptelen mellékutcákon szaladt a pályaudvar felé és a költő hitvese most itt a taxiban döbbent rá egy felfedezésre:

Pistát félrevezette a Párt… A mindenható Párt!

Egyszerre félni kezdett. Nem is magát, magukat féltette, hanem inkább a szíve alatt dobogó új életet. És félteni kezdte Julikát is, Józsikát is… Józsika egy nap komolyan megbetegedhet és jöhetnek olyan idők, amikor megint nem lesz orvos és nem lesz gyógyszer… kitörhet a forradalom!… És nem lesz, ahová a beteg Józsikát lefektesse.

Elveszhet a villa is! A gyönyörű villa a Gorkij fasorban!

A taxi a Keleti pályaudvar érkezési oldala elé kanyarodott, a népi demokráciában a Nyugatról jövő vonatok is a Keleti pályaudvarra érkeztek.

A téren alig lézengett pár ember, unatkozó taxisofőrök a párizsi gyorsat várták. Régi békebeli nevén az „olvadás" óta megint Arlberg-expressznek kezdték emlegetni.

A rettenetes gondolattól, hogy a villát is elvehetik tőlük egy napon, Bódy Benjaminné reszketni kezdett; az orosz fókaprémet fázósan összébb vonta a nyakán.

Pista versei, sorok és szavak cikáztak fejében és kiszorították onnan a divergens sorok szummációját.

Hogy a bátor Gim-Vung koreai kapitány elsüllyeszti a gőgös pipázó jenki cirkálóját: ez most csöppet sem lelkesítette. „Markold meg, elvtárs, a puska tusát!" – mint távoli fenyegetés, úgy visszhangzott reszkető szívében.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 327 2020. 09. 21. 11:19:01

„Dehogyis markold meg, elvtárs! – mondta magában. – Legyen végre béke és nyugalom a földön...”

Most először tíz év óta a Gorkij fasori villa hajdani tulajdonosa is eszébe jutott.

Jaj! Hátha hazajön egy nap Svájcból!

Izgalmában nagy borravalót adott a sofőrnek és elindult a váróterem felé.

VII. Ophelia apja

Ophelia apja a Gellérthegy alatt lakott egy öreg pesti pincérnél albérletben.

Budapest kellős közepén emelkedik a Gellérthegy. Innen dobták le valaha meredek sziklafalról egyenesen a Dunába a pogány magyarok Szent Gellért püspököt. Szobra, bár megsérült az 1944–45-i ostrom idején, ma is ott áll magasra tartott kereszttel a sziklán.

Még magasabban, fent a hegyormon, a Felszabadulási emlékmű óriás jelképes női alakja, kezében a győzelmi pálmaággal, azt hirdeti, de már nem hittek neki az emberek, hogy a szabadság és a béke korszaka a Vörös Hadsereggel köszöntött Magyarországra és fővárosára. Az emlékművet egy bronzba öntött szovjet katona marcona alakja és éjjel-nappal egy eleven géppisztolyos rendőr őrzi, hogy fel ne robbantsák.

Mint a Montmartre-ról Párizst, a Gellérthegyről látni lehet az egész magyar fővárost.

Különösen este megkapó a látvány. Lent a sötéten hömpölygő Duna tükrében a városi fények és az égővörös szovjet csillagok visszfényei csillognak. A távolban egy óriás vörös csillag ezen az októberi éjszakán is a Keleti pályaudvart jelezte.

A felszabadulás óta itt bonyolódott le az utasforgalom java része. Valamilyen különös közlekedésügyi logika nevében a vonatok Kelet felől a Nyugati pályaudvarra, Nyugat felől a Keleti pályaudvarra érkeztek.

Utashiány miatt egy évvel ezelőtt még csak hetenként egyszer kapcsoltak egy párizsi külön kocsit a bécsi gyorshoz. Mostanában minden éjjel fél tizenkettőkor pontosan megérkezett Párizsból a párizsi gyors és mint valaha régen, a párizsi szerelvény rövid várakozás után folytatta útját Bukarest felé. Ez is az „olvadás” és az idők jele volt.

– Megint van párizsi gyors! – újságolták egymásnak az emberek.

Más szóval ez azt jelentette, hogy megint lehet utazni, legalábbis elméletileg, Párizsba, és ha van olyan furcsa utas – ó, micsoda eszeveszett bolond vagy vakmerő kalandor! –, aki a szabad Nyugatról Budapestre szándékozik jönni, ám jöhet: átkelhet a vasfüggönyön Nyugatról Kelet felé is.

– Disszidálhat Magyarországra Svájcból – mondták nevetve az emberek.

Ophelia apja görög kereskedőcsaládból származott. A nagyapjáé volt a pesti belvárosban a híres Tellaris bolt, ahol a legfinomabb külföldi italokat és déligyümölcsöket árulták. Ő maga már nem foglalkozott kereskedelemmel, elég gazdag volt. Öt vagy hat bérpalota boldog tulajdonosaként vagyonának egy részét már a második világháború előtt kimentette és egy nagy svájci pénzintézetben helyezte el. Életét utazgatással és kalandok kergetésével töltötte, szerette a porcelánokat és

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 328 2020. 09. 21. 11:19:01

a csontból faragott kínai szobrokat. Későn házasodott, egy belga hárfaművésznőt vett el feleségül. Az asszony szült neki egy gyönyörű kislányt, aztán meghalt.

A kislányból Magyarország legnagyobb drámai színésznője lett. A Nemzeti Színházban tűnt fel, a *Hamlet*ben, mint Ophelia. Viharos sikere volt; az emberek azt mondták, ilyent még nem láttak. Az újságok azt írták róla, hogy amióta Shakespeare drámáit és tragédiáit játsszák Magyarországon, ilyen Ophelia még nem volt, ő a „legjobb magyar Ophelia". A boldog apát, Tellaris Ferdinándot ettől kezdve úgy emlegették:

– Nini, ott megy Ophelia apja!

Ophelia apjának haja szála sem görbült a kommunista uralom viharos beköszöntésekor. Bizonyos különleges elbánásban részesült Ophelia miatt, akinek egyébként Annabella volt a színpadi neve: Király Annabella. Attól fogva, hogy elszavalta a felszabadulás ünnepén a Nemzeti Színház színpadán a Kossuth-díjas Bódy Benjamin versét: „Sztálin árnyékát lesem a Kreml előtt", felkarolta, sőt ünnepelte őt a rendszer. A magyar népi demokrácia színházi kultúrpolitikájával ellenkezett, hogy Ophelia apjával is ugyanúgy bánjanak el, mint a régi rendszer egyéb dúsgazdag kapitalistáival. Így aztán Tellaris Ferdinándtól, legalábbis egy ideig, nem vették el sem bérpalotáit, sem lakását, nem deportálták Tisza-parti faluba, nem internálták, nem keverték bele összeesküvési perbe, nem lopták el nappal az utcán.

De ezt nem csupán a leányának köszönhette, hanem saját furfangos görög eszének is. Akinek vagyona volt külföldön, az félelmében letagadta. Ő volt az egyetlen, aki önként bejelentette. Úgy okoskodott, hogy a kommunistáknak senki sem olyan becses, mint az a honpolgár, akinek bankbetétei vannak külföldön, hiszen az ilyen ember aranyat ér! Az ilyen ember révén dollárhoz és svájci frankhoz jut a nép állama. Ravaszságában, hogy saját értékét még inkább növelje, még sokkal többet jelentett be, amije Svájcban volt. Bölcsen tudta, hogy a zürichi nagybankba nem ér el a kommunista rendszer keze. Negyedévenként mindig átutaltatott magának Svájcból bizonyos összeget, amit neki rossz magyar forintban fizettek ki, a budapesti kormány pedig zsebre vágta a svájci frankokat saját különleges céljaira. Tellaris Ferdinánd olyan fényűzően élt ebben az időben, mint egy kommunista miniszter. Gépkocsija is volt, és olyan vendéglőkbe járt el vacsorázni Annabellával, ahová a drága étlap miatt szovjet katonatiszt és megyei párttitkár kivételével senki sem mert belépni, csak írók és költők, no meg színészek. Abban bízott, hogy a rendszer hamarosan megbukik és megérkeznek az amerikaiak.

De teltek az évek, az amerikaiak még mindig nem érkeztek meg és a svájci bankbetét elfogyott.

Páratlan érzékenységgel megneszelte ezt az állam. Többé nem bántak vele úgy, mint a hímes tojással. Egy nap adócsalás és jövedelemeltitkolás címén büntetőparancsot adtak ki ellene. Minden házát és minden ingóságát, még régi utazóbőröndjeit és hotelcímkékkel teleragasztott hajótáskáit is lefoglalták. József téri palotájából huszonnégy óra alatt leányával együtt kidobták. Kínai szobrait, porcelánjait, több ezer kötetes könyvtárát és összes bútorait a koreai menekültek közt osztotta szét az állam. A svájci aranyborjú, amelyet annyiszor emlegetett, ezúttal nem segített. A kulturális ügyek minisztere két szobát visszaadott Király Annabellának, ő pedig

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 329 2020. 09. 21. 11:19:01

egy kis utazótáskával – ez maradt minden vagyona! – egy öreg pincérnél húzta meg magát a Gellérthegy lábánál.

Villámcsapásként köszöntött rá a nyomor. Ettől fogva abból a szerény zsebpénzből éldegélt, amit a leányától kapott. Minthogy gazdag ruhatárát is a koreaiak örökölték, egyetlen ruhája hamar elrongyolódott. A régi elegáns Tellaris helyett egy kopott, ősz csavargó járta sorra Budapest kis kávéházait, az olasz mintára rendszeresített állami „espresszókat". Régi kedves nagy kávéházát, a New Yorkot régen bezárta a rendszer, állami sportüzletté alakította át. Inge is rongyos volt, a cipője lyukas. Alig-alig borotválkozott, kezdte elhagyni magát. Angliából kapott finom cigarettáit kávéházakban árulta.

Az emberek kezdtek felháborodni. De nem a rendszert szidták, amely koldusbotra juttatta Tellarist, hiszen megszoktak már különb dolgokat. Hanem Opheliát rótták meg, hogy hagyja elzülleni az apját. Irigyei kihasználták ellene Tellaris Ferdinánd nyomorát.

– Nincs szíve annak a nőnek! – mondták az emberek. – Éhezteti saját édesapját!

Ezeknek nem volt igazuk. Ophelia még ruhát is csináltatott az apjának, vett neki új ingeket, cipőt. De Tellaris mindezeket eladta a kávéházban és a pénzt ellóversenyezte.

Sehol sem érezte magát olyan jól, mint ezekben a kis kávéházakban, ahol tisztelők és hízelgők vették körül. A tisztelet Tellaris elmúlt hatalmas vagyonának, a hízelgés Opheliának szólt. Itt meglelte és megőrizte régi derűjét, akasztófahumorát. Voltak kerek történetei, olyan pontosan kidolgozva, mint egy gramofonlemez. És ezek sohasem voltak unalmasak: utazásokról, nőkről, királyokról, oroszlánvadászatokról, szerecsen leánykereskedőkről, híres emberek legtitkosabb ügyeiről szóltak. Nemcsak a haja volt galambősz, hanem a szemöldöke is, meg többnapos szakálla és bajusza. Hidegkék szeme fürkészően, de barátságosan tekintett mindenkire. Látszott, hogy egy gondtalan és a vége felé hányavetett élet szilárd tapasztalatainak van a birtokában és a maga görög eszével jól fogja fel azt, amit maga körül lát.

Amilyen hirtelen rongyolódott le, épp olyan gyorsan változott vissza rendesen borotválkozó és jól öltözött úriemberré.

Ez abban az időben történt, alig néhány hónapja, amikor a moszkvai „olvadás" elsöpörte a New York palota termeiből a futballcipőket és a teniszlabdákat: a régi burzsoávilágnak ez a hajdan csillogó csökevénye hirtelen visszaalakult nagy kávéházzá. Természetesen állami tulajdonként állami kezelésben élemedett meg poraiból az egykori irodalmi kávéház összes freskóival, aranyozott oszlopaival, csilláraival, karzataival. Újra szólt a zene, megint költők vitatkoztak a márványasztaloknál, borzasok, mint ötven évvel ezelőtt. Bokszkesztyű helyett megint habos kávét szolgáltak fel.

– Inog a rendszer! – mondták most már hangosan az emberek.

És Tellaris Ferdinánd egy este leányával és egy angolul beszélő úrral hármasban vacsorázott a „mély vízben", az alsó luxusétteremben. Budapesten ettől kezdve szentül hitték az emberek, hogy vége a kommunizmusnak, a népi demokráciának, mert Opheliának angol vőlegénye van, Tellaris Ferdinánd pedig szmokingban vacsorázott a New Yorkban.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 330 2020. 09. 21. 11:19:01

Az angol rendszámú gépkocsi minden este ott állt a Nemzeti Színház színészbejárója előtt és várta Opheliát. A járókelők megálltak és bámulták. Úgy bámulták, mint az ibolyát februárban.

– Nini, egy angol kocsi! „G. B." betűk vannak rajta!

És a két betű estéről estére hirdette, hogy valami változás lóg a levegőben. Király Annabella udvaroltatni mer magának egy angol *gentleman*nel!

Ezen az októberi estén Tellaris Ferdinánd magukra hagyta a fiatalokat: leányát és az angolt.

Egyedül vacsorázott a „mély vízben", ahol körüludvarolták a pincérek.

– Ma is a leányom vendége voltam – mondta bizalmasan a pincérnek, amikor kifizette a számlát.

A változott világ jeleként a New York fényesen kivilágított kapujában megint portás állt, aranyzsinóros sapkában, mint hajdan, amikor még Tellarisnak fizettek bérpalotáiban a lakók.

– Taxit parancsol, Tellaris úr? – kérdezte, levett sapkával.

Olyan tisztelettel tekintett rá, mintha megint milliomos volna.

– Még nem megyek haza Budára. Kisétálok a Keleti pályaudvarra – mondta Tellaris és mint a régi időkben, forintot nyomott a hajlongó portás markába.

Ez a jelenet halomra döntött tízévi moszkvai tanítást.

Tellaris Ferdinánd megigazgatta nyakában a tarka skót sálat, Ophelia legújabb ajándékát, és elindult a Keleti pályaudvar felé, amely nincs messze a feltámadt „New York"-tól.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 331 2020. 09. 21. 11:19:01

Második rész: Keleti pályaudvar

I. Béla

A pesti sárga villamos megkerülte a Baross teret és a Keleti pályaudvar elé kanyarodott. Az utcai óra már majdnem fél tizenkettőt mutatott: a párizsi gyorsnak mindjárt érkeznie kell!

Sarolta leugrott a villamosról és szaladva igyekezett a pályaudvar érkezési oldala felé.

Elég nagy utat kellett megtennie, futva az üvegcsarnok külső oldalán, a téren át, amelyen a magyar közlekedés megteremtőjének múlt századbeli bronzszobra áll. Éjfél közeledett, a nagy tér már néptelen volt, alig szállingózott itt-ott egy-egy késői éjszakai alak. A közvilágítás magason csüngő lámpái gyér fényt hintettek, a szél a Duna felől errefelé fújta a ködöt. Hűvös és nedves volt a siető lány elé táruló kép. El kellett haladnia a nagy főkapu, Neptunus és Vulcanus allegorikus szobrai előtt. Aztán balra fordult, a kupolacsarnok külső folyosója felé, amerre az érkezők szoktak távozni. Itt, a tér beszögellésén, teremtett lélek sem volt. Csak néhány gépkocsi ácsorgott a homályban.

Fején a Jucitól kölcsönkapott strucctollas kis kalappal, besietett az érkezési csarnokba.

Léptei könnyűek voltak, mozgása vonzotta a férfiakat. Megszokta, hogy idősebb férfiak megfordulnak utána. A fiatalok másfajták voltak: lusták, álmosak, kényelmesek. Mintha a szerelem nem érdekelné őket.

Keresett valakit, akitől megkérdezhetné, hol érkezik a párizsi gyors. Vagy talán el is késett már. De olyan üres volt a csarnok, mintha álmodná.

Légifelvételhez hasonlított sarkvidéki gleccserekről, az örökös hó határain túl: Vigh Saroltának a szíve is hideg volt. Fázott ettől az éjszakától; tudta, hogy fel fogja kavarni életét. A dolgok: a sárga fal, a szürke keramit és a Kínai Népköztársaság vörös zászlói a vöröscsillagos magyar zászlóval együtt, a falióra mind-mind megfagytak körülötte.

Ezeknek a zászlóknak nem volt közük ahhoz, hogy ő most éjjel egyedül kijött a Keleti pályaudvarra. Ünnepet jeleztek és a népköztársaság majdnem mindig ünnepelt valamit, többnyire önmagát. Csak gyanítani lehetett, hogy tegnap vagy két hete bizonyára kínai előkelőség érkezett Budapestre. A díszítményeket nem siettek eltüntetni. Vörös oltáron ott volt a fehér szobor: a pálmaágat tartó győztes békeangyalé, a gellérthegyi Felszabadulási emlékmű kicsinyített mása. De a falakról már hiányoztak a tízszeres életnagyságú arcképek: a nemzetközi kommunizmus élő és halott apostolai. Ezek nem tekintettek le többé komor arccal az érkezőkre, egy idő óta, mint a „személyi kultusz maradványai", lomtárba kerültek. Hogy a kínai vendéget nem most várják, hanem már napokkal ezelőtt megérkezett, ennek kétségtelen bizonyítéka volt a hervadt krizantém a békeangyal szobrának talapzatán.

Saroltának eszébe jutott, hogy kedd van, családjuk szerencsétlen napja. Egy keddi napon menekültek el az oroszok elől Magyarországról, kedden hagyták ott 1946-ban az osztrák dunai hajót és jöttek vissza. Apját kedden vitte el a rendőrség

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 332 2020. 09. 21. 11:19:01

az internálótáborba, kedden vallott neki szerelmet dr. Farkasházy Elemér, mind a kétszer keddi napon utasították el felvételi kérelmét az egyetemen.

És kedden – épp ma egy hete! – kapta tarka amerikai bélyegekkel tele Béla levelét Pittsburgból. *„Air mail"*... és a keddi nap üldözi őt ma is.

Védelmet kért maga ellen, a babona, a keddi nap ellen, az élet sok baja ellen... a meglepetések, az ismeretlen ellen. Szent Modestához fohászkodott, aki szűz apáca volt a Mosel partján Trierben és tudott védekezni a keddi napok ellen, ő, a szent!... ó, Szent Modesta!

Az üresen kongó előcsarnokot ezüstfényű neoncsövek világították meg, egy ajtó nyitva volt, lánccal elrekesztve.

Az ajtón át ki lehetett látni a kocsitornácra és a sínekre.

A távolban, a kupola alatt, gyér fényben sötét kocsisor aludt: egy vonat, amely már régen megérkezett és utasai már régen szétszéledtek az éjszakában.

Sarolta szíve nem csak Béla miatt dobogott, aki tíz év után most egyszerre visszapottyan életébe. Nem is csak a fagyos csend miatt. Ugrált a szíve, mint a gyereké, aki a Jézuskát várja: életében most először látni fogja a párizsi gyorsvonatot, amint berobog az üvegcsarnokba és francia és svájci és osztrák szagokat, távoli világok levegőjét hozza az árva magyar határon át... Bélával együtt Amerikát is hozza, a Niagarát és a csillagos lobogót!... és franciául fog füstölni és fütyülni a mozdony ... franciául!... és francia a chartres-i székesegyház, amelynek északi kapujában áll Szent Modesta!... és francia a Louvre is, ahol bárcsak egyszer életében megláthatná Bernard Palissy mázas fajansztálát!... De mindez csak ábránd, puszta vágy, hiszen őt nem veszik fel Budapesten az egyetemre, mert ő osztályidegen!

Jön Béla!...

Tíz év után látni fogja a kedves szerelmes Bélát, akinek a szívét odaígérte a dunai hajón... és nemcsak a szívét, hanem a kezét is. Jön, mindjárt itt lesz egy komoly férfi, aki tíz év alatt külsejében megváltozott. Amerikai mérnök. Messziről jön, mintha egy más égitestről szállna le, ahol nem kell parancsszóra énekelni, hogy minden ember szabad, mert az ottan olyan természetes, mint az, hogy a madárnak szárnya van. Béla is lesni fogja az ő arcán, mit írt rá tíz esztendő és... És vajon meg fogják-e ismerni egymást annyi év után?

Szívében nyugtalan kíváncsisággal ott állt a kínai vörös zászlók alatt a bíboros-hercegprímás egykori jogtanácsosának leánya, fején a kölcsönkért kalappal. Az üres előcsarnokban türelmetlenül várt valakit, akitől megkérdezhetné végre, hogy...

A nyitott ajtóban egy férfi bukkant fel. A tornác, a sínek felől jött és hanyagul átbújt a lánc alatt, mint az olyan ember, akinek minden szabad.

Egykorúnak látszott dr. Farkasházyval. Derékban szoros őszi felöltőt viselt, katonás szabással. Sötét szemüveget hordott. Emiatt az arca rejtve maradt, öklét megfeszítette a zsebében. mintha markolna valamit. Gomblyukában fehér szegfű volt.

Sarolta elindult feléje.

– Szabad kérdeznem... – kezdte, de hirtelen abbahagyta.

A sötét szemüveges férfi sovány arcán végigvillámlott a rémület, mintha valami borzalmas látvány tűnt volna fel az előcsarnokban.

Sarolta ijedten hátrafordult.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 333 2020. 09. 21. 11:19:01

Mintha a városligeti Panoptikumból lépne ki, ahol egy japán óriás kitömött feje mellett a nőrabló ázsiai gorilla is látható: lassan egy férfi közeledett.

Tetőtől talpig feketében volt, mintha gyászolna valakit. Régi divatú, hosszú felöltőt viselt, selyemkihajtóval. Fekete angol keménykalap volt a fején, amilyet Budapesten már régóta nem hordtak. Fekete esernyője is volt a gyászos külsejű férfiúnak. Angolokat csúfoló gúnyrajz jutott Sarolta eszébe: *„Mr. Smith hivatalába megy."*

De ez a Mr. Smith komor gyászban volt. Vállát nem nyomták, hátát nem görnyesztették meg az évek, pedig már öreg volt. Hideg előkelősége tartózkodó kevélységgel párosult, amint peckesen közeledett, lassan lépegetve. Szeme alatt sötét árnyék volt, mint májbajos öreg dajkáknak. Egyedül vadonatúj szarvasbőr kesztyűje volt fehér: épp olyan halálosan sápadt, mint az arca. Közeledésére valamilyen erős férfiparfüm is jött vele, felhő vagy asztrális test gyanánt; olyan szagot hozott magával, mint a régen szellőztetett szobáké, ahol egerek futkároznak. Kezében óriás piros rózsacsokrot tartott.

Saroltát megragadta a látvány, ilyen emberrel még sohasem találkozott életében. A dunai hajón Ausztriában sem voltak ilyenek.

De aztán a fehér szegfűs, sötét szemüveges ember felé fordult, folytatni akarta, amit elkezdett:

– Szabad kérdeznem...

De a férfi, aki az imént olyan ügyesen átbújt a lánc alatt, nem volt sehol.

Azaz mégis. Bebújt a telefonfülkébe, ahol idegesen tárcsázott, aztán beszélt, beszélt... rekedt hangja kihallatszott, de nem lehetett érteni, mit mond.

Ezért hát Sarolta a rózsacsokros férfit szólította meg.

– Szabad kérdeznem, hová érkezik a párizsi gyors... hol kell várni rá?

Mintha pincék mélyéről hangzana, a rózsacsokros felelt:

– Huszonöt percet késik.

– Köszönöm szépen.

– Svájcban bizonyára havazik... Hull és hull a hó – mondta az idegen, aztán lassan tovább lépegetett a rózsacsokorral.

Úgy vitte, mint pap a szentségtartót.

Sarolta megnyugodott. Ó, még nem késett el! Van is még huszonöt perce!

Örömében elnevette magát, mert arra gondolt, hogy Svájcban már októberben fehérek a hegyek és a párizsi gyors, ha igaza van a gyászoló idegennek, svájci havat fog hozni magával.

A láncnál most egy álmos vasutas jelent meg és leült egy székre. Figyelmeztette Saroltát, hogy ha ki akar menni az érkező gyorsvonat elé, akkor peronjegyet kell váltania. A pénztárablakra mutatott, de a zöld függönyös ablakocska zárva volt. Az álmos vasutas azt ajánlotta neki, hogy kopogjon.

– Forint a peronjegy, anélkül nem engedhetem ki magát.

De Sarolta hiába kopogott, a pénztárban nem ült senki.

Nyakánál hátul a pihés hajfürtjeit bagószagú, meleg lehelet érte.

– Majd én... – morogta egy férfihang.

A fehér szegfűs volt, ökle megint a zsebében, sötét szemüvege miatt ismeretlen arccal.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 334 2020. 09. 21. 11:19:01

Minden erejével ütni kezdte a pénztárablak párkányát, mégpedig egy bőrbe varrt vasdarabbal, amelyet zsebéből rántott elő.

– Ne csapjon ekkora lármát a peronjegyem miatt.

De az ember dühödten tovább verte a párkányt.

– Ezeknek ez kell! Csak ezen a nyelven értenek! – sziszegte gyűlölettel.

Sarolta csillapítani próbálta.

A férfi nem hagyta magát, tovább csapkodott ökölvasával és közben változott hangon, szenvedélytelenebbül, egyhangúan morogta:

– Botrányt csapok magáért... a maga jegyéért... Csapok és összedöntöm az egész pályaudvart... Fogadja el szolgálatomat, engedje meg, hogy maga mellett maradjak...

Sarolta ijedten elszaladt.

Önkéntelenül arra futott, amerre a rózsacsokros férfi tűnt el, de egyszerre vége volt a csarnoknak, falba ütközött.

Megint az ökölvasas tolakodó állt előtte. Sikerült-e betörnie a pénztárba, vagy saját peronjegyét nyújtotta feléje? Nem fogadta el, menekülni akart előle. De az ember fuldokló hangon könyörögni kezdett.

– Maga szép, maga fiatal, maga nem ismeri az életet... A mai életet!... Engedje meg, hogy együtt maradhassunk... mint régi jó ismerősök... csak addig, amíg a vonat meg nem érkezik!

Félelem reszketett a férfi arcán.

Egy oszlop mögül a rózsacsokros férfi lépett elő, elhaladt mellettük.

Sarolta nem mert vagy nem akart segítséget kérni tőle.

– Hagyjon békén engem! – mondta felháborodottan a sötét szemüvegesnek.

De az megint hangot változtatott. Saroltának úgy rémlett, hogy szavai nem is neki szólnak, hanem a rózsáival lassan tovatűnő fekete alaknak. Sápadt ajkában nyálbuborékok táncoltak.

– Mindig késik a párizsi gyors... mindig, amióta megint van párizsi gyorsunk... olyan, mint egy szép kisasszony, mint maga... Mondja, kedves kisasszony, maga is késni szokott a randevúin, mint a párizsi gyors?

– De most már elég. Bolond maga?

A rózsacsokor eltűnt a csarnok végében arrafelé, ahol vörös talapzatán a pálmás angyal szobra állt. Az idegen beleerőltette Sarolta kezébe a peronjegyet, aztán elengedte a karját.

A torz vigyor eltűnt arcáról. Összerázkódott, mint akit akasztani visznek... vagy legalábbis az imént ezt álmodta.

– Bocsásson meg... nagyon szégyellem magam... – dadogta zavartan. – De... de egyszer talán megmagyarázom, talán jobb időkben!... Látom, magának szíve van és... és úri hölgy, igaz magyar leány...

– Hagyjon magamra!

– Könyörüljön meg rajtam... a maga társaságában akarok elrejtőzni valaki elől, aki figyel... követ engem... és az az ember...

– Nem érdekel! Itt a forintja!

Sarolta nagy ívben elhajította a peronjegy árát, a forint gurult egy ideig a kőpadlón.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 335 2020. 09. 21. 11:19:01

Ismét felbukkant a rózsacsokros férfi és közeledett, mintha valóban őket figyelné. A makacs tolakodó pedig, mint a rossz színész, aki szerepét túlozza, a régi jó ismerős módján csapkodott a kezével. Arcán ismét megjelent a bohócmosoly, vakmerőségében megcsipkedte Sarolta állát.

– Ej-ej, maga kis huncut, maga nem akarja elhinni nekem, hogy az esetről jelentést fogok tenni az állomásfőnöknél... Igenis! Jogom lett volna betörni a pénztárablakot. Holott nem törtem be. Csak csapkodtam. De végre kidugta az orrát az a bakter és ideadta a peronjegyet. De még tiltakozni merészelt a zörgetés ellen... Fel fogom jelenteni, most azonnal!

Egyre vakmerőbben belekarolt Saroltába és a lánccal elkerített ajtó felé tuszkolta.

– Eresszen!

– Maga szép, fiatal, a lányom lehetne – suttogta fülébe az idegen. – Magáé a jövő, enyém a veszedelem! ... Segítsen rajtam...

Ekkor már a rózsacsokros férfi megint nem volt sehol.

Sarolta kirántotta magát a tolakodó karjából és az álmos vasutashoz szaladt.

– Mentsen meg ettől az aszfaltbetyártól!

A vasutas unottan letépte a peronjegy csücskét, leakasztotta a lánc végét és kiengedte a sínekhez a leányt.

– Úgy kell magának, miért hord ilyen magassarkú cipőt – annyit morgott álmosan.

Sarolta megkönnyebbülten nézett körül a peronon. A szeme sarkából látta, hogy az idegen megint a telefonfülkébe bújt és megint javában beszél valakivel.

De ő hová bújhatna el előle?

Voltak már utcán kalandjai, találkozott már szemtelen alakokkal és mindig ki tudott térni előlük. De ez most más volt, ez az ökölvassal dörömbölő gyanús alak. Emlékezett a pedikűrös Juci történeteire, akinek nagy ismeretei voltak a férfinem terén. Ő beszélt neki veszedelmes szatírokról, akik mindenüvé nyomon követik azt a nőt, aki megtetszik nekik és nem tágítanak addig, amíg győzelmet nem aratnak felette. Juci szerint a szatírnak hirtelen elfehéredik a szája, nem bír a természetével. Akár száz ember jelenlétében is képes rá, hogy leteperje a kiválasztott nőt. – A szatír, fiacskám, olyan, mint a dühös darázs. Nem nyugszik addig, amíg beléd nem szúrja fullánkját. Még ha beledöglik, akkor is megteszi. Meg ám. A dühös darázs – mondta Juci.

Sarolta igyekezett eltűnni a tornácon, minél messzebbre elkerülni a fülkétől, ahol a szatír telefonált.

Csakugyan olyan, mint egy dühös darázs – mondta magában.

Sajnos a kocsitornác is néptelen volt. A magas üvegtető alatt alig hallatszott bármi nesz. Mintha aludt volna az egész pályaudvar. Pedig úgy képzelte, hogy az üvegkupolás főcsarnok tele lesz nyüzsgő, szaladó emberekkel, akik közt elrejtőzhet üldözője elől. Rohanást, kiabálást, kapkodást, guruló hordárkocsikat, elutazók és érkezők izgalmait remélte. De mindennek sehol nyoma sem volt.

Teremtett lelket nem látott. A sötét, elhagyott vonat állt csak szemben a túlsó síneken. Csak messziről érkeztek hangok és zörejek és a tág térben ezek visszhangoztak, girbegurba színes vonalakká változtak. Valahol a távolban egy vasutas acél-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 336 2020. 09. 21. 11:19:01

kerekekre csapkodott kalapácsával, még messzebb gőz sistergett, láthatatlan mozdony pöfékelt, a villamosított pályatesten szikrák pattogtak, a távolban rejtélyes lila lángok lobogtak. De ezeknek a hangoknak és fényeknek egyelőre nem volt közük a párizsi gyorshoz, amely huszonöt perc késéssel valahol a magyar éjszakában robogott már, bizonyára elhagyta Bicskét és csökkenteni igyekszik a késést, mert akkor nincs prémium a Tervben, és csökkennek a termelési pontok, amelyekről költők énekelnek.

Mikor bármi miatt idegeskedett, mindig érezte a kis petty körül az elégett sejteket, de Elemér tanácsára ezt tűrni kellett, nem bolygatni. A világ minden kincséért sem nyúlni hozzá! Sarolta most is tűrte és lassan sétált kifelé, abban az irányban, amerről a párizsi gyorsnak majd érkeznie kell. A sínek elvesztek a sötétben, ahol piros és zöld fénypontok csillogtak biztatóan, pedig kedd volt, mint a vasúti közlekedés világegyetemének szilárd pontocskái.

Sarolta nézte ezeket a pontocskákat és nem akart sem Bélára, sem Elemérre gondolni. Sem a fiatal mérnökre, sem az öreg orvosra. Legszívesebben gondolatok nélkül töltötte volna a lassan múló perceket, amíg még várni kell. De minduntalan mégis eszébe jutott:

„Vajon megismerem-e? Meg fogom-e ismerni Bélát?"

A fényképen, amelyet légipostán küldött, olyan nagy, gyerekes, kerek szeme van, kökényszeme, amilyet a lányok irigyelnek. Szép szeme. De a bajusza szokatlan. Az osztrák dunai hajón nem volt még bajusza.

Mintha ma éjjel a tárgyaknak is külön jelentőségük volna, megnézett maga körül mindent.

Nagy, barna ajtó előtt haladt el. Ez volt ráírva ötven év óta, három nyelven, magyarul, németül és franciául: MOSDÓ – WASCHRAUM – LAVABO, és egy nagy táblát akasztottak föléje, cirill betűs orosz felirattal, útbaigazításul a szovjet utasoknak.

Elolvasta a piros postaláda figyelmeztetését is: éjfélkor kiszedik még belőle a leveleket! No, lám, még írhatna sebtében néhány búcsúsort Elemérnek az Új Szent János Kórházba, valami ilyesmit, befejezett múlt időben: *„Mindennek vége, édes Elemér!... Ma éjjel megérkezik a vőlegényem... Más orvost keresek... Sári..."*

A pályaudvar nagy villanyórájának világos számlapján megreszketett a nagymutató. Hirtelen egyszerre két percet ugrott előre. De aztán egy percet visszazökkent, mintha csak tréfált volna az idővel.

A gyorsvonatnak már meg kellett volna érkeznie.

De milyen különös, néma pályaudvar ez! Hát így várják itt Párizsból a gyorsvonatot, amely Bélát hozza és... és talán svájci havat is hoz a hátán? – tűnődött Sarolta.

Hordárt sem látott sehol. Pedig valahányszor Veszprémből érkezett Budapestre, a hordárok megostromolják a vonatot: több a hordár, mint az olyan utas, aki fizetni tud a hordárnak. Most csak egy elhagyott targoncát látott, piszkos üres zsák hevert rajta. Hát elaludtak a hordárok? Vagy megfeledkeztek a párizsi gyorsról?

Megörült, amikor végre a tornác kiszögellése mögül előbukkant egy tányérsapkás vasutas. Üres kézikocsit tolt be egy sötét helyiségbe, ajtaján ez állt: RAKTÁRHIVATAL.

Továbbsétált.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 337 2020. 09. 21. 11:19:01

Úgy gondolta, hogy most a pályaudvar egy nagyon fontos pontjához érkezett. Itt megkérdezhetné: – Mondják, kérem, hát senki sem várja a párizsi gyorsvonatot? Maguk nem törődnek vele?

Az elfüggönyözött üvegajtó fölött nagy betűk hirdették a hivatal címét: ÁLLOMÁSFŐNÖKSÉG.

Bekandikált.

Lenin képét látta a falon és rengeteg telefon volt az asztalon. Szüntelenül csengettek. Ahogy van tengermorajlás, amelyről annyit álmodott, úgy vannak a világon hivatali szobák, gondolta, ahol a habok helyett csengők csilingelnek. Sohasem vette egészen komolyan dr. Farkasházy szerelmét és házassági ajánlatát. Most mégis kicsit sajnálni kezdte, hogy ennek örökre vége és Béla jön helyette, valami régi és mégis nagyon új. Valami, amit nem várt. És most várni kell. Várja a párizsi gyors érkezését.

TALÁLT TÁRGYAK – olvasta egy másik ajtón.

„Örüljek? Minek örüljek?" – kérdezte magában és keserűen nevetett.

SZÁLLÁST ELOSZTÓ KIRENDELTSÉG.

Őszintén bevallotta magának, hogy egy dolognak tudna szívből igazán örülni. Annak, ha felvennék az egyetemre.

Egy viharvert, kopott tábla a múltból maradt meg: IDEGENFORGALMI HIVATAL. Hiszen vannak ugyan bőven idegenek Budapesten, de azokat a szovjet nagykövetség irányítja. Turisták régóta nem járnak Magyarországon, a ritka vendégeket kínai vörös zászlóval fogadják.

Megint ugrott a villanyóra nagymutatója. Közeledett az éjfél. PANASZFELVÉTEL ÉS ÚTMEGSZAKÍTÁSOK BEJELENTÉSE.

Panaszfelvétel?

Sarolta megint mosolygott. Mi történne, ha bekopogna ezen az ajtón és előadná összes panaszát? Elpanaszolhatná a kis piros pettyet, Elemér rettenetes buzgalmát, az elégetett bőrszöveteket, a horpadást, amely... jaj, istenem!... megint mintha mélyebb és nagyobb lenne... És már nem is mosolygott, amikor arra gondolt, milyen szerencsétlen is ő voltaképpen az elégetett szövetekkel, a horpadással, és azért is, mert éjjel-nappal pulóvereket köt és horgol ahelyett, hogy az egyetemen tanulna, ahová még mindig nem engedik be. Elemér felesége lehetett volna és most ennek is vége, mert szamárfejjel gyerekkorában odaígérte a kezét Bélának!

„Segíts meg, Szent Modesta!" – suttogta megint magában.

Mintha a szűzi erények szent birtokosa valami biztatót közölt volna vele, megint mosolygott. Rántott egyet a vállán és ez a kis mozdulat azt jelentette: „Majd meglátjuk, hátha kivisz magával engem Béla Amerikába. Hátha kienged engem a magyar állam, ha nem enged be az egyetemre... Hátha?..."

Aztán bosszankodott. Szidta magát, mert lám, más leány kibújna a bőréből örömében, ha Amerikából érkező vőlegényét várhatná itt a Keleti pályaudvaron. Futólag emlékezett gyorsvonatok érkezésére, ahol a várakozók kipirult arccal boldogan várják az érkezőket. „Mamikám, csakhogy itt vagy!... Ó, drága kishúgom, csakhogy megint látlak!... Imádlak, Béla... Béluska... Jaj, micsoda boldogság!... Sára! Sára! Sárikám!... Milyen édes a viszontlátás!..." – és mindenfélét boldogan monda-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 338 2020. 09. 21. 11:19:01

nak az emberek, szárnyuk nő és úgy repülnek egymás karjába az édes viszontlátás percében.

– Boldogság a viszontlátás – állapította meg fennhangon és ott ácsorgott még mindig az ajtónál, ahol a panaszokat foglalják jegyzőkönyvbe, természetesen csak a vonatokkal kapcsolatos panaszokat.

SZÁLLÁST ELOSZTÓ KIRENDELTSÉG – olvasta megint és erről eszébe jutott, hogy Bélának szállás is kell éjszakára, Béla valahol aludni fog, szállodába kell kísérnie...

Ettől megfagyott a szíve.

Menjen csak szállodába Béla, semmiképpen sem akar éjszaka virrasztani vele, akár holnap ne is találkozzanak megint. És kimondta magában egyszerűen az igazat:

„Jobb is volna, ha meg sem érkezne Béla. Mért nem maradt a Niagaránál?"

Tudomásul kellett vennie a szállást elosztó kirendeltség néma barna ajtaja előtt, hogy ő egyáltalában nem kívánja Bélát, aki idegen lett számára, távoli idegen. Elemér biztos, nagy, meleg kezét érezte a horpadáson, a kis pettyen. Most tudta csak, hogy valójában ő az orvost szereti.

A párizsi gyors pedig pár perc múlva berobog!

Gondolataiba mélyedve ment, ment, sétálgatott és most már csak Elemérre gondolt, aki meg fogja siratni őt, ez a nagydarab férfi egész testében reszketni fog a zokogástól, mert... mert szereti őt, nagyon szereti. És az tud sírni igazán, aki igazán tud szeretni!

Most vette észre, hogy kijutott az üvegkupola alól. A hideg, fekete sínek mentén sétált. Megfordult, hogy visszamenjen.

A szatír, a „dühös darázs" állt mozdulatlanul pár lépésnyire a sötét félhomályban előtte.

Épp arra gondolt, hogy ő soha nem engedné, hogy Béla is meglássa a pettyet, a horpadást és már csak ezért sem lehetne ő Béla felesége. De ijedtében mindent felejtett.

Lábujjhegyen lépkedve el akarta kerülni a tolakodót, aki mozdulatlan volt, mint a fajumi kőszobor, amelyet Krokodilopolis[19] romjai közt leltek és épp olyan félelmetes, de hogy miért, ezt ő nem fogja megtudni, mert nem veszik fel az egyetemre.

Már-már sikerült is elszöknie, de az ember eléje lépett és bemutatkozott.

– Bocsánat... Zobell Jenő vagyok, vállalati igazgató az Állami Lószőrtől... Kulcsár Rudit várom Zürichből...

II. Dél Csillaga

Mielőtt bemerészkedett volna a Keleti pályaudvarra, jó ideig az épület körül settenkedett Tatay Ferenc.

Szüntelenül jobbra-balra pislogott sötétzöld szemüvege mögül, nem figyelik-e, nem követi-e valaki. Két helyről is jelezték neki Nelly érkezését. Összeesküvő társait nem ismerte, a szokott „*Finch*", azaz pinty jeligére kapta a parancsot, hogy tűzzön fehér szegfűt a gomblyukába és várja Nellyt a pályaudvaron. Tudta, hogy most az egyszer igazán „vérre megy a dolog", ahogy mondani szokás. Nelly Bécsből érkezik

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 339 2020. 09. 21. 11:19:01

a párizsi gyorssal és a párizsi gyorsat gyanús utasai miatt különösen figyelik. A magyar néphadsereg volt tábornoka minden zugban rendőrnyomozót gyanított. Csak hosszas körültekintgetés után szánta el magát és lépett be a pályaudvar csarnokába, jóval a vonat érkezési ideje előtt.

Jól ismerte errefelé a dörgést, életében gyakran utazott el és érkezett meg ide. Tudta, hogy van egy kis várószoba az érkezési oldalon, nem nagyon tágas, még Ferenc József császár és király idejéből. Ott akart először óvatosan körülnézni.

De nagyon ideges volt, sokkal idegesebb, mint máskor. Nagy zajjal nyitott be, a várószoba üres volt.

A tornácon ácsorgókat látott, két nőt és két férfit. Külön-külön ácsorogtak, nem tartoztak össze, nem ismerték egymást. Mind a négyet fürge pillantással kikémlelte. Nem látszottak különösképpen gyanúsaknak, sem a nők, sem a férfiak, bár az egyik: tarka sálas öreg nagyon is feltűnően félrevonult. Padon ült az ívlámpa alatt és látszólag nagy érdeklődéssel könyvet olvasott.

De csakhamar érkezett egy ötödik személy nagy rózsacsokorral feketében.

Az osztálynélküli tábornoknak majdnem inába szaladt a bátorsága, úgy megijedt tőle.

„Semmi kétség, ez engem figyel, tőrbe akar csalni!" – állapította meg magában.

A belénevelt hadi ösztön sugallatára ekkor menekült be először a telefonfülkébe és úgy tett, mintha telefonálna:

– Elfelejtettem mondani, elvtárs, hogy 86 mázsa lószőrt holnap reggel be kell fuvaroztatni a Ferencvárosból... Hallja?... Holnap, 24-én!... 86 mázsát! – ordította bele a süket telefonba torkaszakadtából.

A lószőr véletlenül jutott eszébe.

Súlyos vérkeringési zavarai, amelyek nagyfokú idegességgel párosultak, abban az időben keletkeztek, amikor még hangosan jajveszékelt álmában, ha akasztani vitték. A tetőtől talpig feketébe öltözött, merev tartású rózsacsokros férfi felkavarta benne összes régi félelmét. Szédült, nehezen kapott lélegzetet, szüntelenül követelte, hogy a lószőrt holnap kora reggel fuvarozzák be a ferencvárosi teherpályaudvarról. Hallhatták azok is, négyen, akik a várószoba előtt a tornácon ácsorogtak és várták a párizsi gyorsvonatot.

A volt tábornok kezdett csillapodni, a rózsacsokros férfiú eltűnt a szeme elől. Ekkor nagy óvatosan, egészen halkan beleszólt a telefonkagylóba:

– Halló! Van ott valaki?

Minthogy senki sem felelt, még inkább megnyugodott. Tapasztalatból tudta ugyanis, hogy a titkos rendőrség kihallgatja a beszélgetéseket. Bár nem dobott pénzt az automatakészülékbe, mégis megtörténhetett volna, hogy a 86 mázsa lószőrről a titkos hallgató tudomást szerez. Merő kitalálás volt ugyan, de mindenképpen nyom, arra az esetre, ha ez a mai éjszaka rosszul ütne ki.

Zsebében görcsösen szorította az ökölvasat, készen, hogy leüsse a rózsacsokrost, ha az le akarná őt tartóztatni.

Kiment az előcsarnokba. Mint mentőangyal toppant elé a strucctollas csinos kis nő. Ugyancsak a hadi ösztön diktálta neki, hogy „szólítsa le", ahogy Pesten mondják, kapaszkodjon bele a szoknyájába, akkor nem történik semmi baja. Hiszen min-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 340 2020. 09. 21. 11:19:02

dig a magányos emberek gyanúsak. Kém és összeesküvő mindig egyedül van, amikor látják.

Ezért szegődött a leány mellé, ezért akarta ökölvasával betörni a pénztáros ablakát, ezért vett neki peronjegyet, ezért keltette Saroltában a súlyos gyanút, hogy szatír, a magányos nők legnagyobb veszedelme. De a leányka eltűnt előle. Mindenfelé kereste, míg most végre megtalálta a Keleti pályaudvar külső tornácán, ahol az éjszaka már elnyelte a fekete acélsíneket.

A zsidók égből hullott mannája volt a leány.[20]

– Bocsánat... – ekkor mondta neki. – Zobell Jenő vagyok, vállalati igazgató az Állami Lószőrtől... Kulcsár Rudit várom Zürichből...

Sarolta rémülten tekintett rá.

– Nem érdekel, kicsoda! – mondta ki az igazat épp olyan bátran, ahogy az imént kimondta magában, hogy ő sohasem lesz Béla felesége.

– De kis nagysága, édes gyönyörűm! – makacskodott a tábornok. – Maga ne féljen éntőlem. Én Kulcsár Rudit várom.

– Az sem érdekel, hogy maga kit vár. Pusztuljon az utamból!

– Felkérem, tisztelettel, fáradjon be velem az állomásfőnöki irodába. Az imént panaszt tettem az alvó pénztáros ellen, aki még ráadásul pimasz volt.

– Maga az! Maga a... a pimasz!

Tatay Ferenc úgy gondolta, hogy a vonat érkezéséig el tud rejtőzni a rózsacsokros elől, sőt a gyanút is elháríthatja a feje felől, ha belekapaszkodik a leányba és a vasutasokba.

– A vasúti rend érdekében példát kell mutatnunk.

– Segítség!... Segítség! – kiáltott a leány.

Mintha a föld alól bújt volna elő, a gyászruhás férfi jelent meg a csokorral.

– Valami baj történt? – kérdezte az erős szivarosok rekedt, mély hangján.

Mint valaha a hunok vesztett csata után, olyan sebesen szaladt el a tábornok, zsebében az ökölvasat szorongatva.

Lépteit csak akkor lassította, amikor megpillantotta az ácsorgókat a várószoba előtt. A skót sálas öregúr még mindig ott olvasott a padon.

Tatay kezdett megnyugodni. Úgy okoskodott magában, hogy ha a rózsacsokor épp olyan titkos jel, mint az ő fehér szegfűje, akkor sikerült, katonai nyelven szólva, elködösítenie önmagát. A leány kettesben maradt a titkos megfigyelővel és el fog most mesélni neki mindent. Kikezdett vele tisztességtelen szándékból és a neve: Zobell Jenő az Állami Lószőrtől, Kulcsár Rudit várja Zürichből.

„Kulcsár Rudi!... Remek név! – állapította meg magában elégedetten. – Hirtelenében jobb nevet ki sem találhattam volna..."

Tábornoki vasfejével úgy vélekedett, hogy a hadicsel az ellenség megtévesztésére máris sikerült. A szabadság szelei lengedeznek már Magyarországon, az államvasutakat szabadon lehet szidni, a pénztárfülke párkányát szabadon lehet ökölvassal püfölni. A lárma is jól sikerült. Mert aki mer, annak igaza is van, ha kedvez neki a szerencse a népi demokráciában.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 341 2020. 09. 21. 11:19:02

A tornácon ácsorgó ványadt képű szőke fiatalemberhez fordult. Úgy gondolta, nem árt, ha ebbe is belekapaszkodik a rettenetes percig, amikor Nellyvel a párizsi gyors berobog.

– Maga kit vár, fiatalember, ilyen álmosan? – kérdezte a legtermészetesebb hangon.

– Egy kedves nénikét várok – felelte szolgálatkészen.

– Akkorákat ásít, mint a Keleti pályaudvar.

– Nem tehetek róla, már késő van.

– Én Kulcsár Rudit várom Zürichből. Hallja? Kulcsár Rudit!

Ágrólszakadt, nyomorult emberkének látszott. Vékony, sötétkék lüszter esőkabát volt rajta, nem sok meleget tartott októberi hűvös éjszakákon. Ormótlan gumicsizmát viselt, a szárát a térde alatt feltűrte, ahogy az ingujjat szokás, mert hosszabb lábú dolgozó számára készítették. A volt tábornok fürkésző tekintete rögtön észrevette a kihajtásnál a bélésen a lila állami pecsétet. Vastag sportsapkája volt, amilyeneket síelők hordanak. Nikkel keretű olcsó szemüvegét ingyen kapta az államtól, a gyártási hibával együtt.

Kulcsár Rudi neve nem tett rá különösebb hatást. Szelídnek, jámbornak, alkalmazkodónak látszott.

Tatay Ferenc szíve dobogott.

„Ez az én emberem! Százszor jobb, mint az a kis pisis" – ezt az utóbbit Saroltára értette.

Elhatározta, hogy „nem száll le róla". Angyalföldi tájnyelven gondolta ezt magában, igazi pesti létére, aki ért az ócskavashoz is.

Elnézte a fiatalember szeplős arcát és gyönyörködött ügyetlen zavarában. Arra nem gondolt, hátha a fiatalember rendőrnyomozót gyanít benne.

Rögtönzött történetekkel kezdte szórakoztatni. Az előbb mondta ugyanis egy vasutas, hogy a párizsi gyors további negyven percet késik.

„Mint a légy, olyan kitartó leszek, és nem szállok le róla, amíg a vonat meg nem érkezik" – biztatta magát a tábornok.

Kulcsár Rudit magasztalta a fiatalembernek, a kiváló svájci összeköttetésekkel rendelkező állami utazót, aki „lószőrben utazik".

– Van magának fogalma arról, hogy mi a lószőr? Népi államunk javarészt lószőrből él, akarom mondani lószőrrel szerzi a nemes valutát. Svájc egy éve tőlünk vásárolja a lószőrt. Ez, dicsekvés nélkül mondhatom, az én érdemem és a Kulcsár Rudié... Hallja? A Kulcsár Rudié!

A fiatalember bólintott, a tábornok összeesküvő folytatta.

– A legpuhább lószőr ágyak Svájcban vannak, a Felső Engadinban, a hotelekben, a turistaházakban... Mit is beszélek? Hála nekünk, a svájci családok is a magyar lószőrből készült matracokat kedvelik. Nem puhultak el úgy, mint egyes... egyes nyugati nációk!... Maga... mondja, maga milyen véleménnyel van a dolgokról?... Meri-e már a csőrét kinyitni?

– Nincs nekem csőröm, nem vagyok én, kérem, pinty.

– Pinty?... Miért mondja, hogy pinty?... Miért keveri bele a lószőrbe a pintyőke madarat? – kérdezte az összeesküvő halálsápadtan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 342 2020. 09. 21. 11:19:02

A fiatalember jámboran vigyorgott.

– Mondhattam volna verebet is.

Tatay Ferenc szíve a torkában, elhurutosodott gégefőjében kalimpált. Sötét szemüvege mögül figyelmesen nézte a fiatalember arcát. Együgyűséget látott rajta, szelíd bárgyúságot. Ez kissé megnyugtatta.

– Látom, magának vállalati csizmája van. A munkatörvénykönyv szerint csak munkaidőben volna szabad hordani. Itt van talán a maga munkaideje a Keleti pályaudvaron?

A hat évvel ezelőtt internálótáborból szökött kis szerzetes-pap megrettent a kérdéstől.

– Hordom, mert nincs más – mondta, vállát vonogatva.

– Hol van a munkahelye?

– Az országban mindenfelé. Földmérésben dolgozom.

– Én már bemutatkoztam az előbb. Zobell vagyok, Zobell. Kulcsár Rudit várom Svájcból. Magát hogy hívják?

A gumicsizmás fiatalember nem felelt mindjárt.

„Akárki is, de lélek ő – mondta magában és az összeesküvőt nézte. – Nyugtalan lélek. Rendőr talán?... Fülön csíp és visszavisz a börtönbe?... *Spiritus et vita*...[21] Talán valahol a távolban ő már látta a *montes Dei-t*...[22] És talán nem is rendőr, hanem az én támogatásomat várja!"

– Miért hallgat? Titok talán, hogy minek keresztelték? – faggatta a tábornok.

– A beton útépítőknek vagyok Forgács nevű dolgozója.

– Miska vagy Benedek?

– Antal keresztnéven szaladgálok hajnaltól estig a piros-fehér jelrudakkal, úgy mérünk.

– Mérnek vagy építenek?

– Mérünk is, építünk is. Én a mérőcsoportnál dolgozom.

Tatay Ferenc főképp azért faggatta tovább a fiatalembert, hogy kilesse: nem hazudik-e.

– Hol építik most a betonutat?

– Mi nem betonutakat építünk, csak a nevünk az. Mi rizsföldeket építünk.

A tábornok most már biztos volt benne, hogy a fiatalember igazat beszél. Gomblyukában a fehér szegfű illata sem volt igazabb annál, amit most hallott. A Betonútépítő Állami Vállalat rizsföldeket épít, hiszen senki sem azt csinálja Magyarországon, ami a hivatása. Ő tábornok létére ócskavasat gyűjt, bizonyára ez a fiatalember is más pályára készült, nem földmérőnek.

„Mafla pofájával merő tévedésből említette a pintymadarat" – mondta magában, most már egészen megnyugodva.

Barátságosan megveregette a vállát.

A vállveregetéstől Vargha Kázmér is könnyebben lélegzett.

– Ne búsuljon, fiatalember! – mondta neki. – Ha egyszer majd megunja a szaladgálást a jelzőrúddal, akkor jöjjön, jelentkezzen nálam, az Állami Lószőrnél. Találok magának munkahelyet. Vagy én, vagy Kulcsár Rudi.

A fiatalember hálásan mosolygott és előre köszönte Zobell Jenő jóságát.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 343 2020. 09. 21. 11:19:02

– Ki az a nénike, akit maga vár?

Lompos sapkája alatt megvakarta az üstökét.

– Bonyolult történet.

– Van időnk a bonyolult történetekre, fiacskám. Több mint fél óráig kell még várnom Kulcsár Rudit, maga meg várja a nénikéjét. Azalatt Andersen összes meséit is elmesélheti.

Báró Wallenstein Henrik felbukkant a rózsacsokorral. Tatay belekarolt a szerzetes-papocskába és ellenkező irányban elragadta. Annyit látott csak, hogy a rózsacsokros együtt lépked a kényes kis pesti lánnyal.

Vargha Kázmér ment az idegen oldalán. Sétáltak, félkört írtak le oda-vissza a pályaudvar indulási oldala felé, ahol egy hosszú vegyes vonat személykocsikkal és marhavagonokkal épp most indult el hosszú útjára valahová az Alföld felé. A tábornok minduntalan visszalesett, nem követi-e őket a rózsacsokros férfi. Ezalatt legalább békén hagyta a papocskát, aki nem szívesen beszélt Lovasynéról a kíváncsi idegennek.

Elég gondja volt. Megígérte az utcán Cecilnek, hogy elkíséri Lovasynét az érkezése után a Ferencvárosba, abba a kis pincelakásba, ahol évekkel ezelőtt együtt zuhantak le az örvénybe, egyetlenegyszer.

Elkerülhetetlennek látszott, hogy Lovasyné érkezése miatt megint fognak ott találkozni: újra kezdődik a gyötrelem, a kísértés, az az iszonyatos gyönyörűség, amelyet úgy lehet kívánni, mint sötét égboltról a villámot, hogy csapjon le, ölje meg, legyen mindennek vége. Megint emlékezett a bukás pillanatára. Ajkuk összeért a rettenetes csókban. A balladák hősnője, a beteg veréb újraéledt ebben a csókban, ő pedig alázuhant, félig holtan és pokollá változott a kis szoba, ahol az érzékiség ördöge mögött ott mosolygott a másik ördög, a még veszedelmesebb, és azt akarta elhitetni vele, hogy az érzéki szerelem lángjaiból lép ki az ezüstszárnyú Angyal, Isten valódi hírnöke: a Szereteté. Azóta folyton bujkált a beteg veréb elől, aki bányászlány volt Dnyepropetrovszkban és sokat szenvedett. Éveken át ezzel biztatta magát: „Ébreszd fel magadban a szentek öntudatát! Próbáld meg! Gyakorold az intés, a buzdítás, a jóra való irányítás cselekedetét! Keress! Buzdíts! Ments!... és megmented magadat is!”

A párizsi gyors most már egy órát késik, és mire Lovasynéval meg fognak érkezni a kis pinceodúba, már vége lesz Cecil éjszakai szolgálatának... talán már ágyban lesz Cecil... ágyból fog kilépni Cecil... fehér vállát fogja megint mutatni Cecil... és... „és neked gyakorolnod kell az önmegtartóztatás erényét, magad kötelezted el erre magad... jóra kell irányítanod Cecilt is... buzdítanod kell Cecilt is... Meg kell mentened Cecilt is!” – mindezt ezen az éjszakán már századszor átgondolta magában.

– Mért nem beszél? – förmedt rá a sötét szemüveges idegen.

– Nehéz eset! – sóhajtott.

Találgatta magában, mit szól majd az érkező Lovasyné, amikor meglátja. „Lapos fejű kis marhámnak” fogja-e megint nevezni?

– Magának nehéz? Nekem is nehéz. Mindenkinek nehéz. Azt gondolja talán, hogy nem nehéz az állami lószőrszakma?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 344 2020. 09. 21. 11:19:02

– Megint véres pálmaágak suhognak – mondta Vargha Kázmér. – Kardok, bárdok, vadállatok árnyai ijesztenek az éjszakában.

– Maga ezeket a szavakat egész biztosan nem a pártiskolában tanulta, hanem valami más szemináriumban.

– Egy szegény nénikét várok. Talán a romlást, talán az üdvöt hozza. De a *Gracia Dei*-t[23] fel kell ismerni. Kevesen tudják, hogy nemcsak a Gonosz, hanem a Kegyelem is a nyomunkban jár, üldöz bennünket.

– Nem baptista maga, hogy ilyen kegyesen beszél?

– Én jöttem ki a nénikéje elé helyette, mert ő inspekciós a Szent László járványkórházban. De éjfél után leváltják.

– Kiről beszél?

– Egy leányról. Az övé a nénike, nem az enyém. Ápolónő a járványkórházban.

Az összeesküvő torokhangon nevetett.

– Ha-ha! Kész öngyilkosság! Himlősöket ápol, tífuszosok ágytálát cipeli... És maga meg meri fogni a kezét?

Vargha Kázmér Cecil gömbölyű vállára és egyéb gömbölyűségére gondolt. Lehajtotta fejét és nagyon szomorúan felelte:

– Nem merem megfogni a kezét.

A tábornok mindenáron tovább akart fecsegni. Az eset nem érdekelte, de megkérdezte:

– Honnan jön, és miért jön haza az a kedves nénike?

Alig hallgatva oda, mintha saját magának mondaná, a szökött papocska beszélt.

– Ideadta a szobája kulcsát arra az esetre, ha előbb érkeznénk meg, mint ő... Kicsi szoba, pincelakás. Régi bútorraktárból különítették el... A Ferencvárosban... a Liliom utcában... Nincs messze a Szent László járványkórháztól... Éppen csak két ágy fér el benne... Az egyik ágy fölött Szűz Mária ikonja van... Dnyeproptetrovszkból való... Azaz nem tudom, ott van-e még... Amikor utoljára voltam a Liliom utcában... nagyon régen... akkor az ikon ott volt... Az ágy fölött volt és... és mégis...

– Mit mégis?

– Itt a lakáskulcs, itt van... Ideadta! – Vargha Kázmér zsebéből elővett egy kulcsot.

– Nem érdekel a maga rozsdás lakáskulcsa. Honnan jön a néni?

– Santa Cruzból.

– Az hol van? Afrikában?

– Dél-Amerikában, Bolíviában. Onnan jön a nénike.

– Hát megbolondult? Hazajön olyan messziről? Hazajön Amerikából? Haza?... Ide?... Ebbe a világba?... *Ebbe*?... Annak a nénikének egészen bizonyosan nincs ép elméje.

Vargha Kázmér emlékezett mindarra, amit rövid utcai találkozásuk során elmondott neki Cecil.

– Hazajön, mert csalódott odakint... Bizony... csalódott!

– Halkabban makogjon, fiatalember. Itt a sínek is hallgatódznak, fülük van a szemaforoknak.

– Azt hitte szegény nénike, hogy Santa Cruz aranyhegy. Budapestről annak látszott. És... és kisült, hogy szemétdomb. Legalábbis ezt mondta... Cecil.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 345 2020. 09. 21. 11:19:02

– Ki az a Cecil?

– A leány, aki kiküldött ide a nénikéje elé.

– Ja, vagy úgy?... Tán nincsenek jó fodrászok Santa Cruzban?

– De az igazi oka egészen más, hogy hazajön. A honvágy gyötri.

– Engem nem gyötörne a honvágy, ha Svájcban én alhatnék a magyar lószőrmatracon.

– Svájc az egészen más. Svájcban látni lehet az égen a Göncölszekeret.

– Mi a fene? Tán csak nem a Göncölszekere hozza haza?

– Bolívia egén nincs Göncölszekér – mondta Kázmér és ugyanazokkal a szavakkal folytatta, ahogy Ceciltől hallotta az utcán: – Isten szent egén gyűlöletes neki a Dél Csillaga!... Nem bírja ki, belepusztulna, ha nem jönne haza.

Tatay Ferenc megint torokhangon nevetett.

– Hülyék a nők – mondta. – De maga egész értelmes emberkének látszik. Mondja: mi volt a foglalkozása, mielőtt a mérőcsoportba került kengyelfutónak?

– Plakátragasztó élmunkás voltam. Amerikai mérges pókokat és hamis prófétákat csirizeltem, ragasztottam.

– És azelőtt?

– Azelőtt építkezésnél dolgoztam egy sztahanovista oldalán.

– Jó, jó! – türelmetlenkedett Tatay. – De azelőtt mi volt?

– Repülőtéren is furikoltam.

– Ne a furikjáról csevegjen itt nekem, hanem arról, ami a fejében van, amit megtanult. Mondja meg bátran, ne féljen tőlem: mi volt a maga tisztességes igazi foglalkozása azelőtt?

Szívét olyan nagy teher nyomta, hogy habozás nélkül kimondta:

– Én pap vagyok.

Hat éve szökött meg a *tovaris* kocsiján, hat éve várta mindennap a tavaszt, várta haza Ausztriából acél harckocsiján Forgács Antal magyar királyi páncélos hadnagyot. Hat éve titkolódzott, hat éve bujkált. Hat éve élt Forgács Antal nevén vörös munkakönyvével, hamisan. Hat éven át ismételgette magában: „Most már guggolva is kibírom!”... Hat éve hordott álruhát és Cecil sem tudta róla, hogy pap. Hat éven át őrizte titkát és most egyszerre minden észszerű ok nélkül kimondta egy idegen embernek, hogy ő pap.

Az összeesküvő felkiáltott; csodálkozását nem tudta elrejteni.

– Tisztelendő úr...!

De hirtelen elnémult, mert felbukkant a tornácon a leány társaságában a rózsacsokros férfi.

Belekarolt a papba és vitte a várószoba felé. Megint menekült.

III. A boszorkányüst

A kis várószobában sárgák voltak a falak, a füstös mennyezetről régimódi háromkarú lámpa csüngött alá. A kopott bőrszékeken üldögélők arca félig homályban maradt.

Hárman voltak.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 346 2020. 09. 21. 11:19:02

Két bizonytalan korú hölgy, a lila fátyolos mindenképpen idősebb, és egy öregember. Mindhárman cigarettáztak, bár a sárga falon ott függött a tilalmi tábla: TILOS A DOHÁNYZÁS.

De 1956 őszén a szabadság szelei lengedeztek Budapesten és a tilalmakat, legalábbis a dohányzási tilalmat, már kezdték semmibe venni az emberek. A füstös mennyezet egyébként is amellett szólt, hogy már Horthy kormányzó idején is cigarettáztak itt a várakozók.

Az öregember a gyér világítás ellenére is olvasott. Kopasz feje fölött a kopott falon elmosódott négyszög látszott: egy nemrégiben eltávolított arckép nyoma. A magyar nép nemrégiben félrevonult jólelkű atyjának, a „drága elvtársnak" képét mindenünnen eltüntették mostanában.[24]

Odakint a tornácon hirtelen hűvösödött, Tellaris Ferdinánd ezért húzódott be a várószobába, ahol a két idegen nőt találta: Jánosynét és Bódy Benjaminnét, a költő hitvesét.

Nem ismerte őket, azok sem egymást. De Tellaris Ferdinánd egész életében kíváncsian figyelte az embereket. Most is megosztotta figyelmét olvasmánya és a két beszélgető hölgy között.

Azok csak az imént kezdtek el társalogni, már unták néma ajakkal a várakozást. Ophelia apjának tapasztalt szeme mindjárt látta, hogy két homlokegyenest ellenkező világot képviselnek egymással szemben: erre vall az egyiken a hajdani úrinők lila fátyla, a másikon pedig a hivalkodóan új és drága szilszkinbunda, a rendszer bőséges kegyeinek jele.

Jánosyné nem tudhatta, hogy a hírneves Bódy Benjamin Kossuth-díjas költő hitvese ül a közelében az államvasúti bőrszéken. Bódynénak sem volt fogalma róla, hogy a népi demokrácia magyarországi uralmának egyik legádázabb ellenségével hozta össze, egy nyomorult viskó állami alkalmazottjával, akinek viharos életútján a különböző nevű cigaretták és szivarok jelezték a múlt felejthetetlen szépségeit és megbocsáthatatlan sérelmeit.

A két nő csevegett.

– Minden fortyog – mondta a bundás.

– Hadd fortyogjon – felelte a lila fátyolos.

– Ennek rossz vége lesz!

– Hát legyen!

– A bátor hazafiságnak sematizmus lett a neve.

– Nem tudom, mi a sematizmus. Én csak egyet tudok. A „Memphis" idejében jobb világ volt.

– Tiltakozom az ellen, hogy akkor jobb világ volt, asszonyom! De azt elismerem, akármilyen világ is volt a „Memphis" idejében, hogy akkor legalább láthatók voltak a kukták.

– Micsoda kuktákról beszél maga?

– Akik az üst alatt a tüzet élesztik.

– Micsoda üst alatt?

– Maga a múltban él, asszonyom. Maga nem tud semmit! Maga nem tudja, hogy boszorkányüst lett az ország!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 347 2020. 09. 21. 11:19:02

– Csendesebben szidja az országot. Az az öreg... ott, ni!... az, aki úgy tesz, mintha olvasna, hallgatódzik... Esküszöm, minket figyel.

Ophelia apjának vénségére is finom füle volt, jól hallotta Jánosynénak ezeket az elhaló szavait is. Úgy tett, mintha elmélyedne olvasmányában és tovább hallgatódzott.

A trafikosnő nem a szilszkinbundás hölgyet, hanem saját magát féltette. Hallott a múltban eseteket, amikor kihallgattak ilyen beszélgetéseket, és azt is örökre elvitték, aki nem szólt semmit, csak éppen hallotta, hogy szidják a rendszert, a demokráciát. Ettől fogva félni kezdett a gyanúsan olvasó öregembertől.

Közelebb húzta székét Bódy Benjaminnéhoz és bizalmasan súgta neki:

– Vigyázzon, a hekusok ilyen álöltözetben járnak, mint ez az öreg faszi. Nem akarok maga miatt hűvösre kerülni.

A költő hitvese nem ijedt meg.

– Annak már régen vége, asszonyom. Ma a hekusok félnek attól, hogy hűvösre kerülnek!... Nézzen arra az üres négyszögre ott a falon!... ott! Annak a galambősz elvtársnak a feje fölött, akitől maga fél.

– Szent Isten! Halkabban!

– Onnan akasztották le a világtörténelem leggazabb csalóját. Tudja-e, mit kellett volna inkább csinálni vele?

Jánosyné megfélemlítetten felelte:

– Ott kellett volna hagyni a falon, nem pedig leakasztani.

– Maga még a pártját fogja? – kiáltott éles hangon az állapotos Adél.

– Egyszerűen fel kellett volna akasztani! De még most sem késő!

Rémülten könyörgött neki Jánosyné:

– Halkabban követelje azt az akasztófát, mert még minket fognak előbb felakasztani. Én pedig élni akarok. Az én édes Marcikámat várom.

De a költő hitvese nem törődött az ijedt lila fátyolos hölggyel.

– Van-e magának fogalma arról, hogy micsoda aljas gonoszságokat követett el az az ember? Látom, nincs. Majd én megmondom magának.

Bódy Benjaminné láthatóan elfelejtette, hogy a leakasztott arckép eleven eredeti alakjától, a „világtörténelem leggazabb csalójától" kapták ők népi ajándékul összes berendezéseivel együtt a Gorkij fasori villát.

Jánosyné idegesen új cigarettára gyújtott, suttogva rimánkodott.

– Kedves hölgyem, uralkodjon kissé magán. Fogadok, nekem több kárt okozott az az elvtárs, mint magának és én... én egyelőre még hallgatok.

– Annál hangosabb lesz egy hét múlva – mondta gúnyosan Adél.

– Elvisznek innen mind a kettőnket rabkocsiban és suviksz!... az öreg faszi úgy lesi minden szavunkat. És talán soha nem is fogjuk látni azt, akit most repeső szívvel várunk.

– A maga szíve talán repes, de az enyém nem. Az én szívem méltatlankodik.

– Elégedjen meg egyelőre annyival, hogy már leakasztották – suttogta Jánosyné.

Ophelia apja ezt is jól hallotta. Dobhártyájának finom érzékenységét saját állítása szerint magas korában is annak köszönhette, hogy középkori szokás szerint

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 348 2020. 09. 21. 11:19:02

elefántcsontból készült fülpiszkálót használt. Most is ott volt a kezében. Időnként bele-beledugta a fülébe.

Bódy Benjamin hitvese tovább méltatlankodott.

– Az az ember, aki becsapott, félrevezetett minket, most a Fekete-tenger habjaiban áztatja bütykös lábát, miránk pedig azt mondják itthon, hogy sematikusok vagyunk.

– Rólam már mondtak rosszabbat is, mégis kibírtam.

– Az nem számít semmit! Egy nőnek nem árt, ha azt mondják róla, hogy ribanc. De nekünk árt.

– Ezt nem értem.

– Mi hallgattunk rá, hittünk annak az embernek. Azt énekeltük, amit ő parancsolt.

– Maga talán énekesnő?

– Nem én énekelek, hanem az uram.

– Hol? Az Operában?

– Nem. A Pártban.

Jánosyné egyszerre csak tiszta szívből örülni kezdett.

– Ez sajátságos... sajátságos... igazán sajátságos... – többet nem mert mondani.

– Én számtan–fizikus tanárnő vagyok, nem vegyész. De minden kémiai tudomány nélkül is állítom, hogy boszorkányüst lett az ország, fortyognak benne a kígyók, békák és egyéb csúszómászók.

– Kétlábú csúszómászókra gondol?

– Az uramnak is két lába van. Azért sürgönyöztem haza Párizsból, hogy sürgősen közöljem vele, vége a csúszómászásnak. Aki csúszómászkál, azt beledobják a forró üstbe.

– Könyörögve kérem, halkabban szidja az állatokat.

– Új korszak küszöbén vagyunk, ha nem tudná, asszonyom. A csúszómászás után következik a mászócsúszás.

– Az milyen lesz?

– Kérdezi, hát felelek. Az olyan lesz, mint amikor hegyek dőlnek le. És aki nem veri a mellét, nem kér bocsánatot idejében azért a sok förtelmes hazugságért, amelyet a Párt követelt tőle, arra rászakad a hegy !... Eddig volt az olvadás, most következik a hegyomlás. A hegyomlásban a nagy mászócsúszás!

– Milyen érdekes... milyen érdekes... Ó, be érdekes... – suttogta boldogan Jánosyné és már viszontlátta önmagát az Egyetem utcában a régi trafikjában.

A költő hitvese ökölbe szorította kesztyűs ujjait.

– Értse meg, asszonyom! Én a gyerekeimmel együtt nem akarok lavina alatt elpusztulni.

Jánosyné az orosz fókaprém alatt kidomborodó hasat nézte, az ideges hölgy állapotosságát.

– Értem – mondta. – Útban van az újabb családi öröm.

A költő hitvese keserűen nevetett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 349 2020. 09. 21. 11:19:02

– Öröm?... Dehogyis öröm, hanem kényszerűség. Ha tudtam volna kora tavasszal, hogy őszre boszorkányüstté változik az ország, akkor dehogy egyeztem volna bele a családszaporításba.

– Majd jóra fordul minden.

– Az lehet. De nem nekünk. Én számtan–fizikus szakos vagyok. Ki tudom számítani, hogy a jelen körülmények közt a családszaporítás a legnagyobb fokú könnyelműség. De most már késő. Megszülöm! Megszülöm a kunyhónak, mert elveszik a palotát.

– Maguk palotában laknak?

– Palotának beillő villában.

Jánosyné már sejtette, hogy az uralkodó osztály egy nagyon előkelő tagjával akadt össze várakozás közben a pályaudvaron.

– Én alig tudtam megőrizni két szobámat a Főherceg Sándor utcában, azaz... pardon!... már nem ez az utca neve... Ne haragudjon, a nyelvem kicsit régies.

A költő hitvese nemcsak hogy nem félt az „öreg faszitól", aki a közelükben olvasott, hanem buzdította őt a hallgatóság. Kedve lett volna rá, hogy népgyűlésen kiáltsa bele a világba a csalást, amit „szamár, hiszékeny Pista" ellen elkövettek. Előre kiszámítottan így szólt a lila fátyolos hölgyhöz.

– A fátyoláról látom, hogy maga reakciós. – Jánosyné kényszeredett nevetéssel felelt, bakfist utánozott.

– Szegény, üldözött reakcióska vagyok. Olyan picike, hogy senkinek sem ártok.

– Azt csak maga hiszi, de nem biztos. Hol dolgozik?

– Hadiözvegy trafikosné vagyok, az uramat Károly király ezredessé léptette elő a hősi halála után.

– Ez is reakciós beszéd. Mi nem ismerünk el olyan hősi halált, amely a királyság védelmében következett be. Lehet, hogy a maga ura a legnagyobb háborús bűnös volt és azért kapta kitüntetéseit az első világháborúban.

– Lehetséges, hogy ezért vették el régi szép üzletemet és egy nyomorúságos bódét adtak érte a Naphegyen.

– Pedig meg sem érdemli!

– Honnan tudja? – csattant Jánosyné hangja, méltatlankodva.

– A maga leheletén is érezhető, hogy gyűlöl minket. Csodálom, hogy magának még egy bódét is engedélyeztek... No, de ne féljen! Legyen nyugodt, asszonyom. Az országban mindent elrontottak és maga vissza fogja kapni a régi trafikját. Maguké a jövő, a reakciósoké!

– Jósnőnek tetszik lenni? – kérdezte gúnyosan a trafikosnő.

– Maguké a jövő, mert már ott tartunk, hogy Montaigne lábujjának a tapogatása a nemzetek szabadsága nevében nem egyéb, mint sematizmus.

– Annak az elvtársnak a nevét még sohasem hallottam. Kik tapogatják a lábujját?

– Odáig süllyedtünk, hogy már nem szabad lelkesedni a világforradalomért, nem szabad kívánni hangosan a proletár nemzetköziség diadalát. Tudja-e, mit jelent ez, asszonyom?

– Visszatérünk a normális mederbe.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 350 2020. 09. 21. 11:19:02

– Maga reakciós, maga ezt kívánja, magának tehát ez normális. De az eszmének olyan régi harcosa, amilyen az uram... aki a vérét áldozta a világforradalomért Spanyolországban... az sohasem fogja azt mondani, hogy ez normális meder! Ő el fog borzadni attól, amit pár perc múlva itthon talál, amit én majd elmesélek neki. Fortyog a boszorkányüst, kifut a leve...

– Áldozták már mások is a vérüket a spanyolokért és belátták, hogy tévedtek.

– Maga nem ismeri az én uramat. A szíve el fog facsarodni! Mint az őrjöngő Roland,[25] dühöngeni fog, mert megíratták vele a jegenyéket, a tihanyi visszhangot!... Mert becsapták és nem lett volna szabad a Kreml ablaka előtt leskelődnie!... Az én uram ordítani fog kínjában és ököllel megy majd neki azoknak, akik becsapták és most pediglen az arcába fognak röhögni, mert az én uram írta a hűség és a hála énekét!... ő írta, hogy „hazám édes világa, csapj le a banditára!”... arra a banditára, akinek a csontjait pár hete kiásták és nagy nemzeti gyászünnepen eltemették! Maga ezen csak nevet, asszonyom.

– Nevethetek, már vége a temetésnek – szólt merészen Jánosyné.

Adél kitört, Tellaris letette a könyvet.

– Ó, bárcsak soha meg se érkezne ez a vonat! – kiáltotta a költő hitvese elkeseredetten.

A könnyelmű óhaj elhangzott, egy percig csend volt a kis várószobában.

Tellaris tovább olvasott, Jánosyné, bár minden idegszálával gyűlölte a rendszert, sajnálni kezdte az izgatott nagy hasú nőt.

„Hiszen gyerek van benne” – mondta magában, mintegy önigazolásul azért, hogy bizonyos fokú részvétet érez iránta.

– Árt a magzatnak, ne izgassa magát, hölgyem.

Akik kerülni akarták az „elvtársnő” megszólítást, azok feltűnő hangsúllyal „hölgyet” mondtak ebben az időben Budapesten.

– Magának könnyű, asszonyom – felelte Bódyné –, maga kiszámolja a pultra a tíz darab Nikotex-Kossuthot és nincs más gondja.

– Maga okoz gondokat nekem, hölgyem. Hogyan is szabad ilyet kívánni, hogy ne érkezzen meg a vonat!... Én az én egyetlen, drága, imádott gyermekemet várom haza. Kilenc év után!... Anya és leánya szíve összedobban, újra látják egymást, újra megölelik egymást... Nincs édesebb érzés az ilyen viszontlátásnál. Az anyai szív legszebb örömét rontja el, hölgyem, az ilyen meggondolatlan kívánsággal... Máris több mint egy órát késik a vonat. Eddig nem vettem észre, de most már idegesít!... Határozottan ideges vagyok.

– Magának semmi oka sincs az idegességre. Maga alatt nem recseg-ropog minden. Magát nem csapta be a Párt.

– Az öreg faszi nem olvas, hanem jegyez... Volt már a maga kezén bilincs?

– Még nem volt, de nem is lesz – felelt kevélyen a költő hitvese. – Mert én azt az embert, aki bilincset merne a kezemre tenni, szembeköpném.

– A köpés keveset használ, hölgyem. Én láttam megbilincselve néhai vőmet. Az is köpött, amikor elfogták. De a feje duplára dagadt emiatt. Igaz, hogy nyilas volt.

– Hol van most a veje?

Susogva felelt Jánosyné:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 351 2020. 09. 21. 11:19:02

– Eltűnt a demokrácia sötét erdejében. Angyali leányom majd felkutatja a sírját.

– Elég pech, hogy meghalt. Mármint neki pech, mert most megint kisüt a napjuk a nyilas fasisztáknak.

Az örömhírre lila fátyola alá rejtette boldog mosolyát a trafikosnő. Sikoltani szeretett volna örömében, de félt Ophelia apjától, aki nem olvasott már, csak fülelt.

Sok csapás, megpróbáltatás érte már Jánosynét, főképpen az, amikor elvették a trafikját az Egyetem utcában. Marcellával is addig, amíg hirtelen el nem utazott, állandó vitái voltak a nyomorúságban. De most eltöltötte szívét a boldogító remény: csupa jót hozhat csak számára az elvtársnő sok aggodalma!

– Iszonyodom az élettől – mondta a költő neje, anyaságának küszöbén.

„Vége a demokratikus nyomorúságnak" – mondta magában a lila fátyolos hölgy.

– Marcella! Marcikám!... Cukros virágszálam, életem!... Pár perc múlva megölelhetlek! – mondta fennhangon, olcsó színpadiassággal.

– Kiről beszél?

– A lányomról.

– Ne siessen annyira. Azokból a percekből lesznek még fél órák vagy órák. Nem érkezik meg az a vonat olyan gyorsan. A párizsi gyors, mihelyt magyar földre ér, mászik, mint a tetű.

– Ha mi, reakcióskák, ilyent mondanánk az államvasutakról, akkor kiégetnék a nyelvünket. A nyelvünk helyett csak egy füstös csikk maradna a szánkban, kormos cigarettavég.

– Ma már maguknak, reakciósoknak is szabad bírálni, asszonyom. Éljen a jogával és ne féltse a lányát. A vonat előbb-utóbb meg fog érkezni.

– De én féltem – mondta Jánosyné suttogva. – Nem attól féltem, hogy összeütközik a vonat egy másik vonattal. Nem. Hanem attól féltem, hogy lekapcsolhatják.

– A kocsit, amiben utazik?

– Nem a kocsit, hanem őt magát. A hekusok kapcsolhatják le hazaérkezése után.

– Ugyan miért bántanák? Mit vétett a maga leánya?

– Nem vétett ő semmit, csak éppen engedély nélkül hagyta el az országot, éppen kilenc éve. Nem is sejtem, milyen útlevele lehet. Nem magyar, az biztos.

– Honnan jön a lánya?

– Csitt!... Madridból.

– Madrid csakugyan nem jó ajánlólevél. Az én uram meg akart halni Madridért.

– A lányom pedig ott szeret élni.

– Spanyol lett a lánya?

– Inkább elnémetesedett. Schmidt nevű ember vette el. Nem hallott róla véletlenül?

– Biztos egy náci tömeggyilkos, azok élnek ma Spanyolországban. De maga ne féltse a hekusoktól a lányát. Tömeggyilkoshoz ment férjhez? Annál jobb. És ha még ráadásul új-zélandi vagy izraeli útlevele van, tenyerükön fogják hordozni, mint egy hercegnőt. Ez az új pártvonal.

– Igazán? – sikoltott örömében, mindenről megfeledkezve, a lila fátyolos hölgy.

A költő hitvese egyre beszédesebb lett. Bár tudta, hogy osztályellenséggel ül együtt a Keleti pályaudvar várótermében, elmondta neki, milyen fejvesztettség van

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 352 2020. 09. 21. 11:19:02

a pártgyűléseken. A „pártaktivák" döbbenten engedelmeskednek az új parancsnak és naponta zarándokolnak a temetőkbe, ahol régen kivégzett elvtársak földi maradványait hantolják el nagy gyászpompában az Internacionálé hangjai mellett. De ezeket az elvtársakat elvtársak juttatták akasztófára! És újra kell írni a történelmet, Szent Istvánt és Kun Bélát egyaránt visszahelyezik történeti jogaikba. Aki tegnap bandita volt, az ma hős. Aki tegnap hős volt, annak nem közlik a versét, mert sematikus.

– És maga még ezek után a leányát félti, asszonyom? Legyen esze. Maguké a jövő. A maga leányának a rendőrségen azt fogják mondani: Üdv magának, elvtársnő! Magának volt igaza, hogy ezt a piszok országot, ezt a bűntanyát kilenc évvel ezelőtt elhagyta.

– Tán még kezet is fognak csókolni az én Marcellámnak?

– Nem is vitás. Kokárdát érdemel, mert nem volt itt és nem látta, amit a „megtévesztett elvtársak" műveltek. Ha-ha! „Megtévesztett elvtársak!"

Jánosyné, álnokul, úgy viselkedett, mintha Csipkerózsika mesebeli leányzóként aludt volna tíz éven át és nem tudná, mi történt ezalatt Magyarországon. Színlelt csodálkozással kérdezte.

– Hát megtévesztett elvtársak is vannak?

– Mindnyájan azok vagyunk – vallotta be töredelmesen a költő hitvese.

És azt is mondta még, hogy rajtuk fogják elverni a port, a „megtévesztett elvtársakon".

„Ó, bárcsak látnám!" – sóhajtott magában boldogan Jánosyné.

– Egészen biztos benne, hogy nem esik semmi bántódása Marcellának? Nincs oka félelemre?

Bódy Benjaminné vállat vont.

– Akkor lenne oka félelemre a lányának, ha Sztálin-szobor lenne.

– Hála istennek, nem szobor ő, hanem hús és vér, élő valóság!

– Ezer Sztálin-szobor van az országban. Azokat fogják összetörni, nem a maga leánya csontját.

A trafikosnő, nem törődve ezúttal az olvasó öregemberrel, boldogan nevetett. Állán a nevetéstől forintnyi gödör támadt, hátsó zápfogainak aranykoronája kivillant a szájából.

– Milyen jó boldog anyának lenni! – mondta elégedetten.

Bódyné gyűlölettel folytatta:

– Az lesz csak az igazi munkaverseny, az ezer Sztálin-szobor ledöntése! Vörös munkaérdemrendeket fognak osztogatni a fasiszták között.

Jánosyné gondolatai máshol jártak.

– Nem biztos, hogy meg fogja lelni az ura sírját.

– Hol halt meg az a fasiszta? A váci fegyházban vagy a Gyűjtőfogházban?

– Azt mondják, a Gyűjtőben.

– Akkor ne legyenek ábrándjai, asszonyom. A maga vejének a csontjait senki sem fogja megtalálni, mert fasiszta volt. Ha ártatlanul kivégzett elvtárs lett volna, az akkor más. Akkor összekaparnának helyette néhány darab kutyacsontot és ünnepélyesen eltemetnék.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 353 2020. 09. 21. 11:19:02

– Ne is reméljünk?

– Sohasem gondoltam, hogy maguk, reakciósok, ilyen naivak. Nem csuda, hogy úgy elsöpörtük magukat, mint a hulló faleveleket.

– A hatalmas Szovjetunió és a Vörös Hadsereg segítségével – tette hozzá suttogva a trafikosnő.

De már bánta is, hogy mondta, mert az öregember figyelt.

– „Hulló falevél"...[26] – folytatta, kényszeredetten nevetve. – Volt valaha egy ilyen dal!... Régen, leánykoromban. A hulló falevélről, amely suttogva beszél.

– Most hazajön az uram és ír egy dalt a hulló fejekről, amelyek még suttogva sem beszélnek, mert nincs idejük rá. Olyan gyorsan hullanak le és cenzúra van.

De Jánosynénak az érkező Marcellán és szegény Tihamér porladó csontjain járt az esze. Újra megpendítette a kérdést:

– Igazán nem érdemes a hamvakat keresni?

Tele gondokkal kérdezte, mintha a válaszon múlna sok minden: jövendő boldogsága.

– Minden elvesztegetett percért kár.

– De hát akkor mivel töltse az időt Budapesten a leányom?

– Stoppoljon harisnyát.

– Téved, hölgyem. Marcella nem az a nő, aki leül és harisnyát stoppol. Százszor temperamentumosabb.

Stoppol-e harisnyát a náci-fasiszta gyilkos érkező neje, vagy nem stoppol: ez meg Bódy Benjaminnét nem érdekelte. Saját gondjai gyötörték.

„Lestem Népek Atyjának árnyékát a függönyön a Kreml előtt" – ez a verssor kezdte kínozni.

– Angyal ő, csak kicsit ideges természetű – folytatta bizalmasan a lila fátyolos hölgy. – Mielőtt Ausztriába szökött, kilenc évvel ezelőtt, az utolsó békés délután a fejemhez vágott egy tele lekvárosüveget. Orvost is kellett hívni. Persze később megbánta, mert aranyszíve van.

– Rajtunk csak egy bátor forradalom segít – mondta a költő hitvese.

Ebben a percben Ophelia apja felkelt a helyéről és kiment.

Jánosyné rémülten ugrott fel.

– Végünk van! Teremtő Isten, mit tegyek!... Ez az öreg rögtön vissza fog jönni két rendőrrel! – kiáltotta, és mint az egér, olyan sebesen, a kijárathoz szaladt. Az ajtóból még visszaszólt a költő hitvesének, aki terebélyesen ülve maradt orosz szilszkinbundájában a helyén: – Maga lesz az oka, ha még a nyomorult bódét is elveszik tőlem a Naphegyen!

A várószoba ajtaját becsapta maga mögött és elszaladt. Közben, leányát emlegetve, fennhangon sopánkodott:

– Jaj, Marcikám! Várhattál volna még egy kicsit az utazással! Miért kell neked ma éjszaka hazajönnöd?... Mondd, Marcikám... mi végből?... Minek?...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 354 2020. 09. 21. 11:19:02

IV. A sors gömbölyű

Sarolta félt a szatírtól, de pártfogójában, a rózsacsokros férfiban sem bízott.

Mikor Tatay Ferenc ijedtében elmenekült, zsebében görcsösen szorítva az ócskavasból készült ökölvasat, a leány pár percig együtt maradt báró Wallenstein Henrikkel. Rövid párbeszéd folyt le köztük, vontatottan.

– Valami baj történt? – kérdezte másodszor is a báró, amikor a tolakodó már messze nyargalt.

– Baj?... ó, semmi. A baj az, ha kisiklik a vonat.

– Úgy hallottam, hogy segítségért kiáltott.

– Az a tolakodó alak nem hagy békén. De most már elment.

– Elment... – ismételte rekedt, mély hangján a báró és valaki másra gondolt, aki elment egyszer és ma éjjel visszatér.

– Köszönöm.... Én most visszamegyek...

– Jó napom van. Vénségemre lovagja lehetek egy üldözött hölgynek, megvédelmezhetem. Kívánja?

– Azt hiszem, már nincs rá szükség.

– A sors ugyanis gömbölyű.

– Tessék?

– Ezen a nagy gömbölyűségen minden szögletesség is elfér. Maga ugyanis... – a báró elhallgatott.

Sarolta tovább akart menni.

– Isten áldja meg – mondta.

– Várjon csak. Meg kell magyaráznom, mi a szögletesség. A Bibliában szögletkő a neve. A szögletkövön megjelent egy arc. A magáé. De nem biztos, hogy a magáé. Talán azé, akit várok. Aki harminc évvel ezelőtt épp ilyen fiatal és vonzó volt, mint maga.

„Aszfaltbetyár után most meg egy őrült akadt az utamba!" – sóhajtott magában Sarolta.

Hirtelen nem tudta eldönteni, hogy melyik a veszedelmesebb.

Most már köszönés nélkül továbbment. Báró Wallenstein, a rózsacsokorral, utánaszólt. Ekkor közölte vele, hogy újabb negyven perc késést jeleztek.

Szerencséjére megpillantott a távolban egy vasutast.

Wallenstein, az oszlopnak dőlve, úgy tekintett tovatűnő alakja, könnyű léptei után, mintha egy családi albumból előkerült, régi, kedves képben gyönyörködne. Ott maradt sokáig és nem mozdult. Időnként megszagolta rózsáit.

– Miért késik a párizsi gyors? – kérdezte Sarolta a vasutastól.

A vasutas mogorva arcot vágott, nem felelt.

– Hallja? Azt kérdeztem, miért késik a párizsi gyors! Már régen itt kellene lennie.

– Ne tőlem kérdezze. Nekem különben is tilos az utasokkal szolgálati ügyben értekeznem. Nem akarok büntetéspénzt fizetni. Érti?

– De én nem vagyok utas, hanem várakozó. A vőlegényemet várom és...

– Az a maga baja.

– Mi a baj? Az, hogy a vőlegényemet várom?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 355 2020. 09. 21. 11:19:02

A vasutas nem felelt. Sarolta hiába ostromolta további kérdésekkel, mordul hallgatott. Csak annyit mondott végül, hogy a forgalmi irodában lehet érdeklődni, ott, ahol a kiírás olvasható: ÁLLOMÁSFŐNÖKSÉG.

Sarolta megint látta a targoncát, rajta a piszkos zsákkal, odébb a bezárt állami borbélyműhely réztányérja csillogott az éjszakai pályaudvar félhomályában.

A túlsó oldalon, a távolban, a csupasz sínpárok mögött megint indult egy késő éjjeli vonat. A kerekek egyhangú zúgása tompán dübörgött a fekete üvegtető alatt. A lassan elvonuló kocsisor ablakai itt-ott világosak voltak. Valaki vetkőzött, készülődött az éjszakai utazásra. Amott egy kar nyúlt ki és a poggyásztartóból leemelt valamit. A folyosón a jegyellenőr haladt, menetirányban, és úgy látszott, hogy sokkal gyorsabban megy, mint a vonat.

Sarolta megállt a targoncánál és elgondolkozva nézte a távozó vonatot.

Mintha valami nagy igazságra bukkant volna, csendesen mondta, az ajka is mozgott közben:

– Vannak távozó vonatok, vannak érkező vonatok... Vannak távozó utasok, vannak érkező utasok... Hát ez volna az élet?

Merengéséből felriadt. Ő Bélát várja, és a gyorsvonat késik!

Tovább sietett és benyitott a forgalmi iroda ajtaján. Sötét előszobából balra ajtó nyílt. Kopogott. Valaki nyersen azt kiáltotta, hogy szabad.

Belépett.

Barátságtalan képű vasúti tiszt ült egyenruhában egy nagy asztalnál, vállán a vasutas rangjelzés olyan volt, mint egy szovjet tábornoké. A szobát zöld üvegernyős függőlámpák világították meg, a távíró szüntelenül percegett, egy csengő szakadatlanul csilingelt. A vasúti tiszt mögött egy nagy táblán piros és zöld fények, apró pontocskák pislogtak: hol kigyulladtak, hol kialudtak. Némelyik fénypont állhatatosan világított, mintha állócsillag volna a magyar államvasutak mesterséges egén.

Sarolta a tiszt arcát kémlelte, arról akarta leolvasni, miért késik a vonat. Ez az ember egy nagy könyvben lapozgatott, fel sem emelte a fejét, mintha ő ott sem lenne; úgy viselkedett, mintha minden a legtökéletesebb rendben volna. Pedig Sarolta tudta, hogy valami nincsen rendben, ha a párizsi gyorsvonatnak előbb huszonöt, aztán negyven perc kését jeleznek. Ez összesen több mint egy óra.

A szobából a tiszt és a világítótábla mögött ajtó nyílt egy másik helyiségbe. Az világosabb volt.

Sarolta köszönt, de a tiszt nem is vette észre. Félig hátrafordult és azt hallgatta, mit mond a másik szobában a telefonáló. Valaki ugyanis telefonált. Sarolta is hallotta:

– Halló, Bicske! Mi hír a 807-esről?... Mi?... Még mindig? Hogy a nyavalya törné ki.

– Jó estét kívánok! – köszönt még egyszer illedelmesen.

De a tiszt rá sem hederített. Jobb könyökén fekete szövethurka volt, az védte, előírás szerint, az állami egyenruha ujját az elkopástól. Most valamit buzgón jegyezgetett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 356 2020. 09. 21. 11:19:02

– Halló! Herceghalom! – kiabált a másik szobában a láthatatlan telefonáló. – Mi hír a 807-esről? ... A fene enné meg, aki kitalálta ezt a *keleti* új tárcsajelzést! Az ember megbolondul tőle!... Mit mond?... Halló, Herceghalom!

Egyszerre viszketni kezdtek az elégetett bőrszövetek. Ez az idegesség jele szokott lenni.

„Borogatni kellene" – gondolta és harmadszor is köszönt a tisztnek. De az megint azt figyelte, mit mond a telefonos.

– Halló, Komárom! Végre!... Mióta csengetek!... Halló! A 807-es iránt érdeklődöm... Mit mond?... Mi történt?... Hol?... Nem hallom?... A kijárati lámpánál... Most már hallom... Igen... Értem... Igen... Értem... Igen... Értem... Köszönöm. Jelenteni fogom... Hogy dögölnétek meg! Micsoda álmos társaság!

A tiszt felugrott, átszaladt a szomszéd szobába. Sarolta egyedül maradt a percegő távíró és a csilingelő csengők közt szemben a MÁV mesterséges egével. A tiszt pár perc múlva visszajött. Most látta csak meg, hogy valaki van a szobában.

– Mit akar itt? – kérdezte bárdolatlan hangon.

– A párizsi gyorsvonatot várom, kérem. Mindjárt éjfél és még mindig nincs itt. Mi az oka a késésnek?

A tiszt nézni kezdte a leány csinos arcát, élénken csillogó barna szemét, strucctollas kalapját. Tintaceruza volt a kezében, a végével a füle tövét vakargatta.

– Majd itt lesz – csak ennyit felelt.

– De mikor?

– A táblára kiírtuk krétával. Tessék elolvasni.

– De miért írták ki?

– Mert késik – nevetett a tiszt, megenyhülve.

– De miért?

– Maga nagyon szép kislány, de maga miatt sem csukatom le magam. Nem ám!

– Én nem akarok magának semmi rosszat, csak tudni akarom, miért késik a párizsi gyors.

A tiszt megint nevetett.

– Nálunk az éberség: a hallgatás. Régen úgy mondták: hallgatni arany. Ma azt mondják: Hallgass és akkor saját ágyadban alhatsz, mindennap láthatod a feleségedet.

– De nekem vőlegényem van – mondta Sarolta és valahányszor így mondta a szót: vőlegény, egyre jobban beleélte magát menyasszonyságába.

– Én is voltam valaha vőlegény – tréfálkozott a tiszt. – Az finom dolog. Mintha mindig meggyes rétes lett volna a számban.

– De az előbb azt mondta odakint nekem egy vasutas, hogy az én bajom az, ha a vőlegényemet várom.

A tiszt arca elkomorodott.

– Marha vagy részeg – mondta.

Megint hallatszott a telefonos hangja a másik szobából. A tiszt felugrott és kiszaladt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 357 2020. 09. 21. 11:19:02

– Halló, Torbágy!... Halló!... Itt a Keleti pályaudvar, forgalmi iroda... Én a 807-es dolgában... Mit mond?... Hangosabban!... Nem értem... Most már hallom... Igen... értem... Mit?... Az eleje?... Lefutott?... Mikor?... Ismételje még egyszer!...

Valaki becsapta az ajtót, Sarolta nem hallotta a többit.

A tiszt kis idő múlva visszajött a telefonáló szobájából, füle tövét vakarta megint a tintaceruzával. Sarolta észrevette, hogy egészen lila már a fülcimpája.

– Tessék visszamenni a váróterembe és türelmesen várni a kedves vőlegényét – mondta erőltetett nyájassággal.

– De én tudni szeretném...!

A tiszt mögött felbukkant egy másik vasutas arca, bizonyára a telefonálóé. Beszólt az ajtón:

– Kelenföld épp most jelentette.

Erre a tiszt idegesen rákiáltott Saroltára:

– Azonnal hagyja el az irodát! Idegeneknek tilos az itt-tartózkodás!

Sarolta megszeppenve kiment.

Egyszerre nagyon nyugtalan lett.

„Kelenföld épp most jelentette!"... Vajon mit jelenthetett Kelenföld, a nagy budai pályaudvar?... Tudta, hogy ott szalad át minden vonat, amely Nyugatra igyekszik vagy Nyugatról érkezik, akár Párizs, akár a Balaton az útirány. Nagy, lármás pályaudvar, a veszprémi gyors is megállott, mindenféle vonatok lármás találkozóhelye, ezer váltóval és mindenféle jelzőkarokkal. Nyilvánvaló volt, hogy Kelenföld tud valamit a vonatról és Béláról, és ezt a valamit itt a Keleti pályaudvaron gondosan titkolják.

„Mi mást tehetek? Várok. Várom a vőlegényemet" – mondta magában és továbbment a tornácon.

Nem volt a közelben senki, sem a szatír, sem az őrült. Megállt a kis váróterem előtt, bepillantott az üvegajtón.

Látta, hogy hárman ülnek odabent. Két nő beszélget, egy öregember a fal tövében ül és olvas. Kissé megnyugodva gondolt rá, hogy ide bemenekülhet, ha a „dühös darázs" megint üldözőbe venné.

Elhaladt a lánccal elkerített bejárat előtt. Bal kéz felől homályos raktárhelyiségek tátongtak. A padon egy finánc horkolt. A távolból megint hallatszott, hogy valaki acélkerekeket kopogtat vaskalapáccsal. Megkerülte a nagy kupolacsarnokot, elérkezett a főkijárat elé.

Kiláthatott a térre, a tér közepén a bronzszoborra és a fényreklámokra. Mint görögtűz, a lángbetűk ezt hirdették:

A SÖR FOLYÉKONY KENYÉR! IGYÁL SÖRT!

Elfogta a kísértés, hogy csapot-papot itt hagyva, elszaladjon, el egyenesen az Új Szent János Kórházba, ahol reggelig várna... megvárná Elemért... és elmondana neki mindent és ott maradna... Elemért befektetné az egyik különszobába betegként... akár egy hétig is ott maradna... és nem tudná senki, Juci se tudná... és Béla hiába keresné őt... És mi is történne? Béla egy nap megunná a keresést és visszautazna Amerikába, ott folytatná az új Niagara építését...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 358 2020. 09. 21. 11:19:02

„Nem tehetem meg ezt Bélával... Béla... szegény Béluska...” – mondta magában és hátat fordított a térnek, a szobornak, a fényreklámoknak, Budapestnek. Valami, amiről nem tudta bizonyosan, hogy becsület-e vagy szerelem, ide kapcsolta a pályaudvarhoz, ehhez az óriás épülettömbhöz messzibe ágazó sínpárainak százaival. És élt ez a kőtömeg, mint egy óriás történelem előtti szörnyeteg, és félelmetes volt.

Céltalanul bolyongani kezdett benne. Áttévedt a túlsó oldalára, ahonnan indulnak a vonatok. Itt több volt az ember, sok lámpa égett, itt senki sem törődött a párizsi gyorssal, nem tudták, késik-e, vagy megérkezett már. Vendéglője még nyitva volt, cigányzene hallatszott ki, pohárcsörgés, nevetés.

„Miért ne ihatnék meg egy málnaszörpöt?”

Benyitott és egyenesen belecsöppent egy mulatozó, részeg társaságba. Torzonborz munkások vigadtak, ahogy valaha a régi rendszerben a huszártisztek: parancsolgattak a cigánynak, az egyik poharat tört. Egy másik elkapta Sarolta derekát és táncolni kezdett vele.

Ő mellbe taszította a derék elvtársat, kiszabadult a karjából.

Egy mély hang szólalt meg a háta mögött, méltatlankodva.

– Magát nem nevelték még tisztességre, fiatalember. – Hátrafordult.

A rózsacsokros férfi volt és megmentette őt a részeg mulatozók társaságából.

– Köszönöm – mondta neki, amikor kiléptek együtt a nagy üvegcsarnokba.

Wallenstein nem szólt semmit, rózsáit vitte gyöngéden. Szótlanul haladtak egymás mellett egy ideig az érkezési oldal látványosabb labirintusain át. Az árusítóbódékban nem volt ugyan már senki, de a kirakatokat éjjel is világította az állam. Tarka boltok, az állami könyvkereskedések fiókjai előtt haladtak el szótlanul. Báró Wallenstein megállt a VIRÁGÉRT nevű állami kertészet kirakata előtt, amely tele volt virágokkal. Rózsa is volt, piros rózsa.

– Az enyémek szebbek – mondta.

Sarolta bólintott és múltak a percek.

– Hallott azóta valamit a vonatról? – kérdezte a gyászos idegentől.

– Semmit.

Továbbmentek.

Sarolta kénytelen volt, hogy elfogadja a gyámkodást. A részeg táncos megijesztette.

Újra megálltak egy fényes állami kirakat előtt. Itt mindenféle apróságot árusítottak nappal az elutazóknak, állami készítményeket a nép számára: felfújható gumipárnát, zöld hátú bádogkacsát, alumínium útipoharat. Volt az utasok számára sakk is, hogy útközben, ha kedvük kerekedik, sakkozhassanak. A fekete királynak is, a fehérnek is Sztálin-bajusza volt.

Sarolta a körme hegyével megérintette a kirakat üvegét, a királyra mutatott.

– Nézze! – csak ennyit mondott.

– Látom... – a báró csak ennyit felelt, hiszen nyolc évet töltött a Szovjetunióban.

Aztán hangtalanul folytatták útjukat. A hallgatás egyre jobban nyomta Sarolta szívét, de neki nem volt semmi mondanivalója a rózsacsokros idegennek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 359 2020. 09. 21. 11:19:02

Kiérkeztek megint a néptelen tornácra, ott voltak megint az üres érkezési oldalon, ahol olyan csend fogadta őket, mintha mindenki megfeledkezett volna a párizsi gyorsról.

A rózsacsokros férfi egyszerre beszélni kezdett. Mintha egy abbamaradt történetet folytatna, úgy mondta:

– ...aztán megkértem inasomat, Mátyást, hogy szerezzen folyami rákot. Ez nem könnyű Szentendrén. Mert a Dunában nincs rák. Kipusztult.

Sarolta meresztette a szemét. Csak éppen hogy mondjon valamit, megjegyezte.

– Mi Ausztriában a dunai hajón gyakran ettünk rákot.

De Wallenstein nem hallotta.

– Mátyás megígérte – mondta. – Bízom benne, van stílus a fiúban.

– Hány éves a fiú?

– Hatvan.

Sarolta nem szólt semmit. Hagyta, hogy séta közben az idegen tovább beszéljen, és közben ő hol Bélára, hol Elemérre gondolt.

– Tekintettel arra, hogy a vonat éjjel érkezik és legokosabb mindjárt lefeküdni, én úgy döntöttem, hogy a megbocsátási lakomát csak holnap este fogjuk megtartani. Egyébként is a Bristolban foglaltam neki szobát.

A leány felfigyelt.

– Kinek?

A báró folytatta, mintha nem hallotta volna a kérdést.

– Azaz tévedtem. Már nem Bristol a hotel neve. Mialatt a Szovjetunióban voltam, itthon eltörülték az angol neveket.

Sarolta megállt. Gyanakodva nézte az embert, aki még azt is mondta, hogy jó minőségű angol szövet az országban már sehol sem kapható.

– Maga persze nem tudja, miért ragaszkodom én a rákmajonézhoz, a többit akár elengedem. De Mátyás, az tudja.

– Meddig kell itt még várni? – sóhajtott idegesen Sarolta.

De a báró nem jól hallott, a libapásztorkodás idején romlott el a hallása.

– Megmondom magának, miért engedem el a többit. A fagyasztott csukát, a libamájjal töltött hideg csirkét... aztán... várjon csak!... az ember nem emlékszik pontosan minden részletre harminc év után... Megvan! Elengedem a mandarinsarlottot és a meggykocsonyát is. A dinnyehéj cukorban... Üsse kő! Valódi champagnei pezsgőhöz sem ragaszkodom. Aránylag szerény körülmények közt élek és a valódi champagnei pezsgő beszerzése azonfelül manapság lehetetlen. Megért engem?

Sarolta bólintott. Szepegve nézett a báróra, aki komoran állt előtte.

– De úgy vélem – folytatta Wallenstein –, hogy nem rossz gondolat, ha legalább egyetlen fogást megismétel az ember bizonyos ünnepélyes alkalomból. Mi erről a véleménye magának?

– Én... én nem tartom rossz gondolatnak... – hebegte Sarolta és már nagyon bánta, miért nem ment be a kis váróterembe a két nőhöz és az olvasgató öregemberhez, ott most békében lehetne.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 360 2020. 09. 21. 11:19:02

– Röviden arról van szó, hogy harminc évvel ezelőtt az én születésnapi vacsorámon rákmajonéz volt az előételek királynője. Volt fagyasztott csuka és mandarinsarlott is. De én azokról a mai szerény viszonyok közt lemondok.

– Jól teszi – mondta félénken Sarolta, nagyon halkan.

– Ámbár... – folytatta még jobban elkomorodva a báró. – Az emberhez az életben rendszerint csak egyszer tér vissza a felesége.

– Vagy egyszer se.

– Azt ne mondja! – szólt erélyesen a báró, mintegy rendreutasítóan. – Az én feleségem ma éjjel harminc év után megérkezik.

– Ó... igen...

– Maga még nem is élt akkor. A szögletkövön más ifjú arc csillogott... A szögletkőről jut eszembe: templomi varázsa van ennek a sötét, néptelen pályaudvari csarnoknak. Nem gondolja?

– Füstszaga van és hideg – felelte Sarolta.

– Tehát magának is templomi ájtatos érzései vannak, mint nekem. Nagyon helyes – mondta Wallenstein és szívéhez ölelte a rózsacsokrot.

– Menjünk be a váróterembe.

– Nem bánom, sétálgathatunk, ha úgy kívánja. Arrafelé! Ott nem zavar senki.

– Inkább amarra. – De a báró atyai mozdulattal belekarolt és kifelé vezette abban az irányban, amerről a vonatnak kellene már berobognia, akár villanymozdony, akár gőzmozdony hozza Nyugat felől. Az érintése nem volt visszariasztó. Ellenkezőleg: némi bizalmat keltett Saroltában.

– Jó, nem bánom, sétáljunk.

– És ebben a csarnokban várni jó – folytatta a báró. – A gömbölyű sors köldökén várakozva csüngeni jó.

– Én már nem bánnám, ha nem kellene tovább várni.

– Ez maga az élet. A teljes földi élet. A várakozás.

„Ó, jól kifogtam magamnak ezt az atyai pártfogót! – sóhajtott magában Sarolta. – Tökéletes őrült."

– Unom a várakozást! Értse meg: unom! – ezt hangosan mondta.

Ujjait szétterpesztette közben és a kezét meglóbálta. Ugyanígy szokta mondani dr. Farkasházynak: „Értse meg, Elemér, már unom a várakozást! Unom, hogy még mindig nem vettek fel az egyetemre!" – és dr. Farkasházy Elemér imádta őt ilyenkor.

A báró ezt meghallotta.

– Az életunalom egy gyermeteg fajtája ez – mondta. – Fiataloknál gyakori. De az én koromban?... A várakozás a legizgalmasabb dolog. Várni... Várni!... ó, várni a múló perceket és várni a halált... várni a meglepetést... várni a váratlan dolgokat, a közeledő halál hírnökeit!

– Ne mondjon már ilyen sötét dolgokat. Úgyis elég szomorú vagyok.

Sarolta kezdett beszédessé válni, de inkább Wallenstein beszélt.

– Ilyen váratlan dolog, hogy rózsacsokorral várom haza hűtlen feleségemet, aki harminc év után visszatér hozzám. Olyan szép ez, mint a cambridgei King's College kápolnája. Azt is összeragasztották.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 361 2020. 09. 21. 11:19:02

Művészettörténeti olvasmányai közben Sarolta találkozott már valahol ezzel a kápolnával.

– Mikor és hogyan ragasztották össze azt a kápolnát? – kérdezte nagy érdeklődéssel.

De báró Wallenstein Henrik másról beszélt.

– A maga szemöldöke és a járása emlékeztet rá. Olyan, amilyen ő volt harminc évvel ezelőtt, szépségének virágzásában. Persze most egy öregasszony fog kiszállni a párizsi gyors hálókocsijából. Egy öregasszony ... Talán sánta, talán visszérgyulladása van... Talán azért jön haza, nem is hozzám, mert legjobban bízik a magyar orvosokban... Már nem az tér vissza hozzám, aki volt. Nem a harminc év előtti asszony, hanem valaki más. Anyagában és szerkezetében is más. Harminc év alatt még egyes csontjaink szerkezete is fundamentálisan megváltozik... – különösen nyomatékosan mondta ezt: „fundamentálisan", és nagy fehér zsebkendőjével az orrát kezdte törülgetni. – Valaki más jön vissza, nem az, aki elment. De valami mégis visszatér. Tudja-e micsoda?

– Én ebből a temetői gyászbeszédből semmit sem értek – mondta Sarolta elkeseredetten.

– Megmondom magának, mi tér vissza. Ő hozza magával. Hozza... jön a vonaton... közeledik, már mindjárt feltűnik a lámpája az éjszakában. Ő hozza!... Hozza a beteljesülő földi élet egy csücskét: az emlékezést.

Némán álltak egymással szemben. Sarolta érezte az idegen furcsa erős parfümjének szagát, amint elvegyül a rózsaillattal. Egy szót sem tudott szólni.

Báró Wallenstein folytatta.

– Bizonyos dolgokat, a testem és a lelkem legbizalmasabb dolgait, egyedül ő tud rólam, senki más teremtett ember ezen a földön. És nem felejtette el, mert okos asszony. Ez minden, ami megmaradt köztünk. A titkos dolgok ismeretének kapcsolata. Mi az igazi neve?... Nem tudom. Talán szeretetnek hívják.

– Bizonyára – suttogta Sarolta.

– Ezért bocsátok meg neki – mondta a báró és nagyot lépve tovább sétált.

Később megint megállt.

– Nem mondtam meg mindent.

–Tessék?

– Szenvedek miatta.

– Látom.

– Az élet pókhálós szomorúság. Elmúlás, rendetlenség. Mindent beszőz az idő, ez a rettenetes keresztespók...

– Jaj, ne pókokról beszéljen! Én félek a póktól.

– Minthogy pedig a sors gömbölyű, mint egy kristálygömb, néha felcsillan benne régi fényében és régi szépségében a múlt. Kinyílnak a virágok Mátyás kertjében Szentendrén és madárcsicsergést hallok, amikor magára nézek, gyermekem.

Saroltát hirtelen álmosság fogta el. Ilyen időben máskor már régen aludt és álmában a népművelési miniszternek könyörgött, hogy vegye fel az egyetemre.

– Bizonyos távlatban minden katasztrófa szép – beszélt rendületlenül a rózsacsokros férfi. – Ért engem?

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 362 2020. 09. 21. 11:19:03

Sarolta a fejét rázta.

– Éppen harminc éve, születésnapi ünnepemen ért engem a katasztrófa. Aznap kaptam a harmadik névtelen levelet.

A leány felfigyelt.

– A névtelen levélíró közölte velem – folytatta a báró –, hogy a legitimista királypárt felszarvazott díszökre vagyok. Megcsal a feleségem.

– De ugye, nem volt igaz?

– Várjon. Az első két névtelen levelet összetéptem, elégettem. A féltékenység vérmérséklet és civilizáltság kérdése. Attól függ, miben robban ki. Én higgadt természetemnek köszönhetem, hogy minden emberi helyzetben meg tudom őrizni méltóságomat.

Ez valóban látszott is a bárón, amint a strucctollas fiatal leány balján lépkedett a rózsacsokorral. Sarolta pedig azt gondolta magában, hogy az „öreg Váci utcában" épp most menne fel az emeletre, hogy megmondja Jucinak: „Pár napig ne keress!" Csak engednie kellett volna a kísértésnek. A kórházba magával vitte volna a Giotto-albumot.

– Ennek köszönhettem, hogy nyolc éven át a Szovjetunióban egyetlen lengyel úrral sem vesztem össze, pedig néhanapján elviselhetetlenek voltak.

„Nézhetném most a gyönyörű Giotto-képeket!" – sóhajtozott magában némán Sarolta.

– Minden cselekedetemet igyekszem a méltóság jegyében irányítani. Halálomra is így készülök. Remélem, hogy inasom és visszatért feleségem istápolásával kifogástalanul fog bekövetkezni. Nem leszek nagyon csúnya a ravatalon.

– Félek – mondta a leány.

Wallenstein folytatta:

– Díszökör vagyok? Ezzel a sértéssel a levélíró elárulta, hogy gyűlöl, tehát politikai ellenségem. Csak a politikában van igazi gyűlölet. Mert a politikusok érzékenyek, mint a harmat és hiúk, mint Király Annabella, a Nemzeti Színház ünnepelt színésznője. Az ő gyűlöletükhöz képest a meghasonlott szerelmesek gyűlölete húsvéti locsolóvíz.

Sarolta azt olvasta valahol Giotto képeiről, hogy olyan tiszták és egyszerűek, mint egy számtani levezetés. Erre gondolt és alig figyelt a rózsacsokros álmosító szavaira.

– Gyűlölködő ellenségem a csábító nevét és rangját is közölte harmadik névtelen levelében. Házunk barátját nevezte meg, egy olasz grófot. Ezredesi rangban ő képviselte Mussolini légiflottáját Budapesten. Légügyi attasé volt... A levél a délutáni postámban érkezett. Születésnapi vacsorámra készülődtünk. Megállapodás volt köztünk, hogy születésnapi estéinket mindig kettesben töltjük, és nem hívunk vendéget. Korunkat épp úgy nem illik megmutatni embertársainknak, mint alsó fehérneműnket.

– Jóságos ég! Csak jönne már az a vonat! – szaladt ki Sarolta száján.

De a báró vagy nem hallotta, vagy úgy tett, mintha nem hallaná a türelmetlen kifakadást.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 363 2020. 09. 21. 11:19:03

– Mátyás felesége abban az időben még kiváló szakácsné volt, ma mindig krumplit főz ebédre. Már mindent elkészített a születésnapi lakomára. Libamájjal megtöltötte a hideg csirkét, készen volt a rákmajonéz és a mandarinsarlott. Estefelé telefonáltam a feleségemnek a Nemzeti Lovardába. Tudtam ugyanis, hogy ott lovagol a gróffal. Kértem, jöjjön be értem a Nemzeti Casinóba és majd együtt megyünk haza, a kocsit érte fogom küldeni. *„Va bene!"*[27] felelte olaszul édes csengő hangján. A zöld szalonban fogadtam. Arca piros volt a lovaglástól, olyan piros, mint ezek a rózsák... olyan szép piros, amilyen piros már nem tud lenni most, amikor harminc év után hazatér...

– Mi a keresztneve? – kérdezte Sarolta puszta kíváncsiságból.

– Kornéliának hívják, mint valaha hívták a Gracchusok anyját. De ő nem hősi lélek. Észrevett a tekintetemben valamit és hirtelen nagyon gyáva lett. Láttam rajta. És láttam rajta még valami mást is. Azt, hogy én valóban a királypárt felszarvazott díszökre vagyok. Az ember ezt rögtön tudja.

– Giotto Dante-illusztrációit én nagyon szeretem – mondta Sarolta abban a reményben, hogy a rózsacsokros abbahagyja a történetet.

De Wallenstein rendületlenül folytatta.

– A férjek ezt tudják. Feltéve, hogy nem egészen ostobák. Én Nyugat helyett Kelet felé menekültem el a magyarországi kommunisták rémuralma elől. Így az amerikaiak nem küldtek vissza megbilincselve Budapestre. Mihelyt a veszedelmek itthon elültek, én nyolc év után makkegészségesen visszaérkeztem a Szovjetunióból. Ilyen keggyel ostoba embert nem tüntet ki az ég.

– Barátja és kortársa volt Danténak.

– A zöld szalonban vermutot ittunk, fel is köszöntött, édesen mosolygott rám. „Isten éltesse, Henrik!" Mosolyán ott volt a hűtlen asszonyok fátyla... A gömbölyű sors egyik tréfája, hogy a hűtlen feleség ugyanazt a szerelmes mosolyt mutatja a felszarvazott férjnek, amit az imént mutatott a csábítónak. No, de mindegy.

Ezek az utolsó kis szavak nagy élettapasztalatra vallottak. Sarolta bámult, szólni sem tudott.

– Mikor a főkomornyik kiment és magunkra maradtunk, én a kezébe adtam a névtelen levelet. Elolvasta, még jobban elpirult és csak ennyit mondott: „Ne haragudjon rám, Henrik, de igaz. Én ezt feleltem: „Isten vele, kegyelmes asszonyom!" Kimentem és azóta nem láttam őt... Este frakkba öltöztem, mint rendesen. Évek óta ugyanis pontosan az én születésnapomon nagy alapítónk emlékére összejövetel volt a Nemzeti Casinóba és a bizalmas kettesben elfogyasztott vacsora után oda szoktunk menni. Én mindent ugyanúgy csináltan, mint addig. És ki tudja?... arra is gondoltam. Mátyás megkérdezte, hol van a kegyelmes asszony. Én nem feleltem. Vártam. Vártam, mint most. Vártam a jövőt... őt vártam. Azt vártam, hogy mégis érkezik, nevetve, lovaglócsizmában, feszes nadrágban, lobogó hajjal. Vártam, hogy jön, és azt mondja: „Hazugság! Nem igaz!"... és... és én rögtön megbocsátottam volna neki. Hogyan? Hát nem az-e a megbocsátás, ha elhisszük egy asszony hazugságát?

– Érdeklődni kellene az állomásfőnöknél, mit mond Kelenföld.

– Mátyás megint megkérdezte: „És a kegyelmes asszony?" Ilyen alkalmakra Kornélia is nagy estélyi ruhát öltött mindig magára, mély dekoltázzsal. Szép, sima bőré-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 364 2020. 09. 21. 11:19:03

nek meztelensége előnyös volt. Szépsége inkább az idomaiban és a mozgásában rejlett, mint arcának vonásaiban. Ittam egy pohár tokajit és azt mondtam Mátyásnak. „Mától fogva elég egy teríték, Mátyás…" Nem is nagyon csodálkozott. Megértette. Okos inas volt. Most már kezd romlani az agykérge. A felesleges terítéket azonnal eltüntette és én egyedül ültem le a vacsorához. A menüt már elmondtam. Egyedül ettem végig. A végén adtam egy pohár pezsgőt Mátyásnak. Az egyszerű emberekből hiányzik a tartás. Sírva fakadt és arra ivott, hogy jöjjön vissza mielőbb a kegyelmes asszony. „Akkor megint lesz finom rákmajonéz", ezt is mondta zokogva. Ezért várjuk rákmajonézzel harminc év után hazatérő feleségemet.

Saroltának eszébe jutott, hogy neki holnap kezelésre kell mennie Elemérhez. Feltétlenül el kell mennie hozzá. Valami megint nincs rendben az elégett bőrszövetek körül.

Báró Wallenstein Henrik, magához ölelve a hatalmas rózsacsokrot, átadta magát emlékeinek. Együtt hallgattak egy ideig. Aztán a báró a villanyórára mutatott.

– Nézzen csak oda! – mondta Saroltának. – Éjfél van. Ez a mi időnk, a Kornéliáé és az enyém. A kísértetek órája.

Sarolta kis szédülésfélét érzett.

– Félek – mondta. – Félek, hogy valami baj történt. Szerencsétlenség.

– Nem lehetetlen… – morogta a báró.

Két homályos alak bukkant fel a tornácon: Tatay Ferenc Vargha Kázmérral, aki épp az imént mondta meg neki, hogy pap. A tábornok, megpillantva a rózsacsokros férfit, sietve elinalt vissza a várószoba felé.

A lila fátyolos hölgy épp most menekült és egyre emlegette magában Marcellát, aki a legrosszabbkor szánta el magát az utazásra. Hideglelés borzongatta félelmében, hogy egyenesen a rendőrség karjába pottyan.

V. Heten, mint a gonoszok

Tatay a menekülő Jánosynénál remélt rejtekhelyet a rózsacsokros férfi elől.

– Hová fut ilyen korán, asszonyom? Még nem érkezik a vonat.

A lila fátyolos hölgy, ahogy csak a lába bírta, nyargalt a kijárat felé. Nem törődött ő most Madridból érkező leányával. A bilincs elől futott, amit rá szoktak csettinteni azoknak a csuklójára, akik fennhangon a rendszert szidják. És féltette a nyomorult naphegyi bódét. Vakrémületében válaszra sem méltatta Tatayt. A targoncánál, amelyen ott volt a piszkos zsák, megbújt és visszalesett.

Látta, hogy az ember, aki megszólította, egy sántikáló alakkal betér a várószobába. Valamennyire megnyugtatta, hogy az olvasó „vén faszi" nem szólt hozzájuk egy szót sem, nem ment be velük együtt vissza a várószobába a költő nagyszájú hitveséhez. Az öregember ehelyett elballagott a tornácon egy másik ajtóhoz és amögött tűnt el. Jánosyné egyelőre nem mert visszamenni, ott maradt a piszkos zsák árnyékában a tornác beszögellésénél.

Ophelia apja nem sejtette, hogy előle fut, menekül a lila fátyolos hölgy. Az ajtón, amely mögött eltűnt, az ismerős felírás volt: MOSDÓ – WASCHRAUM – LAVABO,

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 365 2020. 09. 21. 11:19:03

és külön táblán cirill betűkkel oroszul is. Semmi rosszat nem akart ő senkinek, természeti szükségletnek engedelmeskedett.

Bódy Benjaminné egyedül ült helyén, amikor a két idegen férfi a várószobába lépett. Kevély biccentéssel fogadta köszöntésüket, ahogy a felszabadulás óta, tizenkét éve megszokta, mint „kiemelt osztály", a népi demokrácia hercegnője.

Leereszkedett a két férfihoz.

– Tudnak valamit a vonatról, elvtársak? – kérdezte magasról, felfuvalkodottan.

A szerzetes-pap felelt neki, derűsen topogva ormótlan gumicsizmájában.

– Már útban van, instállom.

Mióta a betonépítőkkel az országot járta, felszedett népies szavakat, hogy azokkal is kendőzze magát.

– Valahol a nagyvilágban útban van, azt tudom – mérgelődött a nagyhasú nő.

Belépése pillanatától fogva szemet szúrt neki a bicegő fiatalember, kiállhatatlannak találta kajla mosolyát.

A tábornok az ablaknál ólálkodott. Izgulva leste, merre megy a rózsacsokros gyanús idegen.

Vargha Kázmér csoszogott, járt-kelt a szobában és úgy csapkodta össze a tenyerét fesztelenül, mint a téli pusztában, amikor fázik. Nem engedte, hogy aggodalmai a földhöz lapítsák. A bundás hölgy kihívó viselkedésére a maga módján volt fogékony, Isten fiainak dicsőséges szabadságát tartva szem előtt.

Mióta álnéven és álruhában rejtőzött a népi demokráciában a rendőrség elől, alaposan megismerte az embereket. A kolostor falain belül sok mindenben tudatlan maradt volna. Főképpen pedig az emberismeret révén kifejlődött benne a szimat: hamar belelátott az emberek lelkébe. Mindjárt tudta, hogy a drága prémekbe öltözött hölgy a rendszer kegyeltje, nyilván istentagadó.

Ezért még kajlábban mosolygott rá.

– Robog a vonat a nagyvilágban – ismételte Bódyné szavait. – Ó, nagy a világ! Igen nagy! – tette hozzá félig tréfás, félig komoly pátosszal. – De azt mondta az Úr: Nagyobb a lélek!

Adél mérgesen tetőtől talpig végigmérte a fiatalembert.

– Nem vagyunk zsinagógában – mondta bosszankodva.

Vargha Kázmér nem hagyta magát. Ormótlan gumicsizmájával közelebb lépett a finom divatos hölgyhöz. Kötekedni kezdett vele, erre támadt kedve. Tatay még mindig az ajtónál lesett.

– Álmomban egyszer tücsök voltam, elvtársnő – mondta a papocska.

– Na és? Na és?

– Hipp-hopp, felszökkentem az asztal tetejére. Ott cirpeltem.

– Azt mondja inkább, hogy akkor tanulta a cirpelést. Na és?

– Láttam az asztalon egy óriás gerendát. Mert pici voltam, ilyen pici, mint a körmöm. Csak oldalról láthattam azt, amit láttam.

– Oldalról nézze meg, jön-e már a párizsi gyors.

– Hanem tudja-e, elvtársnő, hogy mi történt? Tücsökből hirtelen átváltoztam pókká.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 366 2020. 09. 21. 11:19:03

– Nem hívják magát La Fontaine-nek? Sok ilyen állatmesét tud még?... Na de folytassa! Mit csinált, amikor pók volt?

– Felmásztam a plafonra és onnan néztem meg, mi van az asztalon. Akkor derült ki, hogy tévedtem, amikor tücsök voltam. Nem gerenda van az asztalon, hanem valami más. Mit gondol, elvtársnő, mi volt az asztalon?

– Na, mondja már! Mondja!

– Csongrád vármegye térképe volt az asztalon.

– Hol tanulta ezt a sületlenséget?

– Nem sületlenség ez, elvtársnő. Ropogósra megsült ez az én fejemben. A történetnek, mint minden igazi mesének, van tanulsága is. Amit a tücsök oldalról gerendának látott, azt a plafonról a pók Csongrád megye térképének látta. De még nincsen vége a mesének, mert átváltoztam én madárrá is és Isten szabad ege alatt repülni kezdtem. A magasból letekintettem és tudja-e, elvtársnő, mit láttam?

– Mit látott?

– Az igazi Csongrád vármegyét.

– Na és?...

– Az *igazit* – ismételte nyomatékkal Vargha Kázmér. – A kacskaringó szőke Tiszát láttam a magasból. Leszálltam és megpihentem egy fűzfán. És láttam a szentesi piactéren pici fekete pontokat. Emberek voltak... Láttam Kiskundorozsma határában a szántóvetőt, akinek nem kellett a traktor, markolta az eke szarvát, nógatta sovány lovát... Láttam Mindszentet és a Fehér-tót, meg a „csongrádi bíró lányát" is láttam, elvtársnő!... És mindez napfényben tündökölt, száz színben ragyogott és olyan szép... ó, olyan gyönyörű volt, hogy én örömömben szebben énekeltem, mint Caruso![28]

– Mondja, nem költő maga? – kérdezte gyanakodva Bódy Benjamin hitvese.

– A magam módján az vagyok – felelte a pap.

Meditációira gondolt, éjszakai töprengéseire, amikor szívének viharait írással csillapította, mert nem tudott aludni Cecil miatt és azzal igyekezett nyugtatni magát, hogy Babylonból puszta lesz, a vasból rozsda, a *laus et jubilus*[29] a legtökéletesebb adorációvá finomul.[30]

– Hát az!... Na, maga költő! – mondta Bódyné és ellenségesen nézte a fiatalembert, aki a tücsökről, a pókról és a madárról mesélt neki.

Az orosz fókaprém alatt a magzat megint rúgott egyet benne. De az édes érzést megkeserítette a jövőtől való félelem. Nézte a kajla mosolyú, kellemetlen alakot, aki költő.

„Ezeké a jövő – mondta magában keserűen. – Ezek acsarkodnak Pista ellen, ezek akarják kitörni a nyakát. Ezek a rongyok, ezek a kis senkik!"

Ettől a perctől fogva érdekelni kezdte őt a gumicsizmás kis ember.

– Jöjjön közelebb, üljön le ide mellém! – mondta neki parancsoló hangon.

Izgatta a gondolat, hogy olyan költővel beszélgethet, aki a Kreml urának árnyéka helyett Isten nevét emlegeti.

Zörrent a kilincs, nyílt az ajtó.

Tatay Ferenc, aki zsebre dugott kezében az ökölvasat szorítva eddig úgy állt ott, ahogy érkező utasok állnak a vonatablakban: gyorsan hátralépett.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 367 2020. 09. 21. 11:19:03

Tellaris Ferdinánd érkezett vissza.

A pap leült a költő hitvese mellé, aki megkérdezte tőle:

– Maga, mint az új szelek dalosa, mit szól ehhez a boszorkányüsthöz?

– Boszorkányüstről nem tudok – felelte Vargha Kázmér. – De azt tudom, hogy nagyon régi szelek ezek. Régibbek, mint a nap és a hold.

Ophelia apja az összeesküvőhöz fordult és kedélyes hangon mondta:

– Még jó ideig várakozhatunk, hogy a bagoly csípje meg! Valami nincs rendben a síneken.

– Mit mond? Mit mond? – kiáltott Bódy Benjaminné.

Nem érdekelték sem a szelek, sem a nap és a hold.

Az új skót sálat elrendezte nyakában Tellaris. Tavalyi kopottságából egyedül cipőjének félretaposott sarka maradt meg, öltözéke egyébként illett a legjobb magyar Ophelia apjához.

Mintha a világ legmulatságosabb történetét mondaná, valamelyik kávéházi „lemezét", amelynek a hármasszabály szerint van egy bevezetése, egy közepe és egy befejezése csattanóval: a városszoba közepére ment, köhintett, és amikor csend volt, beszélni kezdett.

– Egész életemben szerettem utazni, szerettem a vasutat, a vonat ringását, a sínek kattogását, a kőszénfüst és a kaland szagát... szerettem az idegen tájakat. Megtanultam, hogy...

– Azt mondja meg, mi nincs rendben a síneken! – szakította félbe a költő hitvese.

– Azonnal, tisztelt asszonyom. Ne tessék türelmetlenkedni. Bevezetőül el kell mondanom, hogy mint hajdani szenvedélyes utas, egész életemben az összes rangok közt mindig legtöbbre tartottam a vasutasok rangjelzését. Higgyék el tehát nekem, hogy ki a tiszt, és ki a bakter.

– Jó, jó, elhisszük. Na és? Na és?

– Az illemhelyről vagyok távozóban, tisztelt hölgyem és uraim. A hallgatódzás nem erény. De bizonyos helyzetekben az ember ráér, hogy hallja, mit beszélnek egy fallal odébb. Érdekes dolgokat hallottam. Két ember beszélgetett. Távozásuk után megnéztem, kik voltak. Két vasutas. Mégpediglen nem holmi bakterek. Dehogyis. Az egyik a forgalmi főtiszt volt, a másik pedig maga a Keleti pályaudvar állomásfőnöke tábornoki rangjelzéssel. Mindkettőnek piros tiszti sapka volt a fején.

– Azt mondja már meg végre, hogy mit hallott! – türelmetlenkedett Bódyné.

– Előre kell még bocsátanom – folytatta történetét Ophelia apja abban a reményben, hogy sikerül még jobban felcsigáznia az érdeklődést –, a párbeszéd rövid volt és eléggé homályos. Én elmondom szó szerint. Azért vagyunk itt, hogy kihámozzuk az értelmét.

– Halljuk már végre! – morogta az összeesküvő.

– Azt is meg kell még mondanom, hogy suttogva beszéltek. Számoltak vele, hogy valaki esetleg hallgatódzhat. A fülkék közt ugyanis csak félig van válaszfal. De nekem finom fülem van. Zsenge ifjúkorom óta elefántcsont fülpiszkálót használok. Ezt, ni!

Aztán végre elmondta, mit hallott.

Az egyik hang, amely szerinte a forgalmi tiszté volt, ezt suttogta.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 368 2020. 09. 21. 11:19:03

„A 807-esről mindnyájan hallgatunk, mint a sír."

„Ez szigorú parancs" – felelte erre maga az állomásfőnök.

A forgalmi tiszt erre megjegyezte:

„Egy kis nő volt benn az imént az irodában. Sajnálatosan az már megneszelt valamit."

Erre a főnök megkérdezte:

„Hány peronjegyet adtatok ki a várakozóknak?"

„Hét darabot" – felelte a tiszt.

Erre az állomásfőnök hangja ezt mondta:

„Tehát heten vannak, mint a gonoszok"...

– Ennyit hallottam, semmi többet – folytatta Ophelia apja. – Az egyik meghúzta a láncot, a víz csobogása elnyelte a többit, amit beszéltek.

A hallgatóságra mély hatást tett a történet.

Tatay Ferenc reménykedni kezdett, hátha ebben a gyanús zűrzavarban valahol eltűnt Nelly és nem kell ma éjjel találkozniuk.

– Biztos maga abban, hogy jól működik az elefántcsont fülpiszkálója? – kérdezte.

Vargha Kázmér, mintha Isten angyalának láthatatlan szárnyai csapkodnának a közelben, könnyű kis szédülést érzett a gondolatra, hogy talán nem kell ma éjjel Cecil szállására elkísérnie Lovasynét.

– A 807-es szám kétségtelenül jelent valamit – mondta.

Állapotosságának hetedik hónapjában Bódy Benjaminné émelyegni kezdett.

– Tán csak nem történt valami baja a vonatnak? – sóhajtott sokkal szerényebben. Egész közeli veszedelemtől tartott.

Rövid ideig csend volt a várószobában.

Ophelia apja figyelte maga körül az arcokat, látta azok változását. Észrevette már máskor is, hogy bizonyos lelki helyzetekben az emberek a hallgatást választják és ilyenkor olyan az arcuk, mint a levetett ruha, amelyet fogasra akasztanak.

Leült, vissza a helyére, a bőrszékre a falhoz, ahol a feje fölött látszott a kifakult négyszög. Felöltője zsebéből elővette könyvét és tovább olvasott. Úgy hajolt a könyv felé és úgy olvasott, mintha őt egy csöppet sem érdekelné a szigorú parancs, melynek értelmében a 807-esről mindenki hallgat, mint a sír.

A tábornok méregetni kezdte lépteivel a szobát. Ő szólalt meg először a hosszú csend után.

A szobában várakozók közt ő volt a legfürgébb, mint egy elrontott zenei partitúrát, kezdte újrakomponálni maga körül a saját kis világát.

Hátha nem érkezik meg Nelly!

Ezt mondta komor, temetői hangon:

– Ez veszedelmesen emlékeztet Biatorbágyra.

Bódy Benjaminné felemelte arcát.

– Mi történt Biatorbágyon? – kérdezte gyönge, kimerült hangon.

Tellaris letette a könyvet. Ő volt itt a szobában a vasúti dolgok szakértője. Nekifogott az új történetnek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 369 2020. 09. 21. 11:19:03

– Ha jól emlékszem, éppen huszonöt éve épp ilyen enyhe őszi éjszaka volt.[31] Most nem tudom, ragyognak-e csillagok az égen. Akkor ragyogtak. Erre emlékszem, mert kocsimon én is kisiettem a vasúti szerencsétlenség színhelyére…

Kimondta a szót: vasúti szerencsétlenség. Citromszínű lett tőle Bódy Benjaminné kifestett arca.

– Én társaságommal a New Yorkban üldögéltem vacsora után. Éjfél felé járt az idő, mint most. Taxisofőrök hozták a hírt, hogy a párizsi gyors még mindig nem érkezett meg, katasztrófa érte…

– Ne tessék ijesztgetni ezt az asszonyt – szólt közbe gyöngéd papi hangon a gumicsizmás kis földmérő. – Láthatja, hogy anyai örömöket vár.

A költő hitvese felpattant, mérgesen szólt:

– Folytassa csak, engem ne féltsenek! Nem vagyok én kispolgári várandós anya.

– Rettenetes látvány fogadott a biai viaduktnál. A párizsi gyors ott hevert a szakadékban, a mozdony belefúródott a földbe zuhanás közben, a régimódi sárga hálókocsik palacsintává lapultak, forgácsaik szétszóródtak, mint a fogpiszkálók…

Vargha Kázmér hagyta, hogy az öregember beszéljen.

Ez a második történet az első után őt is lenyűgözte. Saját partitúráját, amelyben benne volt Cecil és Lovasyné, ő is kezdte újraírni és azt mondta magában: „Mellettem van most is Isten angyala, talán épp ő segít nekem, hogy elszakítsam a legfájóbb szálakat, amelyek testemen át a földhöz kötnek, nyomorult bűnöst."

Hallgatta, mit mond a mesélő öregember és visszanézett saját életére, a bűnre, a csapásra, a szerencsétlenségre, amely ott érte őt egyszer Cecil kis pinceodújában, a Liliom utcában, ahová ma éjjel vissza kell… vissza kellene menni. Emlékezett a gyönyörű percekre. A kárhozatot jelentették Cecil karjában és mégis hasonlítottak az üdvösséghez: azokra a percekre, amikor kitárt karral feküdt a földön az érsek előtt, aki pappá szentelte. És azóta rizsföldeken, romtanyák patkányos szobáiban, hideg vackán hányszor kívánta vissza a gyönyörű bűnös pillanatot! Hányszor ismételte el magában, keservesen szégyellve gyöngeségét: „Aki kezét az ekére teszi és hátranéz, nem alkalmas Isten országára."[32]

Élesen emlékezett most Cecil kék köténykére és úgy félt tőle, hogy a fogai vacogtak.

Tellaris befejezte második történetét:

– A viadukton pokolgépet helyeztek el, a párizsi gyors lezuhant a völgykatlanba. Legalább kétszáz méter mély ott a szakadék, ha nem több. Minden utasa elpusztult, egyetlen ember sem maradt életben.

Bódyné halálsápadtan megérintette a pap karját.

– Hozzon egy pohár vizet, fiacskám. Rosszul érzem magam.

Behunyta szemét és hátrahanyatlott a széken kispolgár módra. Vargha Kázmér szolgálatkészen futott vízért, sántikálva csoszogott az állomásfőnöki iroda felé.

A két férfi nem törődött a fókaprémes hölgy rosszullétével.

Tatay felélénkülten, mintha a hóhér kötele elmúlt volna a feje felől, bemutatkozott Ophelia apjának.

– Zobell vagyok. Kulcsár Rudit várom Zürichből… Roppant kínos lenne üzletileg, ha nyakát szegte volna a szerencsétlenségben és nem érkezne meg.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 370 2020. 09. 21. 11:19:03

Már úgy beszélt, mintha huszonöt év után ez a párizsi gyors is lezuhant volna a völgykatlanba a biai viaduktról.

Bódy Benjaminné túljutott rosszullétének mélypontján. Felháborodott, de nem Tatay ellen, hanem a „boszorkányüst" ellen, a hazugságok ellen. Meglepő dolgot kiáltott, sipító hangon:

– Örökre megszűntek a vasúti szerencsétlenségek Magyarországon!

Ophelia apja nem vette észre, hogy politikai gúny süvölt.

– Ne tessék már ilyent állítani – mondta komolyan. – Én tudom, hogy a ferencvárosi pályaudvaron a múlt héten is...

– Tévedés! Magyarországon utcai balesetek sincsenek! Nincsenek munkabalesetek, mert minden gép tökéletes. Bányaszerencsétlenségek sincsenek, mert a proletár karja erősebb, mint a földomlás!... Nincsenek tolvajok, nincsenek csalók, nincsenek betörők, nincsenek gyilkosok... Halál sincs Magyarországon!... Nincs a földön még egy ilyen erkölcsös, boldog ország a Párt újságjai szerint!... Ne mondja tehát az elvtárs azt, hogy a vonatot szerencsétlenség érte! Örüljön, hogy olyan boldog országban él, ahol szabadon járhat-kelhet, le sem csukták, fel sem akasztották ártatlanul!

– Engem megmentett a lányom és az én svájci aranyborjúm – mondta Tellaris rejtélyesen.

– Tíz év óta itt mindenki hazudott! – folytatta a költő hitvese szenvedélyesen. – Az én uramnak azt parancsolták, írja ezt: „Űzd ki a rablókat a londoni Cityből!" Akár azt is parancsolhatták volna, hogy sepertesse le az égről a Tejutat. Az én uram bolondul engedelmeskedett nekik.

– Az Állami Lószőrt súlyos károk érnék, ha Kulcsár Rudi nem érkezne meg – mondta sötét szemüvege mögé bújva Tatay tábornok.

Nyílt az ajtó és ketten jöttek be. Elöl strucctollas kalapban egy fiatal leány, mögötte a földmérő papocska hozta vasúti papírpohárban az ivóvizet a költő feleségének.

Saroltának sikerült megszabadulnia rózsacsokros pártfogójától.

Varga Kázmér odasántikált Bódy Benjaminnéhoz és nyújtotta felé a papírpoharat, amelyből lassan csepegett a víz.

– Úgy látszik, csakugyan valami szerencsétlenség történt – mondta komolyan. – Egy sereg vasutas nyüzsög a forgalmi irodában és mindenki a 807-esről és a katasztrófáról beszél.

VI. „Az élet csak váróterem..."

Egyszerre forró lett a levegő a kis váróteremben, pedig a vaskályha a sarokban hideg volt, nem fűtöttek.

Kezdték elveszteni önuralmukat a benntartózkodók, csak Ophelia apja olvasgatott nyugodtan a helyén.

Sarolta félt Tataytól. Nem vette észre, amikor belépett. Most félreértette egy mozdulatát és felháborodottan rákiáltott:

– Nem érdekel engem, hogy maga kit vár Zürichből!

Ugyanekkor Vargha Kázmér ezt mondta a tábornoknak:

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 371 2020. 09. 21. 11:19:03

– Hat éve titkolom, hogy szerzetes-pap vagyok. Akkor szöktem meg az internálótáborból.

– Mit számít az manapság! Nem érdekes – felelte az összeesküvő.

Nem törődött már Saroltával; már nem volt szüksége rá, nélküle is biztonságban érezte magát a várószobában, mert nem volt ott a rózsacsokros férfi.

De éppen most közeledett!

Jánosyné lila fátyla mögött tűnt fel a rózsacsokorral.

A naphegyi trafikosnő jött be előbb. Értesült már ő is a bonyodalomról. Azt gondolta, elég ideig rejtőzött már odakint és azalatt vagy elvitték, vagy futni hagyták a nagy hasú bundás nőt, aki olyan vakmerően nyíltan káromolta a demokráciát. Nagy volt a meglepetése, amikor Bódy Benjaminnét ott találta a helyén.

Mögötte báró Wallenstein Henrik lépett be a kis váróterembe, gyászosan. Maga előtt tartva, úgy hozta csokrát, mint halott csecsemőt.

Az általános zűrzavarban Tatay Ferenc igyekezett elsomfordálni, bár már nem félt olyan nagyon a rózsacsokros férfitól: bízott benne, hogy legalábbis ma éjjel, nem érkezik meg Nelly a titkos utasítással.

– Majd én megtudakolom, mi történt – mondta biztos hangon és ki akart osonni.

De a báró a rózsacsokorral útját állta az ajtóban.

– Nem sürgős – mondta olyan méltósággal, mintha ráírná egy aktára, mint anynyiszor tette államtitkári korában: „Nem teljesíthető!"

Az összeesküvő megmarkolta zsebében az ökölvasat. A gyanús idegen közelsége zavarokat okozott vérkeringésében.

– Félre az utamból! – kiáltotta gorombán.

Azt gondolta magában, hogy most legalább kiderül, hogy Nelly érkezésére küldték-e ki ezt a pojácát a rózsákkal. Hátha elárulja magát?

– Csak a testemen át – morogta a báró elszántan.

– Miért nem akar kiengedni?

– Azért, mert ráérünk megtudni, ha halálos vasúti szerencsétlenség történt... Szeretteinket ráérünk még meggyászolni...

A báró komor szavaitól mindenki megdöbbent.

A tábornok nem tudott mit mondani. Tétovázva nézett farkasszemet ellenfelével.

A gyászos csendben a lila fátyolos hölgy méltatlankodó szava hallatszott.

– Lelkiismeretlenség ilyet mondani. Én a leányomat várom, egyetlen Marcellámat... Nem lehet így beletaposni egy anya szívébe.

– Igaza van! – mondta a költő hitvese. – Én meg az uramat várom és harmadik gyerekemet, aki a szívem alatt lélegzik.

„Akár engem figyel ez a madárijesztő, akár nem, én most rendre utasítom!" – határozta el Tatay Ferenc.

– Ki mondta azt magának – kérdezte durván –, hogy vasúti szerencsétlenség történt?... Ki a farbával, apuskám, mert baj lesz !

– Nekem azt senki sem mondta, de én ezt a hangot a parlamentben sem tűrtem.

– Hol az a parlament, ahol maga volt, apuskám? A holdban!... Félre az utamból, és ne rémítse a hölgyeket!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 372 2020. 09. 21. 11:19:03

Báró Wallenstein Henrik olyan megvetéssel nézett az összeesküvőre, mint hajdan a „magyar Derby" napján a páholyában trónoló Horthy kormányzóra.

– Hátrább az agarakkal, uram! – kiáltotta régies méltósággal. – Különben pisztolyom csöve elé állítom.

De Tatay félrelökte az útból és kiment a szobából. Távozását hosszú, mély csend követte. Így szokott lenni nagy indulatkitörések után. A szobában mindenki úgy vélte, hogy ebben a helyzetben felesleges megszólalnia, véleményt nyilvánítania. Még a költő hitvese és a lila fátyolos trafikosnő is hallgatott.

Báró Wallenstein lassan a kályhához sétált, megtapintotta, vajon fűtik-e. Ophelia apja, mintha egyáltalában nem érdekelnék emberek és dolgok, megint elmélyedt olvasmányában.

A csendben, a katasztrófa árnyékában írta mindenki gondolataiban a maga kis világának új szövegkönyvét, újra komponálta a partitúrát.

Mert hátha soha meg sem érkeznek azok, akiket várnak! Szívének csücskében mindenki őrizte, rejtegette titkát.

Báró Wallenstein Henrik jó ideje tapogatta már a hideg kályhát. Most odalépett Vigh Sarolta mellé és leült egy székre.

– Elfelejtettem megmondani, hol volt a leányunk azon a napon, amikor Mátyás tudomásul vette, hogy attól a naptól fogva csak egy személyre kell teríteni.

– Ó, jaj! – sóhajtott kétségbeesetten Sarolta.

– Leányom, az azóta megboldogult Catanzaro grófné, a francia apácáknál nevelkedett a Sashegyen a Sacré Coeurben. Onnan vitte magával Itáliába az anyja. Későbbi életéről nem sokat tudok. Libapásztor voltam a Vicsegda partján.

Jánosyné egyedül ült a szoba sarkában. Félrehúzódott a költő hitvesétől, nem akart megint beszélgetésbe keveredni vele, féltette bódéját.

A szerzetes-pap ott állt a szoba közepén. Habozott, elmondja-e, mit tapasztalt még odakint, mialatt papírpoharat és vizet koldult az állapotos anyának. Lehajolt, nagy gumicsizmájának a szárát lejjebb tűrte, nadrágjáról a megszáradt sarat a tenyerével ledörzsölte. Ettől fejébe ment a vér és a füle hegyéig rákpiros volt, amikor mégis elszánta magát és ezt mondta szelíd hangon:

– Valami csakugyan nincsen rendben, odakint gyanús dolgot tapasztaltam.

Többen is biztatták, hogy mondja meg.

– Már a legrosszabbat is elviselem – mondta Bódyné.

A hangja csupa neheztelés volt, mintha ezért a „legrosszabbért" is azokra haragudna, akik tíz éven át hazudtak Pistának és most „sematikusnak" nevezik.

– A fekete falitáblán tapasztaltam a furcsaságot – folytatta Kázmér. – Először azt írták ki rá: *„A 807-es gyorsvonat Hegyeshalom felől 25 percet késik."* Később kijavították a 25-öt és hozzáadtak 40 percet. Akkor még ez volt a táblán: *„A 807-es gyorsvonat Hegyeshalom felől 65 percet késik"*...

– Na és? Na és? Most mi van a táblán?

– Éppen azt találtam én gyanúsnak – felelt a papocska –, hogy most már semmi sincs a táblán.

– Hogyan lehetséges az? – faggatta tovább a költő hitvese.

– Valaki letörülte.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 373 2020. 09. 21. 11:19:03

– Kicsoda?

– A vasút.

– Maga látta, amikor letörülték?

Erre már nem felelt Varga Kázmér. Leült Sarolta mellé, alig nézett rá és megkínálta egy gyűrött zacskóból savanyú cukorral. Többnyire hordott magánál savanyú cukrot, mert szerette az édességet és ezt nem tiltotta Szent Bernát.[33]

Jánosyné unta magát egyedül a sarokban, átsétált a szobán és az olvasgató öregember mellé telepedett.

– Maga itt, látom, az egyetlen normális és nyugodt ember – mondta neki suttogva, bizalmasan. – Maga lát ebben a dologban valami aggasztót?

– Várjunk – felelte Ophelia apja.

– Én nem tudok már várni, nincs idegem hozzá.

– Pedig várnunk kell – mondta bölcsen Tellaris, egy gazdag élet tapasztalataira támaszkodva. – Az életünk csupa várakozás. A perc lehull, mint a cigarettahamu a padlóra és elszívjuk várakozás közben a másik cigarettát. Ez az élet, tisztelt asszonyom. Fogadjuk el, amilyen. Az élet csak váróterem...

– A letörült számokról szeretném hallani, mit mond, nem a cigarettáról. A cigarettákhoz én jobban értek, mint maga.

– Letörült számok?... Sorsunk könyvében mindennap letörülnek számokat. Én nem vagyok hozzá elég bölcs, hogy ezt a különös tüneményt önnek megmagyarázzam.

– Az embert minduntalan felizgatják ezek az izgága emberek – panaszkodott Jánosyné. – Maga türelmet, várakozást ajánl nekem. Az idegeim pattognak, ugrálnak... az én egyetlen édes gyermekem, Marcellám miatt!

– Az az úr, sötét szemüveggel, aki az imént kiment... bár lehetséges, hogy nem úr, hanem elvtárs... az majd vissza fog jönni bizonyára és hallunk tőle valami újságot.

– Jaj, az én szépséges leányom, egyetlen magzatom! – sóhajtozott színpadiasan a lila fátyolos hölgy.

Ophelia apja gonoszul megjegyezte.

– Fél órája akaratlanul is fél füllel hallotta, hogy nem nagyon örül leánya érkezésének. Szívesebben venné, ha nem most érkezne.

– Félreértette az anyai ösztön aggodalmát – felelte talpraesetten Jánosyné. Aztán támadóan hozzátette: Egy anya számára minden percben a legnagyobb öröm, ha viszontláthatja gyermekét. Látszik, hogy maga nem volt soha anya.

– Nem volt módomban, asszonyom.

– Ezer szerencse, mert maga nőstényszörnyeteg lenne és nem anya.

Tellaris mosolygott. Élvezte sikerét: beletalált a lila fátyolos hölgy szíve titkának legközepébe.

– Az élet tényei néha sajnálatosak, asszonyom. A hazatérőkre gondolok.

– Mit gondol a hazatérőkről? – kérdezte Jánosyné védekezően.

Tellaris felemelte hangját, mert észrevette, hogy a szobában többen őt figyelik. Új történetet, új lemezt akart rögtönözni, jól megrágta a szavakat.

– Életem utazgatással telt el, bátorkodtam már mondani, hogy legjobban tisztelem a vasutas rangot. Ha választanom kellene egy mozdonyvezető és egy államférfi közt, feltétlenül a mozdonyvezetőt választanám. Abban százszor több a felelősség-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 374 2020. 09. 21. 11:19:03

érzet. Nem is szólok egy tábornokról és egy kisvárosi vasútállomás főnökéről. Ez az utóbbi százszor hasznosabb munkát végez.

– Na és? A hazatérőkről beszéljen! – sürgette élesen a költő hitvese.

Tellaris, ügyet sem vetve rá, folytatta:

– Sok elutazót és sok érkezőt láttam már életemben, magam is voltam sokszor elutazó és érkező. Az elutazók mindig elszakítanak egy vékony fájó fonalat, olyan finom az, mint a selyem cérnaszál. Mégis ők a boldogabbak.

– Ezt nem értem – suttogta Marcella anyja.

Ophelia apja megmagyarázta.

– Az elutazók boldogságának épp az a titka, az a pillanatnyi kicsi fájdalom. Mikor a finom szál elszakad és kitárul előttük a vonat ablakában a megunt múltnál vidámabb jövő. Személyes tapasztalatom, hogy az érkezők szíve reszket a viszontlátás biztos csalódása miatt, mert amit látnak, az a sóbálvánnyá meredt múlt, maga az elmúlás, temető, sírásó, halál. Az érkezés, hölgyeim, olyan, mint a temetőlátogatás kedves halottunk sírjánál... Egy úr van közöttünk, aki bizonyosan egyetért velem. Az az úr ott, a nagy rózsacsokorral!

Báró Wallenstein felegyenesedett. Bólintott.

– Csak éppen egyet felejt el, uram. A sors gömbölyű.

– Ebben önnek tökéletesen igaza van – mondta Tellaris. – Elmondhatjuk tehát együtt, mint egy pogány imádságot: Keleti pályaudvar... párizsi gyors... váróterem... 1956! Ez az emberi élet, hölgyeim és uraim. Mindig várunk... már régóta várunk. Várjuk a jobbat, várjuk a szebbet... várjuk, hogy életünk vidámabb és gondtalanabb legyen... magyarabb legyen, merem mondani ezen a hosszú éjszakán... Várunk, várunk, évek óta várjuk az érkezőket, de a vonat nem akar érkezni... Várunk hazánk és az élet várótermében, szívünk reszket, olyan reménykedve várunk és elfelejtjük nagy reménykedésünkben, hogy az érkezőknek nem igazi öröm és boldogság az érkezés, mert... mert temetőbe érkeznek, a csendbe érkeznek, a megölt múlthoz érkeznek... De várjunk csak türelemmel, még akkor is várjunk, ha nincs remény... még akkor is, ha elgázol minket a berobogó füstös vasszörnyeteg... Még akkor is, hiszen maga az egész földi élet reménytelen.

Ophelia apja elégedett volt a rögtönzéssel, figyelte a megmerevedett arcokat. Valóban mindenki az elmúlásra gondolt, nem is gondolhatott mást a zűrzavaros, sivár helyzetben.

Vargha Kázmér újabb savanyú cukorral kínálta Saroltát és halkan mondta neki:

– Ne higgye egy szavát se. Ez egy földhözragadt öreg nyomorék. Kihagyja a legfontosabbat... Kegyelem is van.

Tellaris tovább olvasott.

Jánosyné sértődötten fölkelt és kiment.

– Elveszik az ember kedvét még ettől a nyomorult kis élettől is – mondta távozóban.

Sarolta hívta a gumicsizmás fiatalembert, hogy menjenek ki együtt, nézzenek körül a tornácon.

A várószobában így csak hárman maradtak. A költő hitvese, a rózsacsokros férfi és Ophelia apja.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 375 2020. 09. 21. 11:19:03

VII. A virrasztók

„A hadi ösztön, amely a taktikai tudományok lelke" ezúttal cserben hagyta a tábornokot. Nagy garral nyitott be az állomásfőnöki irodába és kommunista pártszerű köszöntést mondott.

– Szabadság!

A tiszt, aki az államvasutak csillagos égboltja alatt zöld fényben ült, nem volt kommunista. Sőt: gyűlölte a kommunistákat.

– Mit akar? – szólt rá nyersen a belépő Tatayra.

Az összeesküvő közvetlen mozdulattal megragadta a tiszt karját és gyöngéden megrázogatta.

– Nekem megmondhatja, elvtárs, hol történt a katasztrófa. Kettőnk titka marad, elvtársam... Én Zobell vagyok, az Állami Lószőr igazgatója, Kulcsár Rudit várom Zürichből.

– Nem érdekel, kicsoda az elvtárs, nem érdekel, hogy kit vár – mondta a tiszt mérhetetlen megvetéssel. – Én semmi felvilágosítást nem adok. Szíveskedjék elhagyni a helyiséget!

– Önnek, elvtársam, kötelessége, hogy...

– Ha nem megy ki innen, tüstént rendőrt hívatok.

A rendőr szótól Tatay úgy megijedt, hogy sötétzöld szemüvege alatt könnyezni kezdett a szeme. Azonnal kiment. Kósza éji denevérként surrant ki az ajtón, nyitva is felejtette maga mögött.

A tornácon körülnézett, nincs-e valahol rendőr.

Szétterpesztett lábbal állt, kigombolta felöltőjét, a zsebeiben keresgélt. Eddig nem jutott eszébe, hogy hátha lehet nála valami, ami vesztét okozhatja, ha rendőrkézre kerülne.

„Micsoda marha könnyelműség, feledékenység!" – morgott magában és egyre inkább úgy rémlett, hogy valaminek kell a zsebében lenni, elfelejtette otthon elrejteni.

Nadrágzsebének mélyén végre megtalálta a galacsinná gyűrt borítékot, amelyben egy húszdolláros volt, Nelly fogadtatásának költségeire.

A peronon a fiatal leány közeledett a sántikáló fiatalemberrel. Habozás nélkül hozzájuk sietett.

„Mégis szatír!" – gondolta Sarolta és belekapaszkodott Vargha Kázmérba.

– Ez az ember nem hagy békén engem – mondta neki. – Ne hagyjon magamra.

De a szatír nem vele törődött, a fiatalembert vonta félre.

– Pardon, maga pap. Egyedül magában bízom meg itten. Fogja ezt a borítékot, dugja el. Aztán majd visszakérem.

A papírgaluskát a markába nyomta és tovább nyargalt. Sarolta megkönnyebbülten tekintett utána. Vargha Kázmér egy lámpa alá ment, a leány követte. Együtt hámozták ki a gyűrött borítékból a húszdollárost.

– Ezért felakasztják az embert, ha megtalálják nála – mondta Vargha Kázmér.

– Adja ide nekem, ha maga fél. Bedobom a csatornába – mondta Sarolta.

– De vissza fogja kérni tőlünk. Nincs jogunk hozzá, hogy elpusztítsuk más ember kincsét.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 376 2020. 09. 21. 11:19:03

– Bedugom a harisnyámba.

Vargha Kázmér visszacsomagolta a dollárt a borítékba és lüszter esőkabátjának zsebébe csúsztatta.

– Igaz, hogy maga pap? – kérdezte a leány.

– Az vagyok. A Sátán üldöz engem, leskelődik rám. De velem van Isten angyala is. Emlékszem az Úr szavaira: „Esztelen! Még az éjjel számonkérik tőled lelkedet. Kié lesz a pénz, amit szereztél?"[34]

– Miért nincsen papi ruhában?

– Próbára tesz az Úr, aki azt is mondta: „Ne féljetek az üldözéstől."

– Nem volna-e jobb mégis, ha én rejteném el ennek a kellemetlen tolakodónak a dollárját?

Vargha Kázmér mosolygott, a fejét csóválta. Sajátságos kappanhangján, amely mégsem volt visszatetsző, azt mondta.

– Én nem a dollártól félek...

Sarolta megkérdezhette volna tőle, hogy mitől fél. De annyira meglepte, hogy pappal hozta össze a végzet ezen a különös éjszakán, méghozzá egy gumicsizmában sántikáló kopott és üldözött fiatalember képében, hogy inkább hallgatott.

Vargha Kázmér már elhatározta magában, hogy egy módon menekszik, ha a vonat mégis megérkezne: Lovasynénak is meg fogja mondani, hogy ő a pap, és Lovasyné meg fogja mondani Cecilnek.

Bár a leány nem kérdezett semmi, ő tovább beszélt.

– Én pap vagyok... Hat éve titkolom. Akkor szöktem meg az internálótáborból, ahol eltörték a bokacsontomat. Azóta félek és várok...

– Mint most is várunk – szólt Sarolta csak azért, hogy mondjon valamit.

– Sokféle félelem, többféle várakozás van. Néha félek a rendőrtől. Ha kék egyenruhát látok, dobogni kezd a szívem... Máskor a szívem más félelem dobogtatja meg... És várok így, várok úgy... Várok haza egy páncéloshadnagyot acélparipáján, aki a szabadságot hozza... aki visszaadná nekem papi ruhámat. De félelmeim és várakozásaim emberi sorsomban gyökeredznek. Azt is mondta az Úr: „Az emberek megdermednek a félelemtől annak szorongó várásában, ami az egész világra következik..."[35] Legyünk hát okosak.

– Okosak? Hogyan? – kérdezte Sarolta.

A lüszterkabátos papocska félig lehunyt szemmel inkább magának felelt, mint a strucctollas leánynak. Biztatni, erősíteni akarta magát az éjszakában a sötét kupola alatt rejtőző gonosz szellemek kísértései ellen. Gyűrött arca kisimult, vonásai megszépültek.

– Nekem is van egy történetem, mint odabent annak az öregúrnak. Csakhogy az enyém sokkal régibb. Tíz szűzről szól.[36] Ismeri?

A leány nemet intett.

– Azt mondta rólam a várószobában a bundás hölgy, hogy költő vagyok. Ráhagytam. Most megpróbálom átkölteni a régi történetet... Tízen ők, a tíz szűz, lámpával a kezükben a vőlegény elé mennek... a Keleti pályaudvarra... éjfélkor... csendben... láthatatlanul...

– Már kezdem sejteni – mondta Sarolta.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 377 2020. 09. 21. 11:19:03

– Öt közülük balga, öt pedig okos. A balgák elviszik ugyan lámpásaikat a budapesti pályaudvarra, de olajat nem visznek magukkal. Az okosok viszont lámpásaikkal együtt olajat is visznek korsóikban... Az okos szüzek, akik olajat vittek korsóikban, azok meglátják az érkező vőlegényt. A balgák sötétségben maradnak, és kívül rekednek. Nem jutnak be a lakodalmas házba... Ez az én történetem. Odabent az öregúr pedzett valamit. Az élet csakugyan olyan, mint a Keleti pályaudvar, de a várakozás nem reménytelen.

Tovább sétáltak.

– Várjunk, virrasszunk – mondta Vargha Kázmér.

– Én a vőlegényemet várom – mondta Vigh Sarolta.

Így érkeztek el a tornác beszögelléséhez, ahol két orosz katona toppant eléjük.

– Egy ilyen *tovaris* mentett meg egyszer engem – szólt Vargha Kázmér.

Mentek, nem féltek tőlük, ezek már évek óta nem bántanak senkit, jámborak, mint a birkák. Csak éppen azért nem veszik fel őt az egyetemre, gondolta Sarolta, mert ezek itt vannak. Azok ketten, a két orosz, tértek ki az útjukból, jellegzetes himbálódzó járással, vállukról hosszú szíjon lógó táskájuk oda-odacsapódott harmonikacsizmájukhoz.

– Két szegény istentelen – ezt is mondta még Kázmér.

Saroltának dobogni kezdett a szíve. Valamit kérdezni akart a paptól, de nem merte.

– Az én kedves Szentem, a Szent Modesta, ő vigyáz rám – mondta zavartan mosolyogva.

– Igen?... Nem nagyon ismerem – felelte szórakozottan a pap.

Lovasynéra gondolt, aki mint a megtestesült végzet, közeledik a Keleti pályaudvar, Budapest felé, hacsak...

– Tetszik tudni, ez nehéz ügy... az én mátkaságom – végre mégis elszánta magát Sarolta. – Még gyerek voltam, amikor eljegyzett egy dunai hajón... Én hazajöttem, ő kint maradt és mérnök lett Amerikában. Éveken át hiába írt nekem, minden levelét elfogta a cenzúra, én egyet sem kaptam kézhez. De most, hogy enyhült a helyzet... tán cenzúra sincs már és... és minden levele megérkezik. Fülig szerelmes ma is belém... Szegény!... És jön... jön értem... feleségül akar venni, tetszik tudni és... és el akar vinni magával Amerikába...

Sarolta már-már úgy beszélt, mint a gyóntatószékben.

Vargha Kázmér pedig a közeledő végzetre gondolt. Mit segít, ha bevallja magának Cecilnek is, hogy ő pap? Saját közeledő öregasszonyával volt tele a lelke, aki mindenét pénzzé tette, minden követ megmozgatott, hogy kijusson másik unokaöccséhez Santa Cruzba. Éveken át az *effidevit* volt mindene és most mégis hazajön. Cecil mondta az Üllői út sarkán, mit írt neki utolsó levelében. Nemcsak azt írta, hogy vágyik a Göncölszekér után, hanem egyebet is: „Belehalok, ha nem mehetek haza, mert Bolíviában nem magyar az ablakkilincs."

– Sokféle emberi szenvedés van – mondta hangosan, mintegy feleletül a leánynak.

De a leány máshová akart kilyukadni.

– Gyerek voltam még, amikor azt ígértem neki, hogy a felesége leszek. Nem is volt komoly... Bevallom, elfelejtettem és... és nekem tulajdonképpen van már itthon

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 378 2020. 09. 21. 11:19:03

egy másik vőlegényem... Idősebb ember... nős... családapa... Szeret engem és igen... azt hiszem, én is őt szeretem és nem Bélát szeretem... De most... most egy idő óta valami... valami megváltozott a szívemben... Ne tessék haragudni, hogy ilyen őszintén elmondom. De hát kinek beszéljek, ha nem egy papnak?... Valami megváltozott a szívem körül azóta, hogy... Nem is merem kimondani, olyan nagyon szégyellem magam... Tessék segíteni nekem, hogy bevallhassam!

– Teljes megértéssel hallgatom.

Sarolta megállt, két tenyerébe rejtette arcát szégyenében. Ujjain keresztül mondta:

– Mióta híre terjedt, hogy szerencsétlenség érte a vonatot és... és talán meg sem érkezik soha... volt egy nagyon csúnya gondolatom. Nem is merem megmondani.

– Mondja csak.

– Azt gondoltam magamban, hogy talán jobb is, ha sohasem érkezik meg Béla... Ezt a szörnyűséget gondoltam magamban.

A leány kinézett két tenyere közül, nagy barna szeme csillogott. Várta, mit felel a sánta kis pap.

– Ne szégyellje – szólt Vargha Kázmér. – Mindnyájunknak súg a Gonosz. Csak imádsággal védekezhetünk ellene, mert senki sem menthet meg tőle minket, egyedül az Úr.

Sarolta megkönnyebbülten sóhajtott.

Az okos és a balga szüzek történetére gondolva, hangosan kérdezte:

– Meglátom-e az érkező vőlegényt?

De Vargha Kázmér már arra gondolt, vajon milyen lehet az ablakkilincs Bolíviában.

– Virrasszunk tovább – mondta távolról.

Gondolataiból ijedten rezzent fel. Kék ruhás rendőröket pillantott meg a vasúti tornácon, tízen-tizenöten közeledtek. Mióta ezek verték, ilyen egyenruhában, és ezek rúgták, pofozták: nem is annyira a félelem ragadta torkon, valahányszor kék rendőri egyenruhát látott, hanem valami más. A vértanúság véres pálmája legyintette meg. Irtózott tőle, hogy mint szökevényt, fülön csípik, visszaviszik a börtönbe, eltörik a másik bokacsontját is. Mélyen aggasztotta minden alkalommal, hogy ő ezt a pálmát nem kívánja, pedig az éjszakában kardok, bárdok és vadállatok árnyai rejtőznek és a kisded Jézusnak vér kell és könny kell.

A közeledő rendőrcsapat ellepte a tornácot. Az egyik durva hangon rájuk kiáltott:

– Itt nem szabad maguknak tartózkodni! Menjenek be a váróterembe!

Mióta Ázsia tanította új fegyelemre a budapesti rendőrt, az emberek leszoktak róla, hogy rendőrrel vitatkozzanak. Szó nélkül engedelmeskedtek hát ők is.

Hátrább két rendőr vezette karonfogva a lila fátyolos hölgyet a várószoba felé.

– Azt hittem, jogom van peronjeggyel a peronon tartózkodni – mentegetődzött Jánosyné.

– Kuss! – szólt rá a rendőr.

Vidékről került fel a magyar fővárosba és néha úgy beszélt az emberekkel, ahogy falun a teheneknek szólt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 379 2020. 09. 21. 11:19:03

VIII. Siegfried Hell

A „kék rendőr”, ahogy Budapesten nevezték ebben az időben egyenruhájuk színéről a közrend hivatalos őreit, betuszkolta a trafikosnőt a várószobába. Maga is bement, körülnézett, minden arcot megnézett. Aztán így szólt Jánosynénak:

– Mígnem aztat nem mondjuk magának, hogy szabad, ki ne merjen innen illanni, mert leverem a szakajtót a fejéről! – és a többiekhez fordulva, ezt mondta még: – Megértették?

Senki sem mukkant. A költő hitvese is eltűrte a bárdolatlan hangot. A megpróbáltatások kezdték megviselni.

A rendőr kiment. Öten maradtak a szobában, öt várakozó.

Jánosyné színlelte a rosszullétet, lerogyott az egyik székre. A színleléstől csakugyan kezdte komiszul érezni magát. Hápogott, levegő után kapkodott, a Szent Szűzhöz fohászkodott fennhangon.

A háromkarú függőlámpa alatt imára kulcsolta kezét.

– Imádkozz egyetlen gyermekemért, Istennek Szent Anyja, ha most távoznék el ebből az árnyékvilágból! – kiáltotta és hangja zokogásba fulladt.

Mindenki köréje sereglett.

Bódy Benjaminné fölemelte állapotos testét, felkelt helyéről Tellaris Ferdinánd is. A pap és Sarolta ott álltak mellette.

A lila fátyolos hölgy jajveszékeléséből minduntalan kihallatszott Marcella és a Szent Szűz neve. A költő hitvese rászólt.

– Hagyja a sírást és a babonadolgokat, asszonyom. Beszéljen, mit tapasztalt odakint!

Jánosyné zsebkendővel törülgette szemét a lila fátyol alatt, száján elkenődött a festék. Épp szólásra akarta nyitni ajkát, amikor a rendőr jött vissza.

– Nekem azt mondták, hogy maguk heten vannak, mint a gonoszok. Hol a hiányzó két személy?

– Menjen a pokolba, elvtárs, és ott keresse őket! – kiáltott rá, türelmét vesztve, a költő hitvese.

Ophelia apja nem volt ilyen bátor. Szolgálatkészen közölte a rendőrrel, hogy két várakozó hiányzik valóban, mindkettő férfi, bizonyára kint sétálnak a tornácon. Mindkettőt könnyű megismerni, mondta.

– Az egyiket a rózsáiról, a másikat a fehér szegfűjéről.

A rendőr noteszt vett elő, bejegyzett minden szót, előírás szerint. Még egyszer megszámolta a jelenlevőket, mozgott a szája közben. Miután meggyőződött róla, hogy valóban csak öten vannak a szobában, szalutált és kiment.

Ezalatt Jánosyné összeszedte magát.

A körülötte állóknak nagy körülményességgel elmondta, hogy messzire elsétált egyedül a külső vágányok felé és egyszer csak mint a fergeteg, berobogott egy motoros vonat haldoklókkal és sebesültekkel.

– Volt olyan, akinek hiányzott a feje! – kiáltotta és jajgatni kezdett.

Kicsit csillapodva, azt is mondta még, hogy hordágyakon cipelték kifelé a holtakat és a haldoklókat: százat, kétszázat, háromszázat!...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 380 2020. 09. 21. 11:19:03

– Vér!... Halálhörgés!... Pusztulás!... Azt hittem, vége a világnak... Odarohantam... édes gyermekemet, Marcikámat kerestem... Akkor elkergettek. Két rendőr megragadott... most itt vagyok... Jaj! Jaj!... Uram, bocsáss meg egy nyomorult anyának!... Irgalom, Uram! Irgalom!

Egy ideig jajveszékelt még Jánosyné, aztán belefáradt, elcsendesedett, csak a szipogása hallatszott.

Körülötte senki sem kérdezett semmit, senki sem szólt egy szót sem.

Ki-ki leült, vissza a helyére. Senki sem mondta ki, mit gondol. Senki sem beszélt arról, akinek érkezését várta.

Ophelia apja is visszaült a fakó négyszög alá. Kialudt pipájára rágyújtott, beszélni kezdett. Megint volt egy története.

Kellemes zümmögése volt a hangjának, olyan emberé, aki színház közelében él és sokat beszélt már életében társaságban emberek szórakoztatására.

– A párizsi gyors egyszer a bajor tavak közt robogott... Ketten voltunk a fülkében. Egy hamburgi kereskedő és én. Útitársamnak a fél szemét az első világháborúban kilőtték. Mikor éjszakai pihenőre hajtottuk fejünket, ő az egyik oldalon és én a másik oldalon, levette szeméről a fekete kötést, vak félszemét megmutatta. Egyébként csak kigombolta az ingét, meglazította a nyakkendőjét. Én csak a cipőmet húztam le, végigheveredtem a gyorsvonati pamlagon. *„Gute Nacht!”*,[37] mondtam. *„Gute Nacht!”,* mondta ő is és hamarosan horkolt. Én nem tudtam elaludni. A kék villanymécs megvilágította az alvó hamburgi vak fél szemét. Az arca olyan volt, mint egy kirakati viaszbábué. Ezek a bábuk, amint ott állnak élettelenül, meredten, mindig a halált juttatják eszembe. Sok halottat láttam már életemben. Mindenik kirakati viaszbábuhoz hasonlított. Néztem a kék villanymécsnél a hamburgi arcát és azt mondtam magamban: olyan ez az ember, mintha meghalt volna”...

Nyílt az ajtó.

A rendőr a tábornokot kísérte be. Karonfogva vezette, ahogy azokat szokás, akiket mindjárt megbilincselnek. De nem rakott rá bilincset, csak ezt mondta neki:

– Maga nem sajtkukac, hanem ember. Itt marad és nem mocorog. Értette?

Az összeesküvő zöld arccal némán bólintott és engedelmesen leült.

A rendőr kiment, Ophelia apja folytatta a történetét.

– Halálunk percében mindnyájan kirakati bábukká változunk... Pokoli lármára, csörömpölésre ébredtem. Recsegett, ropogott minden körülöttem. Szuroksötétben eltűnt a kék fény, eltűnt a hamburgi. Arcomon meleg nedveset éreztem. Megtapintottam. Ez vér, gondoltam, de jó jelnek fogadtam el, hogy a kezemet tudom mozdítani. Hasamon feküdtem, valami a földhöz lapított, nyomta a hátamat. Valaki jajgatott, a távolból a nevemet kiáltották, de bizonyára rosszul hallottam. Aztán elcsöndesedett minden. Mint amikor elcsendesül a vásár, a sátrakat összecsukják, és a vásárosok hazamennek... A meleg nedvesség csepegett a homlokomról. Próbáltan mozdulni, de nem sikerült. Azt mondtam magamban: „Maradj nyugton, élsz, de a lábodat talán le fogják vágni.” Mert a lábomat nem éreztem.

Jánosyné hangosan felzokogott.

– Aztán valaki kiáltott – folytatta Tellaris. – Németül kiáltott és úgy kiáltott, mintha semmi baj sem történt volna, minden a legnagyobb rendben lenne. Azt ki-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 381 2020. 09. 21. 11:19:03

áltotta, hogy szálljunk ki a vonatból, mintha a vonat megérkezett volna a végállomásra: *„Bitte aussteigen!”*[38] Vannak hangok, amelyektől az ember ereje egy csapásra visszatér. Ilyen hang volt ez is. Feltápászkodtam. Egy bőrönd esett le a hátamról. Az volt olyan nehéz, hogy moccanni sem tudtam tőle. Most könnyedén lefricskáztam magamról. A sötétben megtapogattam a lábomat. Megvolt mind a kettő.

– Marcella!... Egyetlen gyermekem! – nyögdécselt a lila fátyolos hölgy.

– Megtaláltam a cipőmet, fel akartam húzni, de nem sikerült. Fél cipőt hordtam világéletemben, mindig cipőkanállal húztam fel. De most nem volt kéznél cipőkanál. Reszketett a kezem? Lehet. Görnyedeztem, kínlódtam, erőlködtem. A zsinórt kitéptem a cipőből, tágítottam, feszítettem. Cipőkanál nélkül nem tudtam lábomra húzni. Tapogattam a sötétben, útitáskámat kerestem, benne a cipőkanalat. Ujjaimat elvágták a betört ablaküveg szilánkjai, folyt a vérem. „Hol a cipőkanalam? Hol a cipőkanalam?” ezt motyogtam szüntelenül. Megint kiáltották: *„Bitte aussteigen!”* Meg kell jegyeznem, csak egy cipő volt a kezemben, a fél pár. Azt gyűrtem, hajlítgattam abban a reményben, hogy megtalálom majd a másik felét is, mihelyt sikerül a lábomra húznom. De az életösztön és a hívó szó: *„Bitte aussteigen!”,* arra biztatott, hogy elégedjek meg fél párral. Kimásztam a vasúti kocsi roncsai közül. Szerencsém volt, a töltésről lefordult kocsi ablakán éppen csak ki kellett lépnem. De tapodtat sem tudtam menni. A kavicsok és üvegszilánkok szúrták talpamat. Lerogytam, tehetetlenül. Emberek segítségért kiáltoztak, haldokoltak és meghaltak körülöttem. Én vissza akartam mászni, hogy megkeressem a cipőkanalat.

– Megtalálta-e, vagy nem találta meg? Ne izgasson itt minket! – förmedt rá élesen a költő hitvese.

Tellaris nyugodtan folytatta:

– De visszamenni a romok alá esztelenség lett volna. Ott maradtam hát a töltés szélén a sötétben, vérző lábomat tapogattam. Hajnalodott, az eső megeredt. Emberek, árnyak haladtak el mellettem. Mint a koldus a városkapuban, rimánkodtam: „Az isten szerelmére, adjanak egy cipőkanalat!”... Végre valaki megszánt. Kezembe nyomta a névjegyét cipőkanál helyett. Boldogan fogadtam el. Névjegy vagy cipőkanál: bizonyos esetekben tökéletesen mindegy. De mégsem tudtam felhúzni a cipőmet vele. Hajnali pirkanásban csak most láttam, hogy cipő helyett a *Faust*ot szorongattam a kezemben, kedves úti olvasmányomat. *Faust* nem ment a lábomra... De a névjegyet megőriztem. Hiszen a szándék dönti el a cselekedet értékét. Később megtaláltam a cipőmet, a névjegy mégis jó szolgálatot tett. Akkor láttam viszont a romok közt a hamburgit holtan. Most is olyan volt, mint egy kirakati viaszbábu.

– Ennyi az egész? Na és?... Na és? – kérdezte Bódy Benjaminné csalódottan.

– Láthatják, hölgyeim és uraim, nem is olyan nagy dolog egy vasúti szerencsétlenség. Bele lehet halni és túl is lehet élni. Én túléltem.

Nyílt megint az ajtó. A rendőr a rózsacsokros férfit vezette be.

Báró Wallenstein Henrik bizonytalanul lépdesett. Tántorgott, belebotlott az asztal lábába, majdnem elesett. De a csokrot szilárdan tartotta.

– A sors gömbölyű... – morogta.

– Ez tökrészeg – mondta hangosan a tábornok.

– Inkább őrült – suttogta Sarolta.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 382 2020. 09. 21. 11:19:03

– Koszorút fonhat a rózsáiból mindnyájunk sírjára – jegyezte meg a költő hitvese.

– Anyai szívem megszakad! – sikoltott a lila fátyolos nő.

– Gondoljunk az olajfák hegyére – mondta Vargha Kázmér.

– A történelem viharaiban, mint említettem, megmaradt a névjegy. Előveszem néha, nézegetem, emlékezem – folytatta Ophelia apja. – Emlékezem Siegfried Hellre... Ez a név állt ugyanis a névjegyen. Siegfried Hell... Az arcát sohasem láttam, még sötét volt a hajnal, nem tudom, milyen. De hálásan őrzöm emlékét egy embernek, aki jött és legnagyobb szerencsétlenségemben átnyújtotta névjegyét... Ez volt a legtöbb, amit valaha az életben embertől kaptam. A névjegy. Siegfried Hell névjegye.

– Elég! – kiáltotta a részeg báró. – A sors megbünteti a hűtlen asszonyt! Úgy kell neki!

A piros rózsacsokor lehullott a padlóra.

Csendben múltak a percek. A papocska az ajtóra mutatott. Az üvegen át látszott egy rendőr háta és sapkája.

– Őriznek minket – szólt halkan.

– Gyalázat – mondta Bódy Benjaminné.

– Börtönben vagyunk – morogta szürke arccal az összeesküvő.

Jánosyné félrehívta Vargha Kázmért, a várószoba sarkába, a hideg vaskályha mögé. Mint a légyzümmögés, olyan halkan duruzsolta a fülébe:

– Tisztelendő úr... Hallom, papnak tetszik lenni... Nagy bajban vagyok... hallgasson meg engem, segítsen rajtam...

– Mit segíthetek? – kérdezte Vargha Kázmér is suttogva.

– A lelkiismeret mardossa anyai szívemet... Szégyellem is megmondani... De megmondom, hiszen papnak tetszik lenni... Mintha gyóntatószéken lennénk, tisztelendő úr... Könnyítsen bűnös lelkemen.

– Ha jólesik, mondja.

– Nem kívántam a leányom hazatérését... Nem én. Csöppet sem kívántam... Heves természetű. Lekvárosüveget vágott a fejemhez utolsó napon, amikor elment... Ezt tette velem, az anyjával, tisztelendő úr!... És még van valami, amiért nem kívántam... Egy ember lakik velem... régi ismerős... meghitt ismerős volt azelőtt... internálótáborból szabadult... magamhoz fogadtam... Segít a nyomorúságos trafikomban... nem is az enyém... nyomorult állami bódé a Naphegyen... de ő segít nekem, elmegy áruért, beül a bódéba, helyettesít... Az ajtót kulccsal zártam eleinte a két szoba közt, de... de aztán az ember megszokja az együttlakást... és... és az az ember el is fog engem venni feleségül öregségemre... Gyermekem a legrosszabbkor jön haza... ő nagyon ingerlékeny... Hármasban pokol lenne az életünk... Ezért gondoltam én magamban, bűnös emberi gyengeségeimben, ezért gondoltam én azt, tisztelendő úr!... És eleinte azt is gondoltam, hogy jobb is volna, ha az én édes, egyetlen gyermekem lemaradt volna a vonatról Bécsben... Le is tartóztathatják, mert nyilas volt a férje... útlevél nélkül disszidált... Madridból jön, a fasiszták közül... A bódémat is elvehetik miatta... Ezt gondoltam, tisztelendő úr... Isten bocsássa meg nekem!... És amikor láttam a fej nélküli embert, a sok halottat, a sok sebesültet, jajgattam fájdalmamban és azt mondtam: ezt te kívántad, te akartad így!

– De hiszen maga ezt nem kívánta, ez nem igaz – vigasztalta Vargha Kázmér.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 383 2020. 09. 21. 11:19:04

– Jó, jó, nem igaz, nem igaz, de... Csak egyre feleljen nekem, tisztelendő úr... Bűn-e az, ha az ember nagyon gyorsan belenyugszik Isten akaratába?

– Kleofás fiának szavaival felelhetek, tisztelt asszonyom – mondta a gumicsizmás fiatalember. – „Nevetéstek forduljon gyászra, örömötök pedig búsulásra! Alázkodjatok meg az Úr előtt, Ő majd fölmagasztal titeket!"[39]

A költő hitvese idegesen hátrafordult és odaszólt:

– Mondtam már magának, hogy nem vagyunk zsinagógában.

Erre Jánosyné is elhallgatott. Hangos sóhajtozások közt visszament és leült a helyére.

Mindnyájan csendben tovább vártak. Vargha Kázmér rekedtes kappanhangján megkérdezte Saroltától:

– Van-e elég olaj a korsóban?

IX. A várakozók felvonulnak

A kis városszobába beterelt és fogva tartott várakozók már nem a párizsi gyors érkezését várták. Mindenki a halált várta, amely messziről olyan, mint az őszi szél duruzsolása, de közelről rettenetes: várták a kirakati viaszbábukat.

Jánosyné hangosan jajveszékelt.

– És ha él?... De mit kezdjek én egy féllábú leánnyal?

Közben szívta, de csak félig, és egymás után dobálta a padlóra az illatosított cigarettákat. Ezekből három darab annyiba került, mint az autóbusz-vonaljegy ára.

A költő hitvesét idegesítette a lamentálás.

– Maga megérdemli, akármi történt a leányával – mondta a trafikosnőnek. – Maga az Olimpiászon a nyugatnémeteknek drukkolt a mi csapatunk ellen, mert a magyar futballcsapat kommunista.

– Honnan tudja ezt? – kérdezte sírva a lila fátyolos.

– A fátyolára van írva – felelte Bódy Benjaminné.

Báró Wallenstein Henrik elővette nehéz arany cigarettatárcáját, a romok alól azt is megmentette Mátyás. Áradt belőle az olcsó rumszag, rágyújtott. Aztán fölemelte a padlóra hullott rózsacsokrot és Sarolta felé nyújtotta.

– Felajánlom.

De a lány nem fogadta el.

A 25 perc késést követő 40 perc már régen eltelt, sőt azóta több mint egy egész óra. Régen volt, amikor a villanyóra fényes számlapján a két mutató összeért a 12-es számnál.

Az éjszaka közepén is túl voltak már, két óra felé járt az idő.

„Cecil már a Liliom utcában vár bennünket" – gondolta a szerzetes-pap nyomorultul.

Kedve támadt, hogy mindenki előtt leleplezze magát. Zsebébe nyúlt, elővette imakönyvét és hangosan kezdte olvasni latinul a *„Commendatio animae"*-t, az imádságot a halottakért.

– Bezártak ide minket... úgy bánnak velünk, mint az elítéltekkel – morogta sötéten a tábornok, ő nem is hallotta a latin szavakat.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 384 2020. 09. 21. 11:19:04

Bódy Benjaminné el akarta rontani az imádságot, hangosan szavalta Pista versét.

– *„Osztályomnak szovjet katonái*
Felemeltek engem s nemzetem…”

Vargha Kázmér elhalkította hangját, csendben imádkozott még egy ideig, aztán azt mondta Saroltának:

– Sajátságos dolog az ablakkilincs.

Valaki észrevette, hogy a rendőr már nem áll ott az ajtóban. A költő hitvese a papocskához fordult.

– Maga virgonc kis ember. Menjen ki és szaglásszon körül, hogy mi van odakint.

Vargha Kázmér szolgálatkészen elinalt, az ajtó csapódott mögötte.

Lassan telt az idő.

Kintről távoli zajok szűrődtek be a csöndes várószobába. Valahol sínt kalapáltak, fék csikorgott. Aztán minden elcsöndesedett, mintha a végzet néma volna és süket volna. A hatalmas pályaudvaron nem mozdult semmi, nem hangzott semmi nesz.

A várakozók közül némelyek kezdtek aggódni a fiatalember miatt. Hátha letartóztatták a tilalom megszegése miatt.

Jánosyné idegesen nekitámadt Bódynénak.

– Maga az oka! Kiküldte a bárányt a farkasok közé.

– Nem olyan jámbor bárány az. Én ismerem az ilyen mézesmázos beszédű ifjakat. Sunyi a nézésük. Ne féltse! Megvédi az magát.

„Meglógott a dollárjaimmal” – morgott magában a tábornok.

Saroltának nem jutottak eszébe a veszedelmes dollárok. Minden gondolata Bélával volt tele.

Az ajtó nyílt, Vargha Kázmér jött vissza.

– No, mi van odakint, elvtárs? – kérdezte megkönnyebbülten Tatay.

A pap nem felelt mindjárt. Furcsán mosolygott és úgy tartotta fél kezét a levegőben, mint kint a pusztán, amikor meglelte a geodéziai pontot.

– Pszt!… Teremtett lélek sincs odakint – mondta aztán. – Egy szál rendőrt sem láttam, mind elmentek… Üres az egész csarnok!

– Biztos maga ebben? – kérdezte Bódyné. – Mert ó, Adonai!… amit maga az égő csipkebokor lángjában lát, én annak nem hiszek.[40]

Tatay Ferenc kirohant. Csakhamar visszajött és közölte, hogy „az öcskösnek igaza van”. Már nem félt Wallensteintől és a papot már nem elvtársnak, hanem öcskösnek nevezte.

Ismerte a rendszer lelkének dialektikáját. Ami az imént még tilos volt, az egy adott perctől fogva szabad. Az a perc a dialektika helye az időben.

Mondani akart valamit, de a költő hitvese megelőzte.

– Elvtársak! Nem ülhetünk itt tovább ölbe tett kézzel – olyan hangon mondta, mintha szülői értekezleten elnökölne a leányiskolában. – A szocialista humanizmus ellentmond ennek a tétlenségnek. Nem várhatunk addig, amíg közlik velünk végül, hogy ne tessék tovább várni!… Nekünk cselekednünk kell, elvtársak!

– Cselekedjünk! Én Kulcsár Rudit várom! – helyeselt a tábornok.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 385 2020. 09. 21. 11:19:04

– Én határozatilag kimondom, elvtársak, hogy nem vagyunk hajlandók tovább a bizonytalanságban egy percig sem várni. Mi tömörülünk és tudni akarjuk, mi történt a párizsi gyorsvonattal. Nekünk jogunk van hozzá, hogy számonkérjük a vasúttól kedveseinket, akiket várunk... most már órák óta hiába várunk... Jogunk van hozzá, hogy megkérdezzük, vajon élnek-e.

A magzat rugdosott benne és ő egyre bátrabban beszélt, minden elérzékenyedés nélkül, mind határozottabban. Végül is azt ajánlotta, hogy „a tömörülők legyenek rugalmasak", alakuljanak át hetes küldöttséggé és vonuljanak fel.

Ezúttal Jánosyné is bátorságra kapott. Nem siránkozott, hanem merészen mondta, helyeselt:

– Úgy van! Vonuljunk fel, mint a diákok, akik egész nap felvonultak zászlók alatt. Gyermekem sorsát megkövetelem!

– Csatlakozom a felvonuláshoz – mondta az összeesküvő.

Minthogy a rendőrök eltűntek, ő is nekibátorodott. Könyökével mellbe taszította Vargha Kázmért és a fülébe morogta:

– Adja vissza a papírgalacsint.

És gyorsan zsebre vágta a húsz dollárt. Mindnyájan kitódultak a tornácra.

Orosz fókabundában elöl haladt kidülledt hasával a költő hitvese. A többiek követték. Sarolta a sánta papocska mellett ment, a lila fátyolos Jánosyné a tábornok és az „öreg faszi" közt.

Leghátul lépkedett, a többiektől előkelően elmaradva, és vitte a piros rózsacsokrot báró Wallenstein Henrik.

A forgalmi irodában ugyanaz a tiszt fogadta őket, aki az összeesküvőt rendőrrel fenyegette és kikergette.

Színes fénypontok gyulladtak ki a falitáblán, csilingeltek a csengők, percegtek a távírógépek. A falinaptáron még mindig az éjfél előtti lap lógott:

1956. október 23. – kedd.

A küldöttség vezetője, a nagy hasú Bódyné beszélt mindnyájuk nevében és ők hagyták, hogy beszéljen.

– A főnök elvtársat keressük.

– Nincs itt.

– Hol van?

– A vonalon.

– Milyen vonalon? A pártvonalon?

– Nem mondhatom meg.

– Miért nem mondhatja meg nekünk, elvtárs?

– Tilos.

– Téved, elvtársam. Ez botrány. A maguk viselkedése rossz hírbe keveri hazánkat Moszkvától Londonig!

– Szíveskedjék távozni.

– Soha, amíg meg nem mondja, hol találjuk halottainkat, sebesültjeinket.

– Tiltja a vasúti biblia.

– Micsoda?... Fütyülök a maga bibliájára, elvtárs! Mi tudni akarjuk, mi történt. Egy tapodtat sem távozunk addig, amíg maga, elvtárs, hiteles felvilágosítást nem

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 386 2020. 09. 21. 11:19:04

nyújt nekünk a helyzetről. Követeljük, mondja meg: hová lett a párizsi gyors? Hol találhatók a roncsai? Hol vannak haldokló kedveseink?

– Ne tessék pánikot kelteni.

– A pánikot maguk keltik, elvtárs, ostoba titkolódzásukkal. Szégyelljék magukat, elvtárs!

A tiszt hátraszólt egy vasutasnak:

– Hívjon be két markos málházót és vezessék ki innen ezt a társaságot.

Bódy Benjaminné az asztalra csapott.

– Én az uramat várom haza Párizsból, a Kossuth-díjas költőt. Nem közömbös a hazának, hogy élve megérkezik-e!

– Én a vőlegényemet!

– Én egyetlen, drága leányomat! Minden kincsemet! Az én gyönyörű Marcellámat!

– Én Kulcsár Rudit várom.

– Én egy szegény, csalódott öregasszonyt várok Santa Cruzból.

– Én már nem várom... csak vártam a feleségemet – mondta végül báró Wallenstein Henrik.

Ophelia apja hallgatott.

A tiszt szeme a báró nagy piros rózsacsokrán akadt meg. Wallenstein szeme közé nézett. Mögötte a vasutas nem mozdult, nem ment az izmos málházókért.

– Miért mondja, hogy már nem várja a feleségét? – kérdezte a tiszt a bárótól.

Az elfogyasztott rumok ellenére elég jól forgott a báró nyelve, bár kissé akadozva beszélt.

– Én... egy órája... bejöttem ide... érdeklődtem... De maga, tisztelt vasúti ezredes, telefonált és nem látott engem... Nem látott, nem tudta, hogy itt állok a... a sors gömbölyűségén... és azt mondta a telefonba: *„A tizenkettes segélyjelzést kaptam... A tizenkettes segélyjelzést kaptam..."* Én nem tudom, tisztelt ezredes úr, hogy mi az a tizenkettes segélyjelzés. Hanem maga még azt is mondta a telefonba: *„A gép elindult munkásokkal, orvosokkal. Kiüríttetem a peront, hogy a várakozók ne lássák a sebesülteket..."* Én báró Wallenstein Henrik volt felsőházi tag és államtitkár vagyok... Szavaimban senki sem kételkedhet. Maga pedig szó szerint ezeket mondta itt, államvasúti ezredes úr! És... és ezért nem várok én már senkit sem...

A tiszt nézte az eleven múmiát, aki 1956-ban még bevallja, hogy a felsőháznak volt a tagja és báró. A füle már egészen lila volt. De most ceruzája hegyével az asztal lapját döfködte.

A csendben csak a csengők csilingelése és a távírógépek percegése hallatszott.

– Bocsánat... – szólalt meg végre a tiszt udvariasan. – Kit is vár ön? A feleségét?

– Pontosabban: megboldogult egyetlen leányunk, Catanzaro grófné anyját várom... azaz vártam eddig.

A tiszt elképedve bámult a múmiára.

– Várjon csak tovább ezután is.

– Milyen alapon meri maga ezt ajánlani nekem?

– Azon az alapon, hogy ön ezredesnek szólított engem. Ezredesi becsületszavamat adom önnek, hogy még ma éjjel épségben viszontlátja megboldogult leánya édesanyját. Itt a kezem!

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 387 2020. 09. 21. 11:19:04

A tiszt felkelt, nyújtotta a kezét a báró felé, mintha egy hajdani, letűnt világban ő is tagja lett volna a Nemzeti Casinónak.

A báró elfogadta a feléje nyújtott kezet és megszorította.

– Hiszek magának, ezredes.

Aztán a „hetes küldöttség" tagjai felé fordult.

– Nincs okunk kételkedni az ezredes szavában... a vonat meg fog érkezni...

Bódy Benjaminné tudta, hogy a magyar becsületszó még a népi demokráciában is ér valamit, ha ilyen ünnepélyesen hangoztatják.

– Ám meglátjuk! – mondta, és kifelé indult. A többiek követték.

Vargha Kázmér imádkozott magában, hogy mentse meg az Úr Cecil mosolyától.

X. A párizsi gyors

A világegyetem arcán egy hajszálnyi vonás megint változott.

Vonult a kis csapat, mindenki visszament élénk beszélgetés közben a váróterembe.

– Látom a jövőt – mondta Ophelia apja. – Felnő egy durva nemzedék, de a következő örökölni fogja a nagyatyák nemes erényeit. A becsületszó nem vész el. Túléli azokat, akik ma kételkednek benne.

Elhallgatott, ásított. Visszaült a helyére és hamarosan szundikált.

A többiek is elhelyezkedtek, mint kakasokkal a tyúkok a tyúkketrecben.

Hallgatott mindenki. Vártak. Már közeledett a hajnal. A várakozók lassanként elbóbiskoltak. Ki így, ki úgy a maga módján tette mérlegre az „államvasúti ezredes" becsületszavát.

Fáradtak voltak mindannyian. Saját világuk változó képe: a szövegkönyv, amelyet ezen az éjszakán ki-ki írt, átírt és újraírt, kimerítette őket. Félig ébren, félig álomban szenvedélytelenül vitatkoztak még a becsületszóról.

Tellaris azt mondta: az maradt meg csak a romok alatt.

– Ósdi beszéd! – ásított a költő hitvese.

– Egy becsület van, a szelídeké. A szó pedig a *Verbum*...[41] – mondta Vargha Kázmér.

– Nem igazi ezredes, a szava nem sokat ér – szólt a tábornok.

– De balzsamot adott anyai szívemre – mondta Jánosyné.

– A keze kemény és száraz, mint az úriembereké – ez volt báró Wallenstein véleménye.

A vasúti becsületszó legalábbis annyira jó volt, hogy rendőr nélkül is összeterelte őket és vártak, vártak, még mindig vártak. Bár Bódy Benjaminné kijelentette:

– Biztos vagyok benne, hogy megismétlődött a régi katasztrófa. A párizsi gyors lezuhant a biai völgykatlanba és senki sem élte túl... Senki.

Nem mondtak ellene semmit, mindenki mélyen hallgatott, csak Jánosyné jajveszékelt, siratta megint Marcellát. A hallgatás és a lila fátyolos hölgy jajgatása arra vallott, hogy a tiszt szavában mégsem nagyon bíznak.

Így ültek ott, ismerős kirakati viaszbábukra gondolva, gyászos hallgatásban. Tellaris Ferdinánd édesdeden aludt, a csendben a horkolása hallatszott. Azt álmodta, hogy utazik...

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 388 2020. 09. 21. 11:19:04

Ekkor történt az, amire már nem számítottak.

Kétszer kettő öt! – egyszerre kézzelfogható valósággá vált. A tornácon bömbölt a hangszóró, az „államvasúti ezredes" hangja. Mindnyájan talpra ugrottak.

A hang személytelenül mondta mondókáját, hivatali szürkeséggel és olyan tárgyilagosan, hogy látszott a fülcimpáján a tintaceruza nyoma, a lila folt.

– Párizs, Bazel, Arlberg, Salzburg, Bécs felől gyorsvonat érkezik a második vágányra!... Figyelem!... Figyelem!... várakozók. Figyelem!... Párizsi gyorsvonat érkezik a második vágányra.

– Jaj! Szent Modesta! – sikoltott örömében Sarolta.

Mindannyian kitódultak a tornácra, egymást taposva. Most is hátul lépkedett rózsacsokrával a báró, ő még mindig nem hitte, hogy harminc év után viszontlátja hűtlen feleségét.

– Pista!... Pista! – kiabált torkaszakadtából Bódy Benjaminné.

A sötét csarnok alatt a távolból a közeledő vonat ismerős dübörgése hallatszott, egy perc múlva füstszaggal telt meg a levegő. Nem villanymozdony, hanem óriás amerikai gőzmozdony hozta a párizsi gyorsvonatot, egyike azoknak az acélóriásoknak, amelyeket a normandiai partraszállás emlékeként ajándékozott az USA kormánya a felszabadulás után Magyarországnak.

Kurta kéményéből sűrű fekete füstöt okádott, sisteregve köpködte a gőzt, rengett alatta a föld, reszkettek a falak, az üvegkupola visszhangozta a gépszörnyeteg lihegését, hatalmas acélkerekeinek kattogását. Hozta, diadalmasan hozta maga mögött az egész kocsisort; egyik kocsinak sem fityegett az ajtaja, ablakai nem törtek be, oldala nem horpadt be, nem is változott forgáccsá és fogpiszkálóvá, nem ment ripityára. Izzadtan, zihálva hozta a messziről érkezőket.

A berobogó vonat dübörgését túlkiabálta a költő hitvese.

– Pista! Pista!... Pista!

A kormos arcú mozdonyvezető lassított, a párizsi gyors megállt a második vágányon.

A várakozóknak meg kellett volna kerülniük a csarnokot, átmenni a középső tornácra. De ők átlépkedtek síneken, futottak a vonathoz... azaz csak a három nő szaladt, a négy férfi lassan kullogott.

A poggyászkocsin kívül három kocsit hozott magával az amerikai gőzmozdony. Az utolsót a magyar határon kapcsolták hozzá, az üres volt, nem utazott benne senki. Egy kék hálókocsi és egy első-másodosztályú francia pullmankocsi gurult be az üvegcsarnok alá.

– Pista!... Pista! – sipított a költő hitvese.

Egy perc múlva markolta, gyűrte, tépte, rázta férje őszi kabátjának hajtókáját. Alig csókolta meg. Sápadtan, zölden mondta neki:

– Boszorkányüstbe érkeztél haza...

Egy ősz hajú hölgy lakktáskát nyújtott báró Wallensteinnek és átvette tőle a rózsacsokrot.

– Maga nem változott harminc év alatt, Henrik – mondta neki és panaszkodott, hogy halálfáradt.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 389 2020. 09. 21. 11:19:04

Kesztyű volt a kezén, a báró csak meghajolt előtte és nem csókolt neki kezet. Úgy álltak egymással szemben, mint két idegen.

Vargha Kázmér tüstént megismerte a vonat ablakából integető Lovasynét. Mondhatta volna neki, hogy hat év alatt nem változott, Dél Csillaga nem változtatta meg arcvonásait.

– És hol van Cecil? Csak maga jött ki egyedül értem, maga kis plakátragasztó? – ezek voltak első szavai.

Sarolta idegennek találta Béla bajuszát, de a szeme a régi volt. Életükben most csókolództak először. A fiú magához szorította a leányt, átölelte, moccanni sem hagyta és csókolta, csókolta... addig csókolta, amíg amerikai kalapja leesett a fejéről és még aztán is csókolta. És ezalatt várakozók és érkezők ott csoportosultak körülöttük, ők még mindig csókolództak, és az érkezők elmondták a várakozóknak, hogy több száz halottja és sebesültje van a szerencsétlenségnek: az előttük haladó személyvonat hibás váltóállítás miatt belerohant egy ácsorgó tehervonatba.

Egy bronz hajú fiatal nő ügyes mozdulattal levette a lila fátyolt Jánosyné kalapjáról.

– Ez már nem divat Párizsban, mamikám... De mit szóltál volna hozzá, ha meghaltam volna? Hiszen hajszálon múlt, a mi vonatunk is palacsintává lapulhatott volna.

A trafikosnő semmit sem szólt. Csak pislogott. Leánya megnyugtatta, hogy nem megy vissza Madridba, itthon marad és segíteni fog neki a trafikban.

– Örülsz nagyon, mamikám?

Csak két nő érkezett a párizsi gyorssal: Wallenstein elvált felesége és Jánosyné leánya. Tatay Ferenc, gomblyukában a fehér szegfűvel, várt, figyelt, lesett, de sehol sem látta a harmadik nőt, Nellyt. Zsebében szorította az ökölvasat, sápadtan.

Angol utazósapkában idegen férfi lépett hozzá.

– *Finch* – mondta.

Aztán németül is megismételte. Azt mondta: *Fink*.

Tatay összerázkódott.

– Nelly? – kérdezte.

– *Jawohl!*[42] – felelte a férfi kedélyes délnémet kiejtéssel.

Nellykének vörös pofaszakálla volt, de a bajuszát borotválta. A régi népszerű *Fliegende Blätter* színes címlapjaira emlékeztetett.

Ophelia apja várakozókat és érkezőket egyaránt szemlélt, szája szögletében gunyoros mosollyal.

Először Wallenstein hagyta el a pályaudvart, hazatért feleségével. Hordár bújt elő a föld alól és vitte a báróné táskáit. Hangtalanul távoztak, senkinek nem köszöntek. Az asszony vitte a harminc piros rózsát.

A gumicsizmás sánta fiatalember buzgón segédkezett a csomagok körül nemcsak Lovasynénak, hanem Jánosyné leányának is.

A trafikosnő visszazökkent a valóságba.

– Hoztál nekem egy kis üveg párizsi parfümöt? – kérdezte Marcellától.

Ezek négyesben hagyták el a pályaudvart. A papocska két nehéz bőröndöt cipelt a kijárat felé, lehajtott fejjel, látszólag szomorúan.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 390 2020. 09. 21. 11:19:04

Tellaris Ferdinánd szája szögletéből eltűnt a gúny. Elégedetten, tiszta szívből mosolygott, látva, hogy a fiatalok még mindig csókolódznak, átölelve tartják egymást. Nézte őket, különösen a fiút, aki behunyta szemét és úgy csókolta a lányt... azaz talán nem is csókolta, csak karjában tartotta és ölelte, elérkezve ahhoz a ponthoz, ahol a szerelem élet-halál kérdése már és olyan szomorú, mint egy boldog szerelmes ének az Antillákon.

„Mert a szerelem valójában szomorúság" – állapította meg magában gazdag élettapasztalatok árán. De tudta azt is, hogy a legtöbb és a legszebb az életben.

Ophelia apja úgy gondolta, hogy ezért a jelenetért érdemes volt kijönni a Keleti pályaudvarra, egész éjjel fennmaradni és várni a párizsi gyorsvonatot, amely végül mégiscsak megérkezett.

Ő senkit sem várt.

De tavasz óta, a moszkvai „olvadás" óta, mióta megint rendesen kezdett közlekedni a párizsi gyorsvonat és friss szeleket hozott Nyugat felől: ő minden éjjel kijárt a Keleti pályaudvarra és várta a párizsi gyorsvonatot.

A szabadság szele Keletről fújdogált ugyan, de ő makacsul mégis Nyugat felől várta. Szentül hitte, hogy Európa Amerika segítségével hamarosan visszaszerzi azt a földet, amelyet Ázsia elvett tőle: Európa nem élhet sokáig így csonkán, bénán. Ezért járt ki éjjelenként a Keleti pályaudvarra.

Dobogó szívvel várta minden éjjel a párizsi gyors érkezését édes, ismerős tájakon át, ahová neki nem adnak útlevelet és ezért nem láthatja viszont a vidám csónakázókat a zürichi tavon és a hajócskákkal játszadozó gyerekeket a nagy medencénél a párizsi Luxembourg-kertben. Várta a jó hírt, várta, hogy minél többen érkezzenek, akár magyarok, akár idegenek, és kíváncsian figyelte, kik azok a furcsa emberek, akik érkeznek, és akik várják őket. Végső soron éjszakáról éjszakára azt várta, hogy megérkezik a párizsi gyorssal a várva várt szabadság.

Nézte a csókolódzó szerelmeseket és ezzel a mai éjszakával különösen elégedett volt.

Megvárta, amíg azok ketten magukhoz térnek. Vidáman szaladtak kifelé, nem törődtek láthatóan senkivel.

Ophelia apja intett nekik. A vén kávéházi cinikus mesélő elérzékenyedve utánuk szólt:

– Legyetek boldogok!... édes gyermekeim...

De azok nem látták és nem hallották. Eltűntek egy nagy kőoszlop mögött. Tellaris lassan utánuk ballagott.

A kijáratnál a pofaszakállas Nelly közölte Tatayval, hogy szigorú utasítása van: nem mehet szállodába, kísérje tehát a lakására. Németül a fülébe súgta az összeesküvés lényegét:

– Általános felkelést kell előkészíteni Magyarországon 1962-re.

A tábornok lesújtva nézett Nellyre. Még hat év!... Nem! Ezt ő nem bírja ki!

A hír, hogy még hat évig kell osztálynélküliként élnie a magyar népi demokráciában, porig sújtotta.

Eltitkolta kétségbeesését, csak ennyit mondott az idegennek:

– *Alles ist gut. Sie können wohnen bei mir... Wo ist ein Taxi?*[43]

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 391 2020. 09. 21. 11:19:04

A taxisofőrök kitartottak az éjszakában. Az egyiket odaintette, hogy lakására vigye Nellyt, a hajdani Reine Pédauque öreg házába. Belekarolt az idegenbe, mintha csakugyan Kulcsár Rudi érkezett volna meg Zürichből.

A *Fliegende Blätter* eleven címlapja megragadta a karját.

– *Hören Sie mal!*[44]

Míg a taxi odakanyarodott a járdához, a két összeesküvő a fülét hegyezte az éjszakában. Hallgatóztak. A távolból puskaropogás hallatszott. Tatay Ferenc határozottan megismerte a géppuska ütemes kattogását, a Duna felől.

A taxi előállt. Mielőtt beszálltak volna, az idegen megkérdezte, kik lövöldöznek az éjszakában.

– Semmiség! – felelte félvállról a tábornok. – Bizonyára az oroszok gyakorlatoznak a Gellérthegyen... *Steigen Sie ruhig ein.*[45]

Beszálltak, a taxi elindult velük Budára a Bors utca felé.

Ophelia apja ácsorgott még egy ideig a Keleti pályaudvar nagy sötét épülete előtt. Ő is fülelt.

Mellényzsebéből elővette elefántcsont fülpiszkálóját és megkapargálta kicsit a fülét, hogy igaz-e... A távolban szüntelenül hallatszott a puskaropogás.

– Mi a csoda? – mondta hangosan.

Vállat vont és elindult hazafelé gyalog, bár elég messze lakott; a Duna túlsó partján a Gellérthegy alatt egy öreg pincérnél albérletben...

Minél inkább közeledett a Belváros felé, egyre sűrűbb és hangosabb volt a puskaropogás.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 392 2020. 09. 21. 11:19:04

Harmadik rész: Az érkezők

I. Lakóbizottsági jegyzőkönyv

Alulírottak, a Bors utca 28. számú, úgynevezett Reine Pédauque-ház Lakóbizottságának elnöke és tagjai, az utcai tömbmegbízott elvtárs jelenlétében 1957. március 20-án a házban ülést tartottunk és arról az alábbi „Lakóbizottsági jegyzőkönyvet" készítettük el.

Az ülés tárgya volt: a II. emeleti 3. számú egyszobás társbérleti lakás megüresedése, illetve a tényállás felderítése.

A jelen „Lakóbizottsági jegyzőkönyv" egy másodpéldányát felterjesztettük a Budapest Főváros XII. kerületi Tanácsának lakásügyi szakosztályához, egy másik példányt pedig a XII. kerületi rendőrkapitányság lakásnyilvántartó kirendeltségéhez.

Kötelességünknek teszünk eleget, midőn felhívjuk a Tanács és a kapitányság figyelmét arra, hogy a Bors utca 28. számú ház II. emeleti 3. számú egyszobás társbérleti lakásának főbérleti jogokkal bíró lakója az eléggé el nem ítélhető véres és kegyetlen ellenforradalmi események következtében ismeretlen helyre távozott.

A lakó neve: Tatay Ferenc.

Foglalkozása: a magyar néphadsereg nyugállományú tábornoka, a „Kaptár" vasgyűjtő telep alkalmazottja.

Kora: 61 év. Anyja neve: Spitzer Johanna.

A lakók a nevezett főbérleti jogokkal bíró társbérlőt 1956. október 27-én látták utoljára. Azóta a lakás üresen áll. Tatay összes ingóságai a lakásban maradtak. Feltehető, hogy nevezett a megtévesztett disszidensek tízezreivel Nyugatra távozott.

A Lakóbizottság jelenlevő elnöke és tagjai valamennyien a legalaposabb lelkiismeretességgel részt vettek a tényállás felderítésében és megállapítják a következőket:

A jelen lévő Huszár Mihályné, a házfelügyelő felesége, óbudai német ajkú családból származik, leánykori neve: Schrott Matild, jól ért németül. A Lakóbizottság tagjainak jelenlétében előadta, hogy férjével együtt egész éjszaka talpon volt a sajnálatos ellenforradalmi események kirobbanásának éjjelén, azaz 1956. október 23-áról 24-ére virradó éjjel. Mind a ketten hallgatták a Pest felől hallatszó lövéseket. Vallomását férje, Huszár Mihály is megerősíti, aki nem tud ugyan németül, de tanúja volt ezen az éjszakán Tatay Ferenc hazatérésének.

Tataynak volt saját kapukulcsa, ezért bizonyos törvényes megváltási összeget fizetett a Huszár házaspárnak. Ilyen módon éjjel is feltűnés nélkül érkezhetett és távozhatott, nem ellenőrizte senki. De az említett éjszakán a házfelügyelő és a felesége a kapuban tartózkodott a lövöldözések miatt.

Éjszaka fél három óra tájban taxi állt meg a ház előtt. Tatay Ferenc szállt ki belőle egy ismeretlen férfival.

„Kik lövöldöznek, Tatay elvtárs?" – kérdezte Huszár Mihály.

„Az oroszok gyakorlatoznak" – ezt felelte Tatay. Aztán németül odaszólt ismeretlen kísérőjéhez, aki lapos utazósapkát viselt, nagy sárga bőrönddel érkezett, szeplős volt az arca és minálunk szokatlan pofaszakállt viselt. Ezt mondta németül az idegennek: *„Maul halten, Nelly!"*

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 393 2020. 09. 21. 11:19:04

Huszárné megértette, hogy ez azt jelenti: „Fogd be a szád, ne beszélj, Nelly."

Mind a ketten gyanúsnak találták, hogy Tatay németül szól az idegen férfihoz és női néven Nellynek nevezi.

Tatay a házaspárnak azt mondta:

„Bemutatom Kulcsár Rudi barátomat, Zürichből jött, késett a vonat, nem kapott szobát a szállodában, egy éjszakát nálam fog tölteni, rendőrileg bejelenteni ezért a pár óráért nem érdemes."

Tíz forintot csúsztatott Huszár Mihályné markába. Az állítólagos Kulcsár Rudi szót fogadott, hallgatott. De a házaspár még gyanúsabbnak találta, hogyan hívhatnak Kulcsár Rudinak valakit, aki nem tud magyarul, németül beszélnek hozzá és Nellynek szólítják.

A sajnálatos ellenforradalmi események elterelték a figyelmet Tatay Ferencről és a lakásba érkezett idegenről. A Lakóbizottság tagjai közül többen is tapasztalták, hogy az állítólagos Kulcsár Rudi nem ment szállodába, hanem Tataynál lakik. Nem egyszer kijött a lakásból, sőt egy alkalommal Huszár Mihályné látta, hogy Tatay karonfogva együtt távozik a házból titokzatos vendégével. Kileste beszélgetésüket, németül beszéltek, de az egészből csak azt jegyezte meg, amit Tatay mondott: *„Gefährliche Dinge"* és azt tanácsolta, hogy ne mozduljanak ki a lakásból, mert az „nagyon veszélyes". Csakugyan hamarosan visszatértek, azóta a gyanús idegen a lakásban lappangott. Tatay sem mutatkozott.

Október 27-én látta Huszár Mihályné utoljára Tatay Ferencet. Figyelmeztette, hogy a rendőrségi bejelentő lapot állítsa ki vendége részére, mert ebből baj származhat. Ekkor már egyre inkább tért hódított az ellenforradalom, sok becsületes elvtársat üldöztek, megöltek, lámpavasra akasztottak a gyilkos ellenforradalmárok.

Tatay ezt felelte a házfelügyelőnének:

„Bolond maga, Huszárné? Nyakamon a kés. Maga pedig még azt kívánja tőlem, hogy bejelentő lapot irkafirkáljak!"

Köztudomású, hogy október 31-én már nem voltak szovjet csapatok Budapest területén, a közrend felborult, az ellenforradalmi fiatalok szabadon garázdálkodhattak, mindenfelé üldözték a derék hazafiakat, akik érdemeket szereztek a népi demokráciában. A „nemzetőröknek" nevezett felfegyverzett ifjak házról házra jártak, géppisztolyokkal felfegyverkezve.

November 2-án kora reggel egy csoport a házunkba érkezett. Egyenesen a házmesteri lakásba mentek be és azt kérdezték, melyik a lakása Tatay Ferencnek. Géppisztolyt szögeztek Huszár Mihály mellének, az kénytelen volt a lakást megmutatni.

A második emeletről hamarosan lövöldözés hallatszott. A fiatalemberek nemsokára távoztak. Egyik közülük megsebesült, csupa vér volt az arca. Ebből az következik, hogy a lakásból is lövéseket adtak le. Az egyik fiatalember távozóban ezt mondta:

„Ez a gazember, aki legderekabb tiszttársait juttatta akasztófára, most megkapta azt, amit érdemelt. De nem bántottuk volna. Csak le akartuk tartóztatni. Ő kezdte el a lövöldözést, meg is sebesítette a pajtásunkat. Földeljék el a kertben, mint egy döglött kutyát."

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 394 2020. 09. 21. 11:19:04

Odafent a második emeleten a lakásajtót betörve találtuk, ott feküdt arccal a földön holtan az állítólagos Kulcsár Rudi, akit: az ellenforradalmi események zűrzavarában a népszerűen Lúdláb néven ismert egykori vendéglő kerthelyiségében temettünk el. Tatay Ferencet sehol sem találtuk.

Mindannyiunk előtt azonnal világos volt a megölt ember halálának okozója: egy fatális tévedés.

A huligánok Tatay Ferenccel akartak végezni, vagy csupán elhurcolni, de összetévesztették a lakásban egyedül tartózkodó idegennel.

Azóta a kerületi rendőrkapitányságot ismételten kértük, indítson vizsgálatot a meggyilkolt ember személyazonosságának felderítésére. Minden esetben azt a választ kaptuk, hogy ez az eset nem érdekli őket, sokkal fontosabb dolguk van, az ellenforradalmárok kézre kerítése. Azt azonban megígérték, hogy a ház udvaráról mielőtt kihantolva eltávolítják a holttestet. De ez sem történt meg eddig.

Lépéseket tettünk a kihantolás érdekében a Főváros Temetkezési Vállalatnál, ahol azzal utasítottak el minket, hogy a vállalat jelenleg még mindig a temetetlen halottak ezreinek elföldelésével foglalkozik. De adatainkat előjegyzésbe vették.

A Lakóbizottság a betört ajtót ideiglenesen helyreállíttatta, a lakást bezárta, lepecsételte.

Alulírottaknak a jelen jegyzőkönyv felvételével az a céljuk, hogy a hatóságokat cselekvésre ösztönözzék és ezáltal a II. emeleti 3. számú egyszobás társbérleti lakás az igénylő, illetve igénylők részére törvényesen kiutaltassék.

Tatay Ferencről azóta sincsen semmi hírünk.

Szemtanúk látták állítólag, hogy október 30-án a Krisztina körúton megállított egy svájci vöröskeresztes gépkocsit és felkéredzkedett rá.

Valószínű, hogy ezen a gépkocsin hagyta el Magyarországot, és minthogy azóta nem adott életjelt magáról, nem is kíván többet visszajönni.

/Aláírások/.

II. Konzuli jelentés

Budapest, 1957. augusztus 3.

Uram!

A főkonzul úr távollétében B.VIII.36596/a számú jelentésem kiegészítéséül közlöm az alábbiakat a *Bord of Works*[46] tájékoztatására és megállapítom, hogy Kerekes Béla 31 éves pittsburgi lakos, amerikai állampolgár, vízügyi mérnök, a *Bord of Works* rendes tagja hollétének felkutatása sajnálatos módon sikertelen maradt.

Erről értesítettem az Amerikai Egyesült Államok budapesti ügyvivőjét, aki a nagykövet úr visszarendelése óta a nagykövetség ügyeit intézi. Az ügyvivő úr közölte velem, hogy a maga részéről Kerekes Béla amerikai állampolgár eltűnéséről részletesen tájékoztatni fogja a washingtoni Külügyi Hivatalt.

Meg kell még jegyeznem, hogy Kerekes Béla felkutatása érdekében alkalmaztam megbízható titkos magánnyomozókat, köztük olyan személyeket, akik rátermettségükről és megbízhatóságukról eddig már több ízben bizonyságot tettek. A kutatás elején mindjárt megállapítást nyert, hogy Budapest egyetlen szállodájában sem

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 395 2020. 09. 21. 11:19:04

ismerik Kerekes Bélát és amennyiben valóban Budapestre érkezett volna a magyar szabadságharc kitörésének éjszakáján, nem ment szállodába, hanem máshol szállt meg, esetleg magánlakásban.

Az érdemleges munka az eltűnt amerikai állampolgár pittsburgi lakos felkutatására csupán a múlt hónapban, július 19-én kezdődött meg. Akkor kaptuk kézhez a *Bord of Works* értesítését, amely közölte velünk Kerekes Béla menyasszonyának budapesti lakcímét. Addig nem is volt tudomásunk róla, hogy nevezettnek Budapesten menyasszonya volt. Sajnálatos módon kilenc hónap elveszett a felkutató munka számára.

Nevezett fiatal leányt, akinek nevét több okból mellőzendőnek ítélem, sikerült megtalálnunk kilenc hónappal a véres és dicsőséges budapesti forradalom kitörése után.

De nem a lakásán találtuk meg, ahol lakótársa, egy hivatásos kéz- és lábápolónő szolgáltatott róla és vőlegényéről adatokat, hanem éppen a lakótárs útmutatása szerint a volt Új Szent János Kórház, jelenleg csupán János Kórház belgyógyászati osztályán, a haldoklók különszobájában.

Nevezett fiatal leány élő holttestként fekszik a kórházi ágyban. *Cadaverous, pale, ghastly and haggard having a wasted worn look.*[47] Siralmas látványt nyújt. Életben maradásához nem fűznek reményt az orvosok, noha a leggondosabb ápolásban van része és a kórház egy önfeláldozó, derék orvosa, dr. Farkasházy éjjel-nappal az ágyánál tartózkodik. Magam is személyesen meglátogattam, hogy megbízottam előadását helyszíni tapasztalataimmal alátámasszam. A beteg teljesen lefogyott, mesterségesen táplálják hónapok óta. Súlyos vesevérzését sikerült ugyan megszüntetni, de a vese gyöngén működik, a májroncsolódások miatt a normális táplálkozás helyreállítása lehetetlennek látszik. A szerencsétlen fiatal leányt 1956 karácsony estéjén szállították be csaknem reménytelen állapotban a kórházba. Megbízottam többször meglátogatta. Dr. Farkasházy engedélyével rövid percek alatt sikerült tőle megtudni részleteket saját szerencsétlenségéről és Kerekes Béla eltűnéséről. Ezeket egybevetve a kéz- és lábápolónő közléseivel, az alábbi tények állapíthatók meg:

Kerekes Béla 31 éves vízügyi mérnök, a *Bord of Works* pittsburgi tagja, 1956. október 23-án éjjel valóban megérkezett Budapestre, a Keleti pályaudvaron a menyasszonya várta. Ekkor már javában folytak az utcai harcok a Nemzeti Múzeum közelében a Magyar Rádió székházának birtokbavételére. A jegyesek, hallván a lövöldözéseket, elhatározták, hogy Kerekes Béla nem veszi igénybe az előre megrendelt szállodai szobát, hanem elmegy menyasszonya lakására, ahol a lakótársnő előzékenyen átengedte saját szobáját az érkező vőlegénynek. Tekintettel a bizonytalan utcai állapotokra, a mérnök a szabadságharc egész dicsőséges idejét ott töltötte.

Ismeretes, hogy a szovjet tankok ezrei november 4-én vasárnap hajnalban rohanták meg a magyar fővárost és vaktában tüzet zúdítottak az alvó házakra. Egy nap alatt nagyobb pusztítást végeztek, mint Budapest két hónapi ostroma idején, 1944–45 telén. Ezzel vette kezdetét a magyar nép hősi szabadságharcának leverése. Harmadik napja folyt már a rombolás. Kerekes Béla és menyasszonya november 6-án, keddi napon, elhagyták a lakást, lementek az utcára, hogy élelmiszert szerezzenek. Budapest élelmiszer-ellátása ebben az időben veszélyben forgott.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 396 2020. 09. 21. 11:19:04

Karonfogva mentek a Váci utcán, az úgynevezett „volt tiszti kaszinó" épülete előtt haladtak el. Ez katonai épület, akkor a beavatkozó Vörös Hadsereg egyik kaszárnyája volt. A kapuban mongol szovjet katonák álltak, golyószóróval. Köztudomású, hogy a szabadságharc leverésére a szovjet kormány ázsiai csapattesteket vetett be és a budapesti lakossággal barátkozó orosz katonaságot kivonta a fővárosból.

A jegyespár, minthogy Kerekes Béla magyar származású, természetesen magyarul beszélt. A kaszárnya előtt elhaladva, a mérnök megjegyzést tett a mongol katona sárga arcára és azt is mondta: „Gyilkos ázsiai."

Polgári ruhás rendőr állta útjukat, pisztolyt szögezett rájuk és kényszerítette őket, hogy üljenek be vele együtt a járda szélén várakozó magyar rendőrségi gépkocsiba. Mindkettőjüket a budapesti főkapitányságra vitték, az úgynevezett Adria-palotába. Ott mindkettőjüket meztelenre levetkőztették és gumicsővel ütötték-verték, rúgták. A menyasszony elvesztette eszméletét. Vőlegényét nem látta többet. Véleménye szerint agyonverték. Ő maga csak december 24-én szabadult az Adria-palota pincéjéből. Ezt lakótársnőjének köszönhette, aki bátran addig nyomozott utána, amíg ott meglelte. Megengedték neki, hogy a leányt kórházba vigye.

Minthogy az Amerikai Egyesült Államok egy állampolgára az áldozat, nem kétséges, hogy a washingtoni Külügyi Hivatal a rendes diplomáciai úton eljár a budapesti kormánynál és felvilágosítást kér Kerekes Béla halála ügyében.

Yours sincerely[48]

/Aláírás/.

III. Pákozdi Mátyás levele sógorához

Szentendre, 1957. szeptember 30.

Kedves István!

Mint Kadosa a tojásbeadást, idestova egy esztendeje halogatom a levélírást. Nem áll jól a penna a kezemben. A régi Szentendre guzlicája[49] szebb hangon danolt, mint én énekelek tenéked ezen levelemben. Megint lehullanak, István sógor, az őszi lombok.

A nagy vigasság, a bál nem tartott soká. A böjt annál keservesebb. Errefelé megint kezdenek megnyomorítani minket a tojásbeadással, emelik az adót, a beszolgáltatást. De hála istennek, kis szőlőmből a Szamárhegy alatt kitermelem azt a keveset, ami három embernek kell. Hárman vagyunk, ha nem tudnád, Wallenstein Kegyelmes Úr szerencsésen hazaérkezett a Szovjetunióból. Csakhogy sok pénz ment el a nyáron rézgálicra, paszmagos volt az időjárás, hol esett az eső, hol kisütött a napocska. A szőlőnek ez a halálos ítélete. Aminek mostanság megint nem vagyunk híján, mármint a halálos ítéleteknek. A filoxéra nyavalyája is fenyegetett.

Gyöhetnél most már mihozzánk egy kis látogatóba. A szüret nem volt rossz, épp mostan értem a végire. A pincében van még 54-es zöldszilványi, vetekszik az óbudai régi híres sváb borokkal. Hozhatod magaddal Sárikát is. De minél előbb! Most szép az idő, még nem gyön a hideglelés, a fagyos fuvallat a Duna fodrán északról, Visegrád felől.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 397 2020. 09. 21. 11:19:04

Be is fejezem. A tehenekért ma nekem kell lemennen a Laposra, az asszony bement Pestre. Aztán a kertet is gondozni illik, abból is begyön egy kevés a konyhára. Isten áldjon meg titeket, István.

Igaz, el is felejtem jelenteni, hogy szomorúsága van szegény Wallenstein Kegyelmes Úrnak. Alig gyött haza harminc év után a kedves Kegyelmes Asszony, akit becsülettel szolgáltunk és igaz szóra szerettünk, hát máris megint elhagyott minket. A Kegyelmes Báró úr sokat búslakodik miatta. A forradalmi események miatt a Kegyelmes Asszony otthagyta Pesten a szállodát, kijött hozzánk lakni. Nagy lakomát csaptunk, mint hajdanán Budán. Rózsika, mint szakácsné, kitett magáért. Ez egy szombati napon történt. Vasárnap hajnalban gyöttek a ruszkik. A fene tankok átalhaladtak Szentendrén, senki se mukkant. Hát az egyik megveszekedett marha orosz jókedvében elkezdett lövöldözni. A mi kertecskénk felé lőtt és a Kegyelmes Asszony éppen a kertben volt a rózsák közt. Ott érte az ágyúrepesz. Vér nem is látszott rajta, csak halálos sápadtság az arcán, amikor megtaláltuk holtan. A Kegyelmes Úr azóta rászokott a törkölypálinkára, én nem sajnálom tőle, és halászgatni jár egyedül a Dunára. Gyöjjetek mielőbb Sárikával. Szeretettel várunk.

Rózsika és Mátyás

IV. Kérelem a Tanácshoz

Budapest, 1956. december 8.

Tisztelt Pénzügyi Osztály!

Alulírott, Burghart Dezső budapesti lakos, lakom: VIII. kerület, Bródy Sándor utca, azelőtt Főherceg Sándor utca 16. szám alatt, azzal a kérelemmel fordulok Budapest Főváros Tanácsához, hogy a Naphegyen a régi Tabán területén lévő 86. számú bódé dohányárusítási jogát a szükséges iparhatósági engedéllyel részemre megadni szíveskedjék.

A bódé dohányárusítási jogát 1956. október 23-áig özvegy Jánosy Lehelné élvezte egyedül. Én azonban ővele közös háztartásban éltem. Hazánk új alkotmánya szerint ezt az állapotot a törvényes házassággal megegyezően kell elbírálni. Törvénytelen férji jogaimra hivatkozással bátorkodom kérelmemet beterjeszteni.

Ebben a minőségemben én állandóan segédkeztem a dohányárusítás körül Jánosynénak. Gyakorta helyettesítettem őt a bódéban a vevők megelégedésére. Az árubeszerzést az utóbbi időben rendszeresen én intéztem, államkincstári egyéb jövedelmező árukat – bélyeg, okmánybélyeg, cigarettapapír, hüvely, állami nyereménykötvény, sorsjegy stb. – én szereztem be. Az árusítás terén teljes gyakorlattal rendelkezem. Ez év október 24-e óta megszakítás nélkül én árusítok a bódéban. Ezzel meggátoltam, hogy a dohányárusítás szüneteljen. Népi államunkat nem érte károsodás.

Törvénytelen házastársam, Jánosy Lehelné 1956. október 23-án éjjel várta haza külföldről Marcella nevű leányát. A Keleti pályaudvaron beszálltak taxiba. A sajnálatos harci események miatt a sofőr a taxit megállította a Szentkirályi utca sarkán, nem volt hajlandó tovább hajtani. Akkor már javában folyt a Magyar Rádió székházának ostroma a felkelők részéről, a lázadó ellenforradalmárok hevesen tüzeltek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 398 2020. 09. 21. 11:19:04

A Rádió székháza a mi utcánkban van, nem messze a 16. számú háztól. Szemtanúk szerint Jánosyné és leánya együtt cipelték a nehéz bőröndöket. Én reggelig vártam őket. Délben, a csata elcsendesedése után kimentem a házból. Holttestüket ott találtam a Múzeumkert sarkán. Ideiglenesen a kertben temettük el őket. Kihantolásukat a hatóságok még nem rendelték el. Kérésemet megismételve, maradok tisztelettel:

Burghart Dezső

V. „Szigorúan bizalmas"

Bősárkány, 1957. január 28.

Kedves Püski Elvtárs!

Mint a Betonútépítő Állami Vállalat új pártszervezetének titkárához, régi elvtársamhoz fordulok ezen levelemmel, kérem, kezelje azt szigorúan bizalmasan. Remélem, kívánságomat teljesíti. A lelkiismeret furdal, közölnöm muszáj Püski Elvtárssal egyes dolgokat. Szigorúan bizalmasan!

Szívvel-lélekkel jó kommunistának vallom magamat a történtek után is. A marxista-leninista szemlélet fejlődése egyszer majd ki fogja nyilvánítani, hogy a Vörös Hadsereg közbelépése jóvátehetetlen hiba volt, nem is szólva a mészárlásokról. Mint jó kommunista, sok szerencsét kívánok Püski Elvtársnak az új párt, Magyar Szocialista Munkás Párt szervezéséhez a Betonútépítők körében.

Ezek után megteszem jelentésemet Forgács Antal segédtechnikus kartársunk ügyében.

Ez a kartárs régóta gyanús volt nekem. Együtt dolgoztunk sokfelé, a Keleti-főcsatorna mérési előmunkálatainál is ugyanabban a brigádban mértünk. Gyanút keltett bennem szelíd jámborsága, sohasem haragudott senkire, sohasem volt ideges, sohasem káromkodott. Három évvel ezelőtt a Borzasi-pusztában kilestem. Az Állami Gazdaság egyik romházában, ahol csak patkányok laktak, egy hajnalban misét mondott. Szabályos miseruha volt rajta, mint a papoké, aranyhímzésekkel. A szál gyertya és a feszület előtt ott térdelt a mi 4-es számú lécesgyerekünk, aki a mérőlécet cipelte, jobb kéz felől a második. Helybeli parasztgyerek. A 4-es léces áldozott is. A résen át azt is kilestem, hogy miseruháját és a kegytárgyakat összecsomagolta és szürke vászon utazótáskájába rakta. Egy darab követ is a táskába helyezett. A követ, mint később megtudtam, a megszüntetett római katolikus elemi iskola hajdani kápolnájából vitte el még 1953 telén, Hajdúböszörmény közelében a Pródi-pusztán. Mikor mindezt összecsomagolta, a szürke táskát rákötözte kerékpárjának hátsó csomagtartójára. De előbb tett be a táskába egy darab kenyeret és egy darab kolbászt is. A 4-es lécesnek is ott állt a biciklije a romház előtt. Mind a ketten kerékpárjukra pattantak és elkarikáztak a terepre.

Akkori személyzeti főnökünknek, Krihos Elvtársnak én azonnal írásban jelentettem, mit észleltem. Biztosra vetten, hogy az egyházi reakciónak ezt a lappangóját azonnal eltávolítja sorainkból. De nem ez történt. Krihos Elvtárs azonnal Budapestre rendelt engem. Azt az utasítást adta, hogy figyeljem éberen Forgács kartársat, reakciós kijelentésekkel férkőzzem a bizalmába. Ezt meg is tettem és így kerülten vele bizalmas kapcsolatba. Huzamosabb ideig együtt is laktam vele. Akkor megsze-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 399 2020. 09. 21. 11:19:04

reztem néhány iromány át bepillantásra. Megtudtam, hogy álnéven rejtőzködik köztünk, hamis munkakönyvvel. Kiderítettem azt is, hogy igazi neve Vargha Kázmér és nemcsak pap, hanem a bűnös cisztercita rend tagja, szerzetes. Mindezt jelentettem sorozatosan írásban és élőszóval is Krihos Elvtársnak. Őt nagyon érdekelték a fejlemények. A Forgács–Vargha káderlapokhoz csatolt bizalmas jelentéseket magasabb helyeken is bemutatta. Engem további és éber megfigyelésre utasított. Az volt a meggyőződése, hogy volt szerzetes-papokból válnak a legjobb forradalmi marxista harcosok, ha belekóstolnak az igazi szegénységbe és a nép életébe.

Nagy kár, hogy Krihos Elvtárs az októberi felkeléskor ijedtében Nyugatra távozott, ahol most megtagadja múltját.

Még nagyobb kár, hogy az októberi események idején Krihos Elvtárs egész titkos irattárát a Betonútépítő-kartársak és az Elvtársak elégették. Így semmisültek meg az én bizalmas és titkos jelentéseim Forgács Antal segédtechnikus kartárs ügyében.

Kedves Püski Elvtárs!

Önkritikát kell gyakorolnom. Bevallom gyengeségemet. Ahogy egyre inkább Forgács Antal, azaz Vargha Kázmér bizalmába férkőztem, megszerettem őt!

Az októberi véres események idején közös munkahelyünkről, a Hanságból felmentem Budapestre. Vállalatunk földszinti folyosóján találkoztam vele, a káderlapok elégetése után, amikor pénzt osztogattak. Kérte, hogy kísérjem el egy darabon az utcán. Vele mentem. Akkor közölte velem, hogy ő pap. Én mondtam neki, hogy már régóta tudom és azt is tudom, hogy igazi neve Vargha Kázmér.

Nem csodálkozott. Ahogy barát beszél igaz baráthoz, elpanaszolta, hogy 23-a óta mindenkinek bevallotta, hogy ő pap. Csak éppen egy leánynak nem meri megmondani, akit szeret. Hazajött a leány nagynénije Dél-Amerikából és a nagynéni azt akarja, hogy ő vegye el a leányt feleségül.

„Vedd el feleségül, pajtás!" – mondtam neki.

„Előbb ugrom a Dunába" – ezt felelte.

Ez súlyos kijelentés egy katolikus pap szájából, aki egyébként mindig vidám természetű, jó fiú volt. Tudtam, hogy elérkezett fejlődőképességének határához marxista szempontból. Tragédiától féltettem.

„Ne csinálj valami bolondságot" – ezt mondtam neki és elváltunk az utcán.

A Vörös Hadsereg beavatkozása után kiadták a parancsot, hogy mindenki menjen vissza munkahelyére. Így jöttem én vissza ide a Hanságba, Bősárkányra. Itt láttam újra Vargha Kázmért.

Szomorú volt. Nagyon lesoványodott, keveset beszélt.

Napokon át nem mértünk, csak pucoltuk a mérőszalagokat, festettük a kopott jelrudakat. Kérdeztem tőle, mit csinál a leány, hogy van a nagynéni. Nem felelt.

December 2-án vagy 3-án este bejött a szobámba. Azt mondta, búcsúzik. Megölelt, megcsókolt.

„Elbúcsúzom tőled, édes Barátom és mondd meg Püski Elvtársnak, hogy érte is fogok imádkozni. Én hajnalban átlépek az osztrák határon. Talán örökre búcsút mondok Magyarországnak."

Kérdeztem tőle, miért megy el, hiszen neki nincsen félnivalója, nem vett részt az ellenforradalomban.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 400 2020. 09. 21. 11:19:04

Sírva fakadt. Most láttam életemben először síró papot.

„Mi bajod? Miért sírsz?" – kérdeztem.

Úgy mondom el, Püski Elvtárs, ahogy őtőle hallottam, az ő szavaival.

Egy nap azt mondta neki a bolíviai nagynéni: „Maga kis fókaképű, nem szégyelli magát? Mindenki az utcán van, mindenki tüntet a szabadság mellett, csak maga kuksol itt egész nap. Menjen, kísérje el Cecilt a parlamenthez. Ott tüntet az egész város."

Ez volt a híres nap, az Országgyűlés palotája előtt a nagy tüntetés napja. De Vargha nem ment, mert félt a leánytól. Szép leány volt, Cecilnek hívták. Ő félt a szemétől, a nézésétől. Nem mert kettesben maradni vele, ezért nem ment el tüntetni a Parlament elé.

A bolíviai nagynéni azt mondta: „Akkor elmegyek én vele. Maga maradjon itt és őrizze a kuckónkat. Maga gyáva kukac!"

Aznap öltek meg tízezer embert a Parlament előtt, a házak tetejéről lőttek az oroszok és a rendőrök a tüntetőkre. Nyolc nagy hullahegy maradt. Az egyikben ott voltak ők is. Cecil és a bolíviai nagynéni.

Kérdeztem, ő mit csinált aztán, meddig őrizte a „kuckót", hol volt a csaták, az utcai harcok idején.

Rázta a sírás, mint a szél a száraz ágat. Egy liter könnye is elfolyt. Aztán lecsillapodott és elmondta:

„Mindenütt ott voltam a csatákban, ahol sebesültek és haldoklók jajgattak. Csúsztam-másztam a tankok nyomában éjszakákon át, halottakon és szétlapított emberi testrészeken csúszkáltam. Odakúsztam, ahol emberi hangot hallottam. Vittem a haldoklóknak az Úr Jézus Szent Testét.

„Oroszoknak is vitted?" – kérdeztem.

„Azoknak is... Nem tudták, micsoda. De mikor azt mondtam a haldokló *tavarisnak*: *Christus vincit!*[50] – megértette.

Hajnalban elkísértem a Hansági Tanyákon át a csatornához, ahol az osztrák határ van.

„Menj, Isten hírével! – mondtam neki én, a kommunista. És ha csakugyan imádkozni akarsz Püski Elvtársért, akkor ne feledkezzél meg énrólam se."

A pallón átsétált, a csatorna túlsó partja a már Ausztria volt, a szögesdrótokat régen lebontották. Átkiáltott még a csatornán, mintha valami nagyon fontosat elfelejtett volna mondani.

„A halott ember nem olyan, mint a kirakati viaszbábu!"

„Hát milyen?"

„Olyan, mint az Úr Jézus volt sírba tételkor!" – tele torokkal kiáltotta.

Aztán még intett és elballagott toronyiránt Bécsnek.

Zárom szigorúan bizalmas jelentésemet és kérem, hogy engem, mint párthűség szempontjából méltatlant, Püski Elvtárs hagyjon ki az MSZMP szervezéséből. Nem kívánok ismét párttag lenni.

Szabadság!

Elvtársi üdvözlettel...

/Aláírás/.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 401 2020. 09. 21. 11:19:04

VI. „Nemzetem, bocsáss meg!”

Budapest, 1958. december 3.

Jól tájékozott helyen sikerült megtudnunk az alábbiakat.

Az úgynevezett Megyei Különbíróság rendkívüli Tanácsa nyolc hónappal ezelőtt április 8-ától kezdve három napon át zárt ajtók mögött tárgyalta Bódy Benjamin Kossuth-díjas kiváló költő hazaárulási bűnpörét.

Letartóztatásáról annak idején hírt adtunk. A magyar szabadságharc vérbefojtása után öt hónapig szabadon járhatott-kelhetett a magyar fővárosban. Abban bízott, hogy érdemeire való tekintettel – több magas kitüntetés, Kossuth-díj, az Írószövetség alelnöksége, a Pen Club magyar tagozatának főtitkára, számos forradalmi vers a nemzetközi kommunizmus dicsőítésére – nem fogják felelősségre vonni a magyar népfelkelés alatt kifejtett nagyhatású buzdító szereplése miatt.

Bódy Benjamint a törvényes rend felforgatására irányuló lázadás szervezésével és a lázadásban való tevőleges részvétellel vádolta a legfőbb államügyész. A kibocsátott vádirat szerint a magyar népi demokratikus államrendnek fegyveres felforgatása és a baráti Szovjetunió államrendszerének, kormányának és hadseregének nyilvános gyalázása a legsúlyosabb hazaárulás és kötél általi halállal büntetendő.

A háromnapos tárgyaláson külön főügyészi engedéllyel megjelenhetett a költő hitvese. Számtalan tanút hallgattak ki, akik azt vallották, hogy Bódy Benjamin egyre-másra írta az „ellenforradalomra buzdító” verseket és ezeket az ellenforradalmi elemek által megszállva tartott Magyar Rádió budapesti stúdiójában, gyárakban és népgyűléseken, a hírhedt Munkástanácsok ülésein maga szavalta. A Vörös Hadsereg döntő beavatkozása után is arra buzdította a gyárak és a bányák munkásait, hogy álljanak ellen a fegyveres erőszaknak.

Egy fültanú megbízható tájékoztatása alapján alkalmunk van rá, hogy a költő és a bíró párbeszédét közöljük, amely közvetlen a halálos ítélet kihirdetése előtt folyt le.

BÍRÓ: Kíván még valamit előadni védelmére?

KÖLTŐ: Most végre hadd mondjak egyszer igazat.

BÍRÓ: Eddig nem mondott igazat? Hazudott talán?

KÖLTŐ: 1956. október 23-a előtt minden szavam hazugság volt.

BÍRÓ: A verseiben is hazudott?

KÖLTŐ: De még mennyire!

BIRÓ: Ódáiban? Hazafias verseiben is?

KÖLTŐ: A Párt úgy megtanított hazudni, hogy elfelejtettem, mi az igaz. Tíz éven át a bőrünkre festették a pártideológia vonalait, a csíkokat... Mi voltunk a Párt szent zebrái, pénzzel tömtek minket. Magunk is elhittük a végén, hogy zebrák vagyunk. Holott szerencsétlen marhák voltunk. Becsíkozott marhák.

BÍRÓ: Ezért az ízléstelen hasonlatért rendreutasítom.

KÖLTŐ: Azt parancsolta a Párt, hogy a világ legkegyetlenebb zsarnokát istenítsem. Azt parancsolta a Párt, hogy a tihanyi visszhangtól követeljem ártatlan elvtársak felakasztását. Most azt parancsolja a Párt, hogy mondjam azt: ellenforradalom történt, holott az egész nemzet fellázadt a zsarnokság ellen! Öt hónapi kíméleti időt adtak és csak ezt az egy varázsszót kellett volna leírnom: Ellenforradalom! Ak-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 402 2020. 09. 21. 11:19:04

kor ma nem ülnék itt a vádlottak padján... Hanem most már a hazugság mérges hamujában sült pogácsáktól megcsömörlöttem. Ítéljenek el, öljenek meg! Akkor sem fogok hazudni még egyszer. Belekiáltom a süket terembe: Nemzetem, bocsáss meg egy szegény költőnek!... De nem maguktól kérek bocsánatot, mert maguknak semmi közük sincs a magyar nemzethez!

Az elhangzott elsőfokú halálos ítéletet nem hozták nyilvánosságra. Két hónappal később, amikor a költőn az idegkimerültség legsúlyosabb tünetei jelentkeztek, tizenkét évi börtönbüntetésre változtatták át az ítéletet. De Bódy Benjamin ezt már nem érte meg. Börtönében felakasztotta magát, holttestét özvegyének nem adták ki.

A költő villáját elkobozták és az özvegy három árvával jelenleg egy távoli rokonnál talált menedéket.

/Egy svájci lap jelentése budapesti tudósítójának tolláből./

VII. Tellaris történetének vége

Király Annabella, a „legjobb magyar Ophelia", férjhez ment angol udvarlójához. Ezzel megszegte szavát, a Nemzeti Színház színészbejárójánál, a „kiskapuban" gyakran hangoztatott fogadalmát: – „Én legény maradok."

Sem a színház igazgatósága, sem a kulturális ügyek minisztériuma nem vetette szemére Opheliának, hogy egy nyugati imperialista nagyhatalom állampolgárának lett a felesége és félig-meddig ezáltal ő is angol állampolgár, de nem egészen, mert az úgynevezett „kettős állampolgárság" – magyar is, angol is volt egyidőben – továbbra is a Magyar Népköztársasághoz és a Nemzeti Színházhoz kapcsolta.

Az idők változtak.

A felejtés sötét palástját akarták ráborítani a magyar fővárosra. Lázas gyorsasággal eltakarították a romokat, újra felépítették a szétlőtt házakat. A vezetők úgy okoskodtak, hogy még a távoli Párizsban is életszabály: aki csinos nőt pillant meg a rue de Rivoli árkádjai alatt, az nem gondol temetőben nyugvó kedveseire. Ezért tehát a Keleti pályaudvar felé a nyílegyenes Rákóczi út szétlőtt palotáit nemcsak újraépítették, hanem az üzlethelyiségek megcsonkításával a rue de Rivoli mintájára árkádsorral díszítették és ezáltal az utat kiszélesítették. Csakhamar ragyogni kezdtek az új kirakatok, a New York palotát a közeli Lenin körúton romjaiból feltámasztották, freskókkal díszes nagy kávéházában a csillárok ismét kigyúltak. Igyekeztek mindent elkendőzni, ami az öldöklésre és a rombolásra emlékeztetett. Minthogy pedig Budapestnek pompás gyógyfürdői is vannak, ismét idegenforgalmi nevezetességet csináltak Budapestből, megkönnyítették az utazásokat, hívogatni kezdték a nyugati turistákat: most már jöhetnek, eltűntek a romok és Budapest szebb lett, mint valaha volt!

A párizsi gyors minden éjjel egyre több utassal érkezett a Keleti pályaudvarra.

Egy kora nyári éjszakán Tellaris Ferdinánd megint ott üldögélt a kis váróteremben.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 403 2020. 09. 21. 11:19:04

A nevezetes éjszaka óta, amikor hetedmagával várta itt a párizsi gyorsvonatot, nem jött ki többet. Nem volt kedve hozzá, leszokott az éjszakai pályaudvari látogatásokról.

Most Opheliát várta haza Svájcból angol férjével együtt. Ők szabadon utazhattak, nekik volt angol útlevelük.

Nem volt nap, hogy ne gondolt volna azokra, akik 1956. október 23-áról 24-ére virradó éjjel vártak és érkeztek. Sokszor kérdezte magában: vajon hová lettek? Mi lett a sorsuk? A magyar nép kétségbeesett erőfeszítése, hogy lerázza magáról a gyarmati rabszolgaságot, és ennek nyomán a gyászos bukás: mélyen lesújtotta Ophelia apját. Gyászolt magában, hirtelen megöregedett. A kávéházi cinikus mesélőből merengő, szomorú öregember lett: bizonytalanul lépkedő aggastyán. A csúfondáros bölcselkedő mosoly eltűnt arcáról; ajka szögletében a gúnyos ránc elvesztette mozgékonyságát és a fáradt öregség jele volt. Öltözködését megint kezdte elhanyagolni, de a leánya kordában tartotta, több zsebpénzt adott neki és megakadályozta, hogy ruháit eladogassa a kávéházban. Ily módon Ophelia apja kifogástalan demokratikus úriember benyomását keltette külsejével.

Gyakran álmodta is, hogy megint várja a párizsi gyorsvonatot. Álmában látta a sötét szemüveges izgatott szaladgálót, amint gomblyukából hol eltünteti, hol visszatűzi a fehér szegfűt. Hallotta, amint a nagy hasú bundás nő a lila fátyolos hölggyel vitatkozik az Olimpiászról. Találkozott álmában a gyászruhás idegennel, aki rózsacsokrot tart, és viszontlátta a sántikáló gumicsizmás fiatalembert. Leginkább a csókolódzó szerelmespár tért vissza álmaiban és szívből irigyelte őket.

Ezen az éjszakán percnyi késés nélkül pontosan érkezett a párizsi gyors, nem amerikai gőzmozdony, hanem villanymozdony hozta.

– De rosszkedvűnek látszol, papa. Hát nem is örülsz nekünk? – mondta neki Ophelia.

Észrevette, hogy rosszul kötött, kopott nyakkendő van az apján. Ügyes mozdulattal megigazította a nyakában, a kopást eltüntette.

A fiatalok Svájcról beszéltek neki és hívták, hogy menjen el velük vacsorázni.

Tellarist már nem érdekelte, hogy boldogok az elutazók és szerencsétlenek az érkezők. Azóta, ami történt, vén fejjel megtanulta, hogy bizonyos pillanatokban a legbölcsebb élettapasztalat is kártyavárként omlik össze.

Fáradt volt. Nem firtatta, boldog-e hazatérő leánya az angol férj oldalán. Egy igazi boldog párt látott ő életében: az egyik várt, a másik érkezett és fél óráig csókolták egymást azon az éjszakán... csak akkor rebbentek szét, amikor a párizsi gyors mozdonya sistergő gőzfelhőt köpködött rájuk.

– Azok... azok boldogok voltak... – mondta hangosan. – Láttam két boldog embert.

– *We have to speak english, papa!*[51] – szólt türelmetlenül Ophelia és még magyarul hozzátette: – Egyébként sem érdekel engem mások boldogsága... *Let us go!*[52]

De Tellaris nem ment velük.

Gyalog sétált most is az éjszakában a Belváros, a Duna felé, mint azon a bizonyos éjjelen. De most csend borult a városra. Csend, és ő arra gondolt, hogy az emberek milyen gyorsan felejtenek.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 404 2020. 09. 21. 11:19:05

De nem ment még a haza, betért a New York kávéházba, amely megint egész éjjel nyitva volt. Néhány ismerősét, kávéházi hódolóit ott találta a márványasztalnál. Tudta, hogy úgyse fog aludni ezen az éjszakán, az emlékek a kis váróteremben felzaklatták. Kávét kért, olasz mintájú gépen főzött erős „duplát". De nem beszélt. Szüntelen azokra gondolt, akik *akkor* vártak és érkeztek és arra, ami azután történt.

Valaki megjegyezte, hogy az „outsider" Rebeka futott be aznap az ügetőpályán elsőnek. De őt ez nem érdekelte.

Aztán kérték, mondja el, hogy is történt a híres vasúti baleset, amikor Siegfried Hell átadta neki névjegyét.

Ophelia apja legyintett.

– Hol a tavalyi hó!

És hol vannak azok, akik azon az éjszakán olyan türelmetlenül várták a párizsi gyorsvonatot!

Beszélni kezdett. Eddig még sohasem beszélt arról az éjszakáról. Most először idézte fel a várakozás hosszú óráinak emlékeit, szavakat, arcokat, jeleneteket, mozdulatokat... Lassan, megfontoltan beszélt. A párizsi gyorsból most lett történet és sokszor el fogja még talán mondani.

Mikor a végére ért, suttogó hangon ezekkel a szavakkal toldotta meg:

– Végzetünk törékenysége vagy sorsunk gúnycsapása volt talán?... Nem tudom. De a párizsi gyors minden baj és minden vész ellenére hajnalban mégis megérkezett. Akkor érkezett meg, amikor reménytelenül már nem is vártuk... Reméljünk hát és bízzunk csak, uraim... Egyszer a mi vonatunk is meg fog érkezni...

VÉGE

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 405 2020. 09. 21. 11:19:05

Jegyzetek

KLEOPÁTRA TÜKRE

1 A *Szép Ilonka* Vörösmarty Mihály 1833-ban írt elbeszélő költeménye. Vörösmarty Mihály, *Kisebb költemények II. (1827–1839)*, szerk. Horváth Károly, Tóth Dezső, s. a. r. Horváth Károly (Budapest: Akadémiai, 1960), 131–135.

2 Az Ég a kunyhó, ropog a nád kezdetű csárdás nagy sláger volt a 19., sőt a 20. században is, főleg friss csárdásként. Csörsz Rumen István adatai szerint a Bukovitz Antal-dalgyűjteményben bukkan fel először a szövegcsalád, az első datált adat nyomtatott szöveg, a *Hasznos Mulatságok* 1818. I. félesztendő, 281. lapján. A 20. században számtalan közlése van, mert egyaránt gyűjtötték népdalként és kiadták nótafüzetekben, akár kottával. Csörsz Rumen István, „Kultsár István és a Hasznos Mulatságok »köznépi dall«-ai (1818–1828)" in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok 2.*, szerk. Csörsz Rumen István, 143–204 (Budapest: reciti, 2013), 177. 1849 után ezt is rebellis dalként énekelték: állítólag a „barna" a puskát jelenti, a „szőke" pedig a németeket. (Galamb Sándor nyomán Volly István közlése). *Népies dalok*, szerk. Kerényi György (Budapest: Akadémiai, 1961) 19. sz., jegyzetek: 209–210.

3 Vigyázz, a kutya harap! (lat.)

4 A motiváció mint ösztönző. (ném.) A „vonatelmélet" azt állítja, hogy az embereket ösztönözni lehet a dolgok elvégzésére.

5 Ó, a hordóim! Ó, kedves nyolcvanas! (ném.)

6 Endogén betegségek: külső behatás nélkül, az egyén szervezetének sajátossága alapján kifejlődő betegségek, pl. színvakság, bizonyos öröklődő idegbajok. *Révai Nagy Lexikona*, 6. kötet (Budapest: Révai, 1912) 490.

7 Bor fantázianevek, pontosabban különböző borok metaforikus megnevezései. A *Maiblume* gyűjtőfogalom, számos májusban nyíló virágot jelenthet, pl. gyöngyvirág, árnyékvirág, nárcisz, gyermekláncfű, százszorszép, gólyahír, müge. A kifejezés talán a bor illatára utal. A *süsse Anemone* jelentése szó szerint édes kökörcsin, ahol az „édes" nyilván a bor ízére utal. A *Liebe Achtzig* (nyelvtanilag helyesebb lenne *Liebe Achtziger*) jelentése kb. kedves nyolcvanas évjáratú [azaz pl. az 1880-as évből való] bor.

8 Ki tudja? (ném.)

9 Ez biztosan nagyon kellemetlen lenne. (ném.)

10 A nutria más néven hódpatkány vagy mocsári hód. Egy nutriabunda elkészítéséhez körülbelül ötven állat szőre szükséges, ugyanis csak az állat hasaljáról kapott anyagot használják fel, mivel az sokkal jobb minőségű, mint a testének többi részét fedő szőrzet.

11 Az ápoltak közül hárman Shakespeare *Antonius és Kleopátra* című drámája szereplőinek nevét viselik. Euphronius a drámában Antonius követe Caesarhoz.

12 Egy gyönyörű gyűrű! (ném.)

13 Valószínűleg zsidó. (ném.)

14 Elrejtette a javait. (ném.)

15 Ez egy bunda! Finom hód! Zsidó! (ném.)

16 Szép élet. (ném.)

17 A müncheni Fliegende Blätter (1844–1928) Magyarország-szerte nagy népszerűségnek örvendett, több magyar élclap is követte. *A magyar sajtó története II/1. 1848–1867*, főszerk. Szabolcsi Miklós (Budapest: Akadémiai, 1985), 665–666.

18 gondnok (ném).

19 Alakját ihlette: Grünwald Richárd (Budapest, 1877. március 13.–Bécs, 1963. május 10.) citera, vonósmelodion és gitár előadóművész, zeneszerző, 1910-ig Budapesten zeneiskolája volt (VII. kerület, Erzsébet körút 8.), 1911-től Németországban élt és zenekiadót alapított. Magyarországon 1933-ban koncertezett utoljára. Brandlmeier, Josef. *Handbuch der Zither*, Bd. 1., (München: Musikverlag Richard Grünwald, 1963), 224–230.

20 baj (ném.)

21 A pilis vagy más néven tonzúra a hajnak a fej hátsó részén, kerek alakban történő lenyírása vagy kiborotválása a katolikus papság és szerzetesség körében a II. vatikáni zsinat (1962–1965) előtt.

22 tisztelendő (ném.)

23 Figyelem! Figyelem! Krokodil! A narancs érett! A nárcisz virágzik! (ném.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 407 2020. 09. 21. 11:19:05

24 Talán a krokodil segít majd rajtunk? Adja isten! (ném.)
25 holland forint (ném.)
26 Hagyjon békén a kakasával! (ném.)
27 Üdv, Hitler! (ném.)
28 egy bolond festő (ném.)
29 az inspirációhoz (ném.)
30 Ez őrület. (ném.)
31 Bolond festő. (ném.)
32 Nos, mit szólsz ehhez? (ném.)
33 Lehet, hogy kiválóság. (ném.)
34 Louis Barthou francia ügyvéd, politikus, tizenöt kormányban különböző miniszteri posztokat látott el. I. Sándor jugoszláv király 1934. október 9-én, Marseille-ben történt merénylete során vesztette életét.
35 Túl késő! (ném.)
36 Elemi kár! szörnyű, professzor! (ném.)
37 Gyrus: agytekervény.
38 Catullus (i. e. 84?–i. e. 54) római költő.
39 Catullus költeményei egyik fő motívuma Lesbia iránt érzett szerelme, aki feltehetően azonos Clodiával, Q. Metellus Celer (Gallia Cisalpina proconsuljának) feleségével.
40 William Blake (1757–1827) angol költő, festő, grafikus és nyomdász.
41 Arthur Rimbaud (1854–1891) francia szimbolista költő, felfedező.
42 A *Le Bateau ivre* című versét Rimbaud valószínűleg az Ardennekben írta, mielőtt 1871 szeptemberében Párizsba ment.
43 Egy rendes pap. (ném.)
44 Louis Lapicque (1866–1952) francia orvos, neurofiziológus, biológus és antropológus; Hans Berger (1873–1941) német pszichiáter. Az elektroencephalográfia (EEG) (az „agyhullámok rögzítésére szolgáló módszer") feltalálója 1924-ben, és az alfahullám-ritmus – más néven „Berger-hullám" – felfedezője.
45 általános (ném.)
46 Fischl Frigyes kárpitos 1931. március végén a ceglédi vonaton kalapáccsal fejbe verte és kirabolta Steinherz Rudolf kecskeméti borkereskedőt, aki a kórházban meghalt. Fischlt április 10-én Bécsben elfogták. A nyomozásról és a tárgyalásokról számos újság hónapokon keresztül beszámolt. Lásd Tüskés Anna kísérő tanulmányát a könyv végén (419–427. oldal).
47 A római Szent Kelemen-bazilika (olaszul: Basilica di San Clemente) korai reneszánsz Szent Katalin-freskóit Masolino da Panicale firenzei festő készítette 1427–1430 között.
48 Egy évad a pokolban... (francia)
49 Idézet Shakespeare: *Antonius és Kleopatra* című drámájából. Fordította: Vas István.
50 Széchy Mária (1610–1679).
51 A nemzetiszocialista Németország, a Harmadik Birodalom haderejének megnevezése 1935–1946 között.
52 Nincs létezés és keserűvíz az Ön számára. (ném.)
53 ...szép, mint a májusi hajnal a Rajnán... (ném.)
54 A Berdan, azaz az antik Cydnus folyó Mersin tartományban, Törökország déli részén a Földközi-tengerbe folyik. Tarsus történelmi városa a folyó mellett található, ezért néha Tarsus folyónak is nevezik.
55 Amikor Hitler megtámadta a Szovjetuniót, Winston Churchill (1874–1965), az Admiralitás Első Lordja brit tankokat és ellátmányt szállíttatott a Szovjetunióba.
56 Bír 4,21.
57 Mit gondolsz, Ilonka? Talán a hordóink? (ném.)
58 Id. Pieter Brueghel flamand festő *A nagy halak megeszik a kishalakat* című rajzát 1556-ban, az ennek nyomán készült rézmetszetet 1557-ben készítette. A rajz: Bécs, Albertina, ltsz. 7875.
59 ötletszerű cselekedet (francia)
60 De mi... mi van akkor? Miért? miért? (ném.)
61 ijesztő, félelmetes (ném.)
62 egy halom törmelék (ném.)
63 az ördög jön (ném.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 408 2020. 09. 21. 11:19:05

64 A nehézvíz fontossá vált a második világháborúban az atombomba gyártása miatt.
65 Mi lehet az a nehézvíz? (ném.)
66 Egy üveg víz megment minket. (ném.)
67 Magyar népballada. Vargyas Lajos (*A magyar népballada és Európa, I–II,* Budapest: Zeneműkiadó, 1976; II. 755.) szerint 1857-ben jelent meg először Magyari Kossa Gusztáv saját szerzeményeként, majd 1858-ban ugyanő és Berki József is sajátjaként közölte, aztán hamar folklorizálódott. Szabó T. Attila, „A bárókisasszony balladájának históriája Apor Péternél", *Ethnographia* 86, 2–3. sz. (1975): 368–370.
68 A Narmer-paletta az ókori Egyiptomban a szemfesték szétdörzsölésére szolgáló paletták egyike, egy nagy leletcsoport része. II. Skorpió az ókori Egyiptom korai korszakának egyik uralkodója volt. Nehen városában (Hierakónpolisz) a predinasztikus Egyiptom fontos kultúrközpontjában található a Nílus-völgy első ismert temploma, amelyből Skorpió király buzogánya töredékes állapotban előkerült.
69 A ciklotímia enyhe, de krónikus bipoláris zavar, rövid – néhány napos vagy egy-két hetes – enyhe depressziós szakaszokból és hipomániás epizódokból áll, a két fázist rövid – két hónapnál nem hosszabb – tünetmentes szakaszok tagolhatják.
70 terepszürke (ném.)
71 Körülnézni. (ném.)
72 Mit akarnak körülnézni egy bolondokházában? (ném.)
73 Zarathustra vagy Zoroaszter (Kr. e. 1500–1000 között élt) ókori iráni pap, a zoroasztrizmus alapítója.
74 Mindent tudsz már, mindent tudsz, minden olyan abszurd. (ném.)
75 Igen, minden abszurd. (ném.)
76 A tapasztalat, a tudatosság tartalmának leírására szolgáló általános kifejezés, amely önmagában (szubjektív tudatállapot, ötletek) vagy külső eseményekkel összefüggésben (objektíven tapasztalható) fordul elő.
77 Az erotománia egy rendellenesség, melyből kifolyólag a személy abban a téveszmében él, hogy egy másik, általában magasabb szociális státuszú személlyel szerelmesek egymásba.
78 félelem (ném.)
79 Az edomiták országa ókori állam a Közel-Keleten, a Holt-tengert és az Akabai-öbölt összekötő Araba-árok két oldalán. Az edomiták a kései bronzkorban (Kr. e. 14–13. század) foglalták el.
80 Eugène Delacroix (1798–1863) francia festő.
81 Szulamit: a Biblia Énekek éneke című könyvének nőalakja.
82 A nehézvíz, Vetter! Meglátja! (ném.)
83 Az élet egy nagy nyugtalanság. (ném.)
84 teljesen törvényes (ném.)
85 elvtárs (orosz)
86 Lev Tolsztoj regénye, 1877.
87 bajtárs (ném.)
88 A náci Németország ipari konglomerátuma 1937–1945 között.
89 Girolamo Savonarola (1452–1498) ferrarai domonkos szerzetes, aki Firenzében prédikált a világi művészet és kultúra megsemmisítéséért, a keresztény megújulásért, az egyházi korrupció, a despotikus uralom és a szegények kizsákmányolásának megszüntetéséért.
90 Henrik Ibsen *Nóra* című drámája.
91 Könyörülj rajtam, Istenem, hiszen irgalmas és jóságos vagy. (lat.)
92 Mosd le bűnömet teljesen, tisztíts meg vétkemtől! … Kérem ezért Szent Mihály főangyalt… – Részletek a *Miserere* 50. bűnbánati zsoltár és a *Confiteor* bűnvallási formula szövegéből. (lat.)
93 Hol van a te Istened? (lat.)
94 Hozzád emelem, Uram, lelkemet! (Zsolt 25,1)
95 átmeneti kabát (ném.)
96 Milyen címen? (lat.)
97 Adj nekik, Uram, örök nyugodalmat! (lat.) Részlet az elhunyt lelkekért mondott gyászmiséből.
98 Vincent van Gogh (1853–1890) holland posztimpresszionista festőművész.
99 útikönyv (ném.)
100 Talmudikus gyógymódban a tályog kezelésére használt varázsige: „Bazbaziah, Masmasiah, Kaskasiah, Sarlai és Amarlai angyalok, akiket Sodoma földjéről küldtek gyógyítani fájdalmas tályogokat!…"

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 409 2020. 09. 21. 11:19:05

101 Tófet: hely a jeruzsálemi Hinnom völgyében, ahol Acház (ur. Kr. e. 736–716) és Manassze (ur. Kr. e. 687–642) idejében gyermekeket áldoztak Molochnak, az alvilág istenének.
102 Nagy az Úr! (lat.)
103 Mindenható, örök [Isten]...(lat.)
104 Aiasz (latinosan Aiax vagy Ajax) híres harcos a görög mitológiában. A trójai háborúban a görög sereg második legerősebb vitéze (Akhilleusz után), csak a vállán, a csípőjén és a hónalján volt sebezhető. Shakespeare *Troilus és Cressida* című drámájának szereplője.
105 Ószövetségi próféta.
106 szem érhártyája
107 Paul Cézanne (1839–1906) francia posztimpresszionista festő.
108 A hang hatása és ereje. (ném.)
109 Menyasszonypörkölés, hajnaltűztánc: hajnalban tüzet gyújtanak szalmából, vagy más könnyen égő anyagból a lakodalmas ház udvarán, vagy a falu erre kijelölt helyén. A tüzet a násznép körültáncolja, és átugrálja.
110 Tema: város Északnyugat-Arábiában. Öt helyen szerepel a Bibliában.
111 Az adventi idő utolsó hetében a vesperásban énekelt Magnificat-antifónák, melyek a Megváltó utáni vágyakozást fejezik ki.
112 szent, elkülönített, felszentelt (héber)
113 Nem mindennapi őrültség. (ném.)
114 a szegény bolond (ném.)
115 a géppuskájával (ném.)
116 szóról szóra (ném.)
117 tehát ásni! Irány egyenesen! (ném.)
118 tüzér (ném.)
119 Hála Istennek! (ném.)
120 Mint az angyalok! (ném.)
121 Mint egy angyal! (ném.)
122 Egészségére (ném.)
123 Éljen sokáig! (ném.)
124 uraságok (ném.)
125 ez nem olyan nehéz (ném.)
126 finom angyalok (ném.)
127 Finom portré. (ném.)
128 A betyárok! (ném.)
129 tudatalatt (ném.)
130 Bölcs fenevad. (lat.)
131 Francia szó, ejtsd: kermesz; jelentése búcsú, vásár, táncmulatság.
132 Dinoszaurusz, a mai Észak-Amerika nyugati részén élt a késő jura időszakban.
133 A Valhalla a skandináv mitológia szerint „az elesett harcosok csarnoka”, amelyet Odin isten irányít.
134 A középkori német udvari irodalom virágkorának hősi eposza.
135 Dakszli, tacskó.
136 új agykéreg (lat.)
137 övtekervény, *gyrus cinguli* (lat.)
138 Egy megközelítőleg 1,8 cm hosszúságú, szűk csatorna, amely összeköti a harmadik és a negyedik agykamrát *(aqueductus cerebri)*. (lat.)
139 hippokampusz
140 William Blake: *Proverbs of Hell* (A pokol közmondásai) című verse az 1790-ben megjelent *The Marriage of Heaven and Hell* című kötetének darabja.
141 Arthur Rimbaud: *Une saison en enfer*, 1873-ban kiadott verseskötet.
142 A professzor úr! (ném.)
143 Uraim, jöjjenek be! (ném.)
144 Nézd csak! (ném.)
145 Harcolunk az utolsó csepp vérünkig. (ném.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 410 2020. 09. 21. 11:19:05

146 A robbanóanyag-támadás sikertelen. (ném.)
147 Igen. (ném.)
148 elülső szájpadlásív (lat.)
149 A szegény fickó! (ném.)
150 Miért? (ném.)
151 Karácsonyfa! (ném.)
152 Visszajövök, elvtárs úr! (ném. és orosz)
153 Rajta, gyerünk! (orosz)
154 Itt nincsenek fasiszták. (orosz)
155 Rendben, jó. (orosz)
156 Nincs óra. (orosz)
157 teljesen (ném.)
158 A tények és fogalmak tudatos tanulásáért felelős rész.
159 szürkeállomány-tömeg a harmadik agykamra két oldalán (lat.)
160 Hallatlan... hallatlan... (ném.)
161 Elemi kár, szörnyűség, professzor úr! (ném.)
162 Miért, Hans? Ha nem kellene ilyen szomorúnak lennie, én is nő vagyok. (ném.)
163 feltételezzük
164 Arthur Edward Powell (1882–1969) könyve.
165 A *Betlehemi népszámlálás* és a *Parasztlakodalom* id. Pieter Bruegel képe 1566-ból, illetve 1568-ból (Brüsszel, Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique; Bécs, Kunsthistorisches Museum).
166 állami tulajdonú mezőgazdasági nagyüzem (orosz)
167 székrekedés (lat.)
168 étvágytalanság
169 evészavar
170 őrnagy (ang.)
171 fedezék (ném.)
172 Köszönöm, kedves barátom! (fr.)
173 víz (orosz)
174 Hans Berger osztrák pszichiáter által 1929-ben kifejleszett EEG, rutinszerű használata az 1930-as évektől elterjedt.
175 Jer 38,7–13.
176 katonai őrjárat (orosz)
177 Keresztes Szent János (1542–1591) spanyol katolikus misztikus teológus, karmelita szerzetes; Avilai Szent Teréz (1515–1582) karmelita apáca.
178 Sarah Bernhardt (1844–1923) francia színésznő, aki a 19. század végén és a 20. század elején a legnépszerűbb francia színdarabokban játszott.
179 Virginia Foster neve azt fémjelzi, hogy Ön magáénak tudhatja a Topaze és más illatok, valamint kozmetikumok örömét. (ang.)
180 Az új permet finoman, lágyan tartja. (ang.)
181 Nincs ragadósság? nincs szárazság? nincs kopottság? (ang.)

A VEREBEK

1 A Somma-hegy (olaszul: Monte Somma) a Vezúv vulkáni komplexumrésze, 1122 méter magas. (ol.)
2 egyensúly (ol.)
3 Diego Velázquez (1599–1660) spanyol barokk festő, IV. Fülöp király udvarának vezető művésze és a spanyol aranykor egyik legfontosabb festője.
4 Vaszilij Verescsagin (1842–1904) orosz realista festő.
5 Kosztolányi Dezső *Tragédia* című írásában szereplő, a belvárosi könyvesbolt előtt a járdán térdelő asszony jelenthette az inspirációt a regény kerettörténetéhez, az Állami Szőrme- és Bundaüzemi Vállalat kirakata előtt régi

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 411 2020. 09. 21. 11:19:05

bundáját siratót Nina alakjához. Megjelent: Kosztolányi Dezső. „Tragédia" *Pesti Hírlap*, 1928. nov. 11., 6. Kosztolányi Dezső. „Tragédia" *Bácsmegyei Napló*, 1928. nov. 25., 8.

6 kanadai pézsma (ol.)

7 Ahogy Isten akarja... (ol.)

8 A szív tisztasága!... Jobbra lóg egy kötél! (ol.)

9 Az Állami Munkaerő Nyilvántartó és Munka Közvetítő hivatal rövidítése *ÁMNyMK*.

10 Arisztophanész (Kr. e. 446 k.–Kr. e. 386) athéni komédiaköltő *A madarak* című komádiáját 414-ben adták elő a Dionüszosz isten tiszteletére Kr.e. 486-tól rendezett komédiaversenyen.

11 Íme a verebek! (ol.)

12 17–18. századi pestisoszlopok Nápoly történeti belvárosában.

13 A Szeplőtelen Szűz Mária oszlopa (1747–1750) a Gesù Nuovo tér közepén áll, VII. Károly (1734–1759) alatt emelték. A jezsuita Francesco Pepe közadakozásból finanszírozta az oszlopot.

14 Francesco Solimena (1657–1747) barokk festő és építész. Főként nápolyban és környékén tevékenykedett.

15 Szent Januáriusz vagy Januarius, olaszul San Gennaro (272–305) keresztény püspök és mártír; a katolikus és az ortodox egyház egyaránt szentként tiszteli. Nápoly fő védőszentje, a székesegyházban őrzik ereklyéit: csontokat és két ősi ampullát, amelyekbe az Eusebia nevű jámbor asszony összegyűjtötte a szent vérét közvetlenül a vértanúsága után. Ezeket az ampullákat évente háromszor láthatják a hívők: május első vasárnapján, szeptember 19-én és december 16-án. Ezeken a napokon a szent vére folyékonnyá válik. A cseppfolyósodás jelenségét először 1389-ben bizonyították, de már korábban ismert volt és csodának tartották. A magyar irodalomban az 1948–1952 között Nápolyban élt Márai Sándor regénye (*San Gennaro vére*, 1957) nyomán is ismert.

16 Olasz operai kifejezés, jelentése: szép ének, amely olyan éneklési technikát jelent, ami a tökéletes dallamformálást helyezi az előadás középpontjába, és a hang mozgékonyságán, a hangképzés kiegyenlítettségén alapul. Virtuóz éneklési technika, amelyet az alacsony hangokról a magas hangokra történő homogén átmenet jellemez, valamint az emberi hang mint hangszer felfogása.

17 Nápoly városának egy olyan területe a Chiaia kerületben, amely a Largo Sermoneta és a Torretta között húzódik.

18 A lazzari vagy lazzaroni a nápolyi fiatalok legszegényebb csoportja a 17–19. században. Fontos szerepet játszottak a város társadalmi és politikai életében, például a város védelmében az 1799-es felkelők ellen.

19 Serbán Jenő alakját feltehetően Haverland Antal ihlette, akinek első műhelye a Károly-kaszárnyában 1896-ban nyílt meg mintegy tíz munkással. Később a Hársfa utcában, majd pedig a Nap utca 22. számú házban nyílt meg az akkor már nagyüzem, amely felvonókkal és az ezzel kapcsolatos vasszerkezetekkel látta el Budapestet és vidéket egyaránt. Haverland Antal a keresztény iparosok szeretett „Tóni bácsija» 1935-ben halt meg és akkor fia, Haverland Tivadar vette át a gyár vezetését. 1943-ban 85–90 ember dolgozott a Haverland gyárban. „Lifttel a magasba!", *Nemzeti Ujság* 25, 144. sz. (1943. június 29): 10; A. Czétényi Piroska dr., „Elszámolás a Haverland-felvonókról", *Budapest* 20, 8. sz. (1982. augusztus): 42–43.

20 Mahunka Adolf alakját feltehetően Szlezák László ihlette. Az 1910-ben létesült üzem 1949-ig működött. 1910–1939 között összesen 4113 ércharangot készített és szerelt fel. Szlezák László üzemében készült például a budapesti Szent István-bazilika 7945, az esztergomi bazilika 5827, a váci főszékesegyházi templom 3738, a Budapest Belvárosi főplébániatemplom 2400 kg súlyú harangja. „A katolikus nagygyűlés idején Szlezák László harangjai szóltak a Hősök-terén", *Nemzeti Ujság* 21, 121. sz. (1939. május 28): 20; Patay Pál, „Nógrád megye harangjai", *Művészettörténeti Értesítő* 7, 2–3. sz. (1958): 169 (149–177).

21 A Mester utca sarkán, a Ferenc körút 9–11.-ben volt a Széchenyi kávéház, ami az 1910-es években Gellért Zsigmond, az 1920-as években a Gebauer Testvérek, majd 1931-től 1938-ig Koch Vilmos tulajdonában állt. „Bezárt a híres Széchenyi-kávéház", *Magyarország* 45, 11. sz. (1938. január 15.): 2; Saly Noémi, A Széna téri Gebauer átváltozásai, nol.hu/archivum/archiv-137308-117337 (letöltve: 2020. május 3.). Cselei Csopaky Géza alakját feltehetően több élő személyből gyúrta össze Rab.

22 Olyan egyén, akinek sikere önmagában rejlik, nem pedig a külső körülményekben. (ang.)

23 valójában (ol.)

24 Nápoly (ol.)

25 Kosztolányi Dezső: *Pénz* című elbeszélése a régi pénzérméket nézegető idős cukrászasszony motívumának lehetett a forrása. Megjelent: Kosztolányi Dezső. „Pénz" *Pesti Hírlap*, 1925. nov. 1., 40. Kosztolányi Dezső. „Pénz" *Bácsmegyei Napló*, 1925. nov. 1., 5.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 412 2020. 09. 21. 11:19:05

26 Idézet Dante: *Isteni színjáték, Pokol,* 34. ének 53–54. sor. [A háromfejű Lucifer] „hat szemmel sír örökké, s három állon csöpög le folyton könnye, s véres nyála." (Babits Mihály fordítása.)
27 Petőfi Sándor *Szeptember végén* című versének kezdősora.
28 Shvoy Lajos (1879–1968) katolikus pap, 1927–1968 között székesfehérvári püspök, a második világháború alatti egyházi összefogás vezéregyénisége. Tanulmányait Budán, az érseki gimnáziumban és Esztergomban, a bencéseknél folytatta, majd az Esztergomi Szeminárium növendéke lett. 1901-ben szentelték pappá. 1945. február 8-án (amikor a német–magyar védők ismét megszállták a Széll Kámán téren a Postapalotát, és egy önkéntes magyar csoport Major Norbert zászlós irányítása alatt kiszabadított egy német szakaszt a Városmajor utca és Krisztina körút sarkában lévő házból és visszatértek a németekkel a saját vonalakhoz), Shvoy megtagadta, hogy hálaadó istentiszteletet mutasson be, ezért elhurcolták a nyilasok: Veszprémben, Szombathelyen, Sopronban és Sopronkőhidán raboskodott.
29 Ap Csel 20,22.
30 Aki jót tesz életében, annak jó lesz halálában. Don Bosco maximái, XVIII, 482,863. Bosco Szent János (1815–1888) olasz katolikus pap, a Szalézi Társaság férfi szerzetesrend megalapítója. Ezen maximájának eredete a latin „Qualis vita, finis ita" mondásra vezethető vissza.
31 Az *I promessi sposi* Alessandro Manzoni híres történelmi regénye, első kiadása 1827-ben jelent meg.
32 A Vomero Nápoly egyik dombos negyede.
33 lány (ol.)
34 Jézus (ol.)
35 ezredes (ol.)
36 főméltóság (ol.)
37 császár (ném.)
38 II. Vilmos német császár, a balkezes (ném.)
39 tábornok (ol.)
40 hadnagy (ol.)
41 Samu (ol.)
42 az egyetlenem (ol.)
43 hősies (ol.)
44 gép (ol.)
45 tény (ol.)
46 Ezeregy éjszaka (ol.)
47 Bécs (ol.)
48 sok évvel ezelőtt (ol.)
49 hadtest parancsnok (ném.)
50 Dörmögő tábornok (ném.)
51 egyenruha (ol.)
52 Otto Fischer *General Galgótzy* (Anekdoten um ein alt-österreichisches Original) című írásából merítette Rab General Topf alakját. Fischer, Otto „General Galgótzy: Anekdoten um ein alt-österreichisches Original". *Basler Nachrichten*, 13 März 1962, 8.
53 Kávéház és hotel Bécsben.
54 Igen, Topf. (ném.)
55 Magyarország legfontosabb törvénytára volt évszázadokon keresztül.
56 Szent István király Dekrétomainak Második könyve, 49. fejezet. Arról, aki kardot von, de sebet nem ejt.
57 Herculaneum régészeti ásatásai során feltárták a római kori város maradványait, amelyet a Vezúv 79-es kitörése során hamu, lávadarabok és iszap temetett el. 1709-ben egy kút ásása során fedezték fel a romokat, a rendszeres herkulaneumi régészeti kutatások 1738-ban kezdődtek és 1765-ig folytatódtak; 1823–1875 között volt egy újabb feltárási periódus, majd Amedeo Maiuri 1927-től kezdve végezte a szisztematikus ásatást.
58 Kicsi, szilárd lávadarabok és tefra. (ol.)
59 Hector Berlioz (1803–1869) francia romantikus zeneszerző szimfonikus műve.
60 elfojtott (fr.)
61 alsóbbrendűségi komplexus (ném.)
62 szabadon üldözhető, törvényen kívül helyezett (ném.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 413 2020. 09. 21. 11:19:05

63 Szeretnék írni egy levelet! Hány óra van? (ol.)
64 Azonnal! Azonnal! (ol.)
65 halászcsónak (ol.)
66 alexandriai muskotályból készült bor neve Calabriában és Szicíliában (ol.)
67 Ó! polgárok... gazdák (ol.)
68 étterem (ol.)
69 Robusztus és aromás! (ol.)
70 hotel (ol.)
71 harangtorony (ol.)
72 toszkán száraz vörösbor (ol.)
73 teknős (ol.)
74 Jól utaztál?... Tetszik itt?... Minden csodálatos... (ol.)
75 Szeretettel köszöntelek, Nina! (ol.)
76 Szent Januáriusz csodája (ol.)
77 A Madonna koronája (ol.)
78 Ó! Nina!... angyali lány!... csókollak, Nina! (ol.)
79 szar (ol.)
80 Olasz. A karácsonyi fatörzs ősi karácsonyi hagyomány, elterjedt számos európai országban, Skandináviától és Nagy-Britanniától kezdve az Alpokon, valamint a Balkánon át az Ibériai-félszigetekig. A szokás karácsony estéjén zajlott, amikor a családfő nagy fatörzset égetett a ház kandallójában, amelyet azután hagytak égni a következő tizenkét éjszaka Vízkeresztig. A fatörzs maradványait ezután megőrizték, mivel mágikus erőt tulajdonítottak nekik.
81 cseresznye (ol.)
82 halott (ol.)
83 Köszönöm. (ol.)
84 Micsoda? (ol.)
85 kézitáska (ol.)
86 hülye (ol.)
87 hazugság (ol.)
88 Fáj a kezem!... Lázam van!... Köhögök!... Pattanásom van!... Migrénem van!... Megfáztam!... Fáj a fogam!... Mindenem! (ol.)
89 azt hiszem, igen (ol.)
90 meg (ol.)
91 igen, uram (ol.)
92 soha (ol.)
93 magyar határ (ol.)
94 megállapodás (ol.)
95 nemzet (ol.)
96 trikolór, háromszínű zászló (ol.)
97 idegesítő (ol.)
98 Idézet Dante: *Isteni színjáték, Paradicsom,* XXXIII. ének, 145. sor. A mű utolsó másfél sora Babits Mihály fordításában: „[...] a Szeretet, mely/mozgat napot és minden csillagot."
99 kurbli (ol.)
100 A római felvonulás fegyveres tüntetés volt 1922. október 28-án Rómában, amelyet a Nemzeti fasiszta párt szervezett Benito Mussolini vezetésével, amelynek sikere eredményeként a párt hatalomra került Olaszországban.
101 Ampulla... üveg... (ol.)
102 kórház (ol.)
103 Minden vörös angyal! (ol.)
104 gyerek (ol.)
105 kedves kis Elekem (ol.)
106 türelem (ol.)
107 Isten (ol.)
108 gonosz szellem (ol.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 414 2020. 09. 21. 11:19:05

109 *Az álarcosbál* (olaszul: *Un ballo in maschera*) Giuseppe Verdi (1813–1901) olasz zeneszerző operája.
110 Szeretnék egy pohár sört... (ol.)
111 érzékeny, kényes (ném.)
112 De kérem, uraim! Ez nem volt az első ökör, aki csatlakozott a vezérkarhoz! (ném.)
113 miniatúra (fr.)
114 Harminc év... (ol.)
115 nápolyi hámot... Kilencvenhárom! (ol.)
116 Bécs, Bécs! csak te egyedül! Rudolf Sieczyński (1879–1952) bécsi zeneszerző „Wien, du Stadt meiner Träume" (Bécs, álmaim városa) című dala refrénjének első sora.
117 komornyik (fr.)
118 Eugène Delacroix 1841-ben festett képe (Párizs, Louvre).
119 a kötélen (ol.)
120 Ősi népszerű fesztivál a Madonna tiszteletére Nápolyban, szeptember 1-jétől szeptember 12-ig.
121 fürdőköpeny (ol.)
122 Tökéletesen emlékszem. (ol.)
123 A dromedar. (ol.)
124 Felháborító volt. (ol.)
125 Mama (ol.)
126 Nem (ol.)
127 harmincszor (ol.)
128 Hétszer... százötvenkilenc millió. (ol.)
129 ötszáz (ol.)
130 A Commedia dell'arte *brighella* típusának variánsa, aki képes gimnasztikai vagy más fizikai mutatványokra.
131 Piszkos élet. (ol.)
132 Ó, szardíniahalász! (ol.)
133 A házam. (ol.)
134 Ó, a seprűm! (ol.)
135 Melltű... a nyakláncom... (ol.)
136 segítség (ol.)
137 A cipész... (ol.)
138 A gonosz szellem... az ördög! (ol.)
139 kislány (ol.)
140 rövid kötél (ol.)
141 Lásd az író *Utazás az ismeretlenbe* című regényét. Rab Gusztáv. *Utazás az ismeretlenbe*, s. a. r. Tüskés Anna. Budapest: MTA BTK ITI, 2019.
142 a szegényke! (ol.)
143 főnök (ol.)
144 silány áru (ol.)
145 selejt (ol.)
146 lábas (ol.)
147 kedvesem (ol.)
148 hiába (ol.)
149 egy szőke lány (ol.)
150 íme, tessék (ol.)
151 remény... remény (ol.)
152 Segítség! segítség! (ol.)
153 Idézet Dante: *Isteni színjáték, Pokol,* XIII. ének, 14. sor. Babits Mihály fordításában: „karmos a lábuk, hasuk csupa toll".
154 szakadék! szakadék! (ol.)
155 biztonság! (ol.)
156 kettő... egy (ol.)
157 négyszáznyolcvanöt (ol.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 415 2020. 09. 21. 11:19:05

A PÁRIZSI GYORS

1 Ma Hajnóczy József utca a XII. kerületben.

2 A Ludláb királyné vendéglő a Bors utca 9.-ben volt. Lúdláb királyné vendéglőnév rájátszás Anatole France *La Rôtisserie de la reine Pédauque* (Lúdláb királyné) című, 1893-ban megjelent, számos kulináris részletet tartalmazó történelmi regényére és egy híres párizsi étterem nevére (rue de la Pépinière, a Saint-Lazare vasútállomás közelében). Gróf Khuen-Héderváry Sándorné, Magyarország 1934–1941 közötti párizsi követének felesége hozta divatba a budai (Bors utca 9.) és pesti (Irányi utca 17.) Lúdláb királyné vendéglőt. Ő hozta ide először a Budapesten tartózkodó külföldi diplomatákat és a magyar arisztokrácia tagjait. N. n., „Legújabb párizsi divat: a pesti Lúdláb királyné", *Színházi Élet* 53. sz. (1934): 192–194.

3 Utalás Rajk László (1909–1949) kommunista politikusra, aki 1946–1948 között belügy-, majd 1948–1949-ben külügyminiszter. A kommunista párton belüli rivalizálástól tartva koncepciós perben elítélték, és kivégeztették 1949-ben. Az 1955-ben rehabilitált Rajk Lászlót és társait nyilvánosan újratemették 1956. október 6-án a Kerepesi temetőben.

4 1787-től 1950-ig az Angolkisasszonyok rendjének temploma. 1056 Budapest, Váci utca 47.

5 A brüsszeli griffon kutyafajta elődje Jan van Eyck flamand művész 1434-ben festett, *Arnolfini házaspár* című képének előterében.

6 Szent Modesta 3. századi vértanú Chartres-ban, Quirinus római kormányzó lánya, aki meglátogatta Szent Potentien püspököt chartres-i börtönében, keresztény hite miatt apja kútba dobatta. Szent Modestát tisztelik a chartres-i egyházmegyében, de nincs konkrét dátumhoz kapcsolt ünnepe. Szobra a chartres-i székesegyház északi portálján Szent Potentiené mellett áll. Jacques Baudoin, *Grand livre des saints: culte et iconographie en Occident*, Editions Creer, 2006, 368.

7 Ez egy másik Szent Modesta, nem azonos a Chartres-ban tiszteltttel.

8 Ennek a regénynek néhány motívuma – például a késő vonat és a sors gömbölyűségének gondolata – szerepelt Rab Gusztáv 1941-ben megjelent *Keleti pályaudvar* című regényében.

9 Jánosyné alakját Rab második feleségének édesanyjáról mintázta, aki trafikosnő volt. Rohoska Erzsébet közlése.

10 Amelita Galli-Curci [kurcsi] (1882–1963) olasz koloratúr-szoprán énekesnő, korának egyik legünnepeltebb művésznője, Budapesten is fellépett 1929-ben.

11 Az asszony ingatag: a mantovai herceg áriája Giuseppe Verdi háromfelvonásos Rigoletto című operájának harmadik felvonásában.

12 Hans Memling flamand festő 1489-ben festett, *Zenélő angyalok* triptichonja (Santa María la Real de Nájera oltárkép), Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, ltsz. 778–780.

13 Utalás a betlehemi gyermekgyilkosságra: Mt 2,16.

14 vértanúk rózsája (lat.) Szűz Mária egyik megnevezése a középkori ferences misztikában. Conradus De Saxonia, *Speculum Seu Salutatio Beatae Mariae Virginis Ac Sermones Mariani*, ed. Petrus de Alcantara Martinez, Bibliotheca Franciscana Ascetica Medii Aevi, vol. XI, Roma, 1975, 2, 3, 171–2. Rab Gusztáv forrása Prohászka Ottokár Szent István vértanú napjára írt elmélkedése lehetett. Prohászka Ottokár, Összegyűjtött munkái, 6. kötet. Elmélkedések az evangéliumról I. s.a.r. Schütz Antal, Budapest: Szent István Társulat, 1928, 100.

15 Bódy Benjamin életrajza több valódi személy életéből van összegyúrva, így fiktív, de sok valódi elemmel: *A hűség és hála éneke* című verset Zelk Zoltán írta, Kossuth-díjat Aczél Tamás és Nagy Sándor is kaptak, a Gorkij-fasor villája alatt talán a Herzog-gyűjtemény értendő. Még számtalan hasonló, valódi, de együtt mégiscsak kitalált vonás van ebben az egyébként történelmi valóságában igaz leírásban.

16 Az Andrássy út 93-as szám alatti palotában élt 1934-ben bekövetkezett haláláig Herzog Mór Lipót üzletember, báró. A főként régi festményekből, szobrokból és műtárgyakból álló gyűjteményét felesége, majd gyermekei örökölték. Takács Gábor, *Műgyűjtők Magyarországon a 18. század végétől a 21. század elejéig*, Budapest: Kieselbach Galéria, 2012, 208–209.

17 Zelk Zolán, *Mint égő lelkiismeret: Válogatott és új versek, 1928–1953*, Budapest: Szépirodalmi, 1954.

18 Párizs legrégibb egyeteme, a Sorbonne mellett állt Paul Landowski (1896–1961) szobrász Michel de Montaigne (1533–1592) író-filozófust ábrázoló, egészalakos kőszobra 1934-től. Montaigne jobb lábát gyakran simogatták sikeres vizsga reményében a hallgatók. A jelenlegi, 1989-ben felállított szobor Landowski művének bronzmásolata, mert az eredeti szobor súlyosan megsérült az 1968-as diáklázadások során.

19 Krokodeilopolisz: a Kairótól kb. 100 km-re délnyugatra, Kr. e. 4000 körül alapított város, Fajjúm ógörög neve.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 416 2020. 09. 21. 11:19:05

20 Utalás az Ószövetségre: Mózes második könyvében Izrael népe mannával táplálkozott a pusztában, amíg Kánaánba nem ért.
21 lélek és élet (lat.) Idézet a Bibliából: „A lélek az, ami éltet, a test nem használ semmit. Hozzátok intézett szavaim lélek és élet" Jn 6,63.
22 Isten hegyei (lat.) Idézet a Bibliából: „Igazságosságod, mint Isten hegyei" Zsolt 36,7.
23 isteni kegyelem (lat.)
24 Utalás Rákosi Mátyásra, akit a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége első titkári tisztségéből eltávolított 1956. július 18-án szovjet nyomásra. Rákosi akkor a Szovjetunióba távozott, s többet már nem is tért haza Magyarországra.
25 Utalás Ludovico Ariosto itáliai költő, író *Orlando furioso* (Őrjöngő Lóránd) című eposzára (1507–1533).
26 A *Hulló falevél* című dal 1910-ben vált népszerűvé, refrénje: Hulló falevél / Suttogva beszél...
27 rendben (ol.)
28 Enrico Caruso (1873–1921) olasz tenor operaénekes.
29 dicsérés és öröm (lat.)
30 A gondolat Prohászka Ottokár több elmélkedésében szerepel, pl.: Prohászka Ottokár, Összegyűjtött munkái, 6. kötet. Elmélkedések az evangéliumról I., s. a. r. Schütz Antal, Budapest: Szent István Társulat, 1928, 24.
31 Utalás az 1931. szeptember 12-én éjjel történt vonatbalesetre: a biai viaduktról a bécsi gyorsvonat hat kocsija lezuhant.
32 Lk 9,62.
33 Clairvaux-i Szent Bernát (1090 vagy 1091–1153) francia ciszterci szerzetes, majd apát, egyházi író és hittudós.
34 Lk 12,19-20.
35 Lk 21,26.
36 Utalás Jézus példabeszédére az utolsó ítéletről: Mt 25,1-13.
37 Jó éjszakát! (ném.)
38 Kérem, szálljanak le! Leszállás! (ném.)
39 Jak 4,8.
40 Utalás Mózes és az égő csipkebokor történetére a Bibliában: Kiv 3.
41 Ige (lat.)
42 Igen (ném.)
43 Minden rendben. Lakhat nálam... Hol van egy taxi? (ném.)
44 Hallgasson! (ném.)
45 Szálljon be nyugodtan. (ném.)
46 munkabizottság (ang.)
47 Halálsápadt, halvány, kísérteties és sovány, kopott megjelenésű. (ang.)
48 Üdvözlettel (ang.)
49 Délszláv vonós hangszer, amelynek csak egy, lószőrből való húrja van.
50 Krisztus győz! (lat.)
51 Angolul kell beszélnünk, papa! (ang.)
52 Menjünk! (ang.)

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 417 2020. 09. 21. 11:19:05

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 418 2020. 09. 21. 11:19:05

Tüskés Anna[1]

Rab Gusztáv *Kleopátra tükre* című regényének kontextusai

Rab Gusztáv 1901. május 14-én született Sárospatakon. 1920-ban Budapestre költözve jogot tanult, majd 1923-ban abbahagyta egyetemi tanulmányait. *Mocsárláz* című első regénye 1922-ben jelent meg. 1923-tól a *Világ*, majd *Az Est*-lapoknál dolgozott különleges tudósítóként, úgynevezett utazó főriporterként. Az 1930-as évek második felében felhagyott az újságírással, hogy legyen ideje szépírói tevékenységet folytatni. 1938-tól a második világháború végéig nyolc regénye jelent meg magyarul, valamint német és olasz fordításban. 1949-ben szilenciumra ítélték; 1949–1956 között a Keleti Főcsatorna építkezésén dolgozott földmérőként. Néhány éven belül geodéziai technikus, brigádvezető lett, s mérnöki munkát végzett. Itt szerzett tapasztalatait is felhasználva írta az *Utazás az ismeretlenbe* című regényét. 1958 tavaszán feleségével Franciaországba emigrált. Az említett regény – erősen rövidítve – megjelent francia, angol, német és holland nyelven, de magyarul kéziratban maradt.[2] További két regényét *(Egy nap Budapesten* és *Sabaria, avagy Szent Márton köpenye)* is csak franciául és/vagy angolul adták ki.[3] Jelen kötet az író három Budapesten játszódó, eddig kiadatlan regényét tartalmazza a Franciaországból 2013-ban a Petőfi Irodalmi Múzeumba jutott hagyatékban feltárt kéziratok alapján.

A *Kleopátra tükre* című regénynek a hagyatékban három gépiratos példánya található, ami két munkafázist mutat. Az első, 359 lapos változat sok tintaírású autográf javítást tartalmaz (k1). A második, 326 lapos verzió két példányban van meg, és figyelembe veszi a korábbi gépirat javításait (k2). Ennek az utolsó oldalán olvasható dátum: „1961. szeptember 30." Eszerint Rab ezt a regényt a Párizstól 80 km-re nyugatra fekvő Dreux városában írta bevált módszerét alkalmazva: irodalmi művekből és napihírekből merített motívumok, valamint személyesen átélt történések együtteséből formálta meg alakjait, a helyszíneket és a cselekményt. Témaválasztásában nagy szerepet játszott a nyugat-európai közönség igényének kielégítése; fő célja a közelmúlt magyarországi történéseit szórakoztató, ugyanakkor reflexióra ösztönző formában feldolgozó cselekményvezetés, mély lélekábrázolással. Rab Franciaországban is magyarul írt, de tudatosan szem előtt tartotta a külföldi olvasókat, ami – többek között – megmutatkozik a mottók kiválasztásában és a magyar kultúrára vonatkozó tárgyi magyarázatokban.

---

1 A szerző a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet tudományos munkatársa és a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar adjunktusa.

2 Rab Gusztáv, *Utazás az ismeretlenbe*, s. a. r. Tüskés Anna, Bp., MTA BTK ITI, 2019. Rab Gusztáv életéről és munkásságáról lásd: Tüskés Anna, *„en-nemzetem külhoni híre-sorsa" Fejezetek a 20. századi francia–magyar irodalmi kapcsolatok történetéből,* Bp., reciti, 2020, 197–269.

3 Rab Gusztáv, *Sabaria, avagy Szent Márton köpenye*, s. a. r. Tüskés Anna, Bp., MTA BTK ITI, 2018.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 419 2020. 09. 21. 11:19:06

I. Cselekmény, szereplők, források, elbeszélésmód

A cselekmény 1944 késő őszén–telén és 1945 elején játszódik Budapesten, amikor a szovjet hadsereg Budán északról nyomul előre, és fokozatosan elfoglalja a Hárshegyet. Szereplői a Szép Ilonka kocsma vendéglősei, a borát a németektől és a szovjetektől egyaránt féltő sváb Hofbauer Vilmos, akit mindenki Wili Vetternek hív, és felesége, Szép Ilonka, valamint a Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézet orvosai és a kiskapun kijáró néhány betege.

Az intézet vezető főorvosa dr. Morvay Ödön, az elmekórtan egyetemi nyilvános rendes tanára, kutatásaiba merülő világhírű elmegyógyász. Alorvosa a sánta – ezért katonai szolgálatra alkalmatlan – Miska doktor, aki az intézet életének fenntartásáért felel, s a napi ügyeket intézi. Az ápolási feladatokat Vincés nővérek látják el.

Az ápoltak közül három játszik kiemelkedő szerepet a cselekményben, mindannyian felvett nevekkel: Shakespeare *Antonius és Kleopátra* című drámája szereplőinek nevét viselik. Euphronius – aki a drámában Antonius követe Caesarhoz –, más néven Henrik, aki egy néhány éve elkövetett gyilkosság után elmebeteggé nyilvánítva került az intézetbe, több napra távozik, és a közeli Kutyavillába megy, melynek Svájcba menekült tulajdonosa a kertészére és feleségére hagyta a villa őrzését. Euphronius a villa tulajdonosa barátjának adva ki magát beköltözik a házba, és kiszolgáltatja magát a házaspárral. Közben kalapácsokat gyűjt gyilkos hajlamainak kielégítésére. Kleopátra tizennyolc éve lakik az intézetben, polgári nevén Felleg Mari színésznő, aki csak saját kézitükrében ismeri fel magát fiatal, gyönyörű nőként, a többi tükörben nem lát senkit. Ezt a tükröt ajándékba kapta egyik hódolójától, amikor először játszotta Kleopátra szerepét a budapesti Nemzeti Színház színpadán Shakespeare darabjában. A cingár, szemüveges Demetrius – a drámában Antonius barátja – festőművész, Morvay engedélyével kijár a környékre festeni. Olajképei id. Peter Brueghel flamand festő képi világát idézik. Mióta bemenekült az intézetbe, több száz képet, rajzot és vázlatot készített. Képzelt párhuzamos világban él, melyet Ipsimeltának nevezett el.

A fő bonyodalmat egy, az elmegyógyintézet közelében meggyilkolt német katona holtteste okozza: a tettet egymás után minden beteg magára vállalja, de a nyomozó nyilasok kezéből Morvay doktornak sikerül időben kimentenie védenceit.

Rab a második világháború idején Budapest második kerületében, az Istenhegyi utat és a Ráth György utcát összekötő Székács utcában (a 17-es szám alatt) lakott,[4] közel a regény egyes helyszíneihez és két nyilasházhoz (Városmajor utca 37. és Maros utca 16.). A szereplők előképéül szolgáló személyek egy részét az 1920–1930-as években ismerte meg újságírói munkája közben, mások történetét hírekben hallotta. Ebben az időben több interjút készített és tudósítást írt budapesti elmegyógyintézetekről és elmebetegekről. 1927 szeptemberében az angyalföldi elmegyógyintézetben járt és beszélgetett dr. Selig Árpád (1880–1929) főorvossal a pszichiátriai megfigyelés alatt álló Kornis Ignácról, a „pszichoanalitikus zsarolóról".[5] 1931-ben

4 Rohoska Erzsébet, Rab Gusztáv unokahúgának közlése szerint.

5 Rab Gusztáv, „A vizsgálat még nem derítette ki, hogy őrült-e Kornis Ignác", *Az Est,* 1927. szept. 23., 7.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 420 2020. 09. 21. 11:19:06

a *Pesti Napló*ban közölt írást egy francia vonatkozású esetről.[6] 1933-ban báró Vest Fedor diplomatával beszélgetett kétéves elmegyógyintézetbeli tartózkodása után.[7] 1935-ben egy elmebetegről szakvéleményt mondó orvosról közölt tárcát „Rémtett" címmel.[8]

Rab részben az elmegyógyintézetekben újságírói munkája során megismert személyeket és sorsokat dolgozta fel a regényben. Az ábrázolt történelmi-társadalmi valóság lényegében hiteles korrajznak tekinthető. Rab részletesen bemutatja az orvosok, ápolók és ápoltak ön- és világszemléletét, értékrendjét, a vészkorszak és az ostrom szenvedőit. A cselekmény menete egyenes vonalú, az elbeszélés öt fejezetre tagolódik. A helyszín az ostromlott Buda, főként a hárshegyi Magyar Királyi Állami Elmegyógyintézet és környéke, valamint az intézettől két kilométerre fekvő Szép Ilonka kocsma egy kuglipályával. Valódiak az utcanevek, történelmileg hiteles a hadiállapot alakulásának leírása minden fejezet elején, valószerűek a beszélgetésekben megnyilvánuló vélemények. A mű a realista korregény típusához sorolható. A történet, a helyszín és a légkör ábrázolása egyaránt megfelel a valószerűség követelményeinek.

A szereplők közül több is azonosítható valós személyekkel; Morvay Ödön főorvos külső megjelenését bizonyosan Oláh Gusztáv (1857–1944) ihlette. Az orvos külsejét Rab így jellemzi (22. oldal):

> Csak a feje búbján kopaszodott, mint a papok Olaszországban. A temérdek cigarettától sárgás árnyalata volt hegyesre nyírt ősz szakállának. Ilyen szakállt már régen nem viseltek Magyarországon, talán csak az Országgyűlés felsőházában öreg grófok, régi császári és királyi titkos tanácsosok; az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása után kiment a divatból. Barthou francia külügyminiszternek volt ilyen szakálla.

Oláh 1881-től a lipótmezei, majd 1889-től az angyalföldi elmegyógyintézetben dolgozott.[9] 1910-től a lipótmezei elmegyógyintézet igazgató főorvosa, 1925-ben ment nyugdíjba. Elméleti és gyakorlati munkásságában az ideg- és elmebetegellátás összekapcsolását, megelőző gondozói irányát szorgalmazta. Megírta és 1933-ban kiadta az angyalföldi elme- és ideggyógyintézet történetét.[10]

Több szereplő megformálásában fiktív és valós elemek ötvöződnek. Az intézet ápoltjai közül bizonyosan azonosítható Euphronius, más néven Henrik, akiről kiderül, hogy évekkel korábban ő volt a kalapácsos rablógyilkos. Alakját Fischl Frigyes kárpitos ihlette, aki 1931. március végén a ceglédi vonaton kalapáccsal fejbe verte

6 Rab Gusztáv, „»A deauvillei angyal« eldobatta minden pénzét és ékszerét egy budapesti asszonnyal: A francia rendőrség nyomozza az idegdráma előidézőjét – egy szuggesztióval dolgozó szélhámost", *Pesti Napló*, 1931. szept. 6., 12.

7 Rab Gusztáv, „A diplomata két esztendeje az elmegyógyintézetben: Négyszemközt báró Vest Fedorral, aki visszatér az életbe", *Pesti Napló*, 1933. febr. 19., 10.

8 Rab Gusztáv, „Rémtett", *Pesti Napló*, 1935. ápr. 13., 6.

9 *Magyar Életrajzi Lexikon,* 2. kötet, Bp., Akadémiai, 1982, 314–315; Várady Géza, „Hetvenöt éves a magyar pszichiátriai gondozás", *Orvosi Hetilap* 142, 28. sz. (2001. július 15.): 1507–1510.

10 Dr. Oláh Gusztáv, „Emlékfoszlányok az angyalföldi elme- és ideggyógyintézet keletkezésének idejéből", in *Az Angyalföldi Elme- és Ideggyógyintézet emlékkönyve 1883–1933*, szerk. Dr. Zsakó István, Bp., 1933, 3–8.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 421 2020. 09. 21. 11:19:06

és kirabolta Steinherz Rudolf kecskeméti borkereskedőt, aki a kórházban meghalt. Fischlt április 10-én Bécsben fogták el. A nyomozásról és a tárgyalásokról számos újság hónapokon keresztül beszámolt. Az eset után egy évvel tartott főtárgyaláson az orvosok teljes beszámíthatóságot állapítottak meg Fischlnél elmegyógyintézetbeli megfigyelése alapján. 1933-ban háromévi börtönre ítélték. Öccse, Fischl Tibor festősegéd 1935 decemberében valóban a lipótmezei elmegyógyintézetbe került.

Egy másik intézeti beteg, a festő Demetrius alakja, nem azonosítható egyértelműen, de felidézi több, az első világháború után elmegyógyintézetbe került festőművész sorsát: így például Gulácsy Lajosét (1882–1932) és Nemes Lampérth Józsefét (1891–1924). A regénybeli Demetrius képzelt Ipsimeltája Gulácsy Na'Conxypanját, festményei az ő vízióit idézik, az intézetben is alkotó és műveiről orvosával beszélgető művész képe viszont Nemes Lampérth alakjára emlékeztet.

Az Ernst Múzeumban 1922-ben rendezett Gulácsy-kiállításon láthatta a közönség a „Koldus és bolond", a „Forradalmár", az „Opiumszívó álma", a „Lélek tava", a „Halál kapuja" című képeit, továbbá néhány önarcképét. A kiállításról többek között a *Világ* – melynek akkor Rab tudósítója volt – és a *Pesti Hírlap* is beszámolt.[11] Rab Gusztáv „A beteg Gulácsy látogatása képeinél" címmel közölt tudósítást a saját kiállítását négy ápoló kíséretében meglátogató, beteg művészről.[12] A kiállítás után Gulácsy még nyolc évig élt, de egyáltalán nem alkotott. Két évvel később, 1924 decemberében a *Pesti Napló – Az Est Lapok* reggeli napilapja – tudósítója ágyban fekvő betegként találkozott Gulácsyval a Lipótmezőn.[13]

Nemes Lampérthet Selig Árpád viszonylag sikeresen kezelte 1921–1922-ben az angyalföldi elmegyógyintézetben, majd pár hónap múlva a Lipótmezei Ideg- és Elmegyógyintézetbe vitették, ahol dr. Oláh Gusztáv vette a szárnyai alá. Nemes Lampérth és több más művész is élete végig festett és rajzolt az intézetben.[14]

A kalapácsos rablógyilkoson kívül más, korabeli bűnözőket is említ az elbeszélő, akik közül a „düsseldorfi rémet" sikerült azonosítanom: a tömeggyilkos mintegy huszonöt nőt ölt meg 1929 őszén Düsseldorfban.[15] Tettei után névtelen levelekben jelentette be gyilkosságait, és fedte fel az áldozatok holttestének hollétét a rendőrségnek.

Amint Rab más regényeiben, itt is hangsúlyos szerepet kapnak a felidézett írói és képzőművészeti alkotások. Shakespeare drámája mellett Vörösmarty Mihály *Szép Ilonka* című balladája is megjelenik a regény több pontján. Demetrius festményei

11 A Világ tudósítójától, „Uj művészi tervek a szezon kezdetén", *Világ* 13, 198. sz. (1922. szept. 1.): 3; k. k. l., „Két műkiállítás", *Pesti Hírlap* 44, 200. sz. (1922. szept. 3.): 4; Kosztolányi Dezső, „Gulácsy", *Pesti Hírlap* 44, 217. sz. (1922. szept. 24.): 3.

12 Rab Gusztáv, „A beteg Gulácsy látogatása képeinél", *Világ* 13, 210. sz. (1922. szept. 16.): 3–4.

13 Lukács István, „»A főorvos megőrült: az a mániája, hogy én vagyok a beteg« Síró és nevető arcok a Lipótmezőn", *Pesti Napló* 75, 273. sz. (1924. december 21): 12.

14 Plesznivy Edit, „Elszalasztott lehetőség Arnulf Rainer art brut kiállításterve és válogatása a Pszichiátriai Múzeum anyagából", *Ars Hungarica* 44, 4. sz. (2018): 433 (431–442).

15 Lásd pl. A Pesti Napló tudósítójától, „A düsseldorfi rém: Tőrrel átdöfött, ismeretlen leány a düsseldorfi tömeggyilkos huszadik áldozata – A kéjgyilkos névtelen levele nyomán ásták ki az áldozatot – Berlin két leghíresebb detektíve nyomoz Düsseldorfban", *Pesti Napló* 80, 262. sz. (1929. nov. 17): 6.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 422 2020. 09. 21. 11:19:06

hangulatokat, érzelmeket jellemeznek; egyik képe láttán Morvay doktor id. Pieter Brueghel *A nagy halak megeszik a kishalakat* című rajzát említi.[16]

Rab írói hagyatékában található néhány dokumentum, melyek a regény keletkezésére utalnak, köztük saját ceruza- és tintaírású jegyzetei egy füzetben:

> A tükör
> Szüntelen kapcsolat saját örökre bezárt világunk és mások mindig nyitott világa közt. Mások világa: ez a tükör.
> immanencia
> promiszkuitás
> dialektikus kapcsolat vagy sentimentális dialektika az ego és az alter-ego közt!
> Erlebnis (az ő E-e Shakespeare!)
> Egy rettenetes valaki!
> Egy ismeretlen!
> Példabeszédek
> Az okosak elrejtik tudományukat, de a bolondok szája fenyegető veszedelem (10,14) stb.

A regény némely részletének kidolgozásában François Bourdeau redemptorista szerzetes volt Rab segítségére, aki a dreux-i kolostorban élt az író franciaországi tartózkodása idején, majd 1970-től a párizsi közösség tagja volt először mint apát, majd mint provinciális. Bourdeau 1961 áprilisában Rabnak írt leveleiben a készülő mű értelmezésével kapcsolatos reflexiók olvashatók:

> Mint mindig, amikor beavat regényterveibe, beindul a képzeletem. Bűncselekményt követtek el. A gyilkos az általános szorongás nyomán egy elhagyatott villában telepedett le. Nem őrült. De látva a tulajdonát és házát elözönlő félszabad őrülteket, kényelmesnek találja, hogy úgy kerülje el a nyomozást, hogy bolondnak tetteti magát. A bolondok azonban gyanakvóak. Úgy érzik, hogy ez az úriember nem tökéletesen... normális! Végül, a gyilkos, aki új bűnt követ el az ő izgatásukra, valóban megőrült! [...]
> (Ez a rendőri intrika nem feltétlenül szükséges, de lehetővé teszi a regény megismerését, és fenntartja a felszínes olvasók figyelmét.)
> A háttérben a történelmi körülmények felidézése és az őrült esetek elemzése, mint Kleopátra komplexusa.
> Végül a harmadik síkon a metafizikai és vallásos gondolkodás: hol vannak az igazi bolondok, hol vannak az igazi bölcsek? Isten bölcsessége előtt az emberi törekvés nem bolond?

16 A rajz 1556, az ennek nyomán készült rézmetszet 1557. A rajz: Bécs, Albertina, ltsz. 7875.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 423 2020. 09. 21. 11:19:06

A kalapácsról a Bibliában lásd a Bírák könyvét, 4.21 és 5.26; Jeremiás 23,29 és különösen 50,20-23. Szent Mihály arkangyalról (aki Jeanne d'Arcnak is megjelent) lásd Dániel, 10,13; 10.21; 12,1; Szent Júdás levele 1,9; Jelenések, 12,7.[17]

Rab feljegyzései és Bourdeau javaslatai egyaránt tanúsítják, hogy az író alapos teológiai és pszichológiai előkészületek után fogott a regény megírásához.

A stílus számos ponton a *Bibliá*t, azon belül főként a *Jelenések könyvé*t idézi. Fontos eszköz a hasonlatok használata, amelyek néhol kifejezetten a francia közönségnek szólnak: így például Morvay professzor szakállának hasonlítása Louis Barthou (1862–1934) francia külügyminiszter szakállához. Egy másik helyen a regény keletkezési helyét, Dreux-t említi az író: „Euphronius olyan kevélyen állt, mint Lajos Fülöp szobra saját sírja fölött Dreux-ben."[18] A *Felszabadulás* című ötödik fejezet mottója egy Sade márkinak tulajdonított disztichon, ami közmondássá vált: „Minden ember bolond, és aki nem akarja, hogy annak lássák, maradjon otthon és törje össze tükrét."[19]

A traumatikus történelmi helyzet leírásába az elbeszélő számos ponton humort és iróniát vegyít, mint például a végsőkig csak a borát féltő sváb kocsmáros ábrázolásában, aki nem tud helyesen magyarul. Többször előkerül Morvay és az alorvosa közötti beszélgetésekben a filozofikus kérdés, hogy vajon az ápoltak-e a valódi betegek, vagy a háborút és szenvedést okozó „kinti" emberek.

II. Az ostromkép sajátosságai

A regény történelmi hátterét Budapest ostroma adja, ami a második világháború második leghosszabb ostroma volt. Többek között abban különbözött Sztálingrád (ma Volgográd) ostromától, hogy míg az orosz városból evakuálták a polgári lakosságot, Budapestről nem. Hitler nem járult hozzá Budapest nyílt várossá nyilvánításához, így került sor a hosszú és véres, háztól házig tartó katlancsatára.[20] A két városrész szenvedésének mértéke jelentősen különbözött: míg Pest két hét alatt felszabadult, Budán két hónapig folytak a harcok.

Az ostromnak a műben ábrázolt fő motívumai a bombázások; a fokozódó élelemhiány; a kivégzések; a „zsidó villák" kiigénylése; a német remény, hogy nehézvízből atombombát tudnak gyártani, és megfordíthatják a háború kimenetelét; a mindenféle órát elrekviráló és bármilyen korú és állapotú nőt megerőszakoló orosz katonák; az ágyúk vontatására kihajtott környékbeli lakók és intézeti betegek.

17 François Bourdeau levele Rab Gusztávnak, Dreux, 1961. ápr. 16., PIM, Rab Gusztáv-hagyaték. Az eredeti szöveg: Tüskés Anna, „Gyermekei a könyvei voltak". Rab Gusztáv élete és munkásságának második korszaka (1950–1963), *Irodalomtörténeti Közlemények* 122, 3. sz. (2018): 311 (288–316).

18 La Chapelle Royale de Dreux.

19 Eredeti: „Tous les hommes sont fous, et qui n'en veut point voir / Doit rester dans sa chambre et casser son miroir."

20 Ungváry Krisztián, *Budapest ostroma,* Bp., Corvina, 2013.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 424 2020. 09. 21. 11:19:06

A regény tematizálja a zsidóüldözést, és több nyilas alakot is felvonultat. A négy nyilas figurát Rab durva és kegyetlen kispolgárokként ábrázolja, akik csak ittas állapotban képesek elviselni az ostromot és a sorozatos kivégzéseket. Ők Magagya Tódor „nyilaskeresztes tábornok", korábban néptanító; Gabos, „nyilaskeresztes számonkérő", polgári foglalkozása asztalosmester; a púpos Gyulai „nyilaskeresztes testvér", pártszolgálatos, egyébként kerületi adóbeszedő; továbbá Csepeli testvér, pártszolgálatos, egy kecskeméti zsidó órás és ékszerész bolt újdonsült tulajdonosa. A nyilas párttagokon kívül még két szereplő nyilvánít politikai véleményt. Az egyik Dobos, zugligeti festékes: először a nyilasok, majd a szovjet katonák pártján áll, s szovjet partizán akar lenni. A másik Mikefalvy Lóránt kerületi tanfelügyelő, aki „gomblyukában viseli kihívóan a nyilaskeresztes pártjelvényt".

Néhány beteg tudja egymásról, és meg is beszélik: zsidó származásuk miatt „vonultak be" az elmegyógyintézetbe, hogy elrejtőzzenek az üldözések elől. Egy nemzsidó beteg, Rafael atya – aki „komolyan veszi az evangéliumot, és ha szegény embert lát, akkor leveti a cipőjét és neki adja" – viszont kitűzi magára a sárga csillagot, amit a zsidó származásúak értetlenkedve fogadnak. A zsidó emberek összegyűjtése és megölése a harmadik rész ötödik fejezetében dominál, amikor Mikefalvy tanfelügyelő, miután a németek ágyúállást csináltak a házukból, „zsidó villát" szeretne kiutaltatni családjának nyilas ismerősével. A Nyilaskeresztes Párt Maros utcai pártházába lépve Mikefalvy irtózattal szembesül a valósággal (69–71. oldal):

> A homályos folyosón meghökkentő látvány fogadta a kevély biztonsággal lépegető nyilas tanfelügyelőt. Egymás hegyén-hátán halomban hevertek itt a holttestek, két oldalt a ruhafogasról akasztott emberek lógtak. Trónszerű karosszékben félrebillent fejjel, mintha szundikálna, hosszú hálóingben szakállas öregember ült. Elől a mellén nyitva volt a véres ing, látszott a halott sűrű ősz szőrzete. Egyébként lényegében minden olyan volt, mint egy nagy áruház poros lomtára, ahol összevissza dobálták a kimustrált kirakati bábukat.
> [...]
> Mikefalvy elgyötört arcú sárga csillagos zsidókat látott, lapáttal és ásóval a vállukon; hajtotta őket egy géppisztolyos nyilas a hátsó kert felé, hogy ott sírokat ássanak. Elkapta tekintetét és egy bájos leányka fehér aktjában gyönyörködött, a szobor csupa kellem volt a nagy vízmedence partján. Ugyanez a kőbe vésett, szelíd mosoly kísérte utolsó útjukra a kert végébe a zsidó munkaszolgálatosokat. „Szanatóriumi mosolynak" nevezte később valaki, aki túlélte.

Morvay professzor szobájába visszavonulva, három kedvenc költője – Catullus, Blake és Rimbaud – műveit elemezve tölti óráit. Máskor aktuális betegeinek kórképét elemzi. Behívja szobájába a majdnem gyógyult zeneszerzőt, Kunwald Richárdot, mert nem érti az egyik darabját, s megkéri, játssza el neki zongorán. Az élet napi problémáival – nincs ennivaló, kitört ablaküvegek pótlása, betörtek a kapun a németek, a zsidó betegek névsorának kiadása – többször rátörő Miska doktor kérdéseit elhárítja, s végrendeletszerűen mondja el neki, milyen irányban kell majd folytatni a kutatásokat. A főorvos azonban mindvégig tudatában van az események-

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 425 2020. 09. 21. 11:19:06

nek: a háborút és az ostromot a beteg emberi elme következményeként értelmezi, „az agyhigiénia fogyatékosságának tekinti". Másutt így elmélkedik: „Sajnos, az emberi agyvelő a szabályszerű működésre való alkalmasság szempontjából törékeny jószág. Ezért minden bűnre kapható és ezt nevezik történelemnek..." „A társadalom neuropszichikus egyensúlya azon múlik, hogy ez a felelősség milyen mélyen gyökeredzik az emberekben." „Egyébként is közeledünk már ahhoz a tudományos belátáshoz, hogy az emberi bűnök az agyvelő higiénikus hiányainak spontán manifesztációi." Morvay szükségét látja egy új tudományág, a „társadalmi lélekkertészet", „a társadalmi elmegyógyászat megteremtésének".

Az intézeti ápolók és a kiszolgáló személyzet nagy része időközben engedély nélkül otthagyta az elmegyógyintézetet. Néhányan latolgatják, hogy Pest vagy Buda fog-e hamarabb felszabadulni. Több női szereplő arcát bekormozva, elcsúfítva próbált felkészülni az erőszakra. Miska alorvos lecsatolja műlábát, és mankóval közlekedik, nehogy elvigyék „kicsi robotra".

III. Elhelyezés a hasonló témájú művek között

Az ostrom- és pincenaplók, vallomások, visszaemlékezések mellett számos fikciós irodalmi mű, köztük több regény dolgozta fel Budapest ostromát. Közülük Déry Tibor *Alvilági játékok* című novellafüzére (1946), Tersánszky Józsi Jenő *III. Bandika a vészben* és *Egy kézikocsi története* című két regénye (1947, 1949), valamint Karinthy Frigyes *Budapesti tavasz* (1953) című irányregénye a legismertebb.[21] Rab az ostrom után tizenöt évvel, jóval az események után Franciaországban írta művét. Az idő- és térbeli távolság lehetővé tette számára, hogy törekedjen az objektivitásra, s a korabeli magyarországi ideológiától mentesen ábrázolja az ostromot.

Ábrázolásmódja a fiktív és a megélt valóság között helyezkedik el, de döntően a fikció alakítja. A főként a pesti oldal szenvedéseit ábrázoló művekhez képest Rab regénye az elmegyógyintézet földrajzi helyzetéből és társadalmi összetételéből adódóan egy város feletti, mintegy városon és társadalmon kívüli nézőpontból láttatja az eseményeket. Az elbeszélő nem éreztet rokonszenvet egyik szereplővel sem. Szinte teljesen hiányzik a városi társadalom rétegzettségének bemutatása. A külső – városi, hadi – események mellett ugyanolyan fontos az intézeti orvosok és a betegek lelkében lejátszódó folyamatok ábrázolása.

A regény másik irodalmi kontextusa az elmegyógyintézetbeli életet ábrázoló művek csoportja. A magyar irodalomban ennek a témának Rab regényének keletkezési idejében már több mint fél évszázados hagyománya volt, kezdve Csáth Géza

21 Ezek közül többet behatóan elemzett pl.: Széchenyi Ágnes, „A háborús trauma rövid és hosszú távú emlékezete a magyar irodalomban (1938–1948)" – *1944/1945: Társadalom a háborúban: Folytonosság és változás Magyarországon*, szerk. Bódy Zsombor–Horváth Sándor, Bp., MTA BTK Történettudományi Intézet, 2015 (Magyar Történelmi Emlékek, Értekezések), 289–308; Z. Varga Zoltán, Önéletírás és fikció között: történelmi történetek: 20. századi történelmi és társadalmi traumák irodalmi és önéletrajzi reprezentációi, Bp., L'Harmattan, 2019.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 426 2020. 09. 21. 11:19:07

munkásságával.[22] A tematika ábrázolása, megközelítése háromféle módon történhet: az orvos szempontjából, a beteg szemszögéből vagy egy külső szemlélő nézőpontjából. Az 1961-ben lezárt Rab-regény kortársai közül a legközelebb Benedek István *Aranyketrec: Egy elmeosztály élete* című, 1957-ben kiadott regénye áll, amelyben az 1952 és 1957 között általa vezetett intaházai munkaterápiás elmegyógyintézet életét, tapasztalatait írta meg. Ezt Rab akár még itthon olvashatta is. Míg Rab külső szemszögből ábrázolta Lipótmező életét, Benedek orvosként egyes szám első személyben írta meg személyes, átélt tapasztalatait. Közös motívumok például a munka terápiás alkalmazása a gyógyulás és a társadalomba való visszailleszkedés eszközeként, a kényszerzubbony alkalmazásának szükségtelensége és az irodalomkritikusok ellen való kiszólás. Az irodalom egyaránt foglalkoztatja Rab Morvay doktorát és Benedeket. Rab így ír: „Az irodalomnak mindig igaza van, de csak ritkán van igazuk azoknak, akik irodalomról írnak" (55. oldal), míg Benedek: „A versmagyarázat különben is a legszánalmasabb dolog a világon." (85. oldal).

Időben még közelebb áll Rab regényéhez Ken Kesey *Száll a kakukk fészkére* (eredeti címe: *One Flew Over the Cuckoo's Nest*) című regénye, ami 1962-ben jelent meg és egy oregoni pszichiátriai osztály életét mutatja be egy indián ápolt szemszögéből. Rab és Benedek regényéhez képest ez gyökeresen más képet ad: míg a magyar regényekben a kímélet és a munka terápiás szerepének fontossága dominál, Kesey-nél az ápolók brutalitása, alkoholizálása és a kezeltek egész napos tétlensége, lézengése.

IV. A regények közlési elvei, a jegyzetelés módja

Jelen szövegközlés a Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattárában őrzött gépiratok alapján készült. A közreadás döntően betűhű, kivéve a gépiratok esetében a rövid és hosszú ékezeteket. A szövegben olvasható idegen szavak, kifejezések a kéziratot követik. A szöveget a mai magyar helyesírás szabályait követve javítottuk, az előforduló régies vagy idegen szavakhoz, mondatokhoz az első előfordulásnál folyamatos számozású végjegyzetben magyarázatot tettem. A pszichiátriai fogalmak esetén a 20. század első felében használatos meghatározást idéztem. Kísérletet tettem néhány szereplő valós modelljének megtalálására, számos esetben sikerrel jártam, mások további kutatást igényelnek. Hálásan köszönöm a jegyzetekhez kapott sok segítséget Buda Attilának, Csörsz Rumen Istvánnak, Rácz Jánosnak, Saly Noéminek, Johannes Schubertnek (Musikverlag Richard Grünwald) és Tüskés Gábor segítségét.

22 Szajbély Mihály, *Csáth Géza élete és munkái: Régimódi monográfia,* Bp., Magvető, 2019; Jancsikity Erzsébet, „Csáth Géza lélektani novellái: 1–3. rész", *Kaleidoscope,* 8, 14 (2017): 256–262, 8, 15. sz. (2017): 202–213, 9, 16. sz. (2018): 283–291. Nagy Hilda, „Medikalizált nézőpont Csáth Géza novellájában: Nevetés, hatalom és erotika a Johannában", *Literatura,* 45, 2. sz. (2019): 181–195; Molnár Eszter Edina, „Adalékok Csáth Géza Az elmebetegségek pszichikus mechanizmusa című könyvéhez", *Imágó, Bp.,* 4 (2018): 32–42.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 427 2020. 09. 21. 11:19:07

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 428 2020. 09. 21. 11:19:07

Rácz János[1]

Rab Gusztávtól innen, 1945 esztendőjén túl

Minden történész számára fontos, hogy a múltat – lehetőségei szerint – ne pusztán levéltárak poros irataiból ismerje meg. A szépirodalom fontos segítséget és biztos kapaszkodót jelenthet egy adott korszak árnyalt feltérképezéséhez, különösen akkor, ha az adott mű szerzője maga is közvetlen tapasztalatokkal rendelkezik az ábrázolt világról.

Rab Gusztáv munkái többek között ezért is rendkívül fontos kordokumentumok. Elfeledett és magyar nyelven eddig nem megjelentetett, a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött kéziratainak megismerése segítséget jelent az 1945 utáni korszak teljesebb megértéséhez. Ebben a fontos forrásfeltáró és hagyatékkezelő munkában kétségtelenül nagy érdemei vannak Tüskés Annának, aki folyamatosan foglalkozik a szerző irodalmi örökségével.[2]

A megértést elősegítheti, ha kontextusba helyezzük a szerző ebben a kötetben megjelent három kisregényének cselekményét. A *Kleopátra tükr*ének története 1944 telének budapesti eseményeit, mint annak egy szeletét eleveníti fel. A Hárshegyen járunk, ahol az Országos Elme- és Ideggyógyintézet, valamint környéke – egy vendéglő és egy villa – életébe tekinthetünk be. A főváros II. kerületének közismert területére kalauzol el minket Rab, ahol a szereplők közül sem a gondozott betegek, sem az orvosok, sem a nyilasok, sem a német és szovjet katonák többsége nem tekinthető hétköznapi értelemben „normálisnak". A háború végén mindenki várt valamire; a nyilasok között elterjedt, hogy Hitler csak becsalogatta a szövetségeseket Európába; engedte a partraszállást. Mintha a távoli Egyesült Államok helyett Közép-Európában akarta volna megsemmisíteni az angol és amerikai csapatokat. Milyen emberek Rab Gusztáv nyilasai? Egy kaptafára készült gyilkosok? Fantaszták? Egyáltalán nem.

A korszakban sokat használták a politikai karriert építőkre a „konjunktúralovagok" kifejezést. Az ilyen emberek gyakran váltogatták ideológiai nézeteiket aszerint, hogy éppen honnan remélték személyes sorsuk jobbra fordulását. A regényben szereplő Mikefalvy Lóránt tanfelügyelő és nyilas testvér ennek a megtestesítője. Mit akart Rab történetében Mikefalvy? Zsidó vagyont: házat, pénzt, mindezt nemcsak magának, hanem a feleségének és születendő gyermekének. Ezért nem volt hajlandó tudomást venni mindarról, aminek valójában a részese volt. A gyilkosságok, zsidók kínzása és kifosztása természetes velejárói a szerző által festett gyalázatos nyilasvilágnak. Mennyire volt tipikus a Mikefalvy „konjunktúralovag" karaktere a nyilas mozgalomban?

---

1 A szerző a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár tudományos munkatársa, valamint a Nemzeti Emlékezet Bizottsága tudományos főmunkatársa.

2 Lásd Tüskés Anna: „»Gyermekei a könyvei voltak«. Rab Gusztáv élete és munkásságának második korszaka (1950–1963)", *Irodalomtörténeti Közlemények,* 122, 3. sz. (2018): 288–316. Tüskés Anna, „Rab Gusztáv és az Utazás az ismeretlenbe" in Rab Gusztáv, *Utazás az ismeretlenbe*, s. a. r. Tüskés Anna, Bp., MTA BTK ITI, 2019, 657–660.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 429 2020. 09. 21. 11:19:07

Szálasi Ferenc maga is konjunktúralovagnak nevezte Koszmovszky Tibort, azt az ügyvédet, aki 1940-ig vele tartott, aztán elhagyta. A jogász feltehetően csak a családja boldogulása miatt szimpatizált a nyilasokkal, de ezért drágán megfizetett, hosszú éveket töltött a váci és szegedi börtönben, majd Recsken.[3] 1951-ben szabadult, de csak azzal a feltétellel, hogy ügynökként dolgozzon az állambiztonságnak. Semmitmondó jelentéseiből nem tudtak mit hasznosítani. Az árulás helyett 1956-ban a magyar népet választotta. Kiállásáért és azért, mert az indiai nagykövetségen szolgáló ideiglenes ügyvivő Mohammad Ataur Rahmannak segített megértetni a magyar forradalom fontosságát, hamarosan menekülnie kellett. Nehéz helyzetben volt; megtalálta az állambiztonság azzal a céllal, hogy megszerezze az indiai nagykövetségről a diplomáciai titkos üzeneteik kódolására használt sifrétáblát.[4] Végül Rahman segítségével emigrált.

Rab antihőse, Mikefalvy, amint megértette, hogy a szovjetek legyőzik a nácikat, hamar köpönyeget váltott, oroszul tanult, vörös kendőt kötött magára. Gyermeke születését – a regény utolsó oldalain – már együtt ünnepelte az új hódítókkal. Harasó – hangzik el az amúgy erőszakolni és inni érkező katonáktól, amint meglátják az egykori nyilas gyarapodó családját. Mindezt a hárshegyi intézet falai között.

Rab saját tapasztalatai alapján alkotta meg Mikefalvy karakterét. Elegendő csak arra gondolnunk, hogy a csepeli szavazók 1939-ben még a nyilasokat, 1945-ben már a kommunistákat favorizálták. Olybá tűnik, hogy a szélsőjobb és szélsőbal a politikai paletta nem teljesen ellentétes pólusain helyezkedtek el; a szélsőségek összeértek. Rab Mikefalvy személyében tárta az olvasóközönség elé azokat az embereket, akik a politikai szeleknek megfelelően változtatták véleményüket.

Bár nagyon ritkán, de ezek az egykori kisnyilasok adott körülmények között magas pozíciót is elérhettek. Csémi Károly élete, sőt történetének napjainkig nyúló utóélete sok tekintetben tovább árnyalja a *Kleopátra tükre* karakterábrázolásait.

Csémi a Felvidéken született és lenfonógyári munkásként kezdte építgetni karrierjét. 1940-ben belépett a Nyilaskeresztes Pártba.[5] 1945 márciusában már a Magyar Kommunista Pártban találjuk, önkéntes az új „demokratikus hadseregben"; nevelőtisztként tevékenykedett. Pályafutása meredeken ívelt felfelé. 1947 kora őszén a Honvédelmi Minisztérium nevelési csoportfőnökség szervezési csoportjánál dolgozott. Ugyanekkor a minisztériumban működő kommunista alapszervezet titkárának választották. 1950 májusában már őrnagyi rangban teljesített szolgálatot. A Rákosi-rendszerben egyre feljebb és feljebb jutott. Együtt emelkedett a csillaga azzal az elittel, amely sorozatos törvénytelenségekkel biztosította hatalmát. Úgy tűnik, hogy felívelése az 1945-ben bekövetkezett pártváltásának köszönhetően töretlen maradt. 1956 áprilisában, alig egy hónappal Sztálin halálát követően, már alezredesnek nevezték ki. Az 1956-os forradalom előtt mindössze öt hónappal a később hírhedt Gyurkó Lajos vezérőrnagy válogatott életutakkal rendelkező beosztottjai között találjuk, mint a 3. kecskeméti III. lövészhadtest 5. gépesített hadosztály ha-

3 Koszmovszky ügyéhez lásd részletesen: Rácz János, *Magyarországról jöttünk mesterségünk címere: életrevalóak* (Budapest: VERITAS, Magyar Napló, 2017), 270–273.

4 Rácz, *i. m.*, 2017, 272.

5 Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, M-KS 288.f.5./233. ő. e.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 430 2020. 09. 21. 11:19:07

dosztályparancsnoka. Az 1956-os forradalom sem törte meg az emelkedését, sőt 1956. november 11-én, a Budapesten szervezett karhatalmi ezred parancsnokának nevezték ki. Az általa vezényelt ezred biztosította a Kádár-kormány támogatására szervezett „vörös zászlós tüntetést"; az ellentüntetőket, a forradalom szimpatizánsait a Nyugati téren feloszlató sortűz elkövetői is ők voltak. Természetesen megkapta a forradalom leverésében játszott szerepéért járó Munkás Paraszt Hatalomért Érdemérmet is.

A Kádár-korszakban is töretlenül emelkedett tovább a katonai elit ranglétráján. 1966-ban altábornagyi rangot kapott. Ugyanettől az évtől 1985-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja. 1973 és 1984 között a Honvédelmi Minisztérium államtitkára. 1978-ban vezérezredesé nevezték ki.[6]

Azt gondolhatnánk, hogy a Mikefalvy életéhez hasonló vargabetűk a magyar történelemben manapság nem tartogatnak meglepetéseket. Csalatkoznunk kell, bár nem tudjuk, hogy a Rab képzelete szülte Mikefalvy miképpen boldogult volna a rendszerváltozás környékén, de Csémi, úgy tűnik, kiállta az idő próbáját. Hadtudományi „munkásságának" köszönhetően 2005-ben egykori munkahelyének jogutódjától a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemtől posztumusz Pro Militia Artibus-díjat kapott.[7] Azért, hogy ne legyen egyedül a karhatalmisták között a sorban, Borbás Máté vezérőrnagy egykori karhatalmi parancsnok ugyanebben az évben szintén posztumusz megkapta ezt a kitüntetést.[8]

És még nem beszéltünk azokról a munkásőrökről, akik 1944 és 1945 között önkéntes Hunyadi páncélosok és SS-hírszerzők voltak.[9] Mi tagadás, az 1945 utáni világ bővelkedett Mikefalvykban.

A kisregényben nemcsak az ostoba, gazember nyilasok várnak valakire, hanem a sváb kocsmáros figurája is reménykedik. Jönnek-e az angolok – sóhajtozott, miközben a pincében rejtegetett boroshordók körül forognak a gondolatai. Ki fogja kifosztani? Nem igazán akarja megérteni, hogy bárki, akinél fegyver van, potenciális veszélyt jelent az életére. A kocsmáros időnként elmereng a régi időkön, amikor egy feleségének udvarló gróf megvette az ivót, majd azzal a lendülettel fel is gyújtotta. A boldog békeidők italkimérője titkon az első világháború előtti időszakot sírja vissza, amikor a „romantikus rombolás" nem járt együtt élet- és vagyonvesztéssel. Persze titkon a „rokonság" miatt is a német katonákkal szimpatizálna, de a végén ők kezdik el a kifosztását, a titkos bortartalék elfogyasztását és megverését. És akkor hol vannak még a szovjetek?

Aztán olvashatunk részletesebben azokról a hárshegyi intézetből kijárkáló, kiszökő betegekről is, akik szintén megfogalmazzák jövőbe vetett vágyaikat. Különös monológjaik, beszélgetéseik során személyiségük összemosódik az állítólag „normális" emberek világával. Olyan érzésünk támad, hogy az ostrom idején nehezen volt szétválasztható egymástól a normális és a beteg lelkület. Itt van nekünk az

6 Csémi Károly életrajza a Nemzeti Emlékezet Bizottság Honlapján: https://neb.hu/asset/phpFMQeAP.pdf (utolsó letöltés: 2020. február 4.).

7 Ungvár Gyula, *Pro Militium Artibus. A Hadtudományért*, Bp., Zrínyi Kiadó, 2014, 67.

8 *Uo.*

9 Kiss Dávid, *A Munkásőrség története és előzményei,* Bp., VERITAS-Magyar Napló, 2017, 589.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 431 2020. 09. 21. 11:19:07

elmebeteg pap figurája, aki boldog-boldogtalanra szórja átkait és várja, hogy a szovjetek töröljék el az egész hibásan működő rendszert. Legyen pusztító tűz! Égjen el a Horthy-korszak, vesszen a Szálasi-rendszer, jöjjenek az oroszok. Szóhasználata az őrület sémáit mutatják, de követelései nem egyediek, a beteg világ „normalitásában" téblábolók, a nyilasok elől menekülők is sokszor gondolhattak valóságuk elpusztítására és valami új építésére. Nem véletlen, hogy 1945 után sokan reménykedtek abban, hogy 1944 borzalmai után csak sokkal jobb jöhet. Belekapaszkodtak a gyorsan megkötendő béke illúziójába is.

Ugyanennek az írói lényeglátásnak a terméke a kalapácsos gyilkos figurája, aki minden embert gyűlöl. Megfosztották szabadságától, bezárták és ezért mindenkinek meg kell fizetnie. Az emberiséget velejéig gonosz képződménynek látja. És ugyan ki tudott volna vele komolyan vitatkozni a második világháború 60 millió halottjának ismeretében ?

Olvashatunk a zsidó származású festőről, aki őrültnek tetteti magát, majd fokozatosan lelkiismeret-furdalása lesz. Ő bujkál, miközben hitsorsosait elviszik és kivégzik. Kitűzi hát a csillagot és osztozik a veszedelemben. Két különálló karakter, akik valójában megtalálhatóak az 1944, 1945 utáni magyar valóság talaján is.

1945-ben elkezdődtek a népbírósági eljárások Magyarországon. Ebben az évben főleg munkaszolgálatos századok parancsnokait és az utasításaikat végrehajtó keretlegényeket kísértek a bíróságok ítéletei után a vesztőhelyre. Az eljárás során a munkaszolgálatot túlélt zsidó származású tanúk tárták a Politikai Rendészeti Osztály és a népügyészség, majd a népbíróság elé az általuk átélteket. Némelyikük gondolataiban már korábban ott lappangott a kínzóik későbbi elítélésének lehetősége.

Zsadányi Oszkár visszaemlékezésében a következőket olvashatjuk: „Mert visszsza kell jönni, visszajönni, hogy fizessünk, vissza, mert nagyon buta dolog lenne így megdögleni. Vissza kell jönni, hogy egyszer tanúk lehessünk e szörnyű, példátlan tömeggyilkosság bűnperében, hogy odaálljunk a világ ítélőszéke elé és kiáltsuk: – Nézzétek, ezt tették velünk a fasizmus megszállottjai, akik Krisztust vették a szájukra és közben meggyalázták az emberiséget!"[10]

A nyilasok, keretlegények, parancsnokok szinte kivétel nélkül azt állították, hogy a kihallgatásuk során fizikai erővel kényszerítették bűneik bevallására őket. A halálra ítélt Toronyi Károly a következőket mondta: „A rendőrségen vallomásomat kényszer hatása alatt tettem, és azt az ügyészségen csak azért nem vontam visszsza, mert az ügyész azzal fenyegetett, hogy visszaküld a rendőrségre."[11] A vád tanúi cáfolták szavait. Mégis a népbírósági ítélkezés olyan politikai eljárás volt, ahol ott vannak a Rab Gusztáv által vázolt karakterjegyekkel rendelkező szereplők. A Politikai Rendészeti Osztály vadállati tulajdonságú vallatói és a nyilas gyilkosok legalább annyi figyelmet remélhetnének a kisregényben dr. Morvay Ödön professzortól, mint a már említett őrült kalapácsos gyilkos. Nem csoda, ha a világ brutalitása elől a jó professzor a kutatásaiba temetkezik és nem akar semmit sem meghallani a környezete őrületéből.

10 Zsadányi Oszkár, *Mindenki szolgája,* Bp., Scolar, 2017, 41.

11 Toronyi Károly és társai. Toronyi Károly vallomása. Népbírósági tárgyalás. 1945. július 5. Budapest Fővárosi Levéltára XXV.1. a. 1945/477. 105.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 432 2020. 09. 21. 11:19:07

Kleopátra tükre minden egyes Rab által alkotott karakter előtt ott van. A háborúban más arcukat mutatja meg számukra, mint a háború végén. És aztán megérkeznek a „felszabadítók"; értelmetlen halált, erőszakot is hoznak magukkal és egy olyan korszakot, amelyben minden megváltozott. A szovjet Vörös Hadsereg nemcsak az ellenséges területek lakosságával, hanem akár szövetséges területen is hírhedt volt túlkapásairól. Az erőszakolások és fosztogatások Jugoszláviát sem kímélték. Milovan Gyilasz a jugoszláv kommunisták ideológusa nem hagyta szó nélkül a történteket, Sztálin ezt nem értette meg. „Đilas író létére nem tudja, mi az emberi szenvedés, mi az emberi szív? Nem érti meg, hogy a katona, aki vértócsákon, tűzön-vízen át több ezer kilométert tett meg, elcicázik egy fehérnéppel vagy elvesz valami apróságot?"[12]

1945 újabb korszakhatár, négy nagyhatalomból kettő szuperhatalom maradt, a szovjetek a magyar kommunisták segítségével elkezdték a magyar társadalom teljes átformálását. Gyilasz visszaemlékezése szerint Sztálin nem rejtette véka alá, hogy a második világháború új típusú csata volt, ahol a győztes rákényszeríthette politikai és társadalmi rendszerét az általa megszállt országra. „Ez a háború eltér a múltbéli háborúktól – fejtette ki Sztálin Titónak –, ha valaki területeket foglal el, ezekre a területekre rákényszeríti saját társadalmi rendszerét. Ahova a hadserege eljut, ott a saját rendszerének szerez érvényt. Másképp nem is volna lehetséges."[13]

Rab Gusztáv *Verebek* című kisregénye az irodalom nyelvén mutatja be az olvasóknak a szovjet megszállás következményeit. Ezúttal is mikroelemzést tár elénk; nagyítója lencséje alatt egy budapesti utca lakói élik mindennapjaikat és küzdenek egy elsőre triviális problémával, azonban ezt sem a Horthy-korszakban, sem az 1945 utáni időszakban nem tudják megoldani. A problémáról lassan kiderül, hogy semmiség, miközben az utca lakói elvesztik egzisztenciájukat: karrierjüket romba döntik a nagy társadalmi átalakítók. Közülük hiába hisznek egyesek a kommunizmus eszméjében, hamar csalatkozniuk kell. Kitaszítják őket, az életük is veszélybe kerül. Osztályidegenség, kitelepítés, nélkülözés vár rájuk. Egyetlen halvány reménysugár az 1956-os forradalom, ám ez is csak egy díszlet a kisregényben; pár nap csupán és marad a rettegés, a diktatúra nem múló szigorával.

Rab éles képet rajzol a népbíróságról, a korszak törvénytelen pereinek színházáról. A szereplők között feltűnik a kegyetlen kihallgató és a megtört, megfélemlített tanúk karéja. Jó érzékkel megfestett főszereplői a Horthy-korszak kispolgárai, mesteremberei, akik nem nyilasok, nem gyilkosok. Ők a művében ábrázolt mikrokörnyezet lakói, akik maguk is megszenvedték a második világháború borzalmait. És a háború után négy évvel már ott állnak a bíróságon, ahol egy általuk jól ismert és szeretett személyről kell valótlant állítaniuk. Nem véletlen az sem, hogy Rab ennyit foglalkozott a népbírósággal. Maga is közelről ismerkedett meg azzal az intézménnyel, amely nemcsak a háború- és népellenes bűncselekményekkel vádoltak ellen lépett fel, hanem az igazolóbizottsági fellebbezési eljárás is a hatáskörébe tartozott.

12 Đilas, Milovan, *Találkozások Sztálinnal,* Bp., Magvető, 1989, 88.

13 Đilas, *i. m.,*105.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 433 2020. 09. 21. 11:19:07

Rab lényegében a népbíróságnak köszönhetően 1947-től nem gyakorolhatta újságírói hivatását.

Ennél is érdekfeszítőbb, hogy háborús bűncselekményt próbáltak kreálni Rab Gusztáv személye köré. Nevét megtalálhatjuk abban a dokumentumban, amely az alábbi címet viseli: „Hunyadi Páncélos" SS-ek és háborús bűnösök névsorai. Anyagok a „Szent László" hadosztály megalakulásáról, helyzetéről.[14] Jelenlegi tudásunk szerint semmilyen bizonyíték nincs arra vonatkozóan, hogy Rab Gusztávnak bármilyen kapcsolata lett volna SS-hadtestekkel vagy egyéb náci szervezetekkel.

A dokumentum 27. oldalán találkozhatunk az íróra vonatkozó direkt bejegyzéssel; a következő jelzőkkel díszítették fel addigi működését: „Háborús bűnös, mert a háború fokozottabb mértékben való folytatására és a nyilas /fasiszta/ mozgalomnak segítésében szellemi tevékenységet fejtett ki. /81/. M. E. számú rendelet 13 § 1 és 6. pont/."[15]

Tovább bonyolította a helyzetét, hogy ugyanebben a dokumentumban olyan közismert és háborús bűnökkel gyanúsított személyekkel szerepelt együtt, mint Balás-Piri László, Fedák Sári, az általam már említett Koszmovszky Tibor, Marschalkó Lajos, Nyírő József, Szeleczky Zita, Töreky Géza.

A fasizmus és az antiszemitizmus vádja stigmaként maradt rajta még akkor is, amikor már Franciaországba emigrált. 1960-ban jelentést írt róla egy közeli ismerőse, akinek ügynökneve „Ottó" és „Leitner Franz" volt: „1957-ben vagy 1958 elején feleségével együtt, útlevéllel Franciaországba jött – írta „Ottó" –, ahol már régebben is gyakran járt és sok barátot szerzett, akiket most is igénybe tudott venni. Először egy Eze (sic! – Èze) nevű riviérai fürdőhelyen élő barátjához, majd az Eure et Lois (sic! – *Eure-et-Loir*) megye Chaudron községben élő másik barátjához költözött. Másfél évi vendégeskedés után áttért a katolikus hitre, mivel időközben papok útján egy katolikus vallási szervezet támogatását nyerte meg. Ettől kezdve Dreux városában az ottani plébánián él, mint a rend vendége. Az egykori radikális, szabadkőműves újságíró ma templomban térdeplő, mindig bibliával járó buzgó katolikus. Közben Párizsban [kiadták] első francia nyelvű regényét („Voyage dan [sic! – *dans*] le bleu"[16]), amelyben kitelepítésének történetét dolgozta fel. Előzőleg több kísérletet tett, hogy újságíró vonalon helyezkedjék el; járt Münchenben, ahol a Szabad Európa Rádiónak kínálkozott fel. Tárgyalt Ignotusszal a Pen Club-ba való felvétele végett. Mindkét helyről visszautasították, antiszemita múltja miatt. Felesége Dreux-ben meghalt, levelezésben áll Budapesten élő fivérével, aki Rohoska neven egy állami vállalat tisztviselője. Franciaországi kapcsolatai közül tudomásom van Vajay Sza-

14 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti levéltára [ÁBTL] -4.1.-A-924/1.

15 *Uo.,* 27.

16 Már magyarul is megjelent. Rab Gusztáv, *Utazás az ismeretlenbe*, Bp., MTA BTK ITI, 2019.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 434 2020. 09. 21. 11:19:07

bolccsal,[17] Halász Ernővel és Gyomai Imrével[18] való baráti nexusáról, többi barátját nem ismerem."[19]

„Ottó" önmagában is érdekes karakter, valamely alteregója minden bizonnyal helyt foglalhatott volna Rab Gusztáv egyik regényében. A fentebb idézett jelentést író „Leitner Franz", „Ottó", 1905-ben született Lóránt Ferenc György néven.[20] A húszas években egyszerű tisztviselő, később újságíró. Politikai tevékenysége sodorta bajba, még tisztviselői munkája idején a Köztársaság Párt tagja volt. 1925-ben letartóztatták, ám szerencséjére – vagy éppen szerencsétlenségére – apja barátja, Hetényi Imre, Budapest rendőrkapitány-helyettese, később a politikai rendőrség vezetője közbenjárt az ügyében. „Ottó" kiszabadult, de „fogoly" maradt, Habsburg Ottó után kellett kémkednie a horthysta politikai rendőrség számára. Nem véletlenül ez ihlette meg a kommunista világ állambiztonságát, amikor megkapta ügynöknevét. 1945 után „gatyát próbált cserélni". Önként felajánlotta szolgálatait a Politika Rendészeti Osztálynak; feltehetően nem túlságosan kedvelte a Horthy-korszak politikai berendezkedését. Ez teljesen érthető, hiszen 1942 és 1944 között munkaszolgálatos volt.[21] Ezt 1957-ben máshogyan értékelték; az állambiztonság szerint azért jelentkezett ügynöknek, mert félt a felelősségre vonástól.[22] Nem igazán sikerült számára a „gazdacsere", Grősz József kalocsai érsek ügyében mint horthysta ügynök vetült rá a figyelem. A törvénysértő eljárás következtében 1951 és 1953 között internálták. Szabadulása után tovább dolgozott a kommunista rendszernek. 1957-ben nyugatra telepítették, „mint '56-os menekültnek" kellett megfigyelnie a magyar emigrációt. Így került Franciaországba, ahol a jelentése szerint találkozott Rab Gusztávval is.

Érdekes, hogy miközben az ügynök Rab állítólagos antiszemitizmusát emlegeti, olyan barátokkal hozta összefüggésbe, akik sohasem tartottak volna kapcsolatot egy nyilassal. A diktatúra azonban illúziókat teremt és azokat valóságosnak fogadja el. Rab ebben a megerőszakolt illúzióban, hamis valóságban fasiszta emigráns volt; a rendszer ellensége. Ezért sem véletlen, hogy ennyit foglalkozott a kommunista diktatúra történetével.

Rab Gusztáv A *verebek* című regényének karakterei között is megtalálhatók valós történeti alakok alteregói. A diktatúraellenes, legitimista főpap figurájában Mindszenty József bíboros, hercegprímásra ismerhetünk rá; a szerencsétlen sorsú jobb napokat is megélt egykori külügyminiszterben a dualista korszakot állítja a kommunista vérbírók elé. A múlt úgy hamvadt el az 1945 utáni világban, mint

17 Vajay Szabolcs (Bp., 1921. október 9. – Svájc, Vevey, 2010. július 6). történész. 1943-ban ösztöndíjjal Svájcba utazott, ahonnan a nyilaskormány miatt nem utazott haza. Azt követően, hogy a csehszlovák kommunisták átvették a hatalmat Prágában, elhagyta Európát. Lásd részletesebben: Múlt-kor honlap https://mult-kor.hu/20120827_vajay_szabolcs (utolsó letöltés: 2020. február 10.).

18 Gyomai Imre (Gyoma, 1894. október 29. – Franciaország, Párizs, 1962. február 27.) író, költő, publicista. A Tanácsköztársaság leverése után Franciaországban telepedett le. Lásd Névpont http://www.nevpont.hu/view/9320 (utolsó letöltés: 2020. február 10.).

19 ÁBTL Munkadosszié ügynöki jelentés Ottó „Leitner Frank" 3.1.5. O-11371/2/1.

20 ÁBTL Leitner Franz. Jelentés 1957. április 30. 3.2.1.-Bt-940/2. 30.

21 *Uo.,* 32.

22 *Uo.,* 31.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 435 2020. 09. 21. 11:19:07

a Monarchia politikusának hamutáljában ellobbanó cédulák a rajtuk szereplő immár hasztalan történeti alakok nevével.

Az utca lakói szenvednek és eltűnnek, miközben a verebek maradnak a helyükön és azt teszik, amihez értenek, ám ez már senkit sem zavar. A kommunizmus ahelyett, hogy megoldaná a problémákat, újakat termelt, olyanokat, amelyekhez képest minden csak veréb nagyságúnak tűnik a regényben.

A párizsi gyors című kisregény fiktív története az 1956-os forradalom előestéjén és október 23-án, hajnalban, a Keleti Pályaudvaron játszódik. A szereplők ezúttal is bonyolult karakterrajzai az 1945 utáni Magyarországon élő személyeknek. Találkozhatunk álnéven bujkáló pappal, megismerkedhetünk egy volt báróval, egy minden rendszert kiszolgáló tábornokkal, egy híres költő feleségével, egy egyetemi tanulmányokra vágyó ifjú hölggyel, egy színésznő édesapjával, valamint egy trafikosnővel, aki egykor maga is kacérkodott a nyilasokkal, különösen akkor, amikor a lánya egy ideig egy nyilas felesége volt. Bár különböző múlttal rendelkező alakokról olvashatunk a kötetben, de azonos módon óhajtják a Rákosi-rendszer bukását. Nem számítanak forradalomra, de amint a kötet végén kiderül, így vagy úgy részesei lesznek a forró ősznek. Többen az életüket veszítik a harcokban; a költő a megtorlás áldozata lesz, és vannak, akik az emigrációt választják. Csakúgy, mint a valóságban.

Akadt olyan katonatiszt – Király Béla –, aki egykor a Horthy-hadseregben szolgált, de aztán belépett a kommunista pártba, majd elítélték és a forradalom egészen a Nemzetőrség parancsnoki tisztébe repítette. Volt több olyan költő is, aki dicsőítette Sztálint, többen Rákosi 60. születésnapjára verseket írtak, még Kossuth-díjjal is jutalmazták őket, ám aztán meghalt Sztálin és három évvel később kitört az 1956-os forradalom. Elegendő itt megemlítenünk Eörsi Istvánt, aki bár Sztálin haláláról az elhunytat dicsőítő versben emlékezett meg, később Nagy Imre híve, majd a forradalom aktív résztvevője lett, amiért börtönbüntetésre ítélték.

Amint az olvasó is látni fogja, Rab Gusztáv történetei korántsem teljesen fiktívek; valójában komoly történeti mozaikjai a második világháború háború utáni generáció történetének. Regényeinek ismerete a múlt alaposabb ismeretéhez segít minket. Csak remélhetjük, hogy művei új életre kelnek és segítik a magyar történelem jobb megértését.

Rab_Kleopátra_Könyv.indb 436 2020. 09. 21. 11:19:07